

БРАЙЪН
ОЛДИС
ХЕЛИКОНИЯ
ЛЯТО

ЛИРА ПРИНТ

ФАНТАСТИКА

БРАЙЪН ОЛДИС ХЕЛИКОНИЯ. ЛЯТО

Превод: Владимир Зарков

chitanka.info

„ХЕЛИКОНИЯ. Лято“ е втората част от фантастичната трилогия „ХЕЛИКОНИЯ“ — една великолепна творба, донесла на Брайън Олдис титлата „Най-добър британски автор“.

Следва „ХЕЛИКОНИЯ. Зима“.

В света на Хеликония е настъпило изгарящото лято на Голямата година. Орбитата на нейното слънце Баталикс неумолимо се сближава със синьо-белия гигант Фрейър. В безмилостна борба за оцеляване, човечеството е изправено срещу вечния си враг — расата на двурогите фагори, която търси начин да дочака сковаващия мраз на Зимата, когато пак ще властва над омразните „синове на Фрейър“. Решителни векове за съдбата на две напълно противоположни, но въпреки това съжителстващи цивилизации...

*В човека е всичко симетрия,
в пропорция е част спрямо
част,*

както и с целия свят.

*Сякаш са братя, макар и
далечни.*

*Главата е дружна с краката,
тъй както с луната и прилива.*

*Човекът има повече служители
верни,*

*отколкото може да види: по
всяка пътека*

*той среща онова, що дружба
предлага му,*

*когато от болест бледнее и
вехне.*

*Ах, силна е тази обич! Цял свят
е човекът,*

*а друг един свят за него се
грижи.*

*Джордж
Хърбърт
„Човек“*

I

БРЕГЪТ НА БОРЛИЕН

Вълните пълзяха по брега, отдръпваха се и пак прииждаха.

По-навътре, преди откритото море, шествието на напиралите талази се прекъсваше от скалиста грамада, увенчана със зеленина. Тук свършваха плитчините и зейваше бездната. Някога скалата била част от планинска верига, простираща се далеч навътре в сушата, докато вулканичните трусове я запокитили наред залива.

Сега зъберът си имаше име. Знаеха го като Линиенската скала. Затова заливът и околността се наричаха Гравабагалиниен. Отвъд скалата се ширеше искрящата синева на Орловото море. Разбиващите се в брега вълни бяха мътни от пясъка, вдигнат от дъното, преди водите да кипнат в бяла пяна, понесла се стремително по склона, за да се слее с брега в сладострастна прегръдка.

След набега срещу бастиона на Линиенската скала вълните се срещаха под различни ъгли на брега, в двама по-яростен сблъсък, за да обвият подножието на златния трон, спуснат на пясъка от четири фагора. Десет розови пръстчета бяха потопени в неспокойната вода — принадлежаха на кралицата на Борлиен.

Лишените от рогата си фагори стояха неподвижно. Реагираха на кипящата около тях млечнобяла пяна само с леко трепване на ушите, макар и да се плашеха от вода. Бяха пренесли царствения си товар на почти километър от двореца, но не показваха признаци на умора. Изнурителната жегла не личеше да им причинява някакво неудобство. Не проявиха никакъв интерес и когато кралицата се запъти гола към морето.

На сухия пясък зад фагорите икономът на двореца надзираше двама роби, които разпъваха шатра. Драпирал я беше лично той с ярки килими, изтъкани от мадите.

Палавите вълнички ласкаво галеха глезените на кралица Мирдем-Ингала. „Кралица на кралиците“ — така я наричаха

борлиенските селяци. С нея бяха дъщеря ѝ от краля, принцеса Татро, и някои от по-приближените придворни дами.

Принцесата пищеше възбудено и подскачаше от удоволствие. Едва на две години и три десети, тя приемаше морето като един огромен, макар и лишен от разум приятел.

— О, виж каква вълна идва, мамо! И още една, по-голяма е! И още една... ето я... О-о! Чудовище до небето! Ох, ама те стават поголеми! Толкова са грамадни! Мамо, мамо, виж де! Само погледни тази, ей сега ще се пръсне и... О-о, ето една, по-голяма! Гледай, гледай, мамо!

Кралицата кимна сериозно на своята изпаднала във възторг дъщеря и се загледа в далечината. На северния хоризонт се трупаха сиви облаци — предвестници на приближаващия сезон на мусоните. Морската шир сияеше с оттенъци, за които думата „синьо“ не беше достатъчна. Кралицата съзираше лазур и аквамарин, тюркоаз и изумруд. Тя носеше на ръката си пръстен с изключително рядък камък, продаден ѝ от един олдорандски търговец. В камъка се преливаха цветовете на утринното море. Чувстваше, че нейният и на детето ѝ живот спрямо всеобщото битие са не повече от онова, което бе камъкът спрямо морето.

От този неизчерпаем източник на живот прииждаха и вълните, които така вълнуваха Татро. За момиченцето всяка беше събитие, без връзка с това, което е било или ще бъде. Всяка вълна беше единствена. Татро все още витаеше в неизменното настояще на детството.

А за кралицата вълните бяха непрекъснато действие, свързано не само с океана, но и с целия ход на света. Част от този процес бе решението на съпруга ѝ да я отстрани от себе си, както и струпаните отвъд хоризонта войски, и засилващата се горещина, и платната, които всеки ден се надяваше да съзре на хоризонта. Не можеше да избяга от всички тези неща. Минали или бъдещи, те присъстваха в нейното несигурно настояще.

Извика за довиждане на Татро, изтича и се хвърли във водата. Мислите ѝ я отдалечиха от плахата телесна обвивка, за да я слоят с океана. Пръстенът блещукаше, докато ръцете ѝ пореха вълните и я отдалечаваха от брега.

Водата нежно галеше тялото ѝ и я изпълваше с приятна прохлада. Тя почувства мощта на океана. Редицата бели пенести

гребени отпред бележеше границата между водите на залива и същинското море, където голямото течение се носеше на запад и разделяше двата континента — знойния Кампанлат и прохладния Хеспагорат, — за да опаше целия свят. Мирдем-Ингала никога не преплуваше чертата, ако с нея не бяха и добрите ѝ приятели.

И в този миг те приближаваха, привлечени от неотразимия зов на нейната женственост. Плуваха плътно до нея. Тя се гмурна заедно с тях, когато ѝ заговориха хорово на странния си език, все още чужд за нея. Предупреждаваха я, че ще се случи нещо, при това неприятно. Щеше да дойде от нейното владение — морето.

Изгнанието запрати кралицата в това затънтено място в най-южната част на Борлиен в древния Гравабагалиниен, свърталище на призраци на войниците, загинали тук преди много време. Само тази жалка местност остана от всички нейни владения. Но тя си намери друго царство — морето. Стана случайно в деня, когато влезе във водата по време на менструацията си. Мирисът ѝ привлече приятелите. Те станаха нейни всекидневни спътници, утеха за всичко, което изгуби и което я застрашаваше.

Обкръжена от тези създания, Мирдем-Ингала плуваше по гръб, изложила тялото си на жарките лъчи на Баталикс. Водата бучеше в ушите ѝ. Кралицата имаше малки гърди с розово-кафяви връхчета, пълни устни и тънка талия. Кожата ѝ блестеше на слънцето. Придворните дами също се забавляваха наоколо. Някои доплуваха до самата Линиенска скала, други се гонеха по брега. Несъзнателно всички се оглеждаха къде беше кралицата. Виковете им се смесваха с шума на вълните и сякаш се опитваха да го надмогнат.

Високо над брега, над застлания с водорасли плаж, отвъд скалите се издигаше златно-белият дворец на Гравабагалиниен. Тук беше домът на прогонената кралица и в него тя трябваше да прекара заточението си, докато чакаше развод... или насилствена смърт. Постройката пъстрееше пред погледите на плувците като шарена играчка.

Фагорите на брега не помръдваха. В откритото море се белееше неподвижно платно. Облаците на север като че замръзнаха. Привидно всичко застина в очакване.

Ала времето не спираше хода си. Здрачните часове от деня се точеха бавно — нито един разсъдлив човек не би дръзнал да се покаже

на открито в тези ширини, ако и двете слънца бяха в небето. С отминаването на здрачевината облаците станаха по-заплашителни, платното се насочи на изток към пристанището на Отасол.

И след време вълните донесоха човешки труп. За тази неприятна случка предупреждаваха приятелите. Сега нададоха писъци на погнуса.

Тялото се полюшваше до Линиенската скала, сякаш животът и волята още не го бяха напуснали. Накрая заседна в плитчината. Остана да лежи там спокойно, с обърнато надолу лице. Някаква морска птица кацна на рамото му.

Мирдем-Ингала забеляза белезникавото петно и заплува нататък. Една от придворните вече стоеше над тялото и ужасено се вглеждаше в странната находка. От солта гъстата черна коса на трупа бе станала на клечки. Едната прекършена ръка беше обвита около шията. Плътта вече съхнеше и се сбръчкваше под слънцето, когато сянката на кралицата падна върху тялото.

Беше подуто от разложението. Пълчища миниатюрни скариди се устремиха към пречупеното коляно, за да закусят с него. Придворната дама протегна крак и побутна трупа, който се просна по гръб. Надигна се воня.

Цяло ято от гърчеци се риби-полипи остана да виси по лицето — още гложгаха лакомо устните и очните ябълки. Дори ослепителният блясък на Баталикс не можеше да прекъсне пиршеството.

Кралицата чу тупуркане на малки крачета и се обърна незабавно. Сграбчи Татро, вдигна я над главата си, целуваше я, усмихваше се ободряващо. Отдалечи се по брега с детето на ръце. Пътюм подвижна на своя иконом:

— Скуф-Бар! Махни това нещо от нашия плаж. Нареди да го погребат колкото може по-бързо, оттатък стария крепостен ров.

Служителят се надигна изпод сянката на шатрата и изтупа пясъка от дрехите си.

— Веднага, господарке.

По-късно кралицата, обзета от тревожни мисли, откри по-добър начин да се отърват от трупа.

— Ще го закараш на един човек в Отасол, за който доста съм слушала — нареди тя на нисичкия иконом, като се взираше настойчиво в очите му. — Той купува тела. Ще ти дам и едно писмо, но то не е за него. Не бива да му казваш откъде идваш, разбра ли?

— Но какъв е този човек, господарке?

Целият вид на Скуф-Бар излъчваше неохота.

— Казва се Кара-Бансити. Не споменавай името ми пред него. Разправят, че бил прекалено хитър.

Тя се опита да скрие тревогата си от слугите, без да подозира, че приближава времето, когато Кара-Бансити ще държи честта ѝ в ръцете си.

Под паянтовия дървен палат бе разположен цял лабиринт от студени подземия. Някои от избите бяха запълнени с ледени блокове, изсечени от ледник в далечния Хеспагорат. Когато и двете слънца залязоха, Скуф-Бар слезе в подземията. Светеше си с лампа, в която гореше китова мас. Следваше го малък роб, за по-сигурно стиснал края на дрехата му. Като че да се защити от непосилната работа, съпътстваща го цял живот, Скуф-Бар бе станал плоскогръд, със закръглени рамене и коремче, тъй че външността му да показва колко е незначителен и да го отърве от още задължения. Но не постигаше успех. Сега кралицата го натовари с ново поръчение.

Скуф-Бар надяна кожени ръкавици и престилка. Махна рогозката от купчина лед, подаде светилника на момчето и вдигна секача. С два удара отдели голям къс от ледения блок.

Помъкна товара с пъхтене, за да покаже на момчето колко е тежък. Бавно изкачи стъпалата и не пропусна да се увери, че малкият е заключил вратата зад себе си. Посрещна го глутница хрътки с чудовищни размери, бродещи из тъмните коридори. Познаха икономата и не излаяха.

С ледения блок на ръце Скуф-Бар излезе през една врата отзад. Ослуша се и чу как момчето пусна резето отвътре. Едва тогава прекоси двора.

Над главата му проблясваха звездите и само понякога случаен виолетов отблясък, предвестник на зората, осветяваше пътя му под дървения свод, водещ към обора. Ноздрите му долавяха миризмата на тор.

Един от ратаите го чакаше разтреперан в мрака. С падането на нощта всички в Гравабагалиниен ставаха неспокойни, защото според мълвата в тези часове войните от избитата армия тръгвали да търсят благоприятните земни октави. Редица кафяви хоксните пристъпваха в тъмнината.

— Готово ли ми е добичето, момче?

— Тъхъ.

Ратаят бе оседлал едно товарно хоксни за пътуването на Скуф-Бар. На гърба на животното бе прикрепен голям и продълговат плетен кош, предназначен за товари, изискващи да бъдат съхранявани в лед. С последно пъшкане икономът пусна ледения къс върху застланите на дъното стърготини.

— Хайде сега, момче, помогни ми да кача тялото и гледай да не ме изцапаш с повръщано.

Изхвърленият от водите на залива труп лежеше проснат в ъгъла на обора, сред локва солена вода. Двамата го вдигнаха с усилие и го отпуснаха върху леда. Малко им олекна, щом закрепиха обвития с кече капак и го овързаха с ремъците.

— Ама че студена гадост! — рече ратаят, докато бършеше ръце в пеша на дрехата си.

— Малцина намират добра дума за някой труп — отбеляза Скуф-Бар и свали ръкавиците и престилката. — За късмет оня анатом в Отасол е от тях.

Изведе натовареното хоксни от обора, и мина край дворцовите стражи, чиито брадясали лица надничаха неспокойно от една колиба близо до крепостния ров. Кралят отдели на отхвърлената кралица само стари и незаслужаващи доверие слуги да я пазят. Скуф-Бар начесто и тревожно се оглеждаше. Дори далечният грохот на прибоя го изнервяше. Когато напусна територията на двореца, той спря, пое си дъх и се обърна назад. Сградата се очертаваше на звездния фон като ажурна грамада и само едно петно светлина прорязваше мрака. Успя да различи женска фигура, застанала на балкона и загледана към вътрешността на сушата. Скуф-Бар кимна, като че отвърщаше на свой ням въпрос, поведе животното на изток и се насочи към крайбрежния път за Отасол.

Когато по-рано през деня кралица Мирдем-Ингала повика икономата си, измъчваша я опасения заради намирането на трупа. Макар

да беше вярваща, не ѝ беше чуждо и известно суеверие. Прие случката като предзнаменование за надвиснала смъртна заплаха.

Целуна принцеса Татроман-Адала за лека нощ и се оттегли в покоите си, за да се помоли. Но тази нощ Акханаба не я дари с покой въпреки остроумния план как да използва най-добре трупа.

Страхуваше се от онова, което кралят би могъл да ѝ стори — на нея и на нейната дъщеря. Нямаше с какво да се защити от гнева му и съзнаваше ясно, че докато е жива, нейната популярност е заплаха за него. Имаше един мъж, който би ѝ дал закрилата си — млад генерал. Изпрати му писмо, но той се сражаваше в Западните войни и още не бе пратил отговор.

Сега написа друго писмо и го повери на Скуф-Бар. В отдалечения на стотина мили Отасол скоро трябваше да пристигне със съпруга ѝ и един от посланиците на Свещената пановалска империя. Името му беше Алам Есомбер. Щеше да донесе указа за развода, за да бъде подписан от кралицата. Мисълта за предстоящото събитие я караше да трепери.

Писмото с молба да бъде защитена от съпруга ѝ вече пътуваше към Алам Есомбер. Официален пратеник незабавно щеше да попадне в ръцете на кралските патрули, но дребният човечец с товарно животно щеше да мине незабелязан. Никой, видял трупа, не би се сетил да търси и писмо.

То бе предназначено не за посланика, а направо за Светия Ц'сар, който нямаше основания да питае особено топли чувства към нейния крал и сигурно щеше да вземе под крилото си една изпаднала в беда благочестива кралица.

Стоеше боса на балкона и се взираше в нощта. Смешно беше да възлага толкова надежди на някакво писмо, когато целият свят може би щеше да пламне. Погледът ѝ се насочи към северния хоризонт. Там искреше кометата на Ярап-Ромбри — за някои символ на гибел, за други знак за спасение. Отнякъде се обади нощна птица. Крясъкът отдавна бе заглъхнал, а кралицата още се вслушваше, сякаш наблюдаваше стремителното потъване на нож, паднал в прозрачна вода.

Щом най-сетне се увери, че икономът е поел по пътя си, тя се върна в леглото, дръпна копринените завеси отвътре и остана да лежи с отворени очи.

Прахът по крайбрежния път се белееше в мрака. Скуф-Бар се тътреше до своето товарно хоксни и угрижено стрелкаше очи насамнатам. И въпреки това се стресна, когато от тъмнината изскочи някакъв човек и му заповяда да спре.

Мъжът беше въоръжен и се държеше като военен. Беше от хората на крал Джандол-Анганол, на които плащаха да следят кой пристига или заминава по работа на кралицата. Изсумтя презрително при вида на коша. Скуф-Бар обясни, че е тръгнал да продава труп.

— А, значи кралицата е бедна, тъй ли? — подметна стражът и пусна Скуф-Бар да продължи.

Икономът се движеше напред все така отмерено и през цялото време се послушваше да долови някакъв друг шум, освен скърцането на коша. Брегът гъмжеше от контрабандисти, че и от по-неприятни типове. Борлиен бе въвлечен в Западните войни срещу Рандонан и Кейс и околността страдаше от набезите на шайки от войници, бандити и дезертъори.

Вървя така около два часа, после кривна настрана и отведе хоксното под едно дърво. Пътят нататък се изкачваше стръмно, за да се влее в шосето, което стигаше на запад от Отасол чак до границата с Рандонан.

Щеше да пътува още поне двадесет и пет часа — цяло денонощие — за да се добере до Отасол, но имаше и по-лесен начин за пътуване от влаченето в праха до натовареното добиче.

Скуф-Бар върза животното за дървото, покатери се на един понисък клон и зачака. Обори го дрямка.

Събуди се от грохота на приближаваща каруца. Смъкна се от дървото и прилепи тяло до земята. Отблясъците на зората му помогнаха да различи коларя. Изсвири и дочу в отговор друго изсвирване. Каруцата забави ход и спря.

Собственикът ѝ беше стар приятел и земляк на Скуф-Бар, наричаше се Флоър-Кроу. През лятото на малката година всяка седмица караше на пазара стока от местните стопанства. Не беше от най-отзивчивите, но щеше да вземе Скуф-Бар заради удобството да има още едно животно за смяна по пътя.

Каруцата стоя, само докато вързаха товарното хоксни отзад и Скуф-Бар се качи. Флоър-Кроу размаха камшика и тромавото возило, теглено търпеливо от дръгливото кафяво животно, потегли с дрънчене.

Макар нощта да беше топла, Флоър-Кроу носеше дебело наметало и широкопола шапка. До него лежеше меч в желязна ножница. Товарът в каруцата се състоеше от четири черни прасенца, фурми, гуинг-гуинги и камара зеленчуци. Прасенцата висяха безпомощно в мрежи отстрани. Скуф-Бар се намести зад дъсчената седалка и заспа с нахлупена на очите шапка.

Събуди се от трополенето на колелата в изсъхнали коловози. Звездите избледняваха над утринното зарево. Фрейър се готвеше да изгрее. Подухна лек ветрец и довя миризмите на човешко селище.

Въпреки че мракът още властваше над земята, селяните вече излизаха и се отправяха към полето. Вървяха навъсени и мълчаливи, само сечивата им подрънкваха от време на време. Отмерената походка и сведените глави издаваха умората, съпровождаща завръщането им по домовете предната вечер.

Мъже и жени, млади и стари се движеха на различна височина — някои над пътя, други по-надолу. Пред погледа постепенно се разкриваше поредица от теснини, склонове и диги, всичко това в унило кафяво, също като цвета на хокснитата. Селяните живееха в обширната льосова равнина, разположена в централната северна част на тропическия континент Кампанлат. На север тя се простираше почти до границата с Олдорандо, а на изток — до река Такиса, на чийто бряг бе разположен Отасол. Плодородната почва бе обработвана безброй години от безчетно множество селяни. Склоновете и дигите биваха изграждани, после разрушавани и строени наново от всяко следващо поколение. Дори и през сегашния период на засуха льосът трябваше да бъде обработван от хората, орисани да отглеждат поредната реколта на тази земя.

— Тпру-у! — подвикна Флоър-Кроу, когато каруцата с грохот навлезе в едно крайпътно село.

Дебели глинени стени пазеха от разбойници. А портата още предната година бе натрошена от мусонните бури и до ден-днешен не беше поправена. Здрачът още тегнеше, но нямаше нито един осветен прозорец. Кокошки и гъски се ровеха в боклука край изкърпените

пръстени стени, изпъстрени с религиозни символи, за да предпазват селото от беда.

Оживление внасяше само пламтящата печка до портата. Старият продавач се суетеше наоколо, но можеше и да не хвали стоката си — ароматът беше достатъчно красноречив. Човекът продаваше вафли. Непрекъснат поток от хора минаваше и всеки купуваше, за да похапне, докато стигне нивата си.

Флоър-Кроу смуши Скуф-Бар в ребрата и посочи с камшика към продавача. Спътникът му схвана намека, смъкна се вдървено от каруцата и отиде да осигури закуската. От нагорещените метални формички вафлите падаха направо в ръцете на купувача. Флоър-Кроу погълна своите и мина отзад да поспи. Скуф-Бар смени животните, хвана поводите и подкара.

Денят се влачеше бавно. По пътя се срещаха и други возила. Пейзажът се промени. Понякога пътят минаваше толкова ниско долу, че нищо не се виждаше, освен кафявите стени на хълмовете. После пък пропълзяваше по самото било на дигата и разкриваше широката панорама на засети поля.

Равнината продължаваше, докдето поглед стига, плоска като тепсия, осеяна с наведени фигурки. Преобладаваха правите линии. Нивите и терасите имаха четвъртити очертания. Дърветата растяха в редици, рекичките бяха хванати в канали и дори платната на лодките бяха правоъгълни. Колкото и да беше красива гледката, колкото и да припичаше, селяните работеха до мръкнало. Зеленчуците, плодовете, верониката — основният източник на доходи — изискваха грижи. Гърбовете оставаха приведени над почвата, независимо дали в небето светеше едно слънце или две.

Фрейър беше немилосърдно ярък, пълна противоположност на сумрачния червенолик Баталикс. Всеки без колебание можеше да назове господаря на небесата. Пътници, идващи от Олдорандо, където екваторът беше по-наблизо, разправяха небивалици за цели гори, опожарени по волята на Фрейър. Мнозина вярваха, че светилото скоро ще погълне целия свят, но все пак дотогава лехите трябваше да бъдат прекопавани, а нежните кълнове — поливани.

Каруцата наближи Отасол. Селата вече не се виждаха. Чак до хоризонта, размит от трептящите вълни на омарата, се простираха само поля. Пътят се спускаше стръмно в теснината, обградена от

десетметрови пръстени стени. Селището се наричаше Мордек. Двамата мъже слязоха и донесоха вода за хокснитата. Дребните сивокафеникави животни изглеждаха изтощени.

В крайпътните стени бяха издълбани тесни тунели. В отворите им слънцето очертаваше точни правоъгълници. Пътниците влязоха през един тунел в широк двор, доста под равнината.

В дъното на двора се намираше „Кратуната с отлежало вино“. Ханът бе изсечен направо в льоса. Приятната прохлада на помещенията му се осветяваше единствено от отраженията на яркия ден навън. Насреща бяха разположени малки жилища, също изсечени в льоса. Цветя в саксии развеселяваха ръждивокафявите фасади.

Селото беше пръснато из лабиринт от подземни ходове, редуващи се с открити дворове. Много от тях имаха стълби, водещи към повърхността, където работеха повечето жители на Мордек. За покрив на домовете им служеха нивите.

Докато похапваха и пийваха вино в хана, Флоър-Кроу отбеляза:

— Оня е взел да понамирисва.

— От няколко дни ще да е мъртъв. Кралицата го намери на брега, изхвърлиха го вълните. Май са го убили в Отасол и са го хвърлили от кея, а течението го довлякло до Гравабагалиниен.

Когато се връщаха при каруцата, Флоър-Кроу каза:

— Няма спор, туй е лош знак за кралицата на кралиците.

Продълговатият кош лежеше на дъното при зеленчуците. Ледът вътре се топеше и се стичаше на земята. В образувалата се вече локва се въртяха и наслояваха пращинки. Около каруцата бръмчаха мухи.

Двамата се качиха и поеха по последните няколко мили към Отасол.

— Ако крал Джандол-Анганол реши да махне някой от пътя си, нищо не може да го спре...

Скуф-Бар беше поразен.

— Кралицата е любимка на всички! Навсякъде има приятели.

Усещаше писмото във вътрешния си джоб и то му вдъхваше увереност. Така си беше — тя имаше влиятелни приятели.

— А вместо нея ще си вземе единайсетгодишно момиченце.

— Оная е на единайсет и пет десети.

— Все едно. Гадна работа.

— А, гадно си е, вярно — съгласи се Скуф-Бар. — Единайсет и половина, представи си само! — той примлясна и лекичко подсвирна.

Двамата размениха погледи и се засмяха.

Каруцата продължи със скърцане към Отасол, следвана от рояци едри сини мухи.

Отасол беше огромен невидим град. В по-студени времена равнината бе крепила сградите. Сега те крепяха равнината. Отасол представляваше подземен лабиринт, населен с хора и фагори. На обжарената повърхност бяха останали само пътища и ниви, изпъстрени с четвъртити дупки. На дъното се намираха дворовете, обкръжени от фасадите на къщите, зад които обаче не личаха обичайните за жилищни постройки очертания. Отасол беше едновременно и земята, и нейната противоположност — изровена кухня, потвърждение и отрицание на факта, че пръстта си е пръст, сякаш някакви червеи-геометри го бяха прояли.

Градът даваше подслон на 695 000 души. Истинските му размери бяха недостъпни за погледа и дори само шепа хора сред жителите можеха да си представят неговите мащаби. Плодородната почва, климатът и благоприятното разположение бяха причина пристанището да се разрасне и да надмине борлиенската столица Матрасил. Гъстонаселеният лабиринт растеше и водоравно, и отвесно, докато накрая водите на Такиса препречиха пътя му.

Под земята се кръстосваха тесни, покрити с плочи улици, понякога позволяващи да се разминат две каруци. Скуф-Бар тръгна по една от тях, повел хоксното с коша. Раздели се с Флоър-Кроу в покрайнините, недалеч от пазара. Минаващите по улиците се обръщаха и го проследяваха с поглед, бърчеха носове от разносящата се смрад. Леденият къс в коша се бе стопил напълно.

— Познавате ли анатома? — обърна се Скуф-Бар към един минувач. — Анатома Кара-Бансити?

— Да, живее близо до Двора на правосъдието.

Всевъзможни просяци искаха милостиня пред многобройните църкви — ранени войници, сакати, мъже и жени с ужасяващи петна от рак на кожата. Скуф-Бар не им обръщаше внимание. На всеки ъгъл,

във всеки двор пееха пекубии. Мелодичните трели бяха достатъчно разнообразни, за да се ориентират по тях слепците.

Скуф-Бар се провираше из оплетените улици, накрая слезе по няколко широки стъпала, водещи към Двора на правосъдието, и спря пред врата, на която бе закрепена табела с името на Бардол Кара-Бансити. Дръпна звънеца.

Някой махна резето и вратата се отвори. Появи се фагор, облечен в груба конопена роба. Изглежда посетителя с безизразните си червени очи и попита:

— Какво иска ти?

— Търся анатома.

Скуф-Бар привърза хоксното към предназначения за това стълб и влезе. Озова се в малка стая със сводест таван. Втори фагор седеше зад тезгях.

Първият тръгна по коридор, твърде тесен за широките му рамене — отриваше се ту в едната, ту в другата стена. Отмести една завеса и се вмъкна в дневната стая, в чийто ъгъл бе поставен диван. Там анатомът се забавляваше с жена си. Щом чу съобщението на нечовешкия си слуга, прекъсна заниманието си и въздъхна.

— Разкарай се, ей сега ще дойда.

Стана и се облегна на стената, докато си вдигаше панталона под широките поли на блузата. Движенията му бяха бавни и отпуснати.

— Негоднико, не можеш ли поне веднъж да не се разсейваш? Ела да довършим каквото почнахме. Кажи на онези тъпанари да се махнат!

Той поклати глава и увисналите му бузи се залюляха.

— Светът не спира да се върти, хубавице моя. Гледай да си още разгорещена, като се върна. Хората не идват и не си отиват по поръчка.

Спря на прага на приемната, за да огледа новодошлия. Кара-Бансити беше мъж с внушителна външност, по-скоро набит, отколкото висок, с обмислена реч. Черепът му не се отличаваше твърде по форма от фагорските. На дрехата си носеше широк кожен колан, в който бе въткнат нож. Макар и да приличаше на обикновен касапин, бе си заслужил славата на способен и хитър човек.

А Скуф-Бар с хлътналите си гърди и изпъкнало коремче не беше особено впечатляваща гледка и Кара-Бансити се постара да му внуши това.

— Имам едно тяло за продан, господине. Човешко тяло.

Кара-Бансити безмълвно даде знак на фагорите. Те внесоха тялото и го хвърлиха на тезгяха. По трупа бяха полепнали стърготини и ледени кристалчета.

Анатомът пристъпи напред.

— Вече се е вмирисал. Къде го намери, човече?

— В реката, господине, както си ловях риба.

Тялото беше така раздуто от напирещите газове, че изпъваше дрехите до пръсване. Кара-Бансити го обърна по гръб, измъкна изпод ризата мъртва риба и я хвърли в краката на Скуф-Бар.

— Така наречената риба-полип. За онези сред нас, които ги е грижа за истината, това изобщо не е риба, а морските малки на червея на Утра. Морска твар, а не сладководна. Защо ме лъжеш? Ти ли уби този нещастник? Имаш вид на престъпник. Строежът на черепа ти го показва.

— Е, добре, господине, щом искате — наистина го намерих в морето. Аз съм слуга на горката ни кралица, но не исках да разгласявам това наляво и надясно.

Кара-Бансити го изгледа втренчено.

— Значи служиш на Мирдем-Ингала, кралицата на кралиците, така ли, мошенико? Но тази дама заслужава по-добри слуги и повечко късмет.

Скуф-Бар забеляза закачения в ъгъла евтин портрет на кралицата.

— Аз ѝ служа достатъчно добре. Кажете колко ще ми платите за тялото?

— Бил си път за десет руна, не повече. В тези лоши времена мога да си намеря колкото поискам тела и да си ги режа на воля. Пък и по-свежи от това тук.

— Господине, казаха ми, че ще платите петдесет руна.

Скуф-Бар потриваше ръце, а очичките му лъщяха лукаво.

— А как стана така, че ти и твоят вонящ приятел се озовахте тук точно сега, когато очакваме да пристигнат самият крал и посланикът на Светия Ц'сар? Да не си маша на краля?

Скуф-Бар разпери ръце и се попрегърби.

— С никого не съм свързан, освен с хоксното отвън. Господине, платете ми поне двацет и пет и аз веднага се връщам при кралицата.

— Всички вие, измет такава, сте твърде алчни. Нищо чудно, че светът е тръгнал към провала.

— Щом е така, съгласен съм и на двайсет, господине. Двайсет руна.

Кара-Бансити се обърна към един от фагорите и нареди:

— Плати на този човек и да се маха.

— Колко плати?

— Десет руна.

Скуф-Бар изстена мъчително.

— Добре де, петнайсет. А ти, човече, предай на своята кралица почитанията на Бардол Кара-Бансити.

Фагорът порови из робата си и измъкна тънка кесия. Протегна трипръстата си възлеста длан, на която лежах три златни монети. Скуф-Бар ги грабна и ядосано се извъртя към вратата.

Кара-Бансити отсечено заповяда на един от помощниците си да вдигне трупа, което бе изпълнено без видима неохота, и тръгна по зле осветения коридор, изпълнен с чудати миризми. Анатомът знаеше и за звездите не по-малко, отколкото за вътрешностите на всякакви същества. Къщата му (също подобна на преплетени черва) се разгръщаше дълбоко навътре в льоса, а множеството врати водеха към помещения, предназначени да задоволяват разнообразните му интереси.

Двамата с фагора влязоха в лабораторията. През двете квадратни прозорчета в льоса, дебел като крепостна стена, падаха коси лъчи светлина. Изпод патравите ходила на фагора изхвърчаха ярки искрици и проблясваха подобно на диаманти. Бяха миниатюрни стъкълца, пръснали се по пода, докато Кара-Бансити си правеше лещи.

Стаята бе задръстена с всевъзможните атрибути на стремящия се към познанието. На стената бяха изрисувани десетте дома на зодиака. На отсрещната висяха три трупа в различни етапи на дисекцията — гигантска риба, хоксни и фагор. Хоксното бе разпънато като разтворена книга, а вътрешностите и месото — отстранени, за да се открият ребрата и гръбначният стълб. На писалището наблизко имаше разхвърляни листове. На тях Кара-Бансити рисуваше до последната

подробност различните части на животното, всяка с мастило в различен цвят.

Фагорът смъкна от раменете си намерения в Гравабагалиниен труп и го окачи с главата надолу на един ченгел. Две куки пронизаха плътта между ахилесовото сухожилие и костта на петата. Счупените ръце увиснаха, отеكلите длани се отпуснаха на пода, сякаш бяха причудливи раци-отшелници. Анатомът побутна прислужника си, който веднага напусна стаята. Мразеше двурогите да се мотаят наоколо, но бяха по-евтини от слугите-хора и дори от робите.

След като огледа обстойно трупа, Кара-Бансити извади нож и разряза дрехите. Зловонието на разлагащата се плът не му направи никакво впечатление.

Тялото бе на млад мъж — дванайсетгодишен, може би дванайсет и половина или най-много дванайсет и девет десети, но не повече. Дрехите му бяха от грапав плат, какъвто не произвеждаха по тези земи, а косата бе подстригана по присъщия за моряците обичай.

— Ти, хубаво мое момче, явно не си от Борлиен — заговори анатомът на трупа. — Дрехите ти са от Хеспагорат, вероятно от Димариам?

Издутият в безформена маса корем скриваше препасания на кръста кожен колан. Кара-Бансити бързо се справи с проблема. Щом освободената от газовете коремна кухина спадна, пред погледа му зейна рана. Той надяна ръкавица и пъкна пръсти в раната. Нещо се съпротивляваше. С известно усилие изтръгна закривен фагорски рог, пробил далака и заседнал дълбоко в тялото. Находката веднага събуди любопитството му. Двата заострени ръба я правеха полезно оръжие, някога може би дори снабдено с дръжка.

Сега анатомът разглеждаше тялото с по-явен интерес. Загадките винаги го привличаха. Остави рога и се зае да разгледа колана. Макар и с добра изработка, не се отличаваха с нищо — навсякъде продаваха такива, например в Осоилима, където минаващите поклонници често купуваха подобни вещи. От вътрешната страна имаше закопчано джобче. Кара-Бансити го отвори и измъкна извънредно странен предмет.

Той сви вежди и се приближи към светлината, за да разгледа по-добре вещта. Подобно изделие не бе виждал досега. Не можеше дори

да определи от какъв метал е направено. Тръпка на суеверен ужас мина през иначе практичния му разсъдък.

Докато миеше предмета под струите на помпата, за да махне следите от кръв и песъчинките, в лабораторията влезе жена му Биндла.

— Бардол, какво правиш тук? Мислех си, че ще се върнеш при мен в леглото. Нали знаеш за какво те чакам?

— Обичам го това нещо, но имам друга работа.

Дари я с една от сериозните си усмивки. Биндла не беше вече в първа младост — на двадесет и осем години и една десета, с около две години по-млада от него. Разкошната ѝ червеникава коса вече губеше блясъка си, но той се възхищаваше на зрялото ѝ очарование. В момента жена му изразяваше преувеличено погнусата си от смрадта в лабораторията.

— Та ти дори не пишеш трактата си за религията, който е обичайното ти извинение.

Той изсумтя.

— Предпочитам моите зловония.

— Ама че си извратен! Религията е вечна, миризмите не са.

— Точно обратното е, красавице моя, религията се мени постоянно. А вонята си остава все същата.

— И това те радва, а?

Кара-Бансити подсушаваше чудноватото изделие с един парцал и не отговори.

— Я погледни това.

Тя приближи и сложи ръка на рамото му.

— В името на скалата! — възкликна ученият със страхопочитание.

Протегна предмета на Биндла, която ахна от изумление.

Ивица от изкусно преплетен метал, напомняща гривна, крепеше прозрачно екранче, върху което блестяха три групи цифри.

Прочетоха ги на глас, докато Кара-Бансити ги посочваше с пръст.

06:16:55 12:37:76 19:20:14

Цифрите потрепваха и се сменяха. Съпрузите се спогледаха с нямо удивление, после отново се взряха в екранчето.

— Никога не съм виждала такъв талисман — изрече слисаната Биндла.

Пак се вторачиха очаровани. Цифрите бяха черни на жълт фон. Той ги прочете гласно.

06:20:25 3:00:00 19:23:44

Кара-Бансити допря механизма до ухото си, за да провери дали издава някакъв звук, а часовникът с махало на стената започна да отброява тринадесет удара. Този часовник бе сложно измайсторен от самия анатом в по-младите му години. Показваше в картинки времето на изгрева и залеза на двете слънца Фрейър и Баталикс, както и смяната на сезоните, отчиташе стоте секунди на минутата, четирийсетте минути на часа, двайсет и петте часа на денонощието, осемте дни на осмицата, шестте осмици на десетата и десетте десети на годината, продължаваща 480 дни. Имаше и брояч за хиляда осемстотин двадесет и петте малки години на Великата година. Сега стрелката сочеше 381 година според календара на Борлиен и Олдорандо.

Биндла също се вслушваше, но не чу нищо.

— Дали е някакъв часовник?

— Сигурно. Според средните цифри сега е тринайсет часа по борлиенско време...

Биндла винаги усещаше кога съпругът ѝ е объркан. Гризеше кокалчетата на пръстите си като малко дете.

Над екранчето по гривната имаше редица издатинки. Тя натисна една. В трите прозорчета на екранчето се появиха други цифри.

6877 828 3269
(1177)

— В средата е годината по древния календар или нещо подобно. Как ли работи това чудо?

Той натисна бутончето и се появиха предишните редици цифри. Кара-Бансити остави гривната на скамейката и се загледа в нея, но Биндла я вдигна и я сложи на ръката си. Гривната веднага обхвана плътно нейната закръглена китка. Жената изпищя.

Кара-Бансити отиде при отрупана с овехтели книги лавица. Подмина древен фолиант, озаглавен „Заветът на Рейни-Лаян“, и извади подвързаните с кожа „Календарни таблици на Пророка и Виждащия скритото“. Прелисти няколко страници, спря се на една и плъзна показалец по колонката от цифри.

Макар според календара на Борлиен и Олдорандо сега да беше 381 година, това летоброене не беше общоприето. Други използваша други дати, както бе посочено в книгата. За сегашната имаше и числото 828. Той го откри в отречения древен „Календар на Денис“, който вече свързваха единствено с магията и окултното. Според преданието легендарният крал Денис някога властвал над целия Кампанлат.

— Средното прозорче на гривната показва местното време... — Кара-Бансити отново захапа кокалчетата на юмруците си. — И това нещо е оцеляло в морето. Къде има сега такива майстори, кой е способен да сътвори подобен шедьовър? Трябва някак да е стигнал до нас от времето на Денис...

Хвана ръката на жена си и двамата се загледаха в сменящите се цифри. Бяха намерили невероятно фин и сложен часовников механизъм, може би неоценим като стойност и несъмнено твърде загадъчен.

Където и да работеха майсторите, измислили тази гривна, явно не бяха засегнати от отчаяното положение, до което крал Джандол-Анганол докара Борлиен. В Отасол нещата все някак се крепяха още, но градът беше пристанищен и търгуваше с други земи. Иначе навсякъде работите вървяха от зле по-зле суша, глад и беззаконие. Войните и бандитите изсмукваха кръвта на страната. По-добър държавник от краля, обкръжен от по-малко подкупни съветници или парламент, щеше да склучи мир с враговете на Борлиен и да се замисли за благополучието на своите поданици.

Но не бе възможно човек да мрази Джандол-Анганол, колкото и да се опитваше Кара-Бансити да си внуши точно това чувство — и защото онзи изостави красивата си съпруга, кралицата на кралиците, за да се ожени за едно глупаво дете, че и наполовина Мади по кръв. Защо Орелът би направил това, ако не да укрепи съюза между Борлиен и стария им враг Олдорандо, в полза на страната? Всички се съгласяваха, че Джандол-Анганол е опасен човек, но обстоятелствата го притискаха не по-малко от последния селяк.

Вината можеше да се припише и на влошаващия се климат. Безумната жегата, все по-нетърпима с всяко поколение, вече и дърветата пламваха като факли...

— Стига си се заплесвал — сепна го Биндла. — Ела и махни нелепата си играчка от ръката ми.

II ПОСЕЩЕНИЯ В ДВОРЕЦА

Събитието, от което кралицата се опасяваше, вече беше в ход. Крал Джандол-Анганол потегляше към Гравабагалиниен, за да се разведе с нея.

Щеше да се спусне с кораб от столицата Матрасил по река Такиса до Отасол, да се прехвърли на плиткогазещ крайбрежен кораб и да се добере до тесния залив на Гравабагалиниен на запад. Джандол-Анганол щеше да се яви пред своята кралица с указа за развод, издаден от Светия Ц'сар. После щяха да се разделят в присъствието на свидетели, може би завинаги.

Съпроводен от бодрите звуци на тръбите, заобиколен от целия двор в бляскави одежди, крал Джандол-Анганол се спусна с парадната карета от хълма, на който се издигаше дворецът, през кривите улички на Матрасил до кея. В каретата освен него имаше само един пътник — Юли, неговият любим фагор. Юли беше още дребосък и сред бялата му козина още личаха детските кафяви кичури. Бяха отрязали рогата му. Сега седеше срещу господаря си и нервно се въртеше в очакване на предстоящото пътуване по вода. Щом Джандол-Анганол слезе от каретата, очакващият го капитан на кораба пристъпи напред и поздрави изискано.

— Ще отпътуваме веднага, ако сте готови — каза кралят.

Едва преди пет десети от годината неговата кралица бе тръгнала на заточение от същия този кей. Граждани на групички стояха на брега, обзети от желанието да позяпат краля, ползващ се с такава противоречива слава. Бе дошъл и кметът, за да изпрати своя повелител. Приветствените възгласи бяха нищо в сравнение с рева, съпроводил кралица Мирдем-Ингала при отпътуването ѝ.

Кралят стъпи на борда. Чу се тракане на дървено кречетало, сухо и отчетливо като чаткане на копита по паваж. Гребците хванаха веслата. Платната бяха вдигнати.

Когато корабът се отдели от кея, Джандол-Анганол рязко се извърна и изгледа кмета, застанал на пристана заедно с помощниците си. Кметът улови погледа на краля и смирено сведе глава, но Джандол-Анганол знаеше колко е разярен. Не бе съгласен монархът да напусне столицата, когато е изложена на опасността от нападение. Възползвайки се от войната на Борлиен с Рандонан на запад, дивите народи на Мордриат настъпваха от североизток.

Кърмата скри мрачното лице на кмета и кралят обърна поглед на запад. Налагаше се да признае поне пред себе си, че опасенията на градския управител не са лишени от основание. Откъм метежните високопланински пасища на Мордриат бе дошла вестта, че племенният вожд Ундрейд Чука отново крои нещо. За да се повдигне бойният дух на борлиенската Северна армия, трябваше да бъде назначен на генералски пост синът на краля Робайдей-Анганол. Но младежът изчезна в деня, в който разбра, че баща му има намерение да се разведе с майка му.

— Иди, че се доверявай на собствения си син... — горчиво промълви Джандол-Анганол. Прехвърляше на своя син вината за пътешествието, в което се впусна току-що.

След малко кралят отново се обърна на север, стремеше се да открие поне някаква проява на верноподанически чувства. Сенките на корабните въжета рисуваха изкусни плетеници върху дъските на палубата. Когато Фрейър блесна в цялото си великолепие, сенките се удвоиха. Тогава Орелът се оттегли да поспи.

На кърмата се издигаше копринен балдахин, където кралят можеше да се скрие от палещите лъчи. Остана там през по-голямата част от тридневното пътуване заедно с придружителите си. На няколко стъпки под това издигнато място полуголите роби, повечето от тях рандонанци, седяха на веслата, готови да помогнат на платната, щом вятърът утихне. От време на време вятърът довяваше миризмата им, която се смесваше с вонята на катран, дърво и застояла вода, лъхаща от трюма.

— Ще спрем в Осоилима — обяви кралят.

Там, в свещения град, щеше да склони глава пред гробницата и да се подложи на бичуване. Джандол-Анганол беше вярващ и се нуждаеше от покровителството на Всемогъщия Акханаба в изпитанието, което го очакваше.

Кралят се отличаваше с мрачна и горда осанка. На двайсет и пет години и една-две десети още беше млад мъж, но излъчващото сила лице бе набраздено от бръчки и това му придаваше мъдро изражение — качество, което враговете му отричаха.

Също като своите ястреби, държеше главата си изправена. Обикновено вниманието на хората се приковаваше изцяло в тази глава, сякаш върху кралските рамене се крепеше живото олицетворение на неговия народ. Джандол-Анганол имаше орлов поглед, чиято сила се подчертаваше още повече от острия извит нос, свирепо сключените вежди и елегантната брадичка, скриваща доста чувствени устни. Очите му бяха тъмни и блестящи. Острият им блясък му бе заслужил прозвището, с което го наричаха по тържищата — Борлиенския Орел.

Онези от приближените му, които имаха дарбата да разбират човешкия характер, разправяха, че орелът е в клетка, а кралицата на кралиците още държи ключето. Над Джандол-Анганол тегнеше проклятието на неговия кхмир, неговата неясна и неопределена похот, напълно разбираема в тези горещи времена.

Често бързите движения на главата му като че не подхождаха на спокойната неподвижност на тялото и издаваха присъщия на изнервените хора навик първо да се озъртат, а след това да се обръщат.

Церемонията под скалата на Осоилима приключи бързо. Кралят с процеждаща се през туниката му кръв се върна на борда. С това приключи първата половина на пътуването и корабът отново отплава. Джандол-Анганол се гнусеше от зловонието и нощем спеше на палубата върху постеля от лебедов пух. Верният фагор Юли лягаше в краката му, за да го пази.

Зад кралския кораб на почетно разстояние се движеше втори, поначало използван за превоз на добитък, но сега преустроен. На него плаваше най-преданата на краля военна част — Първа фагорска гвардия. Следобед на третия ден навлязоха във вътрешния залив на Отасол и вторият кораб се приближи, за да защити краля при нужда.

В задухата на Отасол флаговете увиснаха по мачтите. На кея се бе събрала тълпа. Сред знамената и другите символи на патриотизма се виждаха и някои доста зловещи плакати: „ОГЪНЯТ ИДВА — ОКЕАНЪТ ЩЕ ПЛАМНЕ“, „ЖИВЕЙ С АКХА ИЛИ ПОГИНИ НАВЕКИ С ФРЕЙЪР!“ Църквата се възползваше от всеобщата тревога, за да вкара грешниците в правия път.

Измежду две складови постройки с наперена стъпка излезе оркестър и засвири приветствен марш. Възторзите при посрещането на краля бяха твърде умерени.

Да поздравят Негово величество бяха дошли членовете на градската скритина и някои по-изтъкнати граждани. Познаваха нрава на Орела и се постараха да съкратят речите си, а и той им отвърна немногословно.

— Ние винаги с удоволствие посещаваме Отасол, нашето главно пристанище, и се радваме да го намерим все така процъфтяващо. Не ми е възможно да остана тук по-дълго. Знаете какви значителни събития назряват. Имам непреклонното намерение да се разveda с кралица Мирдем-Ингала, за което получих указ с подписа на Великия Ц'сар Киландар IX, Повелител на Свещената пановалска империя и Върховен отец на Църквата на Акханаба, чиито служители сме всички. След като връча този указ на настоящата кралица в присъствието на свидетели, упълномощени от Великия Ц'сар, както законът ме задължава, аз ще бъда свободен и ще взема за своя законна съпруга Симода Тал, дъщеря на Олдорандо. По този начин чрез брачните връзки аз ще укрепя съюза между нашата страна и Олдорандо, сключен в незапомнени времена, и ще затвърдя нашата взаимопомощ в рамките на Свещената империя. Когато се обединим, нашите врагове ще бъдат сразени, а ние ще се издигнем до върховете на някогашното си величие, както е било по времето на нашите деди.

Тук-там се чува възторжени викове и ръкопляскания. Повечето посрещачи се втурнаха да гледат слизането на фагорската войска на брега.

Кралят се бе отказал от обичайното си облекло и носеше жълто-черна туника без ръкави, така че мускулестите му ръце да личат добре. Панталонът от жълта коприна прилепваше плътно по бедрата и прасците му. Обувките с извити върхове бяха от матова кожа. На колана висеше къс меч. Тъмната му коса бе пригладена под златния обръч на Акханаба, по чието благоволение той управляваше кралството си. Сега стоеше и се вираше в посрещачите си.

Градските първенци може би очакваха да чуят от него нещо по-разумно. Всъщност кралица Мирдем-Ингала се радваше в Отасол на почти същата привързаност, каквато изпитваша към нея жителите на Матрасил.

Джандол-Анганол изгледа намусено свитата си, обърна се и тръгна напред.

Пред него се издигаха ниските, неугледни лъсови скали на Отасол. За краля на кея бе постлана жълта пътека. Той мина отстрани и се качи в очакващата го карета. Кочияшът затвори вратата и незабавно потегли. Минаха под арката и веднага се озоваха в лабиринта на Отасол. Фагорската гвардия ги следваше.

Джандол-Анганол ненавиждаше множество неща и дворецът му в Отасол беше сред тях. Лошото му настроение никак не се подобри от факта, че на входа го очакваше Кралският свещеник, смразяващият Абстрог-Атенат с женственото си лице.

— Великият Акханаба да ви благослови, владетелю! Щастливи сме да лицезрем Ваше величество и да ви приветстваме сред нас сега, когато получихме лоши вести от Втора армия в Рандонан.

— За хода на бойните действия ще ми докладват военните — срязва го кралят и влезе в приемната.

Дворецът беше прохладен и си оставаше такъв въпреки усиливащата се с всеки изминал ден горещина. Но за краля бе потискащо да се намира под земята. Напомняше му за двете години като семинарист в Пановал, когато беше още момче.

Неговият баща Варпал-Анганол бе разширил значително двореца. В желанието си да изкопчи похвала от своя син веднъж го попита какво мисли за цялото съоръжение.

— Студен, просторен и лошо замислен — гласеше отговорът на принца.

На Варпал-Анганол му липсваше военоначалническа дарба и затова не успя да прецени, че подземният дворец не може да стане непристъпен.

Джандол-Анганол си спомни деня, когато дворецът бе нападат. Тогава беше на три години и една десета. Както си играеше с дървен меч в един подземен двор, гладката лъсова стена се разкърти и се срути. През дупката нахълтаха десетина въоръжени метежници. Джандол-Анганол и досега изпитваше срам от писъка на ужас, който нададе, преди да се хвърли срещу тях с насочен меч-играчка.

Съвсем случайно по същото време се сменяше стражата и въоръжените войници се бяха събрали в двора. В ожесточената схватка нападателите бяха избити. По-късно тайният проход бе включен в

плана на палата. Всичко това се случи по време на едно от въстанията, които Варпал-Анганол все не успяваше да потуши с подходяща суровост.

Сега старецът бе затворен в крепостта на Матрасил, а дворовете и проходите на отасолския дворец се охраняваха от хора и двуроги стражи. Джандол-Анганол пронизваше с поглед мълчаливите мъже, докато ги подминаваше из лъкатушещите коридори. Беше готов да убие всеки, позволил си да помръдне.

Мълвата за лошото настроение на краля незабавно се разнесе из прислугата. Организираха увеселения, за да го разтушат. Но най-напред той трябваше да изслуша вестите от западните бойни полета.

Една рота от Втора армия, придвижваща се през възвишенията Чуорт с цел да нападне рандонанското пристанище Пурич, била причакана в засада от превъзхождаща вражеска сила. Битката продължила до здрач, когато оцелелите се измъкнали, за да предупредят своите командири. Един ранен бил пратен да предаде известието по семафорната система край Южното шосе, чак до Отасол.

— А какво е станало с генерал Толрам-Кетинет?

— Още се сражава, владетелю — отговори вестоносецът.

Джандол-Анганол изслуша съобщението почти безмълвно, после слезе в личния си параклис да се помоли и да се подложи на бичуване. Да те налага с камшик девически хубавият Абстрог-Атенат бе наистина изтънчено наказание.

Дворът се отнасяше почти равнодушно към съдбата на войските, отдалечени на почти три хиляди мили. По-важно беше жлъчното настроение на краля да не провали вечерното празненство. Телесното наказание, на което се подложи Орела, беше добре дошло за всички.

Вита стълба водеше надолу към параклиса. Това потискащо място, построено по пановалски образец, бе изкопано в глината под льосовия пласт. Долната му половина бе облицована с олово, а горната — с камък. Влагата се събираше на капчици и се стичаше в мънички водопади. През цветните стъкла на лампите струеше светлина. Лъчите очертаваха обагрени фигури в мъгливия въздух.

Под звуците на печална музика Кралският свещеник извади иззад олгара десетжилен камшик. На олгара се извисяваше Колелото на Акханаба. Две вълнообразни спици прикрепяха външния обръч към

главината. Зад олтара висеше гоблен в златно и червено, изобразяващ Великия Акханаба в сияйната му двойственост — Двама в Един, човек и бог, дете и звяр, преходен и вечен, дух и камък.

Кралят стоеше и се взираше в зверското лице на своя бог. Преживяваше искрено и чистосърдечно благоговение. През целия си живот, още от юношеските дни, прекарани в пановалски манастир, религията за него беше ръководно начало, същевременно самият той управляваше чрез религията. Религиозният страх държеше повечето придворни и народа в подчинение.

Единствено култът към Акханаба обединяваше Борлиен, Олдорандо и Пановал в несигурен съюз. Без Акханаба щеше да настъпи хаос, от който враговете на цивилизацията биха излезли победители.

Абстрог-Атенат даде знак на царствения грешник да коленичи и зачете молитва над него.

— Заставаме пред Тебе, о Велики Акханаба, за да измолим прошка за недостойните си провали и да пролеем виновната си кръв. Чрез зловредната природа на всички хора Ти, Великият изцелител, търпиш тежки рани, и Ти, Всемогъщият, губиш силата си. И затова насочваш стъпките ни между Леда и Огъня, за да изстрадаме в тленните си тела тук, на Хеликония, онова, що Ти си изстрадал другаде заради нас — вечно повтарящото се мъчение на Зноя и Мраза. Приеми това страдание, о Велики господарю, както ние се стремим да приемем Твоето.

Камшикът се издигна над царствените рамене. Макар и изнежен младеж, Абстрог-Атенат имаше сила в ръцете си и ревностно изпълняваше волята на Акханаба.

След изкуплението дойде ред на ритуала на измиването. После кралят се качи горе, за да участва в увеселенията.

Вместо плющене на камшик тук се чуваше шумоленето на поли, развети в танц. Музиката беше бърза и жизнерадостна, дебелите свирачи се усмихваха. Кралят също изобрази усмивка и я надяна като броня — спомняше си как преди присъствието на кралица Мирдем-Ингала озаряваше тази зала.

Стените бяха украсени с цветята на здрачния следобед — идронти и дъхави виспарди. На масата се извисяваха грамади от плодове, искряха кани с черно вино. Селяните може и да гладуваха, но не и дворецът.

Джандол-Анганол благоволит да приеме чаша черно вино за освежаване, като му добави плодов сок и лед от Лордриярдри. Седеше умислен, без да обръща особено внимание на околните. Придворните стояха на почтително разстояние от него. Жените, пратени да го забавляват, бързо бяха прогонени.

Преди да напусне Матрасил, кралят освободи от длъжност предишния си канцлер. Приемникът му, още в изпитателен срок, сега се суетеше наоколо. Високият ранг го бе направил още по-раболепен и усърден от обикновено, затова дойде да обсъди с краля приготовленията за предстоящото пътуване до Гвабагалиниен, но и той бе отпратен.

Кралят възнамеряваше да остане в Отасол възможно най-малко време. Щеше да посрещне посланика на Ц'саря и заедно с него да потегли към Гвабагалиниен. Когато приключеше церемонията с кралицата, Джандол-Анганол трябваше, ще не ще, да продължи към Олдорандо, да се ожени за принцеса Симода Тал и да сложи край на цялата тази история. Тогава с помощта на Олдорандо и Пановал щеше да се справи с враговете си и да даде мир на своята страна. Малката принцеса Симода Тал трябваше да живее в двореца, по това спор нямаше, но нищо не го задължаваше да се среща с нея. Планът трябваше да бъде изпълнен. Точно тази мисъл се въртеше през цялото време в главата му.

Кралят се огледа за посланика на Ц'саря — елегантния Алам Есомбер. Двамата се бяха запознали по време на престоя на Джандол-Анганол в пановалския манастир и до ден-днешен си оставаха добри приятели. Нуждаеше се от присъствието на този високопоставен сановник, изпратен от самия Киландар IX, като свидетел при подписването на документа за развода. После посланикът щеше лично да занесе указа на Ц'саря, за да бъде провъзгласен официално бракът за невалиден. В този момент Есомбер трябваше да бъде при него.

Посланикът обаче се забави. Точно когато се канеше да излезе от покоите си, някакъв мъряв дребен мъж с коремче и мазна коса, с

наслоена по дрехите мръсотия от пътищата, някак бе успял да се добере до напудрената особа на негова светлост.

— Да не би да идвате от шивача ми?

Дребният мърльо отрече да има нещо общо с шивача, измъкна писмо от вътрешен джоб и го подаде на посланика. Докато последният отваряше писмото с изискан жест, човечецът пристъпяше притеснено от крак на крак.

— Само че, господине... то трябва да се предаде по-нататък. Лично на Ц'саря, да ме прощавате.

— Благодаря ти, но аз съм представителят на Ц'саря в Борлиен — заяви Есомбер.

Прочете писмото, кимна и подаде на приносителя една сребърна монета.

Човекът мърмореше под носа си, отдалечавайки се. Излезе от подземния дворец, отиде при вързаното си хоксни и потегли към Гравабагалиниен, за да докладва на кралицата, че поръчението е изпълнено.

Посланикът се замисли и с лукава усмивчица почеса върха на носа си. Беше строен, привлекателен мъж, навършил двайсет и четири години. Носеше богато украсен дългопол кийдрант. Прехвърляше писмото в пръстите си. Прати един от лакеите си да му донесе портрет на кралица Мирдем-Ингала и се зае да го изучава. Всеки нов обрат в събитията трябваше да бъде използван и за политическа, и за лична изгода. Стига да беше възможно, щеше да извлече максимално удоволствие от това пътуване до Гравабагалиниен. Есомбер си обеща, че няма да позволи на никакви задръжки да помрачат приятните мигове, които предвкушаваше.

Откакто кралският кораб влезе в пристанището на Отасол, пред двореца се тълпяха мъже и жени с надеждата да измолят среща с краля. По закон всяко прошение трябваше да мине през скритината, но неписаната традиция молителите да се обръщат направо към краля още беше жива. И самият крал предпочиташе работата пред безделието. Бе се изморил да чака и да наблюдава как изплашените придворни стъпват на пръсти наоколо, затова се съгласи да даде аудиенция в една от съседните зали. Недораслият фагор стоеше нащрек зад малкия трон, кралят понякога го потупваше успокояващо.

След първите двама молители пред краля застана Кара-Бансити. Върху ризата си носеше везана жилетка. Джандол-Анганол го позна по важната походка и смръщи вежди, когато анатомът се поклони надутно и церемониално.

— Ваше величество, този човек е Бардол Кара-Бансити — съобщил канцлерът в изпитателен срок, застанал от дясната страна на краля. — В библиотеката ви има няколко от неговите трудове.

— Помня — каза кралят. — Ти си приятел на моя бивш канцлер Сартори-Ирвраш.

Кара-Бансити примигна насреща с кървясалите си очи.

— Господарю, надявам се, че Сартори-Ирвраш е добре, въпреки че вече е бивш канцлер.

— Той избяга в Сиборнал. Кой знае дали е добре. Какво искаш от мен?

— Най-напред един стол, господарю, защото от стоенето ме болят краката.

Двамата се втрениха един в друг, накрая кралят даде знак на един паж да постави стол в подножието на подиума. Без да бърза, Кара-Бансити се настани.

— Искам да предложа на вниманието ви нещо твърде интересно по мое мнение, тъй като ми е известно, че Ваше величество е човек начетен.

— Аз съм доста невеж, а и достатъчно глупав, за да мразя ласкателствата. Кралят на Борлиен се занимава единствено с политика, за да опази страната си непокътната.

— Колкото по-добре сме осведомени, толкова по-добре си вършим работата. Аз бих могъл без всякакво усилие да счупя някому ръката, ако знам как са устроени ставите му.

Кралят се изсмя — рязък, дрезгав звук, който рядко се чуваше от неговата уста. Наведе се напред.

— Колко струва многознайството в сравнение с все по-силната ярост на Фрейър? Явно дори Всемогъщият Акханаба е безсилен пред нея.

Кара-Бансити сведе поглед.

— Ваше величество, не знам нищо за Всемогъщия. Той не поддържа връзки с мен. Миналата седмица някакъв загрижен за

доброто на всички човек надраска на вратата ми „безбожник“, тъй че вече съм и публично заклеймен.

— Тогава погрижи се за душата си — каза кралят не толкова предизвикателно, а и по-тихо. — Като двойновиждащ човек, какво мислиш за нарастващата жегга? Дали човечеството не е дотолкова затънало в греховете си, че ни е съдено всички да загинем в пламъците на Фрейър? Дали кометата в северното небе не е знамение за приближаваща гибел, както смятат обикновените хора?

— Ваше величество, тази комета, тоест кометата на Ярап-Ромбри, е символ на надеждата. Бих могъл да ви обясня по-надълго, но се боя да не оскърбя слуха ви с подробности, отнасящи се до астрономическите измервания. Кометата е наречена на името на мъдреца Ярап-Ромбри, картограф и астроном от Кийвасиен. Направил е първата карта на света, като е поставил в центъра Отаасаал, някогашното име на този град. Той е назовал и кометата. Станало е преди 1825 години, значи точно преди една Голяма година. Връщането на кометата е доказателство, че ние също като нея кръжим около Фрейър и че ще го подминем само с едно леко опарване.

Кралят се замисли.

— Даваш ми научен отговор също като Сартори-Ирвраш. Сигурно има и религиозен.

Кара-Бансити ухапа кокалчетата на пръстите си.

— А какво мисли Свещената пановалска империя по въпроса за Фрейър? Заради Акха тя трепери да не би да стане нещо на небето и използва кометата само за да усилва ужаса у хората. И с още една свещеническа безсмислица проглушиха ушите на хората — трябвало да се отървем от фагорите. Църквата твърди, че когато тези същества бъдат изтребени, климатът незабавно ще захладнее. Ние обаче видяхме какво стана през мразовитите години, тогава пък Църквата твърдеше, че безбожните фагори докарали студа. Така че на идеите им явно не достига логика, както впрочем и на всяка религиозна идея.

— Не ме дразни. В Борлиен Църквата съм аз.

— Извинете, Ваше величество. Просто казвам истината. Щом ви дразня, пратете ме в изгнание, както постъпихте със Сартори-Ирвраш.

— Човекът, за когото говориш, беше поддръжник на идеята да изтребим фагорите.

— Такъв съм и аз, господарю, въпреки че са ми полезни. Ако мога още веднъж да кажа истината, вашата слабост към тях ме тревожи. Само че не бих ги избил заради някакви глупави религиозни съображения. Бих ги унищожил, защото те са изначални врагове на човечеството.

Орела на Борлиен стовари юмрук върху облегалката на трона. Канцлерът на изпитателен срок подскочи.

— Няма да слушам повече! Този спор е нелеп, дързък негоднико! Кара-Бансити се поклони.

— Добре тогава, господарю. Силата прави хората глухи и те не желаят да слушат. Вие, Ваше величество, се нарекохте невежа, не аз. Понеже можете да всявате страх само с поглед, не ви е нужно да се просвещавате. В това е вашето нещастие.

Кралят застина. Канцлерът се сви ужасен. Кара-Бансити стоеше неподвижен, блед като смъртник. Знаеше, че прекали.

Джандол-Анганол обаче посочи треперещия от уплаха канцлер.

— Омръзна ми от хора, които се гърчат пред мен като този тук. Посъветвай ме така, както съветникът ми не би могъл и ще те направя канцлер — за да се окажеш без съмнение също толкова досаден като своя приятел и предшественик. Когато се ожения повторно и моя съпруга стане дъщерята на крал Сайрен Стунд от Олдорандо, връзките на нашето кралство със Свещената пановалска империя ще укрепнат и силата ни ще нарасне. Същевременно ще се засили натискът от страна на Ц'саря да изстребя двурогите, както направиха в Пановал. Войниците в Борлиен не достигат и фагорите са ни нужни. Ще мога ли с помощта на твоята наука да оспоря разумността на императорската заповед?

— Хъм... — Кара-Бансити подръпна увисналата си буза. — Пановал и Олдорандо, за разлика от Борлиен, винаги са мразили фагорите. Миграционните пътища на двурогите не пресичат нашите земи, както е в Олдорандо. Свещениците просто отново са си измислили повод да раздухат старата война... Можете да се опрете на науката, господарю. И така, простете ми, ще помогнете на Църквата да се избави от невежеството си.

— Тогава говори, а аз и моят хубав дребосък ще те слушаме.

— Господарю, вие ще разберете, а любимецът ви — не. Сигурно сте чувал за историческия трактат, озаглавен „Заветът на Рейни-Лаян“.

В това съчинение можете да прочетете за една свята жена, Врай-Ден, съпруга на мъдреца Рейни-Лаян. Тя разгадала някои от тайните на небето, където според нея, а и според мен, обитава истината, а не злото. Врай-Ден загинала в големия пожар, опустошил Олдорандо през 26-а година. Триста петдесет и пет години са минали оттогава, петнадесет поколения, макар че сега живеем по-дълго от някогашните хора. Убеден съм, че Врай-Ден наистина е съществувала, а не е обикновена измислица от приказките за Ледниковата епоха, както Светата църква се опитва да ни убеди.

— И какво искаш да кажеш с това? — попита кралят.

Бе започнал да крачи нервно из стаята, а Юли припикаше след него. Джандол-Анганол си спомни, че неговата кралица много държи на тази книга и често чете откъси от нея на принцеса Татро.

— Много е просто. Същата тази Врай-Ден била атеистка и по тази причина виждала света какъвто е, а не замъглен от вярата в разни измислени божества. Преди нейната епоха хората вярвали, че Фрейър и Баталикс са двама одушевени стражи, поставени да пазят нашия свят от война на небето. С помощта на геометрията тази жена успяла да предскаже поредица от затъмнения, които отбелязали свършека на нейната епоха. Знанието може да се гради само върху друго знание, а човек никога не знае къде ще го изведе следващата крачка. И Църквата е избрала за символ кръга.

— Което лично за мен е за предпочитане пред твоето лутане в тъмата.

— Аз открих начин да зърна светлина в мрака. С помощта на нашия общ познат Сартори-Ирвраш шлифовах стъклени лещи, които по строеж са аналогични на очните.

Той обясни как са създали телескопа. С помощта на този уред изследвали фазите на Ипокрена и другите планети. Пазели наблюденията си в тайна, тъй като небето не било благодарен обект за изучаване в страните, където господства религиозната власт на Пановал.

— Един след друг тези страници ни разкриваха особеностите си. Скоро ние с точност можехме да определим предстоящите промени. Ето това означава да виждаш и скритото! Ние със Сартори-Ирвраш подкрепихме наблюденията си и с изчисления. По този начин стигнахме до законите на небесната геометрия, които според нас са

били известни и на Ярап-Ромбри, само че той бил подложен на мъчения от Църквата. Тези закони доказват, че орбитите на планетите лежат около Баталикс, а орбитата на самия Баталикс е около Фрейър. И че радиус-векторът на слънчевото движение обхваща по едно и също време една и съща част на пространството. Освен това открихме, че бързата планета, наречена Кайдо от Врай-Ден, обикаля не около Баталикс, а около Хеликония, поради което е неин спътник или луна.

Кралят спря и рязко попита:

— Могат ли хора като нас да живеят на този Кайдо?

Въпросът толкова не съответстваше на неохотата, с която слушаше досегашните обяснения, че Кара-Бансити се изуми.

— Та той е само една сребърна искрица, Ваше величество, не е истински свят като Хеликония или Ипокрена.

Кралят плесна с ръце.

— Достатъчно! Не ми обяснявай повече. Нищо чудно да свършиш като Ярап-Ромбри. Нито дума не разбирам.

— Ако успеем да разясним всичко това на Пановал, бихме могли да променим остарялото им мислене. Ако накараме Ц'саря да разбере небесната геометрия, той ще може да оцени и човешката геометрия достатъчно, за да позволи на хората и двурогите да съжителстват с минимален допир помежду си, като Баталикс и Фрейър, вместо да проповядва свещено изстребление, смущаващо нормалното течение на всекидневието.

Беше готов да се впусне в още обяснения, но кралят отново го спря с жест:

— Някой друг път. Стига ми толкова ерес за днес, макар да оценявам хитроумието ти. Предлагаш да се съобразяваме с обстоятелствата и да действваме според тях, също като мен. Всъщност затова ли дойде?

Кара-Бансити за миг срещна настойчивия поглед на краля.

— Не, Ваше величество. Дойдох, подобно на мнозина ваши верни поданици, с надеждата да ви продам нещо.

Той измъкна от пояса си намерената у трупа гривна с трите реда цифри и я подаде на краля.

— Ваше величество, виждал ли сте някога подобен шедьовър?

Негово величество погледна гривната изненадан и я завъртя в ръцете си.

— Да. Виждал съм същата тази гривна и преди, в Матрасил. Наистина е странна, притежателят ѝ също беше особняк — твърдеше, че идва от друг свят. От същия този Кайдо.

След загадъчните си думи кралят изведнъж замълча, сякаш съжаляваше, че ги е изрекъл. Взря се в цифрите на гривната, които трепкаха и се сменяха всеки миг, после каза:

— Ако някой път имам повече свободно време, ще можеш да ми обясниш как този предмет е попаднал в ръцете ти. А сега аудиенцията приключи. Трябва да отделя внимание и на други въпроси.

Сви пръсти около гривната.

Засегнатият Кара-Бансити се опита да възрази. Държанието на краля рязко се промени. Очите му блеснаха, лицето му се разкриви от гняв. Наведе се напред като хищна птица.

— Вие, атеистите, никога няма да проумеете, че Борлиен живее и умира със своята религия. Не ни ли заплашват от всички страни варварите, неверниците? Империята не би могла да просъществува без вярата. А тази гривна застрашава империята и самата вяра. Нейните гърчещи се цифри идват от един свят, който може да ни унищожи! — Добави по-спокойно: — Такова е моето убеждение, а човек трябва да живее и да умре така, както убежденията му повеляват.

Вижданият скритото хапеше кокалчетата на юмука си и мълчеше.

Джандол-Анганол го изгледа преценяващо и заговори отново:

— Ако решиш да станеш мой канцлер, върни се тук утре. Тогава ще поговорим повече. А дотогава ще забравя, че съм слушал тези безбожни дрънканици. Как мислиш, какъв ще бъде отговорът ти? Ще станеш ли мой главен съветник?

Кара-Бансити се почувства зле, докато наблюдаваше как кралят прибира гривната в джоба си.

— Благодаря, Ваше величество, но се налага първо да потърся съвета на своя главен съветник, жена ми...

Кралят го освободи с жест и след нисък поклон Кара-Бансити се измъкна от стаята.

В един близък коридор посланикът на Ц'саря се готвеше да се присъедини към краля.

Портретът на кралица Мирдем-Ингала бе нарисуван върху овално парче кост, изрязана от бивните на някое морско чудовище. На несравнимото по красота лице изпъкваше съвършено чело с куп разкошна коса. Дълбоката синева в очите на кралицата бе засенчена от полупритворените тежки клепачи, а изящната брадичка смекчаваше иначе властното изражение. Алам Есомбер познаваше това лице, чиито черти бе съзерцавал и преди на портрети в Пановал. Красотата на кралицата беше прочута надлъж и нашир.

Докато разглеждаше портрета, официалният пратеник на Светия Ц'сар позволи на мислите си да се отправят в по-сладостна посока. С удоволствие си представи как съвсем скоро ще застане лице в лице с оригиналния шедьовър, вдъхновил художника.

Пред Есомбер стояха двама пановалски агенти, работещи за Ц'саря. Докато той разглеждаше портрета, те му докладваха слуховете, плъзнали из Отасол. Един през друг разнищваха подробно голямата опасност, в която ще се озове кралицата на кралиците още в първия миг след развода си с Джандол-Анганол. Кралят би искал веднъж завинаги да я отстрани от сцената.

От друга страна, огромното мнозинство от населението предпочиташе кралицата пред нейния съпруг. Нима кралят не бе затворил в тъмница собствения си баща, нима не бе разорил страната си? Тълпите биха могли да се надигнат, да се отърват от краля и да поставят на трона Мирдем-Ингала. И то с пълно основание.

Есомбер ги погледна кротко.

— Нищожества — изрече той. — Дръвници. Дребни клюкарчета. Има ли крал, който да не е разорил страната си? И кой не би затворил баща си, ако му дадат власт? Не са ли кралиците под постоянна заплаха? И не мечтае ли тълпата открай време да низвергне или въздигне един или друг владетел? Надълго разсъждавахте тук за традиционното разпределение на ролите в огромния, но общо взето, добре познат театър на живота. Не ми казвате нищо ново и съществено. Ако олдорандски шпиони се явят с подобен доклад, ще бъдат пребити с камшици.

Мъжете наведоха глави.

— Освен другото трябва да ви съобщим, че шпионите на Олдорандо са много дейни тук.

— Да се надяваме, че е така и не си губят времето само да се задяват с пристанищните проститутки, както очевидно правите вие двамата. Когато ви повикам следващия път, ще очаквам от вас новини, а не сплетни.

Агентите се поклониха още по-ниско и излязоха с такива широки усмивки, сякаш получиха щедро възнаграждение.

Алам Есомбер въздъхна, опита се да си придаде строг вид и отново се вторачи в образа на кралицата.

— Несъмнено е глупава или има някакъв друг недостатък в противовес на тази красота — промълви на глас и прибра портрета във вътрешен джоб.

Посланикът на Ц'сар Киландар IX беше дворянин от дълбоко набожна фамилия измежду Вземащите, чиито връзки се простираха чак до недрата на самия Свещен град. Неговият суров баща, член на Великото съдилище, бе убеден, че издигането на сина му (на което същият гледаше с презрение) е доста подранило. Есомбер приемаше като празник това пътуване с цел да свидетелства при развода на своя приятел. А на празник беше редно човек да се повесели. Започваше да се надява, че ще се позабавлява тъкмо с кралица Мирдем-Ингала.

Есомбер беше готов за срещата си с Джандол-Анганол. Повика един лакей, за да бъде въведен при краля. Двамата приятели се прегърнаха.

Посланикът забеляза, че кралят е по-нервен от обикновено. Скрито се взираше в изсечения му профил, докато вървеше до Джандол-Анганол към залата, където пиршеството беше в разгара си. Невръстният фагор Юли ги следваше. Есомбер му хвърли изпълнен с отвращение поглед, но не каза нищо.

— Е, Джан, успяхме да стигнем до Отасол живи и невредими. Никакви нашественици не застанаха на пътя ни.

Бяха приятели, доколкото в тези среди съществуваше приятелство. Кралят добре си спомняше циничното и високомерно държание на Есомбер, навика му леко да накланя глава на една страна, като че целият свят му дължи обяснение.

— Да, все още не ни е връхлетял Ундрейд Чука. Сигурно си чувал, че имам сметки за разчистване и с Дарвлиш Черепя.

— Не се съмнявам, че тези отрепки наистина са заслужили славата си на гадове. Ако бяха свестни хора, нямаше ли да им дадат по-

прилични прозвища?

— Надявам се, че апартаментът ти е удобен.

— Честно да ти кажа, Джан, не съм във възторг от твоя подземен дворец. Какво става, когато Такиса придойде?

— Селяците я заприщват с телата си. Ако плановете ни те устройват, ще отплаваме утре към Гравабагалиниен. Достатъчно се забавихме, а приближава и сезонът на мусоните. Колкото по-бързо свърша с този развод, толкова по-добре.

— Пътуването по море за мен е удоволствие, стига да е кратко и да не губя брега от погледа си.

Поднесоха им вино със ситно натрошен лед.

— Нещо те притеснява, братовчеде.

— Много неща ме притесняват, Алам, но не в това е работата. Напоследък се безпокоя дори за вярата си. — Той се поколеба и угрижено се озърна през рамо. — Когато аз се чувствам несигурен, Борлиен се тревожи. Твоят господар Ц'сарят, нашият Свещен император, непременно би ме разбрал. Човек трябва да живее в съгласие с вярата си. Заради нея се отрекох от Мирдем-Ингала.

— Братовчеде, между нас казано, вярата е някак безплътна, нали? Докато твоята прекрасна кралица...

Кралят напипа в джоба си гривната, която взе от Кара-Бансити. Този предмет въобще не беше безплътен. Беше дело на коварен враг и интуицията му подсказваше, че от това държавата може да рухне. Сви пръсти около метала.

Есомбер махна с ръка. Жестовете му бяха вяли, лишени от онази непринуденост, която отличаваше краля.

— Братовчеде, светът е тръгнал към провала, а може би и направо към Фрейър. Въпреки това трябва да ти кажа, че ако съм имал безсънни нощи, не ги дължа на религията. Тъкмо обратното, твърде често ме е приспивала. Всеки народ си има своите грижи. Причина за твоите притеснения са Рандонан и онзи окаяник Чука. Олдорандо в момента си има проблеми с Кейс. В Пановал на свой ред ни нападат сиборналците. Напират на юг през Чалс, неспособни да издържат минута повече в онази пустош, която им е родина. Една здрава ос Пановал-Олдорандо-Борлиен би укрепила стабилността на целия Кампанлат. Всички останали народи са прости варвари.

— Алам, бих искал от тебе да ме разведриш, а не да ме потискаш в навечерието на развода ми с Мирдем-Ингала.

Посланикът на един дъх пресуши чашата си.

— Всички жени си приличат. Сигурен съм, че съюзът със Симода Тал ще те направи щастлив.

По лицето на краля се изписа болка. С поглед, вперен в танцуващите, Джандол-Анганол изрече:

— За Симода Тал трябваше да се ожени моят син, само че не пожела да прояви здрав разум. Мирдем-Ингала разбира, че се решавам на тази стъпка само в името на Борлиен.

— Дали? — Есомбер бръкна в джоба на копирения си жакет и извади писмо. — По-добре прочети това, току-що го получих.

Щом видя четливия почерк на Мирдем-Ингала, Джандол-Анганол пое с треперещи ръце писмото и зачете.

„До Свещения император, Ц’сар Киландар IX,
Повелител на Свещената пановалска империя, в град
Пановал, в държавата със същото наименование

Високопочитаеми владетелю,
Чиято свята вяра предано следва долуподписаната
ваша дъщеря.

Приемете с благосклонност и снизхождение
смирената молба на едно от вашите най-нещастни чеда.

Аз, кралица Мирдем-Ингала, бях прокудена, без да
съм извършила каквото и да било престъпление. Бях
несправедливо обвинена от моя съпруг краля и от неговия
баща в заговор срещу Сиборнал и сега съм изложена на
смъртна опасност.

Високопочитаеми господарю, моят повелител
Джандол-Анганол се отнесе към мен с жестока неправда,
като ме лиши от благоволения си и ме прогони в това
забравено от Бога място. Тук трябва да остана, докато
кралят реши съдбата ми по свое усмотрение — невинна
жертва на неговия кхмир.

Бях негова вярна съпруга в продължение на тринадесет години, родих му син и дъщеря. Дъщеря ми е още дете, затова остана с мен. Синът ми загуби разсъдъка си след този раздор и сега не зная къде е.

Откакто моят повелител кралят узурпира трона на своя баща, кралството бе сполетяно от ужасни беди. Той си спечели врагове навсякъде. За да избегне справедливото възмездие, сега е замислил династичен брак със Симода Тал, дъщерята на крал Сайрен Стунд от Олдорандо. Както научих, този план е получил Вашата благословия. Аз скланям глава пред Вашата присъда, но за Джандол-Анганол няма да е достатъчно да ме отвергне, той ще направи всичко възможно да ме премахне веднъж завинаги.

Ето защо коленопреклонно моля своя Император да изпрати колкото може по-скоро писмо, с което да забрани на краля, под заплахата за отлъчване от Църквата, да причини по какъвто и да е начин вреда на мен или на децата ми. Кралят твърди, че е вярващ, така че подобна заплахата ще окаже нужното въздействие.

Ваша съсипана дъщеря във вярата
Конег-Ундунори Мирдем-Ингала

Това писмо ще стигне до Вас чрез Вашия посланик в Отасол и се моля да го предаде бързо в милосърдните Ви ръце.“

— Какво пък, ще трябва да уредим този въпрос — изрече кралят, стиснал писмото.

— Аз ще трябва да уредя този въпрос — поправи го Есомбер и си прибра писмото.

На следващия ден кралят отплава със свитата си на запад, без да се отдалечава от брега на Борлиен. С него потегли и новият канцлер Кара-Бансити.

По това време кралят бе придобил навика да се озърта нервно през рамо, сякаш усещаше върху себе си погледа на Акханаба, великия бог на Свещената пановалска империя.

Някои наистина следяха всяка негова стъпка, но те бяха по-отдалечени във времето и пространството, отколкото Джандол-Анганол можеше да си представи. Наброяваха милиони. По това време Хеликония се обитаваше от около деветдесет и три милиона човешки същества и около три пъти по-малко фагори. Далечните наблюдатели бяха значително повече.

Жителите на планетата Земя някога следяха развитието на събитията на Хеликония без особен интерес. Предаванията от планетата, излъчвани към Земята от Земната наблюдателна станция, започнаха едва ли не като източник на развлечение. С вековете, когато Голямата пролет на Хеликония се превърна в Лято, положението се променяше. Съзерцанието се превърна в участие. Зрителите се променяха с това, което гледаха, и независимо от факта, че настоящето и миналото на двете планети никога нямаше да се докоснат, свързваше ги нишката на съпричастие.

Възникваха идеи как тази връзка да стане по-здрава.

Узряването, задълбочаващото се разбиране какво означава да бъдеш част от единен организъм, беше дан, която хората от Земята дължаха на Хеликония. Сега те видяха отпътуването на краля от Отасол не така, както Татро възприемаше прииждащите към брега вълни — отделно събитие само за себе си, а като нишка в сложната паяжина на космологията, културата и историята. Наблюдателите и за миг не се усъмниха в свободната воля на краля. Но какъвто и път да избереше Джандол-Анганол, за да наложи волята си — тази желязна воля, — безбройните нишки на всеобхватната мрежа отново се сплитаха около него и му оставяха само тясна пролука, не по-широка от следата на кораба му в Орловото море.

И макар че земяните наблюдаваха със съчувствие развода, за тях той беше не толкова отделно събитие, колкото жесток пример за раздвоението на човешката природа между романтичните илюзии на любовта и дълга. Това беше възможно, защото част от дългите неволи на човечеството бяха останали в миналото. Разводът на Джандол-Анганол с Мирдем-Ингала бе замислен през 381 година по местния борлиенско-олдорандски календар. Както сочеше онзи

тайнствен часовник, на Земята годината беше шест хиляди осемстотин седемдесет и седма от раждането на Христос. Тази едновременност обаче представляваше само една привидност. Събитията около развода щяха да станат действителност за хората от Земята едва след още едно хилядолетие.

Над тези локални дати стоеше и една космическа, която беше определяща. Астрономическото време на хеликонийската система продължаваше своя ход. Хеликония и съседните ѝ планети доближаваха периастрона, най-близката точка в техните орбити до блестящата звезда Фрейър, около която кръжаша.

2592 земни години бяха необходими на Хеликония, за да завърши една обиколка около Фрейър — една Голяма година. През това време планетата се подлагаше последователно на изтощителен зной и сковаващ мраз. Пролетта бе отминала. Лятото, изнурителното лято на Голямата година, бе влязло в правата си.

То щеше да продължи повече от двеста и тридесет земни години. За онези, които тогава живееха на Хеликония, опустошителната зима беше само легенда, макар ярка и впечатляваща. Такава и щеше да си остане още дълго, съществуваща единствено в съзнанието на хората, за да се превърне отново във факт след време.

Над Хеликония светеше собственото ѝ локално слънце Баталикс, а отгоре искреше Фрейър, гигантският му другар в двойната звездна система, чиято видима яркост надвишаваше с тридесет процента тази на Баталикс, въпреки че беше двеста тридесет и шест пъти по-отдалечен от планетата.

Земните жители бяха достатъчно заети със собствената си история, но въпреки това следяха внимателно събитията на Хеликония. Виждаха как нишките на паяжината, сред тях не на последно място религиозните, тъкани много години, сега оплитат краля на Борлиен.

III

ПРИБЪРЗАН РАЗВОД

Борлиенците, въпреки че тяхната страна граничеше с морето, не бяха народ от моряци. А от това следваше, че и като корабостроители отстъпваха на сиборналците и дори на някои от народите на Хеспагорат. Корабът, понесъл краля към Гравабагалиниен, беше малък бриг със заоблен нос. Повечето време се движеше близо до брега и се управляваше чрез насочваща греда, по която с помощта на набитите в нея клинове при всяка нова вахта сверяваха приблизителния курс.

Втори, още по-тромав кораб следваше първия. Превозваше Първа фагорска гвардия.

Кралят отпрати придружителите си веднага след отплаването и застана до релинга с поглед, зареян далеч напред, сякаш не искаше да отстъпи другиму правото пръв да зърне кралицата. От люлеенето на кораба Юли се бе почувствал зле и сега лежеше проснат до кабестана. За разлика от друг път кралят не прояви никакво съчувствие към любимеца си.

Корабът неловко цепеше вълните, въжетата скърцаха.

Кралят внезапно се строполи на палубата. Придворните се втурнаха да го вдигнат. Занесоха го в неговата каюта и го положиха на леглото. Мъртвоблед, кралят се мяташе на ложето и криеше лицето си.

Лекарят го прегледа и нареди всички, с изключение на Кара-Бансити, да напуснат каютата.

— Останете с Негово величество. Най-обикновен пристъп на морска болест, нищо повече. Щом стъпи на брега, отново ще бъде свеж и бодър.

— Доколкото знам, един от признаците на морската болест е повръщането.

— Хъм, да, в някои случаи. При простолюдието. Кралските особи реагират по друг начин.

Докторът се поклони и излезе.

След малко неясното жално ломотене на краля стана почленоразделно.

— Гнусно е това, което правя... Моля се на Акханаба да се свърши час по-скоро...

— Ваше величество, хайде да обсъдим разумно един важен въпрос. Това ще поохлади мозъка ви. Онази уникална гривна, дето я взехте от мен...

Кралят повдигна глава и впери в него присъщия си непоколебим поглед.

— Вън оттук, кретен! Ще заповядам да те хвърлят през борда за храна на рибите. Няма нищо важно на този свят, нищо!

— Дано Ваше величество се опомни по-скоро — пожела Кара-Бансити и измъкна заднешком тежкото си туловище от каютата.

Корабът доста бързо напредваше на запад и сутринта на втория ден от плаването хвърли котва в малкия залив на Гравабагалиниен. Джандол-Анганол, съвзел се за неимоверно кратко време, слезе по трапа направо в разбиващите се вълни — Гравабагалиниен нямаше пристан, — следван по петите от Есомбер, който придържаше високо полите на плаща си.

С посланика пътуваше и свита от десетина сановници от висшата църковна управа, наричани от Есомбер „моето стадо пастири“. Кралската свита се състоеше от военачалници и оръжейници.

По-навътре на брега ги очакваше дворецът на кралицата — безмълвен, без признаци на живот. Кепенците на тесните прозорци бяха плътно затворени. На една от кулите потрепваше полуспуснат черен флаг. Лицето на краля, обърнато натам, беше не по-малко безизразно от затворените прозорци. Никой не се осмеляваше да задържи погледа си върху него, за да не попадне в полезрението на орловите му очи.

Вторият кораб навлезе тромаво в залива. Въпреки нетърпението на Есомбер, Джандол-Анганол настоя да го изчакат. От кораба към брега беше спусната дървена пътека, за да слязат гвардейците-фагори на сушата, без да стъпват във водата.

Кралят ги строи и се обърна към тях на родния им език. След това вече беше готов да измине половината миля до двореца. Юли припикаше пред него, подскачаше по пясъка, подрипваше и изглеждаше безкрайно доволен, че отново има твърда земя под краката си.

Посрещна ги много стара жена в черен сукман и бяла престилка. От една бенка на бузата ѝ стърчаха бели косми. Старицата се подпираше на бастун. До нея стояха двама невъоръжени пазачи.

Отблизо личеше колко запуснат е златно-белият дворец. Навсякъде зееха празнини, показващи откъде са падали плочи на покрива, дъски от терасите, напречници от парапетите. Нищо не помръдваше, освен стадото елени, което пасеше на далечен хълм, и морето, нахвърлящо се с настървение върху брега.

Облеклото на краля напълно съответстваше на всеобщото мрачно настроение. Бе облякъл проста туника без украса и тъмносин, почти черен брич. А Есомбер, напротив, се кипреше в ярък морскосин панталон и къса розова пелерина. Тази сутрин бе употребил парфюми, за да прикрие неприятните корабни миризми.

Един капитан от пехотата наду рог, за да извести пристигането на краля.

Вратата на двореца остана затворена. Старицата закърши ръце и измънка нещо неразбираемо.

Джандол-Анганол рязко се запъти към вратата и заудря по дървото с дръжката на меча си. Шумът отекна във вътрешността на двореца и накара кучетата да се разлаят.

Чу се превъртане на ключ. Вратата бавно се отвори и се подаде друга стара вещица, която направи скован реверанс към краля и застина така, примигвайки.

Вътре цареше мрак. Кучетата, вдигнали такава врява при отварянето на вратата, сега се изпокриха из закътаните ъгли на сградата.

— Да не би Акханаба, с малко буйното си милосърдие, да е изпратил чума и да е избавил тукашните обитатели от земните им грижи, а нас да е удостоил с това ненужно пътуване? — предположи Есомбер.

Кралят нададе приветствен възглас, за да извести присъствието си в двореца.

В горния край на стълбището се появи бледа светлинка. Всичко останало тънеше в тъма. Новодошлите вдигнаха глави и видяха някаква жена със свещ в ръка. Държеше светлината над главата си, така че лицето ѝ оставаше в сянка. Докато пристъпяше надолу, стъпалата скърцаха зловещо. Жената доближи чакащите долу, падащата отвън светлина показва лицето ѝ, но и преди това нещо в нейната осанка им подсказа коя е. Дневното сияние разкри пред погледите им чертите на Мирдем-Ингала. Тя спря на няколко крачки пред Джандол-Анганол и Есомбер. Поклони се последователно на двамата.

Красотата ѝ беше избледняла, пепелява, а устните ѝ почти нямаха цвят. Очите бяха хлътнали дълбоко на нездраво бялото лице. Косата се спускаше в тъмен водопад към раменете ѝ. Кралицата носеше светлосива рокля до земята, закопчана на шията, за да скрива гърдите.

Нареди нещо на старицата, която отиде да затвори вратата и остави Джандол-Анганол и Есомбер на тъмно, с досадния фагор помежду им. Този мрак ставаше почти осезаем заради прорязващите го светли нишки. Паянтовиият дворец бе построен изцяло от дърво. Когато слънцата го осветяваха, под ярките лъчи прозираше скелетът му. Кралицата ги поведе към една странична стая. Снопчетата светлина позволяваха да проследят движенията ѝ.

Изчака ги по средата на помещението, разчертано от тънки ивици там, където върху пода се процеждаше светлина през капациите.

— Сега в двореца няма никой — каза Мирдем-Ингала. — Тук сме само аз и принцеса Татроман-Адала. Можеш да ни убиеш още сега, без други свидетели, освен Всемогъщия.

— Госпожо, не искаме да ви сторим зло — обади се Есомбер.

Приближи се до един прозорец и отвори кепенците. Обърна се в прашната светлина и се загледа в двамата съпрузи, застанали наред почти празната стая.

Мирдем-Ингала сви устни и духна свещичката.

— Кюн, вече ти казах, че този развод е въпрос на държавна политика — изрече Джандол-Анганол.

— Можеш да ме заставиш да го приема, но не ще ме накараш да оправдая това.

Есомбер отвори прозореца и повика своята свита и Абстрог-Атенат.

— Госпожо, церемонията няма да отнеме много време — каза той, наперено пристъпи към средата на стаята и се поклони. — Името ми е Есомбер от рода Есомбер. Аз съм посланик и пълномощник в Борлиен на Великия Ц'сар Киландар IX, Върховен отец на Църквата на Акханаба и Император на Свещения Пановал. Възложено ми е да присъствам като свидетел от името на Върховния отец по време на тази кратка церемония. Това е мой дълг пред обществото. А личното ми задължение е да ви уверя, че сте по-красива от всички ваши портрети.

Кралицата едва чуто промълви към съпруга си:

— След всичко, което бяхме един за друг...

Есомбер продължи без най-малка промяна в гласа си:

— Церемонията ще освободи крал Джандол-Анганол от всякакви по-нататъшни брачни задължения. Чрез този указ за развод, одобрен лично от Върховния отец, вие двамата преставате да бъдете съпруг и съпруга, брачният обет се разтрогва и вие вече няма да сте кралица.

— Господине, на какво основание ми се налага този развод? Какви са мотивите? Какво престъпление съм извършила според съветниците на високопочитаемия Ц'сар, та да се отнесат така с мен?

Кралят стоеше като в унес и гледаше празно в една точка. Алам Есомбер извади документ от джоба си и го разгъна.

— Госпожо, имаме свидетели, които са готови да докажат, че по време на престоя си в Гравабагалиниен — той направи доста неприличен жест, — сте влязла в морето без никакви дрехи и че сте общувала плътски с делфините. Това противоестествено деяние, забранено от Църквата, е било извършвано нееднократно, често в присъствието на вашата дъщеря.

— Знаете, че това е глупава измислица — отвърна тя хладно и се обърна към Джандол-Анганол: — Нима държавата ще оцелее, ако стъпчете в калта доброто ми име, ако ти паднеш по-ниско и от най-презрения роб?

— Ето го и Кралския свещеник, госпожо, той ще изпълни церемонията — прекъсна я Есомбер. — От вас се иска само да

мълчите. Това е единственото неудобство, което се налага да изтърпите.

Влезе Абстрог-Атенат и в стаята сякаш се усети леден повей. Вдигна ръка за благословия. Зад него две момченца засвириха на гайди.

Кралицата изрече със същия хладен тон:

— Ако този свят фарс непременно трябва да бъде изигран, настоявам Юли да бъде изведен оттук.

Джандол-Анганол се сепна и заповяда на фагора да напусне стаята. След кратка суетня Юли беше изгонен.

Абстрог-Атенат пристъпи напред с брачния документ в ръка. Постави ръцете на краля и кралицата така, че да хванат листа в двата края, което те сториха като хипнотизирани. Свещеникът зачете с ясен и силен глас. Есомбер наблюдаваше кралската двойка. Те бяха забили погледи в пода. Свещеникът вдигна високо обредния меч, измърмори молитва и замахна надолу.

Хартията се разцепи на две. Кралицата пусна своята половинка, която плавно падна на дъските.

Абстрог-Атенат извади новия документ, Джандол-Анганол го подписа, под него Есомбер написа свидетелското си уверение. Трети постави подписа си Кралският свещеник и връчи документа на посланика, за да го предаде комуто трябва. Свещеникът се поклони на краля и напусна стаята, следван от двете момчета, все така неуморно надуващи гайдите.

— Е, работата е свършена — заключи Есомбер.

Никой не помръдна.

Заваля проливен дъжд. Моряците и войниците се бяха струпали пред прозорците, за да зяпат церемонията. После можеха да се хвалят с това до края на живота си. Сега се разбягаха да търсят подслон, а офицерите се разкрещяха след тях. Пороят се засилваше. Блесна мълния, миг по-късно изтрещя гръм. Наближаваше сезонът на мусоните.

— Както и да е, да се настаним по-удобно — предложи Есомбер с обичайния си лековат тон. — Може би кралицата... извинете, бившата кралица, ще може да ни изпрати нещо освежително по някоя от своите дами. — Извика на един от хората си: — Провери долу в

избите. Прислужниците сигурно се крият там. А ако ги няма, поне вино ще се намери.

Дъждът се лееше през отворения прозорец, а зле закрепеният капак хлопаше шумно.

— Тези бури се вземат кой знае откъде и бързо отминават — отбеляза Джандол-Анганол.

— Точно така трябва да приемаш тези неща, Джан. Метафората ти е съвсем подходяща — заяви добродушно Есомбер и потупа краля по рамото.

Кралицата, без да промълви дума, постави угасената свещ на една лавица, обърна се и излезе.

Есомбер придърпа два тапицирани стола и отвори още един кепенец, за да наблюдават стихията навън. Двамата седнаха и кралят стисна с длани главата си.

— Джан, обещавам ти, че след като се ожениш за Симода Тал, нещата ще потръгнат по-добре. Ние в Пановал сме доста заети на северния фронт срещу сиборналците. Както знаеш, сраженията са особено тежки заради традиционните ни религиозни различия. Олдорандо е друго нещо. Превърне ли се тази женитба във факт, ще установиш, че в Олдорандо са готови да застанат на твоя страна. И те си имат проблеми, но твърде вероятно е Кейс да поиска мир с тебе след сключването на брака. В края на краищата Кейс и Олдорандо имат кръвни връзки помежду си. През тези две страни на изток и запад минават миграционните пътища на фагорите и на някои нисши раси като мадите. Хъм, както знаеш, майката на скъпата ни Симода Тал е от нисшите... е, по-добре да ги наричаме протогностици. Тази думичка „нисш“ е вредна. А и кейсианците... Вярно, дива страна са. Така че, ако сключат мир с Борлиен, кой знае, току-виж ги убедим да нападнат Рандонан. Това ще ви развърже ръцете да се справите с проблемите си с Мордриат и с онези типчета със смешните имена.

— Което ще е твърде задоволително за Пановал — вметна Джандол-Анганол.

Есомбер кимна.

— Така ще е добре за всички ни. Аз съм за това всички да са доволни, а ти?

Човекът на Есомбер се върна, съпроводен от тътена на бурята и пет изплашени жени, които носеха кани с вино, а фагорите ги

побутваха по-бързо да влязат в стаята.

Появата на жените внесе оттенък на оживление сред присъстващите, който не подмина дори краля. Той стана и закрачи из стаята, сякаш сега се учеше за пръв път да използва краката си. Жените, щом усетиха, че не ги грози непосредствена опасност, започнаха да се усмихват и скоро влязоха в обичайната си роля — да забавляват гостите от мъжки пол и да им наливат колкото може по-бързо и колкото може повече вино. Кралският оръжейник и капитаните надничаха уж за малко и оставаха с компанията.

Бурята все така вилнееше и трябваше да запалят лампите. Доведоха нови хубавички пленнички, засвири музика. Войниците също си направиха пиршество на брига, под платнени навеси.

Кралят пиеше вино от фурми и ядеше сребрист шаран с ориз, пикантно подправен с шафран.

По едно време покривът протече.

— Ще поговоря с Мирдем-Ингала и ще се видя с дъщеричката си Татро — реши кралят.

— Не, това ще бъде неблагоприятно. Жените понякога унижават мъжете. Ти си крал, а тя е едно нищо. Когато си тръгнем, можем да вземем дъщеря ти с нас. Само да се успокои морето. Предлагам да прекараме нощта в това твое гостоприемно решето.

Малко по-късно Есомбер се опита да изтръгне краля от мълчанието му.

— Имам подарък за тебе. Сега е моментът да ти го поднеса, преди да ни се съберат очите от пиене.

Плъзна ръце по кадифения си костюм, попипа един от джобовете и измъкна малка кутия с извезан капак.

— Това е подарък от Баткаарнет-тя, кралицата на Олдорандо, с чиято дъщеря скоро ще се свържеш в брачен съюз. Кралицата лично я е бродирала.

Джандол-Анганол отвори кутийката. Вътре лежеше миниатюрен портрет на Симода Тал, рисуван за нейния единадесети рожден ден. Принцесата беше с панделка на главата, лицето ѝ беше полуизвърнато, като че от свян или пък кокетство. Косата ѝ беше пицно накъдрена, но художникът не бе успял да скрие папагалското във външността ѝ. Изпъкналите нос и очи на една мадийка си личаха.

Джандол-Анганол отдалечи портрета на една ръка разстояние и се опита да го разгледа, доколкото беше възможно. Принцесата държеше макет на замъка Валворал, който беше част от зестрата ѝ.

— Хубаво момиче, не може да се отрече — заяви въодушевено Есомбер. — Единайсет и половина е най-сладката възраст, каквото и да разправят лицемерите. Честно да ти кажа, Джан, завиждам ти. Макар че по-малката, Милуа Тал, е още по-хубава.

— Образована ли е?

— Че има ли някой образован в Олдорандо? Не, ако всички следват примера на своя крал.

Двамата се засмяха и вдигнаха наздравица с вино от фурми за скритите в бъдещето удоволствия.

Бурята утихна, преди да залезе Баталикс. Дървеният дворец се тресеше и скърцаше като кораб, готвещ се да пусне котва и да се успокои. Кралските войници се бяха разположили в избите между бъчвите с вино и ледените блокове. Дори фагорите бяха потънали в пиянски сън заедно с тях.

Никой не си направи труда да постави стражи. Едва ли можеха да очакват неприятни изненади в двореца — зловещата слава на Гравабагалиниен държеше настрана неканените гости. Вечерта отмина и шумовете стихнаха. Повръщането, смехът и ругатните секнаха, възцари се тишина. Джандол-Анганол спеше, положил глава в скута на една прислужничка. Не след дълго тя се измъкна и го остави да лежи в ъгъла като прост войник.

На горния етаж кралицата на кралиците стоя нащрек дълги часове. Боеше се за малката си дъщеря. Но мястото на заточението бе добре избрано. Нямаше къде да избяга. Най-последно отпрати придворните си дами. Безмълвието долу я поуспокои, но тя остана да бди в преддверието на спалнята, където спеше принцеса Татро.

Някой почука. Кралицата стана и пристъпи към вратата.

— Кой е?

— Кралският свещеник, госпожо, с молба да ме приемете.

Тя се поколеба, въздъхна и дръпна резето. В стаята влезе ухиленият до уши Есомбер.

— Е, не е точно свещеникът, мадам, но е почти същото, обаче аз мога да ви предложа по-истинска утеха от нашия беден пастир.

— Моля ви, излезте. Не желая да разговарям с вас. Не се чувствам добре. Сега ще повикам стражата.

Кралицата пребледня. Ръката, с която се подпря на стената, трепереше. Широката му усмивка не ѝ вдъхваше никакво доверие.

— Всички са пияни. Дори аз съм пиян. Аз, образецът на съвършенството, гордостта на достопочтения си баща, малко си пийнах.

Той затръшна вратата с ритник, сграбчи кралицата за ръката и я тласна пред себе си. Беше принудена да седне на дивана.

— Хайде, госпожо, не бъдете негостоприемна. Посрещнете ме както се полага, защото аз съм на ваша страна. Дойдох да ви предупредя, че вашият бивш съпруг има намерението да ви убие. Положението е тежко, вие и дъщеря ви се нуждаете от закрила. Аз мога да ви осигуря защита, ако се държите достатъчно добре с мен.

— Не исках да се държа нелюбезно. Просто съм изплашена, господине, но страхът не би ме принудил да направя нещо, за което после да съжалявам.

Въпреки съпротивата ѝ той я сграбчи и я притисна силно.

— После! Това, мадам, е разликата между вашия пол и моя. За жените винаги има „после“. Това се обяснява с факта, че вие често забременявате. Пуснете ме в своето благоуханно гнезденце и, кълна се, няма да се наложи да съжалявате за никакво „после“! А аз ще се наслаждавам на своето „сега“!

Мирдем-Ингала замахна и го зашлеви. Той облиза устни.

— Слушайте какво ще ви кажа. Поверихте ми писмото, което изпратихте до Ц'саря, нали така, моя прекрасна бивша кралица? В него твърдите, че Джандол-Анганол възнамерява да ви убие. Вашият куриер ви предаде. Той продаде писмото на бившия ви съпруг, който прочете всички ваши хули за него.

— Скуф-Бар да ме е предал? Не, той винаги ми е служил вярно!

Есомбер хвана ръцете ѝ.

— В новото си положение не разполагате с никого, на когото да се доверите. Никой, освен мен. Аз ще бъда ваш защитник, стига да се държите подобаващо.

Кралицата се обля в сълзи.

— Джан още ме обича, знам това! Разбирам душата му.

— Той ви мрази и жадува за обятията на Симода Тал.

Есомбер започна да се разкопчава. В този миг вратата се отвори. Кара-Бансити нахълта вътре и застана в средата на стаята, опрял ръце на хълбоците си. Пръстите на дясната му ръка опипваха дръжката на ножа.

Есомбер скочи, като придържаше панталона си да не падне, и заповяда на анатома да се махне. Кара-Бансити не помръдна. Лицето му беше страшно от нахлулата кръв. В този миг приличаше на изпечен главорез.

— Господине, трябва да ви помоля незабавно да приключите с утешенията, колкото и да се нуждае от тях нещастната дама. Дръзнах да ви обезпокоя, тъй като дворецът няма стража, а от север се приближава някакъв въоръжен отряд.

— Намери някой друг.

— Няма време. Ще ни изколят като пилци. Хайде!

Кара-Бансити тръгна по коридора. Есомбер се озърна през рамо към Мирдем-Ингала, която се бе изправила и го гледаше предизвикателно. Той изруга и забърза след анатома.

В дъното на коридора имаше балкон, който се издаваше над вътрешния двор на палата. Есомбер застана до Кара-Бансити и се взря в мрака.

Въздухът беше топъл и гъст, сякаш всмукваше в себе си шума на приборя. Хоризонтът се бе снишил под тежестта на огромното небе.

Съвсем наблизко се движеха трепкащи пламъчета, изчезваха и отново се появяваха. Есомбер, все още полупиян, ги наблюдаваше с недоумение.

— Сред дърветата насам идват хора — обясни застаналият зад гърба му Кара-Бансити. — Може да са само двама. Явно в тревогата си не прецених точно броя им.

— И какво искат?

— Уместен въпрос, ваша светлост. Ще слеза да проверя, ако вие останете тук. Почакайте ме, аз ще разузная и веднага се връщам.

Кара-Бансити стрелна с лукав поглед ухажора.

Есомбер, опрял лакти на парапета, се залюля и за по-сигурно трябваше да се облегне на стената. Чу как Кара-Бансити извика нещо, а пришълците му отговориха. Есомбер затвори очи и се вслуша в

гласовете им. Освен тях долавяше много други гласове, някои сърдити, които му отправяха упреци, само че не разбираше за какво го обвиняваха. Светът се клатушкаше.

Той се съвзе, когато Кара-Бансити се обади някъде отдолу.

— Какво казвате?

— Лоши новини, ваша светлост, не мога да викам. Най-добре слезте долу.

— Какво се е случило?

Кара-Бансити не отговори, а продължи да си мърмори с новодошлите. Есомбер се отблъсна от стената, прекоси със залитане коридора и почти се свлече надолу по стълбата.

— По-пиян си, отколкото те мислех, глупако — каза той на глас.

Докато се измъкваше с олюляване през отворената врата, едва не се сблъска с Кара-Бансити и още един мъж с измъчен вид, целият покрит с прах, който държеше факел. Зад него друг мъж, също толкова прашен, се озърташе в тъмното, като че се боеше от преследване.

— Кой са тези?

Окаяният на вид човек изгледа недоверчиво Есомбер и отвърна:

— От Олдорандо сме, ваше благородие, от двора на Негово величество крал Сайрен Стунд. Тежък път изминахме. Прекосихме цялата страна, без дъх останахме. Нося вести за крал Джандол-Анганол и ще ги предам само на него.

— Кралят спи. Какво ви води при него?

— Лоши вести нося, господине, трябва да му ги предам лично.

Есомбер, който вече беше готов да избухне, обясни кой е. Пратеникът го гледаше все така непоколебимо.

— Господине, ако наистина сте този, за когото се представяте, значи е във ваша власт да ме въведете при краля.

— Ваша светлост, бих могъл и аз да го придружа — предложи Кара-Бансити.

И четиримата влязоха в двореца, като преди това угасиха факлите и ги оставиха пред входа. Кара-Бансити поведе останалите към голямата зала, където на пода безразборно бяха налягали спящи мъже. Отиде при краля и го разтърси без много церемонии.

Джандол-Анганол се събуди и тутакси скочи с ръка върху дръжката на меч.

Опърпаният мъж се поклони.

— Ваше величество, простете ми, задето ви събудих. Съжалявам, че толкова закъснях. Вашите войници убиха двама от моите придружители, аз също едва се отървах.

Той извади документи, с които да докаже своята самоличност. Целият се тресеше, защото знаеше каква участ може да сполети понякога вестоносците, донесли лоши новини.

Кралят погледна документите само за миг.

— Хайде, човече, говори.

— Мадите, Ваше величество...

— Какво мадите?

Пратеникът пристъпи от крак на крак и вдигна ръка към лицето си, за да спре тракането на зъбите си.

— Господарю, принцеса Симода Тал е мъртва. Мадите я убиха.

Настъпи тишина. После Есомбер избухна в смях.

IV

ИЗОБРЕТЕНИЕТО ОТ КОСГАТ

Горчивият смях на Алам Есомбер след време стигна до онези, които живееха на Земята. И напук на огромната бездна, разделяща Хеликония и Земята, тази реакция спрямо превратностите на съдбата срещна незабавно разбиране.

Между двете планети беше установена своеобразна връзка чрез Земната наблюдателна станция „Авернус“. Станцията кръжеше по своята орбита около Хеликония така, както Хеликония обикаляше около Баталикс. „Авернус“ беше увеличителното стъкло, през което земните жители следяха събитията на планетата.

Работещите на „Авернус“ се бяха посветили да изучават всички страни от живота на Хеликония. Нямаха избор, това беше единствената им възможност.

Ако не се смята тази властваща над всичко несправедливост, в останалото оцетени нямаше. На „Авернус“ не съществуваше бедност, никой не гладуваше. Обаче разполагаха с твърде ограничена площ. Диаметърът на кълбовидната станция беше едва километър, като повечето обитатели живееха от вътрешната страна на обвивката. В това тясно пространство цареше дух на униние и апатия, в които потъваше радостта от живота. Да се вглеждаш в ставащото долу не е занимание, възвисяващо духа.

Били Ксяо Пин беше типичен представител на авернианското общество. Привидно спазваше всички норми — работеше без особено усърдие, беше сгоден за привлекателно момиче, правеше редовно предписаната гимнастика и си имаше Съветник, който му проповядваше висшите утвърдени добродетели. Но у Били се таеше един недостатък. Той жадуваше да слезе на Хеликония, да измине хиляда и петстотинте километра до повърхността, за да види кралица Мирдем-Ингала, да я докосне, да говори с нея, да се люби с нея. В мечтите си я виждаше как протяга към него ръце за прегръдка.

Далечните зрители на Земята си имаха други грижи. Наблюдаваха събитията в тяхната цялост, за което Били и подобните му нямаха и най-малка представа. Докато следяха с болка и съчувствие развода в Гравабагалиниен, те си даваха ясна сметка, че корените на тази раздяла трябва да се търсят назад в миналото — в битката, състояла се на изток от Матрасил, в областта на име Косгат. Урокът, получен от Джандол-Анганол в Косгат, наложи отпечатък върху следващите му действия и доведе до неизбежния развод. Дори бегъл поглед към миналото не оставяше място за никакви съмнения.

Събитието, известно като Косгатската битка, се разигра край морето пет десети, или половин малка година преди деня, в който брачната връзка между краля и Мирдем-Ингала бе разтрогната.

В околността на Косгат кралят получи телесна рана, която предизвика и душевно сътресение.

В тази битка бяха заплашени както животът, така и доброто име на краля. По ирония на съдбата тази опасност идваше не от друг, а от долната сган, тълпата голтаци — племената на дриатите. Или пък, както твърдяха някои земни наблюдатели с историческа нагласа, от едно изобретение. Новост, променила живота не само на краля и кралицата, но и на целия техен народ — пушката.

Най-унизителното за краля беше това, че поначало се отнасяше с презрение към дриатите, което впрочем беше присъщо за всеки последовател на Акханаба в Борлиен и Олдорандо. Никой не отричаше, че дриатите са човешки същества, но с много уговорки.

Границата между човеци и нечовеци е доста неопределена. От едната ѝ страна се простира вселената на въображаемите свободи, от другата — цяла пропаст от илюзорни ограничения. Тварите, наричани Другите, си оставаха животни и не излизаха от джунглите. Мадите, приковани към скитническия си живот, бяха стигнали до прага на разума, но все още бяха протогностици. Дриатите едва бяха прекрачили този праг, но все там си оставаха, откакто имаше земни наблюдатели, също като птици, замръзнали в полет.

Неблагоприятните условия на планетата като цяло и безводието на обитаваните от тях територии допринасяха за постоянното изоставане на дриатите. Те населяваха сухите пасища на Трибриат, страната на североизток от Борлиен, отвъд широката Такиса. Живееха сред стадата от йелки и двуйелки, които пасяха по тези високи терени през лятото на Голямата година.

За оцеляването на дриатите своята роля имаха и някои обичаи, които външният свят смяташе за гнусни. Сред тях бяха обредните убийства, когато неиздържалите определени изпитания членове на рода срещаха смъртта си. Наближеше ли глад, клането на старците често означаваше живот за младите. Заради този обичай дриатите се ползваха с лоша слава сред онези, които се радваха на по-лек живот. Но всъщност те бяха мирни хора или пък твърде глупави, за да бъдат достатъчно войнствени.

Но нашествието на множество народи на юг от планинската верига Нктрик, особено на племената, временно обединени под предводителството на Ундрейд Чука, промени всичко. Притиснати от обстоятелствата, дриатите вдигнаха биваците си и тръгнаха да грабят по-ниските долини на Трибриат, дъждовните полета в подножието на масива Долен Нктрик.

Ловък военачалник, известен с прозвището Дарвлиш Черепа, бе въдворил ред в парцаливото им множество. Щом установи, че простодушните дриати са способни да се подчиняват на дисциплина, той ги разпредели в три отряда и ги поведе към областта Косгат. Намерението му беше да нападне Матрасил, столицата на Джандол-Анганол.

Борлиен вече бе въввлечен в омразните Западни войни. Никой владетел на Борлиен, даже Орела, не можеше да се надява, че ще управлява или потисне тези планински области, дори ако ги завладее.

Сега Пета армия бе отзована от Кейс и изпратена в Косгат. Походът срещу Дарвлиш дори не бе удостоен с името „война“. Но погълна не по-малко жива сила от една истинска поредица сражения, струваше също толкова скъпо и беше воден с не по-малко жар. Трибриат и Косгатската пустош бяха значително по-близо до Матрасил от Западните войни.

Дарвлиш мразеше лично Джандол-Анганол и целия му род. Навремето неговият баща беше барон в Борлиен. Дарвлиш се

сражаваше рамо до рамо с него, когато Варпал-Анганол и синът му заграбиха със сила тяхната земя. Дарвлиш видя как младият Джандол-Анганол посече баща му.

Когато водачът падна, краят на битката беше предопределен. Никой не искаше да се бие повече. Армията на Дарвлиш се впусна в бяг. Самият той отстъпи на изток с шепа хора. Варпал-Анганол и синът му ги преследваха, ловяха ги като гущери сред каменистия лабиринт на Косгат, докато борлиенската войска отказа да върви по-нататък, защото вече нямаше никаква плячка.

След почти единадесет години в пустошта Дарвлиш получи втори шанс и се възползва от него. „Лешоядите ще ме благославят!“, беше неговият боен вик.

Половин малка година преди кралят да се разведе със своята кралица, преди още мисълта за това да се зароди в главата му, Джандол-Анганол беше принуден да събере нови войници и да тръгне начело на армията си. Хората не достигаха, освен това искаха заплата или плячка, каквато Косгат не можеше да предложи. Кралят използва фагорите. На наемниците бяха обещани свобода и земя срещу военна служба. Бяха формирани Първи и Втори фагорски полк на Кралската фагорска гвардия в състава на Пета армия. В едно отношение фагорите бяха идеални бойци — сражаваха се и мъжките, и женските, а малките им отиваха на бой с тях.

Още бащата на Джандол-Анганол се отплащаше на фагорите със земя. Вследствие на тази политика, натрапена на кралете от недостига на хора, фагорите живееха по-спокойно в Борлиен, отколкото в Олдорандо, и не бяха подложени на гонения.

Пета армия се придвижваше на изток през каменна джунгла. Нашествениците се спотайваха някъде напред. Повечето сблъсъци ставаха на здрачаване — нито една от страните не искаше да се бие по тъмно или под лъчите на двете слънца в небето. Но Пета армия, командвана от Колоб-Ектофер, беше и принудена и да върви през целия ден.

Минаваха през разбит от земетресения район, където насечени проломи преграждаха пътя. Населението беше оскъдно. Проломите бяха обрасли с непроходим гъсталак, но ако някъде можеше да се намери вода, беше точно по тези места. Не само вода, а и лъвовете, змии

и още какви ли не същества. Останалата земя беше осеяна с чадърovidни кактуси и тръни. Напредваха бавно.

Трудно се преживяваше в такава местност. Два животински вида господстваха в равнината — безчетните пълчища мравки и мравоядите, оцеляващи благодарение на мравките. Пета армия ловеше мравоядите и ги печеше, но месото им нагарчаше.

А коварният Дарвлиш продължаваше да се оттегля, подмамваше краля да се отдалечи от базите си за снабдяване на войските. Понякога врагът оставяше след себе си димящи огнища или временни укрепления по възвишенията. Минаваше цял ден, докато кралската армия се увери, че са празни.

Майор Колоб-Ектофер бе скитал надлъж и нашир като млад, познаваше добре пущинаците на Трибриат и планината над него, където свършваше въздухът.

— Ще спрат, скоро ще спрат — заяви той една вечер, когато кралят отчаяно проклинаше изтърпените мъки. — Черепа скоро ще трябва да се бие, иначе племената ще се обърнат срещу него. Това му е ясно. Щом веднъж се убеди, че сме достатъчно далеч от Матрасил и обозите не стигат до нас, ще спре, така че трябва да се подготвим за номерата му.

— А какви хитрини използва?

Колоб-Ектофер поклати глава.

— Черепа е хитър, но не е умен. Ще изпробва някой от старите трикове на баща си, които не го доведоха до нищо добро. А ние ще бъдем готови.

На следващия ден Черепа нанесе удара си.

Докато Пета армия приближаваше дълбок пролом, изпратените напред разузнавачи забелязаха дриатската войска, строена от другата страна на дефилето. Проломът минаваше от североизток на югозапад и беше гъсто обрасъл с непроходима джунгла. Разстоянието от единия ръб до другия беше поне четири хвърлея с копие.

Кралят размаха ръце и със знаци събра бойците си, за да застанат лице в лице с врага отсреща. Гвардейците-фагори бяха поставени най-отпред — неподвижните редици на тези твари трябваше да всеят смут в жалките мозъци на чергарите.

Дриатите наподобяваха призраци. Тъкмо се зазоряваше — минаваше шест. Фрейър се показа иззад един облак. Когато слънцето

огря, стана ясно, че неприятелят и част от пролома ще останат в сянка поне още два часа, ако не и повече. През това време Пета армия щеше да се пече под палещите лъчи.

Зад гърбовете на дриатските племена се издигаха ронещи се скалисти склонове, а над тях се извисяваше планината. Откъм левия кралския фланг стърчеше висока издатина, чиито ръбове се показваха над пролома. Между издатината и скалите имаше заоблено възвишение, поставено сякаш от самата природа да брани отстрани Черепата. На върха на хълма се виждаше грубо скалъпено укрепление от кал. Отвъд вала се мяркаха знамена.

Борлиенският Орел и майорът заедно обмисляха положението. Зад майора стоеше неговият верен ординарец, несговорчив сержант с прозвище Бивола.

— Трябва да разберем колко хора имат в укреплението — каза Джандол-Анганол.

— Това е един от номерата, които Дарвлиш е научил от баща си. Надява се да нападнем тази позиция и само да си загубим времето. Хващам се на бас, че горе няма ни един от дриатите. Мърдащите знамена са вързани за кози или асокини.

Всички замълчаха. В скалния полумрак откъм страната на врага се виеше дим и миризмата на готвено им напомняше колко са прегладнели.

Бивола дръпна командира си настрана и зашепна нещо в ухото му.

— Сержант, да чуем и ние каквото имате за казване — настоя кралят.

— Ами нищо особено, Ваше величество.

— Хайде да го чуем това „нищо“ — ядоса се Джандол-Анганол.

Сержантът се смути само за миг.

— Напомних, Ваше величество, че нашите хора ще се разочароват. Обикновеният човек, а и аз съм такъв, може да се облажи с нещо, само като влезе в армията и се надява да докопа каквото ръцете му стигнат. Но при тия дриати плячка няма. Пък и като гледам, май нямат женски... тоест жени, Ваше величество, та право да ви кажа, господарю, не си струва да ги нападаме.

Кралят се вторачи в него. Накрая Бивола не издържа и отстъпи крачка-две.

— Сержанте, ще мислим за жени, когато разгромим Черепа. Жените им сигурно са скрити в някое дeре наблизо.

Колоб-Ектофер се изкашля.

— Струва ми се, Ваше величество, че това е почти непосилна задача, освен ако имате някакъв по-особен план. Превъзхождат ни двойно по численост и макар нашите хокснита да са по-бързи от техните животни, в близък бой са жалки пред йелките и двуйелките.

— И дума не може да става за отстъпление, когато най-сетне ги настигнахме.

— Ваше величество, бихме могли да избегнем сражението и да потърсим по-изгодна позиция за атака. Например, ако бяхме на скалите над тях...

— Или пък успеем да ги хванем в засада, Ваше величество, тоест...

Джандол-Анганол се вбеси.

— Вие офицери ли сте или блеещи кози? Ние сме тук, а отсреща са враговете на страната ни. Какво повече искате? Защо да се колебаем, щом до залез-слънце всички можем да бъдем герои!

Колоб-Ектофер се изпъна.

— Господарю, мой дълг е да ви посоча недостатъците на нашата позиция. Възможността да докопат някоя и друга жена би повдигнала бойния дух на хората ни.

Джандол-Анганол избухна:

— Не би трябвало да се плашат от тази човекоподобна сган! Със стрелци като нашите ще ги изтребим за по-малко от час.

— Както кажете, Ваше величество. Може би ако наругаете Дарвлиш, хората ни ще се ободрят.

— Добре, ще му кажа що за боклук е.

Колоб-Ектофер и Бивола се спогледаха мрачно, но не изтърваха и дума повече. Сержантът заповяда на войниците да се строят.

Главните сили бяха разгърнати край неравния ръб на пролома. Подсилиха левия фланг с Втора фагорска гвардия. След прекеждията по пътя, хокснитата, петдесетина на брой, бяха в плачевно състояние, защото ги използваша най-вече за пренос на товари. Сега бяха разтоварени, за да вземат участие в боя като ездитни животни и да впечатлят паплачта на Дарвлиш. Припасите бяха струпани в пещера под скалната издатина, пред която на стража застанаха хора и фагори.

Ако сполуката се обърнесе срещу краля този ден, всичко това щеше да попадне в ръцете на дриатите.

Докато траеха приготовленията, надвисналата от отсрещните скали сянка се отдръпна като пясъка в часовник, поставен да напомня на хората, че са смъртни.

Силите на Черепа на светло бяха също толкова внушителни, колкото и в синкавата сянка. Чергарите представляваха звероподобна сбирщина, наметнати небрежно с кожи и одеяла и възседнали със същото нехайство йелките си. Някои носеха на раменете си навити наметки на пъстри ивици, за да изглеждат по-внушителни. Неколцина имаха ботуши до коленете, но повечето бяха боси. Солидните им шапки от кожа на двуйелки приличаха на шлемове, често украсени с рога, за да обозначават ранга на притежателите си. Мнозина имаха избродиран или нарисуван на панталоните си фалос в мощна ерекция — свидетелство за свирепата им воля.

Черепа изпъкваше сред тях с боядисания в оранжево шлем. Над мустакатото лице стърчаха чифт рога. Рана от меч, получена в предишните битки с Джандол-Анганол, бе оставила дълбок белег върху лявата му буза и смъкнала плътта от долната челюст, оголвайки зъбите и лицевите кости в неизменна мъртвешка усмивка. Черепа явно се стараеше да изглежда не по-малко свиреп от съюзниците си, чиито обрасли до очите лица и издадени напред челюсти им придаваха неподправено дивашки вид. Беше възседнал грамаден двуйелк.

Вдигна лъка над главата си и изрева мощно:

— Лешоядите ще ме благославят!

Шумни възгласи се изтръгнаха от гърлата на обкръжаващите го и отекнаха в околните скали.

Джандол-Анганол яхна своето хоксни и пъхна крака в стремената. Викът му се чу отчетливо сред вражеските редици. Крещеше на развален олонецки:

— Дарвлиш, нима се осмели да застанеш пред мен още веднъж, преди лицето ти да е окапало?

И от двете армии се чу приглушен ропот. Черепа пришпори животното си до ръба на пропастта и на свой ред се развика:

— Чуваш ли ме, Джандол, торен бръмбар с рунтави уши? Баща ти те е изпърдял от лявото си ходило! Как се осмеляваш да застанеш срещу истински мъже? Всички виждат как ченето ти хлопа от страх.

Измитай се оттук, говно такова, заедно с тия кълба гъзни косми, дето ги водиш вместо войници!

Гласът му отекваше, повторен многократно от скалите. Когато ехото утихна, Джандол-Анганол му отвърна в същия дух:

— Да, чувам женското ти скимтене, Дарвлиш от торището! Чувам как се хвалиш с твоите скапани от трипер трикраки подобия на хора, които били истински мъже. Всички знаем, че истинските мъже се гнусят от отрепки като тебе. Кой друг ще изтърпи гнилата ти воня, освен тези първобитни маймуни, чиито баби са били фагорски лайна?

Оранжевото съоръжение на главата на Дарвлиш се полюшна на слънчевата светлина.

— Фагорски лайна ли каза, нощен плъх такъв? Май знаеш за какво говориш, щом всеки ден похапваш чиния фагорски лайна, затова боготвориш тия рогати изроди! Изритай ги в пропастта и се бий честно, хлебарко, коронована с помия!

Взрив от дивашки смях долетя откъм редиците на дриатите.

— Щом не почиташ онези, които са венец на творението в сравнение с твоите боклуци, сношаващи се с йелките си, изтръскай паяжината от слабините си и нападни, дребен дриатски пъзльо с половин лице!

Словесният двубой продължи още малко. Джандол-Анганол скоро изпадна в неизгодно положение, защото не притежаваше неизчерпаемия запас от сквернословия на противника си, за да ги използва в подходящия момент. Препирнята още беше в разгара си, когато Колоб-Ектофер на своя глава изпрати Бивола с малък отряд, за да мине в обход.

Жегата се засилваше. Пълчища жилещи насекоми кръжаха около двете армии. Под жарките лъчи на Фрейър фагорите губеха сили и редиците им скоро щяха да се разпаднат. А и обидите бяха на свършване.

— Надгробен надпис на фагорски клозет!

— Държанка на косгатски мравояд!

Борлиенската армия започна да се придвижва по ръба на пролома, с кръсъци и размахани оръжия, а дриатската орда правеше същото от другата страна.

— Ваше величество, как ще се справим с укреплението на хълма?

— Прецених, че имате право. Това е клопка. Забравете за укреплението. Вие ще поведете кавалерията, Първа фагорска ще я последва. Аз ще мина с Втора фагорска зад укреплението, така че врагът да не ни вижда. Когато се счепкате, ние ще излезем от прикритието си и ще нападнем десния им фланг, като се врежем изотзад. Тогава ще можем да натикаме Дарвлиш в пролома, като го притиснем в клещи.

— Заповедите ви ще бъдат изпълнени, господарю.

— Акханаба да е с вас, майоре.

Кралят пришпори хоксното си и препусна към фагорската гвардия.

Наемниците недоволстваха и се наложи кралят да произнесе реч, за да ги убеди да тръгнат. Двурогите не схващаха понятието за смъртта, но упорстваха, че въздушните октави в долината не благоприятствали начинанието. В случай на поражение нямало да намерят тук покой.

Кралят се обърна към тях на хурду. Този гърлен език не приличаше на осакатения олонецки, използван за общуване между различни раси, а беше истински мост между понятията на човеци и нечовеци, за който разправяха, че произхождал (като повечето нововъведения) от далечния Сиборнал. Богат на съществителни, претъпкан с отглаголни, хурду беше еднакво приемлив както за човешкия ум, така и за бледите полукълба на фагорите.

Родният език на двурогите имаше само едно време — сегашно продължително. Не беше пригоден за абстрактно мислене. Дори смятането стигаше само до ограничена троична система. Обаче математиката на двурогите се беше посветила на особен вид летоизчисление и се гордееше със специалния си „изначален“ метод. Представляваше подобие на свещен език, който ги приобщаваше към вечността и претендираше да е „език на покоя“.

Естествената смърт беше непозната за фагорите, за тях съществуваха само отвъден свят, напълно непостижим за човешкия ум. Дори за самите фагори не беше лесно да преминат от всекидневния си език към „изначалния“. Хурду, предназначен да реши тези проблеми, използваше начин на общуване, взел по нещо от присъщите на всяка раса. Всяко изречение обаче беше едно затруднение за говорещия, но и го улесняваше. За хората беше задължителен

неизменният словоред, подобно на олонецкия език. Фагорите от своя страна имаха нужда от твърдо установен език, в който неологизмите бяха също толкова недопустими, колкото и абстрактните понятия. Така на хурду думата за „хора“ беше „синове на Фрейър“, „цивилизация“ беше „много покриви“, „боен строй“ — „движение на копия в редици“ и така нататък. Затова и мина доста време, докато Джандол-Анганол изясни своите заповеди на Втора фагорска.

Когато до съзнанието им най-после стигна предупреждението, че врагът пред тях ще оскверни пасищата им и ще опече на шиш малките им като прасенца-сукалчета, сталуните и гилотите не чакаха повече. Почти не познаваха страха, но жегата бе изцедила енергията им. С тях тръгнаха и малките, които хленчеха да ги вземат на ръце.

Щом Втора фагорска тръгна, Колоб-Ектофер заповяда и на останалите части да настъпят. Вдигна се пушилка. Придвижването на кралската войска накара и дриатите да се размърдат. Престроиха се в колона по двама и тръгнаха срещу неприятелите. Двете армии щяха да се срещнат на откритото място в подножието на скалите, между устието на пролома и възвишението.

Забързаните крачки се забавяха преди приближаващия сблъсък. За атака не можеше и да се мисли — избраното бойно поле бе обсипано с натрошени камънаци, напомнящи за разместването на подземните пластове, което все още често разтърсваше тази местност. По-скоро се налагаше да се провират към противника.

Когато вражеските сили се доближиха достатъчно, общият рев отстъпи място на лични оскърбления. Мъжете тъпчеха на място, без да напреднат нито крачка. Стояха лице в лице и се гледаха с явно нежелание да преодолеят дялящото ги разстояние от хвърлей камък. Отзад дриатските вождове се опитваха с крясъци да подтикнат хората си към нападение, но безуспешно. Дарвлиш галопираше напред-назад между воините си, бълваше ругатни и ги наричаше пършиви пъзльовци. И все пак чергарите не бяха свикнали да воюват по този начин, предпочитаха бързите атаки и светкавичното отстъпление.

Полетяха копия. Най-сетне два меча се удариха със звън, острие прониза нечие тяло. Обидите се превърнаха в писъци. В небето започнаха да се събират птици. Дарвлиш препускаше неуморно. Отрядът на Джандол-Анганол изскочи иззад хълма и както беше предвидено, се насочи на бегом към десния фланг на дриатите.

В този миг от възвишенията, обкръжаващи бойното поле, се разнесе тържествуващ рев. Прикрити от сянката на скалите над главите им, някои от следващите племената създания от женски пол — проститутки, просякини и старици — се бяха притаили там в засада. Само чакаха врагът да направи отдавна предвидената маневра и да заобиколи хълма. Тогава жените наскачаха и избутаха надолу по склона пригответените камъни. Лавината с грохот се стовари върху Втора фагорска гвардия. Двурогите, вцепенени от ужас, се разхвърчаха като кегли. Много от децата им загинаха с тях.

Доблестният сержант пръв заподозря близкото присъствие на жените от племената. За него другият пол беше особено интересен обект. Словесният двубой още беше в разгара си, когато той се отдели от останалите с малка група войници. Под прикритието на един чадъровиден кактус хората му се спуснаха в пролома, промъкнаха се през бодливия гъсталак и се добраха до отсрещната страна с намерението да заобиколят дриатската орда и да стигнат незабелязано до скалите.

Катеренето беше истински подвиг, но Бивола никога не се предаваше. Поведе хората си високо над главите на враговете, където откриха пътечка, осяяна с пресни човешки изпражнения. При тази находка, потвърдила предположенията им, мъжете се усмихнаха зловещо. Катеренето продължи. Когато стигнаха до втора пътечка, животът им се стори по-лек. Пълзяха на колене и лакти, за да не бъдат забелязани нито от своите, нито от противника под тях. Бяха възнаградени при вида на около четирийсет чергарски жени, увити в одеяла и вонящи дрипи, приклекли на една издатина по-долу. Купчините камъни, струпани пред вещиците, ясно показваха намеренията им.

Бе се наложило катерачите да оставят копията си долу, така че имаха само късите си мечове. Склонът беше твърде стръмен и неравен, за да нападнат събралите се под тях жени. Най-доброто решение беше да използват собственото им оръжие и да ги замерят с камъни и чакъл.

Но трябваше да събират камъни тихо, без нито един да се търколи надолу и да издаде позицията им. Отрядът на Бивола още трупаше боеприпаси, когато Втора фагорска нападна иззад хълма и вещиците изпълниха задачата си.

— Да им дадем да се разберат, братлета! — изрева сержантът.

Каменна градушка полетя към жените. Те хукнаха да бягат с писъци, но преди това срутената от тях лавина смаза фагорите.

Въодушевена, дриатската орда още по-свирепо се биеше с главните сили на врага. В предните редици святкаха мечове, от задните летяха копия. Безредната човешка маса се раздели на групи. Над бойното поле се вдигна облак прах, удари, писъци и ръмжене отекваха от всички страни.

Бивола наблюдаваше битката от изгодната си позиция и жадуваше да е долу, в самия ѝ център. Пред погледа му постоянно се мяркаше огромната фигура на неговия майор, който притичваше от една група до друга и окуражаваше бойците, размахал неуморно окървавения си меч. Виждаше се и глиненото укрепление. Кралят беше сбъркал. Сред асокините се криеха хора.

Обръчът на боя обхвана цялото подножие на хълма, освен мястото, където каменният водопад затрупа телата на войните от Втора фагорска. Бивола извика, за да предупреди Колоб-Ектофер за грозящата ги опасност, но в грохота на боя никой не чу.

Сержантът нареди на войниците си да слязат по склона откъм североизток и да се включат в сражението. С подхлъзване и падане той се смъкна от скалата, докато накрая се озова на четири крака върху пътечката, където допреди малко чакаха в засада вещиците от племената.

Наблизо лежеше млада жена с наранено от камък коляно. Тя измъкна нож и се хвърли срещу сержанта. Той изви ръката ѝ, докато костта изпука, натика лицето ѝ в пръстта, после с ритник изпрати ножа в пропастта.

— После ще се разправям с тебе, кучко! — процеди през зъби.

При бягството си жените бяха оставили няколко копия. Бивола вдигна едно и го претегли в ръка, без да откъсва поглед от хълма. От тази по-ниска позиция едва се виждаха гърбовете на мъжете, залегнали зад стените на укреплението. Един от тях обаче го забеляза през пролуките и се изправи. Вдигна пред гърдите си някакво странно оръжие, а втори мъж подпря другия му край на рамото си.

Бивола замахна и запрати копието с цялата си сила. Отначало полетя добре, но накрая падна извън укреплението, без да нарани никого.

Докато стоеше и гледаше вбесен, Бивола видя от насочения към него край на оръжието да излиза облаче дим. Край ухото му профуча нещо, чийто звук напомняше жуженето на стършел.

Сержантът се разрови из грънците и мръсните дрипи, разхвърляни наоколо от жените. Откри останалите копия. Избра едно и се приготви да го хвърли.

Двамата на хълма също не стояха със скръстени ръце, а натъпкаха нещо в оръжието си. Заеха предишното положение и Бивола, хвърляйки копието си, видя за втори път облаче дим и чу гърмеж. В следващия миг усети удар в лявото рамо и се запрепъва назад, сякаш някой с все сила стовари юмрука си върху него. Залитна и се просна на пътечката.

Ранената жена се изправи, сграбчи копие и понечи със сетни сили да го забие в незащитения корем на сержанта. Той я изрита през краката, стисна врата ѝ с лявата си ръка и двамата се търколиха заедно по склона.

А в това време стрелците на хълма се изправиха в цял ръст и продължиха да изпразват зарядите на чудатите си оръжия по хората на Колоб-Ектофер. Дарвлиш изкрещя от възторг и с удвоена енергия се втурна в гъмжилото на боя. Разбра, че успехът му е почти сигурен.

Обезсърчен от участта, сполетяла фагорската гвардия, Колоб-Ектофер упорито ръководеше войската си, но стрелбата имаше опустошително въздействие върху хората му. Някои бяха улучени. Никому не се хареса подлото изобретение, което можеше да убива отдалеч. Колоб-Ектофер веднага се досети, че дриатите са купили оръжието от сиборналците или от други племена, търгуващи с тях. Пета армия беше разколебана. Единственият начин да спечелят битката беше незабавно да смажат стрелците в укреплението.

Майорът събра около себе си шестима закалени ветерани, без да им позволи и миг отдих — сега боят се водеше около останките от кралския отряд. С изваден меч тръгна начело на групата си по единствената проходима пътека към върха, лъкатушеща между камъните по склона.

Бойците на Колоб-Ектофер тъкмо се изкачиха горе, когато откъм укреплението се чу взрив. Един от сиборналските мускети бе избухнал и убил стрелеца. Останалите пушки — всичко единадесет на брой — засякоха или пък им свърши барутът. Дриатите не бяха опитни в

поддръжката на огнестрелно оръжие. Отрядът горе изпадна в паника и се остави да бъде изклан. Никой от тях не очакваше милост, нито пък я получи. Клането се разигра пред очите на дриатската орда, обкръжила хълма.

Кралската армия, или по-точно онова, което оцеля от нея, откри, че най-добрите ѝ водачи са сразени и реши да се оттегли, преди да е станало твърде късно. Някои от по-младите лейтенанти на Колоб-Ектофер опитаха да си пробият път до краля, но не получиха подкрепа и бяха избити. Остатъкът от армията се обърна и побягна, следван от дриатите, които сипеха смразяващи кръвта заплахи.

Въпреки храбрата съпротива на Колоб-Ектофер и съратниците му накрая и те бяха накълцани. Нарязаните на парчета тела бяха хвърлени в пропастта. Опиянени от постигнатата победа, въпреки многото си убити и ранени, Дарвлиш и последователите му се разделиха на хайки и се впуснаха да преследват оцелелите врагове. С падането на нощта по бойното поле обикаляха само лешояди и някакви плашливи твари. Това беше първият случай, когато в Борлиен някой употреби огнестрелно оръжие.

В ползваща се с лоша слава къща в покрайнините на Матрасил един търговец на лед се събуждаше от сън. Блудницата, с която делеше леглото през нощта, вече беше станала и с прозевки се мотаеше наоколо. Търговецът се привдигна на лакът, почеса се по гърдите и се прокашля. Още малко и Фрейър щеше да изгрее.

— Имаш ли планински чай, Мети? — попита той.

— Да, вече кипна — отговори жената шепнешком.

Откакто я помнеше, тя винаги пиеше чай от планински билки. Той седна в края на леглото и се загледа в нея през гъстия сумрак. Придърпа завивките и се загърна. Сега желанието беше отминало и вече се срамуваше от пълнеещото си тяло.

Последва я в кухничката, едновременно служеща и за баня, долепена до спалнята. Върху един тас с дървени въглища, разпалвани с помощта на духало, весело къкреше чайник. Нажежените въглени бяха единственият източник на светлина в помещението, ако не се смятат отблясъците на зората, прокрадващи се през счупените кепенци. На тази слаба светлина той оглеждаше суетящата се край чайника Мети,

като че му беше жена. Да, остарява, каза си мъжът, взрял се в нейното слабо, сбръчкано лице. Сигурно беше на двайсет и девет, може би и на трийсет години. Само с пет години по-млада от него. Вече не беше хубава, но си оставаше все така добра в леглото. Оттеглила се от занаята проститутка... Той въздъхна. От време на време Мети приемаше по някой стар познат, но по-скоро като знак на благоволение.

Сега беше облечена спретнато и благопристойно, готвеше се да иде на църква.

— Какво каза?

— Не исках да те събудя, Крилио.

— Няма нищо.

Някаква нежност се надигна в душата му. Той изрече неохотно:

— Не ми се иска да си тръгна, без да съм ти благодарил и да съм се сбогувал.

— Нали се връщаш при жена си и семейството.

Тя кимна, без да го погледне, погълната от приготвянето на чая. Пусна по няколко листчета в две чаши. Устните ѝ бяха присвити, движенията — делови. Като всичко, което правеше, помисли мъжът.

Ладията на търговеца пусна котва в пристанището късно предния ден. Тръгна от Лордриярдри с обичайния си товар, прекоси цялото Орлово море и по своенравната Такиса се добра до Матрасил. Този път освен леда взе и сина си Див, за да го запознае с другите търговци по маршрута. И за да го представи в дома на Мети, където идваше, откакто започна да търгува с кралския дворец. Момчето му беше неопитно във всяко отношение.

Старата Мети имаше едно момиче за Див, сираче от Западните войни, руса и стройна, с хубава уста и чиста коса. И почти толкова неопитна като Див, личеше от пръв поглед. Търговецът я огледа и изпробва с медна монета дали не е заразена. Монетата не позеленя и той остана доволен. Или почти. Искаше за сина си най-доброто, колкото и да беше загубено това момче.

— Мети, ако не се лъжа, ти имаше дъщеря горе-долу на годините на Див?

Мети не беше от най-приказливите.

— Защо, тази не става ли?

Стрелна го с поглед, който означаваше „Гледай си своята работа и не се бъркай в моята“, после обаче омекна, защото се сети за

щедростта му, а може би и нямаше да го види повече.

— Дъщеря ми Абати е решила да търси по-добър живот, та иска да иде в Отасол. Казвам ѝ, че няма какво да дири в Отасол, ама искала да види морето. Разправям ѝ, че друго освен моряци няма да види.

— И сега Абати там ли е?

— А, добре се оправя тя. Има си стая, завеси, дрехи... Като скъта малко пари и ще отпраши на юг. Нали е млада и хубава, бързо си намери богат клиент.

Мъжът видя стаена завист в очите на Мети и поклати глава. Открай време любопитен, той не се сдържа и попита кой е клиентът.

Мети стрелна с остър поглед момичето и недодялания Див, които стояха до леглото и с нетърпение очакваха старците да се махнат. Тя изкриви лице, явно не беше сигурна дали постъпва правилно, но прошепна нещо в луничавото ухо на търговеца.

Той въздъхна театрално:

— Какво говориш?!

И двамата бяха твърде стари и грешни, за да ги ужаси каквото и да било.

— Тате, тръгваш ли вече? — обади се Див.

Бащата остави сина си да се оправя както може. Какви глупци бяха мъжете на млади години и в какви изкуфели развалини се превръщаха, когато остарееха!

Сега утрото се прокрадваше край прозорците и Див сигурно спеше в жалкия бордей, глава до глава с момичето. Само че цялото удоволствие, което търговецът изпита предната нощ от изпълнения бащински дълг, вече бе отлетяло. Усещаше глад, но не беше толкова глупав, че да поиска храна от Мети. Краката му се бяха схванали — леглата на блудниците не са най-доброто място за отдих.

Изпаднал в настроение за размисъл, мъжът си даде сметка, че предната вечер неволно е изпълнил една церемония. Предавайки сина си на младата проститутка, направи го свой приемник, завеща му страстта си. А какво ли щеше да стане, когато страстта угаснеше? Някога жените го докараха до просешка тояга. Успя да се издигне от нищото и да съгради преуспяваща търговия, но влечението му към жените не намаляваше. И все пак, ако това с нищо несравнимо желание си отидеше... Нещо друго трябваше да запълни празнината.

Търговецът се замисли за родния си Хеспагорат — континент на безбожници. Да, Хеспагорат имаше нужда от бог, но в никакъв случай от бога на оплетения в религиозна паяжина Кампанлат.

Той въздъхна. Недоумяваше защо скритото между кльощавите бедра на Мети явно притежаваше далеч по-голяма мощ от тази на бога.

— На църква ли отиваш? Губиш си времето.

Тя кимна. С клиент не се спори.

Той взе предложената му чаша и се запъти към стаята с липсващата врата, опитвайки се да задържи топлината в дланите си. На прага спря и се обърна.

Мети не се церемони дълго със своя чай, а го разреди със студена вода и го изгълта на един дъх, сложи си черни ръкавици до лактите и стегна дантелата върху сбръчканата си кожа. Долови погледа му и каза:

— Можеш пак да си легнеш. По това време никой в къщата не е станал.

— Мети, с тебе винаги сме се разбирали добре.

Бе твърдо решен да изкопчи от нея поне една топла дума, затова добави:

— С тебе се разбирам по-добре, отколкото със собствените си жена и дъщеря.

Тя чуваше такива признания всеки ден.

— Е, Крилио, надявам се при следващото пътуване пак да видя Див. Довиждане.

Както говореше отривисто, Мети се насочи към вратата и той трябваше да се отдръпне. Върна се в спалнята ѝ, а тя мина покрай него, още заета да оправя дантелата на ръкавиците си. Беше го накарала да осъзнае ясно, че нежното чувство, което уж съществуваше помежду им, е само плод на неговото въображение. Умът ѝ вече беше зает с други неща, в които нямаше място за него.

Той се върна с чашата в леглото и изсърба горещия чай, после отвори капациите на прозореца, неспособен да се лиши от болката или удоволствието, или каквото и да беше, да я погледа, докато върви по пустата улица. Нагъсто скупчените къщи бяха безлики и залостени. Нещо във вида им събуди безпокойството на търговеца. В страничните улички още цареше мрак. По цялата улица се виждаше само един мъж, движещ се като сомнамбул, с опрени на стените ръце. След него вървеше дребен фагор, почти дете, и хленчеше.

Мети се показа на прага точно под търговеца и направи крачка към улицата. При вида на приближаващия мъж спря като закована. Търговецът си каза, че Мети е виждала какви ли не пияници през живота си. Пиянството и леките жени навсякъде вървяха ръка за ръка. Този обаче не беше пиян. От крака му по каменната настилка се стичаше кръв.

— Мети, ей сега слизам! — извика търговецът отгоре.

Само след миг, все още полуоблечен, Крилио стоеше до нея на призрачната улица. Мети не помръдваше.

— Остави го, ранен е. Не го искам в къщата си, само неприятности ще ми докара на главата.

Раненият простена и залитна към стената. Когато вдигна глава и се вторачи в търговеца на лед, онзи зяпна от изумление:

— Мети, мътните да ме вземат! Та това е кралят... крал Джандол-Анганол!

Двамата се спуснаха към краля и му помогнаха да прекрачи прага на блудницата.

Малцина от войниците на краля се завърнаха в Матрасил. Битката при Косгат, както бе наречена по-късно, завърши със страхотно поражение. През онзи ден лешоядите благославяха Дарвлиш.

Когато се оправи от раните си — в двореца неговата кралица Мирдем-Ингала се грижеше предано за съпруга си — кралят заяви в скритината, че голяма част от вражеската армия била унищожена. Обаче в памфлетите, разпространявани от пътуващите търговци, бе написано друго. Особено скърбяха за смъртта на Колоб-Ектофер. За Бивола си спомняха с възхищение в по-бедните квартали на Матрасил. И двамата не се завърнаха в домовете си.

През дните, когато Джандол-Анганол лежеше в покоите си, отслабнал от раните, той стигна до заключението, че ако Борлиен иска да оцелее, ще трябва да изгради по-близък съюз със съседните държави от Свещената пановалска империя, особено с Пановал и Олдорандо. Освен това трябваше на всяка цена да се сдобие с огнестрелното оръжие, което разбойниците от пограничните области бяха използвали срещу него по такъв унищожителен начин.

Кралят обсъди всичко това със съветниците си. С тяхно одобрение бе сложено началото на плана за развод и династичен брак, който щеше да доведе Джандол-Анганол в Гвабагалиниен половин година по-късно. Това щеше да го раздели с неговата хубава кралица, да отчужди сина му. И по още по-чудновата приумица на съдбата да го срещне с още една смърт, приписвана на протогностичната раса, наричана мади.

V

ПЪТЯТ НА МАДИТЕ

Мадите от Кампанлат бяха особена раса. Обичаите им нямаха нищо общо както с човешките, така и с фагорските. Племената им също бяха откъснати едно от друго.

На няколко дни път от Матрасил едно от мадийските племена бавно се придвижваше на запад през областта Хазиз, превърната в пустиня от промените на климата.

Племето беше на път толкова отдавна, че вече никой не можеше да каже откога. Нито самите мади, нито някой от народите, свидетели на скиталчеството им, помнеха кога и къде е започнал техният път. Мадите бяха чергари. Раждаха се в движение, растяха и се събираха в движение и накрая се разделяха с живота пак на път.

Думата им за „живот“ беше Ахд и означаваше „път“.

Някои хора, проявяващи интерес към Мадите (не бяха много), смятаха, че именно техният Ахд ги прави по-особени. Според други причината се криеше в техния език. Представляваше песен, в която мелодията явно властваше над думите. В него се долавяше богатство и в същото време — някаква незавършеност, определяща неразривната връзка на племето с пътя му и объркваша хората, заели се с изучаването на този език.

Сега един младеж се опитваше да го научи.

Като дете се бе опитвал да говори на този „хр’Мади’х“. Вече пораснал, бе станал по-сериозен и съответно по-последователен в усилията си.

Чакаше край една каменна плоча, на която бе издълбан божествен символ. Обозначаваше една от земните октави, иначе казано — линия на здравето, но младежът не даваше пукната пара за подобни древни суеверия.

Мадите идваха на групи или в колона. Тиха мелодия се носеше пред тях. Подминаваха човека, без дори да го погледнат, но мнозина от възрастните протягаха ръце да погалят камъка, до който стоеше. И

мъжете, и жените носеха еднакви, наподобяващи чувал одеяния, хлабаво привързани през кръста. Дрехите имаха дълбоки плътни качулки, които вдигнати при лошо време, придаваха на притежателите си нелеп вид. Дървените им обувки бяха грубо издялани, като че краката, носещи го по безкрайния Ахд, не заслужаваха почти никакви грижи.

Младежът виждаше оставената от мадите следа, виеща се като огърлица през пустинята. Краят ѝ се губеше в далечината. Над нея се носеше пращен облак, който я забулваше. Мадите вървяха и си шепнеха нещо на своя нечовешки език. От време на време някой пропяваше нещо на останалите и тоновете преминаваха по колоната като кръв по артерия. Някога младежът предполагаше, че това са забележки за изминатия път. Сега беше по-склонен да приеме, че думите са част от повествование, но за какво се разказваше в него, нямаше никаква представа, тъй като за мадите не съществуваше нито минало, нито бъдеще.

Младежът чакаше своя миг.

Вглеждаше се в идващите насреща лица, сякаш търсеше нечий любим и изгубен образ, сякаш очакваше знак. Въпреки че на вид мадите бяха хора, израженията на лицата им бяха мъчително неуловими и издаваха лишената от разум невинност, напомняща за животни или цветя.

Всички лица си приличаха. Очите бяха изпъкнали, ирисите с топъл кафяв цвят се криеха под гъсти мигли. Отчетливо очертаните извити носове малко наподобяваха папагалска човка. Челата бяха скосени, долните челюсти — леко издадени напред. Оставяха у младежа впечатление за изумителна хубост. Напомняха му за неговото чудесно дворно куче, което обожаваше в детството си.

Мъжките и женските лица се различаваха само по едно — мъжете имаха по две издатини на долните челюсти и на слепоочията. Понякога бяха гъсто обрасли с косми. Младежът забеляза един, от чиито издатини се подаваха наченки на рога.

Гледаше с нежност отминаващото множество. Простотата на мадите му беше някак близка. Но в същото време в душата му бушуваше омраза. Изгаряше го желанието да убие своя баща, крал Джандол-Анганол от Борлиен.

Въздухът наоколо беше изпълнен с движение и шепот. И изведнъж — неговият знак!

— О, благодаря ти! — извика той и пристъпи напред.

Една мадийка, повела аранг, бе извърнала очи от пътя, за да се взре право в него, да го дари с Погледа на Приобщаването. Изражението в тези очи просъществува само миг, проблясък на ум, изчезнал още с появата си. Младежът тръгна редом с жената, но тя не му обърна повече внимание. Погледът беше приет.

Човекът стана част от Ахд.

Със скитниците вървеше и техният добитък, товарни йелки, уловени из летните пасища, както и полуопитомени породи копитни — аранги, овце и флебихти, сред тях се мяркаха кучета и асокини. Всички изглеждаха също така отдадени на скиталчеството като своите господари.

Юношата се наричаше просто Роба и ненавиждаше титлата си на принц. Спомняше си с презрение как отегчените дами от двореца на баща му се прозяваха от скука и твърдяха, че биха искали да са „свободни като странстващите мади“. А мадите, самосъзнаващи се не повече от едно умно куче, бяха роби на своя начин на живот.

Всяка сутрин преди разсъмване лагерът се вдигаше. По изгрев-слънце племето вече беше поело по пътя и се проточваше в неподредена колона. Понякога през деня спираха да отдъхнат, но за кратко и без значение дали в небето имаше само едно слънце или грееха и двете. Роба все повече се убеждаваше, че подобни неща не занимават спътниците му. Те бяха винаги обвързани със своя път.

През някои дни срещаха препятствия — река, която се налагаше да прекосят, или планина, по която да се изкатерят. Каквито и да бяха, племето се справяше с тях с обичайния си съдържан нрав. Случваше се да се удави дете, да загине старец, да се загуби овца. Но Ахд продължаваше, а хармонията на общуването оставаше неизменна.

Преди Баталикс да залезе, колоната забавяше ход и накрая спираше.

Тогава многогласният хор започваше да повтаря с обожание двете думи „вода“ и „вълна“. Ако мадите изобщо имаха бог, той се състоеше от вода и вълна.

Мъжете проверяваха дали всички животни в стадото имат какво да пият, след което се заемаха с приготвянето на храната. Жените и

момичетата сваляха от гърбовете на товарните животни груби станове и започваха да тъкат килимчета и дрехи от боядисана вълна.

За тях водата беше необходимост, вълната — стока.

— Водата е Ахд, вълната е Ахд!

И да не беше изтънчена, песента отбелязваше истината.

Мъжете стрижеха животните и боядисваха вълната. Всички жени над четиригодишна възраст вървяха с хурките си в ръце и предяха в движение. Каквито и изделия да изработваха, бяха от вълна. Най-фина беше вълната на дългоногия флебихт. Мадите правеха от нея рокли, достойни за кралици.

Вълнените изделия се трупаха върху гърбовете на животните или пък мъжете и жените ги носеха под грубите си горни дрехи. По-късно ги продаваха в някой от градовете по пътя — Дистак, Йич, Олдорандо, Акейс...

След вечерята в сгъстяващия се здрач цялото племе лягаше да спи — мъже, жени и животни един до друг.

Жените рядко изпитваха желание. Дойдеше ли такъв момент, жената, с която вървеше Роба, търсеше от него удовлетворение и той откриваше неизказана наслада в трепетната прегръдка. Във върховния миг песента ѝ преливаше в ликуващ поток от звуци.

Пътят на мадите беше предопределен също като отмерения ход на дните им. Пътищата на изток и на запад минаваха през различни места, понякога се пресичаха или се залутваха, отдалечени на стотици мили. Пътешествието в едната посока отнемаше цяла малка година, затова за времето те говореха като за разстояние. Осъзнаването на този факт беше прагът, който Роба прекрачи, за да навлезе в света на хр'Мади'х.

Беше очевидно, че пътят трае от векове, може би неизброими. Растенията наоколо красноречиво го доказваха. Тези създания с лица на цветя, притежаващи само своя добитък, все пак оставяха някаква следа от пръснати семена и изпражнения. Докато вървяха, жените обикновено беряха билки и треви, за да извличат от тях боите за преждите си — афрам, къна, пурпурна чемерика, мантия. Семената им се разхвърляха край пътя заедно със зърната на ядивните растения като ечемика. Репей и спори полепваха по козината на животните.

За известно време Пътешествието оставяше след себе си опустошение, лишена от растителност ивица. И в същото време

помагаше на земята да роди отново.

Дори ако мадите вървяха през полупустинни местности, край тях шумяха дървета и храсти, растяха треви, случайно посети от самите тях. Даже по безплодните планински склонове цъфтяха цветя, които иначе се срещаха само в равнините. Източният и западният маршрут, наричани от мадите „укт“, се размотаваха като пъстроцветни ленти, понякога преплетени, през целия екваториален континент на Хеликония, рисувайки ярка свежа следа.

Роба вървеше неуморно и забравяше за връзката си с хората и омразата към своя баща. Пътят беше неговият живот, неговият Ахд. В някои моменти се залъгваше, че разбира тихото повествование, втъкано във всекидневния ритъм на прехода.

Въпреки че предпочиташе скитническия живот пред отмереното еднообразие на дворцовия бит, за него беше истинско изпитание да свикне с хранителните навици на мадите. Съхранили първобитния си страх от огъня, те приготвяха храната си твърде примитивно. Правеха плоски клисави питки, наричани лахрап, като разстилаха тестото върху горещи камъни. Лахрап се приготвяше в големи количества, ядяха го и пресен, и корав. Освен него трапезата им се състоеше от животинска кръв и мляко. По време на редките пиршества се случваше да ядат и стрито сурово месо.

За мадите кръвта беше особено важна. Умът на Роба се бореше с цяла плетеница от думи, някак свързани със скиталчеството, кръвта, храната, духа в кръвта. Често се сецаше, че вечерта трябва да внесе малко яснота в мислите си, да подреди наученото, щом бивакът утихне. Но свършеше ли с оскъдната си вечеря, племето веднага потъваше в сън. Заспиваше и Роба.

Никаква сила не беше в състояние да задържи очите му отворени. Спеше без сънища и както се досещаше, така беше и със спътниците му. Понякога си мислеше дали, ако се научат да сънуват, те биха прекрачили пропастта, дяляща ги от човешката раса.

Когато жената, притиснала се в него за мимолетния си екстаз, се отпуснеше, в кратките мигове преди да заспи, той често се питаше дали тя е щастлива. Но нямаше как да ѝ зададе този въпрос, нито тя би могла да му отговори. А той самият? Неговата майка, кралицата на кралиците, го отгледа с любов и все пак той знаеше, че човешкото щастие неизменно е съпроводено от болката. Може би мадите си

спестяваха тази болка, като пренебрегваха възможността да станат хора.

Мъгла пълзеше по Такиса към Матрасил, но над самия град и двете слънца грееха ярко. В двореца беше задушно, затова кралица Мирдем-Ингала се изтягаше в хамака си отвън.

Цялата сутрин приемаше молители. Тя познаваше мнозина от поданиците си по име.

Сега Мирдем-Ингала се беше унесла в мечти под сянката на една мраморна беседка. Мислите ѝ не се отделяха от краля, който се възстанови от раните си и веднага, без никакво обяснение, замина. Казваха, че е отпътувал по реката към Олдорандо. Тя не беше поканена да го придружи. Вместо нея кралят взе осиротялото фагорче, оцеляло като него в Косгатската битка.

До беседката старшата придворна дама Маи Толрам-Кетинет си играеше с принцеса Татро. Забавляваше малката с боядисана дървена птица, която пляскаше с крила. Играчки и книжки с картинки бяха пръснати по плочите на беседката.

Без да се вслушва в бърборенето на дъщеря си, кралицата позволи на птицата да литне във въображението ѝ. Тя изпърха и кацна в клоните на един гуинг-гуинг, от които на гроздове висяха едри плодове. Вълшебството на мисълта превърна Фрейър в безобиден гуинг-гуинг, а заплашителното му настъпление към планетата не беше нищо, освен пищно съзряване. По силата на същата дремеща под клепачите ѝ магия тя едновременно беше и не беше меката сърцевина на плодовете.

Отрониха се и кротко тупнаха в пръстта. Налетите през горещите месеци кълба бяха покрити с мъх. Търколиха се под плета в кадифето на тревата, нежно просветваха през зеленината. Тогава дойде глиганът.

Уж беше звяр, но беше и нейният съпруг и повелител, нейният крал.

Глиганът скочи сред плодовете, започна да ги мачка и да ги поглъща, сокове потекоха по зурлата му. И докато сладката мисъл на кралицата заливаше градината, тя продължи да се моли на Акханаба да я спаси от насиетието... не, по-скоро да ѝ позволи това наслаждение и да не я наказва за тази неумереност. Комети прорязваха небето, над

града се стелеха мъгли, Фрейър сипеше жаравата си, защото тя си позволяваше да мечтае за грамадния глиган.

В бляна ѝ кралят беше върху нея. Огромният четинест гръб се извиваше отгоре като свод. Имаше такива летни нощи, когато той я призоваваше в спалнята си. Тръгваше боса, намазана с аромати. Май крачеше до нея, вдигнала лампата с китова мас, чийто пламък, затворен в стъкления мехур, приличаше на нажежено до бяло вино. Тя заставаше пред него с увереността, че е кралицата на кралиците. Очите ѝ бяха огромни и тъмни, гърдите ѝ жадуваха за ласка, а бедрата ѝ бяха градина от зрели плодове, очакващи бивните на нейния глиган.

Двамата се сплитаха в прегръдка, всеки път с нова страст. Той я наричаше с най-гальовните имена, сякаш подмамваше прохождащо дете. Плътта им, душите им бушуваха като пяна, кипнала при сливането на два горещи извора.

Май Толрам-Кетинет беше длъжна да стои до ложето и да осветява любовния им порив. Никой от тях не искаше да се лиши от удоволствието да съзерцава голото тяло на другия.

Понякога момичето, колкото и да беше уравновесено през деня, губеше власт над себе си и пъхаше ръка между бедрата си. Тогава Джандол-Анганол, безогледен в похотта, тръшваше придворната до кралицата и я обладаваше, като че не откриваше никаква разлика между двете жени.

Денем кралицата никога не споменаваше тези нощни похождения. Интуицията обаче ѝ подсказваше, че Май е разказала всичко на брат си, сега генерал на Втора армия. Погледите на младия генерал потвърждаваха подозренията ѝ. Случваше се да се излежава в хамака през деня и да се чуди в бляновете си как ли щеше да е, ако и Ханра Толрам-Кетинет се присъедини към нощните забавления в кралската спалня.

Но понякога жаркият кхмир подвеждаше краля. Когато литнеха нощните пеперуди и лампата отново се нажежаваше до бяло, Джандол-Анганол идваше по таен коридор в стаята ѝ. Никой друг не чуваше неговите стъпки. Внезапно ставаха забързани и нерешителни, мислеше си тя, сякаш бяха отпечатъци на неговия характер. Кралят се нахвърляше върху нея. Плодовете на гуинг-гуинга си бяха на мястото, но не и бивните. Предателството на собственото му тяло го довеждаше

до бяс. Това беше върховната измяна за онзи, който и без това можеше да вярва на малцина в своя дворец.

Тогава го обземаше някаква духовна похот. Можеше да се самобичува така неистово, както преди това я любеше. Кралицата пицеше и ридаше. На сутринта робините, коленичили със стиснати устни и злорадство в очите, бършеха кръвта на краля от мозайката до леглото ѝ.

Кралицата никога не споменаваше и за тези странности на своя повелител — нито пред Май Толрам-Кетинет, нито пред останалите придворни дами. Това беше част от него, както и походката му. Кралят се отнасяше към желанията си със същата избухливост, каквато проявяваше спрямо придворните си. Не му достигаше душевен покой, за да се изправи лице в лице със самия себе си, и докато раните му зарастаха, той оставаше самотен в своите мисли.

Кралицата извикваше в представите си натежалите от плодове клони, за да смекчи онова, което си мислеше за краля, и тогава си внушаваше, че моментите на слабост са част от неговата сила. Без тях щеше да е още по-слаб. Но никога не би могла да му каже, че го разбира. Вместо това пицеше. И на следващата нощ гърбавият звяр отново ровеше с бивни под оградата.

В дните, когато чувстваше, че плодовете на гуинг-гуинга са се налили и очакват да бъдат погълнати, тя скачаше гола в басейна, отпускате се в прегръдката на водата и гледаше отдолу ярката, разпиляна по повърхността жарава на Фрейър. Един ден — знаеше го и с утробата си — Фрейър щеше да избухне и да я овъгли заради несдържаните ѝ желания. Милостиви Акханаба, спаси ме! Кралица на кралиците съм, но също познавам този кхмир!

И, разбира се, тя се взираше внимателно в краля през деня.

Докато разговаряше с придворните си, мъдри или глупави, та дори и с онзи посланик от Сиборнал, от чийто поглед тя изтръпваше уплашено, кралят протягаше ръка и си вземаше ябълка от купата. Сграбчваше я, без да погледне. Можеше да е някоя от червените като кръв ябълки, каквито докарваха по реката от Отасол. Кралят отхапваше. Ядеше плода не подобно на придворните си, обиращи месестата част околоръст и хвърлящи огризката на пода. Кралят на Борлиен дъвчеше с увлечение, макар и без видимо удоволствие, поглъщаше всичко — кората, сочната плът, сърцевината, едрите

кафяви семки. Всичко биваше погълнато, докато кралят говореше. После обърсваше с длан брадичката си, сякаш изобщо не бе и помислял за някакъв си плод. И Мирдем-Ингала тайно се сещаше за глигана до живия плет.

Акханаба я наказва за своенравните ѝ мисли. Наказва я чрез осъзнаването, че никога няма да опознае Джан, колкото и да са близки. Също и той — а това беше още по-болезнено — нямаше да я опознае така, както тя жадуваше. Както тайнствено и необяснимо я познаваше Ханра Толрам-Кетинет, без да са разменили и дума.

Магията на бляновете рухна от нечий все по-близки стъпки. Мирдем-Ингала отвори едно око и видя канцлера. Сартори-Ирвраш беше единственият мъж в двореца, ползващ се с благоволенieto да влиза в личната ѝ градина. Кралицата го удостои с това право след смъртта на неговата съпруга. От гледната точка на нейните двадесет и четири години и половина, неговите тридесет и седем, че и няколко десети отгоре, бяха истинска старост. Значи нямаше да досажда на нейните придворни дами.

Мирдем-Ингала отново затвори очи. По това време канцлерът обикновено привършваше с някакви свои занимания наблизко. Джандол-Анганол ѝ бе казал с рязък неприятен смях, че Сартори-Ирвраш провеждал опити с негодни за нищо пленници, които държи затворени в клетки. Подобен опит бе причинил и смъртта на жена му.

Той свали шапка пред Татро и Май, голото му теме лъсна под слънцето. Детето го харесваше. Кралицата не се месеше.

Сартори-Ирвраш се поклони първо към легналата кралица, после към принцесата. Говореше на малката като на възрастен човек и това донякъде обясняваше симпатията на Татро. Малцина в Матрасил можеха да се похвалят, че са негови приятели.

Този с нищо незабележим мъж, среден на ръст и небрежно облечен, отдавна държеше в ръцете си значителна власт в Борлиен. Когато кралят лежеше обезсилен от раните си, Сартори-Ирвраш управляваше от негово име и движеше държавните дела от своето разхвърляно писалище. Нямаше приятели, затова пък всички го уважаваха. Защото канцлерът беше безпристрастен и не допускаше около него да се навъртат фаворити. Беше твърде саможив, за да има любимци. Дори смъртта на неговата съпруга не промени видимо

живота му. Не ходеше на лов, не пиеше. Смееше се твърде рядко. Беше прекалено предпазлив, за да допусне явна грешка.

Нямаше я дори обичайната тълпа от родственици, търсеци покровителство. Братята му бяха мъртви, сестрите му живеяха в далечни краища. Сартори-Ирвраш заслужаваше определението „човек без недостатъци“ — нещо невиждано в природата, но служеше на крал, у когото те изобилстваха.

Все пак в толкова отдаден на религията двор беше възможно да открият някаква слабост у него. Сартори-Ирвраш беше учен и атеист. Но дори на оскърбителното му безбожие гледаха през пръсти. Той не се опитваше да наложи никому своя начин на мислене. Когато не беше зает с държавните дела, канцлерът се занимаваше с книгата си, стараяше се да отсее истината от лъжите и легендите. Това обаче не му пречеше от време на време да се държи като обикновен човек и да чете на принцесата си приказки за вълшебното.

Враговете на Сартори-Ирвраш в скритината не можеха да се начудят как толкова невъзмутим човек като него и кралят, който беше твърде невъздържан, успяват да се разберат мирно и тихо. Всъщност канцлерът предпочиташе да остава в сянка и умееше да преглъща обидите, пък и стоеше твърде високо над другите, за да им се сърди, освен когато го настъпеха прекалено силно. И такова време щеше да дойде, но засега признаци не се забелязваха.

— Ръшвен, мислех си, че няма да дойдеш — каза Татро.

— Значи трябва да се научите да ми вярвате. Аз винаги съм там, където имат нужда от мен.

След малко Татро и Сартори-Ирвраш седяха заедно в беседката и принцесата му пъхаше в ръцете една от книгите си, за да ѝ чете приказка. Той започна с онази, която всеки път лишаваше кралицата от спокойствие — вълшебната приказка за сребърното око.

— „Имало едно време един крал, който властвал над страната Понптпандум на запад, където залязват всички слънца. Хората и фагорите се страхували от своя повелител, защото вярвали, че е магьосник.

Мечтаели да се избавят от него и да имат крал, който да не ги угнетява, но не знаели що да сторят.

Каквото и да намислили поданиците му, кралят все научавал: Бил толкова могъщ магьосник, че сътворил огромно сребърно око. То цяла

нощ плувало в небето и узнавало всичко, случващо се в това нещастно кралство. Окото се отваряло и затваряло. Хората знаели, че се отваря напълно десет пъти дневно. Тогава виждало най-добре.

Щом зърнело, че някъде се готви заговор, кралят веднага научавал. Тогава наказвал със смърт заговорниците, били те хора или фагори. Убивали ги пред портите на двореца.

Кралицата тъгувала заради тези жестокости, но нищо не могла да направи. Кралят бил се заклел, че каквото и да стане, никога няма да причини зло на своята хубава кралица. Ако се случело тя да го моли да прояви милост, не вдигал ръка срещу нея, както би постъпил с всеки друг, дори и със своите съветници.

В най-дълбоката тъмница на замъка имало килия, пазена от деветима слепи фагори. Те нямали рога, защото всички фагори, когато пораснели, отрязвали рогата си на ежегодния панаир в Понптпандум, за да приличат повече на хората. Стражите пускали само краля да влиза в килията.

Там живеела една гилота — стара фагорска жена. В цялото кралство само тя имала рога. Благодарение на нея кралят владеел магията. Сам той бил едно нищо. Всяка вечер кралят я молел да изпрати сребърното око в небето и тя винаги се съгласявала. Тогава можел да види всичко, що ставало в кралството. Задавал на гилотата и множество трудни въпроси за природата, на които тя винаги отговаряла безпогрешно.

През една ужасно студена вечер тя попитала краля:

— О, кралю, защо ти е притрябвало цялото това знание?

— Защото знанието е сила — отвърнал кралят. — Знанието прави хората свободни.

Гилотата нищо не казала. Била магьосница и все пак той я държал в плен. Най-сетне старата фагорка изрекла зловец:

— Значи е дошло времето да ме освободиш.

При тези думи кралят паднал в несвяст. Гилотата излязла от тъмницата си и се заизкачвала по стъпалата.

Кралицата отдавна се чудела защо нейният съпруг всяка вечер се спуска в подземие. Тази нощ не устояла на любопитството си, слязла по стълбата да го проследи и в мрака се сблъскала с гилотата.

Кралицата изпищяла от ужас. За да не вика повече, гилотата ѝ нанесла тежък удар и я убила. Кралят се съвзел при звука на любимия

глас, станал и изтичал нагоре по стъпалата. Разбрал какво се случило, измъкнал мечата си от ножницата и съсякъл гилотата.

Когато вещицата се свлякла на пода, сребърното око се завъртяло и започнало да се отдалечава. Носело се все по-надалеч и се смалявало, докато накрая съвсем се изгубило. Хората разбрали, че най-сетне са свободни, а сребърното око повече не се показало.“

Татро помълча и промълви:

— Не е ли ужасно, когато убиват гилотата? Ще ми прочетеш ли това още веднъж?

Кралицата се привдигна на лакът и раздражено попита:

— Ръшвен, защо четеш на Татро тази глупава приказка? Всичко това е измислица.

— Госпожо, чета я, защото на Татро ѝ харесва — отговори той с усмивка и приглади бакенбардите си, както често правеше в нейно присъствие.

— Като знам мнението ти за расата на двурогите, трудно ми е да си представя, че ти доставя удоволствие идеята човечеството някога да е търсило ум и разум от фагорите.

— Госпожо, в тази история ме радва, че кралят е търсил съвет от някого другиго.

Мирдем-Ингала плесна с ръце, възхитена от отговора.

— Е, да се надяваме, че поне в това приказката не е само измислица...

Следващи своя Ахд, мадите още веднъж минаха през Олдорандо и града, носещ същото име.

Един район от града отвъд Южната порта, наречен Стана, бе отделен специално за скиталците. Тук те спираха за по няколко дни в една от редките си почивки. Правеха и скромни празненства. Мадите ядяха обилно подправено месо от аранг и се впускаха в сложните движения на танца зиганк.

Вода и вълна. В Олдорандо дрехите и килимите, изтъкани по време на странстването, се разменяха срещу някои най-необходими стоки, предлагани от търговците. Един-двама от хората бяха спечелили доверието на мадите. Племената, винаги имаха нужда от домакински

съдове и хлопки за животните. Самите те не умееха да обработват метали.

Случваше се някои да останат в Олдорандо до следващото минаване на племето или завинаги. Най-често сакати и болни напускаха Ахд.

Няколко години по-рано, едно куцо мадийско момиче напусна Ахд и си намери работа като чистачка в двореца на крал Сайрен Стунд. Името на девойката беше Баткаарнет-тя. Имаше присъщото за мадите лице — едновременно на цвете и птица. Метеше там, където я пратят, без да показва признаци на умора за разлика от мързеливите олдорандци. Докато работеше, птичките без страх пърхаха наоколо и слушаха песента ѝ.

Кралят видя това от балкона си. През онези дни той още не бе събрал около себе си съветници по церемониите и религиозните въпроси. Нареди да му доведат Баткаарнет-тя. Момичето се отличаваше от повечето мади с живия си поглед, понякога не по-малко съсредоточен от човешкия. Държеше се твърде скромно и това се хареса на нервния Сайрен Стунд.

Той реши, че девойката трябва да научи олонецки, и нае добър учител. Но от уроците нямаше никаква полза, докато кралят веднъж бе осенен от вдъхновението да запее на момичето. И тя му отговори с песен. Все по-лесно научаваше езика, но така и не проговори, само пееше.

Този неин недостатък би довел до лудост всеки друг, но не и краля. Той изпитваше удоволствие. Така Сайрен Стунд узна, че нейният баща бил човек и още като младеж се присъединил към Ахд, за да се спаси от робство.

Напук на всички доброжелателни съвети, кралят се ожени за Баткаарнет-тя, след като я покръсти в своята вяра. Скоро тя му роди двуглав син, но детето умря. После се родиха две нормални дъщери и оцеляха. Първо Симода Тал, след това и вятърничавата Милуа Тал.

Принц Робайдей-Анганол бе слушал тази история като малък. Сега, вече като Роба, облечен в мадийски дрехи, той се запъти от стана към една от задните порти на двореца. Беше написал бележка за Баткаарнет-тя и я предаде по слуга.

Роба търпеливо чакаше в зноя, до виещия се по колоните залдал, цъфтящ само нощем. За принца Олдорандо беше странен град. Не се

мяркаше нито един фагор.

Намерението му беше да научи от кралицата-мадийка колкото може повече за съплеменниците ѝ, преди да се върне към пътя. Бе решил непреклонно, че ще стане първият човек, научил се да пее без усилия с мадите. Преди да напусне двореца на баща си, често разговаряше със Сартори-Ирвраш, който му вдъхна страст към учението — още една причина да не намери общ език с баща си.

Роба чакаше пред входа. Бе целунал грапавата буза на своята спътничка, покрита с праха на пътя. Съзнаваше, че никога няма да я намери отново, дори пак да се присъедини към Ахд. Би могъл повторно да срещне Погледа на Приобщаването, дори пак от нея, но как да е сигурен, че ще я познае? Роба остро чувстваше, че индивидуалността е безценен дар, присъщ само на хората и донякъде на фагорите.

След около час видя слугата да се връща с наперената си походка, толкова различна от тътрещите се стъпки на мадите, които ги пренасяха през целия им живот. Човекът, вместо да се изложи на палещото дихание на Фрейър, заобиколи вътрешния двор под сянката на покритите галерии.

— Е, кралицата се съгласи да те приеме за пет минути. И не забравяй да се поклониш, мошенико.

Роба се вмъкна през портичката и се повлече през двора с походката на мадиец, от която гръбнакът се превиваше. Срещу него вървеше мъж, чието колебливо високомерие му личеше и без да има нужда от показност. Беше баща му, крал Джандол-Анганол.

Роба нахлупи износената си качулка и се поклони доземи. Движенията му бяха по мадийски вяли и спокойни. Джандол-Анганол го подмина, без дори да го удостои с поглед, увлечен в разговор с друг мъж. Роба се изправи и продължи към покоите на кралицата.

Куцата кралица седеше в сребърна люлка. По кафявите пръсти на краката ѝ бяха нанизани пръстени. Люлееше я лакей в зелена ливрея. Стаята, където прие Роба, беше потънала в зеленина, наоколо прърхаха пекубии и пееха прийти.

Щом разбра кой е пред нея, а това стана твърде скоро, тя отказа да пее за предишния си живот, а започна да чурулика прекомерни хвалебствия за Джандол-Анганол.

Това никак не се хареса на Роба. Обхвана го някакъв бяс, който го накара да изрече:

— Искам да пея песента на вашия роден език. А във вашата песен звучи проклятието, с което съм се родил. За да опознаете човека, когото възхвалявате, трябва да сте негов син. В сърцето му няма място за хора от плът и кръв, а само за откъснати от всичко ценности — религията, държавата. Не Татро и Роба, а религията и държавата са важни за него!

— Кралете вярват в тези неща, знам. Но знам и че са поставени над нас, за да мечтаят за велики дела, които са ни недостъпни — пропя кралицата. — Където живеят повелителите, е пусто.

— Царствеността е каменна стена — настоя той. — Зад нея баща ми затвори собствения си баща. И мен, своя син, искаше да затвори за две години в манастир. Две години, за да ме научат на царственост! Да дам обет за мълчание в някакъв матрасилски манастир, за да ме посветят в тайните на този каменен Акханаба... Как да се примиря с това? Да не съм червей или някакъв плужек, та да пълзя под камъните? И сърцето на баща ми е от камък, затова избягах като бързоногия вятър и станах част от Ахд и вашите сродници, любезна кралице.

Баткаарнет-тя пак запя.

— Но моите съплеменници са плявата на земята. Ние нямаме разум, а само укт, затова и не сме способни да изпитваме чувство за вина. Как наричате вие това? Липса на съвест. Ние можем само да вървим, да вървим, да извървим целия си живот — освен мен, която за щастие съм куца. Скъпият ми съпруг Сайрен Стунд ме научи да ценя религията, недостъпна за бедните невежи мади. Представете си само, да живееш векове наред, без да подозираш, че всички ние съществуваме единствено по волята и милостта на Всемогъщия! Ето защо уважавам вашия баща за религиозните му чувства. Самобичува се всеки ден, откакто е тук.

Когато песента ѝ стихна, Роба попита горчиво:

— И какво прави той тук? Да не търси мен, една блуждаеща частичка от кралството му?

— О, не. Беше тук, за да разговаря със Сайрен и някакви църковни сановници от далечния Пановал. Така е, видях ги, говорих с тях.

Той застана пред нея така, че лакът бе принуден да я люлее по-леко.

— Кой разговаря, но не казва нищо? Кой има всичко и иска още?

— Може ли някой да каже за какво си говорят кралите? — пропя тя.

Пъстра птичка изпърха пред лицето му. Той я отпъди с ръка.

— Ваше величество, вие би трябвало да знаете какво са намислили те.

— Рана гори в гърдите на вашия баща. Виждам по лицето му — пееше кралицата. — Той иска народът му да е силен, да смаже враговете си. И за това е готов да пожертва дори своята кралица, вашата майка.

— Как би могъл да я пожертва?

— Ще я принесе в жертва на историята. Та няма женският живот значи повече от мъжката съдба? Ние сме само безсилни играчки в мъжките ръце...

В душата му нахлу смут. Обзеха го лоши предчувствия. Разсъдъкът отказваше да му служи. Опитваше да се върне при мадите и да забрави човешкото вероломство. Но Ахд изискваше покой или поне липса на разум. След като повървя няколко дни, той се отдели от своя укт и се залута из пуцинаците. Живееше по дърветата и в изоставени лъвски бърлоги. Разговаряше сам със себе си на особен свой език. Хранеше се с плодове, гъби и със съществата, криещи се под камъните.

Сред тези твари се срещаше и един вид ракообразно. Гърбавото животинче имаше миниатюрна муцуна, надничаша изпод хитиновата черупка, и двайсетина тънички бели крачета. Цели гъмжила от тези рачета се събираха на уютни купчинки под повалените дървета и скалите.

Той лежеше и ги наблюдаваше, играеше си с тях, подпрял глава на лакът, и лекичко ги побутваше с пръст. Възхищаваше го пълната липса на страх, тяхната неповратливост. Каква беше целта на съществуването им? И как беше възможно да съществуват, щом полагаха толкова нищожни усилия за това?

Обаче малките създания бяха преживели цели епохи. И в нетърпим студ, и в непоносима жегга, както му разказваше Сартори-Ирвраш, рачетата не се откъсваха от земята, криеха се и изглежда това беше единственото им занимание, откакто свят светува.

Продължаваше да им се възхищава дори тогава, когато лежаха по гръб, размахали крачетата си в нелепи усилия да стъпят на земята.

Изумлението му отстъпи пред безпокойството. Как биха могли да се озоват тук, ако Всемогъщият не ги е поставил на мястото им?

Докато се излежаваше, мислите нахлуваха с такава сила в съзнанието му, сякаш някой му говореше с думи — може би неговият баща е прав, може би сам той греши. Може би имаше някой Всемогъщ, който направляваше човешките дела. Но тогава много от нещата, които за Роба бяха лоши, всъщност са добри, а той дълбоко се заблуждава.

Младежът се изправи разтреперан, забравил нищожните създания в краката си.

Погледна нагоре към плътните облаци, забулили небето. Говореше ли някой?

Ако Акханаба съществува, тогава той трябва да подчини волята си на бога. Каквото и да заповяда Всемогъщият, трябва да бъде изпълнено. Дори и убийството е оправдано, стига такава да е волята на Акханаба.

Най-сетне той повярва поне в изначалната съдница, в тази първозданна майчинска фигура, възправила се над земята и всичките й дела. Тази неясна фигура, отъждествила се с целия свят, стоеше неизмеримо по-високо от Акханаба.

Дните минаваха, а слънцата препускаха през тях и оставяха опустошителната си огнена дияра. Роба се изгуби в пущинака, но едва ли съзнаваше това, лишен от възможността да поговори с някого, да срещне някого. Наоколо се шумгуваха нондади, неуловими като мисълта, но той не им обръщаше внимание, а се вслушваше в гласа на Акханаба или може би на Висшата съдница.

Както бродеше из гората, застигна го пожар. Просна се в цял ръст в един поток, впери поглед в ревящата стихия, която се носеше стремително по склоновете на близките хълмове и бълваше жар. Във вакханалията на пламъците той съзря лицето на Бога. Стелещият се отгоре дим очертаваше брадата и косите, посивели от космическа мъдрост. Също като баща му видението оставяше разруха след себе си.

Роба лежеше с лице наполовина във водата, с едно отворено око отгоре, друго отдолу и виждаше две вселени, осветени от нахлулата стихия. Когато нашественикът отмина, младежът се изправи и тръгна нагоре по хълма, сякаш притеглен от могъществото на чудовището. Залута се из тлеещите храсталаци.

Огненият бог бе оставил черна дيريا. Той и сега продължаваше опустошителния си ход като някакъв смерч на възмездието.

Принц Робайдей-Анганол се разсмя и побягна. Знаеше, че баща му е твърде силен, за да бъде убит. Но около него имаше други, които можеха да бъдат убити и тяхната смърт щеше да отнеме от силата му.

Мисълта се вихреше като пожар в главата му. Без сянка на съмнение това беше гласът на Всемогъщия. Вече не чувстваше болка — бе станал безлик като истински мадиец.

Подхванат от укта на собствения си живот, Робайдей-Анганол всяка нощ се вглеждаше в звездния кръговрат над главата си. Заспивайки, той виждаше кометата на Ярап-Ромбри, осветила с яркото си сияние северното небе. А над него стремително се носеше бързият Кайдо.

Острият поглед на Робайдей различаваше фазите на Кайдо, когато звездата беше в зенита си. Но тя препускаше твърде бързо от юг на север. Втурнеше ли се устремно към хоризонта, дискът ѝ ставаше неразличим, Кайдо се превръщаше в остра искра и изчезваше.

А за обитателите си Кайдо беше „Авернус“, Земната наблюдателна станция. През този период беше дом за шест хиляди мъже, жени, деца и андроиди. Хората се деляха на шест научни семейства или кланове. Всеки клан изучаваше определена страна от живота на планетата под тях, както и на съседните ѝ планети. Събраната информация изпращаха на Земята.

Четирите планети, кръжащи около звездата от клас G, позната като Баталикс, бяха част от великите открития в междузвездната ера на Земята. „Завоюването на звездите“, както наричаха постиженията си хората от тази самонадеяна епоха, ставаше с цената на огромни разходи. Стигнаха до такова

разорение, че се наложи в края на краищата междузвездните полети да бъдат прекратени.

Обаче това доведе и до промяна в мисленето на хората. По цялостният подход към живота означаваше да не се стремят да получат от световната производствена система, сега разбираана и управлявана далеч по-добре, повече, отколкото им се полагаше по право. Междуличностните отношения се превърнаха в нещо свещено, когато стана ясно, че от милионите планети, достижими за земяните, нито една не е в състояние да поддържа човешкия живот или да се сравни по многообразие с чудото, наречено Земя.

Вселената беше извънредно разточителна на пустота и твърде пестелива на органичен живот. Именно тази вселенска пустота най-много допринесе човечеството разочаровано да обърне гръб на междузвездните полети. Но по онова време планетите от системата на Баталикс-Фрейър вече бяха открити.

„Бог създал Земята за седем дни и прекарал остатъка от живота си в бездействие. Едва на стари години се размърдал и сътворил Хеликония“, твърдеше един земен шегобиец.

Ето защо планетите от системата на Баталикс-Фрейър бяха извънредно важни за духовното съществуване на Земята, а най-значима сред тях беше Хеликония.

В много отношения Хеликония не се различаваше от Земята. На нея живееха човешки същества, дишаха, страдаха, радваха се и умираха. Онтологичните системи на двете планети бяха подобни.

Хеликония се намираще на хиляда светлинни години от Земята. За да се стигне от единия свят до другия и с технически най-съвършения звездолет, бяха необходими хиляда и петстотин години. Смъртните човеци бяха твърде крехки, за да понесат такова изпитание.

Но една дълбоко присъща на човешкия дух нужда — желанието да срещне нещо, различно от него, караше земяните да търсят начини за запазване на връзката с Хеликония. И напук на всички трудности, които бездната от пространство и време създаваше, бе поставен постоянен наблюдателен пост в орбита около Хеликония — Земната наблюдателна станция. Нейната задача бе да изучава планетата и да изпраща събраната информация на Земята.

Така се установи дълготрайна едностранна връзка. Тя разви у човечеството един безценен дар — силата на съчувствието. Обикновените земни жители всеки ден включваха приемниците си — и още дълго щяха да правят това, — за да научат как се справяха с живота техните приятели и герои от далечната планета. Хората се бояха от фагорите, следяха с интерес събитията в двора на Джандол-Анганол. Пишеха на олонецки, а мнозина говореха свободно един или повече хеликонийски езика. В известен смисъл Хеликония, без дори да подозира, беше колонизирала Земята.

Тази връзка се съхрани дълго след като завърши великата междузвездна ера на Земята.

Вярно, Хеликония беше венецът на тази ера, но и една от причините за нейния залез. Този великолепен и ужасяващ свят, прекрасен като сън, означаваше смърт за всеки земен човек, дръзнал да стъпи на него. Не незабавна, но неизбежна.

Атмосферата на Хеликония гъмжеше от вируси, които в резултат на дълъг процес на приспособяване бяха станали безвредни за местните хора почти през цялата Голяма година. За земяните тези вируси представляваха непреодолима преграда, като меча на ангела от древната земна легенда, който пазел входа на райската градина.

За мнозина на „Авернус“ планетата под тях беше възплъщение на райската градина — сега, когато унилите и мъчителни векове на Голямата зима бяха отминали.

На „Авернус“ имаше паркове, потоци и езера заедно с хиляди хитроумни електронни имитации, предизвикващи сетивата на младежите. Обаче този свят си оставаше изкуствен. Повечето хора съзнаваха, че и животът им си остава изкуствен, без аромата на действителността. Това усещане за неестественост бе особено потискащо за клана Пин. Те се занимаваха с взаимозависимостите в историята. Научните им задачи бяха предимно социологически.

А главното задължение на клана Пин беше да проследи развитието на една-две фамилии, поколение след поколение, през всичките 2592 земни години, докато траеше Голямата година на Хеликония, а и по-нататък. Невъзможността такива данни да бъдат

събрани на Земята им придаваше огромна научна ценност. Но това означаваше също, че кланът Пин се бе сраснал дълбоко с проблемите на своите подопечни долу.

Тази близост се засилваше още повече от съзнанието, че Земята е непостижимо далечна — факт, помрачаващ целия им живот. Да се родиш на станцията означаваше да се родиш в затвор и да останеш там до края на дните си. Първият закон, на който се подчиняваше животът в „Авернус“ бе, че връщане у дома няма.

От време на време от Земята долитаха компютърно управлявани кораби. Тези кораби-свързки, както ги наричаха, неизменно бяха оборудвани за аварийни ситуации и в случай на нужда можеха да приемат хора на борда. Вероятно на Земята таяха някаква слаба надежда, че един ден, благодарение на новите методи, някой авернианец ще се завърне на родната планета. По-вероятно беше, че никой не се е опитал да обнови остарелите кораби. Бездната от пространство и време превръщаше в подигравка самата мисъл за подобно пътуване — дори потопените в дълбок криогенен сън тела започваха да се разлагат след хиляда и петстотин години.

Хеликония се намираще несравнимо по-близо от Земята. Но вирусите я правеха недосегаема.

Битието на „Авернус“ беше близо до утопията, тоест приятно, спокойно и... скучно. Тук човек не се сблъскваше с ужаси, неправди, недоимък, с внезапни сътресения. Нямаше религия, защото трудно би успяла да привлече едно общество, чийто дълг бе да наблюдава превратностите в света долу. Метафизичните страдания и изстъпления на всяко индивидуално его тук се смятаха за некрасиви.

И все пак за някои авернианци, а такива се намираха във всяко поколение, техният свят си оставаше затвор, а орбитата му — укт заникъде. В клана Пин се срещаха хора, които наблюдаваха скитанията на горкия обезумял Роба из пуцинаците и се разкъсваха от завист към свободата му.

Инцидентните появи на корабите-свързки още повече задълбочаваха тяхното униние. Някога такава събитие бе предизвикало метеж. Корабът донесе касети с новини — древни новини за съглашения, спортове, народи, паметници, имена — всичките непознати. Водачът на метежа бе заловен и получи

нечувана дотогава присъда. Изпратиха го да намери смъртта си на Хеликония.

Всички на Наблюдателната станция следяха напрегнато невероятните му приключения, докато накрая той стана жертва на вируса. Чрез него преживяха възможността да слязат на планетата, простираща се под краката им.

Оттогава се появи идеята за предпазен клапан. Сложи се началото на традиция за ритуализирана саможертва и бягство. Възникна така наречената Хеликонийска празнична лотария. Провеждаха я на всеки десет години, през всички векове на лятото. Късметлията получаваше правото да отиде на сигурна смърт и сам да избере мястото, където ще кацне. Някои предпочитаха самотата, други — големите градове. За някои се оказваха привлекателни планините, за други равнините. Още не бе се случвало някой от спечелилите да се откаже, никой не бе пожелал да се лиши от славата и свободата.

Този път проведоха тегленето на лотарията 1177 земни години след апастрона — надира на Голямата година.

Преди това три пъти печелеха жени. Сега късмет имаше Били Ксяо Пин. Направи избора си без колебание. Щеше да слезе в Матрасил, столицата на Борлиен. Там щеше да зърне лицето на Мирдем-Ингала — кралицата на кралиците, — преди хеликонийският вирус да го довърши.

Наградата на Били щеше да бъде смъртта, в която да се слее напълно с древния многогласен хор на хеликонийското Голямо лято.

VI ПРАТЕНИЦИ С ДАРОВЕ

Не след дълго крал Джандол-Анганол се върна в Олдорандо при своята кралица. Минаха четири седмици. Той вече не куцаше. Но злощастиято при Косгат не отмина безследно. В средзимния ден на малката година се очакваше в Матрасил да пристигнат пратеници от Пановал.

Убийствена жега притискаше столицата на Борлиен и сякаш стискаше в клещи двореца, разположен на хълм над града. Външните стени трептяха пред погледа, като че бяха мираж, през който човек лесно би преминал. Преди векове, по време на зимата от Голямата година, празнували средзимния ден най-тържествено. Сега беше друго. На хората им беше твърде горещо, за да се занимават с увеселения.

Придворните мързелуваха в покоите си. Посланикът на Сиборнал добавяше все нови бучки лед във виното и си мечтаеше за хладнокръвните жени на родната си страна. Пристигащите пратеници, натоварени с багаж и дарове за подкупи, се обливаха в пот под тържествените си одежди и рухваха на диваните, щом свършеше церемонията по посрещането им.

Сартори-Ирвраш, канцлер на Борлиен, се оттегли в овехтялата си стая и изпуши един свитък листа от вероника, за да потисне гнева, който изпитваше към своя крал.

Това начинание можеше да има само лоши последствия. Канцлерът нямаше никакво участие в замисъла. Кралят не пожела да се посъветва с него.

Склонен към усамотение, Сартори-Ирвраш беше такъв и в дипломатическите си ходове. Вярваше най-искрено, че не е добре за Борлиен да става още по-близък спътник на могъщия Пановал чрез съюз с него или с Олдорандо. И без това трите държави бяха свързани от общата религия, която ученият Сартори-Ирвраш не споделяше.

През отдавна отминали векове Борлиен се подчинявал на Олдорандо. Канцлерът не искаше отново да се върнат тези времена.

Разбираше по-ясно от мнозина други колко изостанал е Борлиен. Но подчинението спрямо Пановал нямаше да излекува тази назадничавост. Обаче кралят клонеше към друго мнение и религиозните му съветници го подтикваха да мисли така.

Канцлерът въведе в Матрасил строги закони, ограничаващи свободата на чужденците. Може би в самотата му се криеше и оттенък на неприязън към всичко чуждо. Прогони мадите от града, а на никой от пратениците на други държави не бе разрешено да встъпва в сексуални отношения с жена от Матрасил под страх от смъртно наказание. Би наложил и закони срещу присъствието на фагорите, ако кралят не му бе забранил веднъж завинаги.

Сартори-Ирвраш въздъхна. Жадуваше да се отдаде само на изследванията си. Гнусеше се от начина, по който му наложиха да упражнява власт. Затова и се превърна в един дребнав тиранин — надяваше се така да има достатъчно воля, стигнеше ли се до твърде важни решения. Чувстваше се неловко да упражнява дадените му ограничени права и мечтаеше да разполага с абсолютна власт.

Защото имаше ли я, сега нямаше да се озоват в това опасно положение. Петдесетината или дори повече чужденци можеха да правят в двореца каквото им хрумне. Хладният разсъдък му подсказваше, че кралят е решен да наложи промени и че предстоеше драма, която щеше да смути неговия ръководен от разума живот. Неговата жена го обвиняваше, че е безчувствен. Сартори-Ирвраш бе убеден, че по-скоро чувствата му бяха съсредоточени в работата.

Превиваше рамене по особен начин. Може би този навик му придаваше по-страховит вид, отколкото му бе присъщ. Преживените тридесет и седем години (или тридесет и седем и пет десети, защото жителите на Кампанлат бяха твърде точни в измерването на възрастта) личаха ясно, сбръчкали лицето му около носа и бакенбардите, за да заприлича канцлерът на твърде умна полска мишка.

— Ти обичаш своя крал и своите сънародници — напомни си той и напусна убежището на своите покои.

Като повечето подобни укрепления дворецът беше струпване на старото и новото. През последната Голяма зима в скалите под Матрасил имало защитени пещери. И крепостта се разрастваше или смаляваше, превръщаше се в непристъпна твърдина или средище на удоволствията според обратите на съдбата, сполетели града.

Видните личности от Пановал бяха смутени от видяното в Матрасил, където фагорите се разхождаха, без никой да ги тормози. А и двурогите не даваха повод за друго отношение. Съответно започнаха да намират недостатъци в двореца на Джандол-Анганол. Казваха си, че е твърде провинциален.

В годините, преди съдбата да се обърне срещу него, а и бе отскоро женен за кралица Мирдем-Ингала, Джандол-Анганол доведе от всички краища на страната си най-добрите архитекти, строители и художници, за да заличат белезите на времето. Щедри грижи бяха положени за крилото, обитавано от кралицата.

Макар и общият дух в двореца да беше по-скоро военен, тук не се спазваха скованите правила, присъщи на висшите кръгове в Пановал и Олдорандо. И тук-там процъфтяваше някакво подобие на по-извисена култура. Особено покоите на канцлера Сартори-Ирвраш можеха да бъдат оприличени на миша дупка, скътала изяществото и знанието.

Сега канцлерът неохотно се готвеше за поредния разговор с краля. През ума му минаваха мисли, далеч по-приятни от държавните въпроси. Предишния ден успя да реши проблем, който отдавна го смущаваше — загадка от древността. По-лесно различаваше истината и лъжите в миналото, отколкото в настоящето.

Към него вървеше кралицата, облякла една от своите огненочервени рокли. Придружаваха я нейният брат и принцеса Татро, която изтича при канцлера и се вкопчи в крака му.

Сартори-Ирвраш се поклони. Колкото и да бе потънал в мислите си, по изражението на кралицата долови, че и тя се тревожеше заради пристигналите пратеници.

— Днес ще се занимаваш с онези от Пановал — отбеляза тя.

— Трябва да любезнича с глутница самодоволни нищожества, а моята история си остава ненаписана. — Канцлерът се опомни и се изсмя рязко. — Моля за извинение, господарке, само исках да изтъкна, че не смятам принц Тейнт Индред от Пановал за искрен приятел на Борлиен...

Понякога кралицата се усмихваше съвсем бавно, като че не искаше да допусне веселието в душата си. Усмивката започваше в очите ѝ, слизаше към носа и едва тогава повдигаше ъгълчетата на устните.

— Всички бихме се съгласили с тебе. Напоследък на Борлиен му липсват искрени приятели.

— Признай си, Ръшвен, никога няма да завършиш тази твоя история — Йеферал-Оборал, братът на кралицата, го нарече с отдавнашен прякор. — Само ти служи за оправдание да проспиваш следобедите.

Канцлерът въздъхна. Братът на кралицата не можеше да се похвали с ума на своята сестра. Каза му строго:

— Ако престанеш да се вреш сред придворните, би могъл да организираш експедиция и да обиколиш света по море. И колко би допринесъл за нарастването на знанията ни!

— Ще ми се Робайдей да бе направил нещо такова — промълви кралицата. — Кой знае къде е сега това момче...

Сартори-Ирвраш нямаше намерение да си хаби съчувствието за сина на кралицата.

— Вчера направих още едно откритие — обяви той. — Искате ли да чуете какво е то или не? Ще ви бъде ли досадно? Дали неприятният звук на думите, отнасящи се за просвещението, би ви принудил да скочите от крепостните стени?

Кралицата се засмя и стисна ръката му.

— Хайде стига, аз и Йеф не сме чак такива дръвници. И какво е откритието ти? Нима този свят ще стане по-студен?

Сартори-Ирвраш пренебрегна закачката и смръщи вежди.

— Какъв е цветът на едно хоксни?

— Аз знам! — викна принцесата. — Кафяви са. Всеки знае, че са кафяви.

Канцлерът изпъшка, когато я вдигна на ръце.

— А какви бяха хокснитата вчера?

— Разбира се, че бяха кафяви!

— А онзи ден?

— Пак кафяви, глупчо.

— Правилно, мъдра малка принцесо. Но щом е така, защо в илюстрациите на древните летописи ги изобразяват на черти, при това с два ярки цвята?

Наложил се сам да отговори на въпроса си.

— Точно това попитах и моя приятел Бардол Кара-Бансити от Отасол. Той одрал едно хоксни и изследвал кожата му. Какво открил?

Ами това, че животното не е кафяво, както всички си въобразяваме. То има по кожата си кафяви ивици на кафяв фон.

Татро се разсмя.

— Ти ни будалкаш. Ако ивиците са кафяви и другото е кафяво, значи цялото е кафяво!

— И да, и не. Оцветяването на козината показва, че хоксното не е обикновено кафяво животно. То има по себе си по-светли и по-тъмни кафяви ивици. Какво е обяснението на този факт? Е, аз стигнах до отговор на този въпрос и сега ще разберете колко съм проникателен. Някога хокснитата били целите на ярки ивици, също като на рисунките в летописите. Но кога е било това? Ами през пролетта на Голямата година, когато отново имало достатъчна паша за тях. Тогава животните трябвало да се размножават колкото може по-бързо. И затова се сдобили с най-ярката и привлекателна окраска. Днес, векове по-късно, хокснитата са навсякъде. Не е нужно да се размножават толкова усърдно, затова цветовете за привличане на партньора са изчезнали. Ивиците са станали кафяви... докато пролетта на следващата Голяма година отново ги промени.

Кралицата сви лице в гримаса.

— Ако има следваща Голяма година и ако всички не изгорим в пещта на Фрейър.

Сартори-Ирвраш плесна с ръце от раздражение.

— Но нима не разбирате, че това... това приспособяване на един животински вид е доказателството — няма да паднем във Фрейър. Просто той ни доближава всяко Голямо лято, а после се отдалечава.

— Да, ама ние не сме хокснита — снизходително напомни Йеферал-Оборал.

— Ваше величество — канцлерът говореше само на кралицата, — освен останалото, моето откритие ни дава основание да се отнасяме с по-голямо доверие към древните ръкописи. Знаете, че сега имам противоречия с вашия съпруг, краля. Умолявам ви, застъпете се за мен. Нека ми отдели един кораб. Нека ме освободи за две години от моите задължения, за да плавам около света и да събирам още ръкописи. Нека превърна Борлиен в средоточие на знанието, както е било в дните на Ярап-Ромбри от Кийвасиен. Жена ми е мъртва и нищо не ме задържа тук, освен вашето сияйно присъствие.

По лицето ѝ премина сянка.

— Кралят преживява трудни мигове, усещам това. Раната в плътта му може да е заздравяла, но не и в ума му. Ръшвен, нека почакаме с твоето предложение, докато отmine тази изпълнена с напрежение среща с пратениците на Пановал. Боя се от идните дни.

Кралицата се усмихна сърдечно на стареца. Лесно изтърпяваше неговата раздражителност, защото ѝ беше ясно на какво се дължи. Канцлерът не беше въплъщение на добротата. Всъщност тя дори откриваше нещо твърде порочно в някои от неговите опити, особено в злополуката, когато загина собствената му съпруга. Но пък кой човек беше само и изцяло добър? Отношенията на Сартори-Ирвраш с краля не бяха никак леки и тя често, както и сега, се опитваше да го опази от гнева на Джандол-Анганол.

С искрен стремеж да отвори очите му за истинското положение, кралицата добави внимателно:

— След онова, което кралят трябваше да понесе в Косгат, налага се да бъда предпазлива с Негово величество.

Татро подръпна бакенбардите на Сартори-Ирвраш.

— Ръшвен, на твоите години не бива да се носиш с кораб по морето.

Той остави детето на пода и отдаде чест.

— Мила малка Татро, на всички ни може да се наложи да предприемем неочаквани пътешествия, преди да срещнем края си.

Както правеха повечето сутрини, Мирдем-Ингала и нейният брат тръгнаха по западната стена на двореца, зареяли погледи към града. В този ден мъглите на малката зима се бяха разпръснали. Градът ясно се открояваше под тях.

Древното укрепление се издигаше върху надвиснал над реката хълм, принудил Такиса да завие рязко. На север се вливаше в по-голямата река Валворал. За Татро винаги беше интересно да зяпа хората по улиците или по палубите на речните кораби.

Невръстната принцеса посочи с пръст доковете.

— Виж, мамичко, докарали са лед!

Едномачтовият платноход вече бе вързан за кея. Явно току-що бяха отворили люковете му, защото над тях се издигаха кълба гъста пара. Талигите вече се скупчваха до кораба и късовете най-фин лед от Лордриярдри лъсваха за миг под слънцето, преди да бъдат

прехвърлени във возилата. Както винаги, корабът пристигна навреме, дворецът и гостите му вече очакваха товара.

Натоварените с лед коли щяха да се затърят с грохот нагоре по виещия се път, всяка теглена от по четири вола, изпънали жили от усилията, за да стигнат до крепостта, самата тя приличаща на изсечен от камък кораб над скалата.

Татро искаше да гледа шествието на талигите от началото до края, но тази сутрин кралицата бе обзета от нетърпение. Застана встрани и се загледа някак отчуждено в детето си.

На разсъмване Джандол-Анганол влезе при нея и я прегърна. Веднага усети напрежението му. Пановал се надигаше като сянка над тях. А и това не беше единствената им грижа. Узнаха лоши вести от Втора армия, разположена в Рандонан. Вестите от Рандонан винаги бяха лоши.

— Ако не ти е скучно — каза той, — можеш да проследиш разговорите от личната си галерия. Моли се за мен, Кюн.

— Винаги се моля за тебе. Всемогъщият ще те закриля.

Той поклати глава примирено.

— Защо не може животът да е простичък? Защо и вярата не го прави такъв?

Дланта му се плъзна към издължения белег на бедрото.

— Джан, когато сме тук двамата, нищо не ни застрашава.

Той я целуна.

— Трябваше аз да водя армията си. Тогава щяхме да постигнем победи. Толрам-Кетинет нищо не струва като генерал.

Нищо няма между мен и генерала, напомни си кралицата, и все пак той знае, че го искаме...

Джандол-Анганол я остави и си тръгна. Щом затвори врата след себе си, кралицата потъна в мрачно настроение. Напоследък нейният съпруг я смразяваше. Собственото ѝ положение стана несигурно. Без да се усети, тя хвана ръката на своя брат, както стояха рамо до рамо на крепостната стена.

Принцеса Татро сочеше и подвикваше на слугите долу, чиито лица разпознаваше.

Преди по-малко от двайсет години под склона на хълма бе прокопан таен тунел чак до крепостните стени. Скрытата от погледите

армия доближи обсадената крепост. Взривиха стените с барут и си проправиха път към двореца. Започна кърваво сражение.

Защитниците на твърдината бяха победени. Всички паднаха под ударите на мечовете — мъже и жени, фагори и селяни. Всички освен барона, бранил до последния миг крепостта си.

Той се преоблече, върза жена си, децата и най-приближените слуги и ги изведе необезпокояван през пролома в стената. Грубо крещеше на вражеските войници да не му се пречат в краката и с успешна измама върна свободата на своите „пленници“. Така и дъщеря му се спаси от ранна смърт.

Този барон — Рантан-Оборал — беше бащата на кралицата. Прочу се с подвига си, но това с нищо не промени факта, че никога не успя да си върне предишната власт.

Мъжът, завладял крепостта (а дотогава, като всяко укрепление, това също бе наричано непристъпно), бе войнственият дядо на Джандол-Анганол. Страховитият стар пълководец по онова време се захвана да обедини източната част на Борлиен и да осигури спокойствие по границите. Рантан-Оборал последен сред предводителите от областта бе сразен от неговите войски.

Но всичко това остана в миналото, а Мирдем-Ингала се омъжи за Джандол-Анганол и осигури по-безопасно бъдеще на семейството си. Така се върна да живее в някогашната твърдина на своя баща.

Някои части от крепостта все още представляваха руини. Други бяха преустроени, докато властваше бащата на Джандол-Анганол. Имаше и недовършени свидетелства за прибързано подхванати величествени замисли, които сега бавно се рушаха под похлупака на жегата. Купчините камънак бяха може би най-отличителният белег на укреплението. Мирдем-Ингала обичаше тази чудата полуразвалина, но миналото тегнеше над зъбците на крепостните стени.

Хвана Татро за ръка и я поведе към малка сграда с колонада, разположена в задните дворове. Там бяха нейните покои. Над гладката стена от червен пясъчник се кипреха беломраморни беседки. Зад стената бяха нейните градини и собственото ѝ езерце, където обичаше да плува. В средата му, върху изкуствено островче, се издигаше изящен храм, посветен на Акханаба. В първите години на съвместния си живот кралят и кралицата често се любеха там.

Тя се сбогува с брат си, изкачи стъпалата и тръгна към галерията. Открита за повеите на бриза, тя имаше изглед към парка, където Варпал-Анганол, бащата на Джандол-Анганол, бе дресирал кучетата си и отглеждал пъстроцветни птици. Някои още живееха в клетките. Преди да избяга, Роба ги хранеше всяка сутрин. Сега това правеше Маи Толрам-Кетинет.

Мирдем-Ингала съзнаваше колко я потиска страхът. И само изгледа птиците с неприязън. Остави Татро да играе в галерията с една от придворните и закрачи към вратата в дъното. Отвори я с ключ, който криеше в гънките на полата си. Щом влезе, стражът вътре ѝ отдаде чест. Колкото и леки да бяха стъпките ѝ, отекваха по плочките на пода. Стигна до ниша край прозорец, закрит с плътна завеса, и се настани на дивана. Сложните плетеници на решетката пред нея ѝ позволяваха да наблюдава, без да я забелязват хората от другата страна. От удобната си наблюдателница можеше да види обширната зала на съвета. Лъчи светлина струяха през стъклата в нагъсто разположените рамки на прозорците. Никой от сановниците още не бе влязъл. Само кралят беше в залата заедно с дребното фагорче, неизменен негов спътник след Косгатската битка.

Юли едва стигаше до гърдите на краля. Бялата му козина още беше нашарена с червените кичурчета от първите години на живота му. Дребосъкът подскачаше, въртеше се и отваряше грозната си уста. Кралят се заливаше от смях и щракаше с пръсти.

— Добро момче, добро момче — повтаряше той.

— Да, азз добро момчше — потвърди Юли.

Кралят се разсмя и го вдигна в прегръдката си над пода.

Кралицата потрепери и се дръпна от решетката. Страхът я стисна в ноктите си. Когато се отпусна на облегалката, плетеният стол под нея изскърца. Тя сведе глава. Но и да се бе досетил, че тя е тук, кралят не ѝ се обади.

О, мой глигане, мой прекрасни глигане, безмълвно извика тя. Какво стана с тебе? Кралицата си спомни за майка си, надарена със странна сила на мисълта, и също стигна до прозрение — нещо ужасно тегне над този дворец и над живота ни...

Когато отново се осмели да вдигне поглед, важните посетители вече влизаха и се настаняваха. Навсякъде бяха пръснати дебели

килими и възглавници. Робини в оскъдни облекла шетаха чевръсто наоколо и разнасяха дъгоцветни напитки.

Джандол-Анганол мина величествено сред тях и се тръшна на един диван. Появи се и Сартори-Ирвраш, кимна сериозно за поздрав и застана зад своя крал, после вдигна към устните си запалените свити листа от вероника. Задъхано, фагорчето Юли се плъосна на възглавница и се прозя.

— Вие сте чужди в този дворец — промълви кралицата, надникнала през решетката. — Чужденци сте и в живота ни.

До Джандол-Анганол се наместиха неколцина местни първенци, между които и кметът на Матрасил, ръководещ и скритината. Там бяха и свещеникът на краля, кралският оръжейник, един-двама военачалници. Ако се съди по опознавателните знаци, единият командваше подразделение от фагори, но от уважение към пратениците само кралският любимец представляваше двурогата раса в тази зала.

Сиборналците изпъкваха сред чужденците. Посланикът в Борлиен, Йо Пашаратид, беше от Ускут. И двамата със съпругата му бяха високи и сиви, седяха като че отчуждени един от друг. Някои разправяха, че непрекъснато се карали, други пък твърдяха, че всички сиборналци се държат така. Каквото и да беше обяснението, двойката след три седмици щеше да завърши първата си година в борлиенския кралски двор, но рядко някой ги бе виждал да се усмихнат или дори да разменят поглед помежду си.

— От тебе се боя, Пашаратид, призрак такъв — прошепна кралицата.

Пановал бе изпратил един от своите принцове. Изборът бе грижливо обмислен. Сред седемнадесетте държави в Кампанлат Пановал беше най-могъщата и жаждата ѝ за власт се ограничаваше само от неспирните сражения със Сиборнал по северната граница. Религията на Пановал господстваше над континента. В момента той ухажваше борлиенците, които и без това плащаха дан в зърно и църковни такси. Но сегашните отношения приличаха на флирт между презряла вдовица и нахален юноша, затова и пратеникът беше един незначителен принц.

Макар да нямаше особено влияние, принц Тейнт Индред правеше впечатление с внушителната си фигура. Можеше да се

похвали с далечно родство, свързващо го с кралския род на Олдорандо. Никой не изпитваше особена симпатия към Тейнт Индред, но дипломатите в Пановал се бяха сетили да му пратят за главен съветник застаряващия свещеник Гуадъл Улбобег, известен с дружбата си с Джандол-Анганол още от послушническите години на краля в пановалските манастири.

— Ех, вие, твари с коварни езици — въздъхна кралицата, изтръпнала от напрежение в скривалището си.

Сега Джандол-Анганол говореше сдържано, без да става от дивана. Речта му беше бърза също като очите. Всъщност обясняваше положението в кралството на своите изтъкнати гости.

— Сега в Борлиен цари мир. Останали са само няколко незначителни банди. Но армиите ни водят тежки сражения в Западните войни, източващи кръвта на страната ни. Освен това откъм източните граници се появи сериозна заплаха — нашественици като Ундрейд Чука и Дарвлиш Черепя.

Той огледа околните предизвикателно. Беше срамно, че е получил рана в сблъсък с незначителен противник като Дарвлиш.

— С приближаването на Фрейър започнахме да страдаме и от засухата. Навсякъде цари глад. Не можете да очаквате от Борлиен да поеме още тежести на плещите си. Колкото и да е обширна страната ни, в нея се шири само бедност.

— Хайде де, братовчеде — обади се Тейнт Индред, — твърде скромни сте. От деца всички сме се наслушали за вашите южни лъсови поля. Та те са най-плодородните земи в целия континент!

— Плодородието се дължи не на земята, а на онези, които я обработват — възрази Джандол-Анганол. — Но натискът по нашите граници е такъв, че превръщаме все нови селяни в бойци и в стопанствата остават само жените и децата.

— Братовчеде, значи наистина се нуждаете от помощ — заяви Тейнт Индред, който сякаш очакваше възторзи за дълбокомислената си реплика.

Обади се и Йо Пашаратид:

— Ако хоксното на някой селянин си счупи крака, дали той ще успее да го замести с диво кайдо?

Останалите премълчаха саркастичната забележка. Някои от тях бяха споделили помежду си, че присъствието на сиборналеца на тази

среща е твърде нежелателно.

С гласа на човек, пожелал да обясни всички трудни въпроси, Тейнт Индред започна:

— Братовчеде, настоявате за съдействие от нас във време, когато всички народи са изпаднали в беда. Няма го вече охолството, на което са се радвали нашите деди. Нивите изгарят, преди да родят, плодните дръвчета изсъхват. Налага се да говоря откровено — между нас остава и един спор, все още не намерил удовлетворително решение. Но искрено се надяваме да отстраним тази пречка и сме длъжни да сторим това, преди да стигнем до съгласие.

Настъпи тишина.

Вероятно Тейнт Индред се колебаеше дали да продължи.

Джандол-Анганол скочи, гневът разкриви мургавото му лице. Фагорчето Юли също побърза да се изправи, като че готово да нападне по заповед на своя господар.

— Отидох при Сайрен Студ в Олдорандо само за да го помоля да ми помогне срещу общите ни врагове. А вие сте се събрали тук като лешояди! Дръзвате да ме изнудвате в собствения ми дворец! Какъв е този измислен спор между нашите страни? Хайде, да го чуем.

Тейнт Индред и неговият съветник Гуадъл Улбобег си прошепнаха нещо. И решиха отдавнашният приятел на краля да отговори на въпроса му. Той стана, поклони се и посочи Юли.

— Не е измислица, Ваше величество. Загрижени сме за действителни събития, както е действителна тази твар, която по ваша воля седи сред нас. От най-дълбока древност човеците и фагорите са врагове. Не е възможно примирие между толкова различаващи се раси. Свещената пановалска империя е обявила свещен поход и гонения срещу тези зловещи изчадия с цел да отърве света от тях. Но Ваше величество им дава подслон в границите на своите владения.

Говореше едва ли не виновно, с наведена глава, като че за да намали обидния смисъл на речта си. Но неговият господар стовари оскърблението с пълна сила, когато се разкрещя:

— Братовчеде, как очаквате помощ от нас, щом развъждате тук милиони от тези проклетници? Някога са смазали цял Кампанлат под петите си и пак ще го направят, защото вие им давате възможност да оцелеят!

Джандол-Анганол застана срещу пратениците, опрял юмруци на хълбоците си.

— Не ще позволя на никого, чужд на моята държава, да се меси в нашите вътрешни работи. Вслушвам се в гласа на своята скритина, но там никой не се оплаква от това. Да, охотно допускам двурогите в Борлиен. Защото вярвам, че можем да живеем в мир с тях. Те обработват неплодородните земи, до които хората не искат и да припарят. Вършат черна работа, от която се гнусят и робите. Бият се, без да искат пари. Хазната ми е празна — скъперници като вас, пановалците, сигурно не разбират това, но аз мога да си позволя само армия от фагори.

И за награда получават пустеещите земи. Че и отгоре на всичко не са страхливци, обръщащи гръб на опасността! Ако щете, казвайте, че причината е в тяхната тъпотия. Аз пък ще ви отговоря, че предпочитам фагори, а не селяни във войските си. Докато съм крал на Борлиен, фагорите ще имат моето покровителство.

— Ваше величество, значи твърдите, че фагорите ще имат вашето покровителство, докато Мирдем-Ингала е кралица на Борлиен? — обади се един от свещениците, придружаващи Тейнт Индред.

Беше костелив човек, покрил с черен чарфрал съсухреното си тяло. Напрежението в залата отново нарасна. Свещеникът се възползва от мълчанието и продължи:

— Нали именно кралицата с всеизвестната ѝ доброта към всяко живо същество, както и нейният баща, владетелят Рантан-Оборал, когото вашият дядо лиши от този дворец преди двацетина години, поставиха началото на позорния съюз с двурогите, а вие само продължихте тази политика.

Гуадъл Улбобег стана и се поклони на Тейнт Индред:

— Господарю, възразявам срещу насоката, която се придава на нашата среща. Не сме тук да хулим кралицата на Борлиен, а да предложим помощ на краля.

Но Джандол-Анганол се отпусна на дивана, сякаш поддал се на изтощението. Свещеникът улучи точно слабото му място — родът му властваше отскоро, а негова съпруга беше дъщерята на дребен барон.

Сартори-Ирвраш изглежда съчувствено своя повелител и се обърна към пановалците.

— Като канцлер на Негово величество се налага да изтъкна, че съм изумен, колкото и да съм свикнал с подобни предразсъдъци. Все пак е учудващо да установя колко враждебно са настроени помежду си поданиците на Свещената пановалска империя. Както добре разбирате, аз съм атеист и наблюдавам безпристрастно чудатостите на вашата църква. Къде е милосърдието, което проповядвате? Нима ще помогнете на Негово величество, като се опитвате да подкопаете положението на кралицата? Като човек, приближаващ немощния край на живота си, позволявам си да ви кажа, достопочтени принце Тейнт Индред, че омразата ми към фагорите не отстъпва на вашата. Но те са факт, с който сме принудени да живеем, както вие в Пановал приемате неспирните си раздори със Сиборнал. Нима бихте желали да изтребите и всички сиборналци, както жадувате да унищожите всички фагори? Нали убийството е грях? Не са ли това думи на вашия Акханаба? И щом съм започнал да говоря откровенно, нека ви кажа, че в Борлиен отдавна вярваме в едно — ако Пановал не беше зает по дългата си северна граница да отблъсква напиралците заселници откъм Сиборнал, щеше да нападне нас на юг. Нали дори и сега се опитвате да ни натрапите възгледите си. И поради това сме благодарни на сиборналците.

Канцлерът се наведе да се посъветва с Джандол-Анганол, а сиборналският посланик се изправи.

— Тъй като напредничавите народи на Сиборнал твърде рядко чуват друго, освен хули от Империята, бих желал да се отбележи в протокола, че съм слисан и признателен за това слово.

Тейнт Индред пренебрегна явния сарказъм и заговори на Сартори-Ирвраш:

— Наистина сте толкова изнемощял от възрастта, че вече не разбирате какво става. Пановал е преграда между вас и нашествието на юг на войнствените сиборналци. Нали твърдите, че изучавате историята, значи би трябвало да знаете, че същите тези сиборналци неуморно, поколение след поколение, се опитват да напуснат отвратителния си континент и да завладеят нашия.

Колкото и да беше съмнителна правдивостта на това изявление, все пак пановалците наистина се обидиха от присъствието на сиборналци в залата не по-малко, отколкото би ги оскърбила тълпа фагори. Но дори и Тейнт Индред знаеше, че истинската преграда

между Сиборнал и Борлиен е географска — острите хребети на Кузинтските планини и широкият коридор между Кузинт и Мордриат, наричан Хазиз. По това време местността представляваше лъхаща огън пустиня.

Джандол-Анганол и Сартори-Ирвраш свършиха разговора си. Канцлерът заговори отново:

— Нашите любезни гости повдигнаха въпроса за войнствеността на сиборналците. Преди да затънем още по-дълбоко във взаимните обиди, би трябвало да се запознаем със същността на въпроса. Моят господар крал Джандол-Анганол наскоро бе твърде сериозно ранен, докато отбраняваше своята страна, дори животът му висеше на косъм. Той възхвалява Акханаба за оздравяването си, а аз отдавам дължимото на билките, с които моят хирург наложи раната. Разполагаме и с онова, което причини раната.

Той повика кралския оръжейник да излезе в средата. Дребният, свиреп на вид мустакат мъж застана трмаво наред залата и показа оловно топче, което стискаше с палеца и показалеца на ръкавицата си. Обяви най-официално:

— Това е куршум. Изваден е с хирургически скалпел от крака на Негово величество. Причинил е сериозно нараняване. Изстрелян е от ръчно огнестрелно оръжие, известно като мускет.

— Благодаря ви — Сартори-Ирвраш махна на мъжа да се върне на мястото си. — Признаваме, че Сиборнал наистина е постигнал напредък. И мускетът е свидетелство за това. Доколкото ни е известно, там вече произвеждат мускети в значителни количества, появило се е и ново изобретение, наричано колесен мускет, способно да причинява още по-големи вреди. Бих посъветвал Свещената пановалска империя да прояви по-искрен стремеж към единение пред лицето на новата опасност. Позволявам си да ви уверя, че тя е по-сериозна заплаха и от самия Ундрейд Чука. Освен това съм длъжен да ви уведомя, че според нашите агенти, нахлулите в Косгат племена са били снабдени с тези оръжия не от Сиборнал, както естествено предполагахме, а от сиборналски източник тук, в Матрасил.

При тези думи всички погледи се впиха в сиборналския посланик. Точно в този миг Йо Пашаратид бе решил да се освежи с ледено питие. Ръката му с чашата застина, преди да е стигнала до устните, на лицето му се изписа смущение.

Неговата съпруга Диену Пашаратид се облягаше удобно на възглавниците до него. Сега се надигна, висока и грациозна, сива и сурова.

— Ако вие, държавниците, още недоумявате защо в моята страна ви наричат Континента на диваците, нека тази чудовищна лъжа ви послужи като обяснение. И сега кого ще обвините за търговията с оръжие? Защо все моят съпруг е жертва на недоверието?

Сартори-Ирвраш подръпна бакенбардите си, по устните му плъзна неволна усмивка.

— Госпожо Диену, защо решихте да споменете името на съпруга си във връзка с тази случка? Никой друг не го назова, включително и аз.

Джандол-Анганол избра този момент, за да се изправи.

— Двама наши агенти, представящи се за членове на дриатско племе, отишли на тържището в града и купили образец от новото изобретение. Предлагам да видите какви възможности има оръжието, за да не остане у вас и сянка на съмнение, че вече навлязохме в нова епоха на военното изкуство. Току-виж, тогава проумеете какво ме подтиква да приемам фагори в армията и страната си. — Обърна се направо към пановалския принц: — Ако вашата изтънченост ви позволи да понесете присъствието на двуроги в залата...

Дипломатите седнаха по-изправено и се вгледаха неуверено в краля.

Той плесна с ръце. Капитан в униформа от кожа пристъпи към един от вътрешните коридори и издаде заповед на висок глас. Двама фагори с отрязани рога влязоха с маршова стъпка. Досега бяха чакали в сенчестия коридор, без да помръднат. Бялата им козина сияеше, докато минаваха край светилниците. Единият носеше дълъг мускет. Около него веднага се отвори празно пространство, щом постави оръжието си на пода и приклегна, за да се подготви за стрелба.

Ръчното огнестрелно оръжие имаше цев с дължина метър и половина, приклад и ложка от полирано дърво. Цевта беше закрепена към ложката с нагъсто увита сребърна тел. Близо до дулото се виждаше и здрав сгъваем триножник с шипове накрая. Фагорът изсипа в механизма барут от рога, който носеше на пояса си, и с помощта на шомпол натъпка оловно топче в цевта. Запали фитил. Капитанът на

фагорската рота го наблюдаваше, за да се увери, че всичко е извършено правилно.

През това време вторият фагор отиде в другия край на залата и застана до стената. Гледаше напред, само ушите му потрепваха. Седящите наблизко човеци побързаха да се преместят с възглавниците си.

Първият фагор примижа до цевта и опря дулото на триножника. Фитилът изсъска. Чу се страшен гръм, разнесе се дим.

Другият фагор се олюля. Високо на гърдния му кош, където бяха вътрешностите, се разля жълтеникаво петно. Съществото изрече нещо, притиснало ръце към мястото, където куршумът прониза тялото му. После рухна мъртво на пода.

Пушеци и воня изпълниха залата и дипломатите се закашляха. Обзе ги неудържима уплаха. Сkochиха, прибраха полите на чарфралите си и избягаха на чист въздух. Джандол-Анганол и неговият канцлер останаха сами в залата.

След сутрешната демонстрация на огнестрелното оръжие, тайно наблюдавана и от кралицата, тя се оттегли в покоите си.

Ненавиждаше пресметливостта, вървяща ръка за ръка с властта. Знаеше, че глутницата от Пановал, предвождана от гнусния Тейнт Индред, не насочва язвителните си стрели срещу Сиборнал, защото отдавна бяха приели, че тази вражда ще продължава вечно. Джандол-Анганол беше прицелът на всички техни приказки, защото желязата да го обвържат по-тясно със своята държава. Следователно и тя, която имаше власт над краля, се превръщаше в тяхна мишена.

Мирдем-Ингала обядва с придворните си дами. Задължен от етикета, Джандол-Анганол пък обядва със своите гости. Гуадъл Улбобег заслужи яростни погледи от господаря си, защото поспря до краля и каза тихо:

— Представлението ви се отличаваше с драматизъм, но едва ли ще имате някаква полза от него. Нашите северни армии вече все по-често се сблъскват със сиборналски части, въоръжени със същите тези мускети. Обаче майсторството в производството им не е недостижимо, както ще се убедите утре. Пазете се, приятелю мой, защото принцът ще ви натрапи тежка сделка.

Кралицата едва вкуси от обяда. Усамоти се и седна до любимия си прозорец, на тапицираните пейки около нишата му. Размишляваше

за отвратителния Тейнт Индред, приличащ на жаба. Знаеше, че е роднина на не по-малко противния крал на Олдорандо — Сайрен Стунд, чиято жена беше от мадите. Да, дори фагорите бяха за предпочитане пред подобни царствени особи с техните кроежи и заговори!

Зарей поглед през прозореца към своята градина, към облицования с плочки басейн, където плуваше. От другата страна на басейна се издигаше висока стена, закриваща красотата ѝ от нескромни очи, и в дъното, почти до равнището на водата, се виждаше малка желязна решетка — прозорче на тъмница. Там бе затворен бащата на Джандол-Анганол, сваленият от трона крал Варпал-Анганол, скоро след сватбата на кралицата със съпруга ѝ. От мястото си тя успяваше да различи и златистите шарани, плуващи в басейна. И те бяха затворници като нея, като Варпал-Анганол.

Някой почука на вратата. Надникна един слуга и извести, че брат ѝ очаквал да благоволи да го приеме.

Йеферал-Оборал се подпираше на парапета на верандата. И двамата съзнаваха ясно, че Джандол-Анганол отдавна би го убил, ако не беше брат на кралицата.

Нейният брат не беше привлекателен мъж. Цялата хубост на рода се бе изсипала преизобилно върху Мирдем-Ингала. Незапомнящото се лице винаги носеше киселото си изражение. Той беше смел, послушен и търпелив. Не се отличаваше с други достойнства. Осанката му беше лоша за разлика от кралската, сякаш за да подчертае, че не се стреми към висоти в живота. Но служеше безропотно на Джандол-Анганол и бе безусловно предан на своята сестра, чийто живот ценеше далеч повече от своя. А тя го обичаше, защото бе тъй обикновен.

— Не те видях на срещата.

— Там не беше място за нищожества като мен.

— Беше ужасно.

— Подочух нещичко. Не знам защо, но Йо Пашаратид много се разстроил. Иначе все е невъзмутим, същински леден блок от Лордриярдри. Ама стражите шушнат, че си имал някаква жена в града, представи си само! Ако е вярно, поел е голям риск.

Зъбите на Мирдем-Ингала блеснаха в усмивка.

— Гади ми се, като ме гледа. Ако си има любовница, толкова по-добре!

Разсмяха се. Постояха на верандата и си поговориха за весели неща. Старият барон, техният баща, сега беше в провинцията, само се оплакваше от жегата и поради възрастта му никой не го смяташе за заплаха. Отскоро се бе пристрастил към риболова, за да бъде по-близо до прохладата на водата.

Чуха звънчето при входа към двора. Погледнаха надолу тъкмо когато Джандол-Анганол влезе, придружен от страж, пазещ го от слънцата с червен копринен чадър. Както винаги, до него вървеше и фагорчето. Той извика на своята кралица:

— Кюн, би ли слязла? В почивките между препирните трябва и да забавляваме гостите. Ти ще ги разсееш по-добре, отколкото аз бих могъл.

Тя остави брат си и слезе при съпруга си, застанал под навеса. Той я хвана под ръка с официална любезност. Мирдем-Ингала си каза, че изглежда уморен въпреки оттънява на трескава руменина от процеждащите се през червения плат лъчи.

— Възможно ли е да сключиш с Пановал и Олдорандо договор, който да облекчи бремето на войната? — попита тя плахо.

— Само първичният камък знае до какво ще стигнем накрая — рязко отвърна той. — Трябва да се спогодим някак с тези дяволи, да им се умилкваме, иначе ще се възползват от временната ни слабост и ще нахлуят тук. Коварството им се равнява само на тяхната престорена набожност.

— Пак ще дойде време да ходим на лов и да се радваме на живота, както преди — увери го кралицата и стисна ръката му.

Не ѝ даваше сърце да го упрекне, че е поканил такива гости в двореца.

Джандол-Анганол като че не чу, а избухна гневно:

— Сартори-Ирвраш изтърва неразумни слова тази сутрин, не биваше да се хвали с безбожието си. Ще трябва да се отърва от него. Тейнт се заяжда с мен, защото моят канцлер не принадлежи към Църквата.

— Но принц Тейнт говори и срещу мен. И от мен ли ще се отървеш, защото не ме харесва?

Очите на Мирдем-Ингала блеснаха яростно, колкото и лековато да подхвърли упрека си. Но кралят само изрече унило:

— И ти, и скритината знаете, че в хазната няма нищо. Току-виж ни се наложи да извършим много неща против волята си.

Тя рязко издърпа ръката си.

Посетителите заедно с наложниците и слугите си се бяха събрали под колоните на големия двор, богат на зеленина. Пред тях разиграваха диви зверове. Група жонгльори ги забавляваха с втръсналите си номера. Джандол-Анганол поведе своята кралица сред посланиците. Тя забеляза как се изпъчваха мъжете, когато ги заговореше. Може би все още съм нужна на Джан, позволи си тя слаба надежда.

Старец от трибриатските племена с пишно украсена брафиста на главата си водеше на вериги двама маймуноподобни Други. Изглеждаха твърде неуместно тук, извън горските си убежища. Както отбеляза един от придворните, най-много напомняха на двама пияни благородници.

Принц Тейнт Индред с жабешкото лице стоеше под жълтеникав слънчобран и пушеше листа от вероника, докато го разхлаждаха с ветрило. Наблюдаваше непохватното представление на Другите. До него някакво надуто момиче на около единайсет години и половина се смееше до забрава на пленените първобитни същества.

— Чичко, нали са ужасно смешни? — обърна се тя към принца.
— Доста приличат на хора, да не беше тая козина.

Трибриатецът чу тези думи, докосна с пръсти брафистата на главата си и попита принца:

— Вие иска гледа как тия двама бият един друг?

Принцът добродушно измъкна сребърна монета и я подхвърли на дланта си.

— Ей това е за тебе, ако ги накараш да се сношават.

Всички се разсмяха. Момичето едва не се задави от кикот.

— Чичко, ама ти си страшен простак! Наистина ли ще го направят?

С опечалена вежливост старецът възрази:

— Тия зверове имат кхмир не като хора. Само веднъж на една десета се мачка, сношава. По-лесно накара тях бият.

Принцът усмихнато поклати глава и прибра монетата. Когато се извърна, Мирдем-Ингала го заговори. Невръстната му придружителка

се отдалечи, обзета от внезапна скука. Носеше дрехи като зряла жена, бузите ѝ бяха начервени.

Когато изпълни задълженията, наложени ѝ от етикета, кралицата остави Джандол-Анганол и Тейнт Индред да си приказват и тръгна към момичето, загледало се с досада във водата на фонтана.

— Риби ли търсите?

— А, не, благодаря. У дома в Олдорандо си имаме къде големи риби — и тя по детински показа с разперени ръце колко са грамадни.

— Разбирам. Току-що говорих с вашия баща, принца.

За пръв път момичето вдигна очи към другата жена. В погледа ѝ личеше презрение. Лицето ѝ се стори изумително на Мирдем-Ингала, толкова беше чудновато — огромни очи с ненормално дълги ресници и нос като човка. В името на първичния камък, безмълвно възкликна кралицата, това дете е наполовина мадийка! Ама че забавно създание! Трябва да се държа по-мило с нея.

А детето казваше:

— Дрън-дрън! Откъде-накъде Тейнт ще ми е баща! Не ми е никакъв баща. Защо пък точно това си помислихте? Пада ми се далечен братовчед. Много е дебел, та да ми бъде баща. — Момичето като че се усети и реши да избере по-приятна тема. — Да знаете, за пръв път ми позволиха да пътувам извън Олдорандо без баща си. Разбира се, пратиха с мен всичките ми придворни, ама тук е доста досадно. Вие наистина ли трябва да живеете тук?

Тя примига, когато вдигна глава към кралицата. Нещо особено в лицето ѝ придаваше изглед и на хубост, и на тъпота.

— Ама да знаете, вие сте направо красива за толкова стара жена.

Кралицата положи усилия да съхрани сериозното изражение на лицето си.

— Тук имам чудесен сенчест басейн, закрит от погледите на натрапници. Искате ли да поплувате? Ще ви позволят ли?

Момичето се замисли.

— Ами да, мога да правя каквото си пожелаю, само не ми се вярва, че е редно да плувам тъкмо сега. Нали съм принцеса, не бива да забравям това.

— Тъй ли било? Имате ли нещо против да ми кажете името си?

— Ей, ама много сте изостанали в Борлиен! Аз пък си мислех, че всички ми знаят името. Аз съм принцеса Симода Тал, а баща ми е крал Сайрен Стунд от Олдорандо. Нали сте чувала за Олдорандо?

Кралицата се засмя. Съжали момичето и пак каза:

— Е, щом сте изминала целия път от Олдорандо дотук, според мен заслужавате да поплувате.

— Благодаря, но ще плувам, когато пожелаая — отвърна младата дама.

И младата дама пожела да плува на другата сутрин, преди разсъмване. Някак намери пътя до покоите на кралицата и я събуди. Мирдем-Ингала по-скоро се развесели, отколкото подразни. Отиде да вдигне от сън и Татро и трите със Симода Тал слязоха при басейна, придружени само от прислужниците си и стражи-фагори. Детето отпрати фагорите, защото се гнусяло от тях.

Хладна светлина обливаше околността, но водата беше възтопла. Някога, по времето на бащата на Джандол-Анганол, от планините докарваха сняг и лед в каруци, за да разхлаждат басейните, но недостигът на работна ръка и раздвижването на племената в Мордриат сложиха край на този лукс.

Макар само прозорците на нейните стаи да гледаха към басейна, кралицата винаги плуваше с прозрачна роба, покриваща бледото ѝ тяло. Симода Тал нямаше подобни задръжки. Веднага захвърли одеждите си и откри своята дребна, но набита снага, от която тук-там стърчаха тъмни косъмчета, същински миниатюрни ели по заснежени хълмове.

— О, колко ви харесвам, истинска красавица сте! — извика на кралицата и щом се съблече, втурна се да прегърне по-възрастната жена.

Мирдем-Ингала не можа да отвърне на тази ласка. Долови нещо неприлично в прегръдката. Татро писна.

Младото момиче плуваше и се гмуркаше до кралицата и все си разтваряше краката, като че гореше от желание да докаже на Мирдем-Ингала, че е вече съвсем зряла където е най-важно.

По същото време един от офицерите на служба будеше Сартори-Ирвраш, полегнал на дивана. Стражите бяха донесли, че

сиборналският посланик Йо Пашаратид напуснал града, яздейки хоксни, съвсем сам, около час преди да изгрее Фрейър.

— А жена му Диену?

— Още е в жилището им, господине. Съобщиха ми, че била сломена.

— Сломена ли? Това пък какво означава? Тази жена има ум в главата си. Не бих казал, че ми е симпатична, но поне е умна. Ама че досада... Какво изобилие от глупаци... Ей, я ми помогни да си стъпя на краката!

Наметна се с халат и сръга робинята, която се грижеше за дома му, откакто той загуби съпругата си. Канцлерът се възхищаваше на сиборналците. По неговите сметки в този период от Голямата година в седемнадесетте държави на Кампанлат живееха около петдесет милиона души. Тези страни така и не успяха да постигнат съгласие помежду си. Все някоя воюваше с друга. Империиите набираха мощ само за да рухнат по-късно. А мир все не настъпваше.

А в студения Сиборнал беше съвсем различно. Седемте му държави вероятно имаха към двадесет и пет милиона жители. Държавите поддържаха здрави съюзнически отношения. Кампанлат бе несравнимо по-богат от северния континент, но неспирните раздори между народите в него означаваха, че местните хора почти нищо не създаваха — освен религии, хранеци се с човешкото отчаяние. Затова Сартори-Ирвраш мразеше задълженията си на канцлер. Презираше повечето хора, за чието добро трябваше да работи.

Бе раздал подкупи и вече знаеше, че принц Тейнт Индред е докарал в двореца сандък с оръжия — точно каквито обсъждаха предния ден. Явно бяха предназначени да наклонят везните в преговорите, но все още оставаше неясна крайната цел.

Не беше невъзможно и посланикът на Сиборнал да е научил за този сандък, пълен с мускети. Това би обяснило прибързаното му отпътуване. Сигурно се стремеше да стигне до Хазиз и най-близките селища на сиборналците. Налагаше се да го върнат обратно.

Сартори-Ирвраш отпи глътка от планинския чай, който робинята му наля, после погледна чакация офицер.

— Вчера направих приказно откритие за хокснитата, свързано със самата съдба на този свят. Забележително откритие! Но кой ли забеляза? — Той разтърси плешивата си глава. — Знанието не означава

нищо, затова пък интригите са всичко. И аз трябва да ставам твърде рано, за да хванем някакъв тъпанар, поел на север... Що за досада! Я да видим сега, имаме ли добър ездач на хоксните наблизо? Човек, на когото да имаме вяра, ако такива изобщо съществуват. Сетих се. Братът на кралицата, Йеферал-Оборал. Би ли го довел? И се погрижи да обуе ботуши за езда.

Когато Йеферал-Оборал се появи, Сартори-Ирвраш му обясни положението.

— Върни тук този луд, Пашаратид. Ако препускаш бързо, ще го догониш. Кажу му... кажи му нещо. Чакай да помисля. Ами да, кажи му, че кралят е решил да не се обвързва с Олдорандо и Пановал. Вместо това е избрал да подпише договор със Сиборнал. Нали сиборналците имат голям флот. Кажу му, че ще позволим на корабите им да влизат в пристанището на Отасол.

— Че какво ще търсят сиборналските моряци толкова далеч от домовете си? — усъмни се Йеферал-Оборал.

— Нека той да измисли какво. Ти само го убеди да се върне.

— Но защо го искате тук?

Сартори-Ирвраш сплете пръсти.

— Гузен е. Затова е избягал толкова неочаквано, гадната твар. Възнамерявам да проуча точно какви ги е забъркал. Нали знаеш поговорката — в ръкавите на сиборналците има не само ръце. Хайде, тръгвай и без повече въпроси.

Йеферал-Оборал препусна на север през града, вече гъмжащ от ранобудни люде, после прекоси крайградските ниви. Ту подкарваше хоксното в тръс, ту му позволяваше да забави до ускорен ход.

Стигна до моста над река Мар, където тя се вливаше в Такиса. Малко укрепление охраняваше моста. Той спря и смени ездитното си животно.

След около час във вече твърде неприятната горещина той спря до едно поточе да утоли жаждата си. До водата видя пресни следи от копита на хоксни. Надяваше се да е открил дирята на Пашаратид.

Продължи на север. Местността ставаше все по-безплодна. Рядко се срещаха хора. Пустинният вятър изгаряше гърлата и напукваше кожата.

Наоколо бяха пръснати гигантски скални отломъци. Преди около век отшелниците си бяха харесали този район и строяха параклиси до

камъните или направо върху тях. Все още се мяркаха един-двама старци, но жаркият пек бе прогонил повечето. Фагори обработваха късчетата земя в сянката на скалите. Ярки пеперуди пърхаха край косматите им крака.

Зад един камък стоеше Йо Пашаратид и очакваше преследвачите си. Бе изтощил докрай своето хоксни. Пашаратид се примири с възможността да бъде заловен и се учуди, когато видя само един ездач. Глупостта на тези кампанлатци нямаше граници.

Зареди своя мускет, зае позиция и изчака подходящия момент за стрелба. Преследвачът приближаваше в равномерен тръс и наглед не очакваше нищо лошо.

Пашаратид запали фитила, опря приклада по-здраво в рамото си и насочи оръжието. Мразеше тези тромави пушки. Бяха подходящи само за варварите.

Не всеки изстрел поразяваше целта. Но този беше успешен. След силния гръм куршумът изсвистя. Йеферал-Оборал отлетя назад от гърба на хоксното, в гърдите му зееше разкъсана дупка. Припълзя в сянката на близкия камък и там издъхна.

Сиборналският посланик улови животното и продължи по пътя си на север.

Редно е да се посочи, че в двора на крал Джандол-Анганол не се срещаха богатства, съперничещи на изобилието в дружествените му кралски дворове на Олдорандо и Пановал. В тези по-известни центрове на цивилизацията се трупаха какви ли не съкровища. Учените мъже се радваха на покровителство и дори църквата (това повече важеше за Пановал) донякъде насърчаваше просветата и изкуствата. Но Пановал имаше едно предимство — царстващата династия бе осигурила стабилност, намирайки опора във вече наложилата се религия.

Почти всяка седмица кораби стоварваха в пристанището на Матрасил денкове с подправки, лековити билки, кожи, изделия от лазурит, ароматна дървесина, дори редки породи пойни птици. Но от това изобилие почти нищо не отиваше в двореца. Защото светът смяташе Джандол-Анганол за крал без опората на традицията под краката му. Може би и той вярваше в това. Но все пак не пропускаше

да се похвали с просветеното царуване на своя дядо, който в действителност бе само един успешно воюващ вожд, един от мнозината, оспорващи си територията на Борлиен. Просто бе му стигнала хитростта да събере страховити армии от фагори под командването на хора и така да смаже враговете си.

Не всички от тези врагове намериха смъртта си. Една от най-стъписващите „реформи“, въведени от бащата на Джандол-Анганол, бе учредяването на скритината, подобие на парламент. Скритината трябваше да представлява интересите на народа и да съветва краля по олдорандски образец. Варпал-Анганол подбра членовете на скритината измежду две прослойки от своите поданици. Едните бяха предводители на гилдиите и занаятчийските сдружения, например Железарската гилдия, ползваща се с отколешно влияние на шир и надлъж. Другите бяха победените местни владетели или хора от техните родове, които получиха възможност да изплачат недоволството си, а кралят намери начин да поуталожил гнева им. Повечето товари, докарвани в Матрасил, всъщност отиваха за издръжката на това непокорно сорище.

Когато младият Джандол-Анганол лиши от власт и затвори в тъмницата своя баща, опита се и да разпусне скритината. Обаче тя отказа да бъде разпусната. Членовете ѝ продължаваха редовно да се събират, досаждаха на краля и все така си пълнеха джобовете. Водачът Будад-Рембитим беше и кмет на Матрасил.

Сега скритината свикваше извънредно заседание. Несъмнено щяха да настояват за нови усилия да бъде завзет Рандонан и за нови защитни мерки срещу племената от Мордриат, стигнали на два-три дни неуморно препускане от столицата. Кралят трябваше да отговаря на въпросите им и да поеме някакво определено задължение.

И следобеда, когато неговите гости отдъхваха след забавленията, той се изправи пред скритината. Бе оставил фагорчето си в двореца и се отпусна на трона в мрачно мълчание.

След затрудненията сутринта, очакваха го поредните проблеми. Погледът му се плъзна из облицованата с дървени пана зала, сякаш ги търсеше.

Неколцина представители на древни родове станаха да говорят един след друг. Повечето предъкваха един стар въпрос и се занимаваха с един нов. Старият се отнасяше за празната хазна. Новият

— за твърде неприятните вести от Западните войни. Пограничният град Кийвасиен бил превзет и разграбен.

А това отприщи оплакванията колко млад и некадърен бил генерал Ханра Толрам-Кетинет. И всяко беше пряко заяждане с краля. Джандол-Анганол слушаше нетърпеливо, потропваше с пръсти по облегалките. Припомняше си окаяните дни на детството си, когато умря неговата майка. Баща му го пребиваше, а през останалото време го пренебрегваше. Криеше се в избите от слугите на баща си и се заклеваше пред себе си, че един ден не ще позволи никому да препречи пътя му към щастието.

След като бе ранен в Косгат и едва се довлече до столицата си, лежеше притиснат от безсилие, което натрапваше на съзнанието му нежеланите спомени. Отново беше слаб. Тогава забеляза как младия красавец капитан Толрам-Кетинет се усмихваше на кралицата, която отвърщаше благосклонно на погледите му.

Щом събра сили да се надигне от леглото, кралят повиши Толрам-Кетинет в генералски чин и го отпрати да се занимава със Западните войни. Някои членове на скритината с основание изтъкваха, че техните синове са несравнимо по-подходящи за това повишение. Всяка несполука в непокорните джунгли на запада засилваше убедеността им, както и гнева им от избора на краля. Знаеше, че има неотложна нужда от някаква победа. И затова бе принуден да се обърне за помощ към Пановал.

На другата сутрин, преди официалната среща с посланиците, Джандол-Анганол отиде по-рано при принц Тейнт Индред. Остави Юли отвън и фагорчето се просна удобно пред вратата също като куче. Така кралят показва благожелателност към схващанията на човек, който му беше неприятен.

Принцът похапваше изобилна закуска от месо с овесена каша, придружени от тропически плодове. Изслуша с одобрение онова, което Джандол-Анганол му каза.

И привидно съвсем неуместно попита:

— Вярно ли е, че вашият син пак е изчезнал някъде?

— Робай харесва пустинята. Като че климатът там не го притеснява. Често броди по няколко седмици.

— Това не е подходящо занимание за човек, който се готви някой ден да наследи короната. Кралете трябва да се образуват. Уместно е

Робайдей-Анганол да прекара известно време в манастир, както беше с вас и с мен. А вместо това скита някъде с протогностиците, както чувам.

— Мога сам да се погрижа за сина си. Не съм дошъл за подобни съвети.

— Все пак манастирът е добро място. Там човек научава, че има неща, които е длъжен да направи, дори ако никак не му харесват. Бъдещето ще ни донесе големи беди. Пановал оцеля през дългите зими. Но дългото лято е по-тежко... Моите двойновиждащи и астрономите предсказват големи затруднения в бъдещето. Разбира се, те само това и правят.

Принцът млъкна, запали свити листа от вероника и с показно удоволствие издиша дима, отпъди го от лицето си с небрежен жест.

— Да, старите религии на Пановал ненапрасно са предупреждавали, че от небето можем да очакваме само злини.

Той стана и се примъкна до прозореца, намести се на перваза и надникна навън. Обширният му задник се изпъчи към Джандол-Анганол.

Кралят не каза нищо, чакаше Тейнт Индред да се изясни докрай.

— Виждащите скритото твърдят, че Хеликония и нашето слънце Баталикс се приближават до Фрейър с всяка изминала малка година. През следващите поколения, по-точно още осемдесет и три години, разстоянието непрекъснато ще намалява. После, ако в небесната геометрия има нещо вярно, бавно ще се отдалечим. Така че най-големите изпитания ще се паднат на следващите поколения. Полярните континенти Сиборнал и Хеспагорат ще имат все по-явно преимущество. А ние в тропиците ще загазим.

— Борлиен може да оцелее. По южния бряг е по-прохладно. В Отасол също е по-студено — градът е под земята и по това прилича на Пановал.

Тейнт Индред обърна жабешкото си лице през рамо и се взря в Джандол-Анганол.

— Вижте, братовчеде, има един план... Знам, че трудно ме понасяте, но предпочитам да го чуете от мен, отколкото от моя набожен съветник и ваш приятел Гуадъл Улбобег. И при най-малкото разстояние до Фрейър Борлиен ще преживее, както сам изтъкнахте. Пановал също разполага със сигурни убежища в студените планини.

Олдорандо ще пострада най-зле. И вашата страна, и моята трябва да се погрижат Олдорандо да не се разпадне, иначе ще стане плячка на варварите. Как мислите, бихте ли могли да приютите Сайрен Стунд и придворните му в Отасол?

Въпросът беше толкова изненадващ, че Джандол-Анганол твърде трудно измисли какво да отговори.

— Това ще трябва да каже моят наследник...

Пановалският принц промени и тона си, и темата.

— Братовчеде, я елате при мен да подишате чист въздух. Вижте, ей там долу е моята повереница Симода Тал, на единадесет години и пет десети, дъщеря на Олдорандската династия, можем да проследим произхода ѝ чак до господарите Ден, властвали над древния Ембрудок по време на студовете.

Момичето не подозираше, че го наблюдават, и подскачаше из двора, нехайно сушеше косата си и размахваше хавлията.

— Тейнт, а защо и тя пътува с вас?

— Защото исках да я видите. Приятна девойка, нали?

— Да, доста е приятна.

— Вярно, твърде млада е, но забелязах някои признаци, че ѝ е присъщо сладострастие.

Джандол-Анганол усети, че капанът ще щракне ей сега. Дръпна се от прозореца и закричи неспокойно из стаята. Тейнт Индред се обърна към него, настани се удобно на перваза и избълва кълбо дим.

— Братовчеде, бихме искали държавите от Свещената пановалска империя да станат още по-близки. Трябва да се подкрепяме в тези трудни времена, а ни очакват и още по-трудни. Ние от Пановал винаги сме се радвали на дарбата да проявяваме предвидливост, с която ни е благословил Акханаба. И затова бихме желали да вземете за жена тази малка хубава принцеса — Симода Тал.

Кръвта се отля от лицето на Джандол-Анганол. Той се изправи сковано и изрече:

— Знаете, че вече съм женен, знаете и коя е моя съпруга.

— Братовчеде, налага се да признаете някои неприятни факти. Настоящата кралица е дъщеря на един разбойник. Не е достойна за положението ви. Този брак унижава вас и вашата страна. А ако сте женен за Симода Тал, всички ще се вслушват в думите ви.

— Това е невъзможно. И между другото, майката на онова момиче е от мадите, нали така?

Тейнт Индред сви рамене.

— Нима мадите са по-лоши от фагорите, над които треперите толкова загрижено? Чуйте ме, братовчеде, стремим се този нов съюз да срещне колкото може по-малко спънки. Без никаква враждебност, само в името на общата полза. След осемдесет и три години Олдорандо ще бъде обхванат от пламъци, от единия край до другия и според изчисленията температурите там ще достигат сто и петдесет градуса. Олдорандците ще трябва да се преместят на юг. Обвържете се сега с този династичен брак и тогава те ще се озоват във ваша власт. Ще бъдат бедни роднини, просещи пред прага ви. Всичко в Борлиен и Олдорандо ще бъде ваше... или поне на вашия внук. Такъв шанс не се пропуска. Хайде да хапнем още плодове. Тези скуаниджи са превъзходни.

— Това не може да стане.

— Може. Светият Ц'сар е готов да анулира сегашния ви брак със специален указ.

Джандол-Анганол вдигна ръка, сякаш се готвеше да удари принца. Но задържа юмрука пред очите си и каза:

— Сегашният ми брак е моят брак и от миналото, и за бъдещето. Ако толкова се нуждаем от тази династична връзка, ще оженя Робайдей за Симода Тал. Това ще бъде по-подходящо.

Принцът се приведе напред и насочи пръст към Джандол-Анганол.

— В никакъв случай. Забравете за предложението си. Момчето е смахнато. Нали негова баба е дивата Шанана.

В очите на Орела се мярна опасен блясък.

— Не е смахнат. Само е малко непокорен.

— Трябваше да го пратите в манастир, както се е случило и на вас. Вашата вяра би трябвало да ви подсказже, че синът ви е съвсем неподходящ кандидат за такава връзка. На вас се пада тази саможертва, ако предпочитате така да се отнасяте към своя шанс. И ще бъдете възнаграден за загубата си с нашата значителна помощ. Щом получим вашето съгласие, ще ви поднесем цял сандък, пълен с новите оръжия, заедно с куршумите и барутните заряди. Ще има още сандъци. Ще можете да обучите стрелци, с които да се опълчите на Дарвлиш

Черепата, както и на рандонанските племена. Ще имате пълно превъзходство над тях.

— А какво ще спечели Пановал? — горчиво попита Джандол-Анганол.

— Стабилност, братовчеде, стабилност. През целия следващ период на смутове и премеждия. С приближаването ни до Фрейър сиборналците няма да загубят нищо от своето могъщество.

Той отхапа от пурпурния скуанидж.

Джандол-Анганол стоеше като вкаменен и отбягваше погледа на принца.

— Вече съм свързан с жената, която обичам. Няма да отстраня Мирдем-Ингала от двореца.

Принцът избухна в смях.

— Любов! Дрън-дрън, както би казала Симода Тал! Кралете не могат да си позволят подобни волности. Вашата страна трябва винаги да е на първо място. В името на Борлиен, оженете се за Симода Тал, обединете силите си, укрепете ги...

— А ако откажа?

За да забави отговора си, Тейнт Индред се зае да подбира друг скуанидж от купата.

— Тогава ще бъдете пометен от сцената, нали така?

Джандол-Анганол изби плода от ръката му. Пурпурното кълбо се изтърколи по пода и спря до стената.

— Моите религиозни убеждения не ми позволяват да се откажа от своята кралица. И във вашата Църква има хора, които ще ме подкрепят.

— Да не говорите за горкичкия изкуфял Улбобег?

Макар ръцете на принца да трепереха, той се наведе да си избере друг плод.

— Първо намерете повод да я отпратите някъде надалеч. Махнете я от двореца. Нека отиде някъде по брега. После помислете за всички предимства, които ще натрупате, ако се съобразите с желанието ни. В края на седмицата трябва да се върна в Пановал — с вестта, че ще встъпите в династичен брак, благословен от самия Свят Ц'сар.

Денят продължи да поднася изпитания на Джандол-Анганол. По време на сутрешната официална среща с посланиците Тейнт Индред седеше мълчаливо, още по-подобен на разплута жаба, а Гуадъл Улбобег разясняваше плановете, свързани с новия кралски брак. Този път всичко бе прикрито зад езика на дипломацията. Когато тези и тези действия бъдат предприети, ще последват онези и онези благоприятни възможности. Великият Ц'сар Киландар IX, Върховен отец на Църквата на Акханаба, щеше да даде одобрението си в указ за развод и за втори брак.

Мъдро премълчаха очакванията за идните осемдесет и три години. Дипломацията се занимаваше преди всичко с оцеляването през следващите пет години.

Кралският двор даде обяд на гостите, по време на който кралица Мирдем-Ингала седеше на почетното място, а кралят мълчеше до нея, без дори да посегне към храната. Фагорчето неотлъчно чакаше зад гърба му. Присъстваха и по-високопоставените членове на борлиенската скритина.

Бе поднесено изобилие от печени патици, риби, прасета и лебеди.

След банкета принц Тейнт Индред направи следващия си ход. Уж за да се отблагодари за пиршеството, накара телохранителите си да демонстрират новите мускети. В един вътрешен двор бяха доведени вързани с вериги три планински лъва, които намериха там смъртта си.

И докато пушеците още се разнасяха, оръжията бяха поднесени на Джандол-Анганол едва ли не с пренебрежение, сякаш всички бяха уверени, че ще се подчини на Пановал.

Причината за това представление беше повече от ясна. Скритината щеше да настоява кралят да се сдобие с още мускети, за да постигне военни успехи. И Пановал щеше да даде мускети — но срещу определена цена.

Едва приключиха с церемонията, когато двама търговци влязоха в двореца, за да докарат зашито в чувал тяло, натоварено на един престарял кайдо. Разрязаха чувала. Трупът на Йеферал-Оборал се изтърколи на земята. Част от рамото и от гръдния му кош бяха откъснати от куршума. Същата вечер един измъчен крал влезе в покоите на своя канцлер. Баталикс залязваше сред кълбящи се облаци,

осветени от безмилостния Фрейър. Топлото сияние от запад огряваше и най-затънтеното кътче на стаята.

Сартори-Ирвраш се надигна иззад дългата отрупана с книжа маса и се поклони на краля. Мъчеше се над своята „Азбука на историята и природата“. Навсякъде се търкаляха древни пергаменти и съвременни ръкописи, по които погледът на краля се плъзна снизходително.

— Какъв отговор да дам на Тейнт Индред? — настоятелно попита кралят.

— Ваше величество, мога ли да говоря без увъртане?

— Говори.

Кралят небрежно се смъкна в близкото кресло, фагорчето се скри зад него, като че за да не се навира в очите на Сартори-Ирвраш.

Канцлерът склони глава, така че Джандол-Анганол виждаше само плешивото му теме.

— Ваше величество, първостепенното ви задължение е спрямо страната, а не спрямо самия вас. Такъв е древният Завет на кралете. Планът на Пановал да заздрави сегашните ни връзки с Олдорандо чрез династичен брак е осъществим. Така тронът ви ще се укрепи и ще възникват по-малко въпроси за правото ви да властвате. Освен това в бъдеще ще можем да търсим помощ от Пановал.

Мисля си най-вече за помощ във вид на товари зърно, а не само оръжия. В по-умерените северни ширини, до Пановалското море, те имат обширни плодородни поля — тази година нашата реколта е слаба и ще става все по-оскъдна заради горещината. А нашият кралски оръжейник все някак ще успее да възпроизведе сиборналските мускети.

Следователно всичко говори в полза на вашето обвързване със Симода Тал от Олдорандо, колкото и да е невръстна. Всичко освен едно. Кралица Мирдем-Ингала. Сегашната ни кралица е добра, набожна жена и любовта процъфтява помежду ви. Ако се откажете от тази любов, ще страдате.

— Вероятно с времето ще обикна и Симода Тал.

— Вероятно, Ваше величество — Сартори-Ирвраш се загледа към залязващите слънца. — Но в такава обич винаги ще се долавя и горчивата нишка на омразата. Никога не ще намерите друга като кралицата. Или ако намерите, тя няма да се нарича Симода Тал.

— Любовта не е важна — натърти Джандол-Анганол, крачещ нервно из стаята. — По-важно е да оцелеем. Така казва и принцът. Сигурно е прав. Както и да е, какъв е твоят съвет? Да или не?

Канцлерът подръпна бакенбардите си.

— Трябва да помислим и по въпроса за фагорите. Принцът спомена ли нещо тази сутрин?

— Поне досега не е казал нито дума за това.

— Но ще каже. Както и хората, от чието име говори. Още щом сделката бъде сключена.

— Добре де, какво ще ме посъветваш? Да кажа ли „да“ на Пановал или не?

Канцлерът забодя поглед в пръснатите по масата книжа и се свлече на пейката. Ръката му побутна един пергамент и се чу сухо шумолене.

— Господарю, допитвате се до мен по жизненоважен въпрос, в който гласът на сърцето противоречи на държавните нужди. Не аз трябва да кажа „да“ или „не“... Не е ли това религиозен въпрос, който е по-добре да зададете на своя свещеник?

Джандол-Анганол стовари юмрук върху масата.

— Всичко на този свят е свързано с религията, но точно сега имам нужда от своя канцлер. Ръшвен, уважавам те за твоето благоговение пред сегашната кралица. Но за момент го забрави и отсъди трезво. Да я отпратя ли и да се съглася с този династичен брак, за да осигуря бъдещето на нашата страна? Отговори ми!

Канцлерът съзнаваше до болка ясно, че не бива да поема отговорност за решението на краля. Иначе по-късно щеше да се окаже изкупителната жертва. Познаваше непостоянния характер на краля и се боеше от внезапните му пристъпи на гняв. Виждаше множество доводи в полза на съюза между Борлиен и Олдорандо. За всички щеше да е добре, ако настъпеше мир между традиционно враждуващите съседи. С този съюз, ако бъде използван мъдро (а Сартори-Ирвраш беше способен да постигне това), можеха да се опълчат и на Пановал, и на войнствените сиборналци.

От друга страна, той беше не по-малко верен на кралицата, отколкото на краля. По свой себичен начин обичаше Мирдем-Ингала като дъщеря, особено след като собствената му съпруга загина толкова ужасно. Красотата ѝ всеки ден сгръвяваше сърцето на стария учен. Само

ако можеше важно да вдигне показалец към тавана и да изрече убедително: „Трябва да останете до жената, която обичате — това е най-великият съюз в живота ви...“, но щом изгледа под вежди гневното лице на Джандол-Анганол, смелостта го напусна. Налагаше се да защити замисъла на целия си живот, своята книга.

А и въпросът беше твърде труден, за да отговаря друг вместо краля.

— Ваше величество, пак ще ви потече кръв от носа, ако се превъзбудите. Умолявам ви, пийнете малко вино...

— В името на първичния камък, ти въплъщаваш всичко най-лошо у хората, по-лош съветник не мога и да си представя!

Старецът седна още по-изгърбено и поклати глава.

— Като ваш съветник в подобно затруднително положение съм длъжен да поставя въпроса с цялата му сложност. Но именно вие, Ваше величество, ще трябва да вземете най-доброто решение. Защото целият ни народ ще живее с последствията от това решение. Има два начина да погледнем на онова, което ви измъчва.

Джандол-Анганол като че реши да се насочи към вратата, но изведнъж спря. Извъртя се към по-стария мъж.

— Защо аз трябва да понеса страданието? Защо кралете не са свободни от участта, сполетяваща всеки ден простолюдието? Ако направя каквото се иска от мен, демон ли ще бъда или светец?

— Господарю, отговорът е в душата ви.

— Не те интересува, нали? Равнодушен си и към мен, и към цялото кралство, занимава те само жалкото мъртво минало, над което си блъскаш главата по цял ден.

Канцлерът стисна треперещите си ръце между коленете.

— Ваше величество, човек може да е потресен от нещо до дъното на душата си и все пак да е безпомощен. Искам да ви изтъкна, че сегашният ни проблем е последица от влошаването на климата. По стечение на обстоятелствата, сега изучавам стара хроника от времето на краля Аозру-Унден, властвал преди цели четири века над Олдорандо, твърде различно от сегашната страна с това име. В хрониката се споменава, че Аозру-Унден убил двама братя, тогавашните господари на света, какъвто бил известен на местните хора.

— Знам я тази легенда. И какво? Нима и аз се каня да убия някого?

— Тази приятна история, записана като достоверна хроника, е типична за мисленето на хората от онези първобитни времена. Вероятно не бива да я разбираме в буквалния смисъл. Това е алегория за отговорността на човека за отминаването на двата добри сезона, представени като двама добри мъже, и за причиняването на ледените зими и изгарящите лета, които ни измъчват. Всички страдаме от този първичен грях. Не можете да изберете каквато и да е постъпка, без да ви връхлетят угризенията. Това е всичко, което искам да кажа.

Кралят изръмжа гърлено.

— Стар книжен червей, разкъсва ме любовта, а не вината!

Той излезе забързано, вратата тресна след него. Никога не би признал пред своя канцлер, че наистина го измъчваха угризения. Обичаше кралицата, но някакво извратено кътче в душата му жадуваше да се освободи от нея и това го съсипваше.

Тя беше кралицата на кралиците. Всички в Борлиен я обичаха, без да изпитват същите чувства и към своя крал. И още нещо, подхранващо тъмните гласове в съзнанието му — той знаеше, че обичта на хората към Мирдем-Ингала е напълно заслужена. Може би тя е прекалено уверена и в неговата любов... Може би властта ѝ над него е твърде силна...

И това нейно величествено тяло като зряло жито, мекото море на косата ѝ, ароматът, сияйната усмивка... Но какво ли би преживял, ако проникне грубо във все още растящото телце на онази глезена принцеса, мадийка по майка? Сигурно ще е нещо твърде различно...

Трескавите мисли се стрелкаха във всички посоки, оплетени в хаос като сложния лабиринт на двореца, израснал почти от само себе си. Здания запълваха дворовете, пристройки за прислугата никнеха върху развалините. Внушителното и жалкото съседстваха. Привилегированите обитатели на тази крепост над града страдаха от почти същите неудобства като жителите му.

Едно от притесненията проличаваше в нелепите линии, подчертани от тъмнеещите до хоризонта облаци. Въздухът в долината тегнеше над града като котка, проснала се равнодушно върху умираща мишка. Платнени ветрила, дървени въртележки, малки медни духала бяха окачени на високи пръти, за да дадат поне лек полъх на свежест

на окаяниците в стаите долу. Този оркестър на отчаяно търсеното облекчение скрибуцаше в главата на краля, когато той се провираше из лабиринта на своя дворец. Само веднъж вдигна поглед, сякаш чу зловещо предсказание в звуците.

Наоколо се мяркаха само стражите. Стърчаха на всеки завой, повечето от тях бяха фагори. С вдигнатите си в неподвижната строева стойка оръжия те като че бяха единствените притежатели на замъка и неговите тайни.

Джандол-Анганол вървеше в сгъстяващите се сенки и разсеяно им махаше с ръка за поздрав. Все пак имаше един човек, от когото можеше да поиска съвет. И щеше да получи съвет, макар и злодейски. Този човек също беше една от тайните на замъка. Неговият баща.

Наближаваше най-вътрешната част на двореца и все повече часови застиваха почтително, щом го зърнеха, като че някое негово кралско достойнство имаше свойството да ги смразява. От нишите изпод стрехите пърхаха прилепи, кокошки се пречкаха в краката му. Но това място беше странно тихо, сякаш също замислено над трудния избор на краля.

Стигна до едно от задните стълбища, пазено от дебела врата. Там стоеше фагор, чийто висок воински чин личеше по неотрязаните му рога.

— Ще вляза.

Без да продума, фагорът отключи вратата и я побутна с крак, за да се отвори. Кралят бавно слезе по стъпалата, ръката му не се отделяше от железния парапет. Виещата се стълба водеше към все непрогледен мрак. В дъното ѝ имаше преддверие, също охранявано от страж пред заключената врата. И той веднага я отключи за краля.

Влезе във влажните помещения, които бе отредил на баща си.

Колкото и да беше вгълбен в мислите си, забеляза пронизващия мокър студ. Сянка на съжаление помръдна в съзнанието му.

Варпал-Анганол седеше в последната от трите стаи, увит в одеяло, и гледаше горящите в голяма скара цепеници. Високо разположено зарешетено прозорче пропускаше последните отблясъци на деня. Старецът вдигна глава, примигна и примлясна, като че овлажняваше устните си, преди да заговори. Но не каза нищо.

— Татко, аз съм. Нямах ли лампа?

— Просто се опитвах да пресметна коя година е сега.

— 381-ва, зимата.

От доста седмици не бе идвал при баща си, който сега изглеждаше по-съсухрен. Скоро щеше да стане един от подземните духове.

Някогашният крал се подпря на креслото си и стана.

— Искаш ли да поседнеш, момчето ми? Това е единственото място за сядане. Тук не е особено добре обзаведено. Пък и ще ми се отрази добре да постоя малко.

— Сядай, татко. Искам да говоря с тебе.

— Не са ли намерили още твоя син... как му беше името? Роба? Та не намериха ли Роба?

— Той е луд, дори чужденците знаят това.

— Разбираш ли, още от малък той обичаше пустинята. Водех го там с майка му. Това безкрайно небе...

— Татко, мисля да се разведа с Кюн. Заради държавните интереси.

— О, добре, можеш да я затвориш при мен. Харесвам Кюн, приятна жена е. Разбира се, ще трябва да поставим още едно кресло...

— Татко, имам нужда от съвет. Трябва да поговоря с тебе.

Старецът отново се свлече в креслото. Джандол-Анганол приклепна с лице към него, с гръб към слабичкия огън.

— Искам да те попитам за... любовта, каквото и да означава тази дума. Чуваш ли ме? Уж всички са способни да обичат. И най-извисените, и най-пропадналите. Аз обичам Всемогъщия Акханаба и му се покланям всеки ден. Нали съм един от представителите му на земята. Обичам и Мирдем-Ингала, повече от всяка друга жена, дишала някога въздуха под това небе. Знаеш, че съм убивал мъже само за един нескромен поглед към нея.

В последвалото мълчание баща му опитваше да се съсредоточи.

— Добър си с меча, признавам — изкикоти се старецът.

— Нали един поет е казал, че любовта е като смъртта? Да, обичам и Акханаба, и Кюн. Но често се питам дали под тази любов не се спотайва и жилото на омразата? Така ли е редно? И другите хора ли изпитват същото?

Старецът не продумваше.

— Когато бях дете, какви побоища търпях от тебе! Заклучваше ме за наказание. Веднъж ме затвори в същото това подземие, помниш

ли? И все пак те обичах, без никакви уговорки и съмнения. Ужасната невинна обич на момченцето към неговия баща. Но защо не мога да обичам никого другогото, без в мен да се влива и тази отрова на ненавистта?

Бившият крал мърдаше в креслото, като че го измъчваше неизлечим сърбеж.

— Това няма край — каза най-после той. — Никога няма край... Не знаем къде свършва едно чувство и започва друго. Тежи ти не омразата, а гузната съвест. Ето какво чувстваш, Джан — че си виновен. И аз го чувствам, и всички останали. Това изтезание е пропило и костите ни, за него Акха ни наказва с лед и огън. Жените изглеждат преживяват това посвоему, не като мъжете. Мъжете властват над жените, но кой ли може да властва над мъжете? Омразата не е нещо лошо. Харесва ми, винаги съм ѝ се наслаждавал. Тя те стопля нощем... Момче, когато бях млад, мразех почти всекиго. Мразех и тебе, защото не се подчиняваше. А вината... вината е друго, тя те сломява. Омразата вдъхва бодрост, помага да забравиш за неспокойната съвест.

— А любовта?

Старецът въздъхна и добави вонята на гърлото си към застоялия въздух. Беше толкова тъмно, че неговият син не виждаше лицето му, а само черното петно на отворената уста.

— Кучетата обичат господарите си, това го разбирам. Някога имах чудесно куче, бяло с кафеникава муцунка, и имаше очи като на мадиец. Често лягаше да спи при мен. Обичах това куче. Как се казваше?

Джандол-Анганол се изправи.

— Само такава обич ли си изпитал? Към някакво скапано гонче?

— Не си спомням да съм обичал друго същество... Все едно, искаш да се разведеш с Мирдем-Ингала и ти се ще да си намериш оправдание, за да не се чувстваш виновен?

— Това ли казах?

— Кога? Не си спомням. Кое време е сега, знаеш ли? Чуй ме — трябва да разгласиш, че тя и нейният брат са заговорничели за убийството на сиборналския посланик и така брат ѝ е срещнал смъртта си. Заговор. Чудесно оправдание. И когато я отстраниш от двореца, ще зарадваш не само Олдорандо и Пановал, ами дори и Сиборнал.

Джандол-Анганол впи пръсти в челото си.

— Татко... как научи за смъртта на Йеферал-Оборал? Докараха трупа му само преди час.

— Виждаш ли, синко, ако седиш съвсем тихо, както ми се налага с тези вдървени стави, всичко ще стига до тебе. Пък и време имам в изобилие... Остава ти още една възможност...

— Каква?

— Погрижи се тя просто да изчезне някоя тъмна нощ. И никой да не я види повече. Брат ѝ е вече мъртвец, значи не остана кой да вдига шум. Онзи дъртак, баща ѝ, още ли е жив?

— Не, това не мога да направя. Не бих и помислил дори.

— Разбира се, че би го направил... — Старецът се засмя задъхано. — Но идеята ми за заговора също е добра, нали?

Кралят застана под прозорчето. Светлината като че заливаше на вълни тухления свод на тавана. Отвън беше басейнът на кралицата. И тъгата му се натрупваше като прииждащи талази. Какво коварство се криеше и досега в това вехто тяло до него...

— Добра ли? Да, хитроумна и използваща докрай обстоятелствата. Сега ми е ясно чий характер съм наследил.

Блъсна с юмрук по вратата, за да му отворят.

След подземното вечерният свят му се стори окъпан в светлина. Мина през вратичка отстрани и излезе при басейна, където стъпала водеха към водата. Някога тук връзваха малка лодка. Помнеше детските си игри в нея. Сега бе потънала.

Небето имаше оттенък на мухлясало сирене, обсипано със сивеещи облачета. От другата страна на басейна като зъбер се издигаха покоите на кралицата, елегантният силует чернееше в небето. В един от прозорците мъждукаше светлинка. Може би неговата красива жена се готвеше за сън. Би могъл да падне в краката ѝ и да моли за прошка. Би могъл да потъне в хубостта ѝ.

Но вместо това скочи в басейна, без да се замисли.

Сплете пръсти над главата си, все едно падаше от висок прозорец. Изпод дрехите му бълбукаха въздушни мехури. Водата потъмняваше бързо в дълбокото.

— Нека повече не изплувам — зарече се той.

Водата беше дълбока, студена и черна. Той охотно прие нахлулия ужас, опитваше се да вкопчи ръце в тинята на дъното. Нишки от мехурчета изскачаха от носа му.

Но течението на живота, насочвано от Всемогъщия, не му позволи да избяга в призрачните поля на смъртта. Колкото и да се бореше, усети как се издига. Когато останал без дъх подаде глава над водата, светлината в стаята на кралицата угасна.

VII

КРАЛИЦАТА ПОСЕЩАВА ЖИВИТЕ И МЪРТВИТЕ

На следващия ден жегата натегна над града още от зазоряване. Кралицата на кралиците се остави прислужничките да я изкъпят. Поигра си малко с Татро, после прати да съобщят на Сартори-Ирвраш, че ще го чака в семейната гробница.

Там отдаде последна почит на своя брат. Скоро щяха да го погребат в подходящата за него земна октава. Трупът бе увит в жълт плат и положен върху голям къс лед от Лордриярдри. Тя печално отбеляза, че дори смъртта с нищо не бе променила толкова обикновените черти на лицето му. Поплака за всекидневното и чудатото, за онова, което се случи и не се случи на нейния брат през живота му. Така я завари канцлерът.

Бе навлякъл широка работна роба, изцапана с мастило. По пръстите му също личаха мастилени петна. Когато сведе глава в поклон, мастило се виждаше и по плешивото му теме.

— Ръшвен, дошла съм тук за последно сбогом, но бих желала и да приветствам духа на брат си, който вече преминава в света под нас. Искам ти да си до мен, докато пребивавам в паук, за да не ме безпокои никой.

Канцлерът не скри тревогата си.

— Госпожо, осмелявам се да припомня две обстоятелства на вашето смутено съзнание. Първо, на общуването с предците — или паук, ако предпочитате остарялото название — вашата църква гледа с лошо око. Второ, не е възможно да се свържете с духовете, преди техните тела да намерят покой в земните си октави.

— И трето, ти бездруго смяташ, че паук е само приказка за дечица.

Кралицата с бледа усмивка си припомни отдавнашния им спор. Сартори-Ирвраш заклати глава.

— Добре си спомням какво съм ви казвал. Но времената се менят. Вече съм склонен да си призная, че и аз се отдадох на уменията да общувам с предците, за да се утешавам в разговори с духа на покойната ми съпруга.

Той прехапа устни и отвърна на безмълвния въпрос в очите на кралицата:

— Да, тя ми прости. — Но ученият веднага се пробуди в него и той добави: — Нали разбирате, Ваше величество, от научна гледна точка е трудно да повярваме, че в общуването с предците има нещо друго освен субективно преживяване. Не е възможно да съществуват шепнещи и наставляващи под земята, с които живите да разговарят.

— Но нали знаем, че ги има! И ти, и аз, и милиони селяни говорим с дедите си, когато пожелаем. Какво толкова странно виждаш в това?

— Историческите хроники, с които разполагам в изобилие, единодушно съобщават, че някога наставляващите духове били твари на омразата, само оплаквали окаяната си съдба и изливали презрението си върху живите. Но поколение след поколение и те се променяли. Сега човек чува от тях само мили думи и утешения. А това ни подсказва, че подобни преживявания са изцяло плод на нашите желания, също като самовнушението. Освен това звездната геометрия обори древното схващане, че нашият свят почива върху първичен камък, към който потъват духовете.

Кралицата тропна с крак.

— Нима трябва да повикам някой от свещениците? Нима не ми стигат мъката и напрежението, та трябва да слушам в този час и досадните ти лекции по история?

Тя веднага съжали за гневния изблик и хвана под ръка Сартори-Ирвраш, докато се качваха към нейните покои.

— Каквато и да е истината, това поне е утеха за душата. Благословен да е духовният свят, недостъпен за познанието ни.

— Мила кралице, макар да мразя религията, разпознавам светостта, когато съм близо до нея. — Тя стисна ръката му и канцлерът се осмели да продължи: — Но нали Светата църква така и не се съгласи да включи в ритуалите си общуването с предците? Не знае какво да прави с шепнещите и наставляващи духове. С радост би забранила подобни деяния, но тогава няколко милиона селяци веднага

ще се откажат от Църквата. Затова свещениците предпочитат да се преструват, че нищо не забелязват.

Тя сведе поглед към гладката кожа на ръцете си. Вече се подготвяше за предстоящото изпитание.

— Колко разумно от страна на Църквата! — промърмори накрая.

Сартори-Ирвраш също беше достатъчно разумен, за да не каже нищо.

Мирдем-Ингала влезе първа в най-вътрешната стая. Настани се на леглото, съсредоточи се, овладя дишането си и отпусна мускулите. Сартори-Ирвраш тихо седна до леглото, очерта с пръсти свещения знак на кръга пред челото си и се приготви за бдението. Виждаше, че кралицата вече изпада в паук.

Старателно стискаше клепачи, за да не зяпа беззащитната красота пред себе си, само се вслушваше в накъсаното дишане на кралицата.

Душата няма очи, но вижда в подземния свят.

И душата на кралицата отпрати пред себе си подобие на сетива, когато започна дългото спускане. Под нея се простираше безкрай, по-необятен от нощното небе, по-богат и по-внушителен. Въобще не беше пространство, а неговата противоположност, чужда дори на съзнанието, странна плътност без измерения.

Както онези на брега смятат плаващия в океана кораб за символ на свободата, а моряците, затворени в очертанятията на палубата, се отнасят по същия начин към земята, така и царството на забравата представляваше едновременно безкрайността и нейното отрицание.

За съзнанието този свят наистина беше привидно безкраен. В потъването надолу имаше някаква граница само там, където бяха останките на първите прачовешки раси, в зеленикавата, непознаваема утроба на първичната съдница. Пасивното майчинско начало приемаше душите на мъртвите, завръщащи се при източника си. Дори тази прамайчинска същност да бе само вкаменена сянка в скалата, никому не беше по силите да ѝ устои.

Над първичната съдница бяха шепнещите и наставляващи духове, реещи се в неизброимо множество, като че всички звезди бяха подредени според древната идея за земните октави.

Търсещата душа на кралицата се носеше като перце към духовете. Отблизо те приличаха не на звезди, а на изсушени пилета, с празни очни кухини и кореми, с неловко увиснали крайници. Времето ги бе разяло. Изглеждаха прозрачни. Вътрешностите им се въртяха като светещи риби в паница. И устите им бяха отворени по рибешки, напъваха се да пускат мехурчета към повърхността, която никога нямаше да зърнат отново. В по-високите слоеве духовете, още неподдали се на вехтата древност, все още изпускаха редки прашни облачета от призрачните си гърла — последно напомняне за трудно отстъпващия живот.

За някои души, дръзващи да се спуснат тук, редиците покойници бяха ужасна гледка. Но за кралицата бяха източник на помирение с живота. Гледаше надолу към тях, към тези устни, сякаш мариновани в несъкрусимата скала, и отново вярваше, че поне някакви останки се спасяваха от разрухата и съхраняваха битието чак докато планетата потънеше в космическия огън. Кой знае, може би дори и след това...

За реещите се души тук нямаше ориентири. Но все пак посока съществуваше. Първичната съдница беше като магнит. Всичко беше подредено, както камъчетата по морските брегове се разпръсват според размерите си. Духовете се простираха под цялата земя, от Борлиен и Олдорандо до далечния Сиборнал и дори затъntenите къчета на Хеспагорат, до полулегендарния Пеговин отвъд Спокойното море, чак до полюсите.

Душата, същинска нереална лодка, се носеше с несъществуващия бриз и накрая стигна до духа, някога бил нейна майка, дивата Шанана, съпруга на Рантан-Оборал, бившия владетел на Матрасил. Духът на майката наподобяваше дълго ритана клетка за птици, ребрата и костите на таза оформяха златисти извивки в мрака като отдавна смачкан лист в детска книжка. Нещото заговори.

Общуването с шепнещите и наставляващите беше терзание за живия. Като отрицания на битието, те си припомняха само приятните случки от своя живот. Доброто им беше вътрешно присъщо. Бяха изгубили злото и неприятното заедно със свободата да избират постъпките си.

— Скъпа мамо, отново се явявам пред тебе като предана дъщеря, за да се осведомя за благополучието ти.

Това беше ритуалният поздрав.

— Скъпа ми дъще, тук няма тревоги. Всичко е безметежно, нищо не може да се обърка. И когато ти се появяваш, съвършенството е пълно. Моя весела красавице, как съм могла да създам в недостойната си утроба такова чедо? И твоята баба е тук, радостна отново да се събере с тебе.

— И за мен е радост да съм с вас, мамо.

Но думите бяха само заклинание срещу ентропията.

— О, не бива да казваш това, ние сме тези, които се радват. И аз често си мисля как в забързаните дни на своя живот все не намирах време да се погрижа за тебе, да те оценя, колкото заслужаваше по достойнство. Винаги трябваше да свърша толкова неща, но тук човек се чуди колко сили е прахосал за нищожни дреболии, а истинската радост в живота ми трябваше да е, като те гледам да растеш, да сме заедно...

— Ти беше нежна майка, а аз непослушно дете. Винаги съм си била своенравна...

— Своенравна ли! — възкликна духът. — Не, не, никога с нищо не си ме наскърбила. В това си състояние всеки вижда живота другояче, вижда същинското, важното. Малките лудории не са нищо особено и сега съжалявам, че навремето вдигах толкова врява за тях само заради глупостта си. Но винаги помнех, че ти си най-голямото ми съкровище. Да не продължиш живота — ето кое е най-страшният провал. Онези, които не са оставили поколение след себе си, тук доказват това с безкрайното си вайкане.

Тя продължи оживено все за същото и кралицата я остави да си бърбори, омиротворена от думите, защото в живота бе смятала майка си за себична душа, рядко способна да прояви нежност. Сега се наслаждаваше да слуша как тази очукана клетка си припомняше случки от детството ѝ, които дори самата кралица бе забравила. Плътта умираше. Тук паметта се съхраняваше вечно.

Но накрая я прекъсна.

— Мамо, дойдох почти уверена, че ще срещна Йеферал-Оборал, че неговият дух се е присъединил към тебе и баба.

— Ах... значи моят син е стигнал до края на земните си години? О, чудесно, това се казва добра новина! С какъв възторг ще го посрещнем при нас, за да бъдем отново заедно, защото той така и не

усвои уменията да общува с предците си за разлика от тебе, умното ми момиче. Толкова ни зарадва!

— Мила мамо, той бе застрелян със сиборналски мускет.

— Великолепно! Превъзходно! Ако питаш мен, колкото по-скоро, толкова по-добре... И кога да го очакваме?

— Тленните му останки ще бъдат погребани след няколко часа.

— Ще бъдем нащрек и ще го приветстваме. Някой ден и ти ще бъдеш с нас тук, не се бой...

— Очаквам този миг, мамо. Имам молба, която трябва да предадеш на други духове. Въпросът е труден. Горее има човек, който ме обича, макар никога да не е изразил с думи чувствата си. Но усетих желанието, което излъчваше. Вярвам, че мога да се опра на него, както на малцина бих се доверила. Отпратиха го от Матрасил, за да се сражава в далечни земи.

— Сладкото ми дете, тук нямаме войни.

— Този мой доверен приятел често изпада в паук. Баща му е при вас, в подземния свят. Името на моя приятел е Ханра Толрам-Кетинет. Искам да предадеш послание на неговия баща, за да попита Ханра къде се намира сега. Жизненоважно е да изпратя съобщение на Ханра.

Съскащата тишина пред сянката на Шанана заговори отново:

— Скъпо мое дете, във вашия свят никой не общува пълноценно със себеподобните си. Толкова много неща остават неизвестни за вас! Но тук намираме пълнотата на знанието. Освободиш ли се от плътта, не остават тайни.

— Знаем, мамо — отвърна душата.

Плашеше я такова освобождаване от съмненията. Много пъти бе чувала тези уверения. Пак обясни на почитаемия дух какво точно искаше. След не едно отклонение в разговора успяха да се разберат и желанието на душата бе предадено по редиците като вятър, шумолящ в мъртвите листа под дърветата.

Душата трудно поддържаше равновесието си. В нея проникваха отгласи от горния свят, съскане като от пържено месо. Разлюля се завеса, нещо изтрака мъртвешки. Душата пак се зарея въпреки молбите на майчиния дух.

Най-сетне през скалата до нея стигна обратното послание. Нейният приятел все още бил между живите. Духовете на неговото семейство твърдяха, че говорил с тях наскоро и телесната му обвивка

се намирала близо до селцето Ут Пхо в джунглите на възвишенията Чуорт, сред източните покрайнини на земите, наричани Рандонан.

— Благодаря ви, това исках да знам! — възкликна душата.

Докато изливаше своята признателност, духът на нейната майка избълва пращинки от гърлото си и заговори.

— Тук съжаляваме за объркания ви живот, за заслепението, наложено ви от телесните очи. Ние сме свързани с велик глас отвъд пределите на познанието ви, където множеството е едно цяло. Ела тук по-скоро и го чуй. Слей се с нас!

Но крехката душа познаваше вече тези примамки. Мъртвите и живите бяха врагове. Паук беше само примирие между тях.

С не един вик на нежност тя напусна онова, що някога беше Шанана, за да се понесе нагоре към привидността на движението и живото дихание.

Когато Мирдем-Ингала укрепна достатъчно, отпрати с подобаваща любезност Сартори-Ирвраш, без да споменава какво научи по време на своя транс.

Извика Май Толрам-Кетинет, сестрата на своя приятел, за когото разпитваше в подземния свят. Май ѝ помогна да се справи с ритуалната баня след паук. Кралицата старателно изми тялото си, сякаш омърсена от пътуването отвъд смъртта.

— Май, искам да сляза в града — предрешена. Ти ще ме придружиш. Принцесата ще остане тук. Пригответи селски дрехи за нас двете.

Щом остана сама, Мирдем-Ингала съчини писмо до генерал Толрам-Кетинет, за да го уведоми за заплашителните събития в двореца. Подписа се, постави своя печат на писмото, затвори го в кожена кесийка, която също запечата, още по-здраво.

Пренебрегна слабостта и световъртежа, облече селската носия, донесена от Май, и скри в гънките ѝ кесийката.

— Ще излезем през страничната порта.

Там щяха да привлекат по-малко внимание. На главния вход винаги се тълпяха просяци и други натрапници. Имаше и смърдящи глави на престъпници, набучени на пръти.

Стражите ги пропуснаха, без да проявят любопитство и жените тръгнаха по виещия се път надолу към града. В този час Джандол-Анганол най-вероятно спеше. От баща си бе наследил навика да става на разсъмване и да излиза на балкона с корона на главата, за да го видят всички. Този жест не само вдъхваше чувство на спокойствие в целия народ. Всички се стъписваха от работоспособността на краля, умуващ над държавните дела по цели ноци. Работеше „като еднокрак селяк“, според популярния израз. Но обикновено след публичната си поява кралят пак се пъхваше в леглото.

Облаците тегнеха отгоре. Палецият пустинен вятър духаше от югозапад, развяваше полите на двете жени, облъхваше с жегата лицата им и гореше очите им. С облекчение се мушнаха в тесните улички под хълма въпреки прахоляка по тях.

— Ще поискаме благословия в църквата — каза Мирдем-Ингала.

Имаше църква в края на уличката, около сградата се виеха широки плоски стъпала според традицията на Стария Борлиен. Всъщност над земята се подаваше само куполът на църквата. По този начин отците подражаваха на желанието на Ползвателите да живеят под скалите — онези свети хора, които бяха натрапили вярата си на Борлиен още преди векове.

Жените не слизаха сами надолу по стълбата. Пред тях се тътреше старец, воден от момче. Протегна им ръка. Разказа, че напуснал имота си, защото жегата съсипала посевите. Дошъл да проси в града. Кралицата му даде сребърна монета.

В църквата цареше мрак. Паството коленичеше в тъма, припомняща на всички, че са смъртни. Отгоре се процеждаха лъчи. Нарисуваният образ на Акханаба зад кръглия олтар беше осветен от запалени свещи. Синьото, продълговатото биволско лице, добрите, но нечовешки очи тънеха в играещи сенки.

Към тези осветени от времето елементи бе добавена и съвременна украса. До единствената запалена свещ при входа имаше стилизиран портрет на майка със сведени тъжни очи, разперила ръце. Повечето жени целуваха образа на първичната съдница, когато минаваха оттам.

В момента нямаше официална служба, но щом църквата се напълни до половината, един свещеник започна да се моли с висок носов глас.

— Мнозина идват да почукат на портата ти, о, Акханаба, но други отвързват лица, без да пристъпят към прага. И на тези, що си отиват, и на онези, що набожно чакат пред вратата. Ти казваш: „Недейте да плачете, недейте да питате кога ще ви отворя. Защото казвам ви, че вратата е винаги отворена и никога не е била залостена.“ Ето какво е пред очите ви, но вие не виждате.

Мирдем-Ингала си припомни казаното от духа на нейната майка. Те общували с по-велик глас. Но духът не спомена нищо за Акханаба. Вдигна поглед към лицето на Всемогъщия и призна в душата си — да, наистина сме заобиколени от неразгадаема тайна. Дори Ръшвен не би могъл да я разбере.

— „Навсякъде около вас е онова, що ви е нужно, ако просто го приемете, а не го вземате насила. Ако само се отдадете, ще ви се открие онова, що е по-велико от вас. Всички неща в този свят са равни, но има и по-велики от тях. И не питайте човек ли съм или звяр, защото съм всичко и трябва да се научите да ме съзирате.“

Напевът продължаваше, подкрепян от хор. Кралицата помисли, че високите алти звучат прекрасно под каменния свод. Тук наистина се сливаха духът и скалата.

Тя пхна ръка под дрехата и я притисна към сърцето си, за да се успокои.

Колкото и омайно да беше песнопението, не уталожваше страховете ѝ. Притисната от неотложното, тя нямаше време да размишлява за вечността.

Когато свещеникът благослови присъстващите, кралицата веднага излезе. Двете жени покриха главите си с шалове и продължиха нататък във ветровития ден.

Стигнаха до кейовете, където тъмни вълни браздяха река Такиса, сякаш беше тясно море. Току-що доплавалият от Олдорандо кораб акостира трудно. Тук-там товареха малки лодки, но хората отбягваха излишните усилия заради пустинния вятър. Наоколо бяха пръснати празни колички, варели, греди, скрипци и всякакви други приспособления, необходими в едно пристанище. Наблизо плющеше незакрепено покривало. Кралицата продължи уверено към склада, надписът над който гласеше „Лордриярдска компания за търговия с лед“.

Тук беше матрасилското седалище на прочутия търговец на лед Крилио Мунтрас от Лордриярдри.

По склада се виждаха всякакви врати и отвори, на всички етажи. Мирдем-Ингала се насочи към най-малката на приземния етаж и влезе, последвана от Маи.

Озоваха се в покрит с плочи двор, където дебели мъже търкаляха приличащи на тях бурета.

— Искам да говоря с Крилио Мунтрас — каза тя на първия, попаднал пред очите ѝ.

— Зает е. Никога не приема.

Мъжът я изгледа подозрително. Тя бе спуснала воал пред лицето си, за да не я познаят.

— С мен ще говори. — Кралицата смъкна от лявата си ръка пръстен с цвят на морска вода и го даде на мъжа. — Занесете му това.

Човекът промърмори нещо, но се отдалечи покорно. По телосложението и говора му кралицата позна, че е от Димариам, южна страна в континента Хеспагорат. Чакаше нетърпеливо, потропваше с крак по плочите, но след малко мъжът се върна, вече настроен твърде почтително.

— Моля, последвайте ме, за да ви отведе при капитан Мунтрас.

Мирдем-Ингала се озърна към Маи.

— Ще ме чакаш тук.

— Но, госпожо...

— И не пречи на тези хора да си вършат работата.

Влезе в работилница, миришеца на лепила и наскоро рендосвано дърво, където старци и чираци режиха греди и постепенно ги превръщаха в сандъци и бъчви за лед. По скамейките се виеха дълги къдриви стружки. Мъжете любопитно проследиха забулената женска фигура.

Водачът отвори врата, скрита зад завеса. Изкачиха се по прашна стълба до дълга ниска стая, откъдето се откриваше изглед към цялата река. В единия ъгъл писари се бяха привели над книгата си. В другия край имаше бюро с кресло, внушително като трон. От него се надигна затлъстял мургав мъж, лицето му сияеше в усмивка. Поклони се ниско, освободи водача и заведе кралицата в личната си стаичка зад бюрото.

Макар прозорецът да гледаше към конюшния, стаята беше добре обзаведена, с гравюри по стените. Тази изисканост сякаш не

подхождаше на останалата част от сградата. На една от гравюрите бе изобразена кралица Мирдем-Ингала.

— Госпожо, горд съм от честта, че мога да ви предложа гостоприемство.

Търговецът на лед пак грейна в усмивка и наклони глава встрани, като че за да вижда по-добре кралицата, свалила воала и шала от главата си. Той носеше най-обикновен чарфрал — дълго одеяние с джобове, предпочитано от повечето жители на екваториалните райони.

Когато настани удобно кралицата и ѝ поднесе чаша вино с пресен лед от Лордриярдри, той протегна ръка към нея и разтвори пръсти. На дланта му лежеше нейният пръстен и търговецът го върна тържествено, настоя сам да го сложи на изящния пръст.

— Най-хубавият пръстен, който съм продал през живота си.

— Тогава бяхте скромен пътуващ търговец.

— Още по-зле — бях просяк, но изпълнен с решимост да преуспея.

Той се тупна по гърдите.

— Сега сте много богат.

— О, госпожо, какво е богатството? Нима можем да си купим щастие с него? Е, признавам, богатият човек поне страда в охолство. И не отричам, че съм доста по-добре от простолюдието.

Търговецът се засмя самоуверено. Без да се притеснява, приседна върху края на масата и вдигна чашата си за наздравица. Гледаше изпитателно кралицата на кралиците и тя отвърна на погледа му. Търговецът на лед наведе глава, за да не се поддаде на страхопочитанието си. Бе се занимавал с жени не по-малко усърдно, отколкото с лед. Но пред красотата на кралицата се чувстваше безпомощен.

Мирдем-Ингала поговори с него за семейството му. Знаеше, че той има умна дъщеря и глупав син и че този непохватен младеж — Див, щеше да поеме търговията с лед след оттеглянето на баща си. Налагаше се Мунтрас да отложи заслужения си отдих. Уж последното му пътуване беше преди една десета и половина, когато завърши Косгатската битка, но Див имаше нужда от още съвети и помощ.

Тя знаеше, че търговецът се отнася търпеливо с глупавото си момче. Обаче бащата на самия Мунтрас го възпитавал сурово — още от дете го пращал да си припечелва прехраната с дребна търговия и

просия, за да докаже, че е достоен да поеме в свои ръце командването на един-единствен кораб за превоз на лед. И преди бе чувала тази история, но не изпитваше досада от повторението.

— Животът ви е бил наситен с всякакви случки — отбеляза кралицата.

Вероятно той реши, че в думите ѝ се таи упрек, защото я погледна неловко. За да прикрие неудобството, плесна се по крака и каза:

— Не се срамувам, че преуспях по време, когато на повечето хора се случи обратното.

Мирдем-Ингала се взираше в едрата му фигура и се питаше дали той разбира, че и тя е сред тези „повечето хора“. Но само промълви сдържано:

— Веднъж ми казахте, че сте започнал с един кораб. А сега колко имате, капитане?

— Да, Ваше величество, старият ми баща имаше едно двумачтово корито и аз го наследих. Сега ще предам на сина си двадесет и пет кораба. Бързи морски шлюпове, кечове, шхуни, за реки и за океани, всеки приспособен за нашия занаят. Ето, виждате предимствата на търговията с лед. Колкото е по-горещо, толкова по-нагоре скача цената на къс хубав лед от Лордриярдри. За останалите животът се влошава, а за мен става по-добър.

— Капитане, но вашият лед също се топи.

— Вярно е, чувал съм доста шегички за това. Но ледът от Лордриярдри е от самия чист глетчер и се топи по-бавно, отколкото ледът на другите търговци.

Той се радваше на нейното присъствие, но все пак забеляза помраченото настроение на кралицата, толкова различно от обичайната ведрост.

— Нека ви изясня това с други думи. Ваше величество, вие сте предана на вашата Църква, затова не е нужно да ви обяснявам смисъла на изкуплението. Е, моят лед е като вашето изкупление. Колкото е по-малко, толкова по-рядко се среща и толкова повече струва. Сега корабите ми изминават целия път от Димариам през Орловото море, нагоре по Такиса и Валворал до Матрасил и град Олдорандо и по-нататък чак до Кийвасиен и бреговете на смъртоносните асатаси.

Тя се усмихна, но като че не хареса сравнението между религията и търговията.

— Радвам се, че някой постига успех и в такава лоша епоха.

Не забравяше как го срещна — като млада девойка посети за пръв път Олдорандо и попадна на димариамеца на пазара. Той носеше дрипи, но очароваше с усмивката си. И измъкна от някакъв потаен джоб най-прекрасния пръстен, който тя бе виждала. Нейната майка Шанана ѝ даде парите за покупката. Тя се върна при търговеца на следващия ден и оттогава не се разделяше с пръстена.

— Платихте ми пребогато за този пръстен — продължи Крилио Мунтрас. — С печалбата се върнах у дома и си купих глетчер. И оттогава съм ви вечен длъжник. — И двамата се засмяха. — Госпожо, сигурно не сте дошла тук да се пазарим за доставка на лед, защото вече съм се договорил с иконома на двореца. Бих ли могъл да ви услуга с нещо?

— Капитан Мунтрас, намирам се в затруднено положение и имам нужда от помощ.

Той изведнъж стана предпазлив.

— Не бих искал да загубя благоволенieto на краля, който позволява на мен, един чужденец, да търгувам тук. Иначе за вас — всичко...

— Добре разбирам това. Но от вас искам само упорството ви и се надявам да се постараете за мен. Нужно е да предадете тайно писмо. Споменахте Кийвасиен, на границата с Рандонан. Можете ли да ми гарантирате, че ще предадете писмото на един господин, сражаващ се в нашата Втора армия, в Рандонан?

Лицето на Мунтрас беше толкова изразително в мрачния си размисъл, че сякаш и бузите му се свиха около устните.

— На война няма нищо сигурно. Според вестите оттам Втора армия е загазила, а и град Кийвасиен е пострадал. Но... но... за вас, кралице... Корабите ми стигат по река Кейсол над Кийвасиен, чак до Орделей. Да, оттам мога да пратя вестоносец. Стига да не е прекалено опасно. Разбира се, ще трябва да му се плати.

— Колко?

Той пресметна на ум.

— Имам едно момче, което ще се заеме с това. На млади години човек не се бои от смъртта.

Каза ѝ сумата. Тя охотно даде парите и му връчи кожената кесийка със запечатаното писмо до генерал Толрам-Кетинет.

Мунтрас пак се поклони.

— Горд съм да направя нещо за вас. Но първо ще трябва да стоваря леда за Олдорандо. Значи четири дни нагоре по реката, два дни престой и два дни обратно. После оттук потеглям на юг към Отасол.

— Толкова дълго! Наистина ли се налага първо да отивате в Олдорандо?

— Налага се, госпожо. Търговия.

— Е, ще оставя на вас да прецените, капитан Мунтрас. Но нали разбирате, че въпросът е на живот и смърт, пълна тайна между нас двамата? Изпълнете задачата си добре и ще се погрижа да бъдете възнаграден.

— Благодарен съм и за възможността да ви помогна.

Кралицата прие още една чаша изстудено вино и се разделиха. Сега се чувстваше много по-бодра и почти весело закрачи обратно към двореца с придворната си дама — сестрата на генерала, на когото изпрати писмото. Вече имаше на какво да се надява независимо от решението на краля.

В двореца тряскаха врати и се вееха завеси в течението. Пребледнял, Джандол-Анганол беседваше с религиозните си съветници. Накрая един от тях каза:

— Ваше величество, тази държава почита светостта и ние се надяваме, че сърцето ви вече знае вярното решение. Ще сключите новия съюз по възвишени причини, за което ви благославяме.

Кралят отвърна разпалено:

— Ако сключа този съюз, ще е защото съм порочен и се наслаждавам на пороците си!

— Не е така, повелителю! Вашата кралица и нейният брат заговорничеха срещу Сиборнал и тя трябва да получи заслуженото.

Вече наполовина вярваха в лъжата, пусната от краля из двореца. Отначало това беше измислица на стария му баща, но сега принадлежеше на всички и ги обсебваше един по един.

В отредените им покои изпратените тук държавници очакваха да чуят словата на краля, оплакваха се от неудобствата в този жалък тесен

дворец и от твърде оскъдното гостоприемство. Съветниците на посланиците се караха помежду си, ревнуваха се един друг заради привилегиите си. Но за едно бяха единодушни — ако кралят реши да се разведе с кралицата и се ожени за Симода Тал, отново ще му поставят въпроса за многобройните фагори в Борлиен.

Древните истории ярко описваха как ордите на двурогите някога връхлетели Олдорандо и го изравнили със земята. Враждата не стихваше. Година след година полагаха усилия да потискат и изтребват фагорите. Важно беше и Борлиен да възприеме същата политика. Застанеха ли Симода Тал и свитата ѝ до Джандол-Анганол, можеха да го притиснат здраво.

И мекосърдечната Мирдем-Ингала нямаше да пречи на гоненията.

Но къде ли беше кралят, какво ли щеше да реши?

Минаваше четиринадесет часа. Кралят стоеше гол в една от горните зали. Край едната стена се люлееше голямо калаено махало и тържествено отброяваше отлитащите секунди. На отсрещната имаше огромно сребърно огледало. В сенките очакваха слугини, приготвили одеждите, с които Джандол-Анганол щеше да се появи пред пратениците.

Кралят ту застиваше, ту крачеше между махалото и огледалото. Нерешително плъзгаше пръст по белега на бедрото си, подръпваше безсилно увисналия си член или се взираше в отражението на проклетите белези на покаянието, от раменете чак до задника му. Ръмжеше срещу кльошавия изтерзан окаяник насреца.

Кралят лесно би могъл да изгони пратениците. Яростта и неговият кхмир бяха предостатъчни за такъв подвиг. Би могъл да сграбчи най-скъпото си същество — кралицата, да изгори устните ѝ с целувки и да се закълне, че никога няма да я отдели от себе си. А можеше и да направи обратното — да бъде злодей насаме с душата си и светец пред останалите, пожертвал всичко за благо на страната си.

Сред онези, които го наблюдаваха отдалеч, беше и кланът Пин от „Авернус“, изучаващ взаимозависимостите в рода на краля. Те твърдяха, че решението вече е взето в далечното минало. Пазеха в архивите си историята на рода шестнадесет поколения назад, когато по-голямата част от Кампанлат бе погребана под снеговете и далечният праотец на Джандол-Анганол — Аозру-Ун, властваше над селото,

наречено Олдорандо. И по тази линия проследяваха разделението между баща и син, незабелязано за самите участници в събитията, погребано в отминалите поколения, но все така живо.

Това противопоставяне се таеше толкова дълбоко в подсъзнанието на Джандол-Анганол, че той не го забелязваше. Под наглостта му се криеше презрение към самия себе си, подтикнало го да се отвърне от най-близките си приятели и да се сдружава с фагорите. Детските му години само засилиха отчуждението. Погребано в съзнанието, то все пак надаваше глас и сега отново щеше да проговори.

Кралят рязко обърна гръб на огледалото и на неясната фигура, свиваща се в среброто. Подвикна на слугините. Вдигна ръце и те го облякоха.

— Дайте ми короната — заповяда, докато сресваха вълнистата му коса.

Искаше да накаже чакащите сановници, като изтъкне колко по-високо от тях стои.

След няколко минути сановниците бяха изтръгнати от скуката си и се втурнаха към прозорците. Чува маршови стъпки. Взираха се отгоре към грамадни глави с блестящи рогове, мускулести гърбове и груби тела, слушаха тропот на вроговени ходила и скърцане на доспехи. Кралската Първа фагорска гвардия бе излязла на парад и гледката вся смут в човешките души, защото двурогите имаха толкова хлабави стави в коленете и лактите, че можеха да свият крайниците си във всяка посока. Фагорите маршируваха нелепо, при всяка крачка свиваха напред краката си под невъзможен ъгъл.

Сержант даде команда да спрат и да застанат мирно. Взводовете се заковаха на място за миг, както умееха само фагорите.

Горещият вятър рошеше дългата козина на съществата. Кралят излезе измежду редиците им и нахълта в двореца. Изтъкнатите пратеници се споглеждаха плахо и в не един ум се мярна подозрението за подготвяно клане.

Джандол-Анганол влезе в залата. Спря и огледа всички поред. Един по един гостите му ставаха. Кралят проточи мълчанието си, сякаш се насилваше да издаде звук. Накрая каза:

— Поискахте от мен да направя тежък избор. Но защо да се колебая? Дал съм тържествен обет да служа на страната си. Твърдо съм

решен да не намесвам личните си чувства в този въпрос. Ще отпратя от двореца кралица Мирдем-Ингала. Тя ще напусне още днес и ще се оттегли в дворец на крайбрежието. И ако Светата пановалска църква, чийто смирен служител съм, реши да издаде указ за развода ми, аз ще се разделя с кралицата. И ще встъпя в брак със Симода Тал от кралската династия на Олдорандо.

Чуха се ръкопляскания и приветствени възгласи. Лицето на краля не изразяваше нищо. Преди някой да го доближи, той се извъртя внезапно и излезе.

Пустинният вятър захлопна вратата след него.

VIII

ЖИВОТ В МИТОЛОГИЯТА

Лицето на Били Ксяо Пин беше кръгло, същото важеше за очите и носа му. Дори устата му приличаше на неразтворена розова пъпка. Кожата му беше гладка и жълтеникава. Досега бе излизал от „Авернус“ само веднъж, когато негови близки от клана Пин го взеха със себе си при полет около планетата Ипокрена.

Били беше скромнен, но упорит младеж, с добри обноски като всички от този клан, затова роднините му вярваха, че ще посрещне смъртта с хладнокръвие. Бе навършил двадесет земни години, равняващи се на четиринадесет хеликонийски.

Въпреки че Хеликонийската лотария се основаваше на случайността, наложи се общото мнение — поне сред членовете на клана Пин, — че Били е особено сполучлив избранник.

Когато го обявиха за късметлия, неговото загрижено семейство го прати на обиколка из „Авернус“. С него тръгна сегашната му приятелка Роуз Йи Пин. Движещите се коридори на изкуствения спътник бяха наситени със събития и пътешествениците често попадаха в технологични бури или биваха обкръжени от правдоподобна компютърна анимация, често достатъчно зловеща. „Авернус“ обикаляше по орбитата си вече 3269 години. Всички негови устройства бяха впрегнати в задачата да се противопоставят на убийствената болест, заплашваща обитателите — летаргията.

С приятелите си Били отиде на почивка в планински курорт. Спяха в хижа от неокастрени трупи, високо над пистите за ски. Симулираните кътчета за отдых някога възпроизвеждаха действително съществували земни местности. Но вече използваша за основа райони от Хеликония. Били и приятелите му си представяха, че карат ски по склоновете на Високия Нктрик.

По-късно плаваха по Морето на бурите на изток от Кампанлат. Потеглиха от единственото пристанище по хилядите крайбрежни мили, на хоризонта се извисяваха вечните зъбери на Мордриат, право

нагоре от пяната до почти шест хиляди стъпки, с обвити в облаци върхове. Водопадът Ятаган падаше, спираше и пак продължаваше, в устрем почти цяла миля до неспокойното море.

Колкото и да бяха приятни подобни вълнения, съзнанието винаги помнеше, че всяка опасност, всяка далечна гледка е затворена в огледална стая с размери пет на четири метра.

След ваканцията Били Ксяо Пин отиде сам при своя Съветник, за да приклепне пред него в позата на Смирението.

— Мълчанието е основата на дългите разговори — изрече Съветникът. — В търсене на живота ти ще намериш смъртта. Но и животът, и смъртта са илюзия.

Били знаеше, че неговият Съветник не би искал той да напусне „Авернус“ и причината се криеше в самите принципи на Съветника — страхуваше се от всяка промяна. И той бе погълнат от смъртоносното схващане за света като илюзия, превърнало се в господстваща философия на станцията. В младежките си години бе съчинил поетичен трактат, озаглавен „Относно факта, че един хеликонийски сезон е далеч по-продължителен от човешкия живот“.

Този трактат бе плод и в същото време опора на вярата в илюзорността на битието, стиснала в клещите си „Авернус“. Били не разполагаше с умствената сила, за да се бори с тази философия, но вече се готвеше да напусне спътника, затова се осмели да даде глас на омразата си към нея.

— Аз искам да стъпя на един истински свят и да почувствам истинска радост, истинска болка. Дори и да е за кратко, искам да се катеря по истински планини, да бродя по каменните улици. Искам да срещна хора с истински живот.

— Ти все още прекаляваш с измамната дума „истинско“. Свидетелствата на нашите сетива важат само за същите тези сетива. Мъдростта търси знанието по други пътища.

— Да, така е. И аз поемам по други пътища.

Но болезнената словоохотливост не знаеше кога да спре. Старецът продължи да сипе поучения. А Били все така покорно го слушаше.

Възрастният човек знаеше, че сексът бе в основата на всичко. Прозираше, че трябваше по-рано да наложат някакви ограничения на твърде чувствения Били. А сега той се отказваше от Роуз, за да търси

кралица Мирдем-Ингала. Да, Съветникът познаваше желанията на Били. Младежът искаше да се срещне с кралицата лице в лице.

Това беше неосъществима идея. Роуз не беше неосъществима. Истинското — ако можеше да си послужи с тази дума — трябваше да се търси не в света отвън, а в загадката на личността. Защо не и в личността на Роуз? Били беше длъжен да се съобрази и с други обстоятелства.

— Имаме предназначение, което да изпълним. Имаме задача, поставена ни от Земята. И намираме най-дълбокото удовлетворение, когато работим за тази задача. На Хеликония ще се лишиш и от предназначението си, и от създалото те общество.

Били Ксяо Пин дръзна да впери поглед в стария си Съветник. Прегърбената фигура като че плуваше във въздуха, с всяко издишване се притискаше в пода, с всяко вдишване се издигаше към тавана. Нищо не можеше да го смуги, дори загубата на любим ученик.

Всевиждащи камери записваха и тази сцена, всеки от шестте хиляди обитатели на спътника можеше да наблюдава, ако му хрумнеше да превключи на този канал. Тук не съществуваше уединение, подклаждащо размисъл и недоволство.

Били сякаш се взираше в очите на мъдра маймуна и за пръв път се досети, че неговият Съветник вече не вярва в Земята. В Земята, за която Били и неговите приятели бяха готови да спорят безкрай. За разлика от Хеликония, тя беше недостъпна. Но за Съветника и стотици подобни нему тя дори се бе превърнала в идеал — по-скоро част от духовния живот на хората, живеещи в „Авернус“.

И докато този глас изричаше отсечено своите безсмислици, Били си каза, че старецът сигурно не вярваше дори в обективното съществуване на Хеликония. За него, обградил се с черупката на изтънчените доводи, превърнали се в ядро на интелектуалния живот тук, Хеликония беше само предположение.

Задачата на Голямата награда от лотарията бе да се бори именно с отмирането на сетивата. Надеждата от първите години на кораба, вълшебно съсредоточена в света, разкриващ сезоните си под тях, бе угасвала поколение след поколение, докато принудителното заточение се превърна в доброволно. Били потегляше към смъртта си, за да оживеят другите в спътника.

Искаше да слезе там, където кралицата се бореше с пустинния вятър по стръмния път към замъка.

Най-после речта свърши. Били се възползва от паузата.

— Учителю, хилядократно ви благодаря за всички грижи.

Поклони се и излезе. Въздъхна дълбоко.

Отпътуването му от „Авернус“ беше режисирано като величествено събитие. Всички се вълнуваха. Та нали това беше доказателството, че Хеликония съществува! Шестте хиляди все по-трудно успяваха да осъзнаят света извън станцията въпреки помощта на всички уреди, създадени с тази цел. И печалбата от лотарията имаше неизмерима ценност дори за онези, на които тя не се падна.

Роуз Йи Пин вдигна милото си лице към Били и за последен път го обви с ръце.

— Били, вярвам, че ти ще пребъдеш вечно там, долу. Ще те гледам, докато се превръщам в стара грозница. Само се пази от техните глупави религии. Тук животът е изпълнен с разум. Онези долу са се побъркали от вярата си, дори твоята прекрасна кралица.

Той я целуна по устните.

— Живей подредения си живот. И не се тревожи за нищо.

Изведнъж яростта ѝ се отприщи.

— Но как да е подреден, когато ти го съсипваш? Как да живея, щом те няма?

Били тръсна глава.

— Това ще откриеш сама.

Автоматичен спускаем апарат чакаше, за да го отведе от чистилицето. Били се спусна по коридора до малката метална черупка и люкът се затвори със съскане зад него. Ужасът го притисна от всички страни. Младежът седна в креслото, закопча предпазните колани и започна да се наслаждава на преживяването.

От неговия избор зависеше дали да прекара спускането до планетата със затворени илюминатори или не. Той натисна бутона. Щорите се вдигнаха и Били бе възнаграден с гледката на магическия грамаден кит, от чиято утроба се отделяше в момента. Пояс от звезди с неравни очертания се простираше като опашка на комета. Били ахна — сети се, че вижда необработените отпадъци, изхвърлени от станцията и поели по орбити, успоредни на нейната.

В един миг „Авернус“ беше огромен, неговите осемнадесет милиона тона закриваха всичко. В следващия се отдалечаваше и Били повече не го погледна. Под него беше Хеликония, позната като отражението на лицето му в огледалото, но сега по-разголена. По полумесеца на осветената ѝ част пъплеха облачета и полуостровът Пеговин се забиваше като боздуган в Срединното море. Южната полярна ледена шапка сияеше ослепително.

Той потърси с поглед слънцата на двойната звездна система, когато илюминаторите се затъмниха, за да отразят прекалено силното им излъчване.

По-близкият Баталикс се изгуби зад планетата, отдалечен само на 1,26 астрономически единици от нея.

Фрейър, сивеещо кълбо зад вече полупрозрачното стъкло, беше непоносимо ярък и през бездната от 240 астрономически единици. При намаляване на разстоянието до 236 единици Хеликония щеше да се озове в своя перихелион — най-близката точка до Фрейър. Дотогава оставаха само 118 земни години. После Баталикс и неговите планети отново щяха да се отдалечат по орбитата си, за да стигнат толкова близо до господстващия елемент от системата чак след още 2592 земни години.

Били Ксяо Пин, научил тези числа заедно с азбуката още тригодишен, си ги представяше във вид на спретната схема. Предстоеше му да кацне там, където диаграмата се превръщаше в заплетен исторически проблем, състоящ се от кризи и предизвикателства.

Кръглото му лице се изопна от тази мисъл. Колкото и дълго да наблюдаваха Хеликония, в много отношения планетата си оставаше загадка.

Били знаеше и че Хеликония ще оцелее по време на своя перихелион — температурите на екватора щяха да скочат до 150 градуса, но нищо по-страшно нямаше да се случи. Хеликония представляваше забележителна система за поддържане на собственото си равновесие, не по-малко могъща от тази на Земята. Така че нямаше да изпадне в хаос от крайности. Не го измъчваха суеверните страхове на селяните, че Фрейър ще погълне всички, макар и да разбираше причините за тяхната боязън.

Но не би могъл да предскаже кои от различните народи щяха да преживеят изпитанието на жегата. Тропическите страни като Борлиен и Олдорандо бяха най-застрашени.

„Авернус“ обикаляше и наблюдаваше още преди пролетта на предишната Голяма година. Веднъж вече бяха регистрирали бавното настъпление на снеговете по време на Голямата зима на планетата, бяха свидетели на гибелта, поразила мнозина, дори цели общества. Доколко тези закономерности щяха да се повторят през следващата зима, предстоеше да установят. Земната наблюдателна станция и шестте клана в нея трябваше да издържат още четиринадесет земни века, за да разгадаят тайната.

Ето на какъв стъписващ свят Били бе отдал душата си.

Всяка негова клетка затрептя. Щеше да прегърне този свят, щеше да се роди отново.

Капсулата се завъртя два пъти около планетата, за да намали орбиталната си скорост, и накрая кацна върху едно плато източно от Матрасил.

Били се надигна от креслото и се заслуша. Най-сетне си спомни, че трябва и да диша. С него бяха изпратили и един андроид — второто му „аз“, задължено да го защитава. Авернианците съзнаваха колко уязвими са. Наследник на твърде много поколения, живели в уют, Били според тях се нуждаеше от закрила. В програмата на андроида се съдържаше и способността да напада. Носеше отбранителни оръжия. Приличаше на човек, всъщност лицето му наподобяваше Били, но беше почти неподвижно. Твърде бавно променяше израженията си и това му придаваше вид на безнадеждно униние. Младежът се дразнеше от присъствието на андроида. Сега беше застинал в готовност до стената на капсулата.

— Остани където си — заповяда Били. — Върни се на „Авернус“ с капсулата.

— Нуждаете се от моята защита — възрази андроидът.

— Ще се оправям, както мога. Сега сам съм си господар.

Били натисна бутона на автоматичното управление. След час капсулата щеше да излети. Включи механизма на люка и се измъкна навън.

Стоеше на мечтаната планета, вдишваше ароматите ѝ, различаваше хиляди звуци с ушите си. Непречистеният от филтри

въздух дразнеше белите му дробове. Главата му се замая.

Погледна нагоре. Навсякъде се простираше небе с най-прекрасната бездънна синева. Били бе свикнал с гледката на космическото пространство. Странно, но небесният купол му се стори по-необятен. Очите сякаш потъваха завинаги в него. Небето покриваше живия свят и беше най-възхитителният му символ.

На запад, Баталикс клонеше към залез в ореол от златно и кафяво. Фрейър, видимият му диск значително по-малък, бе издигнал изгарящото си великолепие почти до точката на зенита. И навсякъде беше величествената синя обвивка, която първа от всичко на Хеликония се разкриваше пред наблюдателите от космоса — безпогрешен признак за обитаема планета. Току-що кацналата форма на живот наведе глава и разтърка очите си с длан.

Наблизо имаше пет дървета, обвити от месести лиани. Били тръгна към тях, сякаш не бе чувал за гравитацията. Притисна се към първия ствол и го прегърна. Раздра ръцете си в бодлите. Но не се дръпна, а стисна клепачи, потръпвайки от всеки непознат звук. Не можеше да помръдне. Когато капсулата се издигна в небето към родния му свят на станцията, младежът заплака.

Тук беше истинското, връхлиташе го с прекалена сила, просмукваше се в сетивата му.

Били пусна дървото, легна зад един паднал дънер и постепенно свикна с факта, че е попаднал на огромна планета. Далечните очертания на облаците, вълнистите хълмове на хоризонта го ужасяваха с криещите се в тях разстояния и с... действителността си. Още повече го тревожеха дребните животинки, щъкащи където им скимне — цяло гъмжило от видове, липсващи на „Авернус“. Той се сепна от малката крилата твар, избрала опакото на дланта му за стартова площадка към ръкава. Най-плашещо беше, че тези създания не подлежаха на управление. Не можеше да ги укроти с едно натискане на бутона.

Появи се и проблемът със слънцата, за който дори не бе помислял. На „Авернус“ осветлението или мракът бяха въпрос на настроение. Тук човек нямаше избор. Нощта последва здрача и Били за пръв път преживя древните страхове на своята раса. Човечеството отдавна се бе научило да издига убежища срещу тъмнината. Градовете се развиваха, прерастваха в мегаполиси, накрая се пренесоха и в

пространството. Тук и сега той се чувстваше като в началото на историята.

Някак преживя нощта. Въпреки усилията на волята си заспа и на сутринта се събуди невредим. Привичните упражнения за ободряване му върнаха душевното равновесие. Достатъчно се владееше, за да се отдалечи от убежището на дърветата и да се порадва на утрото. Пи вода и хапна от припасите си, после се запъти към Матрасил.

Вървеше по пътека в джунглата, омаян от птичите крясъци, когато чу стъпки зад себе си. Обърна се. На няколко крачки от него един фагор застина неподвижно.

Фагорите бяха част от митологията на „Авернус“. Навсякъде се виждаха техни изображения и модели. Но този имаше осезаемото присъствие на живота. Дъвчеше, докато разглеждаше Били, от широката му долна устна капеше слюнка. Върху масивното тяло беше навлечена цяла дреха, тук-там боядисана в шафраново. Кичури от дългата козина също бяха оцветени и придаваха на съществото нездрав вид. На едното му рамо висеше мъртва змия, вероятно току-що уловена. В едната си ръка държеше дълъг извит нож — нито музееен експонат, нито детска играчка. Фагорът пристъпи напред и Били се почувства зле от вонята на гранясала мас.

Застана лице в лице със съществото и бавно заговори на хурду:

— Можеш ли да ми покажеш пътя за Матрасил?

Фагорът потъна в продължителни размишления. Изглежда дъвчеше някакъв ален плод, защото от устата му се стичаше сок с този цвят. Една капка отхвъркна върху бузата на Били Ксяо Пин и той веднага я избърса с пръст.

— Матрасил — произнесе фагорът. Звучеше като „Мадраззил“.

— Да. Накъде е Матрасил?

— Да.

Невъзможно беше да разгадае дали погледът на вишневите очи е кротък или жесток. Извърна глава и откри, че наоколо са се събрали още фагори, приличащи на храсти в петнистите сенки.

— Разбираш ли какво ти казвам?

Трудно бе да се очаква ясен разсъдък у същество, притежаващо стихийната сила на падаща скала. Все пак последвалите действия бяха достатъчно красноречиви. Фагорът тръгна напред и побутна Били да

върви с него. Младежът се подчини. Другите също тъпчеха тревата, без да изостават.

Стигнаха до нагънат склон. Тук джунглата беше разчистена. Подтичващи прасета се грижеха нищо да не израсте по-високо от една педя. Сред небрежно обработените нивички се мъдреха няколко подобия на колиби, по-точно — покриви върху пръти.

В сянката се излежаваха като добитък други фагори. Някои се надигнаха и се присъединиха към новодошлите, оповестили пристигането си със звуците на малък рог. Били бе заобиколен от мъжки и женски фагори, които се взираха недоумяващо в него — креати, гилоти и недорасли фагорчета. Някои от по-малките припкаха на четири крака.

Били се отпусна в позата на Смирението.

— Опитвам се да стигна до Матрасил.

Нелепостта на изречението го подтикна да се разсмее. Спря се с усилие, преди да изпадне в истеричен пристъп, но въпреки това звуците накараха съществата да се отдръпнат.

— По-ниският кзан е в близост за оглед — изрече една гилота, хвана го за ръката и посочи с глава.

Минаха по осеяна с камънак долчинка, останалите ги последваха. Всичко, край което Били минаваше — от нежните зелени филизи до валчестите камъни, — беше несравнимо по-грубо за очите му, отколкото си представяше преди.

Под навес, закрепен на ниския склон, лежеше стар фагор, извил ръце под неестествени ъгли. Но се надигна доста ловко и седна — оказа се гилота, с големи сбръчкани бозки и ясно личащи черни косми в козината. Около врата си носеше огърлица от полирани костилки на гуинг-гуинг. От носа ѝ висеше халка, обозначаваща ранг. Изглежда тя беше „по-ниският кзан“.

Както седеше, вдигна очи към Били.

Заговори го, сякаш питаше за нещо.

В големия клан Пин, състоящ се от социолози, Били беше само младши помощник, при това не особено усърден. Работеше с групата, изучаваща рода Анганол, поколение след поколение. Сред старшите му родственици имаше неколцина, запознати подробно с житейските истории на предшествениците на сегашния крал, цели шестнадесет поколения назад. Били Ксяо Пин говореше олонецки, основния език на

Кампанлат и Хеспагорат, както и няколко от диалектите му, включително староолонецки. Но дори не се опита да започне изучаването на фагорския език. Нито пък владееше свободно езика, на който говореше по-ниският кзан — хурду, в тази епоха служещ за общуване между хората и фагорите.

— Не разбирам — отвърна той на хурду и се почувства особено, когато тя на свой ред го разбра.

Сякаш от живота прекрачи в чудновата приказка.

— Разбирането от мен за тебе е, че си от далечно място — преведе тя от своя задръстен със съществителни език на хурду. — Какво положение е това далечно място?

Той махна неопределено и произнесе предварително подготвената си реч:

— Идвам от далечен град в Морструал, където аз съм кзан. — До Морструал разстоянието беше още по-голямо, отколкото до Мордриат, така че можеше да лъже спокойно. — Ще получите награда, ако ме отведете при Крал Джандол-Анганол в Матрасил.

— Крал Джандол-Анганол.

— Да.

Тя се вцепени, загледана пред себе си. Клечащ до нея сталун ѝ подаде кожена манерка, от която тя започна да лочи, разливайки течността по себе си. Разнесе се остър дъх на алкохол. Аха, каза си Били, това е рафел: твърде вредна напитка, дестилирана от фагорите. Значи бе попаднал при бедно племе. Ето го, умело общува с тези неразгадаеми твари, а на „Авернус“ всеки следи сцената, предавана от оптичните системи. Дори старият Съветник. Дори Роуз.

Горещината и разходката по неравната местност поизтощиха силите му. Но всъщност самолюбиего го накара да приседне на плосък камък и да протегне краката си, опрял лакти на коленете. Загледа се нехайно в съществото отсреща. И най-невероятното става всекидневие, ако друго не ти се случва.

— Двурога раса носи много копия за негови походи, за крал Джандол-Анганол.

Тя помълча. Зад нея в здрача на дълбока кухня мъждукаха мътни вишневи очи. Били се сети, че там са поставени предците на племето, преминали в покоя на отвъдното, за да се превърнат постепенно в чист кератин. Едновременно праотец и идол, всеки все

още непреминал в смъртта фагор помагаше на следовниците си да преживеят болезнените векове, когато Фрейър властваше в небето.

— Всеки сезон синове на Фрейър се бият с други синове на Фрейър, ние прибавяме копия.

Били бе чувал традиционния фагорски израз за човечеството. Двурогите просто не бяха способни да измислят нови понятия, затова приспособяваха старите.

— Заповядай на двама от твоето племе да ме придружат до крал Джандол-Анганол.

И отново тя замря неподвижно заедно с останалите, убеди се Били, когато се озърна през рамо. Само прасетата ровеха за огризки в пръстта.

Тогава гилотата се впусна в дълго слово, неразбираемо за младежа въпреки всичките му старания. Наложил се да я прекъсне по средата. Помоли я да започне отначало. Думите на хурду щипеха езика му като козе сирене. Още фагори застанаха близо до Били и той едва не се задави от острата им миризма. Но не беше толкова неприятна. Всички помагаша на старата си предводителка в обясненията. Но така и не му обясниха нищо.

Показваха му стари рани, отскубнати кичури козина от гърбовете си, счупени крака, надробени ръце — невъзмутимо и настойчиво. Обзеха го и погнуса, и вълнение. Фагорите изнесоха знамена и меч от пещерата, за да му ги покажат.

Постепенно проникна в значението на думите. Повечето от тях бяха служили под командването на Джандол-Анганол в Пета армия. Преди няколко седмици тръгнали на поход срещу дриатските племена, но претърпели поражение тук, в Косгат. Племената използвали ново оръжие, което лаело като гигантска хрътка.

Но тези нещастници оцелели. Не смеели да се върнат на кралска служба, за да не чуят отново лая на онази хрътка. Преживявали както смогнат. Мечтаели да се върнат в хладните висоти на Нктрик.

Беше дълъг разказ. Досадните мухи разсейваха Били. Отпи малко от фагорския рафел. Беше гнусен, както пишеше в учебниците. Приспа му се и престана да слуша описанията на Косгатската битка. За тях като че всичко бе станало вчера.

— Двама от вас ще ме заведат ли при краля или не?

Те млъкнаха, после си заръмжаха на фагорския език.

Накрая гилотата заговори на хурду:

— Какъв дар от твоята ръка за тези водачи?

На китката си Били носеше плосък сив часовник, тройният циферблат показваше времето в Централен Кампанлат, на Земята и в „Авернус“. Беше стандартна изработка. Измерването на времето едва ли щеше да е интересно за фагорите, в чиито полукълба си оставаха вкоренени представите за вечността. Но сигурно биха харесали часовника като украшение.

Сбръчканото лице на старата гилота се наклони над протегнатата ръка. Единият ѝ рог беше счупен до половината.

Оттласна се от пръстта и приклепна, повика двама от по-младите сталуни.

— Направете каквото съществото желае — каза им тя.

Водачите му спряха, щом в далечината се показаха две-три къщи. Не поискаха да продължат с него. Били Ксяо Пин свали часовника от ръката си и им го предложи. Те помислиха и отказаха.

Не проумя обясненията им. Сякаш говореха не на хурду, а на родния си език. Долови, че имаше нещо свързано с цифрите. Може би се бояха от непрекъснатото променящите се числа? А може би ги плашеше непознатият метал? Отказът не показваше никакви чувства. Просто не искаха да вземат часовника. Не искаха нищо.

— Джандол-Анганол — казаха фагорите.

Явно още почитаха името на краля.

Били продължи напред. Погледна ги през рамо — стояха закрити отчасти от цъфтящата лоза, увиснала под едно дърво. Не помръдваха. Страхуваше се от тях. Испитваше и особено учудване, че е прекарал известно време с тях и все още не е полудял.

Скоро премина от този сън в друг, също чудесен — ходеше по тесните улици на Матрасил. Криволиците им го изведоха под грамадната скала, върху която бе построен замъкът. Вече знаеше къде е попаднал. Ето, онова там също бе виждал през оптичните инструменти на „Авернус“. Преливаше от възторг и беше готов да прегърне първия хеликониец, изпречил се на пътя му.

Минаваше покрай вдълбани в скалите църкви. По-строгите религиозни секти подражаваха на господарите си от Пановал и се

криеха от светлината. До отвесния склон се гушеха манастири, някои на три етажа. По-преуспяващите бяха изградени от камък, бедните — от дърво. Били неволно се забави тук, за да опипа повърхността на гредите, да проследи с нокти процепите. Идваше от свят, където или обновяваха всичко старо, или го унищожяваха и създаваха друго от веществото му. А това захабено дърво... колко превъзходна беше случайната игра на шарките му!

Светът гъмжеше от подробности, които досега дори не би могъл да си представи.

Манастирите бяха ярко боядисани в червено и жълто или червено и виолетово, на всеки изпъкваша кръговете на Акханаба. На портите бе изобразен богът, спускащ се към земята, обвит в пламъци. От стегнатия кок на главата му се развяваха кичури. Веждите му се извиваха нагоре. Усмивката на получовешкото лице разкриваше остри бели зъби. И в двете си ръце стискаше факли. Ивица плат увиваше като змия синкавото тяло.

На развяващи се флагове бяха изрисувани светци и страшилища — Юли Свещеника, Крал Денис, Удрам и Утра, заедно с безброй от Другите, големи и черни или малки и зелени, с хищно извити нокти и гривни по краката. И сред тези свръхестествени същества бяха хората, почти винаги в унижителни пози.

Те бяха нарисувани дребни. А там, откъдето идваше Били, щяха да ги изобразят големи. Тук се кланяха и въпреки това боговете ги изтребваха по един или друг начин — с огън, с лед, с меч.

Подтикнати от видяното, в паметта му изплуваха чутите лекции. Бе узнал колко важни са религиите на изостаналата Хеликония. Случваше се някой народ да приеме нова религия за един ден — както станало в Олдорандо. Други народи също така внезапно се отказали от вярата си, за да рухнат и изчезнат безследно. Тук беше твърдината на борлиенската вяра. Като всеки атеист Били чувстваше и възторг, и погнуса от поразителните картини на човешката участ, изобразени върху плат и веещи се навсякъде край него.

Монасите май не се трогваха особено от ужасното състояние на света. Опустошението беше просто част от по-велик цикъл, служещ за фон на безметежното им съществуване.

— Ама че цветове! — възкликна Били.

Цветовете на разрухата бяха райски. Тук няма зло, каза си той озадачено. Злото е в отрицанието. А тук всичко е жизнено. Злото е там, където бях, в онова пълно отрицание.

Жизненост. Да, всичко е жизнено. Той се разсмя.

Със зяпнала уста и разперени ръце стоеше наред улицата. Задържаха го ароматите, виещи се като развети флагове. Всяка крачка по пътя му бе съпроводена с разнообразни миризми — едно измерение на живота, липсващо в „Авернус“. Наблизо, под сянката на скалата, бликаше извор. До него имаше скупчени сергии. Монасите идваха тук от постройките си, за да купят храна.

Били се мъчеше да прогони от ума си хрумването, че това е представление, изиграно специално за него. Нека смъртта го дебне! Струваше си и само да стои, да вдишва тези вкусни миризми и да гледа как монасите пъхат в устите си мазни понички. Над тях от балкона на един манастир се вееше флаг в червено и жълто и той успя да разчете надписа: „ЦЯЛАТА МЪДРОСТ НА СВЕТА Е СЪЩЕСТВУВАЛА ВИНАГИ“. Тихо се засмя на тази приумица, отричаща науката — мъдростта трябваше да бъде изтръгвана насила от живота. Иначе той нямаше да е тук.

Тук, във врявата на улицата, Били по-пълно осъзна, че хеликонийското общество е попаднало в лапите на свещениците и че вярата в Акханаба влияе на всяка постъпка. Неприязънта му към религията бе дълбоко вкоренена. Сега се озова в цивилизация, основаваща се на религията.

Когато доближи сергиите, подвижна му висока жена в опърпани дрехи, с едро зачервено лице, която поддържаха огън в дълбок казан. Продаваше вафли. Били имаше фалшиви пари заедно с другите си запаси. Извади няколко монети от джоба си, плати на жената, а в замяна получи вкусно ухаеща вафла. Желязната преса бе издълбала отгоре религиозния символ на Акханаба — два кръга един в друг, свързани с вълнообразни линии. И за пръв път, докато гризеше вафлата, се сети, че този символ може би изобразяваше приблизително орбитата на по-малкото слънце Баталикс около по-голямото.

— Няма да те ухапе — присмя му се жената.

Той се отдалечи, ликуващ от току-що приключилата сделка. Хранеше се по-прилично от монасите, защото не забравяше за следящите го очи от „Авернус“. Дъвчеше и вървеше по улицата по-

самоуверено. Скоро се заизкачва към двореца на Матрасил. Истинската храна беше чудесна. И Хеликония беше чудесна.

Познаваше пътя. Изучавайки рода, наричащ себе си кралски през последните три поколения, Били се запозна подробно и с разположението на двореца и околностите му. Неведнъж преглеждаше архивните записи, съхранили превземането на крепостта от дядото на сегашния крал.

На главната порта помоли за разговор с Джандол-Анганол. Показа подправени документи на пратеник от далечния Морструал. Разпитаха го в караулното и го поведоха към друга сграда. Последва дълго чакане, но накрая го въведоха в крило от двореца, което позна — беше в покоите на канцлера.

Седеше, клатеше си краката и зяпаше всичко — килимите, покритите с дърворезба мебели, огнището, завесите, петната по тавана. Мъчеше го нещо подобно на треска. Разхълца се от вафлата. Светът беше плетеница от пленителни подробности и всяка нишка от килима, където се опираха краката му (позна, че е тъкан от мадите), имаше значение, вплело се в историята на планетата.

Мирдем-Ингала, кралицата на кралиците, бе стояла в същата тази стая, бе стъпвала със сандалите си по килима, а животните и птиците по него с благодарност бяха приемали тежестта ѝ върху себе си.

Били зарея поглед в килима, сгърчен от пристъп на слабост. Не, още не беше време за смъртта. Притисна ръце към корема си. Нима беше заради вафлата? Свлече се в креслото.

Навън се простираше свят, в който всичко имаше две сенки. Усещаше жегата и силата му. Истинският свят на кралицата, не изкуственият свят на Били и Роуз. Но може би не му стигаха силите да го понесе...

Изхълца гръмко. Вече разбираше смисъла в думите на Съветника — Били би могъл да потърси пълнотата на живота и с Роуз. Но не и докато кралицата на неговото въображение стоеше на пътя му. Сега истинската кралица беше някъде наблизо.

Вратата се отвори... дори тази дървена врата му се струваше изумителна. Влезе стар слаб секретар, за да го въведе при канцлера. Били отново трябваше да чака в преддверието. С облекчение установи, че хълцането му е спряло, вече не се чувстваше болен.

Появи се Сартори-Ирвраш. Вървеше прегърбен, като изтощен човек. Въпреки любезните обноски изглеждаше вгълбен в себе си. Изслуша Били с безразличие и го покани в голяма стая, заета преди всичко от книги и документи. Младежът се втренчи в канцлера със страхопочитание. Пред него стоеше човек, вече влязъл в историята. Този някога млад, хищен съратник бе подпомагал дядото и бащата на Джандол-Анганол да създадат борлиенката държава.

Двамата седнаха. Канцлерът трескаво подръпваше бакенбардите си и си мърмореше нещо. Едва ли чуваше Били, който разказваше, че е пратеник от град в Морструал, на брега на Чалския залив. Сартори-Ирвраш бе обвинил ръце около тялото си, сякаш за да се стопли.

Когато потокът от думи секна, Били се учуди на последвалото мълчание. Дали канцлерът разбра нещо от неговия олонецки?

Най-сетне Сартори-Ирвраш се насили да говори.

— Господине, ще направим каквото е по силите ни, за да ви съдействаме, но моментът никак не е лек за всички ни.

— Бих искал да разговарям с вас, ако ми отделите време, както и с техни величества краля и кралицата. Мога да ви предложа знанията си и да потърся отговори на въпросите си.

Потисна закъсняло хълцане.

— Простете, моля.

— Да, да. Извинете ме. И аз, както ме наричат, съм ценител на знанието, но днес съм потиснат от дълбока... най-тежка грижа.

Той стана, впил пръсти в изцапания си с мастило чарфрал, и се вторачи в Били, като че току-що го виждаше.

— Но какво лошо се е случило днес? — попита разтревоженият гост.

— Кралицата, господине, кралица Мирдем-Ингала... — Канцлерът удари с юмрук по масата, за да подсили думите си. — Нашата кралица е прогонена, господине, отстранена е от двореца. Днес трябва да отплава за мястото на изгнанието си, към древния Гравабагалиниен.

Той притисна длани към лицето си и заплака.

IX

ОЩЕ ГРИЖИ ЗА КАНЦЛЕРА

Селяните в местността, която все още наричаха помежду си Ембрудок, обичаха да казват: „И една педя от земята не става за живеене, ама и една педя няма ненаселена“.

Поговорката беше донякъде вярна. Дори сега, когато милиони хора вярваха, че светът ще загине в пламъци, всякакви пътници прекосяваха Кампанлат във всички посоки. Цели племена като скиталците мади или номадите от Мордриат или пък поклонници, отброяващи изминатото разстояние чрез посетените светини; разбойнически шайки, броящи прерязаните гърла и отнетите кесии; самотни търговци, изминаващи безброй мили, за да продадат поема или скъпоценен камък на по-голяма цена, отколкото биха получили в родните си градове. Всички те откриваха пълноценния живот в движението.

Дори пожарите, поглъщащи вътрешността на континента и спиращи само пред река или пустиня, не можеха да попречат на пътниците. По-скоро умножаваха числеността им с бегълците, търсещи нов дом.

Една такава група стигна в Матрасил по река Валворал точно навреме, за да види отпътуването в изгнание на кралица Мирдем-Ингала. Но офицерите от кралската наборна служба не ги оставиха да зяпат дълго. Врълхлетяха новодошлите, докато още слизаха от вехтата си лодка, и набързо ги пратиха да се бият в Западните войни.

Този следобед жителите на Матрасил бяха забравили за войните или поне мисълта за тях не ги занимаваше толкова заради новата драма, разиграваща се пред погледите им. Това бе най-наситеният миг в обикновено еднообразния им живот. Отчайващата бедност ги обричаше да търсят цвят в жалкото си съществуване чрез събитията в света на по-издигнатите от тях. Затова и се отнасяха снизходително към пороците на своите крале и кралици, дори се радваха на потресаващите или весели случки, носещи им нещо по-различно.

Над града се стелеше дим и обвиваше тълпите, скупчени нямо по кейовете. Кралицата пристигна с каретата си. Минаваше през шпалир от плътно скупчени хора. Развяваха се знамена. Виждаха се и вече обичайните призиви: „Покайте се!“ или „Виж знаците в небесата!“. Но кралицата не поглеждаше встрани.

Каретата спря до реката. Един лакей веднага скочи от задното стъпало и отвори вратичката за нейно величество. Тя стъпи с изящното си краче на паважа. Последваха я Татро и придружителката ѝ.

Мирдем-Ингала поспря, за да се огледа. Върху лицето ѝ беше спуснат воал, но сиянието на нейната красота се разнасяше като аромат. Люгерът, който трябваше да я откара до Отасол и оттам до Гравабагалиниен, вече чакаше, пригответен за пътуването. Служител на Църквата в пълно тържествено одеяние стоеше на палубата, за да я приветства. Тя тръгна нагоре по трапа. Когато стъпалата на кралицата се отделиха от земята на Матрасил, тълпата въздъхна в един глас.

Мирдем-Ингала сведе глава. Но щом изслуша пожеланията на свещеника, тя отметна воала и вирна глава, вдигнала ръка за поздрав към множеството.

При вида на това безупречно лице от пристаните, пътеките и покривите се разнесе неясен ропот, извисил се в приветствен рев. Това беше нечленоразделното „сбогом“ на Матрасил за неговата кралица.

Тя не направи никакъв друг жест, пусна воала, извърна се и слезе под палубата.

Докато моряците издърпваха котвата, един галантен млад благородник изтича до ръба на кея и произнесе обичаната от всички поема „Тя е лятното сияние“. Нямаше нито музика, нито официални церемонии.

Никой от смълчаните изпращачи не подозираше за случилото се в двореца същия следобед, макар че мълвата за страшните деяния щеше да плъзне скоро.

Вдигнаха платната. Корабът на изгнанието бавно се отдели от пристана и пое по течението. Свещеникът на кралицата стоеше на носа и се молеше. Никой не помръдваше на улиците, по покривите, по околните скали. Дървеният кораб се смаляваше в далечината, скоро стана неразлично петно.

Хората безмълвно се разотидоха по домовете си, понесли свитите знамена.

В матрасилския кралски двор имаше какви ли не групи и фракции. Някои бяха ограничени в рамките на дворцовия живот, други имаха поддръжници в цялата страна. На най-сериозна подкрепа можеше да разчита групата на Мирдолаторите. Известната с това насмешливо прозвище клика често се противопоставяше на краля, но във всичко се съгласяваше с кралицата.

По-големите групи се рояха на по-дребни. Себичните интереси все намираха повод да противопоставят всеки на ближния му. В неспирните боричкания в кралския двор се раждаха какви ли не доводи за и против сближаването с Олдорандо.

Имаше някои (вероятно женомразци), които биха се радвали на падението на кралицата. Други (може би жадуващи да я обладаят) искаха тя да е в двореца. А сред най-яростните Мирдолатори се намираха и такива, които вярваха, че кралицата трябва да остане, а кралят да се махне. Заявяваха, че от гледна точка на закона (какво остава пък на очарованието) кралицата има право на трона, поне равняващо се на правото на Орела.

Завистта неуморно подтикваше към действия враговете на краля и на кралицата. В деня, когато кралицата отпътува, мнозина бяха готови да се хванат за оръжията.

Но още сутринта Джандол-Анганол започна разправа с недоволните.

Той и Сартори-Ирвраш с измама свикаха Мирдолаторите в една от залите на двореца. Шестдесет и един от тях се събраха, сред тях и старците с побелели бради, клели се във вярност на родителите на кралицата — Ранган-Оборал и Шанана Дивачката. Възмущението кипеше в тях. Но дворцовата стража затръшна вратите след тях и обгради залата. И докато Мирдолаторите крещяха и припадаха от задух, обзетият от ликуваща злоба Орел отиде на последна среща със своята прелестна кралица.

Мирдем-Ингала все още не можеше да се опомни от внезапния обрат в своя живот. Беше бледа, очите ѝ се мятаха трескаво. Не поглеждаше храна. Сепваше се от всеки тих звук. Когато кралят се изпречи насреща ѝ, тя се разхождаше с Маи Толрам-Кетинет и обсъждаше участта на своите деца. Заплахата за нея нямаше да

подмине и тях. Татро още беше невръстно момиченце. Но мъстта на краля можеше да се излее върху Робайдей. Той бе изчезнал на едно от странните си пътешествия. Кралицата осъзна, че дори няма да се сбогува със сина си. Нито пък брат ѝ беше между живите, за да обуздава дивите наклонности на своя племенник.

Двете жени крачеха из здрачната градина на Мирдем-Ингала. Татро си играеше с принцеса Симода Тал — поносима ирония на съдбата, ако човек не се замисля прекалено.

Градинарите бяха сътворили това място по указания на кралицата. Тежкият листак на дърветата и изкуствено съградените скали скриваха пътеките от очите на Фрейър. Сянката позволяваше и на по-нежните видове да оцеляват.

Така растенията на здрача цъфтяха до онези, понасящи ярката светлина на деня. Джеодфреят, ярко дневна увивна лоза с розови и оранжеви цветове, се допълваше с чворестия албик, притискащ се към пръстта, който понякога се украсяваше с чудати алени и оранжеви пъпки по месестото стъбло, за да привлича вниманието на здрачните мушици. До тях имаше олвил, яrpел, идронт и осеян с шипове бруут — все растения, предпочитащи здрача. Вкопченият в земята виспард произхождаше от нощен вид — хроста задал, но вече се приспособяваше по-добре към дневната светлина.

Тази жива украса бе донесена от поданици на кралицата, идващи от всички краища на страната. Мирдем-Ингала така и не стигна до задълбочено разбиране на астрономията, което Сартори-Ирвраш се опитваше да насади в ума ѝ, нито успяваше да си представи бавните промени в положението на планетата спрямо Фрейър. Можеше да разбере само когато се любуваше на цветята, на лишената от мисъл растителна реакция към тези заплетени абстрактни орбити — предпочитаната от канцлера тема.

Но вече нямаше да отива на любимото си място. Орбитите на нейната съдба я отдалечаваха оттук.

Кралят и канцлерът се появиха на входа за градината. Дори отдалеч кралицата долови, че биха искали срещата да протече съвсем официално. Напрежението на краля личеше и в осанката му. Мирдем-Ингала разтревожено стисна ръката на своята придворна.

Сартори-Ирвраш пристъпи и се поклони сковано. После отведе придворната дама, за да остави кралската двойка насаме.

Май незабавно забълва неспокойни възражения.

— Кралят ще убие Кюн. Подозира я, че е влюбена в брат ми Ханра, но това не е вярно. Готова съм да се закълна. Кралицата не е сторила нищо осъдително. Тя е невинна.

— Кралят е пресметнал какво му е изгодно и няма да я убие — утеши я Сартори-Ирвраш.

Но самият той като че бе загубил душевното си равновесие. Лицето му сивееше.

— Иска да се отърве от кралицата по политически причини. И преди се е случвало.

Той нетърпеливо бръсна някаква пеперуда от ръкава си.

— Но щом е така, защо е накарал да убият Йеферал?

— Тази злополука тежи не на краля, а на мен. Стига си дърдорила, жено. Придружи Кюн в изгнанието и се грижи за нея. Надявам се след време да се свържа с вас, ако запазя положението си тук. А Гравабагалиниен не е толкова лошо място.

Минаха под арка в оградата и веднага се озоваха сред лабиринта на двореца.

Май Толрам-Кетинет попита с по-овладян глас:

— Какво е смутило ума на краля?

— Познавам само себичността му, за ума му не знам нищо. Тази себичност е ярка като диамант. Може да съсипе всеки друг. И не се примирява лесно с добросърдечието на кралицата.

Когато младата жена се отдалечи, Сартори-Ирвраш остана неподвижен в подножието на стълба, опитваше да си наложи хладнокръвие. Някъде отгоре се чуваха гласовете на пратениците. Те равнодушно изчакваха завършека на събитията и щяха скоро да си тръгнат, каквото и да се случеше.

— Всичко си има край... — каза си канцлерът.

Точно сега копнееше да види покойната си съпруга.

А през това време кралицата стоеше в своята градина и слушаше тихия, припрян глас на Джандол-Анганол, опитващ се да ѝ натрапи чувствата си. Тя се свиваше уплашено, все едно я връхлиташе висока морска вълна.

— Кюн, бях принуден да стигна до решението за нашата раздяла само за да оцелее кралството. Знаеш какво изпитвам към тебе, но знаеш и че съм длъжен да спазя обетите си на владетел...

— Не, не те разбирам. Поддаваш се на обикновен каприз. Не дългът е проговорил в душата ти, а твоят кхмир.

Той поклати глава, сякаш да се отърси от сковалата лицето му болка.

— Правя това, което се налага, макар и да ме съсипва. Не искам никоя друга до себе си освен тебе. Кажу ми, че ме разбираш, преди да се разделим.

Лицето ѝ остана непреклонно.

— Ти стъпка в калта моето и на брат ми добро име. Кой, ако не ти, е заповядал тази лъжа да бъде пръсната сред хората?

— Моля те, разбери, че съм длъжен да направя това за своето кралство. Не се разделяме по мое желание.

— Но кой издаде заповедта за тази раздяла? Кой, ако не ти, заповядва тук? Щом не си ти, значи е настъпил хаос и не си струва да спасяваш останките от това кралство.

Той я изгледа косо. Орелът беше слаб и болнав в този миг.

— Трябва да се придържам към това политическо решение. Не те затварям в тъмница, а те изпращам в красивия палат на Гравабагалиниен, където изгарящото господство на Фрейър в небето не тежи чак толкова. Бъди доволна от избора ми и недей да заговорничиш срещу мен, иначе твоят баща ще плати с главата си. Ако получим по-добри вести от войните, кой знае, може и да се съберем отново.

Тя рязко се обърна към него и самата ѝ страст го принуди да се взре в това разгорещено лице.

— Значи си намислил тази година да се ожениш за развратното детенце от Олдорандо, а на следващата да се разведеш и с нея? Да не ти е хрумнало, че с безкрайна поредица от бракове и разводи ще спасиш Борлиен? Казваш, че ме отпращаш. Предупреждавам те — щом ме изгониш, завинаги ме губиш.

Джандол-Анганол протегна ръка, но не посмя да я докосне.

— Само ти казвам, че в сърцето си — стига да вярваш, че имам сърце — аз не те отделям от себе си. Нима не искаш да проумееш това? Живееш само с вярата и принципите си. Опитай се поне мъничко да схванеш какво означава животът на един крал.

Тя откъсна клонка от идронт, но веднага я захвърли.

— О, ти ме научи какво означава да си крал. Да хвърлиш баща си в подземията, да отблъснеш сина си, да опозориш брата на жена си, да ме пратиш в най-загънтения край на кралството — ето какво е да си крал! Добре си научих урока. Затова, Джан, ще ти отговоря по твоему. Не мога да те възпра. Но когато ме прогониш, ще понесеш всички последствия от постъпката си. Ще трябва да живееш и да умреш с тях. Това ти го казва религията, не аз. И не очаквай от мен да променя онова, което не може да се промени.

— Това очаквам.

Кралят преглътна тежко. Силно стисна ръката ѝ и не я пусна, колкото и да се противеше кралицата. Принуди я да тръгне с него по пътеката и пред тях запърхаха подплашени пеперуди.

— Това очаквам от тебе. Очаквам и занапред да ме обичаш, а не да забравиш чувствата си, защото така ти е удобно. Очаквам да се издигнеш над човешката си слабост и да превъзмогнеш страданието си, за да съзреш мъките и на другите. Досега, в този безжалостен свят, твоята красота те спасяваше от терзания. Аз те закрилях. Признай, Кюн — аз те опазих през всички страшни години. Успях да се довлека дотук от Косгат, само защото те има. Волята ми ме водеше... Но няма ли красотата ти да се превърне в проклятие, когато престана да бъде твой щит? Няма ли да те преследват като кошута в див пущинак — мъже, каквито дори не си сънувала? Какъв край ще те сполети без мен? Кълна се, че пак ще те обичам. И хиляда като Симода Тал да има, стига да ми кажеш, когато се целунем за сбогом, че още съм ти скъп, въпреки онова, що сторих по неволя.

Тя се отскубна от него и се облегна на един камък, за да се скрие в сянката. Лицата и на двамата бяха побелели и запотени.

— Искат ти се да ме уплашиш. Успях. Истината е, че ме прогонваш, защото сам себе си не разбираш. В душата си съзнаваш, че разбирам твоите слабости както никой друг... може би освен твоя баща. Ето какво не можеш да понесеш. Измъчваш се, защото съм изпълнена със съчувствие към тебе. Е, да, проклет да си, щом ме принуждаваш да го кажа — още те обичам и ще те обичам, докато се слея с първичния камък. Но ти и това не си способен да приемеш, нали? Не това желаш.

Той освирепя.

— Най-после! Всъщност ме мразиш! Думите ти са лъжа!

— О, о, о! — диво извика тя и се втурна да бяга. — Махай се! Махай се! Загубил си ум и разум. Казвам каквото настояваш и това те влудява! Искаш от мен омраза. Само омразата ти е позната! Махай се... мразя те, ако това ще задоволи копнежа на душата ти.

Джандол-Анганол не се опита да я настигне.

— Значи бурята ще връхлети — изсъска той.

И димът изпълни падината на Матрасил. След раздялата с Мирдем-Ингала, кралят приличаше на обладан от демони. Заповяда да донесат слама от конюшните и да я струпат пред вратите на залата, където все още стояха затворени Мирдолаторите. Върху купчините изляха цели делви пречистена китова мас. Джандол-Анганол сам изтръгна горящ факел от ръката на един роб и го хвърли върху сламата.

Пламъците изригнаха с мощен рев.

Следобедът, когато кралицата отплава, огънят още бушуваше. Никому не бе позволено да го гаси. Беснееше на воля.

Чак през нощта, щом кралят се затвори само с фагорчето и започна да се налива до безсъзнание, дворецовите служители докараха помпи и укротиха стихията.

На следващата сутрин бледият Баталикс се надигна иззад хоризонта и кралят спази обичая си да излиза пред народа в светлината на зората.

Очакваше го по-многолюдна тълпа от привичното. Щом го зърнаха, надигна се гърлено ръмжене. Обзет от боязън пред този многоглав звяр, кралят се оттегли в покоите си и се просна на леглото. И остана така цял ден, нито искаше храна, нито продумваше.

Мина още един ден и кралят като че си възвърна нормалното състояние на духа. Викаше при себе си министри, подписваше укази, пожела лек път на Тейнт Индред и Симода Тал. Дори се появи за малко пред скритината.

Нов обрат го бе подтикнал да действа. Агентите му донесоха, че Ундрейд Чука, мордриатската напаст, отново е повел племената си на югозапад и се е съюзил с другия враг — Дарвлиш Черепа.

В скритината кралят обясни как кралица Мирдем-Ингала и брат й Йеферал-Оборал намислили да убият сиборналския посланик, който бил принуден да се спасява с бягство. Това била причината да накаже

кралицата с изгнание. Намесата ѝ в държавните дела била недопустима. Брат ѝ бил убит.

Този заговор трябвало да стресне всички в опасното за целия народ време. Той, кралят, имал план, чрез който Борлиен щял да се сближи още повече с традиционните си приятели — олдорандците и пановалците. Скоро щял да обясни подробно замислите си. Предизвикателният му поглед се плъзна по членовете на събранието.

После стана Сартори-Ирвраш и посъветва скритината да погледне на последните събития в светлината на историята.

— Косгатската битка е още прясна в паметта ни и вече знаем, че враговете ни разполагат с новите огнестрелни оръжия. Дори варварските племена на дриатите са се сдобили с тези... пушки, както ги наричат. С пушка всеки може да убие неприятеля си, щом го забележи. Подобни неща са споменати и в старите хроники, макар че невинаги трябва да им вярваме. Обаче сега главната ни грижа са пушките. Видяхте какво могат да причинят. Произвеждат се в големия северен континент от народите на Сиборнал, превъзхождащи ни в уменията си. Разполагат със залежи на лигнитни въглища и метални руди, каквито ние нямаме. Значи е необходимо да останем в дружески отношения с тези силни народи. Затова и предотвратихме непоколебимо опитите за убийство на посланика.

Един от бароните се провикна гневно от задните редове на залата:

— Я ни кажете истината! Нима Пашаратид не беше виновен? Нима нямаше връзка с борлиенско момиче от града, противно на законите и в нашата страна, и в неговата?

— Агентите ни разследват това подозрение — отговори Сартори-Ирвраш и побърза да продължи: — Ще изпратим емисари в Ашкитош, столицата на държавата Ушкутош, със задачата да уговорят взаимна търговия и с надеждата, че сиборналците ще бъдат по-доброжелателни, отколкото досега. А преговорите с изтъкнатите пратеници на Пановал и Олдорандо завършиха успешно. Както знаете, получихме в дар от тях известен брой пушки. Ако успеем да изпратим достатъчно на нашия храбър генерал Ханра Толрам-Кетинет, войната с Рандонан бързо ще бъде приключена.

Речите на краля и на Сартори-Ирвраш срещнаха хладен прием. В скритината присъстваха и поддръжници на барон Рантан-Оборал,

бащата на Мирдем-Ингала. Един от тях стана и попита:

— Трябва ли да разбираме, че именно новите оръжия са причинили смъртта на шестдесет и един Мирдолатори? Ако е така, значи са наистина страховити оръжия.

Канцлерът не успя да вложи увереност в отговора си.

— За нещастие в замъка започна пожар, предизвикан от привърженици на бившата кралица, и мнозина от тях загубиха живота си в пламъците, за които сами бяха виновни.

Когато Сартори-Ирвраш и кралят напуснаха залата, там се вдигна оглушителна врява.

— Дайте им тази сватба — настоя канцлерът. — Ще забравят яростта си, докато се лигавят за хубостта на невръстната новобрачна. Ваше величество, съобщете им възможно по-скоро за брака си. Накарайте глупците да забравят измамата, като им пробутате друга.

Той извърна поглед, отвратен от ролята си.

Напрежението потискаше всички, живеещи в замъка на Матрасил, освен фагорите, чиято нервна система не се поддаваше на тревожно очакване. Но дори и тези същества бяха неспокойни, защото смрадта на изгоряло още властваше навсякъде.

Кралят се върна в покоите си с озъбена гримаса. Част от Първа фагорска стоеше на стража пред вратите и Юли остана при тях, докато Джандол-Анганол се молеше в личния си параклис с кралския свещеник. След като полежа проснат в смирение пред бога, подложи се на бичуване.

Докато слугините го къпеха, той отново прати да доведат канцлера. Сартори-Ирвраш се появи чак на третия път, облякъл изцапан с мастило чарфрал на цветя и обул домашни чехли. Старецът изглеждаше угнетен и застана безмълвно пред краля. Само нервно поглаждаше брадата си.

— Досаждам ли ти? — заяде се Джандол-Анганол.

— Вече съм в напреднала възраст, Ваше величество, а днес трябваше да се справям с тежки грижи. Почивах си.

— Ха, по-скоро си писал онази твоя проклета история.

— Не, почивах си и скърбях за онези шейсет и един мъртъвци, ако трябва да призная истината.

Кралят плесна с длан по водата.

— Ти си безбожник. Не ти се налага да успокояваш съвестта си. И не си принуден да се пречистваш с бичуване. Остави това на мен.

Сартори-Ирвраш се поусмихна с желание да отвлече вниманието на краля от тази тема.

— Сега с какво мога да служа на Ваше величество?

Джандол-Анганол се надигна, слугините го увиха в хавлии и той излезе от банята.

— Достатъчно си служил. — Забоде в Сартори-Ирвраш мрачно блестящия си поглед. — Време е да се отдадеш на безгрижие, също като престарелите хокснита, с които толкова обичаш да се занимаваш. Ще си намеря по-подходящ съветник.

Жените приклегнаха до пръстените стомни, с които бяха напълнили кралската баня, и безучастно се заслушаха в разиграващата се драма.

— Ваше величество, тук ще се намерят мнозина, готови да мислят както вие желаете. Ако сте склонен да се доверите на такива хора, ваша воля. Но може би ще благоволите да ми кажете в какво се провиних? Не подкрепях ли всички ваши замисли?

Кралят захвърли хавлиите и закрочи из стаята гол и застрашителен. Погледът му беше трескав като крачките. Юли заскимтя съчувствено.

— Я погледни какви тревоги ми се стоварват на главата! Останах без пари. Кралицата я няма. Народът не ме обича. Съседите не ми вярват. В скритината дръзват да ми се опълчват. И не ми казвай, че ще стана любимец на сганта, когато се ожения за онова наперено хлапе от Олдорандо. Ти ме посъветва да постъпя така и ми дойде до гуша от твоите съвети.

Сартори-Ирвраш се притискаше до стената, за да не се пречка в краката на краля. Кършеше ръце неловко.

— Ако ми позволите да говоря... Вярно ви служих, както преди това на баща ви. Лъгах за вас. Излъгах и днес. Замесих се в гнусното престъпление срещу Мирдолаторите пак заради вас. И за разлика от други канцлери, които ще избирате, аз нямам политически стремежи...

— Престъпление, значи! Твоят повелител е престъпник, тъй ли? А как иначе трябваше да потуша този бунт?

— Господарю, съветвах ви с оглед на вашето добро, а не на своето издигане. Така постъпих и спрямо злощастния проблем с развода. Дано си спомняте, че ви казах — никога няма да намерите жена като кралицата и...

Кралят сграбчи една хавлия и я уви около кръста си. Край ходилата му се образува локва.

— Ти ми каза, че дългът към страната е на първо място за мен. И аз направих жертвата, към която ти ме подтикна...

— Не, Ваше величество, не, аз несъмнено...

Сартори-Ирвраш безсилно махна с ръка.

— „Незъмнено“ — повтори Юли новата за него дума.

— Господарю, вие просто имате нужда от изкупителна жертва, върху която да излеете яростта си. Не бива да ме отстранявате така от длъжност. Престъпно е.

Думите отекнаха от стените. Жените сякаш се наканиха да избягат, сетне замръзнаха плашливо, за да не привлекат погледа на краля.

Той ревна срещу канцлера, червенина плъзна от челюстите по шията му.

— Пак престъпление, а! Аз ли съм престъпникът? Дърт плъх такъв, смееш да ми заповядваш и да ме обиждаш! Ще си разчистя сметките с тебе!

Скочи към подредените си одежди.

Уплашен, че е прекалил, Сартори-Ирвраш подхвана с треперещ глас:

— Ваше величество, простете ми, съзирам болката ви. Като ме отстраните, ще можете спокойно да стоварите вината върху мен и да сте отново безгрешен пред скритината. Сякаш истината може да се изкриви по подобен начин... Да, позната тактика, позната... и твърде прозрачна... но сигурно ще се споразумеем точно как да...

Той се запъна. Мъждива вечерна светлина заливаше стаята. В струпаните по небето облаци проблясваха отгласи от буря. Кралят измъкна мечата си от ножницата, оставена на масата. Размаха го.

Сартори-Ирвраш заотстъпва и събори стомна с ароматна вода, която обля с бълбукане плочките на пода.

Джандол-Анганол се впусна в сложно сражение с невидим противник, отбиваше удари, нанасяше ги, понякога се преструваше, че

се измъква от трудно положение, понякога нападаше свирепо. Движеше се мълниеносно из стаята. Жените се притискаха до стените и хленчеха жално.

— Хей! Яаа! Хо! Хей!

Кралят промени посоката на нападението и острието просветна към канцлера. Спря на косъм от гърдите му. Кралят заговори:

— Е, къде е моят син, къде е Робайдей? Казвай, стар злосторнико! Не знаеш ли, че той се кани да ми вземе главата?

— Ами да, господарю, напълно би подхождало на историята на вашия род — отвърна Сартори-Ирвраш, безпомощно опитвайки се да закрие тялото си с ръце.

— Трябва да вкарам сина си в пътя веднъж завинаги. Скрил си го някъде из онази твоя миша дупка.

— Не, господарю, не съм.

— „Господарю“! Обаче, „господарю“, фагорската стража ми разкри, че е при тебе. И ми напомни, „господарю“, че още имало кръв за източване в търбуха ти.

— Повелителю, вие сте пренапрегнат от скорошните премеждия. Нека да...

— Не мърдай, „господарю“, да не ти разпоря червата. Значи толкова съм могъл да ти се доверя! Знам, че криеш някакъв младеж в жилището си.

— Той е от Морструал, повелителю, едно незначително момче.

— А, значи вече предпочиташ момченца...

Но кралят загуби интерес към разпратата. С крясък запрати меча към тавана и острието се заби в дървото. Пресегна се да докопа дръжката и хавлията падна от тялото му.

Сартори-Ирвраш се наведе да я подаде на владетеля.

— Разбирам какво ви е вбесило и...

Но вместо да сграбчи хавлията, кралят впи пръсти в чарфрала на стареца и го дръпна силно. Хавлията отлетя в ъгъла, канцлерът писна уплашено. Хлъзна се по мокрия под и двамата тежко рухнаха във водата.

Кралят скочи ловко като котка и махна на жените да помогнат на Сартори-Ирвраш. Канцлерът пъшкеше, притиснал длани към кръста си.

— Хайде сега, разкарай се, „господарю“! — заповяда кралят. — Събирай си багажа, преди да ти покажа истински докъде ме е докарал моят бяс. И помни — знам, че си безбожник и Мирдолатор!

Щом се върна в жилището си, Сартори-Ирвраш накара робинята да разтрие гърба му с лечебни масла и си позволи удоволствието да постене измъчено. Личният му телохранител, фагорът Лекс, зяпаше безстрастно.

След малко канцлерът поиска кана сок от скуаниджи с лед от Лордриярдри и старателно засъчинява писмо до краля. От време на време опипваше натъртения си гръбнак.

„Достойни повелителю,

Служих вярно на рода Анганол и заслужих правото членовете му да се отнасят добре с мен. И още съм готов да ви служа, въпреки нападките ви срещу мен, защото съзнавам, че Ваше величество е смутен и объркан напоследък.

Що се отнася до моето безбожие и стремеж към знания, срещу които толкова често възразявате, нека ви изтъкна, че очите ми са отворени за истинската природа на нашия свят. Не се стремя да ви отклоня от вашата привързаност към вярата, а само да ви обясня, че точно вярата е причината за настоящите ви затруднения.

За мен светът е едно цяло. Знаете за моето откритие, че хоксното е животно с козина на цветни черти, макар сега това да изглежда невероятно. Откритието ми е извънредно важно, защото показва връзката между сезоните на Голямата година и ни позволява да я разберем по-добре. Вероятно още много растения и животни са си създали подобни начини на приспособяване, чрез които видът им да оцелее през толкова различния климат в отделните епохи на Голямата година.

А дали и човечеството не е изобретило подобно средство в лицето на религията? И то е по-различно от

животинските хитрини, защото човекът се отличава от зверовете. Религията обединява обществото при изпитанията на студовете или, както е сега, по време на страшната горещина. Тази свързваща сила, това единение е твърде ценно, защото ни позволява да оцелеем като цели племена и дори народи.

Но тя не бива да властва в отделните личности, в мисленето ни. Ако жертваме прекалено много за религията, ставаме нейни затворници, както мадите са пленници на своя укт. Повелителю, простете ми, че ви изтъквам всичко това и се боя, че трудно ще преглътнете поученията ми, но и сам вие сте готов да станете роб на Акханаба...“

Сартори-Ирвраш спря. Не, отиваше твърде далеч, както винаги. Прочете ли това изречение, разяреният крал ще пожелае да прекъсне нишката на живота му. Старецът изпъшка, стана да вземе нов лист пергамент и написа по-умерен вариант на писмото. Поръча на Лекс да го отнесе.

После седна и заплака.

Задряма. След време се събуди и откри, че Лекс е застанал над него, а тесният му белезникав език често се плъзга нагоре в ноздрите. Отдавна бе свикнал с мълчанието на фагорите. Колкото и да ги мразеше, досаждаха по-малко от робите хора.

Часовникът на масата показва, че приближаваше последният час на денонощието. Канцлерът се прозя, протегна се и реши да облече нещо по-сгряващо. Отвън небесното сияние блещукаше над пустия двор. Всички в двореца спяха, може би с изключение само на краля...

— Лекс, ще отидем да поприказваме с нашия затворник. Ти нахрани ли го?

Неподвижният фагор отвърна:

— Господине, затворникът има своя храна.

В гърления му изговор почтителното обръщение звучеше „гоззбодине“. Не се справяше особено добре с олонецкия език, но заради отвращението си към фагорите Сартори-Ирвраш не бе пожелал да научи хурду.

Сред рафтовете, покриващи почти изцяло стените, имаше шкаф. Лекс го отмести и откри желязна врата. Двурогият тронаво напъха ключ в бравата, завъртя го и отвори вратата. Човекът и фагорът влязоха в тайната килия.

Някога към тази стая имаше отделен вход. Още по времето на Варпал-Анганол канцлерът заповяда да зазидат другата врата. Сега тук се влизаше само през работния му кабинет. Прозорецът бе препречен с дебели здрави пръти. А отвън трудно се забелязваше на объркващата окоото фасада на двореца.

Из стаята бръмчаха мухи, пълзяха по масата и по ръцете на Били Ксяо Пин.

Той седеше на стол. Веригите му бяха вързани за устойчива халка, зазидана в пода. По дрехите му избиваха петна от пот. Вонята тежеше в тясната килия.

Сартори-Ирвраш извади от джоба си торбичка със скантиом, планински билки и листа от други ароматни растения, притисна я към носа си и посочи кофата в ъгъла.

— Изхвърли това.

Лекс веднага изпълни заповедта.

Канцлерът премести стол към затворника, но на достатъчно разстояние, за да бъде в безопасност от заплашителни жестове. Приседна предпазливо и изпъшка от болките в гърба си. Запали дълъг свитък листа от вероника.

— Билиш-Оупин, тук си вече два дена. Искам пак да поговорим. Аз съм канцлер на Борлиен и ако се опиташ да ме лъжеш, във властта ми е да те подложя на мъчения. Представи ми се като кмет на крайбрежен град, в залива Чалс. Но когато реших да те затворя, започна да се хвалиш, че си много по-видна личност и си дошъл от друг свят, обикалящ над нас. А днес кой си? Искам истината!

Били изтри лице в ръкава си и каза:

— Господине, повярвайте ми, че знаех за тази тайна килия, още преди да дойда при вас. Но все още не познавам твърде много подробности от вашите обичаи. Сгреших, че отначало се представих с лъжлива самоличност, но се съмнявах дали ще приемете лесно истината.

— Без да изпадам в суетност, смея да твърдя, че съм сред най-запалените търсачи на истината в своето поколение.

— Знам това, господине. Щом е така, освободете ме. Нека последвам кралицата в изгнанието ѝ. Защо ме оковахте, та аз никому не желая злото!

— Оковах ви, защото може би ще извлека някаква полза от вас. Сега станете!

Канцлерът огледа пленника. Несъмнено в този човек имаше нещо странно. Нямахше източеното телосложение на кампанлатец, нито пък се отличаваше с бъчвоподобния строеж на онези изроди, понякога показвани по панаирите, чиито праотци (според медицинската наука) не бяха преживели почти неизбежната зараза на костната треска.

Неговият приятел Кара-Бансити от Отасол би казал, че костната структура обяснява чудатото закръглените черти на лицето му. Кожата на младия мъж беше гладка, забележимо бледа, а чипият му нос — олющен от слънцето. Косата му беше тънка и гъста.

Имаше и по-трудно забележими разлики, например в погледа на пленника. Когато слушаше, гледаше встрани и се взираше в Сартори-Ирвраш само ако решише да заговори. Но може би страхът обясняваше тази особеност. Често вдигаше очи нагоре, вместо да свежда глава. И по олонецкия му език веднага личеше, че е чужденец.

Канцлерът помисли за всичко това, преди да каже:

— Опишете ми този свят над нас, от който твърдите, че идвате. Аз съм разсъдлив човек и ще ви изслушам без предубеждение.

Той смукна дим от свитите листа и се закашля.

Лекс се върна с празната кофа и застана неподвижен до стената, впил вишневите си очи в неопределена точка.

Били седна и веригите издрънчаха. Опря натежалите си от оковите китки на масата и започна:

— Милостиви господине, както вече ви казах, идвам от свят, значително по-малък от вашия. Размерите му са горе-долу колкото на хълма, върху който е построен матрасилският замък. Светът се нарича „Авернус“, макар вашите астрономи отдавна да го познават под името Кайдо. Отдалечен е от Хеликония на около хиляда и петстотин километра, една обиколка около планетата завършва за 7770 секунди и неговите...

— Чакайте! Върху какво е разположен този ваш хълм? Виси във въздуха ли?

— Около „Авернус“ няма въздух. Всъщност той представлява една метална луна. Не, сетих се, господине, нямате такава дума в олонецкия, защото Хеликония е лишена от естествен спътник. „Авернус“ непрекъснато обикаля около Хеликония, както Хеликония се върти около Баталикс. Движи се в пространството като вашата планета. Иначе би паднал под въздействието на гравитацията. Нали разбирате този принцип, господине? Познавате връзката на Хеликония с Баталикс и Фрейър.

— Напълно разбирам смисъла на казаното от вас — Сартори-Ирвраш се тупна по плешивото теме, за да отпъди муха. — Говорите с автора на „Азбука на историята и природата“, в която бих искал да обобща цялото достъпно ни знание. Малцина проумяват — но аз съм сред тях, — че Фрейър и Баталикс се въртят около общ център, а Копейз, Аганип, Ипокрена заедно с Хеликония се въртят около Баталикс. И бързината на съседните ни планети по орбитите им съответства на големината и отстоянието им от нашата звезда Баталикс. Освен това космологията ни учи, че тези планети произхождат от Баталикс, както хората дължат живота на майките си и както Баталикс е произлязъл от Фрейър, своя родител. Смя да се лаская от убеждението, че в небесните дела съм достатъчно осведомен.

Той вдигна глава и издуха струя дим към тавана. Били се прокашля.

— Е, не е съвсем вярно. Баталикс и неговите планети образуват сравнително стара звездна система, уловена от притеглянето на много по-голямо слънце, наречено от вас Фрейър. Станало е преди около осем милиона години според нашето измерване на времето.

Канцлерът се размърда неспокойно, кръстоса крака и позволи на раздражението си да проличи.

— Сред препятствията по пътя към знанието са гоненията на властниците, трудностите на изследването и най-вече неспособността да определиш кое трябва да изследваш. Разяснил съм всичко това още в първата глава на своята книга. Явно имате някакви знания, но се отричате от тях като ги смесвате с измислици, по незнайни за мен съображения. Спомнете си, Билиш-Оупин, че и изтезанията са другар на истината. Аз съм търпелив човек, но тези дрънканици за милиони изчерпват търпението ми. Няма да ме впечатлите с големи числа. Всеки може да си ги изсмуче от пръстите.

— Господине, нищо не измислям. Колко са обитателите на Кампанлат?

Канцлерът като че се обърка.

— Ами, към петдесетина милиона според най-достоверните изчисления.

— Грешите, господине. Шестдесет и четири милиона човеци и тридесет и пет милиона фагори. По времето на Врай-Ден, на която обичате да се позовавате, броят им е бил осем милиона човеци и двадесет и три милиона фагори. Биомасата зависи пряко от количеството енергия, достигаща повърхността на планетата. А в Сиборнал...

Сартори-Ирвраш размаха ръце.

— Стига, опитвате се да смутите ума ми... Да се върнем на звездната геометрия. Нима дръзвате да твърдите, че не съществува връзка между Баталикс и Фрейър?

Били изгледа косо стареца, седнал далеч от него.

— Достопочтени държавнико, а дали ще ми повярвате, ако ви разкрия какво всъщност се е случило?

— Зависи дали във вашата история ще открия поне сянка на правдоподобие.

Били Ксяо Пин каза:

— Само веднъж зърнах кралицата за миг. И какъв ще е смисълът да съм тук, да умра тук, ако не споделя с вас величествената истина?

Докато говореше, припомняше си как Мирдем-Ингала мина омайващо край него с веещ се зад нея воал.

Фагорът стоеше до попилата мръсотии стена, старецът се наместваше върху скърцащия стол. Мухите бръмчаха. А отвън не се чуваше нито звук.

— По пътя към двореца видях надпис на олонеcki — „Цялата мъдрост на света е съществувала винаги“. Не е така. За религията може и да е вярно, но за науката е явно заблуждение. Истината се крие във факти, изискващи мъчителни усилия, и в хипотези, нуждаещи се от непрекъсната проверка. Макар че там, откъдето идвам, фактите вече са заличили истината. Както сам казахте, много препятствия има по пътя към знанието и към метаструктурата на знанието, наричана от нас наука. „Авернус“ е изкуствен свят. Той е творение на науката и на нейното приложение, което ние наричаме с непозната за вас дума —

технология. Може да се учудите, но расата на моите прародители се е развила на далечната планета Земя и е по-млада от вас, хеликонийците. Но ние сме страдали от по-малко природни спънки в сравнение с вас.

Той поспря, почти зашеметен от произнасянето на наситената със смисъл дума Земя в точно тази обстановка.

— Затова няма да ви лъжа. Но съм длъжен да ви предупредя, че вероятно думите ми няма да съвпадат с вашата представа за света. Може и да се стъписате, въпреки че сте най-просветеният човек на своето време.

Канцлерът угаси угарката от свитъка върху масата и притисна длан към челото си. Главата го болеше. Въздухът в килията го задушаваше. Трудно следеше думите на младия чужденец и мислите му все се отклоняваха към видението как голият крал се опитваше да измъкне забития в тавана меч. А затворникът не млъкваше.

Там, откъдето идваше Били, космосът изглеждаше познат като градинката в задния двор. Най-делово говореше за жълта звезда от типа G-4 на възраст около пет хиляди милиона години. Беше с ниска интензивност на излъчването и повърхностна температура само около 5000 градуса по Келвин. Това слънце сега наричаха Баталикс. Продължи с описанието на единствената му обитаема планета — Хеликония, твърде подобна на далечната Земя, но по-стара и хладна, с по-бавни биологически процеси. И на повърхността ѝ с течение на хилядолетията се развил вид, прескочил от положението на животно до господство.

По земните мерки преди осем милиона години Баталикс и неговите планети навлезли в твърде претъпкан сектор от пространството. Две звезди, които той обозначи с А и В, се обикаляли една друга. Баталикс бил придърпан от мощното гравитационно поле на звездата А. След настъпилите гравитационни смущения звездата В отлетяла нанякъде в космоса и А се сдобила с нов спътник — Баталикс.

Това слънце беше несравнимо с Баталикс. Само на десет-единадесет милиона години, развивало се не като звездите от главната галактическа последователност и вече навлизаше в старческата си звездна възраст. Радиусът му седемдесет пъти надвишаваше този на Баталикс, повърхностната температура беше двойно по-висока.

Колкото и да се насилваше, канцлерът не можеше да слуша с внимание. Потискаше го предчувствието за голяма беда. Зрението му се замъгляваше, сърцето му биеше неравномерно и силно и сякаш отекуваше от стените на стаята. Притискаше дъхавата торбичка към носа, за да подпомогне дишането си.

— Достатъчно! — прекъсна той словоизлиянията на Били. — Хора като вас са се срещали и преди. Говорите нелепости и се подигравате с разсъдъка на по-мъдрите от вас. Може би страдате от присъща на вашия тип склонност към заблуди... Нищо чудно. А само преди две денонощия, преди някакви си петдесетина часа, кралицата на кралиците напусна Матрасил, обвинена в заговор, шестдесет и един Мирдолатори бяха убити най-жестоко... А вие ми приказвате за слънца, подскачащи насам-натам като капризни дечица...

Били потропваше с пръстите на едната си ръка по масата, с другата отпъждаше мухите. Лекс стоеше наблизко като мебел, затворил очи.

— Сам аз съм Мирдолатор. И съм твърде отговорен за тези престъпления. Вкоренен ми е навикът да служа на краля... както той по навик служи на религията. Животът беше толкова безметежен... Сега кой знае какви нови грижи ще ни донесе утрешният ден?

— Прекалено обсебен сте от тукашните дребни интриги — заяви Били. — С нищо не сте по-добър от моя Съветник в „Авернус“. Той дори не вярва напълно в съществуването на Хеликония. Вие на свой ред не вярвате напълно в съществуването на вселената. Вашият *umwelt* не е по-голям от този дворец.

— Какво е *umwelt*?

— Обхванатото от вашите възприятия.

— Преструвайте се, че знаете какво ли не. Тогава вярно ли е предположението ми, че хоксното е животно на кафяви черти, които са били яркоцветни през пролетта на Голямата година?

— Прав сте. Животните и растенията използват най-различни стратегии, за да преживеят чудовищните промени в една Голяма година. Тук имате двойствена биология и ботаника — някои се ориентират по едната звезда, други — по втората.

— Пак се върнахте на вашите прескачащи се слънца. А моето убеждение, затвърждавано вече тридесет и седем години е, че нашите две слънца са поставени в небето като вечно напомняне за

двойствената ни същност, за духа и тялото, живота и смъртта, както и за по-общите двойки противоположности, властващи над човешкия живот — студа и жегата, светлината и мрака, доброто и злото.

— Господин канцлер, казвате, че хора като мен са се появявали и преди. Може да са били други посетители от „Авернус“, също опитващи се да ви разкрият истината. Но пренебрегнати и отритнати.

— Разкриване на истината чрез смахната геометрия? Значи бързо са били сполетени от гибел!

Сартори-Ирвраш стана и смръщи вежди. Били също се изправи с усилие, за да вдигне и дрънчащите вериги.

— Истината би ви направила свободен. Мислете каквото щете, но тези „смахнати геометрии“ са закони на вселената. И вие долавяте това. Уважавайте ума си. Защо да не стигнете и по-далеч, да се изтръгнете извън своя *umwelt*? Гъмжащият на Хеликония живот е плод на толкова смешните за вас „смахнати геометрии“. Звездата от клас А, позната ви като Фрейър, е гигантски водороден реактор на термоядрения синтез, бълващ високоенергетично излъчване. Преди осем милиона години Баталикс и планетите му започнали да обикалят около Фрейър и били подложени на интензивно рентгеново и ултравиолетово излъчване. Въздействието му върху дотогава мудната биосфера на Хеликония било изключително сериозно. Започнали поредици от бързи генетични изменения. Появили се невероятни мутации. Някои от новите форми на живот оцелели. И в частност, един животински вид се развил дотолкова, че да застраши господството на друг, много по-стар вид...

— Стига глупости! — викна Сартори-Ирвраш и пренебрежително размаха ръка. — Какви са тези щуротии — един вид се превръщал в друг? Може ли кучето да стане аранг или хоксното да се превърне в кайдо? Поне това е всекиму известно — всяко животно има своето място, както на хората е отредена роля. Така е подредил света Всемогъщият.

— Но вие сте атеист! Нали не вярвате във Всемогъщия!

Смутен, канцлерът разтърси глава.

— Бих предпочел Всемогъщият да направлява живота ми, а не вашите налудничави измислици... Надявах се да ви представя като интересно забавление на Джандол-Анганол, но вие само ще го побъркате още повече.

Сартори-Ирвраш уморено си помисли, че в момента не би могъл да успокои краля с разумни средства. Самият той се чувстваше далеч от обичайната си разсъдливост. Докато слушаше Били, спомни си за друг смахнат младеж — сина на краля Робайдей. Някога беше чаровно дете, но се поддаде на нездрава мания, потапяше се в пустинята като в изгаряща майчина прегръдка, стана ненадминат в лова и често нищо не се разбираше от бръцолевенето му... Превърна се в тежка напаст за царствените си родители.

Канцлерът се удиви на своето дълго упорство в борбата да проникне в смисъла на света. Но защо такъв вездесъщ проблем потискаше умовете на нищожен брой хора?

Току-виж, Били се окаже творение на собствената му фантазия, мрачната противоположност на разума, пратена му да го измъчва.

Обърна се към фагора.

— Лекс, наглеждай го. На сутринта ще умувам как да се отърва от него и неговия *umwelt*.

Канцлерът влезе в спалнята, угнетен от своята самота. Кралят го сграбчи и го събори на пода! Усещаше натъртените места по гърба си и си признаваше колко е погрозняло тялото му с годините. Напоследък всеки нов ден му носеше само срам.

Повика робинята си и тя се появи неохотно, както и той се бе изправил с нежелание пред своя крал.

— Разтрий ми гърба — заповяда канцлерът.

Тя легна до него и започна нежно да го размачква с коравата си длан — от врата до кръста. Сартори-Ирвраш вонеше на вероника и фагори. Тя беше от Рандонан, с белези от племенната татуировка по бузите. Ухаеше на плодове. След малко старецът се обърна с лице към нея, членът му се надигна. Имаше една утеха и за безбожници, и за вярващи, едно убежище от терзанията на абстракциите. Канцлерът пъкна ръка между нейните мургави, вече разтворени бедра, с другата бръкна под туниката ѝ, за да сграбчи гърдите.

Тя го привлече към себе си.

В „Авернус“ пуснаха подписка за организиране на спасителна експедиция до повърхността на Хеликония. Искаха да спасят Били. Никой не обърна особено внимание на начинанието. В подписания от

Били договор бе посочено ясно, че с каквито и трудности да се сблъска, не бива да очаква помощ. Но това не попречи на много млади дами от клана Пин да заплашват със самоубийство, ако управата незабавно не предприеме нещо.

Работата на станцията продължаваше с обичайния си ритъм, както през изминалите тридесет и два века. Авернианците дори не подозираха, че земните технократи ги бяха програмирали в послушание. Многолюдните кланове продължаваха да обработват постъпващата информация и автоматичните системи все така предаваха сигналите си към далечната Земя.

По родната планета навсякъде бяха пръснати гигантски аудитории, подобни на морски раковини.

За земните жители случките на Хеликония бяха новини. Сигналите се приемаха първо на Харон, в най-крайните далечини на Слънчевата система. Там отново ги анализираха, подреждаха, съхраняваха, препредаваха. Най-популярните предавания се излъчваха по земния канал „Просветно развлечение“, подбиращ разнообразни продължителни драми от планетата на двете слънца. Сега най-голямо внимание отделяха на новините от кралския двор на Джандол-Анганол. Вести отпреди хиляда години.

Онези, които гледаха и слушаха новините, бяха част от планетарно общество, преживяващо не по-малко коренни промени от хеликонийското. Упадъкът на съвременната епоха бе ускорен значително от разширяването на полярните ледени шапки, възвестило настъпването на Великия ледников период. През деветия век от шестото хилядолетие след Христос глетчерите отново отстъпваха и земните народи се заселваха все по на север. Старите расови и национални вражди затихнаха. Преобладаваше настроение, съответстващо на смекчения се климат, и изтънчената чувствителност се насочи към изследване на връзката между биосферата, живите същества и самата породила ги планета.

И за пръв път се появиха водачи и държавници, достойни за народите си. Те споделяха общата мечта и вдъхновяваха населението. Погрижиха се драмата на залутаната в космоса планета Хеликония да стане поучение за последиците от глупостта и за влиянието на неизмеримата плетеница от обстоятелства върху живота.

Милиони земяни идваха в гигантските раковини, за да проследят отпътуването на кралицата, изгарянето на Мирдолаторите, раздора между краля и неговия канцлер. Бяха съвременни събития, защото влияеха на емоционалната нагласа на зрителите, взиращи се в образите по грамадните екрани. Но в същото време бяха отдавна отминали случки, съхранени от потоците светлинни лъчи, пренесли се през вселената. И сякаш светлината избухваше с нов живот и свежест, стигнеше ли до съзнанието на земните хора, както отдавна превърналите се във възлища дървета от миналото на Земята отново освобождаваха съхранената слънчева енергия в огъня на камината.

Тези пламъци не докосваха всички души. В някои среди гледаха на Хеликония като на отглас от отдавнашното минало. Вярваха, че е най-добре да забравят периода от собствената си история, когато земните дела се управляваха не по-добре от хеликонийските. Новите хора насочваха съзнанието си към ново мислене, нов начин на живот, в който човекът и неговите машини не бяха върховният съдник. Все пак някои, упорстващи в постигането на тази цел, отделяха време за грижите на Сартори-Ирвраш и ставаха Мирдолатори.

Дори в новите северни селища имаше множество привърженици на кралицата. Ден и нощ очакваха поредните прастари новини.

X

БИЛИ СМЕНЯ ГОСПОДАря СИ

Независимо дали Акханаба или „смахнатата геометрия“ направляваха събитията в Матрасил, дали тези събития бяха предопределени или се дължаха на слепия сблъсък на обстоятелствата, дали свободната воля или неизбежността ги насочваха, но си остава факт, че следващите двадесет и пет часа преминаха твърде окаяно за Били Ксяо Пин. В съзнанието му избледняха ярките цветове, които сетивата му поглъщаха в първите мигове след слизането му на Хеликония. Мястото им заеха кошмарите.

След деня от Голямото лято, когато канцлерът Сартори-Ирвраш разпитваше Били, без да се вслуша съсредоточено в отговорите му, имаше нощен период от почти пет часа. В небето не се виждаха нито Фрейър, нито Баталикс.

Ниско над северния хоризонт блестеше кометата на Ярап-Ромбри. После я погълна чудновата мъгла. Очакваният нагорещен вятър от пустинята не задуха, а вместо него плъзна тази бяла мътилка.

Мъглата настъпваше нагоре, срещу течението на реката. Първи я усетиха като ледена тръпка голите гърбове на товарачите, просяците и останалите, намиращи препитанието си край сливащите се тук Валворал и Такиса.

Някои от прибиращите се моряци като че повлякоха белите валма в бедните си къщурки по улиците зад доковете. Надничащите навън техни съпруги затваряха капациите по прозорците и виждаха как ленивите въздушни въртопи се сливаха в поглъщаща всичко млечна непрогледност.

Гъстата мъгла сякаш преля над хълмовете и потайно като зараза проникна зад крепостните стени.

Там войниците с тънките си униформи, фагорите със сплъстената си козина крачеха из натрапчивата влага, кашляха от нея, превръщаха се в неясни силуети. И дворецът не устоя дълго на нашествието и заприлича на струпани призраци на сгради. Мъглата

печално и безмълвно плъзна из пустите помещения, където бе живяла кралица Мирдем-Ингала.

Прокрадващата се влага се промъкна и в света под хълма. Виеше се сред гъмжилото от гонгове, възклицания, молитви, поклони, ритуали и потиснати желаниа, където се пораждаше светостта. Смята ѝ се смесваше незабелязано с дъха на потъналите, в бдение, за да оцвети във виолетово сияние пламъчетата на оброчните свещи, сякаш само тук мъглата откриваше място, където бе добре дошла. Стелеше се по подовете, сред босите стъпала и намираше път към потайностите на хълмовете.

Към тези скрити места сега водеха и Били Ксяо Пин.

Щом Сартори-Ирвраш го остави сам, той оброни уморено глава на масата и остави мислите си да щъкат в безредна премала. Опита се съзнателно да въведе ред в гонитбата им, те му бягаха като заварени в къща грабители. Нима сам той бе описал веднъж Хеликония като „логически спор“? Е, да, но с действителността не можеше да се препира. Спомняше си своите красноречиви доводи в дискусиите за съществуващото със своя Съветник, докато живееше в „Авернус“. Сега се бе сблъскал с истинската действителност, която след време щеше да го унищожи.

Крадливите мисли пак се мярнаха из главата му, но ги пропъди заприличалият му на куче Лекс, като постави паница с храна на масата.

— Трябва ядене — заповяда двурогият, когато Били вдигна замаян поглед към него.

В паницата имаше овесена каша с резени от разноцветни плодове. Били взе сребърната лъжица и започна да загребва от кашата. Храната беше блудкава. Преглътна няколко пъти и го налегна унес. Бутна паницата настрана, изпъшка и пак опря глава на масата. Върху кашата накацах мухи, настаниха се и на бузата му.

Лекс отиде до стената срещу вратата, откъдето влизаха той и канцлерът. Почука по дървената облицовка. От другата страна отвърнаха на сигнала и той отново потропа два пъти с дълга пауза. Част от облицовката се отвори навътре сред прашно облаче.

В килията влезе фагорка, с присъщите на своята раса плъзгачи се крачки. Без да се бавят, двамата с Лекс вдигнаха омаломощения

Били и го внесоха в тясното коридорче. Тя поспря, колкото да залости отново тайната врата.

Подобни забравени от всички проходи изобилстваха в двореца. А този, бездруго недовършен, като че бе изоставен от векове. Двамата едри нечовеци го изпълваха от стена до стена.

В крепостта на Матрасил фагорите-роби бяха не по-малко от фагорите-войници. Понякога им поверяваха строителни работи, с които все някак се справяха. Бяха прокарали и свои пътища сред грамадните каменни стени, за да се движат необезпокоявани из сградите.

Вцепенен, но с будно съзнание, Били бе понесен нагоре и надолу по виещи се стълби, които сякаш не водеха никъде. Главата му се люшкеше зад рамото на гилотата и се удряше в плешката ѝ на всяка крачка.

Спряха замалко близо до изход. Водните капчици насищаха въздуха. Някъде зад ъгъла пращеше насмолена факла. Изскърцаха панти. Спуснаха Били през прикрит с капак отвор и той се озова под земята. Ужасът му се прояви само в намек за въздишка.

Пак се отпусна немощно, едва тогава зърна за миг факела и космата фагорска глава го скри от погледа му. Беше в някакво подземие, стискаха го трипръсти лапи. Бледоморави и червеникави зеници грееха в мрака. Заобикаляха го гадни миризми и звуци от тътрещи се ходила. Капакът тресна над него, екотът бързо заглъхна.

Не виждаше почти нищо друго освен гърба на понеслото го чудовище. Още една врата, още изчакване, поредните стълби и все същото налудничаво шептене. Били изпадна в несвяст, но все пак усещаше друсането върху рамото на спускащата се гилота, продължило незнайно още колко време.

Сетне го накараха да върви насила като прекалил с пиенето човек. Дори не усещаше краката си. Разбира се — бяха сложили упойващо вещество в храната. Осъзна, че се намираха в голямо подземно помещение, минаха по настлана с дъски пътека близо до тавана. От перилата висяха някакви флагове. Долу се бяха събрали хора, боси и в дълги одежди. След миг си спомни, че това трябва да са монаси. Седяха около дълги маси, прислужваха им фагори, облечени в дрехи като техните. Паметта на Били Ксяо Пин постепенно се проясни. Сети се за манастирите в подножието на хълма, където си купи вафла.

Сега го превеждаха през плетеницата от манастирски проходи, издълбани в скалата под двореца на Джандол-Анганол.

Ходенето го посъживи. Придружаваха го две гилоти. Вероятно Лекс се бе върнал да дежури при канцлера. Той викна безсилно на монасите долу, но никой не го чу в глъчката. Скоро излязоха от осветената зала.

Още коридори. Опита се да възрази, но женските фагори го бутнаха да върви напред. До него по каменната стена се виеха изваяни орнаменти. Хвана се за тях, но ръката му бе откопчена от стената.

Пак слязоха по стъпала.

Непрогледна тъма, мирис на река и незначайни неща.

— Моля ви, пуснете ме — бяха първите му думи.

Отвори се още една врата.

Вкараха го в различен свят — подземното владение на двурогите. Самият въздух беше друг със странната си смрад и особени звуци. Някъде се плискаше вода. Всичко имаше необичайни пропорции, арките бяха широки и приплеснати. Неравната пътека сега водеше нагоре. Все едно че влизаха в устата на мъртвец.

Нищо преживяно в „Авернус“ не бе подготвило Били за това приключение. Тълпи фагори се скупчваха да го огледат, едва не завираха кравешките си мутри в лицето му. Избутаха го пред съвет от мъжки и женски двуроги. В ниши по стените бяха подредени техните тотеми — съсухрени, вроговени фагори, потъващи все по-дълбоко в своя унес. Най-старият приличаше на малка черна кукла, почти изцяло превърнала се в кератин. Младият кзан Гхът-Иронц Тарл ръководеше съвета.

Едва бе надраснал възрастта на креат. По гъстата бяла козина на раменете му още личаха червеникавите връхчета. Дългите извити рога бяха нашарени спираловидно. Държеше главата си наведена напред, за да не закачи ниския таван — сякаш войнствено накланяше рога.

Колкото и недовършен вид да имаше помещението, личеше кръглата му форма. Наистина тази зала (ако думата беше подходяща за сборното място на нечовешкото гъмжило) наподобяваше колело. Гхът-Иронц Тарл стоеше сковано, където трябваше да е разположена главината на колелото.

По-голямата част от площта бе разделена с ниски прегради, излизаци от центъра като спици. Тук неподвижно се възправяха

членовете на съвета, само ушите им помръдваха едва забележимо. До всяка преграда имаше корито и верига, чиито краища бяха вдълбани в стената. В пода бяха прокопани улеи за вода или урина, продължаващи до канавките по края на колелото.

Наглед мъглата бе проникнала и тук или пък гадният дъх на двурогата раса придаваше синкав ореол на факлите. Докато грубите лапи го опипваха, Били разгледа каквото можа от околната сцена. Наклонени пътеки водеха нагоре или дори още по-надълбоко в земята.

Осени го прозрение — по това време фагорите се събират тук, за да избягат от жегата. Ще настъпи и период, когато човеците ще се гушат сред тези стени, за да се спасят от студа. А тогава фагорите ще властват в света отвън.

Беше въведено някакво подобие на ред и започна разпит. Явно Лекс бе съобщил на Гхът-Иронц Тарл същината на беседата между Били и Сартори-Ирвраш.

До кзана седеше жена на средна възраст, чието тяло се губеше в гънките на безформена роба. Превеждаше поредицата въпроси на олонецки език. Всичко се въртеше около пристигането на Били от Фрейър. Фагорите не искаха и да чуят за някакъв си „Авернус“. Щом този „син на Фрейър“ бе дошъл от другаде, значи трябваше да е от Фрейър, източника на всяко зло.

С мъка проумяваше въпросите им. А и те едва ли схващаха смисъла на неговите отговори. Дори с канцлера на Борлиен му бе трудно да се разбере, но тук дялящата ги културна пропаст бе къде по-широка. Били би я нарекъл „непреодолима“, но все пак понякога думите му стигаха до фагорите. Например тези кошмарни същества успяха да си изяснят, че периодът на засилващо се затопляне на Хеликония ще отmine след три-четири човешки поколения, за да започне дългият преход към зимата.

В този момент разпитът прекъсна и кзанът изпадна в транс, за да общува с присъстващите тук предци на племето. Роб-човек донесе на Били ароматна вода. Той помоли да го върнат в двореца, но след малко въпросите отново започнаха.

Твърде любопитен му се стори фактът, че фагорите долавяха онова, което остана недостъпно за ума на Сартори-Ирвраш. Те разбираха, че Били е пътувал през празното пространство, макар че на езика на двурогите „пространство“ се изразяваше с почти непреводимо

струпване от думи, означаващо „неизмерим път от въздушни обрати и големи години“. Понякога го назоваваха по-кратко — „пътят на Аганип“.

Разгледаха часовника му, без да го докосват. Бутаха го от един присъстващ фагор към друг, по реда на спиците в колелото, за да видят всички устройството. Обяснението на Били, че трите екранчета показват времето на Земята, Хеликония и „Авернус“, беше безсмислено за тях. Подобно на фагорите, които срещна по пътя към Матрасил, не се опитаха да му отнемат уреда и скоро вниманието им се отклони към други въпроси.

Очите на Били сълзяха, носът му протече — имаше алергия към гъстата им козина, в която трябваше да се отърква по принуда.

Между кихавиците им разказа каквото знаеше за положението на Хеликония. Страхът го подтикваше да разкрие всичко. Чуеха ли нещо достъпно за разсъдка си или пък особено интересен за тях факт, кзанът предаваше информацията на своя вроговен предтеча, но дали за да го осведоми или за да съхрани знанието, Били не беше сигурен. Фагорите не бяха обект на неговите изследвания в „Авернус“.

Може би в един момент, както той ненужно подробно обясняваше как се сменят сезоните, те му казаха, че през някои части от годината монашеските пещери под хълмовете са обител за фагорите, а през други — за „синовете на Фрейър“. Веднъж, в един друг живот, Били се похвали, че в „Авернус“ има твърде малко необикновени неща. Сега бе обвит от мъглата на чуждото битие и нишката на смисъла се преплиташе странно между думите на хурду, всекидневния говор на фагорите и техния „език на вечността“, между научното и символичното.

Същинско дете, открило, че и животните имат дар слово, Били ги слушаше:

— Възможността за мъст срещу синовете на Фрейър не съществува в нехармоничния сезон на Голямата година. Само на оцеляването сме длъжни да се посветим. Предпазливост изпълва мислите ни. Времето продължава до смъртта на Фрейър. Кзанът Джандол-Анганол простира закрила за оцеляването на двурогите в земите на своето племе. И затова е заповедта за нашите воители да подкрепят кзан Джандол-Анганол. Такъв е сегашният ни закон за нехармоничния сезон. И ти, Били, трябва да внимаваш, за да не мъчиш

още повече този обзет от слабост кзан на име Джандол-Анганол. Имаш ли разбиране за това?

Претрупаните от съществителни изречения се въртяха хаотично в съзнанието му, той се опита да заяви, че е невинен. Но въпросите за вината, за необременената съвест бяха извън света на фагорите. Докато говореше, объркването им сякаш само засили натежалата във въздуха враждебност.

Но зад тази враждебност се спотайваше някакъв безличен страх. Според тях Джандол-Анганол беше слаб и те се бояха, че скрепи ли веднъж съюза си с Олдорандо чрез династачен брак, може да подложи расата им на същите гонения в Борлиен. Омразата им към Олдорандо беше съвсем недвусмислена, особено ненавистта към столицата, която на „езика на вечността“ наричаха Хърм-Бхърд Идок.

И докато за човечеството делата на фагорите бяха загадка, непрогледна тайна, за двурогите човешкото битие беше достатъчно разбираемо. Пренебрежението на хората стигаше дотам, че фагорите често присъстваха незабелязано и при обсъждането на най-трудните държавни въпроси. Така и най-презряното фагорче се превръщаше в чудесен съгледвач.

Застанал между привидно безжизнените туловища, Били предположи, че искат да го задържат като заложник, за да се противопоставят срещу новия брак на краля. И затова се постара да ги убеди с отпадналия си глас, че кралят дори не подозира за съществуването му.

Но щом изрече думите, съзря друга опасност. Осъзнаят ли, че присъствието му в двореца е тайна, може да го оставят тук, в още по-лош затвор от предишния. Но косматият съвет се занимаваше с други мисли, още веднъж подхванаха пленяването на Баталикс от Фрейър — толкова важно за тях събитие, че сякаш никога не го забравяха.

Щом той не е дошъл от Фрейър, дали не е от Т'Сен-Хър? Били не разбра въпроса. За тях Т'Сен-Хър може би е „Авернус“ — Кайдо? Очевидно не беше така. Те се опитаха да обяснят, той се помъчи да проумее. Т'Сен-Хър си остана загадка. Подобно на роговите фигури, изправени покрай стената, Били беше обречен да казва едно и също безброй пъти, с все по-слаб глас. Разговорът с фагорите приличаше на безплодната борба с вечността.

Членовете на съвета си го предаваха един на друг, някои го докосваха, други го завъртаха, за да го огледат. И отново с интерес се взираха в трите екранчета на часовника му. Менящите се числа приковаваха вниманието им. Но дори не понечиха да докоснат часовника, сякаш доловили в него разрушителна сила.

Били още търсеше думи, когато видя, че кзанът и другите от съвета си тръгват. Съзнанието му отново се замъгли. Откри, че с усилие стига до познат стол, отпуска чело върху позната маса. Гилотите го бяха върнали в килията му. Под булото на нощта напираше бледото утро.

В стаята го чакаше Лекс, фагорът с отрязаните рога, почти изцяло предан на господаря си.

— Необходимост е сън — посъветва той Били.

Били заплака и заспа, облян в сълзи.

Мъглата се разпростря надлъж и нашир, изпълзя нагоре по течението на Валворал, към джунглите по двата бряга. Невъзпряна от границите между държавите, проникна надалече в Олдорандо. Ведно с другите речни съдове обхвана и „Дамата от Лордриярдри“, насочила се на югоизток, към Матрасил и далечното море.

И остатъкът от леда бе продаден изгодно в Олдорандо. Сега плоскодънният кораб пренасяше товар за столицата на Борлиен или за Отасол: сол, коприни, всевъзможни килими и гоблени, синя риба от езерото Дорзин в сандъци с натрошен лед, дърворезби, часовници, рогове и кожи от всякакви зверове. Малките палубни каюти бяха заети от търговците, натоварили стоката си на кораба. Един си носеше папагал да го разтушава. Друг имаше нова държанка.

В най-хубавата каюта се бе разположил собственикът на кораба — Крилио Мунтрас, прочутият Леден капитан от Димариам, заедно със сина си Див. Момчето с безволно увиснала долна челюст едва ли щеше да постигне житейските успехи на баща си, въпреки всички напътствия. Сега седеше и зяпаше смъртно очертаващата се околност. От време на време плюеше във водата. Баща му бе настанил масивното си тяло в платнено кресло и подрънкваше на струнен инструмент, с може би малко пресилена меланхолия заради последното пътуване,

преди да се оттегли от търговията. Последното му пътуване. Приятният тенор на Мунтрас беше в съзвучие с мелодията.

*Реката си тече и вечно ще се носи,
о, ти не ще я спреш с въпроси...*

Освен пътниците, шляещи се безцелно по палубата, имаше и един аранг, който трябваше да се превърне в тяхната вечеря. С изключение на животното, всички подчертано изразяваха уважението си към капитана.

Мъглата се виеше като странни изпарения над повърхността на Валворал. С приближаването към зъберите на Канчазърх водата потъмня. Нагънати като стар ленен плат, скалите се издигаха отвесно стотина метра, увенчани със зелен гъсталак, който се спускаше към реката с множество увивни лози и лиани. Лястовици и птици-оплаквачи бяха заели скалите. Стрелкаха се любопитно над „Дамата от Лордриярдри“ и огласяха въздуха с печалните си крясъци, докато корабът се насочваше към брега.

Канчазърх не се отличаваше с нищо, освен с разположението си между зъберите и реката и с привидното си безразличие към промените. Свито до брега, градчето се състоеше почти само от пристан и няколко бараки, над една от които стърчеше ръждясала табела „Лордриярдска компания за търговия с лед“. Път криволичеше между пръснати къщи и водеше нагоре към няколко нивички по склоновете. Градчето беше последна спирка преди Матрасил, когато корабите се спускаха по течението.

Докато корабът акостираше, неколцина носачи се размърдаха на пристана, дотичаха и почти голи момчета — неизменно присъствие по подобни места. Мунтрас остави инструмента и се изправи величествено на носа, за да приеме приветствията на хората от брега, до един познати му по име.

Спуснаха подвижното мостче. Всички слязоха от кораба да се поразтърчат и да си купят плодове. Двама търговци, чието пътуване свършваше тук, се погрижиха моряците да стоварят вещите и стоките им цели и невредими. Момчетата се гмуркаха за подхвърлени от кораба монети.

В тази сънлива сцена донякъде нелепо изпъкваше една маса, застлана с пищна покривка и поставена пред склада на компанията. До нея важно се бе изправил облечен в бяло сервитьор. Зад масата стояха четирима музиканти, които още с допира на кораба до пристана засвириха оживено песента „Господарят ни чудесен мъж е!“. Това беше прощалният подарък на служителите от компанията за техния шеф. Бяха трима. Сега пристъпиха напред усмихнати, за да отведат капитан Мунтрас и Див до местата им.

Единият беше дълъг и мършав младеж, доста смутен от случката. Другите двама пък бяха белокоси мъже, по-възрастни от човека, комуто служеха толкова отдавна. Те успяха да изтръгнат по някоя сълза от очите си, но в същото време тайничко вземаха мярката на младия господар Див, за да преценят доколко ще бъде застрашена работата им от смяната на управителя.

Мунтрас се здрависа поред с всекиго и се отпусна в пригответното за него кресло. Прие чаша вино, в която бяха пуснати искрящи парченца от собствения му лед. Зарей поглед към лениво плъзгащата се пред него река. Отсрещният бряг трудно се различаваше в мътния въздух. Докато сервитьорът поднасяше сладкиши, подхванаха разговор, състоящ се преди всичко от изречения, които започваха с „А помниш ли как...“ и завършваха с неудържим смях.

Кръжащите над главите им птици заглушаваха с писъците си нечии викове и кучешки лай. Но шумът ставаше все по-натрапчив и Леденият капитан попита каква е причината.

Младежът се засмя, а двамата старци се спогледаха неловко.

— Капитане, прочистват селището. — Единият махна с ръка към скалите. — Изтребват косматите твари.

— Да, хората в Олдорандо много си падат по гоненията — отбеляза Мунтрас. — Май поповете честичко ги използват като повод да заколят и по някой така наречен еретик покрай фагорите. Религия! Пфу!

Продължиха със спомени за времето, когато тепърва изграждаха търговията навътре в континента под ръководството на неумолимия баща на Ледения капитан.

— Господарю Див, късметлия сте, че вашият баща не е такъв — сподели единият от старците.

Див кимна, сякаш не беше съвсем сигурен дали е така, после се надигна от креслото. Закрачи към водата и вдигна глава към канарата, откъдето се носеха крясъците.

След малко подвижна на баща си:

— Сега ще ги избият!

Другите не му обърнаха внимание, но юношата отново прекъсна раздумката:

— Тате, ей сега ще хвърлят фагорите от скалата.

Сочеше нагоре. Някои от пътуващите на кораба също сочеха натам, отметнали глави назад, за да гледат какво става.

Отекна рог, кучетата вдигнаха още по-оглушителна врява.

— Да, много си падат по това в Олдорандо — повтори капитанът, изправи се тежко и отиде при сина си, който зяпаше с отворена уста.

— Нали разбирате, господине, по заповед на правителството — каза единият старец, последвал Ледения капитан. — Изтребват фагорите и им взимат земите.

— Само че после не ги обработват както трябва — добави капитанът. — Да бяха оставили на мира горките твари. Има полза от тия фагори.

Чуха се дрезгави викове на двуроги, но засега нищо особено не се случваше. Но не след дълго неколцина човеци нададоха ликуващ вой и гъстата растителност върху скалата се разлюля. Разхвърчаха се отчупени клони, западаха камъчета, от сенчестия листак изскочи тяло и рухна надолу, ту летеше, ту се блъскаше в почти отвесния склон. Птиците-оплаквачи изпаднаха в паника. Тялото се стовари върху тясната брегова ивица под скалата, помъчи се да седне и плъсна безсилно във водата. Трипръста ръка се надигна и потъна, докато течението отнасяше фагора.

Див се изкикоти кухо.

— Видяхте ли това?! — възкликна той.

Още един фагор, опитващ се да избяга от своите мъчители, отначало успя да се отскубне със скок. Обаче се подхлъзна по сипея и се запремята презглава, за да падне във водата сред порой от камънаци. Последваха го още двуроги — някои големи, други дребни. По някое време валиха в реката като дъжд. От мястото, под което скалата се спускаше най-стръмно, скочиха двама фагори, хванали се за ръце. Прелетяха през най-външните клонки на надвиснало дърво и потънаха

с плясък в реката. Прекалено разпалено да ги догони куче натроши костите си на брега.

— Да се махаме оттук! — изрече Мунтрас. — Не ми харесва тая работа. Хайде, хора, вдигайте мостчето. Който ще пътува, да се качва веднага. По-живо!

Набързо се сбoguва със служителите си и се запъти към „Дамата от Лордриярдри“, за да се погрижи заповедите му да бъдат изпълнени незабавно.

Олдорандски търговец се обърна към него:

— Доволен съм, че дори в този затънтен край полагат старания да ни отърват от косматата сган.

— Те никому не пречат — грубо се сопна Мунтрас, без да забавя крачка.

— Напротив, господине, те са най-старите врагове на хората и през Ледената епоха едва не са ни унищожили докрай.

— Било е в далечното минало. А ние живеем в настоящето. Хайде, всички на борда. Махаме се от това варварско място възможно най-бързо.

Екипажът също като капитана беше от Хеспагорат. Без да обсъждат заповедта, те прибраха подвижното мостче и скоро корабът потегли по течението.

„Дамата“ се носеше по талвега на реката и пътниците можеха да видят наоколо трупове на фагори в жълтеникави облаци от собствената им кръв. Един от моряците извика. Пред носа имаше жив фагор, правещ жалки опити да се задържи на повърхността.

Побързаха да потопят дълъг прът във водата. Не бяха вдигнали никакви платна заради пълното безветрие, но течението придаваше на кораба значителна скорост. Наближиха фагора, който разбра смисъла на действията им. Размаха трескаво ръце и крака, успя да се вкопчи в самия край на пръта. Водата го притисна към фалшборда, откъдето го издърпаха на палубата.

— Защо не го оставихте да се удави? Тия косматите не понасят вода — подметна един търговец.

— Това е мой кораб й тук думата ми е закон — мрачно заяви Мунтрас. — Ако имате някакви възражения, мога веднага да ви оставя на брега.

Сталунът се просна задъхан сред локвата, стекла се от козината му. Жълта струйка се процеждаше от раната на главата му.

— Я му дайте една глътка от „съживителя“. Ще се оправи — каза капитанът.

Щом донесоха бутилка с изгарящото гърлото димариамско питие, той се обърна и отиде в каютата си.

Замисли се как през живота му хората ставаха с все по-гнусен нрав, по-злобни, по-нетърпими. Може би заради климата? Може би светът бе обречен да се превърне в пепелище? Е, той поне щеше да се оттегли в родния си град Лордриярдри, в своята внушителна къща с изглед към морето. В Димариам винаги беше по-прохладно, отколкото в проклетия Кампанлат. И хората се държаха по-достойно.

При престоя си в Матрасил имаше намерение да посети крал Джандол-Анганол, за да спази правилото, че е добре да напомняш за себе си на властниците, които познаваш. Кралицата бе отпътувала в изгнание заедно с пръстена, купен някога от него. Пристигне ли в Отасол, трябва да се погрижи писмото ѝ да продължи към получателя. Тъкмо ще чуе и последните вести за кралицата на кралиците. Може да навести и Мати, иначе никога повече няма да я види. Запази хубави спомени от нейния добре уреден бардак, не като онези запуснати домове за окаяни удоволствия в Отасол. Жалко, че Мати си вирна носа и започна да ходи всеки ден на църква, откакто кралят я награди за помощта ѝ след Косгатската битка.

Но какво ще прави в Димариам, когато се оттегли от търговията? Налагаше се да помисли за това, защото в семейството си едва ли щеше да намери утеха. Току-виж, измисли някоя доходна дреболийка, колкото да е доволен от живота. Заспа, опрял ръка върху своя музикален инструмент.

Градът, в който пристигна Ледения капитан, беше затаил дъх след скорошните събития.

Проблемите на краля се трупаха. Според известията от Рандонан, войниците му дезертираха на цели роти. И въпреки неуморните молитви в църквите реколтата беше оскъдна. Кралският оръжейник безуспешно се опитваше да изработи подобия на сиборналските мускети. И Робайдей се завърна.

Джандол-Анганол вървеше до своето хоксни из горичка по хълмовете. Юли тупуркаше сковано зад своя господар, радваше се на дивата природа. Двама придружители язدهа доста по-назад. Робайдей скочи от клоните на едно дърво и застана пред баща си.

Поклони се доземи.

— О, та това е самият крал, който се разхожда в дъбравата с новата си съпруга!

От косата на младежа падаха сухи листа.

— Роба, имам нужда от тебе в Матрасил. Защо все ми бягаш?

Кралят не знаеше да се радва или да се ядосва на тази внезапна поява.

— Все да бягаш, означава никога да не избягаш. Но тъй и не научих причината да съм вечен затворник. Каква ли е разликата между въздуха над полята и подземиеето на моя дядо?... Ако няхах родители, току-виж бих намерил свободата.

Докато говореше, погледът му блуждаеше. И косата му беше неподредена като речта. Беше гол, ако не се брои препаската около слабините, направена нескопосано от кожата на някакво животно. Ребрата му изпъкваха, по тялото се преплиташе сложна шарка от белези и драскотини. Носеше метателно копие.

Заби острието на оръжието в пръстта и се втурна към Юли, стисна ръцете на фагорчето и възкликна нежно:

— О, най-скъпа на сърцето ми кралице, изглеждате великолепно, а каква прекрасна премяна е тази бяла козина с червени връхчета! Тя ви пази от слънцето и скрива възхитителното ви тяло от всички, освен този развратен Нечовек, който несъмнено подскача неспир върху ви, сякаш сте клон. Или стон. Или нарушен закон.

— Ти правиш да има болка! — кресна недораслият фагор, трескаво борещ се да избяга от тази прегръдка.

Джандол-Анганол посегна да хване сина си, но Робайдей отскочи мигновено. Откъсна от един каспиарн цъфнала лоза и светкавично окичи с нея врата на Юли. Фагорчето затича в кръг с дрезгави вопли, с изпънати от паниката устни, а в това време Джандол-Анганол се вкопчи в своя син.

— Не желая да те наранявам, само че спри с тези глупости и ми говори с дължимата почит.

— Ох, горкичкият аз! Говори ми с почит за моята нещастна майка! Ти я увенча с рога, блатно създание!

Падна по гръб с вик, защото баща му го перна през устата.

— Нито дума повече от тези грубиянски щуротии! Млъквай! Да беше съхранил ума в главата си, за да те одобрят пановалците, можеше да се ожениш за Симода Тал вместо мен. На всички ни щеше да спестиш немалко страдания. Момче, ти само за себе си ли мислиш?

— Да, както и сам си сера лайната! — изплю думите Робайдей.

— Длъжник си ми, защото те направих принц — горчиво натърти кралят. — Или вече забрави кой си? Ще те затворя у дома, докато се опомниш.

Допрял със свободната ръка кървящите си устни, Робайдей промърмори:

— В объркания си ум откривам покоя. С радост ще забравя какво ми се пада по право.

Двамата адютанти ги доближиха с извадени мечове. Кралят се извъртя, заповяда им да приберат оръжията в ножниците, да слязат от конете и да заловят неговия син. Но докато беше отвлякъл вниманието си, Робайдей се изплъзна от хватката му и заподскача с крясъци надалече из храсталака.

Единият адютант веднага зареди стрела в арбалета си, но кралят го възпря. Не направи никакъв опит да преследва сина си.

— Нямам харесване за Робай — изхленчи Юли.

Джандол-Анганол пренебрегна жалбите му, възседна хоксното си и побърза да се върне в двореца. Сключените му вежди повече от всякога напомняха за хищната птица, с която го оприличаваха.

Уединил се в покоите си, той изпадна в паук, което правеше рядко. Душата му потъна към първичната сътворителка, за да разговаря с шепнещия дух на неговата майка. Тя му предложи всяка утешителна дума, от която се нуждаеше. Напомни му, че другата баба на Робайдей е дивата Шанана, посъветва го да не се тревожи. Каза му, че не бива да го измъчва вина за смъртта на Мирдолаторите, защото те били изменници спрямо държавата.

Крехката клетка, пълна с искрящ прах, успокояваше по всевъзможен начин Джандол-Анганол. И въпреки това душата му се върна в тялото, налегната от тежки грижи.

Порочният му баща, все още жив в своето предразполагащо към размисъл подземие, беше настроен по-практично. Винаги имаше готов съвет.

— Раздухай пак скандала около Пашаратид. Нареди на нашите агенти да пускат слухове. Нека замесят и съпругата на посланика, която толкова непредпазливо остана тук да ръководи канцеларията му. Хората лесно вярват на всяка мълва, насочена срещу сиборналците.

— А какво да правя с Робайдей?

Старецът лекичко се завъртя в креслото и притвори едното си око.

— Щом нищо не можеш да направиш, нека си остане нищо. Но ще ти бъде от полза всяко действие, ускоряващо твоя развод, за да се свърши по-бързо с новата ти женитба.

Джандол-Анганол крачеше из влажния затвор.

— По този въпрос сега всичко е в ръцете на Ц'саря.

Старецът се закашля. Трудно успокои дробовете си, преди да заговори отново.

— Горещо ли е навън? Защо хората все разправят, че било горещо? Виж какво, нашите приятели в Пановал *искат* ти да си в ръцете на Ц'саря. За тях е удобно, но не и за тебе. Ускори събитията, стига да е по силите ти. Какво ново се чува за Мирдем-Ингала?

Кралят се вслуша в съвета на своя баща. Емисари с въоръжена охрана бяха изпроводени към далечния град Пановал, отвъд Кузинтските планини. Носеха дълго послание, умоляващо Ц'саря на Свещената пановалска империя да ускори издаването на указа за развода. С посланието бяха изпратени икони и други дарове, включително древни светини — фалшификати, изработени специално за случая.

Но отзвукът от Изтреблението на Мирдолаторите, както стана известна тази случка, не отслабваше в умовете на народа и членовете на скритината. Агентите донасяха за бунтовнически настроения в града и в други големи средища като Отасол. Кралят имаше нужда от изкупителна жертва. Трябваше да спре избора си на канцлера Сартори-Ирвраш.

Да, доскоро обичният на кралското семейство Ръшвен би се харесал на всички като жертва. Никой не изпитваше особено доверие

към хората на умствения труд, а скритината имаше не една причина да ненавижда и надменността му, и нескончаемите му речи.

Претърсването на жилището му все щеше да открие нещо уличаващо. Непременно щяха да намерят записки за опитите да кръстосва получовешки племена, мадиси и хора, които държеше затворени в далечна запустяла каменоломна. Разбира се, там бяха и множеството подготвителни материали за неговата „Азбука на историята и природата“. Писанията на канцлера сигурно изобилстваха от ереси, лъжи и нападки срещу Всемогъщия. Как щяха да се облизват и скритината, и църквата пред такава сочна мръвка! Джандол-Анганол прати при канцлера отряд стражници. Предвождаше ги не кой да е, а самият архиепископ Бранза-Багинут от матрасилската катедрална църква.

Обискът се оказа по-успешен и от най-смелите предположения. Откриха тайната килия (но не и скрития изход от нея). А в потулената стаичка намериха неизвестен, чудат затворник. Докато го извличаха навън, той крещеше на завален олонецки, че идвал от друг свят. Големи купчини уличаващи документи бяха изнесени в двора. Затворника доведоха при краля.

Макар да преваляше следобед, мъглата не се разсея. Дори ставаше по-гъста, със странен жълтеникав оттенък. Дворецът сякаш се рееше в свой отделен свят, вентилационните устройства по покривите приличаха на мачтите на потъваща флотилия. Вероятно задушавачата близост на стените в залата повлия върху настроението на краля, люшкащ се между кротост и ярост, между умиротворение и дива възбуда. Косата му стърчеше над челото. Понякога от носа му потичаше кръв като от клапан, изпускащ излишната пара. Крачеше по коридорите, следван от върволица потиснати придворни, вбесяващи го с угодливите си усмивки.

Когато изправиха Сартори-Ирвраш срещу разтреперания Били, Джандол-Анганол стовари пестника си в лицето на възрастния мъж. После се вкопчи в канцлера, все едно беше парцалена кукла, разрида се, помоли за прошка и от носа му пак плъзнаха струйки кръв.

Тъкмо в този миг на покаяние се появи Ледения капитан Мунтрас, за да изкаже почитанията си.

— По-късно ще приема капитана — каза кралят. — Той пътува навсякъде, може би ще ми донесе и новини за кралицата. Помолете го

да изчака. Нека целият свят почака.

Разхленчи се, после започна да ръмжи. След минутка повика вестоносеца да се върне.

— Я ми доведете Ледения капитан! Нека и той види това необикновено създание.

Изрече тези думи, докато обикаляше около Били Ксяо Пин.

Били пристъпяше на място, едва се удържаше да не бърбори истерично, обезсърчен напълно от кървавите ноздри на краля. В „Авернус“ подобни изблици на чувства хората си позволяваха единствено в уединение. Лесно възбуждащите се борлиенци очевидно не споделяха този възглед. А техният крал не изглеждаше търпелив и съчувствено настроен слушател.

— Ъ-ъ... здравейте — успя да измънка Били с изтерзана усмивка. Кихна неудържимо.

Мунтрас влезе в залата и се поклони. Намираха се в стара, зле устроена част от двореца, миришеца на мазилка, макар същата тази мазилка да беше вече на четири века. Леденият капитан застана устойчиво на плоските си стъпала и се огледа с любопитство.

Кралят отвърна съвсем небрежно на любезностите му. Посочи му куп възглавници.

— Седнете там и не говорете. Убедете се сам какво открихме в потайно кътче на това змийско гнездо! Ето ги плодовете на предателството! — внезапно се обърна към Били и попита: — Ей, твар, колко години вече гниеш в ноктите на Сартори-Ирвраш?

Объркан от кралския диалект на олонецкия език, Били запелтечи:

— Седмица... дори станаха осем дни. Май забравих, Ваше величество.

— Значи осем дни, отрепко. Ти да не си резултат от неуспешен експеримент?

Кралят се разсмя и всички присъстващи побързаха да се присъединят не толкова от чувство за хумор, колкото от страх за живота си. Никой не искаше да го сметнат за Мирдолатор.

— Да, смърдиш като след експеримент.

Още кикот.

Кралят повика двама роби, заповяда им да измият и преоблекат Били. Щом изпълниха задачата, поднесоха храна и вино. Мъже

притичваха прегърбени, за да оставят подносителите с козе месо в оранжев ориз.

Били утоляваше глада си, а кралят вървеше напред-назад из залата, пренебрегнал храната. От време на време притискаше копирена кърпичка към носа си или се взираше в лявата си китка, одраскана от неговия син при бягството му. До него се опитваше да следва крачките му архиепископът Бранза-Багинут — огромен мъжага, чието туловище, облечено в алени и кафеникави одежди, предписани от канона, напомняше за боен сиборналски кораб с издути от вятъра платна. Натезалото му лице би могло да принадлежи и на селски пехливанин, ако не беше стаеното лукавство. Хората го зачитаха заради славата му на хитрец, който подкрепяше краля в отплата за щедростта му към църквата.

Бранза-Багинут се извисяваше над Джандол-Анганол, който за разлика от него носеше само бричове и беше бос, распасаният бял жакет откриваше костеливия му гръден кош.

Човек трудно би преценил и предназначението на залата — нещо средно между салон за приеми и склад. Навсякъде бяха пръснати всевъзможни килими и възглавници с овехтял вид, а в един ъгъл бяха струпани стари греди. Прозорците гледаха към тесен коридор. Понякога по него минаваха слуги, понесли още документи на Сартори-Ирвраш към вътрешния двор.

— Повелителю, нека разпитам този човек по религиозните въпроси — предложи Бранза-Багинут на краля. Не чу възражения, затова изтъкнатият църковник се понесе тромаво към Били и го попита: — В света, откъдето идваш, Всемогъщият Акханаба ли властва?

Били си изтри устата и неохотно спря да яде.

— Знаете, че с лекота бих ви отговорил задоволително. И тъй като не искам да си навличам вашия или на Негово величество гняв, мога ли да ви дам такъв отговор, макар и да е неистинен?

— Стани, когато се обръщаш към мен, жалко същество. Кажи ми своя отговор и незабавно ще научиш дали ме задоволява или не.

Били се изправи пред едрия свещенослужител, пак обърса нервно устните си.

— Господине, в определени етапи от развитието боговете са нужни на хората... Тоест, когато сме деца, необходим ни е любящ, но

твърд и справедлив баща, за да подпомогне израстването ни в зрели мъже. Но и пораснали, хората изглежда пак имат нужда от бащин образ, съответно по-величествен, за да ги насочва в правия път. И този образ се именува Бог. Едва когато част от човешката раса стига до духовното си възмъжаване и вече е способна сама да направлява поведението си, изчезва и потребността от боговете. По същия начин ние не търсим напътствията на бащата, щом вече можем сами да се грижим за делата си.

Архиепископът потри буза с длан, явно стъписан от това обяснение.

— Значи ти произхождаш от свят, където сами се грижите за делата си и нямате нужда от богове? Това ли искаш да ми кажеш?

— Точно така е, господине.

Били се озърна уплашено. Наблизо Леденият капитан се изтягаше на възглавниците и се тъпчеше с кралските гозби, но слушаше с изострено внимание.

— А този твой свят... Авернус ли беше... щастлив ли е?

Наглед невинният въпрос на свещеника вся смут в съзнанието на Били. Ако само преди няколко седмици го бе чул в „Авернус“ от своя Съветник, би отговорил без колебание. Щеше да обясни, че щастието се корени в знанието, а не в суеверията. В увереността, а не в несигурността. В контрола, а не в случайността. И сам щеше да си вярва, че знанието, увереността, контролът са най-значимите предимства, запълващи и насочващи живота на обитателите в наблюдателната станция. Непременно щеше да се надсмее над идеята, че Акханаба може да дари някого с блаженство, а дори и неговият Съветник щеше да си позволи незабележима, мразовита усмивка.

Но на Хеликония беше различно. Пак можеше да се присмива над идолопоклонническите суеверия на вярата в Акханаба. И все пак, все пак... Вече съзираше дълбокия смисъл в думата „безбожник“. Избяга от безбожен свят във варварски. И въпреки собствените си неволи беше способен да разбере в кой от двата свята е по-силна надеждата за щастлив живот.

Както мънкаше отговора си, кралят го прекъсна. Досега Джандол-Анганол бе обмислял предишните думи на Били. Попита го предизвикателно:

— Ами ако в зрелостта си нямаме непоклатимия образ на бащата, за да ни води? Тогава какво?

— Тогава, господине, Акханаба може наистина да ни бъде подкрепа в житейските несгоди. Или пък можем да се откажем завинаги от него, както се отказваме от бащите си.

От чутото носът на краля отново се разкървави.

Били се възползва от момента, за да се отърве с измама от трудното положение. Заговори на Бранза-Багинут с повече самоувереност, отколкото изпитваше в душата си:

— Достопочтени господине, аз съм човек с високо положение, но в този дворец се отнесоха зле с мен. Върнете ми свободата. Можем да си сътрудничим. Мога да ви разкрия подробности за вашия свят, които ще ви бъдат полезни. С нищо не бих ви...

Архиепископът плесна с ръце и каза добродушно:

— Не се заблуждавай. Нямаш никакво значение, освен да потвърдиш, че канцлерът Сартори-Ирвраш е заговорничел срещу Негово величество.

— Но вие дори не се опитвате да проумеете кой съм аз! Да речем, че в момента ни наблюдават хиляди хора. Те ви проверяват чрез вашето отношение към мен. И тяхната оценка ще повлияе какъв ще ви запомни историята.

Бузите на църковния сановник се зачервиха.

— Само Всемогъщият ни наблюдава, никой друг. Твоите опасни лъжи за безбожни светове могат да хвърлят в хаос страната ни. Дръж си езика зад зъбите, иначе скоро ще се озовеш върху запалена клада.

Почти отчаян, Били пристъпи към краля и вдигна пред очите му своя часовник с трите екранчета.

— Ваше величество, умолявам ви да ме освободите. Вижте изкуското изделие, което нося на ръката си. Всеки човек в „Авернус“ има същото. То показва времето на Хеликония, в „Авернус“ и на далечния направляващ ни свят — Земята. Този предмет е символ на огромния ни напредък в усилията да контролираме околната си среда. С готовите да ме изслушат бих споделил чудеса, надхвърлящи всичко, постигнато в Борлиен.

Успя да събуди интереса на краля, който дръпна копринената кърпичка от носа си и попита:

— Можеш ли да ми изработиш мускет, не по-лош от сиборналските?

— О, мускетите са нищо. Аз...

— Значи искам от тебе колесни мускети. Способен ли си да ми направиш едно от онези „оръдия“?

— Е, не мога, господине... всичко опира до якостта на метала. Но се осмелявам да кажа, че мога да създам... Подобни оръжия са отдавна забравени в света, откъдето идвам.

— А какви оръжия ще ми предложиш?

— Господине, първо благоволете да насочите вниманието си към този часовник. Моля ви да го приемете като дар, като залог за моята добронамереност. — Разлюля откопчания часовник пред лицето на краля, но онзи не прояви никакво желание да го докосне. — После ме освободете. И нека с някои от най-учените ви мъже, например с присъстващия тук архиепископ, започнем от най-основните принципи. Съвсем скоро ще направим добри пистолети, радиоапарати, двигател с вътрешно горене...

Забеляза как се промениха лицата на краля и свещеника и реши да не продължава, само отново протегна покорно часовника към краля.

Малките цифри неспирно се меняха пред очите на Джандол-Анганол. Негово величество сграбчи чудноватия предмет. Разглеждаха го заедно с Бранза-Багинут и си шепнеха. Пророците бяха предсказали, че ще настъпи време, когато на бял свят ще се появят магически машини, държавата ще рухне и Империята ще бъде изтрита от лицето на земята.

— Тази джунджурийка ще ми каже ли колко време ще се задържа на власт? Може ли да познае на колко години е моята дъщеря?

— Господине, това е само наука, а не вълшебство...

Кралят махна с ръка, за да го спре.

— В тази фалшива скъпоценност се таи зло. Прозрях го. Кралете също като учените мъже виждат достатъчно надалеч в бъдещето. Ти с каква цел дойде тук?

С тези думи подхвърли часовника към Били.

— Ваше величество, дойдох да видя кралицата.

Стреснат от това признание, Джандол-Анганол отстъпи, сякаш пред него стоеше призрак. А Бранза-Багинут каза:

— Значи не само си неверник, ами и Мирдолатор? И очакваш да те посрещнем с отворени обятия? Нима Негово величество е длъжен да търпи несвързаното ти бръщолевене? Но ти не си нито луд, нито смешник. Откъде се взе твар като тебе? Да не си излязъл от подмишницата на Сартори-Ирвраш?

Пристъпяше заплашително към Били и го принуди да се свие в ъгъла. Другите придворни също ги наобиколиха, настървени да покажат на владетеля си как се разправят с още живите Мирдолатори.

Крилио Мунтрас се надигна от възглавниците и застана до краля. Малко нерешително оглеждаше разиграващата се пред очите му сцена.

— Ваше величество, защо не попитаме пленника с какъв кораб е пристигнал тук от своя чужд свят?

Кралят като че се отърси от гнева си. И изрече, без да отделя кърпичката от носа си:

— Ей, същество, задоволи любопитството на Ледения капитан... Та с какво се добра до нашата страна?

Били предпазливо заобиколи туловището на Бранза-Багинут и се изправи пред краля.

— Моят кораб бе изработен изцяло от метал, напълно затворен, със собствен въздух. С няколко чертежа мога да ви разясня всичко. Нашата наука е напреднала и би могла да помогне на Борлиен... Корабът ме остави на Хеликония и се върна сам в нашия свят.

— Нима този странен кораб е надарен с мисъл?

— Трудно е да се отговори еднозначно на такъв въпрос. Да, в определен смисъл той има съзнание. Може да изчислява... да определя пътя си в пространството, самостоятелно да извършва хиляди действия.

Джандол-Анганол се наведе и вдигна кана с вино над главата си.

— Чужденецо, ти ли си луд или аз? Ето, и този съд има съзнание — да, да, сам може да определя пътя си. Гледай!

Метна каната, която прелетя до отсрещната стена и се пръсна на парчета, обливайки всичко наоколо. Трясъкът накара всички да застинат неподвижно като същински фагори.

— Ваше величество, аз само се постарях да отговоря на вашия...
— Били кихна силно.

— Само вината и гневът ме подтикват да търся смисъл в думите ти. Но защо ли си правя труда? Лишен съм от всичко, този дворец е

като празен килер, а по коридорите щъкат плъховете-придворни. Всичко ми отнеха, но искат още от мен. Дори и ти искаш нещо... Навсякъде срещам само демони... Архиепископе, длъжен съм да се покая и ръката ви не бива да ме щади. Искрено вярвам, че този демон е сътворен от Сартори-Ирвраш. Утре възнамерявам да говоря пред скритината, тук, ще настъпят промени. А днес съм само един баща, чиито тяло и душа кървят... — Добави тихо, на себе си: — Да, това е, просто трябва да се променя.

Уморено сведе поглед. Още една червена капка падна на пода.

Капитан Мунтрас се прокашля. Беше практически настроен човек и невъздържаните слова на краля го смутиха.

— Господарю, явно не съм дошъл в добър за вас момент. Аз съм обикновен търговец и най-добре да се занимавам със своите дела. Много години наред ви докарвах най-добрия лед на Лордриярдри, от най-чудесните ни глетчери, при това на най-ниски цени. И сега, повелителю, искам да изразя сърдечната си благодарност за вашата любезност и гостоприемство, после да се сбогувам с вас. Въпреки мъглата време е вече да тръгна към дома си.

Речта му сякаш помогна на краля да се свести. Той отпусна ръка върху рамото на Ледения капитан, ококорил се насреща му с показно простодушие.

— Капитане, как ми се иска да имах до себе си хора като вас, за да ме връщат към здравия разсъдък! Ценя услугите ви. И няма да забравя, че ми помогнахте, когато бях ранен след страшните събития в Косгат... както съм ранен и сега. Вие сте истински патриот.

— Господарю, аз съм истински патриот на своята страна — Димариам. И там ще се завърна не след дълго. Това беше последното ми пътуване. А моят син ще поеме търговията, ще ви служи със същата преданост, каквато проявявах към вас и... хъм... бившата кралица. Времето е все по-горещо, дали Ваше величество ще има нужда от допълнителни доставки на лед?

— Капитане, би трябвало да ви възнаградя. Макар да съм изпаднал в ужасен недоимък заради злобата и коварството на скритината, питам ви — има ли нещо, с което бих могъл да ви даря в знак на признателност?

Мунтрас пристъпи от крак на крак.

— Господарю, не съм заслужил награда и не жадувам за дарове, но какво ще кажете, ако ви предложи размяна? Докато пътувах насам от Олдорандо, от добросърдечие спасих един фагор, станал жертва на гонения. Той се възстанови, въпреки че едва не се удави, и сега ще трябва да се препитава някак, далеч от Канчазърх, откъдето го пропъдиха. Предавам ви този сталун като ваш роб, ако ми дадете в замяна своя пленник, бил той и демон. Ще се спогодим ли?

— Можете да вземете това същество. Отведете го оттук заедно с механичната му играчка. Капитане, не е нужно да ми давате нищо в замяна. Ще ви бъда задължен, ако махнете тази твар от моето кралство.

— Значи ще го отведе. А вие вземете фагора, за да се надява и моят син на благоразположението ви, на което се радвах аз досега. Моят Див е добро момче, господарю, макар обноските му да не са позитънчени от моите.

И така, Били Ксяо Пин бе поверен на Ледения капитан. На следващия ден мъглата започна да се разпръсква под напора на бриза. Облаците в душата на краля също се разнесоха. Спази обещанието си да говори пред скритината.

Членовете на събранието седяха по скамейките и покашляха, взрени в човека, който искаше да ги убеди, че вече не е същият. След като се разпростря надълго за злодеянията на канцлера Сартори-Ирвраш и основната му роля в негодите, сполетели напоследък държавата, Джандол-Анганол се впусна в откровения:

— Достойни членове на скритината, когато седнах на борлиенския трон, вие ми се заклехте във вярност. Не отричам, че нашата обична страна преживя тежки сътресения. Никой крал, колкото и да е могъщ, колкото и да е добронамерен, не може да промени отведнъж положението на своя народ. Вече знам това. Не е по силите ми да премахна засухата или да отслабя жарта на слънцата, господстващи в небето над нас. В отчаянието си извърших престъпления. Подтикнат от канцлера, станах причина за смъртта на Мирдолаторите. Признавам и ви моля за прошка. Сторих това, за да спася кралството, да предотвратя размириците. Отказах се от кралицата, а заедно с нея изоставих и всякаква похот. Бракът ми с

принцеса Симода Тал от Олдорандо ще бъде само династичен и се заклевам, че не ще я докосна с друго желание, освен да заченем наследник. От този миг нататък ще се посветя изцяло на своята страна. Подчинявайте ми се, господа, и аз ще ви отвърна със смирение.

Говореше сдържано, очите му се насълзиха. Слушателите му седяха смълчани, зяпаха го, седнал в позлатения трон на подиума. Малцина го съжаляваха. Повечето само пресмятаха как да се възползват от тази нова проява на неговата слабост.

Макар Хеликония да нямаше луна, имаше приливи и отливи. С доближаването към Фрейър водната обвивка на планетата изпитваше приливни влияния, с шестдесет процента по-силни, отколкото в най-отдалечената точка от ярката звезда, когато Фрейър беше на повече от седемстотин астрономически единици.

Мирдем-Ингала обичаше да се разхожда сама по брега. Така поне замалко се откъсваше от тревожните си мисли. Тук беше границата между земята и морето. Напомняше ѝ за здрачната градина, която бе принудена да напусне, също цъфтяща на границата между деня и нощта. Смътно осъзнаваше несекващата борба между водата и сушата, в която може би никога нямаше да има победител. Поглеждаше към хоризонта и както всеки ден, питаше се дали Ледения капитан е изпратил нейното писмо до генерала, зает с далечните войни.

Роклята ѝ беше бледожълта. Отказа се от любимия си червен цвят. Беше неуместен в Гравабагалиниен с неговото натежало от призраци минало. Според нея жълтото подходеше на въздишащото море.

Когато не плуваше, оставяше Татро да си играе на пясъка и тръгваше по линията на прилива. Придворната ѝ дама я следваше неохотно. По брега стърчеше жилава трева, тук-там на гъсти туфи. Само няколко крачки по-нататък се срещаха други растения. Имаше малки бели маргаритки с корави стъбълца. После попадеше на дребно растение с месести листа, твърде подобно на водорасло. Мирдем-Ингала не знаеше името му, но често откъсваше по някое. Имаше и растение със съвсем тъмни листа. Беше пръснато сред тревите и дюните, но където условията бяха подходящи за него, издигаше се в бухнали храсти с нежен блясък.

Зад тези по-смели обитатели на брега бяха останките, изхвърлени от прииждащите вълни. По-нататък имаше пуста ивица, изпъстрена само с по-едри маргаритки. Навътре, където се извиваха само отделни пясъчни пипала, земята бе заета от присъщите на сушата растения.

— Май, недей да се цупиш. Това място ми харесва.

Лицето на едва влачещата се придворна дама стана още по-навъсено.

— Вие сте най-красивата и най-вярната жена в Борлиен. — Никога досега не бе говорила с такъв тон на господарката си. — Но защо не можахте да задържите съпруга си?

Кралицата не отговори. Двете жени продължиха да вървят по брега на известно разстояние една от друга. Мирдем-Ингала се провираше между храстите и лекичко плъзгаше длан по лъскавите им листа. Понякога нещо съскаше недоволно и се отдръпваше изпод краката ѝ.

Мислеше за Май Толрам-Кетинет, която сърдито тътреше крака зад гърба ѝ, обзета от ненавист към това място на изгнание.

— Хайде, Май, не изоставай! — подвикна ѝ окуражително.

Май мълчеше.

XI

ПЪТЕШЕСТВИЕ ДО СЕВЕРНИЯ КОНТИНЕНТ

Възрастният мъж носеше дълъг до коленете кийдрант, явно виждал и по-добри времена. На главата си имаше шапка с формата на черпак, прикриваща кльощавата му шия и плешивото теме от слънцето. Начесто вдигаше към устните си трепереща ръка, за да вдиша дима от свити листа на вероника.

Зад него беше леката каручка, натоварена с малкото му лични вещи. Към тегличите бяха запрегнати две хокснита. Само трябваше да дойде и коларят, за да потегли Сартори-Ирвраш в изгнание.

Чакането му даваше възможност от време на време да поглежда към отсрещната страна на вътрешния двор, където прегърбен стар роб разравяше с пръчка грамадна купчина хартии, за да горят по-добре. В огъня изчезваха всички документи, иззети от жилището на вече бившия канцлер, включително ръкописите на „Азбука на историята и природата“.

Димът се издигаше към бледото небе, понякога вятърът довяваше към Сартори-Ирвраш пепелта. Беше горещо, както обикновено, но горе надвисваха плътни сиви облаци. Пепелта се носеше по източния въздушен поток откъм наскоро изригнал вулкан недалеч от Матрасил. Но на Сартори-Ирвраш му беше безразлично. Само черната пепел в двора привличаше вниманието му.

Ръката му се разтресе още по-силно и той така засмука дима, че листата от вероника също се разгоряха като малък вулкан.

Чу глас зад себе си:

— Господарю, донесох още от дрехите ви.

Неговата робиня му подаваше спретнато вързопче. Опитваше се да го утеши с усмивка.

— Колко жалко, че трябва да ни напуснете.

Той обърна към нея сбръчканото си лице, взря се по-отблизо в очите ѝ.

— Жено, ти наистина ли съжеляваш, че си отивам оттук?

Тя кимна и наведе глава.

„Е, каза си той, харесваше ѝ, като се забавлявахме по малко в леглото, но като си помисля само, че никога не съм я питал... Никога не ме е било грижа за нейното удоволствие. Колко откъснат от всички бях в чувствата си! Доста добър човек съм, че и учен, но нищо не струвам, защото съм безчувствен към другите хора. Освен към малката Татро.“

Не знаеше какво да каже на робинята. Задави се.

— Лош ден, жено. Прибирай се вътре. Благодаря ти.

Макар тя да не каза нищо повече, погледът ѝ беше достатъчно красноречив. Сартори-Ирвраш отново се замисли: „Кой ли познава чувствата на робините?“ Прегърби рамене, дразнеше се и от мисълта за нея, и от себе си, защото си позволи слабост.

Едва обърна внимание на коларя, когато онзи най-после се появи. Само забеляза фигура на младеж с качулка като на мадите, скриваща главата му от слънцето, затова и лицето му не се виждаше добре.

— Готов ли сте? — подвижна младият мъж, докато се мятеше на седалката. Двете хокснита пристъпиха, когато изпъна юздите.

Но Сартори-Ирвраш още се бавеше. Посочи с угарката към огъня отсреща.

— Ето как се погубва знание, трупано цял живот — промълви повече на самия себе си. — Това не мога да простя. И никога не ще им простя. Всичките ми усилия на пепел...

С тежка въздишка се настани в каручката. Веднага потеглиха към външната порта на двореца, където се намираха хора, отнасящи се със симпатия към вече бившия канцлер. Но уплашени от гнева на краля, не посмяха дори да се покажат, за да му махнат за сбогом. Сартори-Ирвраш гледаше право напред и начесто примигваше.

Не знаеше какво да прави отсега нататък. Вече беше на трийсет и седем години и осем десети, значи не му оставаше много. Вероятно имаше възможност да постъпи на служба като съветник в двора на крал Сайрен Стунд, но изпитваше отвращение и към този човек, и изобщо към Олдорандо с прекомерните му жеги. Винаги бе се държал настрана от своите роднини и близките на покойната си съпруга,

живеещи в Матрасил. Братята му умряха отдавна. Не му оставаше друго, освен да се пресели при дъщеря си, която живееше с мъжа си в затънтено градче далеч на юг, до границата с Трибриат.

Там щеше да е далече от любопитните, за да опита да напише отново трактата на своя живот. Но сега нямаше власт и кой би пожелал да отпечата книгата? А ако не бъде отпечатана, кой ще я прочете? В отчаянието си изпрати писмо до своята дъщеря. Сега искаше час по-скоро да се качи на някой кораб, отплаващ на юг.

Каручката бързо трополеше надолу по хълма. Но щом стигнаха подножието, вместо да се отправят към пристана, свиха надясно и колелата затракаха по тясна уличка. Главините отляво изчегъртаха по стените на къща.

— Ей, глупако, защо не внимаваш, не сме се запътили накъдето трябва! — промърмори Сартори-Ирвраш, но имаше ли значение?

Каручката се тресеше по неравната настилка, скоро се шмугнаха в мърляво дворче. Коларят скочи енергично и затвори портата, за да не ги виждат откъм улицата. Вдигна поглед към бившия канцлер.

— Ще слезеш ли? Тук те очакват.

Смъкна качулката си в преувеличено почтителен поклон.

— Кой си ти? И защо ме доведе тук?

Юношата подканящо махна с ръка.

— Ръшвен, нима не ме позна?

— Но кой си? А... Роба! — въздъхна той с облекчение, защото в ума му се мярна подозрението, че по заповед на Джандол-Анганол ще бъде отвлечен и убит.

— Или съм аз, или е някое хоксни — доста бързо щъкам насамнатам тези дни. Тайно, тайно. И за самия себе си съм тайна. Заклех се да отмъстя на прокълнатия си баща, защото прогони майка ми. Ще отмъстя и на майка си, която тръгна, без да ми каже думичка дори.

Сартори-Ирвраш позволи на младежа да му помогне при слизането от каручката. Взираше се съсредоточено в лицето му, за да провери дали наистина съзнанието му е смутено, както личеше от думите. Робайдей-Анганол беше точно на дванадесет години, подречно и кльоцаво подобие на баща си. Имаше тъмнокафяв загар от слънцето. По кожата на гърдите му личаха червеникави белези. Усмивката пробягваше като нервен тик по устните му, сякаш се двоумеше дали изрича шега или не.

— Къде беше досега, Роба? Липсваше ни. Особено на баща си.

— Ха, за Орела ли говориш? Е, той почти ме хвана в ноктите си. Само че никога не съм обичал дворцовия живот, особено сега. Престъплението на моя баща ме направи свободен. Затова станах брат на хокснитата. Спътник на мадите. Никога няма да бъда крал, а той никога няма да бъде щастлив. Нов живот, нов дори за тебе, Ръшвен! Ти пръв ми показа пустинята, а сега аз няма да те изоставя в странстването ти из нея. Ще те отведе при едно влиятелно човешко същество — нито хоксни, нито баща ми.

— При кого? Какво става? Чакай малко!

Но Роба вече се отдалечаваше. Сартори-Ирвраш се озърна колебливо към каручката, натоварена с всичко, което притежаваше на този свят, после реши, че е по-добре да последва младежа. Побърза да влезе в тъмното преддверие, изоставаше само на крачка-две от сина на краля.

Къщата бе построена според разположението в сянката на околните сгради — източваше се нагоре като растение, поникнало между големи камъни. Възрастният мъж вече се задъхваше, когато Роба го изведе по неустойчивите дървени стъпала до единствената стая на третия етаж. Сартори-Ирвраш се закашля продължително и се свлече на табуретката, която някой му предложи.

В стаята го чакаха трима и той забеляза, че се възползваха от възможността също да прочистят гърлата си. Малко хилавата стройност на телата им, рязко очертаните лица подсказваха безпогрешно, че са сиборналци. Единствената жена сред тях носеше изящен копринен чагирак, северната разновидност на чарфрала, изпъстрен с официалната шарка на черни и бели цветя. Двамата мъже стояха в сенките зад нея. Сартори-Ирвраш веднага позна госпожа Диену Пашаратид, съпругата на посланика, укрил се в деня, когато Тейнт Индред демонстрира мускетите в двореца.

Той се поклони и помоли да бъде извинен за кашлицата.

— На всички ни се случва, господин канцлер. От този вулкан ни се разболяха гърлата.

— При мен причината е по-скоро в скръбта. И не е нужно да ме наричате с предишната ми титла.

Той не я попита за какъв вулкан говореше, но тя се досети по въпросителното изражение на лицето му.

— В планините Ръстиджоник изригна вулкан и вятърът носи пепелта насам.

Погледна го съчувствено и помълча, за да се възстанови той от изкачването по стълбата. Лицето ѝ беше широко, с най-обикновени черти. Макар да знаеше, че е умна, отблъскваха го сурово свитите ѝ устни и често пъти бе отбягвал компанията ѝ в двореца.

Огледа се. Тънката хартия по стените бе олющена тук-там. Имаше една-единствена картина — рисунка с перо на Харнабхар, свещената планина на сиборналците. Светлината от прозореца очертаваше профила на Диену Пашаратид, а отвън се виждаха вкопчени в скалата лози, посивели от вулканична пепел. Роба седна на пода и скръсти крака. Дъвчеше сламка и усмихнато оглеждаше другите в стаята.

— Госпожо, защо пожелахте да се срещнем? Трябва да се кача на някой кораб и да се махна оттук, преди да ме сполети нова беда — започна Сартори-Ирвраш.

Тя сплете пръсти зад гърба си.

— Молим да ни простите, че ви доведохме тук по този странен начин, но бихме желали да се възползваме от услугите ви, за които сме готови да ви се отплатим щедро.

Тя обясни подробно предложението си, като от време на време се обръщаше за подкрепа към двамата мъже. Всички сиборналци бяха дълбоко набожни хора. Сартори-Ирвраш знаеше, че вярват в Неживеещия Бог, съществувал преди да възникне животът и средоточие на същия този живот. Служителите в посолството се отнасяха пренебрежително към вярата в Акханаба, която смятаха за първобитно суеверие. И затова бяха погнусени, но не и учудени, когато Джандол-Анганол реши да разтрогне брака си, за да се ожени за друга.

Сиборналците, особено преобладаващите сред тях поклонници на Неживеещия, гледаха на връзката между мъж и жена като на съюз за цял живот. За тях любовта се крепеше на волята и не зависеше от случайни прищевки.

Сартори-Ирвраш кимаше разсеяно на тази част от речта и мислеше, че поучителният тон е твърде присъщ на тези северняци. Искаше му се по-скоро да поеме отново по пътя си.

Роба изобщо не слушаше. Намигна съзаклятнически на стареца и прошепна доверително:

— В този дом посланикът Пашаратид се срещал с едно момиче от града. Значи е исторически бардак, но за съжаление тази дама иска само да си приказвате.

Сартори-Ирвраш му изшътка да млъкне.

Без да се смуцава от прекъсването, госпожа Диену заяви, че според нея и сънародниците ѝ само той, канцлерът Сартори-Ирвраш, бил човек на знанието и мисълта в борлиенския кралски двор. А кралят се отнесъл с него като с кралицата, може би дори по-зле. Тази неправда ги потресла, както би възприел случката всеки член на Църквата на Страшния покой. Тя щяла да се завърне в своята страна. Канели и Сартори-Ирвраш да се присъедини към тях и го уверявали, че в Ашкитош ще бъде настанен добре и ще получи поста съветник на правителството, както и възможност да завърши труда на своя живот.

Той усети треперенето на мускулите си, от което страдеше толкова често. За да спечели време, попита:

— Съветник по какви въпроси?

О, щели да се допитват до него по борлиенските дела, които познавал толкова добре. Били готови да напуснат Матрасил незабавно.

Смаян от предложението, Сартори-Ирвраш не пожела да се осведоми за причината да бързат. Прие с благодарност.

— Чудесно! — възкликна госпожа Диену.

Двамата мъже зад нея проявиха почти фагорска способност да преминават от пълна неподвижност към енергични действия, без никакъв преход между двете състояния. Мигновено изфучаха от стаята, по всички етажи и стълби се разнесоха викове и тропот, хора бързаха да смъкнат багажа в двора. Изпод навесите бяха изкарани каруци, изведоха хокснита от оборите и няколко момчета веднага ги запрегнаха. Пригответяха се за път по-бързо, отколкото някой борлиенец щеше да си обуе ботушите. Надве-натри си казаха молитвите, събрали се в кръг, после потеглиха, оставяйки вече пустата къща.

Поеха на юг през покрайнините на стария град, скоро излязоха от него и се озоваха на северния път, а отляво блестеше Такиса. Роба подвикваше и пееше.

Последваха седмици, прекарани в непрекъснато движение.

През тази първа част от пътуването им върху всичко тегнеше сивотата на вулканичната пепел. Планината Ръстиджоник, досега източник на непрекъснати слаби сътресения, плюеща понякога потоци

лава, вече бе изригнала неудържимо. Пепелта преобразяваше околността в мъртвило. Дърветата изсъхваха, нивите се задушаваша, потоците се задръстваха. Дъждът превръщаше праха в гъста кал. Птиците и зверовете измираха или успяваха да избягат от този район. Хората и фагорите напускаха домовете си.

След като сиборналците преминаха през река Мар, попаднаха в по-малко опустошени земи. По-нататък следите от пепелта постепенно изчезнаха. Навлязоха в Мордриат — името на тази страна всяваше ужас у жителите на Матрасил. Но завариха тук мир и спокойствие. Повечето хора от племената гледаха засмяно изпод надвисналите над челата им тюрбани, а техният вожд беше въплъщение на любезността.

Дадоха им водачи, за да осигурят безопасното преминаване на кервана. Тези мъже със сухи тела и лица на злодеи се просваха на земята в молитва всяка сутрин и вечер. Когато сядаха около лагерния огън на свечеряване, техният предводител, Сочещия пътя, както сам се наричаше, обясняваше на странниците, че украсата по тюрбана му показвала неговото издигнато положение. Хвалеше се колко много степени на подчинение имало под неговата.

Никой не го слушаше по-внимателно от Сартори-Ирвраш.

— Странна е човешката склонност да гради стълбици от звания и санове в обществото — сподели той със своите спътници.

— И тази склонност се усилва, колкото по-надолу се намира човек по стълбицата — отбеляза госпожа Диену. — В нашата страна отбягваме тези унизителни разделения на хората. Ашкитош много ще ви хареса. Той е истински образец за добре уредена общност.

Сартори-Ирвраш не беше готов да повярва безусловно на твърденията ѝ. И все пак неизменната суровост на госпожа Диену беше облекчение за нервите му след толкова години в служба на един твърде непостоянен крал. Колкото по-сушава ставаше местността, толкова повече се ободряваше тази жена. Безумието на Роба също ставаше по-кратко. Но когато другите се унасяха в сън, Сартори-Ирвраш не можеше да сподели с тях това благо. Костите му, свикнали с гъшия пух в дюшека, не успяваха да се приспособят към одеялото и твърдата почва. Лежеше по гръб и се взираше в звездите, обзет от вълнение, каквото бе преживявал само в детството си. Дори горчивината от обидите на Джандол-Анганол избледняваше по малко.

Времето се задържа сухо. Каруците всеки ден изминаваха дълги преходи по ниските заоблени хълмове. Стигнаха до малко градче на име Ойша.

— Твърде вероятно е името да произхожда от неправилно произнесената дума „ош“, която на местния олонецки диалект означава просто „град“ — обясни Сартори-Ирвраш.

Успее ли да си обясни нещо от видяното, понасяше по-леко пътуването. При Ойша спускащата се от юг Такиса срещаше страховития си приток Медура. Изворите и на двете реки бяха някъде из безкрайните планини Нктрик. На север от градчето се простираше пустинята Медура.

В Ойша пътниците смениха впряговете и каруците със скопени кайдо. Сочещия път гръмко се пазареше преди сделката и начесто се пляскаше разпалено по челото. Ако човек искаше да прекоси пустиня, кайдото беше най-сигурното ездитно и товарно животно. Ръждивокафявите твари стояха покорно из прашния пазарен площад на Ойша, без да обръщат внимание на спора на каква цена да бъдат продадени.

По време на пазарлъка бившият канцлер седеше настрана върху един сандък. Бършеше си лицето и покашляше. Гърлото му се раздражни сериозно от пепелта на вулкана Ръстиджоник, засега не успяваше да излекува и налегналата го треска. Взираше се в издължените надменни муцуни на множеството кайдо — легендарните животни, на които препускали фагорите-воини по време на Голямата зима. Трудно му беше да познае в тях някогашните бесни зверове, понесли фагорите, които били твърдо решени да разрушат Олдорандо и други градове из Кампанлат преди края на студовете.

А през Голямото лято животните трупаха вода в единствената си гърбица. Това ги правеше особено подходящи за пустинните условия. Сега изглеждаха доста кротки, но видът им все пак будеше у Сартори-Ирвраш интереса към историята.

— По-добре да си купя сабя — сподели той с Робайдей-Анганол.
— Като млад бях нелош фехтовач.

Роба направи предно салто.

— Можеш да си обърнеш и живота с главата надолу, щом веднъж се отърва от Орела. Разбира се, прав си, като искаш да имаш оръжие. В онези хълмове отгатък живее проклетникът Ундрейд, а нашите водачи

преспиват всяка нощ с по някоя от безбройните му дъщери. Тук убийствата са повече от скорпионите.

— Хората ми изглеждат дружелюбни.

Роба приклепна пред Сартори-Ирвраш и се ухили лукаво.

— А защо са толкова привидно любезни? И защо Ундрейд вече се е въоръжил до зъби със сиборналските „бум-бум“? Ти успя ли да научиш защо оня едър чернокож Йо Пашаратид толкова прибързано напусна страната ни?

Хвана ръката на стареца и го вмъкна между две каруци, където само тъпите очи на няколко кайдо следяха разговора им.

— Дори моят баща не може да си купи дружба и любов. Но тези сиборналци си купуват приятелите. Такъв им е нравът. Готови са и майките си да продадат срещу мир. Сами признават, че си осигурили безопасно преминаване до Борлиен, като раздавали мускети на вождовете по пътя си. Като гледам, никой не може да им се опре в хитростта. Дори любимият на Акханаба крал Джандол-Анганол, син на Варпал-Анганол и баща на един приятел на мадите... та дори този матрасилски монарх не може да се изправи с голи ръце срещу мускетите. Хубавичко го опърлиха в Косгатската битка. Ти виждал ли си раните по крака му?

— Баща ти трябваше да прекара известно време на легло. Видях само последствията, но не и раните.

— Е, сега вече дори не накуцва. Има късмет, че нещо му остана между краката! Та тази рана беше приятелска целувка от Сиборнал.

Сартори-Ирвраш сниши гласа си.

— Знаеш, че никога не съм вярвал на тези северняци. Когато демонстрираха мускетите в двора, настоях да не присъства нито един сиборналец. Но никой не ме чу. И скоро след това Йо Пашаратид си плю на петите.

Роба бавно и многозначително размаха пръст под носа му.

— Избяга, защото мръсотиите му излязоха наяве — разкри ги неговата жена, прелестната ни спътничка, всички останали в посолството също чуха това-онова. Бе намесено едно местно момиче, пренасяше съобщения... и аз понякога се намествам между краката й. Така научавах всичко за Йо Пашаратид. — Разсмя се. — Мускетите, с които Тейнт Индред се похвали — и които моят баща-орел прие толкова простодушно, защото в глупостта си би приел и празна кесия

от просяк, — му бяха продадени евтино от Пашаратид. Защо евтино ли? Защото нямаше право да ги продава, а не успя да удържи алчността си пред възможността за лесна печалба. Тези пушки бяха собственост на неговото правителство, за да си осигурят доброто отношение на отрепките, които сега виждаме наоколо, както и на онзи Дарвлиш Черепа. Той вече хиляди пъти им доказа приятелството си.

— Твърде необичайно поведение за един северняк, особено пък високопоставен.

— Висок пост, низки страсти. Всичко стана заради момичето. Никога ли не си забелязвал как този човек изяждаше с поглед моята прекрасна майка... тоест онази, която ми беше майка, преди да забрави да се сбогува с мен?

— Ако баща ти бе разкрил престъплението на Пашаратид, щеше да го осъди на смърт. Предполагам, че вече се е върнал в Сиборнал.

Робайдей-Анганол сви рамене.

— А ние го следваме. Госпожа Диену гори от желание да му изпие кръвчицата. За да разбереш защо е тичал подир други жени, просто си представи какво е означавало да живее с тази. Ти би ли се сношавал с мускет?... Сигурно трескаво се мъчи да измисли някаква лъжлива история, за да замаже греховете си. Но щом го догони, госпожа Диену ще го разобличи. Ах, Ръшвен, нищо не може да се сравни със семейните драми! Запомни какво ти казвам — накрая ще затворят стария Йо във Великото колело на Харнабхар. Някога било религиозно средище, сега там заключват престъпниците. Е, монасите също са затворници посвоему... Каква драма предстои! Нали знаеш поговорката: „В ръкава на сиборналеца има не само ръка“? Почти се изкушавам да дойда с тебе, за да видя какво ще стане.

— Но нали идваш с нас, мило момче!

— А, чичко, без такива нежности! Никой не бива да обича рода Анганол! Не възразявай. Ще те напусна тук. А ти ще продължиш на север с госпожата. Аз трябва да се погрижа за родителите си... за бившите си родители.

Лицето на Сартори-Ирвраш издаде тревогата му.

— Моля те, не ме изоставяй сам сред тези злодеи. Боя се, че не след дълго ще бъда труп.

— Е, и това е начин да се отървеш от човешките си несгоди, нали? Аз пък отново ще стана мадис. И това е бягство, макар да е

обикновена лудория. Ще поема по техния Ахд. — Скочи и целуна Сартори-Ирвраш по плешивото теме. — Хайде, чичко, сполука в новото ти поприще! Накрая и над двама ни ще расте нещо свежо и зелено!

Метна се на най-близката каруца, камшикът изплющя над запрегнатите хокснита, които потеглиха рязко. Водачите от племената отстъпиха встрани уплашено, започнаха да проклинат младежа в името на свещените реки. Прашен облак скри бързо отдалечаващата се каруца.

В пустинята Медура му се струваше, че Матрасил е безкрайно далече. Нощем сякаш можеше да докосне звездите с ръка, а яркият сърп на кометата на Ярап-Ромбри блестеше като небесно знамение над пътя им.

Сартори-Ирвраш се събуди скован от студ още преди разсъмване. Огънят бе угаснал, другите от кервана спяха. Все не можеше да се отърве от тази треска. Сети се за Билиш-Оупин. Неговите твърдения, че е дошъл от друг свят, тук изглеждаха по-приемливи, отколкото в двореца.

Мина край спънатите кайдо и се натъкна на Сочещия пътя, който пушеше. Заприказваха се тихо. Животните мучаха, сякаш им се присмиваха.

— Тези твари са съвсем кротки — отбеляза Сартори-Ирвраш. — А в историческите трактати ги описват като едва ли не необузdana стихия. Само фагорите можели да ги възсядат. Но досега и един път не срещнах фагор, яхнал кайдо, както не съм виждал и фагор с някоя от легендарните им бели птици. Може би и в това историята греши. Цял живот се опитвам да отделя истината от преданията.

— Може и по нищо да не се различават — вдигна рамене Сочещият. — Аз една буква не мога да разчета, та няма защо да отсъждам. Но тези кайдо ги опушваме, още когато са съвсем малки — пъхаме им в ноздрите листа от вероника и ги палим. И стават послушни. Понеже и тебе съм не те лови, ще ти разкажа една история. — Мъжът въздъхна тежко, като че му беше трудно да говори. — Преди много, много години пътувах на изток с моя господар през областите, подвластни на Ундрейд, нагоре към пустошта на Нктрик. Там всичко е

различно — твърде сурово място и въздухът не достига, но хората са здравеняци.

— На голяма височина и заразите са по-малко — подметна Сартори-Ирвраш.

— Е, хората от Нктрик казват друго. Разправят, че Смъртта била ленива и не се наемала често да броди из планините. Друго исках да ти кажа. Там обичат да похапват риба. Често я ловят в далечна река, на сто, сто и петдесет мили. Но рибата не се вмирисва, докато я докарат. А тук хванеш ли риба по изгрев и докато залезе Фрейър, вече се е развалила. Горе в Нктрик става за ядене цяла малка година. — Подпря се на хълбока на едно търпеливо кайдо и се усмихна. — Свикнеш ли веднъж, харесва ти горе. Вярно, нощем е студено. И няма никакви дъждове. А в най-високите долини господари са косматите двуроги. Не са покорни като тукашните. Онези твари яздят кайдо и препускат като вятъра... да, така е, имат си и бели птици, кацнали на раменете им. Както аз разбирам нещата, щом тук в ниското паднат снегове, онези се спускат и нахлуват в равнините. Случва се, когато Фрейър се смали и изстине в небето.

Сартори-Ирвраш кимаше оживено, но попита с намек за недоверие:

— Но толкова високо фагорите сигурно са малко, нали? Какво ядат освен онази вечно прясна риба? Там няма храна.

— Не е така. Отглеждат ечемик в долините, чак до границата на вечните снегове. Имат нужда само от вода. От всяка капка, дори пикнята е скъпоценна. В разреждения въздух има нещо чудно, защото там ечемикът узрява за трийсетина дни.

— Значи по-малко от една десета, след като го засеят? Невероятно!

— Но е вярно — настоя Сочещия. — И фагорите си поделят честно зърното, никога не се карат и не се разплащат с пари. Белите им птици прогонват всички други крилати създания освен орлите. Видях го със собствените си очи, когато бях още малък. Някой ден ще се върна в планините, там няма нито крале, нито закони.

— Ако нямате нищо против, ще си запиша разказа ви — помоли Сартори-Ирвраш.

Докато пишеше, мислеше за Джандол-Анганол в запустелия лабиринт на двореца.

След Медура дойде ред на дългия преход през безкрая на Хазиз. Два пъти пресякоха ивици растителност, простиращи се от единия сумрачен хоризонт до другия, като посадени от някой бог огради. Дървета, храсти, всякакви цветя очертаваха линия по лицето на степите.

— Това е (ще бъде) „укт“ — Диену Пашаратид използваше сиборналското сегашно продължително време. — Пресича континента от изток на запад, по пътищата на мадите.

Срещаха и други същества. Не само мадите използваха този цъфтящ път. Сочещия простреля една твар, скрила се в листака на дърво, и тя падна почти в краката му, с още сгърчено от болката лице. По-късно опекоха жертвата на шиш над лагерния огън.

Един ден заваля пороен дъжд, стисна степите като змийски челюсти. Сега Фрейър се виждаше по-високо в небето, отколкото в Матрасил. Сартори-Ирвраш предпочиташе да пътува само в здрачните часове, както бяха свикнали борлиенците от висшата класа, но спътниците му не искаха и да чуят.

Отмина времето, когато прекарваха нощите на открито. Бившият канцлер се улови, че съжالياва за това. Все по-често се натъкваша на населени със сиборналци места, където керванът спираше за сън. Селищата бяха построени по един и същи начин. Складовете образуваха кръг, в който на равни интервали се издигаха наблюдателни кули. Пътища като спици на колело водеха навътре към един или повече пръстени от къщи около главината, където беше Църквата на Страшния покой.

Облечени в сиво свещеници-воини ръководеха селищата, посрещаха и изпращаха кервана, който винаги нощуваше и получаваше храна безплатно. По одеждите на тези мъже, славеци Неживеещия Бог, беше изобразен символът на колелото. И за миг не забравяха, че се намират в територия, към която Пановал проявяваше апетити от незапомнени времена.

Сартори-Ирвраш едва накрая забеляза, че не допуснаха Сочещия пътя и неговите хора в оградения периметър на селището.

В този ден водачът докосна за поздрав шарения си тюрбан, получи заплащането за услугите си и се отправи обратно на юг със

своите подчинени.

— Трябва да се сбогувам с него — заяви Сартори-Ирвраш.

Диену Пашаратид протегна ръка да го възпре.

— Не е необходимо. Той си получи парите, време е да тръгва. Нататък пътят ни е безопасен.

— Но аз харесвах този човек.

— Само че вече не ни е нужен. Ще се придвижваме от едно селище до друго, без никой да ни застрашава. А онези варвари се кланят на какви ли не суевория. Сочещия път ме уверяваше, че могъл да ни преведе чак дотук, защото земната октава на неговото племе се простира на насам.

Докато неловко подръпваше бакенбардите си, Сартори-Ирвраш заговори:

— Госпожо Диену, понякога и древните обичаи съдържат някаква истина. Предпочитанието към собствената земна октава не е изчезнало напълно от умовете на хората. Всички мъже и жени най-добре уреждат живота си, когато не се отделят от земните октави, на които са били родени. Тези вярвания се крепят на практическа разсъдливост. Октавите обикновено следват минералните залежи и геоложките слоеве, които влияят на здравето.

За миг по костеливото ѝ лице се мярна усмивка.

— Естествено, не очакваме от първобитните племена друго, освен първобитни вярвания. Но точно те ги задържат в окаяното им положение. Там, накъдето сме се запътили, всичко е устроено несравнимо по-добре.

Като високопоставена дама Диену Пашаратид разговаряше със Сартори-Ирвраш на „чист олонеcki“. В Кампанлат на това наречие, противопоставяно на „местния олонеcki“, говореха членовете на висшите касти и религиозните водачи, особено в Свещената пановалска империя. То все повече се превръщаше в привилегия на църквата. Основен език в северния континент беше сибският, със своя писменост. Там знаеха олонеcki предимно по крайбрежията, където спираха търговците от Кампанлат.

В сибския гъмжаха сложните глаголни времена и наклоненията. Звукът „и“ се произнасяше особено твърдо, а „ш“ и „ч“ представляваха подобие на съскане. Затова речта на хората от Ашкитош звучеше почти зловещо, когато говореха с чужденци на родния им език. Вероятно

вече отдавна тлеещите северни войни се дължаха почти изцяло на гаврата, в която сиборналците превръщаха думи като „Матрасил“. Но всъщност зад свитите им устни се криеше сляпата принуда на хеликонийския климат, който не позволяваше устите да се отварят ненужно през половината от Голямата година, особено на север.

Пътниците оставиха всички кайдо в най-южното селище, където ги доведе Сочещия. При всяка спирка сменяха хокснитата си.

След десетото поред селище започнаха да изкачват склон, който ставаше все по-стръмен още няколко мили. По неволя не язدهа хокснитата, а вървяха до тях. На билото се издигаха в редица млади раджабарали, високи и тънки, кората им имаше свежото сияние на полупрозрачен кварц. Когато стигнаха до дърветата, Сартори-Ирвраш опря длан на най-близкото. Беше меко и топло като тялото на хоксни. Вдигна очи към ветреещите се високо горе листа.

— Защо ви е да гледате нагоре? Вижте какво ни чака напред! — възкликна един от спътниците му.

От другата страна на хребета имаше долина, цялата в мрачни сини оттенъци. Отвъд нея още по-тъмно синееше морето.

Сартори-Ирвраш веднага забрави треската си. Надуши нещо ново и непознато във въздуха.

Щом се добраха до пристанището, дори тези северняци показаха вълнението си. Името на това място беше отявлено сиборналско — Рънгобандряшкош. Разположението му не се различаваше от всички селища, през които минаха досега, само че се състоеше от полукръг, а в главината на колелото се извисяваше църквата върху висока скала и най-отгоре светеше сигнален фар.

Към кейовете бяха вързани кораби. Всичко изглеждаше чисто и уместно. За разлика от повечето народи на Кампанлат, сиборналците бяха моряци по природа.

След прекараната в странноприемница нощ всички станаха още с изгрева на Фрейър и заедно с други пътници се качиха на един кораб. Сартори-Ирвраш, който досега не бе стъпвал на палубата на по-голям воден съд от шлюп, веднага се прибра в отредената му малка каюта и заспа. Събуди се чак когато бяха готови да отплават.

Примижа през квадратния илюминатор.

Баталикс грееше ниско над водата, простирайки сребърна пътека към него. Близките кораби се виждаха като синкави силуети с

неразличими подробности, а мачтите се издигаха в безлиста гора. Наблизо яко момче гребеше в лодка край пристанището. Слънцето така заслепяваше стареца, че момчето и лодката се сливаха в едно цяло — черно движещо се напред тяло, отгласкващи се назад весла. Бавно, напън след напън, лодката премина през сияйната пътека. Веслата се потапяха, гърбът се напрягаше и накрая момчето стигна до опорните пилони на кея.

Сартори-Ирвраш си припомни дните, когато с двамата си братя излизаше с лодка в езерото. Ясно виждаше в паметта си техните усмивки, потопените във водата ръчички. Толкова загуби оттогава... Всяко нещо се плаща. Твърде много отдаде на своята скъпоценна „Азбука“.

По палубата шляпаха боси ходила, чуваха се гръмки заповеди, такелажът поскъръцваше, а моряците вдигаха платната. Бързо изтеглиха отвързаното от дока въже. Отправяха се към северния континент.

Плаваха седем дни, в посока север-северозапад, а владичеството на Фрейър се удължаваше с всеки ден. Вечер яркото слънце потъваше зад хоризонта почти пред носа на кораба и все по-малко време му беше необходимо, за да се появи отново на североизток.

Диену Пашаратид и нейните приятели неуморно убеждаваха Сартори-Ирвраш какво светло бъдеще го очаква, а видимостта намаляваше неспирно. Скоро ги обгърна онова, което един от моряците нарече пред бившия канцлер „обичайната ускутска мътилка“. Падна плътен кафеникав здрач, съчетание от дъжд и пясъчна буря. Звуците на кораба затихваха приглушено, по палубите и каютите всичко се покри с мазна влага.

Сартори-Ирвраш единствен се обезпокои. Капитанът реши да му покаже, че няма от какво да се страхува.

— Имам предостатъчно уреди, които ще ме преведат невредим и през подземна пещера — каза той. — Разбира се, най-новите ни изследователски кораби са още по-добре оборудвани.

Въведе Сартори-Ирвраш в своята каюта. На бюрото му беше разтворена отпечатана таблица на всекидневното положение на двете слънца в небето. Чрез нея лесно се определяше географската ширина, на която се намираха в момента. Имаше компас и инструмент, наречен

от капитана „ноктурнал“. Служеше за измерване на възвишението на някои звезди от първа величина. Корабът би могъл да плава и „на сляпо“, като периодично сверяваха направлението и изминатото разстояние с картите.

Сартори-Ирвраш си водеше подробни записки, но изведнъж от наблюдателницата на носа някой изкрещя и капитанът побърза да излезе на палубата. Изричаше под носа си сквернословия, които едва ли биха заслужили одобрението на Неживеещия.

През дъждовната завеса към тях плуваха кафяви облаци и някъде от тази посока мъже си деряха гърлата. Облаците се превърнаха в опънати платна. В последния момент друг кораб, голям колкото техния, се плъзна от страни и между корпусите остана пролука, не поширока от една крачка. Видяха фенери, освирепели лица и размахани юмруци, после всичко отново изчезна в гъстия като супа кафеникав въздух. Насочилият се към Сиборнал кораб остана сам в мътилката.

Пътниците обясниха на чужденеца, че току-що са се разминали с една от ускутските „бъчви за херинги“, хвърляща мрежите си подалече от брега. Морският съд всъщност бил цяла манифактура, защото на борда имало вещи в осоляването и консервирането на рибата хора.

Потресен от едва избягнатия сблъсък, Сартори-Ирвраш не беше склонен да слуша похвални слова за сиборналските риболовци. Просна се на мократа койка, както си беше с палтото, и се разтрепери. Напомни си, че слязат ли на брега в Ашкитош, вече ще се намират на 30 градуса географска ширина, само на пет градуса южно от Тропика на Каркампан.

В утрото на седмия ден от пътуването валмата мъгла постепенно се разнесоха, макар и видимостта да не се подобри особено. Навсякъде морето беше изпъстрено с риболовни кораби.

Постепенно тъмното петно на хоризонта се превърна в бреговата линия на северния континент. Нищо повече от назъбен пясъчник, разделящ почти спокойната вода от неравните очертания на сушата.

Някаква сянка на въодушевление трепна в душата на госпожа Диену Пашаратид и тя изнесе на Сартори-Ирвраш кратък урок по география. Той можел да се убеди със собствените си очи колко

многобройни са корабите на рибарите. Ушкутошк бил принуден да стане нация от мореплаватели и риболовци заради напредването на ледовете на юг, откъм Полярните райони (тя произнесе името със страхопочитание). А между ледовете и океана не оставала много годна за обработване земя. Значи трябвало да се изхранват от моретата, да прокарат морски пътища до двете богати житници на континента. Красноречивият ѝ жест показва колко са далечни тези земи.

— Точно колко? — любопитства Сартори-Ирвраш.

Тя посочи на запад и започна да назовава народите на Сиборнал. Произнасяше ги с различно отношение, като че познаваше всеки от собствен опит. Сякаш бяха хора, застанали на тясната земна ивица и яростно впили погледи на юг, със сковани гърбове от леденото дихание на полярните райони. И изгарящи от желание да нахлуят в Кампанлат, безмълвно добави бившият канцлер.

Ушкутошк, Лорадж, Шивенинк — там бе разположено Великото колело, Брибхар, Каркампан.

Богатите почви бяха в земите на Брибхар и Каркампан.

Накрая тя се обърна на изток.

— И така, стигнахме до другия край на континента. Както виждате, по-голямата част от Сиборнал е твърде изолирана, притисната между леда и океана. И това е причината да сме толкова независими. След Каркампан е планинският район Кудж-Джувек, където почти не живеят хора. После е вечно неспокойният Горен Хазиз, продължаващ към Чалския полуостров. Ето че се върнахме в Ушкутошк, родината на най-цивилизования народ. Пристигате при нас, когато и Фрейър, и Баталикс светят в небето. Но през повече от половината Голяма година Фрейър е скрит под хоризонта и климатът става твърде суров. Това е Злокобната зима от легендите... Ледът настъпва на юг, ние — ускутите, както се наричаме, също се преместваме натам, ако можем. Но мнозина умират. Мнозина умират. — В последните изречения тя използваше бъдеще продължително време. Въпреки горещината жената потръпна. — Да, ще стане през живота на други хора — промърмори госпожа Диену. — За щастие тези жестоки времена са все още далеч, но за нас е невъзможно да ги забравим. Сигурно това е паметта на поколенията... Всички знаем, че Злокобната зима ще се върне.

От пристана ги заведоха до солидно четириколесно возило, покрито с платнище. След като роби-хора натовариха багажа им, пътниците се качиха. Четирите впрегнати йелки потеглиха с доста добра бързина по един от радиалните пътища, отдалечаващи се от пристанището.

Докато излизаха изпод сянката на гигантската църква, Сартори-Ирвраш се опитваше да подреди в ума си затрупалите го впечатления. Стъписа го фактът, че по-голямата част от тази кола бе направена не от дърво, а от метал — осите, ритлите, дори седалките.

Навсякъде се виждаха метални предмети. Гъмжащите по улиците хора, които не викаха и не се блъскаха като матрасилските тълпи, носеха метални куки на вериги, стълби и всякакви инструменти към корабите. Някои от мъжете бяха облечени с лъскави ризници. Повеличествените сгради по улицата имаха железни врати, понякога с чудновати орнаменти, с издълбани на тях имена, сякаш обитателите им се канеха да живеят тук вечно, без да се съобразяват с Полярните райони.

Маранята във въздуха отслабваше палещите лъчи на Фрейър. Според госта слънцето се бе издигнало неестествено високо в този обеден час. Градът лъхаше на дим. Макар горите на Сиборнал да бяха бедни в сравнение с пищните джунгли на тропиците, по континента се срещаха обширни находища на лигнитни въглища и торф, както и рудни залежи. Топяха метал в малки леярни навсякъде из града. За всеки метал имаше ясно разграничен квартал. Майсторите на рафинериите, работниците и зависещите от метала занаятчии заедно с робите си се събираха на едно място. През последните десетина години металите бяха по-евтини от дървесината.

— Прекрасен град.

Един от мъжете удостои госта с тази забележка.

Сартори-Ирвраш се почувства унизен, изпухтя тихичко и не отговори.

Вече се убеждаваше, че Ашкитош наистина приличаше на половинка от колело. Грамадната църква над пристанището служеше като главина. След построените в полукръг сгради имаше полукръг от стопанства и ниви, после пак полукръг от постройки и това се повтаряше, въпреки че житейските нужди тук-там бяха нарушили симетрията, и без това нелепа в очите на един борлиенец.

Спряха до съвсем обикновена постройка като голяма кутия, с тесни прозорци, повече приличащи на цепнатини. Двойната врата беше изработена от метал. Върху нея се четеше издълбан надпис „Първи конвенциал, шести сектор“. Конвенциалът се оказа кръстоска между странноприемница, манастир, училище и затвор. Поне такъв изглеждаше за Сартори-Ирвраш, щом се настани в стаята си, напомняща килия, и прочете правилата.

Те гласяха, че храна се поднася два пъти дневно — в четири часа и двадесет минути, после в деветнадесет часа, че сбирките за молитва са на всеки час, с доброволно участие, че градината е отворена през здрачните часове за разходки и медитация, че наставленията (каквото и да означаваше тук думата) са достъпни по всяко време на деня. И че посетителите могат да напуснат това място само след като получат разрешение.

Той въздъхна, изми се и седна на нара. Позволи да го обземат тежки предчувствия. Но в Ушкутошк бяха бързи в гостоприемството, както в повечето занимания, така че някой скоро почука на вратата, за да отведе госта на пиршество.

Банкетната зала беше продълговата и ниска, осветена от тесните прозорци, през които седящите тук можеха да наблюдават откъслечно оживлението на улицата. Подът беше незастлан, но на помещението придаваше великолепие огромен гоблен, окачен на задната стена. На ален фон изобразяваше великанско колело, движено през небесата от блажено усмихнати гребци в светлосини роби. Бяха се устремили към изумително величествена майчина фигура, от чиито уста, ноздри и гърди извираха звездите по яркочервеното небе.

Сартори-Ирвраш се вираше зашеметено в детайлите на картината. Изгаряше от желание да запише впечатленията си, може би дори да нахвърля скица в бележника си, но трябваше да бъде представен на десетина души, които чакаха, за да го приветстват с „добре дошъл“. Госпожа Диену Пашаратид го запознаваше поред с всекиго. Никой не стисна протегнатата му ръка. В тази страна човек докосваше ръцете само на членовете на своя род или клан.

Помъчи се да запомни сложните имена, но в паметта му остана само Оди Джесератабхар, и то защото принадлежеше на свещеник-адмирал — жена в униформа на сиви и сини ивици. Освен това тя се отличаваше със строга красота, двете ѝ плитки бяха навити върху

главата, за да завършат с две щръкнали напред руси рогчета. Внушително, но и смешно.

Присъстващите се усмихваха приветливо на госта от Кампанлат, скоро се настаниха около масата сред шумно стържене на разместени метални столове. Настъпи тишина и най-белокосият сред събралите се стана, за да произнесе благодарствена молитва. Останалите се молеха с опрени в челата си показалци. Сартори-Ирвраш наподобява позата им. Молитвата започна на труднопроизносимия сибски език, с умело използване на сегашно продължително, условно-вечно, минало в настоящето, неизменно в бъдещето и всякакви други глаголни времена, за да въздаде възхвала на Неживеещия. Изглежда продължителността на молитвата трябваше да съответства на неизмеримо далечното разстояние до бога.

Най-сетне свърши и млади робини започнаха да поднасят множество различни, но оскъдни ястия, почти изцяло вегетариански, ако не се брои рибата. Преобладаваха суровите и задушени водорасли. Наливаха плодови сокове и алкохолно питие на име йоудъл, извлечено от водорасли.

Единствената гозба, на която Сартори-Ирвраш се наслади истински, беше опечено на шиш животно, внесено направо от огъня, полято с гъст сос. Отрязаха му малко парче от гърдите. Казаха му, че ястието се наричало трийбрис. Едва след няколко дни Сартори-Ирвраш разбра, че трийбрисът всъщност е същество от расата на нондадите. Бил изключителен деликатес в Ушкутошк, поднасян рядко и само в чест на високопоставени гости.

По средата на този пир Диену Пашаратид стана от стола си, за да говори със Сартори-Ирвраш.

— Скоро свещеник-адмиралът ще произнесе слово. Казаното от нея вероятно ще ви обезпокои. Моля ви да не се боите от нищо. Зная, че не сте страхливец. Също така ми е известно, че не ви е присъщо коварството, затова ви моля да не си развалите мнението за мен към по-лошо, когато изслушате словото.

Но бившият канцлер мигновено бе налегнат от тревога и дори изтърва ножа.

— Какво ще ни каже тя?

— Ще направи важно изявление, засягащо съдбата и на вашата, и на моята страна. Ще научите подробностите от Оди Джесератабхар.

Помнете, че бях принудена да ви доведа тук, за да очистя доброто си име от петното, с което го окаляха постъпките на моя съпруг. Само не забравяйте, че мразите Джандол-Анганол, и всичко ще свърши добре за вас.

Тя се върна на мястото си. Сартори-Ирвраш повече не можа да преглътне и един залък.

Щом разнообразните ястия бяха изчерпани и на масата останаха само чашите, започнаха речите.

Първо изслушаха приветствието на някакъв местен властник, който си служеше изобилно с почти неразбираем жаргон. След това стана госпожа Диену.

От краткия увод веднага премина към същината. Спомена уклончиво съпруга си и заяви, че се чувствала длъжна да поправи вредите, нанесени от внезапния му отказ да изпълнява задълженията си на посланик. Затова спасила канцлера Сартори-Ирвраш от окаяното положение, в което се озовал, и го довела тук.

А техният изтъкнат гост можел да помогне на тях, на Ушкутошк, дори на целия северен континент, така че да остане с достойно място в историята им. Каква точно била исканата от него помощ, щяла да обясни уважаемата госпожа Оди Джесератабхар, свещеник-адмирал.

От мрачните опасения Сартори-Ирвраш се почувства по-зле и от въздействието на йоудъла. Страстно му се искаше да свие и да си запали няколко листа от вероника, но никой друг около масата не бе пушил, не пушеше, не възнамеряваше да пуши и затова той също се въздържа. Само вкопчи пръсти в ръба на масата, когато госпожа Джесератабхар стана.

Тъй като щеше да произнесе тържествено слово, тя заговори на натруфено-възвишения сибски, използван от свещениците-воини.

— Свещеници, членове на военни комисии, приятели и наш нов съюзнико — започна самоуверено дамата и разлюля застрашително русите рогца на главата си, — времето никога не стига, затова и аз съответно съкращавам (ще съкратя) словото си. Само след осемдесет и три години Фрейър достига (ще достигне) най-силното си излъчване и вследствие на това Дивашкият континент и населяващите го варварски народи са (трябва да са) в упадък на духа и пророкуват края на света. Те са (винаги са били) неспособни да посрещнат с вдигнати чела бъдещето, както ние в Ушкутошк заслужено се гордеем, че правим

(сме правили и ще продължаваме да правим). Сред най-значимите народи на този окаян континент Борлиен е (ще е) затънал в особено тежки проблеми. За съжаление нашият отдавнашен враг Пановал става (продължава да е) все по-силен. Напоследък се почувства влиянието на непредвиден фактор, защото нашата, търговия с оръжие стана безконтролна заради покварени посланици. Няма да се спирам на това злополучно обстоятелство.

Скоро войнствените народи на Дивашкия континент ще произвеждат подобни на нашите оръжия. Ние можем (трябва) да предприемем нещо, преди тази търговия да стане повсеместна, докато още имаме превъзходство. Както моите приятели от военните комисии добре знаят, нашият план е да превземем Борлиен.

Това изявление накара присъстващите да изразят несдържано одобрението си. Мнозина изгледаха косо пребледнелия Сартори-Ирвраш.

— Ние нямаме (не ще имаме) достатъчно сили да овладеем с оръжие целия Борлиен. Същността на нашия план е да го присъединим и подчиним чрез средствата, които неволно даде в ръцете ни крал Джандол-Анганол. Щом завладеем Борлиен, ще можем да ударим Пановал и от север, и от юг.

Пируващите заръкопляскаха, още преди да са затихнали последните думи на красивата военачалничка. Усмиваха се един на друг и на Сартори-Ирвраш, който не отделяше погледа си от чудесно очертаните устни на Оди Джесератабхар.

— Имаме на разположение флот, готов да отплава — произнесоха тези прекрасни устни. — Очакваме, че и канцлерът Сартори-Ирвраш ще се присъедини към нас, за да изпълни своята извънредно важна мисия. Ще бъде възнаграден щедро.

Няколко насърчителни възгласа около масата.

— Флотът ще отплава в западна посока. Моят флагмански кораб ще бъде „Златна дружба“. Ние ще (имаме намерение да) минем край брега на Борлиен, за да доближим от запад залива Гравабагалиниен, на чийто бряг кралица Мирдем-Ингала е (ще бъде) заточена. Канцлерът и аз ще спрем да освободим кралицата, а останалите кораби от флота ще (трябва да) продължат към Отасол, най-големия борлиенски пристанищен град, за да го обстрелят, докато се предаде (се е предал). Кралицата е (беше) обичана от народа. В Отасол Сартори-Ирвраш ще

обяви ново управление начело с кралицата, а той ще бъде министър-председател. Не е нужно да водим битки. Вие ще (трябва да) отдадете дължимото на осъществимостта на този план. Нашият достоен съюзник и варварската кралица, произхождаща от трибриатската номадка Шанана, са обединени от омразата си към Джандол-Анганол. Кралицата ще се радва да си върне властта. Разбира се, под наше попечителство. Щом овладеем (можем да овладеем) положението в Отасол, нашите кораби и войници ще се придвижат нагоре по реката, за да превземат столицата Матрасил. Доколкото мога да съдя по донесенията на нашите агенти, там ще (можем да) намерим симпатизанти, особено сред привържениците на престарелия баща на кралицата. Лесно ще прекратим колебливото управление на краля. Както и живота му. На света ще му олекне без подобни любители на фагорите. Щом поемем властта над Борлиен, устремно ще нападнем на север през Дивашкия континент, от Отасол към Рънгобандряшкош. Приятели, нека в душите ви се възцари покой, защото ни предстоят значителни успехи. Според плана по-голямата част от флота ще (трябва, може да) отплава при изгрева на Фрейър след два дни, ако такава е волята Божия. Велико бъдеще настъпва (ще настъпи)!

Този път ръкоплясканията бяха оглушителни.

XII

ПО ТЕЧЕНИЕТО НА РЕКАТА

— Ех, това тъпо, вечно невежество на хорицата... Работят до изнемога, а с нищо не подобряват живота си. Или пък не работят. Накрая е все едно. Нищо не ги интересува извън границите на собственото им село. Не, дори извън границите на собствените им пълове. Виж ги само ленивците! Ако бях същият тъпак, още да съм амбулантен търговец в парка на град Олдорандо...

Философът, изричащ тези коментари, се бе излегнал върху множество възглавници, дори с една под босите му крака. До дясната си ръка имаше чаша от любимия си „съживител“ с натрошен лед и лимонов сок, а лявата обвиваше раменете на млада жена, с чиято лява гърда си играеше небрежно.

А слушателите му, ако не броим жената, затворила очи, бяха двама. Неговият син стоеше облегнат на релинга на кораба, с който пътуваха. Както винаги, клепачите тежаха на очите му, долната челюст беше увиснала. До младежа се виждаше купа, препълнена с гуинг-гуинги, и от време на време той изплюваше по някоя костилка към разминаваща се с кораба лодка.

На сянка под навеса лежеше друг младеж, блед и изпотен, който все си мърмореше нещо под носа. Бяха го покрили с леко одеяло на ивици, краката му мърдаха неспокойно отдолу. Мъчеше го треска, откакто корабът напусна Матрасил и пое на юг. Заради поредния пристъп не изглеждаше по-способен да вникне в мъдростите на възрастния мъж, отколкото ги проумяваше любителят на плодове.

Но това не смущаваше оратора.

— При последното ни спиране се натъкнах на един изкуфял дъртак, който се подпираше на дърво. Попитах го дали според него става по-горещо от година на година. А той ми разправя: „Капитане, все си е горещо, откак свят светува.“ Аз пак го питам: „Добре де, кога е създаден тоя свят?“ Той отговаря: „Ами как кога, всички знаят, че света го има от Ледените векове.“ Ей това ми каза. Представяте ли си, било

горещо и през Ледените векове! Капка мозък нямат в главите си. Нищо не разбират. Да вземем например религията. И аз живея в страна на набожни хора, ама не вярвам в Акханаба. И защо не вярвам? Защото съм помислил и ми е ясно. И тия, местните селяци, също не вярват в Акханаба, само че не защото са помислили като мен, а защото изобщо не мислят... — Прекъсна словоизлиянието, за да стисне по-силно гърдата на момичето и да отпие от „съживителя“. — ... Не вярват в Акханаба, понеже са прекалено тъпи да повярват. Кланят се на какви ли не демони, на изроди от други раси, на дракони. Ами че те още вярват в дракони... Боготворят Мирдем-Ингала. Помолих местния ни управител да ме разведе из селото. Почти във всяка колиба имат литографски портрет на кралицата. Тия цапаници не приличат на кралицата повече от мен, обаче нали уж я *изобразяват*... Нали ви казвам, интересуват се само от собствените си пъпове.

— Заболяха ме циците от тебе — оплака се жената.

Той се прозя и прикри устата си с дясната длан. Разсеяно се чудеше защо толкова явно предпочиташе компанията на чужди хора пред семейството си — неприятен му беше не само неговият доста ограничен син, а също и досадната му съпруга заедно с превзетата им дъщеря. Щеше да е доволен, ако можеше безкрайно дълго да се носи по течението на реката с това момиче и с младия мъж, който бил дошъл от друг свят.

— Много ме успокояват шумовете на реката. Приятни са ми. И ще ми липсват, когато се оттегля от търговията. Да знаете, има доказателство, че Акханаба не съществува. Нужно е извънредно хитроумно същество, било то господ или не, за да сътвори сложен свят като нашия, с несекващ поток от раждащи се и умиращи хора — сякаш са скъпоценни камъни, които търсачи непрекъснато изравят от земята, после ги обработват и продават. Не е ли така? Прав ли съм?

Стисна палеца и показалеца на лявата си ръка, момичето писна и промърмори:

— Щом казваш, така е.

— Да, прав съм. Е, ако е толкова способно съществото, какво ли удоволствие ще му достави просто да си седи над света и да наблюдава тъпите обитатели? Би се побъркало от еднообразие, поколение след поколение, и нищо не става по-добро. „В Ледените векове“! В името на сътворителката...

Прозя се, клепачите му се спуснаха над очите. Момичето го сръга в ребрата.

— Добре де, ти като си толкова умен, обясни ми кой е създал света. Щом не е Акханаба, кой е тогава?

— Много въпроси задаваш — сопна се мъжът.

Ледения капитан Мунтрас заспа. Събуди се едва когато „Дамата от Лордриярдри“ щеше да акостира за през нощта в Осоилима. Там капитанът щеше да бъде посрещнат от местния клон на „Лордриярдската компания за търговия с лед“. Радваше се поред на гостоприемството на всеки клон от компанията, така че пътуването от Матрасил се проточи повече от обикновено, продължи почти колкото и плаването нагоре по реката.

Една-единствена причина подсети Ледения капитан в младежките му години да основе представителство в Осоилима и сега тя се извисяваше над главата му. Издигаше се стотина метра над върховете на брасимите, израсли нагъсто по брега. Властваше над околната джунгла, над широката река и сякаш замислено наблюдаваше отражението си във водата. И привличаше поклонници от всичките четиринадесет страни на Кампанлат, жадни за просветление... и за лед. Това беше Осоилимската скала.

Местният управител, побелял мъж с тежък димариамски акцент на име Гренго Палос, се качи на борда и сърдечно стисна ръката на своя господар. Помогна на Див да се справи със свалянето на пътниците на брега. Докато неколцина фагори стоварваха бали с надпис „Осоилима“, Палос се върна при капитана.

— Само трима пътници?

— Поклонници. Как върви търговията?

— Зле. Нищо друго ли нямаш за мен?

— Нищо. В Матрасил ги е налегнал мързел. Пък и в двореца нищо не е наред. Не е добре за търговията.

— И аз чух нещо подобно. В пробитите от копия джобове не дрънчат пари. Е, ако все пак се съюзим с Олдорандо, току-виж, повече поклонници тръгнат насам. Тежки времена настанаха, Крилио. И най-набожните хора се оплакват, че било прекалено горещо за странстване.

Питам се как ли ще свърши всичко това? Оттегляш се в най-подходящия момент.

Ледения капитан дръпна Палос настрани.

— Имам тук едно особено момче и не знам какво да го правя. Болен е. Нарича се Билиш-Оупин. Твърди, че дошъл от друг свят. Може да е луд, но разказва много интересни неща, ако успееш да вникнеш в думите му. Въобразил си е, че умира. Аз пък съм сигурен, че няма да умре. Ще може ли твоята старица да му отдели малко време?

— Смятай, че го е вдигнала на крака. На сутринта ще говорим за разплащането.

И така, помогнаха на Били Ксяо Пин да слезе на брега. И младата дама Абат-Васидол не остана на кораба. Пътуваше безплатно до Отасол. Нейната майка Мати-Васидол беше отдавнашна приятелка на капитана и поддържаше по-особен дом в покрайнините на Матрасил.

Двамата търговци си пийнаха и отидоха да проверят как е Били, настанен в скромния дом на Палос, под грижите на съпругата му.

Младежът се чувстваше по-добре. Бяха му разтрили усърдно гръбнака с парче лордриярдски лед — най-добрия лек за всички болести. Вече нямаше треска, не кашляше и не кихаше. Щом се махна от Матрасил, алергията му се успокои. Капитанът го увери, че няма да умре.

— Не, ще умра скоро, но съм ви благодарен за любезността — отвърна Били.

След ужасите на Матрасил беше истинско блаженство да попадне в ръцете на Ледения капитан.

— А, няма да умираш. Всичко е заради оня мръсен вулкан Ръстиджоник, дето изхвърли толкова отрови. Всички в Матрасил се поболяха. Същото като при тебе — сълзене от очите, пресъхнало гърло, треска. Вече си добре, здраво стоиш на крака. Не се предавай.

Били тихо си прочисти гърлото.

— Може и да сте прав. Възможно е тази болест да ми продължи живота. Не се съмнявам, че накрая хеликонийският вирус ще ме погуби, защото нямам имунитет срещу него, но вулканът явно е отложил края ми със седмица-две. Помогнете ми да стана.

След малко вече се разхождаше из стаята, смееше се и размахваше ръце.

Мунтрас и жената на управителя го гледаха засмяно.

— Какво облекчение само! — възкликна Били. — Капитане, почти бях намразил вашия свят. Мислех си, че Матрасил ще ме довърши.

— Е, не е толкова лошо място, като го опознаеш.

— Но тази религия!

Мунтрас отбеляза:

— Събереш ли на едно място хора и фагори, поражда се и религия. Сблъскат ли се две непознати една за друга раси, стават такива неща.

Били беше поразен от дълбокия смисъл на подмятането, но жената на Палос не беше склонна да философства, а го хвана за ръката.

— Вече си добре. Сега ще ти поля да се измиеш и ще се ободриш още повече. После ще те натъпчем с храна, за да си силен.

Капитанът добави:

— Вярно е, Били, но аз имам и друго лекарство за тебе. Ще ти пратя онова приятно момиче Абат. Тя е дъщеря на моя стара позната. Много симпатично и доброжелателно същество. Половин час с нея ще ти се отрази особено добре.

В погледа на Били се мярна съмнение, бузите му се зачервиха.

— Казах ви, че произходът ми е коренно различен от вашия, защото не съм се родил на Хеликония... Дали изобщо ще стане нещо между нас? Е, телесно сме напълно еднакви. А младата дама ще има ли нещо против?...

Мунтрас се разсмя от сърце.

— Сигурно ще си й по-приятен от мен. Билиш, знам, че си се увлякъл по кралицата, но не се оставяй това да те спре. Напрегни си малко въображението и Абат ще ти се стори равна на кралицата във всичко.

По лицето на Били преминаха всички оттенъци на червеното.

— О, Земя, какво преживяване ще бъде... Ами да, пратете я тук, моля ви. Да видим ще успеем ли...

Докато търговците излизаха, Палос се кикотеше и потриваше ръце.

— Той има наклонности на откривател. Ще му вземеш ли пари за забавлението с момичето?

Мунтрас познаваше сребролюбието на Палос и не обърна внимание на въпроса. Но управителят сам се усети и побърза да попита:

— А тези приказки, че ще умре... ти вярваш ли, че е дошъл от друг свят? Възможно ли е?

— Хайде да си налеем по чаша и ще ти покажа нещо, което той ми даде.

Мунтрас повика Абат, целуна я по бузата и я прати при Били.

Вечерните сенки се насищаха с кадифена гъстота. Двамата се настаниха удобно на верандата пред къщата, сложиха помежду си бутилка и запален фенер. Мунтрас опря внушителния си юмрук на масата и разтвори пръсти.

На дланта му лежеше часовникът на Били с трите екранчета, където цифричките се сменяха неуморно:

11:49:02 19:06:52 23:15:43

— Прекрасно бижу. Колко ли струва? Той продаде ли ти го?

Палос предпазливо пипна часовника. Мунтрас обясни:

— Този предмет е единствен в света. Ако се вярва на Билиш, устройството показва борлиенското време — ей тук, по средата, освен това времето на света, откъдето той идва, и времето на друг свят, където той не е стъпвал. С други думи, може да се каже, че тази скъпоценност в известна степен подкрепя чудатите му твърдения. За да изработиш толкова сложен часовник, трябва да си несъмнено умен и сръчен. А не луд. По-скоро да приличаш на бог... Но все не мога да се отърва от убеждението, че момчето е побъркано. Били разправя, че светът, изработил този инструмент за измерване на времето и откъдето самият той произхожда, се върти над нас и гледа нашите щуротии. При това светът бил направен от хора като нас. Без участието на никакви богове.

Палос отпи от „съживителя“ и поклати глава.

— Дано не надничат в счетоводните ми книги.

Мъглата бавно припълъзяваше откъм речния бряг. Една майка викаше детето си да идва по-бързо и го плашеше, че от водата щели да изскочат грейби и да го изгълтат целия на една хапка.

— Крал Джандол-Анганол държеше в ръцете си това изящно изделие. Явно го сметна за зла поличба. Пановал, Олдорандо и Борлиен трябва да се обединят по принуда, но само гнусната им религия ги свързва. Кралят е поел по такъв път, че и за миг не може да допусне съмнения в главата си... — Капитанът чукна с дебелия си показалец по часовника. — Да, това бижу сее съмнения, няма спор. То е знак на надеждата или на страха, зависи кой го гледа. — Сега Мунтрас докосна предния си джоб. — Също като някои други поверени ми послания. Чуй какво ще ти кажа, Гренго — светът се променя, всичко си изживява времето.

Палос въздъхна и пак надигна чашата.

— Крилио, искаш ли да прегледаш книгите? Отсега те предупреждавам — последната година приходите доста спаднаха.

Ледения капитан погледна над фенера лицето на Палос, добило хищно изражение в сенките.

— Гренго, ще ти задам един личен въпрос. Никакво ли любопитство няма в душата ти? Показвам ти този странен часовник и те уверявам, че е направен в друг свят. А там вътре е чудакът Билиш, потящ се за пръв път върху жена от нашата земя. Какви ли мисли се мяркат в ума му? Не те ли интересуват отговорите на загадките? Не би ли искал да научиш нещо ново? Виждаш ли света отвъд сметалото?

Палос се почеса по бузата, после пръстите му се преместиха на брадичката. Накланяше глава ту наляво, ту надясно.

— Ами ония предания, дето ги слушахме като деца... Чу ли как оная жена викна на сина си, че някой грейб щял да го изяде? Повече от осем години съм в Осоилима и през това време никой не е виждал грейб в реката, нито веднъж. Изтребиха ги заради кожата им. Ще ми се и аз да хвана някой в капан. Добра цена ще му взема. Не, шефе, Билиш ти е разказал поредното предание. Как биха могли хора да направят цял свят? Дори да е вярно, какво от това? Няма да ми помогне в сметките, нали?

Мунтрас въздъхна и завъртя стола си така, че да вижда мъглата. Дали пък не се надяваше да зърне някой грейб, за да опровергае Палос?

— Когато младият Билиш се откъсне от слабините на Абат, ще взема да го отведа до върха на Скалата, стига да са му останали силици. Ще помолиш ли жена си да приготви нещо за вечеря?

Управителят на местния клон стана и влезе в къщата, а Мунтрас остана на верандата. Запали свити листа от вероника и доволно запуши, гледаше как димът се издига към навеса. Не се питаше къде е синът му, защото знаеше — Див се е затътрил до местния пазар. Мислите на Мунтрас се понесоха много по-надалече.

След малко се появиха Били и Абат, хванати за ръце. Кръглото лице на младежа едва побираше усмивката му. Настаниха се мълчаливо до масата. Също без да продума, Мунтрас им показа „съживителя“. Били завъртя глава.

Личеше веднага, че настроението му се е променило неузнаваемо. Абат изглеждаше невъзмутима, като че се връщаше с майка си от църква. Лицето ѝ напомняше за младата Мети, излъчваше сиянието на свежестта, която майката бе загубила отдавна. Само че гледаше дръзко, докато очите на Мети шареха уклончиво. Все пак Мунтрас, който се смяташе за познавач на човешките характери, откриваше у нея същата сдържаност. Момичето бягаше от някакви неприятности, стоварили се на главата ѝ в Матрасил, и вероятно това обясняваше предпазливото ѝ поведение. Мунтрас се радваше и само да я гледа, облякла лека рокля, очертаваща пищните ѝ високи гърди и открояваща блестящата кестенява коса.

Кой знае, може и да има бог. Дали пък не оставяше света да съществува въпреки цялото му безумие, защото в него има и красота...

Накрая капитанът издиша дима и попита:

— Билиш, в твоя свят не си ли падат по игричките между мъж и жена?

— Учат ни на тези игрички, както вие ги наричате, след като навършим осем години. Това е един от учебните предмети. Но тук, искам да кажа е Абат, не е като урок... а е обратното... истинско. О, Абати!...

Произнесе името ѝ, както Мунтрас освобождаваше дробовете си от дима. Сграбчи я, зацелува я страстно. Прекъсваше, колкото да избъбри някакви мили думи. Тя отвръщаше на ласките му без особено въодушевление.

Били стисна енергично ръката на Мунтрас.

— Приятелю мой, вие бяхте прав. Тя е равна на кралицата във всичко. Дори е по-съвършена от нея.

— Сигурно всички жени са еднакви — отвърна капитанът, — а разликите съществуват само в мъжкото въображение. Има една стара поговорка: „Както и да започнеш в кревата, накрая е все същото.“ Ти имаш твърде разпалено въображение и предполагам, че си се забавлявал добре... Я ми кажи, нашите жени по-дълбоки ли са между краката от вашите?

— О, по-дълбоки, по-меки, по-приятни...

Той пак обсипа с целувки момичето. Капитанът въздъхна.

— Стига, стига. Разлигавените мъже са по-досадни и от пияните. Абати, прибири се вътре. Искам да върна този младеж към здравия разум, стига да е възможно... Билиш, ако още помниш нещо за света освен върха на члена си, може би ще се сетиш за Осоилимската скала, която видяхме от реката. Ти и аз ще отидем, до върха ѝ. Щом можа да се качиш върху Абат, значи си способен да изкачиш и един камък.

— Ами, добре, но нека и Абат дойде с нас.

Мунтрас впи в него поглед, едновременно развеселен и сърдит.

— Я си признай, приятелю Билиш — ти да не си от Пеговин в Хеспагорат? Тамошните хора са големи шегаджии.

— Чуйте ме... — Младежът кръстоса поглед с капитана. — Такъв съм, какъвто казвам — човек от друг свят. Родих се и израснах горе и наскоро слязох тук с космически апарат. Вече ви го описах, когато ме отпускате треската. Крилио, не бих си позволил да ви лъжа, прекалено съм ви задължен. Мисля, че ви дължа нещо повече от живота си.

Снизходителен жест.

— Нищо не ми дължиш. Хората не би трябвало да трупат задължения един към друг. Помни, че някога бях просяк. Недей да ме надценяваш.

— Но сте работил упорито, постигнал сте забележителни успехи. Сега сте приятел на краля...

Мунтрас изпусна малко дим между свитите си устни и промълви безизразно:

— Ти така си мислиш.

— Но нали сте приятел на крал Джандол-Анганол?

— Нека кажем, че съм сключвал сделки с негово величество.

Били ухилено го стрелна с поглед.

— Май не му се възхищавате, а?

Ледения капитан поклати глава.

— Билиш, ти цениш религията не повече от мен. Но трябва да знаеш, че тя е твърде силна в Кампанлат. Например да си припомним как кралят ти върна с отвращение часовника. Той е крайно суеверен човек, а пък е повелителят на околните земи. Ако беше показал този предмет на селяните в Осоилима, щяха да вдигнат бунт, завариш ли ги в лошо състояние на духа. Или щяха да те обявят за светец, или щяха да те наръгат с вили.

— Но защо?

— Защото им липсва разсъдък. Хората мразят нещата, които не разбират. Дори един луд може да промени света. Набивам ти това в главата за твое добро. Хайде, да ставаме.

Той се изправи, махна с ръка да покаже, че е приключил с наставленията, и потупа Били по рамото.

— Момичето, вечерята, управителят, Скалата. Все неща от живота.

Получи всичко, каквото поиска и скоро бяха готови за изкачването. Мунтрас откри, че Палос още не е стъпвал на върха на Скалата, макар че живееше в подножието ѝ вече осем години. Взе го на подбив и така го принуди да тръгне с тях, метнал на рамо сиборналски мускет.

— Май цифрите в книгите не са толкова лоши, щом си позволяваш покупката на огнестрелни оръжия — подхвърли Мунтрас подозрително.

Вярваше на служителите си не повече, отколкото на краля.

— Крилио, купих го, за да пазя твоята собственост. Спечелил съм с пот на челото всеки рун, платен за мускета. Печалбите не идват лесно дори когато търговията върви добре.

Отначало вървяха по пътека, свързваща пристана с малкото градче Осоилима. Тук мъглата беше по-рядка и малкото светлини на централния площад придаваха по-приятлив вид на мястото. Много хора се мотаеха наоколо, измъкнати навън от хладния бриз, появяващ по залез. Сергиите с дреболии за спомен, сладкиши и вафли се радваха на добър оборот. Палос посочи един-два хана за поклонници, които редовно поръчваха лордриярдски лед. Обясни, че повечето хора, харчещи парите си из площада, са поклонници. Някои идвали да спазят местната традиция и да освободят тук робите си — хора или

фагори, защото стигнали до убеждението, че е грешно да притежаваш чуждия живот.

— Представете си, да се откажат от толкова ценно нещо! — тюхкаше се управителят, отвратен от човешката глупост.

Основата на Осоилимската скала беше точно до площада... или по-скоро градът със своя площад бе построен до Скалата. Почти до каменния склон беше разположена странноприемница, наречена „Освободеният роб“, където Ледения капитан купи четири свеци за себе си и своите спътници. Минаха през градината на странноприемницата и започнаха изкачването. По Скалата растяха талипоти. Трябваше да отместват твърдите им листа, за да се катерят. Далеч над тях в небето проблясваха летни светкавици.

Други вече ги бяха изпреварили. Чуваха шепота им отгоре. Стъпалата бяха издълбани в камъка преди много години. Въртяха се в спирала по Скалата и никъде нямаше дори подобие на перила за безопасността на поклонниците. Пламъчетата на свещите потрепваха пред лицата им.

— Твърде стар съм за такова изсилване — пъшкаше Мунтрас.

Но макар и да напредваха бавно, най-после стигнаха до равна площадка и минаха под арка към върха на Скалата, където в камъка бе издълбан купол. Тук вече можеха да опрат лакти на перила и спокойно да обхождат с поглед потъналите в мъгла гори околоръст.

Чуваха шума на града и на неспирно носещата водите си Такиса. Някъде свиреха — най-вероятно на бинадурия, бумтяха барабани. И през пролуките в мъглата навсякъде съзираха светлинки между дърветата.

— Нали хората казват — изчурулика Абат, — че нямало една педя, годна за живеене, и нямало една педя ненаселена.

— Истинските поклонници остават тук цяла нощ, за да посрещнат изгрева — обясни Мунтрас на Били. — В тези географски ширини няма и един ден в годината, когато двете слънца да не се съберат в небето по някое време. В моята страна не е така.

— Крилио, в „Авернус“ хората са обсебени от науката — заговори Били, прегърнал Абат. — Разполагаме със средства да наподобяваме действителността — чрез видео, триизмерно-сетивни имитации и така нататък. Също както портретът изобразява истинското лице. И точно поради това моето поколение се съмнява в

действителността, не вярва в съществуването ѝ. Ние дори се колебаем за съществуването на Хеликония. Не знам дали разбираш какво искам да ти кажа...

— Билиш, обиколих почти целия Кампанлат първо като просяк, после и като търговец. Дори бях веднъж в крайния запад, в една страна на име Понипот, отвъд Рандонан и Рададо. Понипот си е съвсем истински, макар никой в Осоилима да не вярва, че съществува.

— Билиш, а къде е твоят свят Авернус? — попита Абат, на която приказките им омръзнаха. — Някъде над нас ли е?

— Хъм... — По небето почти нямаше облаци. — Ето я Ипокрена — онази ярка звезда. Тя е газов гигант. Не, „Авернус“ още не се е появил. Някъде под хоризонта е.

— Под хоризонта ли! — изсмя се момичето язвително. — Билиш, ти си смахнат. Поне разправяй едно и също. *Под хоризонта!* Този свят да не е дух?

— А къде е другият ви свят — Земята? Билиш, можеш ли да го откриеш?

— Твърде далече е, за да се вижда оттук. Земята не излъчва светлина като слънцата.

— Но нали Авернус свети?

— Виждаме го в отразената светлина от Баталикс и Фрейър.

Мунтрас се замисли.

— А защо не можем да видим Земята в отразената светлина на Баталикс и Фрейър?

— Ами защото е много далечна. Трудно ми е да ви обясня. Ако Хеликония имаше естествен спътник, щеше да е по-лесно... само че тогава хеликонийската астрономия щеше да е значително по-напреднала. Луните по-добре от слънцата привличат човешките очи към небето. Земята отразява светлината на своето слънце.

— Предполагам, че и това слънце е твърде далечно, за да го видим. И без това очите ми вече не са каквито бяха преди.

Били поклати глава и зашари с поглед из североизточното небе.

— Някъде там са — посочи. — Слънцето, Земята и другите планети. Как наричате онова дълго, вълнообразно съзвездие, с множеството бледи звездички отгоре?

— В Димариам го наричаме Нощен червей. Брей, не го виждам много ясно. А по тези места го наричат Червея на Утра. Нали така,

Гренго?

— Не мен трябва да питате за имената на звездите — присмехулно отвърна Палос, като че искаше да допълни: „Но само ми покажете златна монета от десет руна и веднага ще я позная.“

— Слънцето е една от по-слабите звезди в Червея на Утра, по-нагоре в съзвездието.

Били говореше лековато, за да прикрие смущението си от ролята на учител, след като толкова години бе ученик. За миг по небето пак се изви светкавица и освети ярко всички. Хубавичкото момиче, леко отворило уста и зяпнало накъдето му посочиха. Скучаещият местен управител, загледал се в нощния мрак и запушил с палец дулото на мускета. Едрият, застаряващ Леден капитан, притиснал длан към оплешивяващото си чело, съсредоточено взиращ се в безкрайността.

Бяха съвсем истински. Откакто пътуваше с Мунтрас и Абат, Били постепенно свикваше с мисълта за *истинската* действителност, колкото и да беше отблъскваща тя за неговия Съветник в „Авернус“, впримчен в своята *нереална* Действителност. Нервната му система бе грубо подтикната към деен живот от новите преживявания, докосвания, миризми, цветове, звуци. За пръв път живееше пълноценно. Онези, които го наблюдаваха отгоре, сигурно мислеха, че е попаднал в ада. Но свободата, която изпитваше цялото му същество, го изпълваше с увереност, че се намира в рая.

Светкавицата изчезна и за миг ги остави в непрогледна чернилка, преди да се върнат в меката нощ.

Били се питаше: „А мога ли да ги убедя, че има «Авернус», че има Земя? Но нали и те никога не ще ме убедят, че техните богове съществуват. Живеем в две различни мисловни вселени.“

В съзнанието му се загнезди несравнимо по-мрачен въпрос. Ами ако Земята бе сътворена от въображението на авернианците, за да им замести липсващия бог? Тук, долу, веднага се забелязваха опустошителните последствия от волята на Акханаба да се пребори с грешниците. Но какво доказваше съществуването на Земята, освен мъглявината, където Слънцето блещукаше немощно в Червея на Утра, в североизточното небе?

Отложи разнищването на съмненията за по-късно. Искаше да чуе какво говори Мунтрас.

— Билиш, щом Земята е толкова далече, как тамошните хора могат да ни наблюдават?

— Това е едно от чудесата на науката. Съобщителни връзки през извънредно големи разстояния.

— Когато пристигнем в Лордриярдри, ще ми напишеш ли подробно как го правите?

— Да не ми разправяш — намеси се Абат, — че ония горе, хора като нас, могат да ни виждат дори и сега? Каквито сме си, а не дребни като песъчинки?

— Мила ми Абат, твърде вероятно е. Лицето и името ти може би вече са познати на милиони земни жители... по-скоро *ще бъдат* познати след около хиляда години, защото толкова време минава, докато съобщенията от „Авернус“ стигнат до Земята.

Числата не я стряскаха, тя мислеше само за едно нещо. Абат прикри устата си с ръка и зашепна в ухото на Били:

— А дали ще ни видят какви ги вършим в леглото?

Палос я чу, засмя се и я щипна по задника.

— Повечко пари ли искаш, ако те гледат?

— Ти не се бъркай! — сопна му се Били.

Мунтрас сви устни.

— Че какво ли удоволствие е да ни гледат при цялата ни тъпотия?

— Има нещо, което отличава Хеликония от хиляди други светове — Били пак се върна към суховатия тон на лектор. — Това е наличието на живот тук.

Докато другите осмисляха думите му, откъм мъгливата джунгла долетя пронизителен звук, далечен, но отчетлив.

— Това звяр ли беше? — сепна се момичето.

— Според мен някой наду фагорски рог — предположи Мунтрас. — Често това означава опасност. Гренго, има ли много свободни фагори наоколо?

— Може и да има. Освободените тук фагори започват да подражават на човешките нрави и добре си живуркат в джунглата, както чувам — каза Палос. — Обаче така и не поумняват. Направо ги обирам, като дойдат да купуват натрошен лед.

— А, нима купуват лед от тебе? — изненада се Абат. — Аз пък си мислех, че само Фагорската гвардия на крал Джандол-Анганол

получава лед!

— Е, тези носят в Осоилима разни неща за продан — огърлици от костилки на гуинг-гуинги, обработени кожи и какво ли не още, затова имат пари да ми платят за леда. Още в магазина го схрускват. Гадна работа! Също като пияници, надигнали бутилката пред тезгяха.

Замълчаха. Стояха и безмълвно напрегаха погледи в нощта под безбрежния звезден купол. За въображението им дивите гори бяха едва ли не също безкрайни. Дочуваха различни звуци. Веднъж прозвуча вик, сякаш да покаже, че и наскоро получените свободата си пак страдат. Звездите им пращаха ненатрапчивата си светлина, а подножието на Скалата беше обгърнато в мрак.

— Все едно, фагорите няма да ни създават неприятности — намусено ги увери Мунтрас, отърсил се от вцепенението. — Билиш, в посоката, където е и твоето Слънце, е разположен Източният хребет, който хората наричат Високия Нктрик. Малцина са били там. Почти недостъпен е и според легендите го обитават само фагори. Когато беше горе, в Авернус, някога наблюдавал ли си Високия Нктрик?

— Да, Крилио, често го гледах. А в центровете за забавления дори имаме правдоподобни симулации на тези планини. Върховете на Нктрик обикновено са обвити в облаци, затова ги наблюдаваме в инфрачервения спектър. Най-високото плато, издигащо се като покрив над останалата част от хребета, достига повече от петнадесет километра надморска височина, почти се е забило в стратосферата. Необикновено внушителна гледка — право да си кажа, за мен бе страховита. По самите върхове нищо не вирее, там не могат да живеят дори фагорите. Ще ми се да бях донесъл фотография, за да ти я покажа, но ми бе строго забранено.

— Можеш ли да ми обясниш как правите тези... „фотогарафи“?

— Фотографии. В Лордриярдри ще се опитам да ти обясня.

— Добре. Хайде да слизаме вече, а който иска, нека виси тук и чака да му се яви Акханаба. Ще хапнем нещо и ще поспим, а на сутринта ще отплаваме, без да се бавим.

— След час „Авернус“ ще се появи в небето. Ще пресече видимия оттук сектор за двайсетина минути.

— Билиш, ти беше болен до днес. След час вече трябва да си в леглото. Ще се нахраниш, после се пъхаш в леглото — и то сам! На

Хеликония аз ще заместя твоя баща. И ако родителите ти ни гледат, дано да са доволни от мен.

— Всъщност ние нямаме родители, а само кланове — обясни Били, докато минаваха под арката към стъпалата. — Раждаме се не от майчината утроба, а от изкуствена.

— А, много ще е забавно, ако ми нарисуваш как успявате да правите *това* — увери го Ледения капитан.

Тръгнаха по каменната спирала на стълбата към подножието. Били стискаше ръката на Абати.

Надолу по реката местността се променяше. Отначало по единия бряг, после и по другия се появиха обработени поля. Джунглите отстъпиха. Навлязоха в лъсовите райони на чернозема. „Дамата от Лордриярдри“ ги пренесе до Отасол, преди да се усетят пътниците, които не бяха свикнали с простиращи се под земята градове.

Див надзираваше свалянето на товарите на брега, а Ледения капитан отведе Били под палубата, в една вече празна каюта.

— Добре ли си?

— Чувствам се превъзходно. Къде е Абати?

— Билиш, слушай ме внимателно. Искам да кротуваш тук, докато аз свърша малко работа в Отасол. Трябва да се видя с един-двама стари приятели. Имам да изпратя и важно писмо. Тукашните са хитреци, не приличат на дръвниците от провинцията. Не искам никой да научи, че си на кораба, ясно ли ти е?

— Защо?

Мунтрас се вторачи право в очите му.

— Защото самият аз съм един стар тъпак и вярвам на приказките ти.

Били се усмихна доволно.

— Благодаря ви. По-разумен човек сте от Сартори-Ирвраш и краля.

Стиснаха си ръцете.

Туловището на Ледения капитан сякаш запълваше тясната каюта: Наведе се към младежа доверително.

— Спомни си как се отнесоха към тебе онези двамата. Затова трябва да ме послушаш. Остани в тази каюта. Никой не бива да узнае,

че изобщо съществуваш.

— А вие ще слезете на брега и ще си пиете на воля. Къде е Абати?

Голямата ръка се вдигна в жест на предупреждение.

— Остарях и не обичам излишните щуротии. Няма да се напивам и ще се върна възможно най-скоро. Искам да стигнеш жив и здрав в Лордриярдри, където ще се грижим за тебе. Там ще ми разказваш за кораба, пренесъл те през пространството, и за другите ви изобретения. Но първо трябва да си свърша работата и да изпратя писмото.

Били изгаряше от нетърпение.

— Крилио, къде е Абати?

— Недей, че пак ще се поболееш. Абати си замина. Ти не знаеше ли, че тя пътува само до Отасол?

— И тръгна, без да се сбогува с мен? Дори без една целувка?

— Див ревнуваше, затова я накарах да побърза. Съжалявам. Помоли да ти предам най-добрите й пожелания. И тя трябва да си изкарва прехраната като всеки друг.

— Да си изкарва прехраната... — гласът изневери на Били.

Мунтрас се възползва от момента, за да се измъкне ловко от каютата и да я заключи отвън. Усмиваше се, когато прибираще ключа в джоба си.

— Скоро ще се върна — успокои той Били, който заудря по вратата.

Изкачи се по стълбата, прекоси палубата и слезе по подвижното мостче на пристана, откъдето в льоса се спускаше тунел. Над входа бе забита табела „Лордриярдска компания за търговия с лед. Само за транзитни стоки.“

Пристанът беше скромнен. Главният кей на лордриярдския търговец, много по-внушително съоръжение, бе разположен почти километър надолу по течението, където акостираха морските кораби. Но тук почти никога не надничаха любопитни очи, затова беше безопасно. Мунтрас мина по тунела и влезе в малка канцелария.

Двама чиновници, стреснати от появата на собственика, скочиха и се опитаха да скрият картите, с които играеха до сметалата си. Останалите двама в канцеларията бяха Див и Абати.

— Благодаря ти, Див. Ще изведеш ли тези писарушки навън, за да поговоря с Абати насаме?

Макар и неохотно, Див се подчини. Щом вратата се затвори, Мунтрас заключи и се обърна към момичето.

— Седни, миличка, ако си уморена.

— Какво искаш? Най-последно пристигнахме и искам да си поема по пътя.

Изглеждаше ядосана и неспокойна. Заключената врата я плашеше. В отпуснатите надолу ъгълчета на устните ѝ Мунтрас разпозна присъщото на майка ѝ недоволенно изражение.

— Не прекалявай, млада госпожице. Досега се държа прилично и аз съм доволен от тебе. В случай че си забравила, ще ти напомня — капитан Крилио Мунтрас е безценен съюзник за млади пиленца като тебе, колкото и да е одъртял. Вече казах, че съм доволен от тебе и ще те възнаградя за дружелюбието ти към мен и Билиш.

Тя малко се поотпусна.

— Извинявай. Само че се държиш толкова... тайнствено. Искан да кажа някоя и друга дума за сбогом на Билиш. И какво е станало с главата на това момче?

Тя говореше, а капитанът вадеше сребърни монети от пояса си. Подаде ѝ ги с усмивка. Абат пристъпи по-наблизо и протегна ръка да вземе парите, но той сграбчи китката ѝ и стисна, докато момичето изохка от болка.

— Чуй ме — ще получиш тези пари, но първо да проверя мога ли да ти имам доверие. Нали знаеш, че Отасол е голямо пристанище?

Стискаше ръката ѝ, докато изтръгна изсъскано „да“.

— Значи ти е известно, че тук идват много чужденци?

Сви пръсти. Съскане.

— И си чувала, че сред тези чужденци има хора от други континенти?

Пак стисна. Тя изсъска.

— Например от Хеспагорат?

Стисна. Съскане.

— И дори от далечния Сиборнал?

Стисна. Съскане.

— Включително ускути?

Стегна хватката си докрай. Тя се поколеба и накрая изсъска.

Макар от свитите вежди на Мунтрас да личеше, че не е изчерпал наставленията си, пусна ръката ѝ, почервеняла по време на този

странен разпит. Абат взе сребърните монети и ги пхна във вързопа с вещите си. Нищо не каза, но гледаше ядно.

— Умно момиче. Взимай от живота, каквото можеш. Прав ли съм, че в Матрасил си имала някакви шашми с един мъж от ускутската раса? Предлагала си му обичайните услуги. Вярно ли е?

Тя пак се наежи и напрегна мускули, сякаш се канеше да нападне капитана.

— За какви обичайни услуги ми приказваш?

— За същите, с които се славите ти и майка ти — тяло срещу пари. Разбери, че това не е тайна за мен, защото чух от самата ти майка, но си мълча. Толкова време мина, че май ще трябва ти да ми напомниш името на онзи ускутец, комуто си предлагала услугите си.

Абат тръсна глава. Очите ѝ блестяха от сълзи.

— Ама аз те мислех за приятел! Забрави за него! Вече го няма в Матрасил, върна се в своята страна. Беше загазил... Аз затова дойдох в Отасол, ако искаш да знаеш. А майка ми да си беше прехапала дългия език!

— Ясно. Кесията ти с пари се е изпразнила... по-точно собственикът ѝ е избягал. Сега само искам от тебе да произнесеш името му и си свободна.

Тя закри лицето си с ръце.

— Йо Пашаратид.

— Нависоко си се целила, кобилке. Едва повярвах, като чух за пръв път. Не някой друг, а посланикът на Сиборнал! И не само си отваряла крака за него, ами си се забъркала в контрабандата на пушки. Жена му знаеше ли?

— А ти как мислиш?

Дързостта ѝ пак надви страха. Да, беше по-ярко създание от майка си.

Мунтрас заговори по-рязко.

— Така да бъде. Благодаря ти, Абати. Сега ти е ясно, че си ми паднала в ръцете. И ти знаеш нещо тайно за мен. Научи за Билиш. Но никой друг не бива да чува за него. Ще си траеш и никога няма да споменаващ името му, дори насън. Бил е само един от клиентите ти. Сега той се маха отгук, а ти си получи парите. Но ако се изгървеш за Билиш пред някого, ще пратя по случаен човек бележчица на тукашния сиборналски представител. В тази набожна страна е абсолютно

незаконно млади борлиенски дами да се сношават със сиборналски посланици. Това винаги води до изнудване... или до смърт. Разчуе ли се за тебе и Пашаратид, ще изчезнеш от лицето на земята. Разбрахме ли се?

— О, да, мръсно! Да!

— Добре. Така е по-разумно. Съветвам те да си стискаш и устните, и краката. Ще те заведе при един приятел, с когото трябва да се видя. Той е учен. Има нужда от домашна прислужничка. Ще ти плаща щедро и редовно. Абати, не съм грубиян по природа, но обичам желанията ми да се изпълняват. Така че запомни — правя ти услуга и заради майка ти, и за твое добро. Остава ли те да се вихриш на воля в Отасол, скоро ще те сполети беда. — Той изчака, но тя само се взираше с подозрение в него. — Остани при моя учен приятел в удобния му дом и няма защо да се връщаш към курвенския занаят. Току-виж си намериш и почтен съпруг. Хубава си, а и ум имаш в главата. Предлагам ти това, не за да извлека полза за себе си.

— Но пък твоят приятел ще ме държи под око, доколкото подразбирам.

Той я изгледа и изду устни насмешливо.

— Той се ожени наскоро, затова няма да ти се натрапва. Сега да отидем при него. Избърши си нос.

Мунтрас спря една кола. Той и Абат се качиха и едноколесното возило потегли, дърпано от двама ветерани, върнали се от Западните войни. Общо имаха две ръце и половина, три крака и горе-долу същия брой очи.

Така минаха по подземните алеи на Отасол и скоро стигнаха до площад, осветяван от слънцето през пробит горе отвор. Слязоха по няколко стъпала и се озоваха пред масивна врата с табелка над нея. Ветераните си получиха монетата и Мунтрас дръпна връвта на звънеца.

Едва ли можеше да се очаква изненада у познавач на живота като Бардол Кара-Бансити, когото и да намереше пред входа на дома си. И все пак едната му вежда се изви нагоре, щом огледа момичето, докато се здрависваше с отдавнашния си познайник.

Отпиваха от виното, което поднесе любящата съпруга на Кара-Бансити. Ученият изрази словоохотливо задоволството си, че ще приеме Абат като член на домакинството.

— Не ми се вярва, че с удоволствие ще разнасяш насам-натам одрани хокснита, но има и по-обикновена работа вкъщи. Хубаво, хубаво. Добре дошла при нас.

Жена му май не се радваше чак толкова, но премълча.

— Тогава, драги ми господине, аз ще продължа по пътя си с най-сърдечни благодарности и пожелания към вас двамата — изрече Мунтрас и се надигна от стола.

Кара-Бансити също стана, този път без да прикрива учудването си. През последните години Ледения капитан бе свикнал да си угажда. Когато доставяше пресен лед (от който домакинството и разрязаните трупове на Кара-Бансити се ползваха постоянно), търговецът обикновено оставаше за дълъг, приятен разговор. Тази припряност все нещо означава, каза си Кара-Бансити.

— От благодарност, че доведохте в дома ми тази млада жена, поне ще ви съпроводя до кораба — предложи той. — Не, не ми отказвайте. Настоявам.

И наистина упорстваше дотогава, докато обезпокоеният Мунтрас се оказа съвсем скоро с колене, притиснати в краката на двойновиждащия, а носовете им почти се допираха. Нямаше накъде да отклони поглед, освен към очите пред себе си, а в това време тясната едноколка ги друсаше към склада „Само за транзитни стоки“.

— Вашият приятел Сартори-Ирвраш... — започна Ледения капитан.

— Надявам се, че е добре?

— Не е. Кралят го изгони и той изчезна.

— Значи Сартори е изчезнал... И къде е сега?

— Ако много хора знаят, няма да го смятат за изчезнал — шеговито отбеляза Мунтрас и успя да освободи едното си коляно.

— Но какво е станало, в името на прасътворителката?

— Естествено, вече чухте за кралицата на кралиците...

— Тя мина оттук на път за Гравабагалиниен. Според разносвачите на вести пет хиляди шапки сменили притежателите си, защото били подхвърляни неумерено във въздуха, когато корабът ѝ спря на кралския док.

— Джандол-Анганол и вашият приятел влязоха в пререкания относно изстреблението на Мирдолаторите.

— И после той изчезна?

Мунтрас кимна толкова предпазливо, че носовете им не се допряха.

— Да не е в подземния затвор на двореца, където и други са изчезвали?

— Твърде вероятно. Или е бил достатъчно умен да се махне бързо от града.

— Трябва да разбере каква е съдбата на ръкописите му.

Двамата замълчаха.

Най-после едноколката стигна до склада и Мунтрас докосна ръката на другия.

— Извънредно любезен сте, но не е нужно да слизате с мен.

С възможно най-смутен вид Кара-Бансити все пак слезе от возилото.

— Хайде сега, прозрях хитростта ви. Добре го измислихте. Моята жена ще може по-добре да опознае онази хубавица Абат-Васидол, докато ние с вас спокойно пийнем по чаша на изпроводяк, нали така? Разбрах замисъла ви.

— Не, аз...

Мунтрас изнервено се разплати с теглещите колата мъже, а двойновиждащият вече вървеше невъзмутимо към кея, където бе привързана „Дамата от Лордриярдри“.

— Вярвам че имате поне една бутилка „съживител“ на борда? — весело подхвърли Кара-Бансити, когато Мунтрас го настигна. — Между другото, как попадна при вас младата дама, която толкова мило ми стоварихте на главата?

— Тя е приятелка на моя стара приятелка. Отасол е опасно място за невинни млади създания като Абати.

Пред „Дамата“ се разхождаха двама пазачи-фагори, на коланите с оръжията им бе изписано името на компанията.

— Приятелю мой, безкрайно съжалявам, че не мога да ви поканя на кораба — заяви Мунтрас, изпречи се пред Кара-Бансити и носовете им едва не се докоснаха отново.

— Защо, случило ли се е нещо? Мислех, че сегашното ви пътуване е последно...

— О, пак ще дойда... Само едно море ни дели...

— Но нали всеки път се опасявате от пиратски нападения?

Мунтрас дълбоко си пое дъх.

— Ще споделя с вас истината, но ви моля да я запазите за себе си. Имам заразно болен на борда. Бях длъжен да обявя случая пред пристанищните власти, но не го направих, защото бързам да се прибера у дома. Не мога да ви допусна на кораба, защото така бих застрашил вашия живот.

— Хъм... — Кара-Бансити потриваше брадичката си с месеста длан и се взираше в Мунтрас изпод вежди. — Аз, познавам повечето болести, а може и да съм неподатлив на зараза. Заради великолепия „съживител“ съм готов да поема този риск.

— Съжалявам, не мога. Твърде скъп приятел сте, за да ви загубя. Скоро ще се видим пак и тогава няма да бързам, ще прием, докато паднем под масата...

Той разсеяно стисна ръката на Кара-Бансити и почти изтича по подвижното мостче. Викна на сина си и моряците, че отплават незабавно.

Кара-Бансити остана на кея, докато Ледения капитан слезе под палубата. После се обърна и без да бърза, се отдалечи.

Както вървеше из подземните улици, спря внезапно, щракна с пръсти и се разсмя неудържимо. Въобрази си, че е открил ключа към тази малка загадка. За да отпразнува новия успех на своя учен ум, свърна в най-близкия двор и влезе в една кръчма, където не го познаваха.

— Половин бутилка „съживител“ — поръча на съдържателя.

Имаше право да се възнагради. Напомни си, че хората се издават с приказките си, без да подозират, защото им е омразно да се чувстват гузни и несъзнателно се стремят да кажат онова, което им тежи на душите. Пак премисли думите на Мунтрас в колата.

„В подземния затвор на двореца...“, „твърде вероятно“... Значи, нито да, нито не. Разбира се. Ледения капитан е спасил Сартори-Ирвраш от гнева на краля и тайно го отвежда на сигурно място в Димариам. Мунтрас е преценил, че е твърде опасно да признае това дори пред приятеля на Сартори-Ирвраш в Отасол...

Докато отпиваше от вонящата на алкохол течност, той остави ума си да разгледа възможностите, които му даваше разкриването на

тайната.

През своя дълъг и изпълнен с какви ли не случки живот Ледения капитан бе погаждал номера и на приятели, и на врагове. Мнозина му нямаха доверие. Но към Били изпитваше силна бащинска привързаност, може би подхранвана от затрудненията със собствения му син — нерешителния и посредствен Див. Мунтрас съчувстваше на безпомощния в този свят Били и ценеше стъписващите знания, които бяха неразделна част от този младеж. Искрено го смяташе за пратеник от друг свят, не потискаше никакви съмнения за това в душата си. И бе решил непреклонно да опази странното момче от всякакви зложелатели.

Но преди да вдигнат платната, за да насочат кораба към родния Димариам, оставаше да се занимае с още една дреболия. Безметежното спускане по Такиса не го подтикна да забрави обещанието, дадено на кралицата. На главния кей на компанията в Отасол Мунтрас извика един от своите капитани, комуто бе поверена шхуната за крайбрежни плавания — „Морячето на Лордриярдри“. Остави писмото на масата пред него.

— Следващият ти рейс е до Рандонан, нали?

— Чак до Орделей.

— Значи ще предадеш този документ в ръцете на борлиенския генерал Ханра Толрам-Кетинет, командващ Втора армия. Лично си отговорен генералът да получи писмото. Разбра ли ме?

Пак на главния кей Мунтрас прехвърли Били в морския кораб „Кралицата на Лордриярдри“, гордостта на неговия флот, който можеше да пренася наведнъж по 200 тона най-превъзходен лед на големи късове. При завръщането си бе натоварен с дървесни трупи и зърно. Щеше да превози също развълнувания Били и навъсения Див.

Благоприятният вятър изду платната, докато такелажът се изпъна и зазвънтя. Носът се завъртя на юг като иглата на грамаден магнит, насочен към далечния Хеспагорат.

Бреговете на Хеспагорат бяха позната гледка за всеки обитател на Земната наблюдателна станция. Те бяха обект на по-

особено внимание сега с приближаването към тях на крехкия кораб, понесъл Били Ксяо Пин.

Драмите не бяха присъщи на живота в „Авернус“. Отбягваха ги. Нали според авторитетите в станцията емоциите представляваха твърде повърхностно преживяване. И все пак се долавяше драматично напрежение, особено сред младежта на всичките шест големи кланове. Всеки бе въввлечен в спора дали да приемат или порицаят действията на Били.

Мнозина твърдяха, че младежът не се справя добре. Трудно им беше да признаят, че проявяваше смелост и значителни способности да се приспособява към разнообразни условия. Но под разгорещено разменяните доводи се таеше печалната надежда, че Били все някак ще успее да убеди хората от Хеликония в съществуването на авернианците.

Вярно, вече май бе убедил Мунтрас. Но не смятаха капитана за особено значителна личност. И откриваха в поведението на Били признаци, че след като Мунтрас му е повярвал, няма да предприеме нищо повече в тази насока, а само егоистично ще се радва на останалите му дни, преди хеликонийският вирус да го поразии.

Най-голямото разочарование бе неуспехът му с Джандол-Анганол и Сартори-Ирвраш. Но трябваше да признаят, че двамата държавни мъже в онзи момент имаха по-неотложни грижи.

Малцина в „Авернус“ си задаваха въпроса: „Всъщност какво биха могли да предприемат кралят и канцлерът, ако си бяха направили труда да разберат Били и да повярват в истинността на разказа му за «другия свят»?“ Защото този въпрос водеше до заключението, че „Авернус“ имаше несравнимо по-малко значение за Хеликония, отколкото Хеликония за „Авернус“.

Сравняваха успехите и провалите на Били със съдбата на предишните щастливци в Хеликонийската лотария. Наистина почти никой не бе се справил по-добре от него. Някои биваха убити още със стъпването си на планетата. Жените попадаха в по-тежко положение от мъжете. Лишеният от съперничество живот в „Авернус“ им предоставяше пълно равноправие, но долу положението беше съвсем друго и повечето слезли на планетата жени завършваха живота си като робини. Един-двама от спечелилите в лотарията, с по-силен характер, бяха накарали местни хора да им повярват.

Веднъж дори се зароди религиозен култ към Спасителя от Небесата (една от множеството му титли). Вярата умря с последния човек от обхванатите от култа селца, разрушени от голям въоръжен отряд на Ползвателите.

Но най-решителните просто скриваха произхода си и оцеляваха с воля и хитрост.

Всички късметлии в лотарията не пропускаха да направят едно нещо. Често пренебрегвайки суровите предупреждения на своите Съветници, бяха се радвали (или поне опитваха) на сексуални връзки с хеликонийци. Мушиците винаги литват към най-яркия пламък.

Преживелиците на Били само усилиха сред клановете общата неприязън към религиите на Хеликония. Никой не оспорваше твърдението, че именно тези вярвания преграждат пътя към един разумен, изпълнен със смисъл живот. Обитателите на планетата — набожни или не — бяха смятани за жертви на оплелите ги мрежи от лъжи.

На далечната Земя щяха да стигнат до други изводи. В нескончаемата книга на историята главата, засягаща Джандол-Анганол, Сартори-Ирвраш и Били, щеше да породи по-силна тъга, отколкото у някой авернианец, в която размишленията на страничния наблюдател и съчувствието не се бореха за надмощие. Повечето земни жители бяха преминали отвъд етапа, когато религиозната вяра е потискана или заменена с идеология, или преобразувана в модни култове, или смалена до източник на отпратки в литературата и изкуството. Тези хора можеха да разберат как религията позволяваше дори на съсипаните селяни да зърнат за миг вечността. Знаеха, че онези с най-малко власт най-много се нуждаят от боговете си и че дори Акханаба проправяше пътя на религиозното чувство към живот, който отхвърля необходимостта от Бог.

И особено добре съзнаваха причината двурогата раса да е свободна от тревогите на вярата, защото свикналите с мисълта за вечност умове не се нуждаеха от моралната подкрепа на униженото преклонение пред лъжливи богове.

Материалистите в „Авернус“, на хиляда светлинни години от подобен светоглед, се възхищаваха на фагорите. Според тях Били бе приет много по-добре под хълмовете на Матрасил, отколкото в двореца. Някои дори гласно задаваха въпроса, дали не е по-добре

следващият щастливец в Хеликонийската лотария да си опита късмета с двурогите с надеждата да ги поведе на поход срещу идолите на човечеството.

Тази идея бе плод на дълги и обосновани спорове. Всъщност породи я ревността към хората от Хеликония, свободни дори в падението си — твърде разрушителна за душата ревност, за да си я признаят открито сред притискащите ги стени на Земната наблюдателна станция.

XIII

КАК ДА СЕ СДОБИЕШ С ПО-ДОБРО ОРЪЖИЕ

Дните на малката година се изнизваха, макар потокът горещина от Фрейър да бе заличил всякакви разлики между сезоните. Църквата неотклонно отбелязваше тържествените дати в календара си. Слънцата се търкаляха по небето над превитите гърбове на селяците.

Крал Джандол-Анганол отслабна в очакване да получи указа за развода. Замисляше още една военна кампания в Косгат, за да разгроми Дарвлиш и да си върне поне отчасти уважението на своите поданици. Прикриваше терзаещата го мъка с несекващо нервно оживление. Където и да отидеше, фагорчето Юли вървеше по петите му... заедно с нечии сенки, които изчезваха, щом кралят обърнеше орловия си поглед към тях.

Джандол-Анганол се помоли, изтърпя пречистващото бичуване от ръцете на своя свещеник, изкъпа се, облече се и отиде във вътрешния двор, където бяха конюшните за хоксните. Носеше кийдрант, богато украсен с извезани животни, копринен панталон и високи кожени ботуши. Над кийдранта бе завързал кожена ризница със сребърна украса.

Любимото му хоксни бе оседлано. Той яхна кобилата. Юли тичаше, пискаше и го наричаше „татко“. Джандол-Анганол пушна хоксното в тръс след него. Навлязоха в хълмистия парк зад двореца. На почтително разстояние от краля вървеше взвод от Първа фагорска гвардия. В тези опасни времена Джандол-Анганол още по-ясно показваше, че има доверие само на двурогите.

Топлият вятър сгряваше бузите му. Той вдиша дълбоко. Всичко наоколо бе посивяло заради далечния Ръстиджоник.

— Днез зте е зтрелба — подвижна Юли.

— Да, ще стреляме.

В долчинка, над която брасимите простираха своите сякаш покрити с кожа клони, бе поставена мишена. Неколцина мъже в тъмни дрехи щъкаха делово насам-натам. Когато кралят се появи, те застинаха, сякаш показваха, че Негово величество може да смрази хората със самото си присъствие. Фагорската стража пристигна мълчаливо и се нареди в линия, за да препречи достъпа до долчинката.

Юли подскачаше и се щураше наоколо, без да се интересува от приготвленията. Кралят остана в седлото, свъсил вежди заплашително, като че сам се вцепеняваше от своята избухливост.

Един от мъжете пристъпи напред и приветства краля. Беше дребен и слабават човек с необичайно лице, облечен в безличните работни дрехи на занаята си.

Казваше се Сландживал-Иптрекира. Смятаха името му за смешно и просташко. Може би точно това житейско затруднение накара мъжа, отдавна простил се с младостта, да си пусне пищни настръхнали бакенбарди и мустаци като фагорски уши. Те придаваха на иначе меките му черти привидна свирепост.

Сега нервно облизваше устни под острия поглед на своя повелител. Притесняваше се не от срамното си име, а от факта, че беше Кралски оръжейник и главен майстор в гилдията на железарите. И от предстоящото изпитание на шестте мускета, изработени под негов надзор, по подобие на сиборналските.

Правеха това за втори път. Предишните шест пушки, изпитани само преди половин десета, бяха негодни. Затова сега Сландживал-Иптрекира си облизваше устните. А и коленете не го държаха достатъчно устойчиво.

Кралят се изпъна върху седлото. Вдигна ръка и даде сигнала. Всички се раздвижиха припряно.

Шестима фагори сержанти от гвардията щяха да изпробват мускетите един по един. Излязоха напред с безизразни биволски лица, с изправени тежки рамене. Косматите им туловища подчертаваха колко са хилави оръжейниците.

Новите оръжия, представени от Сландживал-Иптрекира, външно не се отличаваха от оригинала. Металната цев беше дълга повече от метър. Дървената ложа под нея продължаваше в приклад, прибавящ още половин метър. Медни пръстени прикрепваха цевта към ложата.

Механизмите на пушките бяха изработени от най-добрата стомана, която можеха да произведат в гилдията на железарите. Прикладите бяха обковани със сребърни религиозни символи. Както и сиборналските мускети, тези се зареждаха откъм дулото с помощта на дълъг шомпол.

Първият фагор взе определената му пушка. Крепеше я, докато оръжейникът я зареждаше. Сержантът се отпусна на едно коляно, но долната част на крака му се изви не назад, а напред в поза, немислима за човешко същество. Ложата се опираше на триножник, който поемаше част от тежестта на оръжието.

— Готови сме, господарю — съобщи Сландживал-Иптрекира, вдигнал напрегнато очи от мускета.

Кралят кимна почти незабележимо.

Ударникът изщрака, барутът запращя. С мощен гръм оръжието се пръсна на парчета.

Сержантът падна по гръб и се развика гърлено. Юли писна и се скри в храстите. Хоксното подскочи. Над клоните се разлетяха кряскащи птици.

Джандол-Анганол укроти кобилата.

— Опитайте втория.

Помогнаха на сержанта да се отдалечи. От лицето и гърдите му се стичаше жълтеникава кръв. Мучеше тихичко. Вторият сержант зае мястото му.

Вторият мускет експлодира още по-страшно. Дървени трески се забиха в кожената ризница на краля. Част от челюстта на сержанта отлетя надалеч.

Третото оръжие въобще не стреляше. Няколко пъти се опитаха да го презаредят и накрая куршумът просто тупна в тревата. Кралският оръжейник се изкикоти истерично, лицето му придоби пепеляв оттенък.

— Ще имаме късмет със следващите — обеща той.

И късметът му проработи с четвъртата пушка. Изстреля куршума, както беше предвидено, и краят на мишената се отчупи. Беше голяма мишена за стрелба с лък, при това само на двайсетина метра от стрелеца, но приеха, че изпитанието е успешно.

Цевта на петия мускет просто се спука по дължина. Шестият изстреля куршума, но мишената остана непокътната.

Оръжейниците се гушеха в плътна групичка и зяпаха пръстта под краката си.

Сландживал-Иптрекира застана пред хоксното на краля. Отново отдаде чест. Мустаците му потрепваха.

— Все пак имаме напредък. Господарю, може би слагаме твърде мощни заряди.

— Напротив, правите слаб метал. Върни се след осем дни с шест безупречни оръжия, иначе ще заповядам да пребият с камшици всеки човек от вашата гилдия, а тебе ще прогоня гол в Косгатската пустош.

Взе един от съсипаните мускети, подсвирна на Юли и потегли в галоп към двореца през сивеещата трева.

Най-вътрешната част на дворцовата крепост, нейното сърце — ако каменните твърдини имат сърца — беше смазващо душата място. Пепеляви облаци тегнеха отгоре и мрачните им сенки покриваха всичко, всеки ъгъл, всяка ниша. Беше невъзможно да не се натъкнеш на следите от изригването на Ръстиджоник. Едва когато кралят отвори дебелия дървена врата и влезе, после мина и зад втората, успя да се отърве от пепелта.

Стъпалата се виеха надолу, мракът и студът го обгръщаха като подгизнало наметало, докато се спускаше към подземните покои, отредени за кралските „гости“.

Джандол-Анганол прекоси трите свързани стаи. Първата вдъхваше най-силен ужас. Бе служила за караулно, кухня, морга и стая за разпити, още съдържаше съответните уреди и инструменти, напомнящи за предишното ѝ предназначение. Втората беше спалня и в нея имаше само един нар, но също изглеждаше по-подходяща за морга. В последната седеше Варпал-Анганол.

Старият крал се загръщаше с одеяло, опрял крака на скарата, в която едва мъждукаха няколко цепеници. Високо над него решетката в стената пропускаше достатъчно светлина, за да го очертае като тъмна буца, над която стърчеше белоколата глава.

Джандол-Анганол много пъти бе виждал същото. Неясната фигура, одеялото, креслото, скарата, пода, дори дървата, които никога не горяха буйно в преситения с влага въздух. Нищо не се променяше с

годините. Сякаш само тук в цялото си кралство можеше да срещне нещо устойчиво.

Старият крал изхриптя, като че махаше нещо от гърлото си, и се позавъртя в креслото. Лицето му имаше полуидиотско изражение.

— Аз съм — Джан.

— Мислех си, че пак съм тръгнал по онази пътека... където подскачаха рибите... Ти... — Прекъсна с усилие мяркащите се мисли: — Ти ли си, Джан? А къде е татко? Кое време е?

— Наближава четиринайсет часа, ако това изобщо те засяга.

— Времето винаги ме засяга — неприятно се засмя Варпал-Анганол. — И не е ли време Борлиен вече да се блъсне във Фрейър?

— Бабини деветини. Искам да ти покажа нещо.

— За каква баба говориш? Момче, майка ти отдавна е мъртва. Не съм я виждал от... тя не беше ли тук? Забравям вече. Но като се блъснем, току-виж, дворецът се постоплил... Стори ми се, че надуших миризма на изгоряло.

— Изригна вулкан.

— Ясно. Вулкан, значи. Помислих си да не е Фрейър. Понякога се отнасям... Момче, няма ли да седнеш?

Помъчи се да стане, но Джандол-Анганол го бутна обратно в креслото.

— Откри ли Роба? Вече се е родил, нали?

— Не знам къде е, но поне съм сигурен, че се е побъркал безвъзвратно.

Старият крал се кискаше.

— Хитрец е той. Да знаеш, човек полудява и от прекалено много ум... Помниш ли как рибките подскачаха в онзи басейн? Е, трябва да ти кажа, че Роба винаги си е бил малко дивичък. Вече е почти възмъжал, предполагам. Но щом не е тук, не може да те затвори при мен, нали? Нито пък ти можеш да го ожениш и да се отървеш от него веднъж завинаги. А на онази как ѝ беше името? Кюн. И тя си отиде.

— Сега е в Гравабагалиниен.

— Добре. Надявам се да не я убие. Майка ѝ беше прекрасна жена. Ами моят стар приятел Ръшвен? Да не е умрял? Половината време не знам какви ги вършиш там, горе. Ако времето може да се дели наполовина...

— Ръшвен се махна. Вече ти казах. Агентите ми съобщиха, че е избягал в Сиборнал, но от това няма да спечели кой знае какво.

И двамата млъкнаха. Джандол-Анганол стоеше с мускет в ръка и не искаше да прекъсва хаоса в ума на баща си. Състоянието на стареца се влошаваше с всеки ден.

— Може пък да види Великото колело на Харнабхар. Нали знаеш, че то е свещеният им символ. — Едва завъртя схванатия си врат, за да погледне сина си. — Казах ти, че то е свещеният им символ.

— Знам.

— Нищо, постарай се да слушаш внимателно, когато ти говоря. Какво стана с онзи ускутец... да, Пашаратид беше, нали? Хванаха ли го?

— Не. И жена му замина преди една десета.

Старецът се отпусна в креслото и въздъхна. Пръстите му неспокойно опипваха ръба на одеялото.

— Както изглежда, Матрасил се е опразнил.

Джандол-Анганол извърна лице към квадратчето сива светлина.

— Да, само аз и фагорите останахме.

— Джан, казвал ли съм ти какво правеше Йо Пашаратид? Когато го пускаха да ме види? Твърде смахнато се държеше за човек от северния континент. Те имат голямо самообладание, не са сприхави като нас, борлиенците.

— Да не сте заговорничели за свалянето ми от трона?

— Ами, аз само си седях, а той преместваше една маса — онази, тежката. Все я прибутваше под прозорчето. Чувал ли си за нещо подобно досега?

Джандол-Анганол се разхождаше из килията, очите му шареха из ъглите, сякаш търсеше изход.

— Нима е искал да се наслади на гледката от твоите разкошни покои?

Откъм тъмната фигура се чу смях, приличащ повече на блеене.

— Именно! Наслаждаваше се на гледката. Добре казано. Чудесно се изрази! А гледката беше... момче, ако и ти си преместиш масата, сам ще разбереш. Ще видиш прозорците на стаите на Мирдем-Ингала, нейната веранда... — Суха кашлица го задави и разтърси тялото му. Кралят закрачи по-трескаво. — Ще разгледаш и басейна, където Кюн плуваше гола с придворните си дами. Тоест, преди да я отпратиш...

— Татко, кажи ми какво ставаше!

— Точно това ставаше. Вече ти обясних, а ти пак не ме слушаш. Посланикът се качваше на масата и зяпаше твоята кралица, както си беше без дрехи или само по прозрачна риза. Твърде... твърде смущаващо поведение за един сиборналец. При това ускут. Пък и за всеки друг.

— А ти защо си мълчал през цялото време?

Джандол-Анганол гневно се изпъчи пред стария си баща.

— Хе-хе! Ти щеше да го убиеш.

— Би трябвало да го убия. Да, никой не би ме обвинил!

— Освен сиборналците. И Борлиен щеше да си навлече още по-лоши неприятности от сегашните. Така и няма да се научиш на дипломация. Ето защо не ти казах.

Джандол-Анганол крачеше от стена до стена.

— Ама че пресметлив стар гадник си! Не ти ли бяха омразни постъпките на Пашаратид?

— Не... че за какво друго са жените? Пък и омразата не ми е неприятна. Поддържа ми живота, стопля ме нощем. Именно омразата води и тебе долу, при мен. Веднъж, не помня вече през коя година, ти слезе да ми говориш за любовта, но аз познавам само...

— Стига! — Джандол-Анганол тропна с подкования си ботуш по каменните плочи. — Никога повече не ще продумам за любов пред тебе, нито пред някой другиго. Защо никога не ми помагаш? Защо не ми съобщи какво е вършил Пашаратид? Той да не се е срещал тайно с Кюн?

— Ей, ти няма ли да пораснеш най-сетне? — злобно подхвърли сгушената сянка. — Как не, сигурно всяка нощ си го е пъхал в топлото й гнезденце...

Сви се в очакване на удар от вдигнатата ръка на сина си. Но вместо това Джандол-Анганол приклепна до креслото.

— Искам да погледнеш нещо. Кажи ми ти какво би направил на мое място.

Вдигна мускета със спуканата цев, направен от собствените му майстори, и го опря върху коляното на баща си.

— Тежко е. Не го искам! Вече никой не се грижи за нейната градина...

Бившият крал избута оръжието, за да падне на пода. Джандол-Анганол не се наведе да го вземе.

— Изработиха го в гилдията на Сландживал-Иптрекира. И цевта се спуска при първия изстрел. От шестте мускета само един беше в изправност. От предишните шест нито един не ставаше за нищо. Какво са объркали? Защо нашите оръжейници, чиято гилдия уж проследява произхода си стотици години в миналото, не може да изработи най-обикновена пушка?

Старецът в креслото помълча, пръстите му все подръпваха одеялото. После заговори:

— Старостта нищо не подобрява. Я ме погледни! Може би твърде много от неизменните неща са остарели... Та какво щях да ти кажа? Ръшвен ми обясняваше, че различните гилдии били основани през Голямата зима, за да предават тайното си знание от поколение на поколение и уменията им да оцелеят през черните години, до настъпването на пролетта.

— И аз съм го слушал... Но какво от това?

Хрипкавият глас на Варпал-Анганол се засили.

— Ами след пролетта идва лятото. Гилдиите се поддържат с всяко ново поколение, но може би постоянно губят по малко от тайните на занаятите си, без да откриват нови знания. Стават тесногръди... Опитай се да си представиш какво е било през онези векове на мраз и тъма — все едно да те заврат в тази дупка за цяла вечност. Дърветата измрели. Значи нямало какво да горят. Нямало въглища. Огънят не стигал, за да топят и леят метала, както е редно... Като гледам тази цев, май точно в топенето им е грешката. Пещите... май имат нужда от нови. От по-добри методи, каквито използват сиборналците...

— Ще заповядам да ги бичуват за мързела им. Тогава може и да видим по-добри резултати.

— Не в мързела е разковничето, а в традицията. Защо не отсечеш главата на онзи Сланджи, а на останалите обещавай награди. Ще ги подтикнеш да въведат новости.

— Да. Да, може и да стане!

Кралят взе мускета и тръгна към вратата.

Старецът подвикна немощно след него:

— За какво са ти тези пушки?

— За Косгат. За Западните войни. За какво друго?

— Първо изпозастреляй враговете до прага си. Дай един добър урок на Ундрейд. И на Дарвлиш. Така ще бъдеш в безопасност и ще можеш да пращаш войските си към по-далечни страни.

— Не ми трябва твоите съвети как да водя войни.

— Страх те е от Дарвлиш.

— От никого не се боя. Само от себе си... понякога.

— Джан...

— Да?

— Кажи им да носят дърва, които горят, бива ли?

Варпал-Анганол се закашля шумно. Синът му знаеше, че го прави само за да го ядоса.

За да покаже нужното смирение, кралят влезе под величествения купол на главния площад. Архиепископ Бранза-Багинут го посрещна до северния вход на катедралата.

Джандол-Анганол дойде да се помоли публично сред своите поданици. И без да се замисли, взе със себе си любимото фагорче, което чакаше търпеливо до господаря си, докато той лежеше проснат по лице в продължение на цял час. Но вместо да се хареса на народа си, само ядоса хората, защото допусна фагор в свещения дом на Акханаба.

Въпреки това Всемогъщият изглежда чу молитвата му и му даде знак, че потвърждава съвета на Варпал-Анганол за действията спрямо гилдията на железарите.

Но Джандол-Анганол се колебаеше. Имаше предостатъчно врагове и без да се хваща гуша за гуша с една от гилдиите, чиято власт бе подкрепена от традицията и началниците ѝ бяха членове на скритината. Отново се помоли в уединение и се подложи на пречистващо бичуване, после задълго изпадна в пауз, за да търси съвет от духа на своя дядо. Очуканата сива клетка, сякаш плуваща в плътната обсидианова скала, успя да внесе покой в съзнанието му. И също го подтикна към действие.

„Да си праведен означава да си твърд“, напомни си кралят.

Нали бе обещал пред скритината, че ще се посвети с цялата си душа на своята страна? И така ще бъде. Имаха нужда от мускети. Те

щяха да му заместят липсващите войници. Мускетите щяха да върнат страната към благоденствието.

Съпроводен от кавалерийски отряд на Първа фагорска гвардия, Джандол-Анганол се отправи към древната гилдия на железарите и настоя да го допуснат вътре. Отвориха му портата към грамадните сумрачни помещения. Влизаше от зала в зала, все по-навътре в скалата. Всичко тук напомняше за отдавна отминали поколения. Стените и таванът бяха почернели от сажди.

Посрещнаха го някакви служители в подобия на униформи, вдигнали овехтели алебарди, за да го възпрат. Дотича и главният майстор Сландживал-Иптрекира с настръхнали мустаци. Да, извиняваше се, да, кланяше се, но непреклонно заяви, че никой освен членовете на гилдията (може би и по някоя жена) не бил влизал тук. Имали и осветена от вековете харта, потвърждаваща правата им.

— Отдръпни се! Аз съм крал. И ще огледам с какво се занимавате! — кресна Джандол-Анганол.

Даде заповед на фагорите и пришпори своята кобила. Двурогите, възседнали покрити с броня хокснита, нахълтаха във вътрешния двор, където вонеше на сѳра и гробища. Кралят слезе от седлото и тръгна напред, заобиколен от многобройна охрана, а други войници останаха при хокснитата. Железарите тичаха наоколо, спираха, криеха се, смаяни от нахлуването.

Зачервеният Сландживал-Иптрекира отстъпваше заднешком пред краля и гръмко протестираше. Джандол-Анганол се озъби и измъкна меч си от ножницата.

— И да ме промушите — викаше оръжейникът, — завинаги сте прокълнат, защото влязохте насила!

— Ъxxx! Спотайвате се под земята като духове! Дръпни се от пътя ми, нищожество!

Натрапниците минаха навътре под сивата скала, право към най-пазените тайни на гилдията.

Стигнаха до шестте пещи, издути като подпухнали трупове, зидани от тухли и дялан камък, поправяни и кърпени безброй пъти. Извисяваха се към вентилационните отвори по едва личащия в мрака таван. Една от пещите беше запалена. Момчета хвърляха и бутаха с крака гориво в яростното око на огъня под пещта. Мъже с кожени престилки издърпаха от вратичката табла с нажежени до червено

прътове, оставиха я на голяма разкривена маса и стиснали устни, се отдръпнаха за да видят какво става.

За миг и кралят остана неподвижен. Слиса го тази ужасна пещера. Хванат в изкуствен улей поток задвижваше грамадните духала до пещите. Навсякъде бяха нахвърляни трупи и инструменти, страховити като пособията на палач. От странична пещера вкарваха дървени корита с руда. И отвсякъде го гледаха полуголи мъже със зачервени очи.

Сландживал-Иптрекира пак изтича към краля, размахал свитите си юмруци.

— Ваше величество, тук пречистваме рудата с дървени въглища. Това е свещен процес. Външни хора, дори с кралска кръв, не бива да наблюдават ритуала.

— Нищо в моето кралство не може да е тайна за мен.

— Нападнете го, убийте го! — развика се Кралският оръжейник.

Хората до светещите железни прътове ги стиснаха с дебелите си кожени ръкавици. Спогледаха се и пак ги пуснаха. Кралската особа беше неприкосновена. Никой друг не помръдна.

Джандол-Анганол изрече с непоклатимо спокойствие:

— Сланджи, ти току-що извърши държавна измяна, свидетели на което са всички присъстващи. Дори един от вас да вдигне ръка срещу мен, ще езекутирам всеки член на гилдията. — Избута главния майстор и застана срещу двамата до масата. — Ей, вие, на колко години са пещите? От колко години добивате и обработвате метала по един и същ начин?

Не можеха да продумат от уплаха. Триеха почернелите си лица с осаждените ръкавици, а това никак не подобряваше вида им.

Сландживал-Иптрекира отговори на въпроса, вече снишил глас.

— Ваше величество, гилдиите са създадени, за да увековечат тези свещени методи и похвати. Правим това, което ни е завещано от предците.

— Отговорен си пред мен, а не пред мъртвите. Задължих те да ми изработиш добри мускети, но ти се провали. — Кралят се обърна към занаятчиите, събрали се тихо в одимената пещера. — Ей, вие! Говоря и на чираците. Служите си с твърде стари умения. Отдавна им е минало времето. Не ви ли стига умът да разберете? Вече има нови оръжия, по-съвършени от борлиенските. Нужни са ни нови методи и

по-качествен метал. — Кървясалите очи на черните лица го гледаха втренчено. Не разбираха, че идва краят на познатия им свят. — Тези калпави пещи ще бъдат разрушени. Ще построим по-добри. Сигурно в земята на ускутите, в Сиборнал, имат такива пещи. Необходими са ни пещи като техните. Едва тогава ще правим оръжия като сиборналските.

Повика десетина от косматите си войници и им заповяда да разрушат пещите. Фагорите сграбчиха големи лостове и се заеха послушно да изпълнят заповедта. Когато пробиха стената на запалената пещ, отвътре блисна разтопен метал. Светещият поток се разля по пода. Един чирак не успя да отскочи и падна с писък. Пламнали стърготини подпалиха струпаните дърва за горене. Железарите се притискаха до стените, стъписани до онемяване.

Пещите бяха разрушени. Фагорите се изправиха неподвижно и зачакаха нови заповеди.

— Ще ги изградите наново според указанията, които ще ви изпратя. Повече няма да търпя безполезни оръжия!

С тези думи кралят излезе. Занаятчиите се опомниха и започнаха да хвърлят вода с кофи по подпаленото си царство. Сландживал-Иптрекира беше арестуван и отведен.

На следващия ден Кралският оръжейник беше изправен пред скритината и осъден за измяна. Дори главните майстори на другите гилдии не успяха да спасят Сландживал-Иптрекира. Бе заповядал на подчинените си да нападнат краля. Обезглавиха го на площада и забучиха главата му на копие, за да я гледа тълпата.

Враговете на краля в скритината (и не само враговете му, а и не само в скритината) все пак се разгневиха от нахлуването му в място, неприкосновено според прастарата традиция. Сметнаха постъпката му за поредната проява на лудост, която щеше да е немислима, ако кралица Мирдем-Ингала беше тук да го възпира.

Джандол-Анганол обаче изпроводи пратеник при своя бъдещ тъст, краля на Олдорандо Сайрен Стунд. Знаеше, че след унищожаването на града от фагорите занаятчийските гилдии са били организирани наново, при това с нови инструменти и похвати. Значи и

леярството им трябваше да е по-напредничаво от борлиенското. В последния момент се сети да изпрати и подарък за Симода Тал.

На свой ред крал Сайрен Стунд изпрати на Джандол-Анганол един мургав прегърбен мъж на име Фард Фантил. Носеше препоръки, представящи го като познавач на топилните пещи, запознат с най-новите методи в леярството. Джандол-Анганол му нареди незабавно да се захваща с работата.

Веднага след това пред краля се явиха представители на железарската гилдия, пребледнели и възмутени от грубостта и пренебрежението на Фард Фантил.

— Харесвам грубияните! — изрева Джандол-Анганол.

Фард Фантил премести работилниците на гилдията по склона на един хълм извън пределите на Матрасил. Тук имаха под ръка достатъчно материал за дървени въглища, както и течаща вода. Нужна им беше за трошилните.

В Борлиен никой не бе и чувал за трошилни. Фард Фантил обясни надменно, че само така било възможно да смелят рудата добре. Занаятчиите се чешеха по главите и мрънкаха. Фард Фантил ги ругаеше. Разярени, че бяха прогонени извън привичния им градски квартал, членовете на гилдията правеха всичко възможно да провалят построяването на новите работилници и да очернят чужденеца. Така кралят пак не получи огнестрелни оръжия.

Диену Пашаратид внезапно последва съпруга си към Ушкутошк, но все пак остави няколко служители в посолството. Джандол-Анганол ги затвори в подземията на двореца. Сега заповяда да му доведат един ускутец, комуто предложи свобода срещу изграждането на добра леярна.

Хладнокръвният младеж имаше изтънчени обноски и направи сложен поклон пред краля, преди да заговори.

— На Ваше величество е известно, че най-добрите леярни са в Сиборнал, където този занаят е извънредно напреднал. Там използваме лигнитни въглища вместо дървени, така че можем да ковим най-добрата стомана.

— Тогава искам да ми построиш такава леярна тук и ще бъдеш възнаграден.

— Ваше величество знае, че колелото, това велико изобретение, е дошло от Сиборнал и не е било познато в Кампанлат допреди

няколко века. И немалко от вашите зърнени сортове са пренесени от север. Дори пещите, които сте унищожил, са били направени по сиборналски образец през предишната Голяма година.

— Сега искаме нещо по-съвременно — напомни Джандол-Анганол, като с големи усилия сдържаше гнева си.

— Ваше величество, дори когато колелото било въведено в Борлиен, никога не сте използвали напълно предлаганите от изобретението възможности, и то не само за превоз, ами и в железарството, грънчарството и напояването. Трябва да отбележа, че в Борлиен нямате и вятърни мелници, каквито има навсякъде в Сиборнал. Струва ни се, Ваше величество, че народите на Кампанлат твърде бавно възприемат новостите на цивилизацията.

По челюстите на краля вече се забелязваха розовеещи петна.

— Не ви искам вятърните мелници. Искам пещи, произвеждащи подходяща стомана за огнестрелни оръжия.

— Вероятно Ваше величество говори за оръжията, които ще наподобяват сиборналските?

— Няма значение, само ви казвам, че искам свястно направена пещ. Разбирате ли ме или говорите само сибски език?

— Простете ми, Ваше величество, но аз се ръководех от заблудението, че ви е ясно с какво се занимавам. Позволете ми да обясня, че не съм занаятчия, а чиновник в посолството. Боравя ловко с числа, но не и с мистрия и отвес. Осмелявам се да предположа, че съм още по-неспособен от Ваше величество да построя такава пещ.

Така кралят пак не получи огнестрелни оръжия.

Джандол-Анганол прекарваше все повече време с армията си от фагори. Съзнаваше необходимостта всичко да им бъде повтаряно и потретвано, затова всеки ден им втълпяваше, че съставен от тях многоброен отряд ще го придружи до Олдорандо, за да покажат силата си в чуждата столица по време на церемониите за брака му с принцесата.

Сред стените на крепостта бяха отделени места, където кралят се срещаше на равна нога с фагорската си гвардия. Нито един човек не влизаше в обитаваните от двурогите казарми. Кралят се придържаше към това правило по примера на Варпал-Анганол. Беше немислимо да

престъпи невидимата черта, както направи в осветената от обичая обител на железарската гилдия.

Командващият фагорите майор беше една гилота на име Гхът-Мларк Чзарн, към която кралят се обръщаше само с Чзарн. Разговаряха на хурду.

Джандол-Анганол познаваше неприязънта на двурогите към Олдорандо, затова обясни неведнъж защо настояваше Първа фагорска гвардия да присъства по време на брачната церемония.

Чзарн отвърщаше:

— Разговор е направен с нашите предци в покой. Много реч е натрупана в нашите глави. Казано ни е да сме в поход с вашата повелителска особа до Хърл-Дра Нхдо в земята Хърм-Бърд Идок. Заповедта ще бъде изпълнена.

— Добре. Радвам се, че ще бъдем заедно в поход. Ликувам, че онези в покой са съгласни. Имаш ли още за казване?

Гхът-Мларк Чзарн стоеше неподвижно, дълбоките розови очи бяха почти наравно с неговите. Кралят усещаше миризмата ѝ, долавяше тихото ѝ дишане. Дългият му опит с фагорите подсказваше, че не всичко е изречено. Воините от стражата чакаха също толкова сковано зад нея, в плътни редици.

Макар да беше нетърпелив човек, Джандол-Анганол се поддаваше на умиротворяващата представа, че всичко казано от фагорите се поражда не само в техните умове, а някъде по-далеч, в древното, натрупано от предците знание, до което той никога нямаше да се докосне. Не помръдваше също като гилотата-майор пред него.

— Още за казване.

Гхът-Мларк Чзарн произнесе установения израз, известен на краля. Преди да обсъдят нов въпрос, трябваше да подновят връзката с онези в покой. Така се поддържаше почти неподатливата на нови понятия мисъл.

Срещнаха се, както изискваше традицията, в едно от военните помещения, наречено Порта на разбирането. Хората влизаха от единия край, фагорите от другия. Двурогите бяха боядисали стените в зелени и сиви вихрушки. Таванът беше толкова нисък, че по носещите греди личаха белези от върховете на рога — може би нарочно, за да напомнят, че на воините от фагорската гвардия не отрязваха рогата.

Само един бог — Акханаба Всемогъщия, покровителстваше краля. Но твърде много демони го измъчваха. Фагорите не бяха сред тях. Бе свикнал с неизменните им усилия да подредят речта си и нито за миг не допускаше в съзнанието си мисълта (толкова разпространена между братята му по раса), че са тъпи и разсеяни.

В тези дни на душевни терзания той откри нов повод да се възхити на своите гвардейци. Те никога не превръщаха секса в своя главна грижа. Не се съмняваше, че пълноводният поток от сладострастие, изпълващ главите на мъжете и жените в двореца — и неговата въпреки молитвите и бичуването, — никога не тече в мозъците на двурогите.

Фагорите се възбуждаха през определено време. Гилотите се разгонваха веднъж на четиридесет и осем дни, а сталуните бяха готови за съвкупление през двадесет и четири. Извършваха сношението без никакви церемонии и невинаги насаме. Може би липсата на свенливост в заниманието, което според хората изискваше по-строго усамотяване и от молитвата, бе превърнала двурогата раса в символ на похотта. Често пускаха мълга, че някой сталун изнасилвил жена (понякога — мъж), и превръщаха измислиците в повод за изстребление на немалко фагори.

Когато мисълта на гилотата-майор стигна до думи, бе изречена накратко.

— В похода до Хърл-Дра Нхдо в земята Хърм-Бърд Идок ни е казано, че вашият отряд двуроги трябва да е представен внушително. За да е ярка светлината на вашата власт в очите на хората от Хърл-Дра Нхдо. Препоръката е на парада вашият отряд да е понесъл... — Дълга пауза, за да се превърне представата в думи: — ... нови оръжия.

Джандол-Анганол обясни горестно:

— Да, имаме нужда от новите огнестрелни оръжия, каквито правят в Сиборнал. Но засега не можем да ги произведем в Борлиен.

По стените на Портата на разбирането се стичаха капчици влага. Задухата беше непоносима. Чзарн направи жест, добре познат на краля — „Стоя и чакам“.

Той повтори обяснението си. А тя повтори жеста.

След обсъждане и с живите, и с онези в покой, гилотата заяви, че „ще се имат необходимите оръжия“. Кралят разбираше какви усилия

струваше на фагорите да превърнат в думи мисълта, но се почувства принуден да попита как ще се сдобият с оръжията.

— Много реч е събрана в нашите глави — произнесе Чзарн след кратко мълчание.

Имало отговор. Тя заговори на „езика на вечността“, за да е ясно за кой момент от времето се отнасят словата ѝ. Отговор щял да бъде даден, дори сега вече бивал даден, но въпреки това трябвало да почака до друго време, друга десета от годината. Властта му ще бъде величествена в Хърл-Дра Нхдо. Нека роговете са вдигнати високо.

Трябваше да се задоволи с това. На тръгване Джандол-Анганол се наведе напред, притисна ръце към хълбоците си и изпъна шия. И гилотата наведе глава пред бозките си и бъчвоподобното тяло. Челата им се допряха, умовете им бяха едно цяло. После и двамата отсечено се обърнаха.

Кралят излезе през вратата, предназначена само за човеци.

Вълнението го обсеби. Неговите фагори-гвардейци щяха сами да се погрижат за оръжията си. Каква преданост! Изобщо не му хрумна, че може да тълкува иначе думите на Чзарн.

За миг се сети за щастливите дни, когато плътта му проникваше във възхитителното тяло на Кюн. Но дните на безгрижие и плътски забавления отминаха безвъзвратно. Сега бе длъжен да се грижи за тези същества, които щяха да го отърват от враговете на Борлиен.

Чзарн и останалите фагори излязоха от Портата на разбирането в съвсем друго състояние на духа. И без това беше трудно да се забележат промените в настроението им. Пулсът им се ускоряваше или забавяше само според ритъма на дишането.

Изреченото в Портата на разбирането бе предадено на матрасилския кзан, самия Гхът-Иронц Тарл. Кзанът властваше под своята планина, без за него да подозира дори кралят. В тези времена на злото, когато Фрейър доближаваше изгарящия си повей до въздушните октави, повечето двуроги се поддаваха на отчаянието. Жълтата кръв ставаше мудна във вените им. Племената от низините се оставяха хората да ги подчинят изцяло. Но сега получиха, знак и надеждата се събуди в умовете им.

При кзана Гхът-Иронц Тарл бе доведен един забележителен син на Фрейър, пленен от вече прогонения канцлер. Името му беше Бхърл-Хъж Роупин. Той идваше от друг свят и знаеше за Бедствието почти

колкото и двурогите. Пред живеещите под планината Бхърл-Хъж Роупин бе изрекъл древни истини, които другите синове на Фрейър отричаха. Нито канцлерът, нито кралят се вслушаха в думите му. Но племето на Гхът-Иронц Тарл ги прие с внимание и в умовете им се затвърди решимостта.

Защото произнесеното от странния син на Фрейър придаде сила на гласовете от покоя, който понякога се губеха.

Синовете на Фрейър нареждаха зле делата на своите племена. Така беше и с краля според вестите от верния съгледвач Юли. И сега слабият крал им даваше възможност да отвърнат с удар на отдавнашния си враг. Като се престорят, че са му верни, те можеха да си върнат за страданията и мъките на Хърл-Дра Нхдо, някогашния Хърм-Бърд Идок. Олдорандо беше сред най-омразните им места и един от Великите го бе проклетел завинаги — Превърналият се в кератинова кукла Хър-Брал Ипърт, Кзанът на възмездието. Там отново щеше да потече червена кръв.

Нужна е смелост. Бъдете храбри. Нека роговете са вдигнати високо.

За да получат необходимите огнестрелни оръжия, трябваше само да следват благоприятните въздушни октави. Понякога фагорите се съюзяваха с нондадите и им помагаша срещу синовете на Фрейър. Нондадите бяха в сблъсък със синовете на Фрейър, наричащи се ускути. Срамно беше дори да говорят за това, но ускутите изяждаха мъртвите тела на нондадите и ги лишаваха от блаженството на Осемдесетте мрачини... А нондадите можеха с ловките си ръце да лишат от доста пушки ускутската раса. И тези оръжия щяха да всеят смут в душите на синовете на Фрейър.

Ето как стана. Преди да отmine една десета от годината, крал Джандол-Анганол бе въоръжен със сиборналски мускети. Не му ги дадоха неговите съюзници от Олдорандо или Пановал, не ги изработиха собствените му оръжейници, а по потайни пътеки стигнаха до него като дар от онези, които бяха негови врагове.

По Хеликония бавно се разпространяваше едно по-резултатно средство за взаимно изстребление.

С голямо закъснение, след множество разгорещени спорове най-сетне гърбавият Фард Фантил довърши оръжейната си работилница извън Матрасил. Наскоро получените оръжия послужиха за образец. С неуморни проклетия към подчинените си дребният мъж ги накара да започнат местно производство на мускети, които поне не се взривяваха и стреляха сравнително точно.

Но дотогава сиборналските майстори усъвършенстваха изделията си и направиха колесен мускет, в който барутът върху подсипа се палеше с въртящо се кремъчно колело, а не с предишния несигурен фитил.

С увереност, вдъхната от новото въоръжение, кралят пристегна ризницата си, яхна хоксното и поведе армията си на война. Още веднъж тръгна начело на своята нечовешка войска към близкия враг — дрипавите, окаяни дриатски племена, върлуващи в Косгат по заповед на вожда Дарвлиш Черепа.

Двете сили се срещнаха само на броени километри от мястото, където Джандол-Анганол получи раната си. Този път Орелът на Борлиен се възползва от горчивия опит. След продължилото цял ден сражение успехът бе на негова страна. Първа фагорска гвардия го следваше сяпко в битката. Дриатите бяха застрелвани, насичани, хвърляни в пропастите. Оцелелите се пръснаха из кафеникавите хълмове, откъдето бяха се появили.

За последен път лешоядите можеха да славят името на Дарвлиш.

Кралят се завърна победоносно в столицата, а след него носеха главата на Дарвлиш, набучена на дълъг прът.

Забиха пръта пред портата на матрасилския дворец, за да изгние главата там, докато от Дарвлиш остана само гол череп.

Били Ксяо Пин в никакъв случай не беше единственият мъж от „Авернус“, жадуващ за кралица Мирдем-Ингала. Но тези интимни мечти рядко се споделяха дори с най-близки приятели. Проявяваха се само косвено в това склонно към лицемерие общество — например във всеобщото презрение към последните постъпки на крал Джандол-Анганол.

Един от изразителите на това отношение заяви:

— Чудовището усети вкуса на кръвта при гибелта на Мирдолаторите. Сега трупа оръжията, за които продаде кралицата на кралиците. Докъде ще стигне? Явно сме длъжни да го спрем сега, преди да е въвлякъл целия Кампанлат във война.

Точно когато Джандол-Анганол се радваше на донякъде възвърнатото доверие на борлиенците, в „Авернус“ стана прицел на необичайни хули.

Доводите срещу него бяха изтъквани и преди срещу други тиранни. По-удобно беше да обвиняват водача, а не следовниците. Рядко забелязваха колко лишена от логика е такава позиция. Променящите се условия, недостигът на храни и суровини налагаха историята на Хеликония да се превърне в поредица от смени във властта, от диктатори, за кратко осигуряващи си мощната подкрепа на народите.

Нищо ново нямаше и в предложението „Авернус“ да се намеси, за да сложи край на едно или друго потисничество. Намесата също не беше празна заплаха.

Когато преселническият междузвезден кораб от Земята навлезе в системата Фрейър-Баталикс през 3600 година от новата ера, първоначално създаде база на Аганип, най-близката до Хеликония планета. На Аганип слязоха 512 заселници. Бяха заченати в кораба през последните години на полета. Дотогава информацията, по-късно закодирана в ДНК на оплодените яйцеклетки, се съхраняваше в компютрите. Яйцеклетките бяха преместени в 512 изкуствени утроби. Появилите се след няколко месеца деца — първите човешки същества, стъпвали по коридорите на кораба през продължилия хилядолетие и половина полет — бяха отгледани в няколко големи семейства от машини, заместили им майките.

Младежите бяха на възраст между петнадесет и двадесет и една земни години, когато слязоха на Аганип. Веднага се заеха със създаването на „Авернус“. Използваха корабната автоматика и местни материали.

Избягнала не една почти гибелна злополука, амбициозната програма бе завършена след осем години. По време на този несигурен период Аганип служеше за база. Когато приключиха работата си, младите заселници се преместиха в новия си дом.

Тогава корабът напусна системата на двете звезди. Обитателите на „Авернус“ останаха сами — по-самотни от които и да било хора преди тях.

Сега, 3269 земни години по-късно, старата база беше светиня, рядко посещавана от най-извисените духом. Тя също се бе превърнала в част от митологията на „Авернус“.

На Аганип имаше минерални находища. Нищо неосъществимо нямаше в идеята да се прехвърлят на планетата и да построят няколко кораба, с които да нахлуят на Хеликония. Не беше невъзможно. Но и не изглеждаше особено вероятно, защото в момента не разполагаха с техници, обучени за целта.

Освен това лудите глави, споделящи шепнешком подобни замисли, трябваше да се борят и с цялата нравствена система на Земната наблюдателна станция, отхвърляща изцяло намесата в делата на местните хора.

И тези луди глави до един бяха мъже. Значи имаха насреща си женската половина от станцията, сред която цареше възхищение от борещия се с проблемите си крал. Жените видяха как Джандол-Анганол срази Дарвлиш. Впечатляваща победа. Кралят беше герой, страдащ в името на своята страна, колкото и недалновидност да проявяваше. Трагичен герой.

Жените можеха да си представят само една форма на намеса — да слязат в Борлиен и да бъдат неотлъчно до Джандол-Анганол, денем и нощем.

А когато тези събития най-после стигнеха до зрителите на Земята?

Много глави щяха да кимат одобрително за избора на Джандол-Анганол коя част от тялото на Дарвлиш да изложи на показ. Не краката на Черепа, носили го от нападение към нападение. Не половите му органи, заченали толкова копелета да мътят водата и в бъдеще. Не и ръцете, укротили завинаги не един противник. А главата, замислила всички злодеяния.

XIV

КЪДЕТО ЖИВЕЯТ ФЛАМБРЕГИТЕ

Бели сенки, плъзнали сред сивкавите сгради, изпълваха град Ашкитош. Когато човек вървеше по светлите пътища, като че приемаше цвета им. Такава беше прословутата ускутска „тинеста мъгла“ — рехава, но заслепяваща завеса от студен сух въздух, спускащ се откъм платото над града.

Фрейър приличаше на гигантска искра в губещото се от погледа небе. В Сиборнал бяха настъпили здрачните часове на деня. Баталикс щеше да изгрее отново след час-два и да се скрие отново още преди да е залязъл Фрейър. През ранната пролет по-бледото слънце дори не доближаваше точката на зенита.

Увит във водоустойчиво наметало, Сартори-Ирвраш гледаше този призрачен град, който постепенно избледняваше до неразличимост. Губеше се в „тинестата мъгла“ и накрая изчезна. Но корабът „Златна дружба“ не остана съвсем сам в млечното еднообразие. Застанеше ли на предната палуба, всеки би могъл да наблюдава лодката с двурогите гребци, натискащи усърдно веслата, за да изведат бойния кораб от пристанището. Наоколо се мяркаха като смътни видения и морски съдове с увиснали в безветрието платна. Ускутският флот отплаваше в завоевателна мисия.

Вече навлизаха в мрачния проток, когато по-светло петно на източния хоризонт отбеляза изгрева на Баталикс. Появи се вятър. Ивичестите платна се раздвижиха, после се опънаха. Нямаше моряк на борда, комуто да не олекне на душата. Небесните знаци благоприятстваха дългото пътешествие.

За Сартори-Ирвраш всички тези сиборналски поличби бяха безразлични. Сви костеливите си рамене под подплатения кийдрант и слезе под палубата. На стълбата го пресрещна Йо Пашаратид, бившият посланик в Борлиен.

— Ще успеем — изрече той с вид на всезнайко. — Потеглихме в подходящ час и се съобразихме с всички знамения.

— Чудесно — съгласи се Сартори-Ирвраш, потиснал прозявката си.

Морските свещеници-воини от Ашкитош събраха де що намериха двойновиждащ, астромант, уранометрист, хиромант, метеоролог, метемпирик и жрец, за да определят десетата, деня, часа и минутата за най-сполучливо отплаване на „Златна дружба“. Взеха под внимание рождените дати на екипажа и вида дърво, от който бе изработен корабният кил. Но най-убедителният знак даваха небесата — кометата на Ярап-Ромбри високо над северния хоризонт трябваше да навлезе в зодиакалното съзвездие Златен кораб в шест часа, деветнадесет минути и деветдесет секунди същата тази сутрин. Избраха мига, за да изтеглят въжетата от кея и гребците да напрегнат гърбове над веслата.

Но за Сартори-Ирвраш часът просто беше твърде ранен. Не очакваше с радост дългото и опасно плаване. Стомахът му се свиваше. Омразна му беше и ролята, която му натрапиха. И като капак на поводите за недоволство Йо Пашаратид най-спокойно се разхождаше по кораба и проявяваше подозрително дружелюбие, сякаш никога не е изпадал в немилост. Как да се държи с такъв човек?

Изглежда, Диену Пашаратид можеше да постигне всичко, каквото пожелаеше. Вероятно си помогна с предвидливото включване на бившия канцлер в своите планове, както и със замислите на военната комисия, за да отърве съпруга си от затвора. Разрешиха му да се качи на „Златна дружба“ като капитан на въоръжена с мускети рота. А може би властниците смятаха дългото морско пътешествие в деветстотинтонна карака за равносилно на престой в килия, дори тя да е разположена при Великото колело на Харнабхар.

Макар да се размина съвсем замалко с правосъдието, Йо Пашаратид беше по-безочлив отвсякога. Хвалеше се пред Сартори-Ирвраш, че докато стигнат в Отасол, вече ще командва всички войници, така че му бил в кърпа вързан и постът началник на отасолския гарнизон.

Сартори-Ирвраш легна на койката и се отдаде на пушенето. Незабавно го връхлетя пристъп на морска болест. Не бе страдал от нея по пътя до Ашкитош, но сега бързо навакса пропуснатото.

Цели три дни бившият канцлер отказваше да сложи зальк в устата си. На четвъртия се събуди освежен и бодър и веднага се качи

на палубата.

Видимостта беше добра. Фрейър хвърляше блестящата си пътека по водата, увиснал ниско на север-североизток, откъдето тръгнаха. Сянката на кораба танцуваше по вълничките. Пронизаният от светлина въздух беше възхитително свеж. Сартори-Ирвраш изпъна ръце и вдиша с пълни гърди.

Не се виждаше никаква земя. Баталикс бе залязъл. От корабите в почетния ескорт при напускането на пристанището остана само един — „Единство“, на около пет морски мили откъм подветрената страна, с развети флагове. Почти неразличими в синята далечина, няколко „бъчви за херинга“ се бяха скупчили неподвижно.

Толкова се радваше, че може да стои, без да се бори със слабостта, толкова силна беше песента на платната и тросовете, че едва чу как някой го поздрави. Чак втория път се обърна към Диену и Йо Пашаратид.

— Бяхте болен — каза Диену. — Съчувствам ви. За нещастие борлиенците не са добри моряци, нали?

Йо побърза да се намеси.

— Е, сега вече сте добре. Няма нищо по-укрепващо здравето от дългото плаване. Ще изминем около тринадесет хиляди морски мили и ако ветровете са благоприятни, ще наближим Отасол след две десети и половина.

През следващите няколко дни Йо Пашаратид се постара да запознае Сартори-Ирвраш с всяка подробност на кораба, неговото устройство и механизми. Ученият си записваше малкото, което му се струваше интересно, а в борлиенската си душа потискаше желанието и неговата страна да бе напреднала толкова в морските дела. Ускутите и другите народи в Сиборнал деляха гилдиите си почти по същия начин като цивилизованите жители на Кампанлат. Но техните мореплаватели и военни бяха най-многобройни и умели, преживели победоносно (и щяха да преживеят — в условно-неизменна модалност на глагола) Злокобната зима. Пашаратид обясняваше колко по-свирепа била зимата на север. През най-мразовитите векове Фрейър оставал само под хоризонта. Винаги пазели спомена за зимата в сърцата си.

— Вярвам ви — сериозно изрече Сартори-Ирвраш.

Хората от скования в ледове север зависеха за оцеляването си от морето, при това много повече през Злокобната зима, отколкото през

Голямото лято. Затова в Сиборнал почти нямаше частни кораби. Всички морски съдове принадлежаха на гилдията на свещениците-моряци. Емблемите ѝ се виждаха по всяко платно и придаваха на иначе строгия вид на кораба някакво подобие на красота.

На най-голямото платно бе изобразен символът на Сиборнал — двете концентрични окръжности, свързани с вълнообразни линии.

„Златна дружба“ имаше фокмачта, гротмачта и бизанмачта. Йо Пашаратид обясняваше точно кои платна трябва да бъдат вдигани при различна сила и посока на вятъра.

Сартори-Ирвраш не изпитваше досада дори когато го заливаха с поток от факти. Посвети голяма част от живота си на опитите да раздели празните измислици от установените факти и го привличаше възможността да научи още нещо вярно за живота. Но заедно с това размишляваше над старанията на Пашаратид да се сприятели с него. Тази склонност не беше широко разпространена сред сиборналците.

— Скъпи, има опасност да умориш Сартори-Ирвраш с обясненията си — отбеляза Диену на шестия ден от плаването.

Обърна се и ги остави където бяха — на най-високата задна палуба, до кошарата с женски аранги. Нямаше една педя от палубата без някакво предназначение — за навити въжета, припаси, животни, оръжия. А двете роти войници бяха принудени да прекарват на открито почти целия ден, под слънчевия пек или дъжда, и да пречат на хората от моряшката гилдия.

— Сигурно ви липсва Матрасил — Пашаратид говореше уверено и силно въпреки вятъра.

— Да, липсва ми спокойствието на моя кабинет.

— Както и други неща. Мога да си представя. За разлика от мнозина мои сънародници аз се наслаждавах на престоя си в Матрасил. Истинска екзотика. Естествено за мен климатът беше твърде горещ, но не ми пречеше особено. Срещнах чудесни хора.

Сартори-Ирвраш гледаше как арангите се бореха за място в кошарата. От тях дояха мляко за офицерите. Досещаше се, че Пашаратид най-после е стигнал до целта си в разговора.

— Кралица Мирдем-Ингала е прекрасна жена. Не бихте ли казал, че е жалко, дето кралят я прати в изгнание?

А, значи това било. Помисли, преди да отговори.

— Кралят реши, че негов дълг е да служи на страната си...

— Сигурно сте огорчен от отношението му към вас. На ваше място бих го намразил.

Сартори-Ирвраш предпочете да не каже нищо и Пашаратид викна в ухото му през шума на вятъра:

— Как е могъл да се откаже от прелестна дама като кралицата?

Никакъв отговор.

— Вашите хора я наричат „кралицата на кралиците“, нали?

— Вярно е.

— Не съм виждал по-красива жена през живота си.

— Нейният брат Йеферал-Оборал бе близък мой приятел.

Тези думи принудиха Пашаратид да си затвори устата. Изглеждаше готов да прекрати разговора, но изведнъж възкликна невъздържано:

— Само да бъде близо до кралица Мирдем-Ингала, само да я вижда... това кара мъжа да... разтърсва душата му...

Не завърши изречението.

Времето беше променливо. Сложното взаимодействие на областите с високо и ниско налягане носеше мъгли, горещи кафеникави дъждове и слънчеви дни, когато безформените брегове на Лорадж се мяркаха на хоризонта откъм десния борд. Но корабът изминаваше значително разстояние с всеки ден, под напора или на топлите ветрове от югозапад, или на студените от запад и северозапад.

Скуката подтикна Сартори-Ирвраш да се запознае с всяка част на кораба. Навсякъде беше претъпкано — войниците и моряците спяха на палубата, с въжени намотки под главите вместо възглавници, или пък в трюмовете, опрели крака високо на преградите, защото нямаше къде да ги протегнат.

Затова ден след ден корабът се вмирисваше все по-зле. Мъжете пикаеха направо от фалшборда по посока на вятъра. Офицерите не бяха устроени по-добре. Само жените се радваха на повече удобства.

След двайсетина дни курсът бе променен от западен на запад-северозападен, „Златна дружба“ и спътникът ѝ навлязоха в Залива на страданията.

Представляваше огромна мрачна вдлъбнатина в брега на Лорадж, дълга към хиляда и петстотин километра, широка почти хиляда. Тук

морето се успокояваше, вятърът постепенно стихваше и температурата спадаше неумолимо. Скоро се движеха през перлена омара, тишината нарушаваха само подвикванията на вахтените моряци, измерващи дълбочината. Напредваха едва ли не с опипване на дъното.

Нетърпение обзе Сартори-Ирвраш. Затвори се в тясната си каюта, четеше и пушеше. Но и това не го удовлетворяваше, защото стомахът му виеше като изгубило стопанина си куче. Колкото и да беше кльощав, от корабните порции започна да стяга колана си още повече. За мъжете имаше осолена риба, лук, зехтин или рибено масло и хляб всяка сутрин, супа на обяд и повторение на закуската вечер, но с твърдо сирене вместо риба. Два пъти седмично поднасяха на всеки мъж голяма чаша вино от фурми или йоудъл.

Подкрепяха тази диета с прясна риба, която хващаха с въдици. Офицерите не се хранеха по-добре, ако не се брои по някоя кана миризливо мляко от аранги и чашка бренди за вахтените. Сиборналците се оплакваха от храната повече по навик, като че не очакваха да е друга.

С пет морски мили в час прекосиха 35-ия северен паралел и напуснаха тропиците, за да се озоват в тясната северна умерена зона. Същия ден през мъглата до ушите им стигнаха страховити трясъци, поредица от огромни вълни разлюля кораба. После тишината се върна. Сартори-Ирвраш подаде глава от каютата и попита най-близкия моряк какво се е случило.

— До брега сме — промърмори мъжът. И в пристъп на разговорливост добави: — Има ледници.

Сартори-Ирвраш кимна доволно. Върна се при бележника си, който полека превръщаше в дневник поради липсата на по-смислени занимания.

„Макар ускутите да не са цивилизован народ в истинския смисъл на думата, те допълват знанията ми за света. Както е добре известно на учените, земното кълбо е стиснато от две грамадни ледени шапки. В крайния север и в крайния юг не се среща нищо, освен лед и сняг. Нещастният континент Сиборнал е особено богат на тези неприятни вещества и може би това обяснява студените

сърца на местните жители. Сега ми се струва, че накъдето и да плават, все се насочват към бреговете му като привлечени от магнит, вместо да навлязат в по-топлите морета.

Не възнамерявам да ги питам на какво се дължи това отклонение от курса, защото не горя от желание да бъда подложен на поредната лекция от моя личен зъл дух Пашаратид. Но така поне ще мога да зърна ужасната пустош, в която е началото и краят на нашия свят.“

През нощта внезапно ги налетя свирепа буря. Не им оставаше друго, освен да пуснат „Златна дружба“ в дрейф по вълните и да изчакат края на стихията. Неимоверни вълни блъскаха корпуса и обливаха рангоута до върховете на мачтите. Чуваха се зловещи удари, отекващи по целия кораб, сякаш някой великан от дълбините искаше да го пуснат — или поне това се мяркаше във въображението на бившия борлиенски канцлер, който се бе вкопчил в койката си.

Угаси единствената лампа с китово масло, както бе заповядано. Лежеше в шумния мрак и ту проклинаше Джандол-Анганол, ту се молеше на Всемогъщия. Морският великан вече бе стиснал кораба в дланите си и го клатушкаше, както някой луд би тръскал люлка в опит да изтърси бебето по корем. Неведнъж по-късно Сартори-Ирвраш се сещаше с изумление, че заспа в разгара на бурята.

Когато се събуди, движението на кораба едва се усещаше. През илюминатора виждаше само леко осветена от слънцата мъгла.

Мина край спящи войници към стълбата за палубата и се загледа нагоре. Сред такелажата се бе оплела бледа сребърна монета. Така изглеждаше Фрейър в момента. В паметта му изплува приказката, която обичаше да чете на Татроман-Адала в присъствието на кралицата — за сребърното око, което най-сетне се махнало от небето.

Вахтен моряк извика резултата от поредното измерване. По водата се носеха ледени късове, повечето с причудлива форма. Някои приличаха на сплескани дървета или гигантски парчета лишей, все едно богът на леда си бе втълпил да създаде уродливи подобия на живота. Точно тези неща бяха се удряли в корпуса през нощта и моряците с облекчение си отдъхнаха, защото ледените късове не бяха и

наполовина колкото кораба. Загадъчните форми изплуваха от мъглата само за да се върнат отново в неразличимата ѝ мътилка.

След малко нещо накара Сартори-Ирвраш да се обърне. Тясна ивица вода го делеше от две глави на фагори. Погледите им бяха насочени не към преминаващия кораб, а в очите на отсрещната твар... Същите продълговати лица с нечовешка челюст, защитени от костени ръбове очи, извити напред рога.

Но имаше нещо... След миг Сартори-Ирвраш разбра грешката си. Не бяха фагори. Виждаше две диви животни, наежили се едно срещу друго.

Носът на кораба разкъса мъгливите вихри и откри островче, просто парче земя в морето с малко възвишение в края. Върху голото теме на островчето стояха наперено две четирикраки животни. Козината им беше кафява. Но въпреки цвета и стойката си твърде много приличаха на фагори.

Отблизо подобieto вече не изглеждаше толкова пълно. Макар да се предизвикваха взаимно, у животните липсваше упоритостта, излъчваната от фагорите независимост. Преди всичко характерните им рога бяха объркали Сартори-Ирвраш.

Едното животно обърна глава да погледне кораба. Другото се възползва от моментната му разсеяност и го блъсна силно. Звукът на удара се чу и на палубата. Макар нападателят да скочи не повече от метър, цялата тежест на тялото му се стовари върху жертвата.

Любопитното животно загуби опора под краката си. Опита се да стъпи устойчиво. Но още преди да наведе глава, за да се предпази с рогата си, получи втори удар. Задните му крака се хлъзнаха. Падна шумно по гръб във водата. „Златна дружба“ подмина островчето, което се скри в мъглата.

— Предполагам, че познахте животните — каза някой зад рамото на Сартори-Ирвраш. — Това са фламбреги.

Свещеник-адмирал Оди Джесератабхар почти не бе говорила със Сартори-Ирвраш, откакто отплаваха. Обаче той не пропускаше нито една възможност да я наблюдава, докато тя се занимаваше със задълженията си. Тази жена имаше красиво лице и превъзходна стойка. Въпреки суровото изражение от нея лъхаше жизненост и мъжете охотно се подчиняваха на заповедите ѝ. Властният тон и униформата сочеха недвусмислено високото ѝ положение. И все пак се държеше

непринудено, дори с намек за прикрита страстност. Сартори-Ирвраш я харесваше.

— Какъв пуст бряг, госпожо.

— Има и по-лоши места. Някога, в по-първобитното минало на Ушкутошк, оставяли тук осъдените престъпници да се оправят както могат.

Тя се усмихна и вдигна рамене, сякаш искаше да извини някогашните глупости. Златистите плитки се подаваха изпод капитанската шапка.

— И оцелявал ли е някой от тези престъпници?

— О, да. Дори се смесили с местните хора — лораджите. След около час някои от нас ще слязат на брега. Бих искала да загляда нелюбезността си досега и ви каня да дойдете като мой гост. Така сам ще се убедите защо наричаме това място Залива на страданията.

— С удоволствие.

Още преди да млъкне, осъзна каква наслада ще бъде замалко да се махне от кораба.

„Златна дружба“, следван от „Единство“, напредваше в спокойните води. Мъглата се разнасяше, пред погледите им се откри безцветен скалист бряг. Земята се спускаше по-равномерно към морето, където камъните се бяха изренили. Корабите бавно се насочиха натам, напипваха безопасния курс през гъмжило от малки островчета. Трябваше да отбягват и чакълестите плитчини. Над една от тях стърчаха проядените останки на отдавна заседнал морски съд. Не след дълго „Златна дружба“ пусна котва. Виковете на моряците отекваха кухо в безлюдния бряг.

Оди Джесератабхар внимателно помогна на Сартори-Ирвраш да слезе в лодката. Последва го семейство Пашаратид. Към тях се присъединиха шестима мъже с едрокалибрени мускети. Гребците-фагори се наведоха над веслата и лодката се запровира през назъбените камъни към полуразрушен кей.

Това беше царството на фагороподобните фламбреги. Двама едри мъжкар се биеха, сплели рога, а вроговените им стъпала тъпчеха раковините по брега. Мъжките фламбреги имаха къси гриви, иначе двата пола трудно се различаваха. Както и други животни на Хеликония, половият диморфизъм не беше развит за сметка на ясно изразения сезонен диморфизъм. И двата пола имаха твърде

разнообразна разцветка — от черни до ръждиви, а коремите им бяха бели. В раменете бяха високи до метър и половина. Гладките им рога се извиваха нагоре. Шарките по муцуните им също не бяха еднакви.

— Сега е размножителният им период — каза свещеник-адмирал Джесератабхар. — Само яростта на нагона може да ги вкара в тези ледени води.

Лодката се опря в кея и хората слязоха. Усещаха острите камъчета под краката си. В далечината се чуваше гръмовното отчупване на айсберги от ледниците. Плътните облаци над главите им сивееха като стомана. Фагорите останаха сгущени в лодката, без да помръднат.

Цяла армия едри раци излязоха от скривалищата си да посрещнат нашествениците. Вдигаха заплашително асиметричните си щипки, но не нападаха. Стрелците убиха няколко с прикладите на пушките и останалите се втурнаха да ги разкъсат. Но пиршеството едва бе започнало и от плитчините изскочиха зъбати риби, захапаха по един рак и се скриха във водата.

Стрелците се строиха пъргаво по двама — единият се целеше, другият крепеше цевта. Мишени щяха да бъдат няколко женски фламбрега, безгрижно обикалящи брега на двайсетина метра от групата. Пушките гръмнаха. Две животни рухнаха, размахали крака в гърчове.

Стрелците се размениха. Още три изстрела. Сега улучиха три животни. Останалите избягаха.

Хора и фагори шляпаха по плитката вода, подканяни с крясъците от корабите, чиито фалшбордове почерняха от мъже, наредили се да гледат забавлението.

Две от женските бяха само ранени. Стрелец с къс нож в ръка им преряза гръбнаците, преди да се изправят и да хукнат.

Големи бели птици се спуснаха към разиграващата се сцена, рееха се над хората върху въздушните потоци и трескаво въртяха глави, надушили смъртта. Почти закачаха главите на стрелците с крилата си, дори един бе одраскан от дълги нокти.

Моряците отбиваха атаките на раците и птиците, а мъжът с ножа се зае с работата си. С по един рязък удар разпаряше търбусите на мъртвите животни. Бъркаше вътре и хвърляше настрани

вътрешностите. С бързи отсечени движения отрязва задните крака. По ръката му се стичаше златиста кръв. Птиците пищяха над него.

Фагорите отнасяха туловищата и краката в лодката.

Застреляха още животни. През това време Йо и Диену Пашаратид довлякоха шейна от лодката. Четирима яки фагори се впрегнаха в каишите и я задърпаха към брега. Сартори-Ирвраш бе поканен да се присъедини.

— Ще ви разходим малко, за да разгледате околността — промълви Джесератабхар с невесела усмивка.

Той си каза, че сигурно търсят повод да отдъхнат от теснотията на кораба. Тръгна до свещеник-адмирала, стараше се да върви в крачка с нея.

Посрещна ги силна воня на обор. Фламбрегите се шляеха, сякаш нищо не бе се случило, макар малко по-нататък белите птици да се биеха над още вдигащите пара карангии. Хората се катереха по склона след шейната. Видяха и други животни, подобни на фламбрегите, но с по-рошава сива козина и рога на пръстени. Това бяха йелки. Диену Пашаратид отбеляза пренебрежително, че било по-добре да убият няколко йелки. Червеното месо било по-вкусно от жълтото.

Никой не подхвана разговор. Сартори-Ирвраш стрелна с поглед Йо. Стори му се вгълбен в себе си, отдалечен от другите. Дали мислеше за кралицата?

Провираха се между грамадни морени, довлечени от изчезнал глетчер. На някои личаха надраскани имена и отдавнашни дати — осъдените заточеници бяха се опитали да оставят някакъв спомен за себе си.

Стигнаха до по-равна местност. Задъхани се взираха в панорамата долу. Двата кораба бяха спрели в края на черна водна плоскост, с която се сливаше черното небе. Тук-там стърчаха малки айсберги. Някои, подхванати от течението, бързо се устремяваха към навъсения хоризонт и небрежен наблюдател би могъл да ги сбърка с платна на кораб. Никъде другаде не се виждаше и следа от човешко присъствие.

В срещуположната посока се простираха земите на Лорадж, които продължаваха към Полярните райони. Тук мъглата беше още по-рядка и позволяваше да огледат почти еднообразното поле. Самата му безличност вдъхваше страхопочитание. Почвата под краката им бе

лишена от трева, стъпкана от безбройни хиляди крака с рогови подобия на копита.

— Тези равнини принадлежат на фламбрегите, йелките и гигантските йелки — каза Диену Пашаратид. — Не само равнините, а цялата тази земя.

— Не е място за хора — изрече Йо Пашаратид.

— Фламбрегите и йелките външно са подобни, но имат твърде различаваща се анатомия — подметна Оди Джесератабхар. — Йелките са некрогени. Малките се раждат от труповете им и се хранят с мършата на родителя вместо с мляко. А фламбрегите са живораждаци.

Сартори-Ирвраш мълчеше. Още беше потресен от касапницата на брега. Пушките гърмяха и сега. Всъщност причината корабите да се отклонят в Залива на страданията беше нуждата от прясно месо.

Четиримата фагори вече возеха хората в шейната с широките плъзгачи. Равнината се оказа прогизнала от влага, осеяна с езерца и блата. Напредваха бавно. На север се гърбеха ниски жълтеникави хълмове, по склоновете им се вкопчваха ниски смърчове и други издръжливи дървета. Имаха по-малък успех по полето, където клоните им натежаваха от тромавите гнезда на птици, слепени от съчки и трески. По листата белееха птичи изпращания.

Корабите и морето вече не се виждаха. Тук въздухът смразяваше и не беше толкова наситен със солен дъх. Всичко смърдеше на разгонени животни. Стрелбата постепенно стихна. Продължиха напред почти час, без да разговарят, заети да поемат със сетивата си необятния простор.

По решение на свещеник-адмирал Джесератабхар спряха до една набраздена скала. Станаха от шейната, размахваха ръце и се навеждаха, за да раздвижат скованите си мускули. Скалата се извисяваше над тях. Чуваха само писъците на птици и шумоленето на вятъра, преди да доловят далечен тътен.

За Сартори-Ирвраш той означаваше само пропукването на далечен ледник. Не му обърна внимание, заплепен от удоволствието пак да има твърда почва под краката си. Но жените се спогледаха сериозно и веднага се покатериха до върха на скалата. Огледаха далечината и извикаха тревожно.

— Хайде, твари, преместете шейната по-наблизо! — заповяда Оди Джесератабхар на езика хурду.

Тътенът се превърна в гръм, разтърсващ цялата земя. Нещо ставаше с ниските склонове на запад. Размърдаха се. С ужаса на човек, връхлетян от непостижимо за ума му природно явление, Сартори-Ирвраш побягна към скалата и запълзя нагоре. Йо Пашаратид му помогна да стъпи на равното, където едва имаше място за четирима. Фагорите се притиснаха до скалата, дългите им бледи езици нервно се мушваха в тесните ноздри.

— Тук ще бъдем в безопасност, докато отминат — обясни Джесератабхар. Гласът ѝ пресекна.

— Но какво е това? — попита Сартори-Ирвраш.

През рехавата мъглица виждаше как далечината сякаш се свличаше към тях като мъхнат килим. Бяха способни само да се взират мълчаливо. Килимът бе съставен от лавина фламбреги, напредващи в неизброимо множество.

Но Сартори-Ирвраш се опита да ги преброи. Десет, двадесет, петдесет, сто... невъзможно. Плътната маса животни беше широка два... не, три или дори пет километра, стада след стада. Безкрайни редици от фламбреги и йелки нахлуваше в равнината, сред която се издигаше високият камък.

Земята, скалата, дори въздухът трепереха.

С изпънати вратове и изцъклени очи, с пръскащи слюнка зейнали усти, стадата прииждаха. Живата река се разделяше при камъка и пак се събираше зад него. Белите птици съпровождаха преселението, само помръдваха криле, за да не изостават.

Четиримата човеци размахваха ръце и крещяха от възбуда.

Морето от рогат живот под тях се простираше отвъд хоризонта. Дори една от тези твари не вдигна глава да погледне викащите, защото загубеше ли опора под краката си, щяха да я стъпчат.

Вълнението скоро се изцеди от наблюдателите. Седнаха един до друг. Гледаха нашествието все по-равнодушно. Стадата отминаваха. Баталикс изгря и залезе в концентрични ореоли от разноцветно сияние. Но нямаше никакъв признак, че прииждащата река от рога ще се изчерпи скоро. Хиляди след хиляди минаваха край скалата.

Някои фламбреги се отделяха, за да обикалят по брега. Други направо се хвърляха в морето. Имаше и такива, които препускаха сляпо по скалите, за да срещнат смъртта върху назъбения чакъл долу.

Основната маса животни се насочи на североизток. Часовете се изнизваха. Но еднообразният оглушителен тропот не затихваше.

В небето се разгръщаха величествени светлинни завеси, проблясваха ярко и се издигаха към зенита. Но хората се обезсърчиха. Могъщото проявление на живота, съживило духа им в началото, сега ги потискаше. Гушеха се върху равната площадка. Четиримата фагори не се отделяха от скалата, вдигнали шейната като преграда.

Фрейър пълзеше надолу, ниско над хоризонта. Паднаха първите капки, после дъждът се усили. Небесното сияние постепенно избледня в сгъстяващите се струи, които насищаха с вода и без това мократа почва. Дори тътенът от безбройните животни промени звука си.

Леденостуденият дъжд валя часове наред. В еднообразието си приличаше на неразличимите стада.

Тъмнината и шумът почти незабележимо отделиха Сартори-Ирвраш и Оди Джесератабхар от другите двама. Притискаха се рамо до рамо, сякаш да се пазят взаимно.

Неумолимото присъствие на животните и дъжда разтърсваше самата душа на борлиенеца. Челото му докосваше ръкава на свещеник-адмирала, докато премисляше живота си в очакване на смъртта.

„Всъщност се състоеше от самота — обобщи той. — Съзнателно избрана самота през целия ми живот. Позволих си да се отчуждя от своите братя. Пренебрегнах жена си. И все заради тази самота. И моята ученост извираше от ужасното чувство за самота, но точно с влечението към истината се отдалечих още повече от другите човешки същества. Защо? Каква бе тази налудничава страст?

И защо толкова дълго търпях Джандол-Анганол? Дали защото виждах как душата му се измъчва като моята? Възхищавам му се, че оставя болката да избие на повърхността. Но не мога да му простя, че вдигна ръка срещу мен, нито най-гнусната заповед да бъдат изгорени моите книги. Той изпепели убежището ми. Би подпалил и целия свят, ако му беше по силите...

Вече се промених. Откъснах се от самотата. Спасим ли се сега, ще бъда съвсем друг. Харесва ми тази жена Оди и ще ѝ покажа чувствата си.

И все някъде в смазващата пустош на живота ще открия средството, с което да поваля Джандол-Анганол. Толкова години преглъщах обидите, докато горчивият вкус вече никога не изчезна от

устата ми. Но аз не съм толкова стар! В името на общото добро ще се постарая да го стъпча в калта. Както той ме тъпчеше. Сега е мой ред. Не е благороден замисъл, но вече нямам благородство. То е за отрепките.“

Засмя се и предните му зъби измръзнаха.

Забеляза, че Оди Джесератабхар хлипаше, може би отдавна. Дръзко я притисна към себе си, намести се по-удобно и опря четинестата си буза в нейната.

Почти не чуваше собствените си думи на утеха.

Тя обърна лице към него, докато устните им почти се докоснаха.

— Аз съм виновна! Трябваше да предвидя, че може да се случи...

Шумът не му даде да чуе останалото. Той я целуна. Беше едва ли не единственото, което още можеше да стори тук по своя воля. Топлина обля тялото му.

Отдалечаването от Джандол-Анганол наистина го бе променило. Пак я целуна. Тя отвърна на целувката. Устните им заедно усещаха вкуса на дъждовните капки.

Колкото и неудобно да беше убежището им, хората скоро изпаднаха в безчувствен унес. Когато се опомниха, дъждът едва ръмеше. Безбрежното море от животни още се преливаше край скалата. И още се простираше зад хоризонта. Бяха принудени да облекчават естествените си нужди от ръба на скалата. Установиха, че фагорите и шейната са били пометени. Нямаше и следа от тях.

Напълно ги събуди нападението на мухите, нахлули заедно със стадата. Както сред рогатите имаше не един вид, така и крилатите мъчители бяха различни. Но всички смучеха кръв. Налитаха с хиляди към хората, които се събраха в купчинка и се покриха с кийдрантите и наметалата. Всяко петънце гола кожа незабавно бе нахапвано до кръв.

Лежаха полузадушени и страдащи, а твърдото каменно ложе под тях се тресеше, като че отново понесено от ледника, оставил го някога в равнината. Отминаха още здрачни часове, после и нощта.

Изгрелият Баталикс освети дъжда и блатните изпарения. Най-после гъмжилото от животни се разреши. Последни се влачеха изостаналите, често женски фламбреги с малките си. И мухите не досаждаха толкова непоносимо. Тътенът на стадата се отдалечаваше на североизток. Но още много фламбреги блуждаеха по брега.

Сковани от студа, хората тромаво се свлякоха по скалата. Не им оставаше друго, освен да се върнат при корабите пеша. Вонята все така запушваше ноздрите им. Влачеха крака и се препъваха, нападани от насекоми на всяка крачка. Не размениха нито дума.

Корабът продължи по набелязания курс. Напуснаха Залива на страданията. Четиримата, хванати в капана на рогатото нашествие, лежах в каютите си, пламнали в треска от измръзването и нахапани от мухите.

В съзнанието на бълнуващия Сартори-Ирвраш стадата трополяха вечно, покриваха целия свят. Тази жива маса не изчезваше от въображението му, колкото и мъчително да я отпъждаше. Остана в паметта му, дори когато той оздравя.

Щом се почувства достатъчно силен, без никакво притеснение отиде да попрिकाзва с Оди Джесератабхар. Тя му се зарадва. Поздрави го дружески и дори му протегна ръка.

Седеше на койката си, покрила се само с един червен чаршаф, русата ѝ коса падаше свободно по раменете. Без униформата изглеждаше още по-слаба, но и някак по-достъпна.

— Всички кораби, отправящи се в далечно плаване, минават през Залива на страданията — пожела да обясни тя. — Така си набавят прясна храна, преди всичко месо. В гилдията на моряците-свещеници няма много вегетарианци. Ядат риба, тюлени, раци. И преди съм виждала това преселение на фламбрегите. Бях длъжна да проявя повече предпазливост. Но те ме привличат. Какво мислите за тях?

Сартори-Ирвраш вече бе забелязал този неин навик. Както плетеше магията на сибските глаголни времена, тя изведнъж прекъсваше, за да смути събеседника с неочакван въпрос.

— Не съм си и представял, че на света има толкова животни...

— Те са още повече, отколкото ви стига въображението. Повече, отколкото някой може (би трябвало) да си представи. Живеят навсякъде в покрайнините на голямата ледена шапка, до пустите Полярни райони. Милиони са. Много, много милиони.

Тя се усмихна оживено. Харесваше му. Когато виждаше усмивката ѝ, по-остро съзнаваше колко е самотен.

— Предполагам, че сега за тях е сезонът на миграция.

— Доколкото ми е известно, не е така. Идват към водата, но не остават на брега. Местят се през цялата година, а не само напролет. Може би само отчаянието ги тласка напред. Имат един-единствен враг.

— Вълците ли?

— Не са вълците. — И тя се ухили като развеселен вълк на грешката му. — Мухите. По-точно, един определен вид муха. Голяма колкото нокътя на палеца ми. Няма как да я сбъркате, тя е на жълти ивици. Снася яйцата си в кожата на нещастните рогати твари. Когато ларвите се излюпват, пробиват кожата и влизат в кръвния поток на животното, накрая се натрупват в торбички под кожата на гърба. Подутините нарастват като цирей с размерите на голям плод, който накрая се пука, ларвите падат на земята и продължават жизнения си цикъл. Почти всеки убит от нас фламбрег има такова огнище на паразити под кожата, често дори по няколко. Виждала съм някои животни да тичат в кръг, докато рухнат, а други скачат от крайбрежните скали в стремеж да избягат от ивичестата муха.

Оди Джесератабхар го изгледа благосклонно, сякаш това обяснение я изпълваше със задоволство.

— Госпожо, бях потресен, когато вашите подчинени застреляха няколко женски фламбрега на брега. Но това е била същинска дреболия. Вече разбирам.

Тя кимна.

— Фламбрегите са природна стихия. Няма край. Пред тях човечеството изглежда нищожно. В момента населението на Сиборнал е около двадесет и пет милиона. Но на континента има стотици, а може би и хиляди пъти повече фламбреги. Повече са и от дърветата. Струва ми се, че някога светът на Хеликония се е състоял само от тези четириноги и мухите им, прекосяващи неуморно континентите, вечно страдащи от мъчителите си и вечно опитващи се да им избягат.

И двамата млъкнаха, щом си представиха тази картина. Сартори-Ирвраш се върна в каютата си. Но само след няколко часа Оди Джесератабхар го потърси. Той се смути, защото трябваше да я приеме в малката смрадлива каюта.

— Развалих ли ви настроението с моите приказки за безбройните фламбреги? — попита тя с намек за кокетство.

— Напротив. За мен е удоволствие да срещна човек като вас, който се опитва с ума си да обхване ставащото в този свят. Колко бих

искал да разбираме света по-добре!

— В това сиборналците са по-напреднали от останалите народи. — После тя реши да смекчи самохвалството си и добави: — Вероятно е така, защото по-остро усещаме сезонните промени, отколкото хората в Кампанлат. Вие, борлиенците, можете и да забравите за Голямата зима през лятото. Но останал насаме с мислите си, сиборналецът понякога размишлява горестно дали ако през следващата Голяма зима температурата падне с още няколко градуса, на континента ще остане дори един човек. Ще има само фагори и безбройни глупави фламбреги. Кой знае, може човечеството да е само... само една случайност.

Сартори-Ирвраш я съзерцаваше вгълбено. Бе оставила косата си пусната по раменете.

— И аз съм се замислял за същото. Мразя фагорите, но те са по-устойчиви на промените от нас. Е, поне човешката съдба е по-лека от тази на неспирно измъчваните фламбреги. Макар и ние да имаме врагове, подобни на ивичестата муха... — Той се запъна. Искаше да чуе още от нейните разсъждения, да се увери в ума и усета ѝ. — Когато за пръв път видях фламбреги, поразих ме тяхната прилика с двурогата раса.

— Да, близки са в много неща. Е, приятелю мой, вие се славите като учен човек. Към какви изводи ви подтиква тази прилика?

Леко закачливият тон подсказваше, че и тя проверява способностите му. В мълчаливо съгласие се настаниха един до друг на койката. Той заговори:

— Ние си приличаме с мадите. Също с нондадите и другите полуразумни раси, макар и отдалечено. Както изглежда, няма близост в произхода на хората и мадите, макар понякога от сношенията помежду им да се раждат деца. Например принцеса Симода Тал. Но никога не съм чувал фагорите да се чифтосват с фламбреги...

Засмя се сдържано на незнанието си.

— Но да речем, че сътворилите ни божества са създали и такава кръвна връзка между хората и мадите. Тогава бихте ли приели, че подобна връзка съществува между фагорите и фламбрегите?

— Би трябвало да установим истината с експерименти. — Малко оставаше да си признае какви опити за кръстоски между расите правеше в Матрасил, но прецени, че е по-разумно да остави темата за друг път. — Близкото родство предполага и външно подобие. Фагорите

и фламбрегите имат еднаква жълта кръв, която служи като защита срещу студа...

— Имаме доказателство и без да правим опити — прекъсна го Оди и сниши глас. — За разлика от повечето си сънародници аз не вярвам, че Неживеещия Бог е създал поотделно всеки животински вид. Убедена съм, че разликите се размиват с времето, както границата между хората и мадите ще се стопи още повече, щом Джандол-Анганол се ожени за Симода Тал. Разбирате ли какво искам да кажа?

Нима тя тайно се придържаше към безбожието, също като него? Слисан, Сартори-Ирвраш усети, че от тази мисъл членът му се надигна.

— Обяснете ми.

— Вярно, и аз не съм чувала за сношения между фагори и фламбреги. Но имам основателна причина да вярвам, че някога този свят е бил обитаван само от фламбреги и мухи — безбройни милиони от двата вида, напълно лишени от искрата на мисълта. В процеса на генетичните промени фагорите са се развили от фламбрегите. Те са само по-съвършена разновидност на рогатите четириноги. Как мислите, възможно ли е?

Той се опита да влезе в руслото на нейните доводи.

— Да, бихме могли да посочим няколко прилики, но те са повърхностни, с изключение на жълтата кръв. Със същите основания можете да кажете, че хората и фагорите си приличат, защото и двете раси говорят. Фагорите ходят на два крака като нас. Отличават се със своеобразна интелигентност. Нито един от тези характерни белези не е присъщ на фламбрегите... защото лудешкото препускане от единия край на континента до другия не е признак на развит разум.

— Способността на фагорите да ходят изправени и да си служат с речта се е появила, след като двата вида започнали да се раздалечават в развитието си. Представете си, че фагорите произхождат от група фламбреги, които... които са открили друг начин да се спасят от мухите, вместо нескончаемото и безуспешно бягство.

Взираха се един в друг развълнувано. Сартори-Ирвраш изгаряше от нетърпение да сподели с Оди откритието си за сезонната окраска на хокснитата.

— Какъв е този начин?

— Например да се крият в пещери. Да слязат под земята. Спасили се от измъчващите ги мухи и развили интелекта си. Изправили се, за да виждат по-надалече, така предните им крайници се освободили за боравене с различни сечива. В мрака се появил и езикът, за да им замести зрението. Някой ден ще ви покажа трактата си по този въпрос. Никой друг не го е виждал досега.

Той се разсмя от представата за фламбрегите, способни на такава ловкост и хитрини.

— Приятелю мой, не е станало в живота на едно поколение. Нужни са били много, безброй поколения. По-умните спечелили. Не ми се присмивайте. — Тя го тупна по ръката. — Ако това не се е случило в миналото, нека ви задам един въпрос защо бременността при гилотите продължава точно една малка година според сезоните на Баталикс, също както е при женските на фламбрегите? Не е ли това доказателство за родството им?

Двата кораба подминаваха неугледните малки пристанища по най-южните брегове на Лорадж. Вече навлизаха в тропиците. От крайбрежния град Идживибир шестстотинтонната каравела „Добра надежда“ се присъедини към „Златна дружба“ и „Единство“. С отвесните шарки по платната си беше внушителна гледка. Флагманският кораб даде салют с един от колесните си мускети, моряците се развикаха весело. В пустия безкрай на океана три кораба бяха несравнимо повече от два.

Отбелязаха още едно значително събитие, когато достигнаха най-западната точка от предварително определения курс. Фрейър се намираще под хоризонта и напомняше за себе си само с оранжево-розови отблясъци. Сякаш самата смъртно видима вода излъчваше светлината, размила чертата между море и небе. Величественото слънце щеше да се издигне скоро. Някъде зад това зарево беше свещената земя на Шивенинк. Във високите ѝ планини, простиращи се от морето до северния полюс, беше Великото колело на Харнабхар.

Тръбач изсвири сигнала „Общ сбор“. Трите кораба се събраха. Четоха се молитви, съпроводени с музика, всички допираха показалци в челата си.

От розовото зарево изплува опънато платно. Незнайно свойство на светлината го караше ту да се появява, ту да изчезва — същинско вълшебно видение. Над мачтите на неотдавна излезлия от пристанището кораб още пищяха птици.

По този морски съд всичко беше бяло. С приближаването ги поздрави с мускетни гърмежи. Хората по другите кораби забелязаха, че това е каравела, не по-голяма от „Добра надежда“. Но на грота си носеше грамаден символ на Колелото — двете концентрични окръжности, свързани с вълнообразни линии. Беше „Молитвата на Ваджабхар“, кръстена на главното пристанище в Шивенинк.

Четири кораба приличаха на гълъби, кацнали един до друг на клон. Последваха гръмки заповеди от свещеник-адмирала. Бушпритите се завъртяха, такелажите заскърцаха. Малката флотилия се насочи на юг.

Цветът на водата се променяше към по-наситено синьо. Пановалското море остана зад корабите, навлизаха в северните части на огромния океан. И веднага попаднаха в нескончаеми бури. Бореха се с връхлитащите вълни и необузданите щормове, понесли опасна градушка. Дни наред не зърваха никое от слънцата.

Когато най-послед се добраха до по-спокойни води, Фрейър вече не се издигаше толкова високо за разлика от Баталикс. Отляво се забелязваха зъберите на най-западната точка на Кампанлат — нос Финдоуел. Щом го заобиколиха, пуснаха котва в най-близкото заливче на тропическия континент и възстановяваха силите си два дни. Дърводелците поправиха щетите, причинени от бурите, а хората от гилдията на свещениците-моряци кърпеха платната или скачаха в топлата лагуна. Толкова примамлива беше гледката на мъже и жени, палуващи голи в морето (строгите сиборналци този път проявиха забавна липса на свенливост), че и Сартори-Ирвраш се осмели да скочи във водата само по къси копринени гащи.

По-късно легна да си почине на брега, а сянката го пазеше от мощта на двете слънца. Гледаше хората, излизащи един по един на пясъка. В екипажа на „Добра надежда“ имаше немалко яки жени. Той въздъхна от съжаление за отминалата си младост. Йо Пашаратид се просна до него и каза тихо:

— Само и прекрасната кралица на кралиците да беше тук, а?

— И какво щеше да стане? — отвърна с въпрос Сартори-Ирвраш, без да откъсва очи от водата, с надеждата, че и Оди може да се покаже гола.

Пашаратид го сръга в ребрата — жест, твърде неприсъщ за сиборналците.

— Какво ли? И още питате? Ами тогава този привиден рай щеше да бъде истински.

— Уверен ли сте, че този експедиционен корпус може да завладее Борлиен?

— Е, на война винаги зависим и от късмета, но иначе съм сигурен. Ние сме организирани и въоръжени така, както силите на Джандол-Анганол никога няма да бъдат.

— Да, значи кралицата ще попадне под ваше попечителство.

— Помислил съм за това. А според вас, какво друго би събудило тъй внезапно войнствения ми дух? Не ми е нужен Отасол, стар пръч такъв! Искам кралица Мирдем-Ингала! И най-сериозно възнамерявам да я имам.

XV

ПЛЕННИЦИТЕ В КАМЕНОЛОМНАТА

Един мъж вървеше, метнал торба през рамо. Носеше оръфани останки от униформа. Струйки пот попиваха в туниката му. Ходеше като сляп и твърде рядко вдигаше глава да види какво има насреща.

Прекосяваше унищожен район от джунглата в Чуортските възвишения на Източен Рандонан. Овъглените дървета наоколо още димяха. В далечината се издигаха колони от сив пушек. Възможно бе тропическата жега да е подпалила гората. Или пък искра от ударника на някой мускет бе причинила гибелта на милиони дървета. Защото много десети от годината наред тук се водеха битки. Сега и войниците с оръжията си бяха изчезнали като растителността.

Всичко в този човек показваше затъпяващата преумора на поражението. Но той не спираше. Веднъж се поколеба, щом една от сенките му избледня и изчезна. Черен облак бе закрил Фрейър. След няколко минути погълна и Баталикс. Дойде време и за дъжда. Скитникът наведе глава и продължи напред. Нямаше къде да се скрие, значи му оставаше само да търпи капризите на природата.

Проливният дъжд понякога се превръщаше в истински порой. Пепелищата съскаха. Небето все по-яростно изливаше запасите си от вода, сякаш вкарваше резервни отряди в сражение.

След това промени тактиката — започна да обсипва жертвата с градушка. Жилещите удари принудиха изтощения човек да се затича. Доколкото можа, прикри се в кух дънер. Притиснал гръб в трошащото се дърво, разруши цяло укрепление на малки бели рачета. Лишени от защита, животинките се бореха с истински реки от втечнена пепел.

Без да обръща внимание на причинената от него миниатюрна катастрофа, мъжът се оглеждаше изпод провисналата си шапка и пъшкеше съсипано. Още няколко прегърбени фигури се препъваха в мрака. Това бяха остатъците от неговата армия — някога прочутата борлиенска Втора армия. Един мина равнодушно само на крачка от дънера, ужасната му рана пак кървеше от градушката. Скрилият се

мъж заплака. Не беше ранен, ако не се брой драскотината на слепоочието. Чувстваше, че няма право да е още жив.

Като изоставено без утеха дете премалая от сълзи. Заспа въпреки рева на бурята.

И виденията, прекъснали съня му, бяха наситени с градушка. Нещо го жегна по бузата, той отвори очи и видя, че небето отново е ясно. Стресна се, защото парченцата още го удряха по лицето и врата. Изохка ядосано и едно влетя в устата му. Изплю го и се озърна озадачено.

Нагънатите, приличащи на изкривени метли растения наоколо бяха обгорени от пожара. Пламъците бяха втвърдили семенниците, а семената узряваха по-бързо от горещината. Сега кутийките се разпукваха с тихо мляскане като от пресъхнали устни. Семената се разхвърчаваха във всички посоки. Пепеливата почва щеше да им осигури благодатни условия да израснат.

Беглецът изведнъж се засмя доволно. Каквито и безумия да вършеше човечеството, природата продължаваше по неизменните си пътища. Тупна с ръка по ножницата на меча си, нагласи шапката, нарами торбата и тръгна на югоизток.

Около пладне излезе от опустошената територия. Провираше се между бодливите стени на храста шоатапракс. През вековете пътят, по който вървеше военачалникът, представляваше последователно река, сухо речно корито, ледена пътека, предпочитан маршрут за прекарване на добитък. Никой не си спомняше всичките му превъплъщения. По склоновете от двете страни растяха скромни цветя, някои от тях бяха израснали от семена, плод на далечни родители. Склоновете ставаха все по-високи и стръмни. Мъжът се тътреше по хлъзгавия чакъл на пътя. Накрая стигна до надвиснал хълм и видя къщурки сред ниви.

Гледката не го ободри никак.

Полето не бе обработвано отдавна. Много от покривите бяха хлътнали в колибите и стените стърчаха като насочени към небето старчески юмруци. По нивите и постройките, по захвърлените вещи наоколо бе полепнал дебел слой прах, като че всичко бе направено от едно и също сиво вещество.

Само минаването на голяма армия би могло да вдигне толкова прахоляк, каза си странникът. Неговата армия. Но тогава Втора армия

тепърва се отправяше към сблъсъка с враговете. Сега той се връщаше сам, преживял разгрома.

Прашният слой поглъщаше звука от стъпките му. Генерал Ханра Толрам-Кетинет вървеше по криволичещата уличка. Един фагор плахо показва безизразното си лице от руините. Мъжът не помнеше това селце — едно от многото, през които минаха в един от многото горещи дни. Стигна до края на уличката и свещената колона, отбелязваща местната земна октава. Видя гъста горичка, извита като подкова. Стори му се, че позна мястото. Разузнавачите му бяха претърсили шубрака за скрити врагове. Значи зад горичката трябваше да има голямо стопанство, където бе поспал няколко часа.

Оказа се, че стопанството е непокътнато. Но външните пристройки бяха изгорели.

Толрам-Кетинет спря на входа и надникна зад оградата. В безмълвния двор се чуваше само жуженето на насекомите. Стиснал дръжката на меча, той прекоси двора. Под навеса лежаха две съсечени хоксните, почернели от мухи. Вонята го блъсна в ноздрите.

Фрейър беше високо в небето, а Баталикс вече клонеше на запад. Кръстосващите се сенки придаваха на къщата мрачен, мърляв вид. Прозорците бяха покрити с прах. Спомни си, че тук живееше стопанка с четири малки деца. Нямаше мъж. Сега тук цареше само звъняща тишина.

Пусна торбата си пред прага и отвори вратата с ритник.

— Има ли някой?

Надяваше се някой от войниците му да е влязъл, за да отдъхне.

Никакъв отговор. Но изострените му сетива подсказваха, че вътре има живо същество. Постоя в изградената от дялан камък дневна. Махалото на големия часовник в ъгъла не помръдваше. С изключение на тази скъпа вещ, налагаше се впечатлението за бедност, присъща на всички земи, превърнати задълго в зона на бойни действия. Сенки се спотайваха в коридорите.

Но той решително тръгна към ниската кухня.

Там стояха шестима фагори, сякаш го очакваха. Тъмнорозовите им очи блестяха. Зад тях през прозореца се виждаха яркожълти цветя. Отблясъците на слънцата по венчелистчетата не му позволяваха да различи ясно очертанията на тварите. Жълти отражения играеха по раменете им, по източените скули. Рогата на единия не бяха отрязани.

Втурнаха се към него, но Толрам-Кетинет очакваше нападението. Усети миризмата им още от дневната. Те насочиха копията си към него, но имаха насреща си опитен боец. Колкото и да бяха пъргави, пречеха си един на друг в теснотията. Военачалникът забиваше острието на меча под ребрата им, където бяха основните органи. Само един от фагорите успя да нанесе удар с копието си. С един-единствен замах Толрам-Кетинет почти отсече предишницата му. Разхвърчаха се пръски жълта кръв. Тежкото смрадливо дишане на тварите тегнеше в стаята. Умряха, без да издадат друг звук.

По белезите разпозна някои от своите най-доверени лични стражи. Фагорите се бяха възползвали от кървавия сблъсък между синовете на Фрейър, за да се върнат към дълбоко вкоренените си навици. Някой не толкова предпазлив войник лесно би се хванал в клопката. Всъщност вече имаше една жертва. В дъното на кухнята върху масата бе проснат трупът на борлиенски ефрейтор с отхапан гръклян.

Толрам-Кетинет излезе на двора и се облегна на топлата стена. След малко гаденето изчезна. Вдиша дълбоко сгорещения въздух, но близката воня на разлагаща се плът го прогони.

Не можеше да отдъхне тук. Щом посъбра сили, вдигна торбата и отново закрачи по пътя към брега. Към морето и неговите странни гласове.

Гората го погълна. Пътят на юг водеше край увитите колони на „спиралните дървета“ с техните двойни усукани стволлове. Това не беше гъста, непроходима джунгла. Под сянката на дървесните корони най-долу не растеше почти нищо, защото твърде малко слънчеви лъчи проникваха до пръстта. Сякаш ходеше из огромно здание, заобиколен от причудливи колони.

А над него се простираха няколкото вертикални пояси растителност, отличаващи горите, които разделяха Борлиен от Рандонан. Високи шубраци, понякога мачкани шумно от провиращи се едри зверове. Най-ниските клони, където се люлееха и подвикваха различни човекоподобни, а понякога бързо скачаха на земята, за да грабнат парче вкусен лишей и светкавично да се изкатерят в безопасността на листака. И накрая същинският покрив на джунглата, осеян с цветя, които Толрам-Кетинет не можеше да види, и птици, които само можеше да чува. Най-високите дървета стърчаха над

плътната зелена маса и подслоняваха хищни птици, по-склонни да се озъртат зорко, вместо да пеят.

Мрачната тържественост, сякаш просмукала се в тези тропически гори, внушаваше на всеки човек впечатлението, че те са по-неизменни и дълготрайни дори от саваните или пустините. Но не беше така. Сложният организъм на джунглата успяваше да се поддържа в равновесие през по-малко от половината 1825 малки хеликонийски години на Голямата година. За внимателния изследовател всяко дърво с корените, ствола, клоните и семената си разкриваше начина си на оцеляване в периода на по-суров климат.

В строгото съподчинение на растителните видове съществуваше строг ред, който само за неопитния ум изглеждаше плод на случайността. Всичко — животно, насекомо, трън — заемаше своето място, обикновено в привичната му хоризонтална зона на гората. Получовеците бяха рядко изключение от правилото. И фагорите намираха убежище в джунглата — често правеха колибите си между високите стърчащи корени на по-голямо дърво, а човекоподобните постепенно се примъкваха наблизко и се превръщаха в кръстоска между домашни любимци и роби.

Често петнайсетина-двайсет фагори с малките си се настаняваха в кръг около голямо дърво. Толрам-Кетинет заобикаляше такива места отдалеч. Не се доверяваше изобщо на фагорите и се боеше от нападенията на техните почти лишени от разум слуги, които се втурваха с тояги в ръце, щом забележеха непознат.

Понякога в тези селища се спотайваха и мъже. Колибите им не се различаваха особено от фагорските. Явно двурогите приемаха тези полуголи нещастници като по-големи събратя на маймуночовеците.

Повечето мъже бяха дезертъори от различни части на Втора армия, Толрам-Кетинет говореше с тях, опитваше се да ги убеди, че трябва да тръгнат с него. Някои го послушаха. Полуразумните пазачи хвърляха тоягите си след тях. Мнозина от бегълците признаваха, че мразят войната и са се присъединили към бившия си командир само защото са им омръзнали тайнствените шумове и гладът в джунглата.

Но само след ден-два отново се вживяваха в ролята си на войници и сякаш с облекчение приемаха дисциплината на подчинението, стара като човечеството. Толрам-Кетинет също се промени. Изопна рамене назад и дори предишната му напереност се

възвърна отчасти. Бръчките по лицето му се поизгладиха. Пак имаше вид на сравнително млад човек. Колкото повече хора се подчиняваха на заповедите му, толкова по-лесно му беше да заповядва, както му се струваше — с пълно право. С приспособимостта на всяко човешко същество той беше такъв, какъвто го виждаха другите.

Малкият отряд излезе на брега на река Кейсол.

Преоткритият боен дух ги вдъхнови да превземат с изненадваща атака бедняшкото градче Орделей. На свой ред победата окончателно възвърна вярата им в собствените сили.

Освен лодките, на пристанището намериха и кораб за превоз на лед, вдигнал флага на „Лордриярдската компания“. Когато нападателите нахлуха в градчето, „Морячето на Лордриярдри“ се опита да избяга по течението, но Толрам-Кетинет го пресрещна с група бойци, излезли набързо с лодки в реката.

Изтръпналият от ужас капитан заяви, че е от неутрална държава, и дори пожела да му осигурят дипломатическа неприкосновеност. Освен продажбите на лед, имал важна задача в Орделей — трябвало да предаде писмо за генерал Ханра Толрам-Кетинет.

— А знаеш ли къде е сега генералът? — попита го Толрам-Кетинет.

— Някъде из джунглата, губи войната от името на своя крал.

Когато острието на меча погъделичка гърлото му, капитанът обясни, че платил на вестonosец да продължи нататък с писмото. С това задълженията му се изчерпали. Изпълнявал заповед на капитан Крилио Мунтрас.

— Какво съдържаше писмото? — настоя Толрам-Кетинет.

Мъжът се закле, че не знае. Кожената кесийка била запечатана с личния печат на кралица Мирдем-Ингала. Нима би се осмелил да докосне едно кралско послание?

— Ами! Не си могъл да заспиш, докато не го прочетеш. Говори, мошенико!

Но капитанът очевидно щеше да се вслуша само в по-убедителни доводи. Проснат на пода от юмручен удар и почти премазан от обърнатата върху него тежка маса, той призна, че печатът случайно се отлепил. Неволно прочел, че кралицата на кралиците била изпратена в изгнание от крал Джандол-Анганол някъде по северния бряг на Орловото море, в Гравабагалиниен. Страхувала се за живота си. И се

надявала някой ден отново да се срещне със своя верен приятел генерала. Молела се Акханаба да го пази от всякакви злини.

Толрам-Кетинет пребледня. Облегна се на релинга и се взря в тъмната мътна вода, за да не видят войниците лицето му. Надежди, страхове и желания се пробудиха в него. Помоли се да има повече сполука в любовта, отколкото във войната.

Отрядът присвои кораба. Свалиха пребития капитан на брега. Позабавляваха се един ден в града, натъпкаха трюмовете с припаси и отплаваха към далечния океан.

„Авернус“ обикаляше по орбитата си високо над джунглата. Немалко хора в наблюдателната станция не познаваха до тънкости военното дело на планетата и задаваха въпроса каква ли сила е била необходима, за да победи борлиенската Втора армия. Но напразно търсеха пълчищата рандонански патриоти, самодоволно изпъчили гърди, защото са изхвърлили от родната си земя нашествениците.

Нямаше такива. Рандонанските племена бяха полудиви и живееха в хармония с околната природа. Някои отглеждаха по малко ръж и ечемик. Всички прекарваха дните си сред кучета и свине, чиито малки не подбираха от коя точно цицка ще сучат, щом огладнееха. Тези хора убиваха дивеч, за да напълнят казана, а не за удоволствие. Много от племената обожествяваха получовеците от джунглата, но това не ги възпираше да избиват боговете си, ако им се изпречеха, увиснали от някой клон. Според нагласата си други се кланяха на рибите, дърветата, месечните цикли на жените, духовете или двойните дневни сенки.

В кротостта си жителите на Рандонан търпяха фагорските племена, станали бездейни от жегата, пък и сред тукашните двуроги преобладаваха мирните скитници, хранещи се с каквото намерят в гората. Фагорите също рядко нападаха човешките племена, макар и тук да се носеха неизбежните измишльотини как сталуните отнасяли по някоя жена.

Двурогите правеха особена напитка — рафел. В определени случаи приготвяха друго питие, известно сред рандонанците като вулумунвун. Хората вярваха, че основните му съставки са сок от дървото вулу и извлек от някои видове плесен. Не успяха да се научат

как сами да варят вулумунвун и затова даваха разни полезни изделия на фагорите срещу няколко гърнета от течността. После настъпваше празник, който продължаваше до среднощ.

И тогава един велик дух говореше на племената. Казваше им да излязат в Пустинята и да се позабавляват.

Рандонанците връзваха по някой маймуноподобен бог на бамбуково кресло и го понасяха на раменете си през джунглата. В похода участваше цялото племе — с бебетата, кучетата, прасетата, папагалите и котките. Пресичаха Кейсол по някой брод и навлизаха в земи, официално смятани за борлиенски. Нахлуваха в богатите обработени поля на централната борлиенска равнина.

Точно тази земя рандонанците наричаха Пустинята. Тя лежеше открита под небето и слънцата я обсипваха с ярка светлина. Тук липсваха големите дървета, гъсто преплетените клони, тайните кътчета, дивите прасета, получовеците. И на това безбожно място след последните глътки вулумунвун те започваха да се забавляват — палеха неожънатите ниви или плячкосваха хамбарите.

В борлиенската равнина живееха набити мургави хора. Мразеха бледите горски твари, налитащи изневиделица като същински призраци. Селяните прогонваха натрапниците с каквото оръжие им попаднеше под ръка. Но и често мнозина от тях се прощаваха с живота, защото диваците изстрелваха натопени в отрова бодли с помощта на дълги тръбички: Вбесени до полуда, селяните напускаха домовете си и тръгваха да опожаряват горите. Накрая се стигна до война между Борлиен и Рандонан.

Нападение и отбрана, атака и контраатака. Докато ротите на Втора армия се разгърнат в гористите планини на Рандонан, във въображението на войниците дребните диваци се бяха превърнали в страховита сила.

Но войската на Толрам-Кетинет бе победена не от въоръжен противник. Племената се отбраняваха, като просто се стапяха в джунглата и нощем крещяха варварски обиди по враговете си. Подобно на получовеците се катереха по дърветата и заливаха с порой от стрелички и пикня бойците на генерала. Не знаеха как да сразят въоръжен противник в истинска война. Джунглата свърши това вместо тях.

Горите криеха болести, срещу които борлиенската армия нямаше никакъв имунитет. Плодовете предизвикваха кървава дизентерия, локвите — малария, въздухът — треска. А насекомите пренасяха гнусни паразити, които изяждаха мъжете отвън навътре или отвътре навън. Войската нямаше с кого да влезе в битка. Бе принудена да оцелява. Един по един или на цели групи борлиенските бойци се отказваха от борбата с джунглата. Напразни останаха амбициите на крал Джандол-Анганол да постигне победа в Западните войни.

А този крал, толкова далеч от своята разпадаща се армия, се сблъскваше със затруднения, които не отстъпваха по сложност на взаимодействията в джунглата. Бюрократичните процедури в Пановал бяха по-издръжливи и неизменни дори от горската екология, при това бяха развивали своите заплетени отношения още по-дълго време. Кралицата на кралиците бе напуснала Матрасил преди много дни, но указът за развода не пристигаше от столицата на Свещената империя.

Жегите се усилваха и Пановал провеждаше още по-свирепо прочистване на двурогата раса в своите земи. Цели фагорски племена се спасяваха с бягство в територията на Борлиен въпреки враждебността на повечето му жители, които ненавиждаха и се плашеха от косматите твари.

Но отношението на краля към тях беше съвсем друго. В слово, произнесено пред скритината, той приветства бегълците и им обеща земи в Косгат, където можеха да се заселят, ако срещу това подкрепят борлиенската армия и се бият за новата си страна. Така косгатските земи, вече освободени от мрачната сянка на Дарвлиш, щяха да бъдат обработени евтино, а новодошлите се магнаха от погледите на борлиенците.

Но това, че на фагорите бе предложена помощ, не зарадва никого в Пановал и Олдорандо, съответно и указът за развода се забави още повече.

Все пак Джандол-Анганол беше доволен от себе си. Така имаше достатъчно причини да страда и по този начин да успокоява съвестта си.

Облече куртка в ярки цветове и отиде да навести баща си. Отново мина по виещите се коридори на двореца и се спусна в

подземието, където бе затворил стареца. Стаите му се видяха по-мрачни от когато и да било. Джандол-Анганол поспря в първата, служила някога за полагане на трупове и изтезания. Тъмната го обгръщаше отвсякъде. Тук не проникваха звуците на света отвън.

— Татко! — подвикна тихо.

Собственият му глас прозвуча неестествено.

Набързо прекоси втората стая и влезе в третата, където през прозорчето се процеждаше бледа светлина. Дървата в скарата едва мъждукаха, както винаги. Старецът, увит в одеялото си, пак седеше пред огъня, отпуснал брадичка на гърдите си. В подземието всичко оставаше все същото с годините. Но сега бе настъпила една-единствена промяна — Варпал-Анганол беше мъртъв.

Кралят постоя, отпуснал длан върху рамото на баща си. Оскъдната плът по костите беше твърда и неподатлива.

Джандол-Анганол се премести под зарешетеното прозорче. Повика баща си. Но главата с побелели коси не помръдна. Извика още по-силно. Никакво движение.

— Умря, а? — презрително подхвърли Джандол-Анганол. — Поредното предателство... В името на първичния камък, нима не ми стигаше, че тя не е тук? — Не последва отговор. — Значи умря? Отиде си, за да ме ядосаш, стар мръсноко...

Изрита скарата и жарта се пръсна, цялата стая се задими. В яростта си кралят събори креслото и крехкото тяло на баща му падна на каменните плочи, все така свито.

Джандол-Анганол се наведе над жалките останки, сякаш разглеждаше змия, и изведнъж падна на колене. Но не за да се вгълби в молитва, а за да стисне сухата кожа на гърлото. Устата му избълва поток от думи, повтаряше неспирно, че мъртвецът настроил майка му срещу него, задушил обичта ѝ към своя син. Съскащият глас описа какви ли не случки, докато накрая думите се изчерпаха и кралят остана прегърбен над трупа, обвит в тежки кълба дим. Удари с юмрук по пода и замря неподвижно.

Влагата угаси въглените. Най-после кралят се махна от тъмната стая и забързано се качи по стъпалата, като че искаше по-скоро да отиде на топло.

Между множеството обитатели на двореца беше и една престаряла бавачка, която живееше при слугите и прекарваше повечето

време на легло. Още от детските си години Джандол-Анганол не бе влизал в жилищата на слугите. Но намери пътя без колебание и скоро застана пред старицата. Тя подскочи уплашено в леглото. Втренчи се с неописуем ужас в своя повелител през сивите кичури, паднали пред очите ѝ.

— Твоят господар и любовник е мъртъв — безучастно ѝ събщи Джандол-Анганол. — Погрижи се да подготвят тялото му за погребението.

На следващия ден обявиха едноседмичен траур и кралската Първа фагорска гвардия премина през града в тържествен марш, облечена в черни униформи.

Простолюдието, влачещо еднообразно и мизерно съществуване, побърза да прояви интерес към настроението на краля и се задоволяваше дори със слухове от втора и трета ръка. Хората следяха отблизо събитията в двореца въпреки високите крепостни стени. Всеки познаваше някого, който пък поддържаше връзка с някой от служителите на краля. Така научаваха за пристъпите на възбуда и отчаяние в душата на Джандол-Анганол.

С голи глави под двете слънца тълпите се стекоха към осветената земя, където Варпал-Анганол щеше да бъде погребан с кралски почести в своята земна октава.

Архиепископ Бранза-Багинут лично извърши погребалната церемония. Присъстваха и членовете на скритината, събрани на трибуна, издигната специално за случая и украсена с флагове, на които бе изобразен гербът на височайшия род Анганол. Лицата на тези достойни мъже показваха по-ясно недоволството им от живия крал, отколкото скръбта по починалия негов баща. И все пак бяха дошли за погребението. Опасяваха се от възможните неприятности, ако откажат. По същата причина бяха довели и съпругите си.

Отчужден от всички, Джандол-Анганол стоеше до изкопания гроб. Понякога се озърташе трескаво, сякаш се надяваше да зърне Робайдей. Нервните погледи зачестиха, когато спуснаха трупа на баща му, увит в златотъкан плат. Не поставиха в гроба нищо друго. Всички знаеха какво ги очаква долу, в света на шепнещите духове, където материалните неща вече нямаха никакво значение. Единственото изключение за благородния покойник бяха цветята, хвърлени от дванадесет придворни дами върху вкочаненото му тяло.

Архиепископ Бранза-Багинут притвори очи и занарежда:

— Сменящите се сезони ни носят към октавите на нашия покой. Както има две слънца, по-малко и по-голямо, така битието е разделено на две части — кратка и вечна, живот и смърт. Един велик крал ни напусна, за да се спусне към втората част от битието си...

Високият му глас потисна шепота в тълпата. Хората изопнаха вратове, за да виждат по-добре (както кучетата завираха муцуни по-близо до гроба, за да душат), когато бяха хвърлени първите шепи пръст.

В този миг гласът на краля отекна:

— Този злодей съсипа и живота на майка ми, и моя. Защо се молите за такава отрепка?

Прескочи все още отворения гроб, избута настрани архиепископа и побягна с вик към двореца, издигащ се над хълма. Дори когато се скри от погледите на множеството, продължи да тича и не спря, докато нахълта в конюшните. Яхна припряно своето любимо хоксни и бясно препусна в гората, оставил фагорчето Юли да скимти далеч зад него.

Тази позорна случка, това оскърбление към религията от страна на един уж набожен мъж зарадва неимоверно населението на Матрасил. Обсъждаха произшествието, присмиваха се, хвалеха или заклеймяваха краля дори и в най-схлупената къщурка.

— Голям шегаджия е нашият Джандол — беше често произнасяната и внимателно премислена присъда, постигната след дълъг запой в кръчмите, където смъртта не се радваше на особена почит.

И уважението към най-издигнатия в страната шегаджия нарасна, което сериозно раздразни враговете му в скритината.

Но не само противниците на краля се разгневиха. Ненавист бушуваше и в душата на един строен младеж с бронзова от загара кожа, покрита с дрипи. Бе присъствал на погребението и видя как Джандол-Анганол напусна церемонията. Робайдей живееше не много далеч — на едно островче, населено с рибари, сред тръстиките на езерото, затова навреме чу вестта за смъртта на своя дядо. Върна се в столицата, нащрек като елен, решил да огледа по-отблизо гладен лъв.

Като видя бягството на баща си, младежът се осмели да го последва и побърза да се метне на едно хоксни. Пътеката му беше

позната от детинство. Нямахте намерение пак да влиза в сблъсък със своя баща, дори не съзнаваше точно какво ще направи.

А царственият шегаджия, обсебен от мисли без дори намек за веселие в тях, се насочи към място, което не бе посещавал след прогонването на Сартори-Ирвраш — изоставената каменоломна, прикрита от млади раджабарали с восъчно мека кора. Фиданките, на които предстояха стотици години живот, с нищо не подсказваха, че ще се превърнат в дървени крепости, щом Голямото лято още веднъж отстъпи пред приближаващата зима. Вече отърсил се от трескавото желание да избяга, кралят върза хоксното за едно дърво. Опря едната си длан на гладката кора, а с другата притисна челото си. В съзнанието му нахлуха спомени за тялото на кралицата, за ритъма, насищане любовните им нощи. Толкова хубави неща си бяха отишли от живота му, без да усети.

Постоя вгълбен в себе си, после хвана юздата и поведе хоксното край дънера на прастария раджабарал, породил фиданките. Беше черен като угаснал вулкан. Вече приближаваше дървената ограда, препречваща достъпа до каменоломната. Никой не го пресрещна. Бутна портата и влезе.

В предния двор всичко беше запустяло, затова пък бурените благоденстваха. Личеше, че къщата е изоставена неотдавна. Старец с проскубана бяла брада дойде да се поклони доземи на повелителя.

— Къде е стражата? Защо портата е отключена? — попита кралят, но по-скоро небрежно, а не сърдито.

Вече вървеше към клетките.

Старецът, свикнал с променливото настроение на краля, беше достатъчно разсъдлив да не се подмами от привидното нехайство. Надълго и нашироко обясняваше, че всички служители с изключение на него самия били отпратени от каменоломната след падането на канцлера от власт. Дори останал сам, той се грижел за пленниците с надеждата да заслужи благоволенieto на Негово величество.

Но кралят с нищо не показва да е доволен. Сплете пръсти зад гърба и си придаде потиснато изражение. До отвесната каменна стена бяха построени четири просторни клетки, всяка разделена с прегради на малки ниши, за да е по-удобно на затворниците. Сега Джандол-Анганол отпрати невесел поглед към вътрешността на клетките.

В първата бяха затворени маймуночовеци. Висяха по прътите, хванали се с ръка, крак или опашка, както бяха свикнали. Когато кралят тръгна към техния затвор, всички се пуснаха и се притиснаха в прътите, протягаха своите толкова приличащи на ръце лапи, без да съзнават колко високопоставен посетител е дошъл.

Обитателите на втората клетка се отдръпнаха от натрапника. Мнозина се скриха в нишите си. Тяхната клетка бе специално изградена върху скална основа, за да не избягат, като прокопаят тунели в пръстта. Но двама застанаха до прътите и вдигнаха глави към лицето на Джандол-Анганол. Бяха почти разумни същества — нондади, дребни и потайни. Хората често ги бъркаха с получовеците заради приликата им. Стигаха едва до кръста на по-висок мъж и устите им изпъкваха напред като зурли. Прикриваха с оскъдни препаски слабините си. Навсякъде по телата им растяха тънки светлокафяви косми.

Двамата нондади, излезли напред, решиха да заговорят краля, макар и да потрепваха нервно. Езикът им се състоеше от странна смесица на свирукане, мляскане и пръхтене. Кралят ги изгледа с презрително съжаление, преди да отmine към третата клетка.

Тук бяха затворени екземпляри от най-напредналата раса сред човекоподобните — мадите. Но за разлика от другите си събратя нито един мадис не помръдна. Лишени от скитническото си битие, нямаха причина да се движат. Нито изгревът и залезът, нито кралските дела означаваха нещо за тях. Докато Джандол-Анганол ги разглеждаше, криеха лица в подмишниците си.

Прътите на последната клетка бяха зазидани в груба каменна стена — признание за по-силната воля на затворените вътре. Бяха хора, мъже и жени от мордриатските и трибриатските племена. Жените се отдръпнаха в сенките. Но повечето мъже се блъскаха един друг, за да умоляват красноречиво краля да ги освободи или поне да забрани подлагането им на унижителни експерименти.

— Да, вече няма смисъл — промърмори си кралят и закричи неспокойно като затворниците.

— Господарю, принуждават ни да вършим такива гнусотии...

Тук-там в ъглите още се виждаха купчинки пепел от Ръстиджоник, но изригването бе спряло също тъй неочаквано, както и

започна. Джандол-Анганол подритна пепелта и ботушът му вдигна малка прашна буря.

Интересуваха го преди всичко мадите, затова ги оглеждаше отвсякъде и дори приклякаше. Беше прекалено неспокоен, за да стои на едно място. Неколцина от мъжете в клетката се пребориха с една от жените и я довлякоха гола при прътите. Предложиха я на краля срещу свободата си.

Джандол-Анганол отскочи отвратен, лицето му се кривеше.

Побърза да излезе от сянката на клетките и зад ъгъла на последната се натъкна на Робайдей-Анганол. И двамата застинаха като наежени котки, но накрая Роба започна да прави жестове с разперени ръце и пръсти. Иззад гърба му се показва старият пазач, който тътреше крака и се оплакваше.

— О, могъщи кралю, значи ги затваряш, за да им помогнеш да съхранят разума си? — промълви Роба.

Но Джандол-Анганол рязко обви с ръка врата на сина си и го целуна по устните, сякаш отдавна бе решил срещата им да започне така.

— Къде беше, сине? Защо е този дивашки вид?

— Нима едно момче не може да се отдава на мъката си в храсталците, а задължително трябва да се върне в двореца за това?

Думите прозвучаха неясно, защото младежът отстъпваше заднешком и триеше устата си с опакото на дланта. Блъсна се в третата клетка и протегна ръка назад да се подпре.

Мигновено един мадис се вкопчи в ръката, а голата жена го ухапа свиреп по палеца. Роба кресна от болка. Кралят се хвърли към прътите, размахал меч си. Мадите отскачиха и пуснаха Роба.

— Жадни са за кралска кръв като Симода Тал — изпъшка Роба, подскачайки непохватно, стиснал ранената си ръка между краката. — Нали видя как ме ухапа! Същинска мащеха!

Кралят се засмя и прибра меч в ножницата.

— Ето какво става, като си пъхаш ръката или носа в чужди работи.

— Много са зловни, господарю, защото сме постъпвали лошо с тях — обади се старецът от безопасно разстояние.

— Влече те да затваряш всякакви същества, както жаба я влече към гьола — натърти все още превитият Роба. — Но защо не

освободиш тези окаяници! Това беше прищявка на Ръшвен, а не твоя. Твоите глупости са къде по-големи!

— Сине мой, имам едно фагорче, което обичам, а може би и то ми отвърща със същото. Следва ме навсякъде, защото е привързано към мен. Но защо ти ме преследваш, винаги с хула на езика? Престани, ела да живееш като нормален човек при мен. Нищо лошо няма да ти сторя. Ако съм те наранил, съжалявам, защото ти от много време ме хвърляш в горест. Вслушай се в думите ми!

— Господарю, момчетата са по-трудни за отглеждане — подхвърли пазачът.

Баща и син се гледаха изпитателно. Джандол-Анганол бе притворил очи, за да смекчи орловия си поглед, и изглеждаше невъзмутим. А гладкото лице на Роба сякаш пламтеше от гняв.

— Искаш още едно фагорче да подтичва по петите ти ли? Не ти ли стигат пленниците в тази позорна дупка? Защо пак дойде да тържествуваш над жалката им участ?

— Не съм дошъл за това. Исках да науча нещо. Трябваше отдавна да съм попитал Ръшвен. Нужно ми е да знам как мадите правят... все едно. Момче, както разбирам, ти се страхуваш от обичта ми. Боиш се и от отговорност. Както винаги. А да си крал означава единствено да поемаш отговорности...

— Да си пеперуда е отговорност на самата пеперуда.

Раздразнен от безсмисленото заяждане, кралят отново закричи пред клетките.

— А отговорността за това тук се пада изцяло на Сартори-Ирвраш. Може да е бил твърде жесток човек. Принуждаваше затворените в клетките същества да се сношават помежду си в предварително определени от него съчетания на расите. Искаше да види какво ще се получи. Записваше си всичко, както му бе присъщо. А аз изгорих записките му, както е присъщо на мен. Край на неговите експерименти. — Кралят помълча. — Но чрез тези експерименти Ръшвен откри закономерност. Наричаше я расова склонност. Доказа, че получовеците от първата клетка при сношения с нондадите понякога раждат. Но потомците на кръстосването са безплодни. Не, кръстоските между нондадите и мадите са безплодни. Вече забравям подробностите. Мадите често раждат след сношения с хората от четвъртата клетка. Някои от децата по-късно също могат да създават

потомство. Много години наред правеше опити с живи същества. От сношенията на получовеците с мадите нямаше никакъв резултат, както и от сношенията на хората с нондадите. Значи има степени на близост, подредба на расите. Ето какво откри Ръшвен. Иначе беше кротък човек. Правеше всичко, за да придобие нови знания. Вероятно го обвиняваш, както обвиняваш всеки друг, само не и себе си. Но Ръшвен си плати прескъпо за знанията. Веднъж преди две години — тогава те нямаше, пак се бе запилял в пустошта — неговата жена дошла в каменоломната да нахрани пленниците и човекоподобните се измъкнали от клетката си. Разкъсали я на парчета. Този старец може да ти разкаже...

— Първо намерих ръката ѝ, господарю — обясни пазачът, доволен, че е споменат в разговора. — По-точно — лявата ѝ ръка.

— Да, твърде висока цена за знанието. Роба, аз също си платих. Ще дойде време и ти да платиш прескъпо за нещо. Няма винаги да е лято в живота ти.

Роба яростно откъсна листата от клон на един храст, като че искаше да изтръгне растението с корените. Уви кървящата си ръка с тях. Пазачът понечи да му помогне, но Роба го ритна с боса пета.

— Това вонящо място... тези вонящи клетки... и онзи вонящ дворец... Записки за дребни, мръснишки гаври... Знаеш ли, много отдавна, преди да е имало крале, светът бил голяма бяла топка в черна паница. Дошъл великият кзан на двурогите и се съвкупил с кралицата на всички човеци, направо я разпрал с грамадния си член и я напълнил чак до гърлото е жълтото си семе. Светът така се разтресъл, че отърсил от себе си сковалия го лед и така започнали да се сменят сезоните...

Роба не можа да довърши изречението, защото го напуши смях. Старият пазач се извърна с погнуса към краля.

— Ваше величество, мога да се закълна, че канцлерът никога не е правил такива опити тук.

Кралят стоеше надменно, с блеснали от презрение очи. Изчака смехът на сина му да затихне. Обърна му гръб, преди да заговори.

— Не са ни нужни подигравки, нито препирни в това скръбно време. Нека заедно се върнем в двореца. Ако искаш, можеш да яздиш моето хоксни.

Роба се свлече на колене и закри лицето си с длани. Но изтръгналите се от него звуци не приличаха на плач.

— Може да е гладен — подсказа пазачът.

— Махай се, човече, преди да съм ти отсякъл главата.

Старецът предпазливо се отдалечи.

— Ваше величество, най-старателно продължавам да ги храня всеки ден. Нося им храна чак от двореца, а вече не съм млад.

Джандол-Анганол се вторачи в своя коленичил син.

— Знаеш ли, че твоят дядо се пресели при духовете?

— Беше уморен. Видях дори гроба му да се прозява.

— Господарю, правя каквото ми е по силите, но наистина имам нужда от един роб да ми помага...

— Умря в съня си. Твърде лека смърт при всичките му грехове.

— Казах ти вече — беше уморен. Ти ме докара до лудост, отне ми мама, лиши ме от дядо... вече три пъти ме удари. Сега какво ще ми направиш?

Кралят скръсти ръце.

— Ударил съм те три пъти! Още си дете... тези удари не се равняват и на една моя рана. Защо сипеш тези безсмислици в ушите ми? Ела, поне ще ми бъдеш утеха, щом не мога да те оженя дори за една потомка на мадите.

Роба опря ръце в земята и се надигна бавно. Пазачът се възползва от случая, за да каже:

— Господарю, те вече се сношават само помежду си във всяка клетка, да убиват времето.

— Да дойда с тебе ли, татко? Да остана при тебе и да ти бъда утеха, каквато беше и дядо ми, в подземията на двореца? Не, връщам се в...

В този миг старецът неволно пристъпи и се озова между Джандол-Анганол и неговия син. Кралят го удари толкова силно, че го запрати по гръб в близкия храст. Пленниците вдигнаха оглушителна врява, заблъскаха с юмруци по решетките.

Кралят се усмихна или поне си показа зъбите. Опита се да доближи Роба, който внимаваше разстоянието помежду им да не намалява.

— Ти никога не ще разбереш какво ми причини твоят дядо. Никога не ще проумееш властта му над мен — и преди... и сега... може би завинаги... защото аз нямам никаква власт над тебе. Можех да го наследя само като го махна от трона.

— Да, затворническите килии плуват като айсберги в кръвта ти. Ще бъда или мадис, или жаба. Отказвам да бъда човек, докато и ти се преструваш на такъв.

— Роба, не бъде толкова жесток! Вслушай се в гласа на разума. Аз... ще трябва скоро да се оженя за онази полумадиска. Затова дойдох — да огледам мадите в клетката. Остани с мен!

— Лягай с мадиските си робини! Брой си потомството! Мери, записвай! Води си бележки за всичко, заключвай в подземията плодовитите и никога не забравяй, че само един тича свободен из цяла Хеликония, но е способен да те прати в затвора на вечността...

Както бълваше думите, младежът отстъпваше, провлачил пръсти по земята. После се обърна и се шмугна в храстите. Кралят го видя да се катери по каменния склон. Накрая изчезна над ръба на скалата.

Джандол-Анганол се облегна на едно дърво и затвори очи.

Хленченето на пазача го изтръгна от вцепенението. Отиде при него и му помогна да стане.

— Съжалявам, господарю, но поне един роб много ще ми помогне, вече не съм толкова здрав...

Кралят уморено си разтърка очите и го прекъсна:

— Може би ще ми отговориш на няколко въпроса. Моля те, кажи ми как мадиските предпочитат мъжът да прониква в тях? Отзад, като при животните, или лице в лице, като при хората? Ръшвен щеше да ми обясни добре...

Пазачът си изтри ръцете в туниката и се засмя.

— О, и по двата начина, господарю, доколкото съм виждал, а ми е дошло до гуша да ги гледам, както съм самичък тук. Е, повече им го вкарват отзад, също като онези маймуняци. Някои разправят, че двойките при мадите били за цял живот, а други се кълнат, че лягали с когото им падне. Де да ги знам! В клетките не е като на свобода.

— А мадите целуват ли се по устните, както правят хората?

— Не, не, господарю, такова нещо не съм виждал. Само хората.

— А ближат ли се по половите органи?

— Ваше величество, това го вършат във всички клетки. Все се лижат, а и доста се смучат. Гадна работа.

— Благодаря ти. Сега можеш да освободиш пленниците. Повече не са ни нужни. Пусни ги.

Бавно напусна каменоломната, стиснал с една ръка дръжката на меч, другата притиснал към челото си.

Меките източени сенки на раджабаралите се плъзгаха по него, докато се връщаше в двореца. Фрейър вече клонеше към залез. Небето жълтееше. Многобройни концентрични ореоли в кафяво и жълто обкръжаваха слънцето. Частиците вулканичен прах във въздуха създаваха този светлинен ефект. Фрейър се спускаше към хоризонта като бисер в уродлива мида. А кралят тихо говореше на хоксното:

— Не мога да му се доверя. Той е необуздан, какъвто бях и аз преди. Обичам го, но ще съм по-сигурен, като го убия. Ако разсъдъкът му се възстанови и заедно с майка си започне да настройва скритината срещу мен, ще ме погубят... И нея обичам, но също бих се чувствал по-сигурен, ако я убия...

Хоксното не отговаряше. Вървеше към залеза с единственото желание да се прибере в конюшната.

Кралят осъзна подлостта и безчестието на своите размишления.

Вдигна поглед към небето и съзря там злото, което религията го бе научила да вижда.

— Трябва да се смиря — промълви кралят. — О, Всемогъщи, помогни ми!

Пришпори хоксното. Реши да отиде замалко при Първа фагорска гвардия. Те не го поставяха пред неразрешими нравствени загадки. С тях намираше спокойствието.

Кафявите ореоли надделяваха над жълтите. Когато Фрейър се скри, мидата в небето стана пепелява и се променяше с всяка секунда под лъчите на Баталикс. Красотата ѝ се загуби, превърна се отново в бъркотия от облаци. Както би могъл да каже Акханаба, без да прибегва до загадки — цялата сложна плетеница на битието скоро щеше да срещне своя край.

Джандол-Анганол влезе в притихналия дворец и завари там пратеник на Свещената пановалска империя.

Най-после щеше да получи своя указ за развод. Трябваше само да го представи на кралицата на кралиците и щеше да е свободен, за да се ожени за принцесата мадийка.

XVI

ЧОВЕКЪТ, КОЙТО КОПАЕШЕ ЛЕДНИК

В южното полукълбо есента смени лятото. Мусоните се събираха край бреговете на Хеспагорат.

И докато на приятно топлия северен бряг на Орловото море кралица Мирдем-Ингала плуваше в синята вода със своите делфини, на еднообразния южен бряг на същото море, където то се сливаше с Морето на ятагана, късметлията от авернианската лотария Били Ксяо Пин умираше.

Островната група Лордри, съставена от над двадесет парчета земя, защитаваше пристанището Лордриярдри от стихииите на откритото море. Тези островчета и полегатите брегове на същински Хеспагорат бяха пренаселени с морски игуани. Бронирани в дебелата си кожа, но иначе безобидни животни достигаха на дължина до пет-шест метра. Често ги виждаха да плуват в морето. Били ги зърна за пръв път, когато „Дамата на Лордриярдри“ под командването на Крилио Мунтрас наближи Димариам.

На брега, влечугите пълзяха по скали и блата, както и едно върху друго. Нещо в техните лениви движения и внезапни скокове ги приличаваше на влажното, променливо време, изнервящо жителите на димариамските крайбрежни области през този сезон на малката година. Студените въздушни потоци откъм южния полюс се сблъскваха с топлия въздух над океана, за да образуват гъста мъгла, обгръщаща всичко.

В градчето Лордриярдри живееха около единайсет хиляди души. Незначителното пристанище дължеше поминъка си почти изцяло на предприемчивостта, присъща за рода Мунтрас. Една от по-забележителните черти на градчето беше разположението му на 36,5 градуса южна ширина, тоест с градус и половина извън широката тропическа зона. Само осемнадесет и половина градуса по на юг беше полярният кръг. Между него и самия полюс, сред вечните ледове, Фрейър никога не изгръвяше през дългите векове на Лятото. Но през

Голямата зима той се появяваше отново и в продължение на десетки поколения властваше неизменно над бялата пустош.

Били научи това, докато го откарваха с традиционната тук шейна към дома на Ледения капитан. Крилио Мунтрас споделяше подобни факти с гордост, но щом пред очите му се показа голямата къща, млъкна.

Отнесоха Били в изцяло бяла стая. Бели завеси обрамчваха прозорците. Прикован в леглото от болестта, младежът можеше да гледа дърветата и над градските покриви към стената от белезникава мъгла, в която понякога се мяркаха мачти.

Той знаеше, че скоро ще се отпрати в последното си пътешествие към неизвестността. Преди да го отнесе призрачният кораб, грижите за него поеха Ейви — съпругата на Мунтрас, и неговата страховита дъщеря Имия. Били научи, че цялото градче се прекланяло пред лечителската дарба на Имия.

Тяното старание и почивката подействаха, а може би болестта отстъпи временно. Вдървените му мускули се поотпуснаха. Имия го уви в одеяла и му помогна да се настани в шейната. Четири гигантски рогати кучета — местните асокини, бяха впрегнати и семейството откара Били по-навътре в сушата, за да разгледа прочутия Лордриярдски ледник.

Той си бе издълбал ложе между два хълма. Челото му свършваше в езеро, чиито води изтичаха в морето.

Били забеляза, че държанието на Крилио Мунтрас малко се променяше в присъствието на Имия. Явно бащата и дъщерята бяха силно привързани един към друг, но капитанът като че се отнасяше с по-голямо уважение към Имия, отколкото тя към него. Личеше не толкова в разменените думи помежду им, а по изправения гръб и по прибрания внушителен корем на Мунтрас, когато дъщеря му го гледаше. Сякаш смяташе за свое задължение да изглежда представителен, за да не я излага.

Мунтрас започна да обяснява подробно какви работи се извършваха по ледника. Но когато Имия скромно поправи грешката му в броя на работниците, Мунтрас я помоли да продължи тя вместо него. Наглед не се разсърди. Див стоеше зад баща си и сестра си и се зъбеше. Макар търговската компания да му се падаше по наследство

като единствен син в семейството, нямаше какво да прибави и скоро се помъкна нанякъде.

Имия беше не само най-тачената лечителка в Лордриярдри. Тя бе омъжена за най-влиятелния адвокат в градчето, чиито основи бяха положени от рода Мунтрас. Пред Били винаги наричаха нейния съпруг Адвоката, като че името бе му дадено по рождение. Този изтъкнат мъж бе изразител и защитник на интересите на хората от града в борбата им със столицата Ойшат. Столицата се намиреше на запад, близо до границата между Димариам и Искаханди. Тамошните чиновници хвърляха завистливи погледи към процъфтяващия нов град и неуморно измисляха данъчни уловки, с които да отмъкнат част от богатството му. Но Адвоката незабавно и успешно се опълчваше срещу кроежите им.

Освен това се пребори да бъдат отменени наложените от семейство Мунтрас местни закони, предназначени да облагодетелстват именно хората с фамилия Мунтрас, а не техните служители и работници. Така че Крилио имаше основание и да се възхищава, и да се муси на своя зет.

Но неговата съпруга не се двоумеше. Не искаше и да чуе дори намек за недоволство срещу дъщеря си или Адвоката. Колкото и да беше покорна, често проявяваше раздражение от Див, като по този начин го подтикваше да се държи твърде предизвикателно вкъщи.

Веднъж Ейви стоеше със съпруга си до леглото на Били и разгневена от поредната щуротия на Див, натякваше:

— Би трябвало да размислиш. Предай компанията в ръцете на Имия и Адвоката, за да се радваме и занапред на благоденствие. Див ще я съсипе за две-три години. А нашето момиче разбира кое как е в живота.

Имия несъмнено разбираше кое как е в Хеспагорат. Но никога не бе напускала континента въпреки честите удобни случаи, сякаш предпочиташе да си остане затворена зад прага, охраняван от многобройните, покрити с твърди люспи стражи, обикалящи по бреговете на Димариам. Все пак в едрото ѝ тяло живееше душа, събрала историята и същината на южния континент.

Имаше добродушното квадратно лице на своя баща. Лице на човек, способен да се справи с цял ледник. Изправи се самоуверено

пред бялото чело на тази природна твърдина, докато вдъхновено описваше как поддържат семейното начинание.

Тук бяха достатъчно далече от крайбрежните мъгли. Величествената ледена стена, на която Мунтрас дължеше богатството си, искреше в слънчевите лъчи. По-нататък светлината на Баталикс се отразяваше със сапфирени отблясъци от вдлъбнатините по леда. Дори отражението в езерото блещукаше с диамантено сияние.

Въздухът беше свеж и ободряващ. Птици прелитаха ниско над водната шир. По сините цветчета жужаха хиляди насекоми.

Пеперуда, чиято глава по форма наподобяваше човешки палец, кацна върху часовника на Били. Той я зяпна замаяно, опитваше се да стигне до скрития в тази твар смисъл.

Нещо като че ревеше мощно над главата му, но младежът не знаеше какво може да е то. Вирусът се бе загнездил в хипоталамуса, в мозъчния му ствол. Щеше да се размножава неумолимо, без да го възпрат никакви домашни лекове и отвари. Скоро Били щеше да изпадне в неподвижност като двурог праотец в своя отвъден покой.

Не съжеляваше за нищо. Само се натъжи, че пеперудата отлетя от ръката му. За да изпита какъв е истинският живот, недостъпен за хора като неговия Съветник, трябваше да се жертва. Но поне бе зърнал кралицата на кралиците. Бе се любил с прекрасната Абати. Дори и сега, вече останал без сили полуинвалид, можеше да се наслаждава на простиращия се надалеч ледник, на играещите по него светли и мрачни сини отенъци, които превръщаха леда повече в цвят, отколкото в твърдо вещество. Той опита от великолепието на природата. Естествено, щастието си имаше цена.

А Имия го запознаваше с обработката на големите ледени блокове, минаващи с грохот над главите им. По челото на ледника се виждаха мъже, качили се на скелета, които дълбаеха с големи брадви и кирки. Това бяха ледените миньори на Лордриярдри. Отсечените блокове падаха в широка издълбана канавка и се плъзгаха към улея, изграден от дебели трупи и дъски. Той беше дълъг цели три километра и с достатъчен наклон, за да стигне ледът чак до пристанището.

Грамадните ледени буци бавно се спускаха, а подпорите скърцаха от натоварването. На пристанището ги нарязваха на по-малки парчета и ги подреждаха в изолираните с дебел слой тръстика трюмове на корабите.

Така снеговете, паднали някога отвъд полярния кръг, бавно притискани, уплътнявани и изतिकвани към тясната умерена зона, накрая получаваха полезно предназначение — да разхладят живота на хората от далечните тропици. Дотук с ролята на природата. Останалото бе поел в здравите си ръце капитан Крилио Мунтрас.

— Моля ви, отведете ме у дома! — промълви Били.

Потоктът от числа, които Имия изреждаше, секна отведнъж. Не можа да довърши дългия си разказ за пренесените тонове, изминатите морски мили и определяните от търсенето и предлагането цени. Въздъхна и каза нещо на баща си, но поредният леден товар в улея заглуши думите ѝ. После лицето ѝ се отпусна в усмивка.

— Най-добре е бързо да върнем Били на топло — съгласи се тя.

— Видях го — изфъфли Били. — Видях го...

След почти половин Голяма година, когато Хеликония и останалите планети от звездната система се бяха отдалечили от Фрейър и отново Зимата настъпваше с бавна свирепост, милиони хора на далечната Земя видяха сгушения Били в старата дървена шейна.

Присъствието му на Хеликония беше нарушение на недвусмислените заповеди от Земята. Те гласяха, че нито един човек със земен произход не биваше да стъпва на планетата, за да не разкъсва сложните паяжини на местната култура.

Само че заповедите бяха написани преди повече от три хиляди години. А в културната история три хилядолетия са твърде дълъг период. Оттогава земните жители се научиха да разбират трудно доловимите взаимодействия, и то благодарение на напрегнатото изучаване на Хеликония, заело мислите и времето на мнозина през вековете. Сега несравнимо по-добре познаваха единството и силата на планетарните биосфери.

Били слезе на планетата и се превърна в част от нейната биосфера. За земните жители това не беше противоречие. Защото тялото на Били се състоеше от атомите на мъртва звездна материя, които с нищо не се различаваха от атомите в телата на Мунтрас или Мирдем-Ингала. И смъртта го свързваше още по-здраво

с планетата, във възможно най-пълното им сливане. Били беше смъртен. Но неговите атоми бяха неунищожими.

Да, преживяха тъгата по още едно угаснало човешко съзнание, по загубата на още една личност — единствена и незаменима. Но на Земята никой не проливаше реки от сълзи.

Много по-рано тези сълзи се проляха в „Авернус“. За обитателите му Били беше драма, тяхното доказателство, че действителността съществува, че самите те притежаваха най-древното свойство на живите организми да се променят според новата среда. Сълзи и ликуване се преплитаха в дните им.

Особено за семейния клан Пин, който за кратко замени обичайната си пасивност с истински душевни бури. Роуз Йи Пин ту се смееше, ту виеше и беше в средоточието на пламенна загриженост. Преживяваше чудесно време.

А Съветникът се чувстваше уязвен.

Чистият въздух навлезе в тялото на Били, окъпа със свежест белите му дробове. Позволяваше му да разгледа всяка дреболия в яркия свят. Но този блясък и гръмките звуци бяха повече, отколкото можеше да понесе сега. Затвори очи. Когато се насили да ги отвори отново, асокините усърдно теглеха шейната, плъзгачите подскачаха по неравния утъпкан сняг, а бледата белота на крайбрежната влага вече замъгляваше околността.

За да се изтъкне след днешните унижения, Див Мунтрас настоя да управлява шейната. Прехвърли поводите над дясното си рамо, притисна ги с лявата си мишница и със същата ръка се хвана за дръжката. С дясната размаха бича, който изплющя над асокините.

— Карай по-кратко, момче! — изръмжа Мунтрас.

Още не беше млъкнал и шейната се удари в туфа твърда трева и след миг се преобърна. Тъкмо минаваха под улея, където почвата беше мека и мокра. Мунтрас се приземи на ръце и колене. Ядосано хвана поводите и мрачно изгледа сина си, но не каза нищо. Устните на Имия се изопнаха в тънка черта. Тя повдигна Били и го настани удобно в шейната. Мълчанието й говореше по-ясно и от най-хапливите думи.

— Не бях виновен аз — измънка Див, престорил се, че си е навехнал китката.

Баща му дръпна поводите и мълчаливо кимна на младежа да върви зад шейната. После продължиха към дома, без да бързат.

Разпрострялата се нашироко къща на Мунтрас беше едноетажна. Но заради скалистия терен този един етаж се разполагаше на площадки на най-различни равнища, свързани с по няколко стъпала. Стаята, където Мунтрас и Имия настаниха Били, гледаше към вътрешен двор. Тук Мунтрас плащаше на работниците си през всяка десета от годината.

Дворът бе украсен с гладки обли камъни, довлечени с ледниците до брега чак от полярните планини, където човешки крак не бе стъпвал. Във всеки камък сякаш беше запечатана историята на цели геоложки ери, която никой от заетите жители на Лордриярдри не си даваше труда да разчете. Но електронните очи на „Авернус“ вече бяха сторили това. До камъните растяха високи дървета, чиито дънери се разклоняваха близо до пръстта. От леглото си Били ги виждаше.

Ейви, съпругата на Мунтрас, ги посрещна и се засуети около окаляния си мъж, както досега се грижеше припряно за Били. Болникът беше доволен, че поне замалко го остави на мира, сам в голата дървена стая, за да се вира в голите очертания на дърветата. Очите му се заковаха в една точка. Бавно безумието пропълзя в тялото му, размърда крайниците, докато накрая ръцете му се изопнаха неподвижно над главата, също като клоните навън.

В стаята влезе Див. Пристъпи предпазливо, затвори вратата и бързо се надвеси над Били. Очите му зейнаха изумено, щом забележа застиналото в гърч тяло. Лявата китка на чужденеца така се извиваше назад, че опакото на дланта почти опираше в предмишницата и часовникът се впиваше в кожата.

— Ще ти сваля часовника, да не те мъчи — предложи Див.

Непохватно разкопча каишката и остави странния предмет на масата, по-далеч от замръзналите очи на Били.

— Дърветата... — изхриптя умирацията през стиснати зъби.

— Искам да си поприказваме — започна Див заплашително, свил юмруци. — Помниш ли онова момиче на „Дамата“, оная Абат-Васидол? Момичето от Матрасил? — подсети го тихо, приседнал на леглото, без да отделя поглед от вратата. — Оная хубавица, с разкошната коса и големите гърди?

— Дърветата...

— Ами да, тия дървета са кайсии. От плодовете им татко си прави „съживителя“. Ей, Билиш, не го ли помниш онова момиче Абати?

— Умират...

— Слушай бе, Били, ти умираш, а не те. Точно за това съм дошъл да си говорим. Помниш ли как татко ми направи сечено с онова момиче? Даде я на тебе, Билиш, да се скапеш дано! Пак ме унижи, все така постъпва с мен. Разбираш ли? Билиш, татко къде заведе Абати? Ако знаеш — кажи ми. Билиш, кажи ми! Нищо лошо не съм ти направил.

Лакътните стави на вдървения младеж изпукаха.

— Абати...

— Не ти се сърдя, защото ти си един чужденец, боклук. Слушай ме! Искам да знам къде е Абати. Обичам я. Май изобщо не трябваше да се връщам тук. Все ме мачкат баща ми и оная моя сестра. Няма да ме остави да наследя компанията. Слушай, Билиш, аз се махам. И сам ще се оправя, не съм никакъв глупак. Ще намеря Абати, ще подхвана нещо отначало. Питам те, Билиш — татко къде я заведе? По-бързо бе, човек, че някой ще влезе!

— Да... — Тъмните клони на дърветата се клатеха, опитваха се да изпишат име. — Двойновиждащият...

Див стисна раменете му.

— Кара-Бансити ли? Значи е завел Абати при Кара-Бансити?

Умирацията едва прошепна своето „да“. Див го пусна да падне в леглото, като че беше дъска. Изправи се, щракаше с пръсти, мърмореше. Чу шум в коридора и се метна към прозореца. За миг туловището му застина в рамката, после изскочи.

Ейви Мунтрас се върна при болния младеж. Нахрани го с парченца превъзходно бяло месо, от което носеше пълна паница. Подканяше го търпеливо, но Били и без това ядеше със стръв на хищник. В света на болестите Ейви бе извънредно самоуверена. Изми му лицето с влажна кърпа. Дръпна завесата, за да намали светлината в стаята. През полупрозрачния плат дърветата се превърнаха в призраци.

— Гладен съм — съобщи Били, когато изпразни паницата.

— Миличък, скоро ще ти донеса още месо от игуана. Специално за тебе го сготвих в мляко.

— Гладен съм! — гласът на Били премина във вой.

Разтревожената Ейви излезе. Той я чу да говори с други хора пред вратата. Вратните му мускули се напрегнаха, слухът му се изостри в стремеж да долови казаното. Но не разбираше нищо. Били реши, че е легнал неправилно и затова думите не влизат както трябва в ушите му. Завъртя се с усилие и вече отлично схващаше смисъла на разговора.

Имия гълчеше, но не сърдито:

— Мамо, правиш глупости. Тези домашни измишльотини няма да излекуват Били. Почти нищо не знаем за тази рядка болест, освен написаното в историческите хроники. Или е костната треска, или Дебелата смърт. При него симптомите не са особено ясни, вероятно защото е от друг свят, както ни уверява. Значи клетъчният строеж на тялото му може и да се различава от нашия.

— Скъпа Имия, нищо не знам за тия неща. Само си помислих, че малко месце ще му дойде добре. Или пък да му дам гуинг-гуинг...

— Но може и да получи пристъп на неутолим глад, съчетан с необузdana ярост. Така е при Дебелата смърт. Тогава ще трябва да го вържем за леглото.

— Миличка, не вярвам да се стигне дотам. Той е много кротко момче.

— Майко, причината не е в характера му, а в болестта.

Това изрече мъжки глас, натезжал от нескрито пренебрежение, сякаш се опитваше да обясни нещо съвсем просто на дете. Беше Адвоката, съпругът на Имия.

— Е, не знам, не знам. Дано не е заразно.

— Според нас нито костната треска, нито Дебелата смърт са заразни по това време от Голямата година — отвърна Имия. — Смятаме, че Били е общувал с фагори, с които по общоприетото мнение са свързани тези болести.

Разговорът продължи още малко в същия дух, после Имия и Адвоката вече бяха в стаята и сезираха в Били.

— Може и да оздравееш — каза Имия. Беше се навела над него и произнасяше думите бавно и отчетливо. — Ще се грижим за тебе. Ако буйстваш, ще се наложи да те вържем.

— Умирам. Неизбежно. — Струваше му върховно напрежение на мисълта да се престори, че не е дърво. — Костна треска и Дебелата

смърт... мога да ви обясня. Един вирус. Различно действие. Според сезона. На Голямата година. Вярно е.

Повече не издържа. Гърчовете започнаха отново. Макар и заниманията му в „Авернус“ да не бяха свързани с хеликонийския вирус, това микроскопично явление се бе превърнало в легендата на Наблюдателната станция. Разбира се, изучаваха го по видеотекстове, защото последният общопланетен разгар на епидемията бе отминал няколко поколения преди сега живеещите в станцията. В момента безпомощно наблюдаваха от орбита как тази стара история отново оживява само защото така завършваше всяко теглене на Хеликонийската лотария.

Развихрянето на вируса причиняваше ужасяващи страдания, но за щастие се ограничаваше с два кратки периода през Голямата година. Първо шест местни века след най-големите студове, когато климатът се обръщаше към пролетта. И вторият път — в късната есен, след дългия период на тежки жеги, в какъвто Хеликония навлизаше сега. Веднъж вирусът се проявяваше като костна треска, после като Дебелата смърт. Почти никой не успяваше да избяга от това безмилостно прочистване на човечеството. Всеки път смъртността достигаше почти петдесет на сто. А оцелелите съответно губеха или прибавяха една трета от телесното си тегло, така бяха по-добре подготвени да посрещнат горещините или студовете.

Вирусът представляваше механизъм, чрез който човешката обмяна на веществата се пренастройваше към страхотните промени в климата. Сега Били изтъпяваше тази промяна.

Имия мълчеше до леглото. Скръсти ръце на пицните си гърди.

— Не те разбирам. Откъде си научил подобни неща? Не си бог, иначе нямаше да боледуваш...

Дори гласовете го натикваха още по-дълбоко в тъканта на дървото. Опита отново.

— Една болест. Две... различни системи. Ти си лечителка. Разбираш.

Да, тя го разбра. Настани се на края на леглото.

— Но ако е така... защо пък не? Имаме два вида растения. Дървета, които цъфтят и разхвърлят семена веднъж на 1825 малки

години, и дървета, които правят това всяка малка година. Всичко е разделено, но и свързано...

Стисна устни, все едно се боеше да не издаде тайна. Съзнаваше, че е стигнала до прага на нещо, простиращо се отвъд способностите на ума ѝ. Двойката проява на хеликонийския вирус не беше съвсем същата като двойствената ботаника на планетата. Все пак, Имия правилно изтъкна твърде различните начини, използвани от растенията, за да се приспособят. Когато преди около осем милиона години планетната система на звездата Баталикс попаднала в гравитационното поле на Фрейър, Хеликония била подложена на мощно облъчване, причинило генетични изменения в най-разнообразни родове и видове. Някои дървета продължиха да цъфтят и да дават плод както преди — опитваха се да разпръснат семената си 1825 пъти в продължение на една Голяма година независимо от климатичните условия. Други се приспособиха към новите промени чрез по-подходяща обмяна на веществата си — размножаваха се само веднъж за същото време. Такива бяха раджабаралите. А кайсиевите дървета пред прозореца на Били не се бяха нагодили достатъчно и наистина изсъхваха в необичайните за тях жеги.

Бръчиците около устните на Имия подсказваха, че се опитва да проникне мислено в тези трудни и важни въпроси. Накрая вместо това се зае да търси смисъла в едва изречените от Били думи. Умът ѝ подсказваше, че ако твърдението му се окаже вярно, ще има огромно значение — макар и не веднага, след няколко века, когато според оскъдните сведения от минали цикли предстоеше планетарна епидемия от Дебелата смърт.

Но местните хора не бяха свикнали да надничат толкова надалеч в бъдещето. Тя кимна и каза:

— Билиш, ще помисля за това и ще предам каквото ми каза на нашето лечителско сдружение още при първото ни събиране. Разберем ли същинската природа на това бедствие, вероятно ще открием и как да му противодействаме.

— Не. Болестта е важна за оцеляването... — Той осъзна, че не ще успее да обясни, а тя никога не би се примирила. Затова само добави с последни сили: — Разказах на баща ти.

Вниманието ѝ се отклони от проблемите на медицината. Тя извърна глава, потънала в мълчанието си, и дори сякаш се смали. Щом

отново отвори уста, гласът ѝ зазвуча по-гърлено и по-рязко, като че говореше от някакъв свой, душевен затвор.

— А какви ли сте ги вършили заедно с баща ми там, в Борлиен? Той постоянно ли препиваше? Ще ми се да знам, като се спускахте по реката от Матрасил, имаше ли на кораба и една младичка женичка? Той сношаваше ли се с нея? Длъжен си да ми кажеш! — Тя се наведе и сграбчи раменете му също като брат си по-рано. — Имаше жена, нали? Питам те заради майка си.

Напрежението в гласа ѝ уплаши Били. Опита се да потъне още по-навътре в своето дърво, да усети как грубата кора го скрива от света. По устните му се пукаха мехурчета слюнка.

Имия го разтърси.

— Питам те, той лягаше ли с нея? Кажи ми! Ако щеш, умри, но ми кажи!

Били се помъчи да кимне.

Нещо в разкривеното му лице потвърди нейната догадка. Лицето ѝ се изпъна от прилива на отмъстително задоволство.

— Такива сте мъжете! Само използвате жените. Горкичката ми, невинна майчица цял живот е страдала от неговата поквара. Разбрах го що за стока е още преди години. Толкова ми беше мъчно! Ние, димариамците, сме почтени хора, не като жителите на Дивашкия континент, където се надявам кракът ми да не стъпи...

Тя замълча, а Били се опита да възрази нечленоразделно. Само успя да разпали отново враждебността на Имия.

— Ами онова невинно момиче? И нейната майка? Отдавна принудих брат си, проклятието на живота ми, да ми признава всичко, което прави нашият баща... Мъжете са свине, подтиквани единствено от похотта, неспособни да сдържат и едничко свое обещание...

— Момичето...

Но името на Абати заседна в сплетените на възли мускули на гърлото му.

Вечерният здрач обгърна Лордриярдри. Фрейър се готвеше да изчезне на запад. И Баталикс беше ниско над хоризонта, като че зает да се вира в люспестите опашати твари, трупащи се една върху друг по брега. Мъглата се сгъстяваше, скри звездите и Нощния червей.

Преди да си легне, Ейви Мунтрас донесе на Били малко бульон. Докато пиеше, целият потъна в усещането за зверски глад. Отърсил се

от неподвижността, той скочи към Ейви и отхапа парче месо от рамото ѝ. И затича из стаята с непоносими писъци. Това беше ненаситната стръв за храна — признак за последния стадий на болестта Дебелата смърт. Притичаха другите членове на семейството, нахълтаха и роби със запалени светилници. Ругаеха Били, удряха го, най-сетне го вързаха здраво за леглото.

Изоставиха го така за около час, скупчиха се в другия край на къщата, загрижени за стопанката. Били се измъчваше от видения как изяжда Ейви жива, как изсмуква мозъка от черепа ѝ. Заплака. Представи си, че пак е в „Авернус“. Във въображението си изяждаше Роуз Йи Пин. Пак се разплака. Сълзите му падаха като листа на дърво.

В коридора изскърцаха дъски. Появи се мъждукаща лампа пред мъжко лице, понесло се над потоци от мрак. Ледения капитан дишаше тежко и около него се разнасяха изпарения от „съживителя“.

— Добре ли си вече? Билиш, ако не умираше, щяха да ме накарат да те изхвърля. — Олюля се и потърси опора в стената. — Жалко, че стана така... Билиш, знам, че си нещо като ангел от един по-добър свят дори понякога да хапеш като същински демон. Човек трябва да вярва, че все някъде има по-добър свят. Не като този, където на никого не му пука за другите. Авернус... Стига да можех, щях да те върна там. И на мен щеше да ми е хубаво да го поразгледам.

Били се пренесе в своето дърво, крайниците му бяха неразделна плът от сгърчените в агония клони.

— По-добър...

— Правилно. По-добър! Ще поседна в двора, Билиш, до прозореца на твоята стая. Ще си пийна. Ще си помисля за това-онова. Скоро ще се съмне и ще дойдат хората да им платят. Ако имаш нужда от нещо, само ми викни.

Натъжаваше се, като виждаше, че Билиш умира, а от „съживителя“ започна да съжاليا и самия себе си. Пак се озадачи от неоспоримия факт, че с чужди хора, дори с кралицата на кралиците, се чувстваше несравнимо по-добре, отколкото сред семейството си. Тук го караха винаги да се оправдава.

Остави каната и чашата на пейката до себе си. В тази млечна тъмнина камъните из двора му заприличаха на спящи животни. Цветчетата на пълзящата лоза се отвориха като папагалски човки. Умиротворяващо ухание насити въздуха.

Когато осъществи плана си тайно да доведе Билиш тук, вече не му се искаше да предприема нищо друго. Преди това имаше намерение да разправя на всеки попаднал пред очите му, че животът крие много повече, отколкото си представят, и че Били е живо доказателство на тази истина. Възпря го не само смъртоносната болест на Билиш. Една притаила се частица от съзнанието му нашепваше, че за него самия животът можеше да се окаже и по-скупчен, отколкото го познаваше. Защо ли се отказа от пътуванията? Бе се завърнал у дома — завинаги...

След малко Ледения капитан въздъхна, изправи се и надникна през прозореца.

— Билиш, буден ли си? Виждал ли си Див?

Клокочещо хъркане в отговор.

— Горкото момче, наистина не го бива за моята работа...

Върна се на пейката с пъшкане. Надигна чашата. Жалко, че Билиш не искаше и да помирише „съживителя“.

Млечната светлина се засилваше, но вечерните мушици още подскачаха по цветчетата на лозата. Дъските поскърцваха в спящата къща.

— Все трябва да има по-добър свят някъде...

С тези думи Мунтрас заспа, стиснал в устата си незапалена тръбичка от листа на вероника.

Събудиха го гласове. Мунтрас се надигна. Видя, че неговите работници вече се събираха в двора, за да си получат парите. Денят беше настъпил. Мъртвешко спокойствие във въздуха.

Той стана и се протегна. Надзърна към сгърченото тяло на Билиш върху леглото.

— Билиш, дойде денят на асатасите, най-високият прилив в месеците на мусоните. Щеше ми се да видиш това. Голямо събитие по тези места. Довечера ще има празненства. Да знаеш, страшен гуляй ще бъде.

От леглото долетя една-единствена дума, някак минала през стиснатите челюсти:

— Гуляй...

Събралите се мъже изглеждаха грубиянски в работните си дрехи. Упорито не вдигаха погледи от протритите камъни на настилката,

защото не знаеха дали господарят няма да се разсърди, че го завариха заспал. Но Мунтрас не се отличаваше с дребнавост.

— Хайде, хора! Скоро няма аз да ви плащам. Идва ред на господаря Див. Да привършим бързичко и да се приготвим за празника. Къде е касиерът?

Но дребничкият човек с висока яка на куртката вече прекосяваше двора с устрема на стрела. Стискаше сметало под мишница, след него вървеше сталун, понесъл желязно ковчеже. Касиерът нарочно разбутваше работниците от пътя си. Докато се провираше, очите му и за миг не изпускаха господаря, а устните му мърдаха неспирно, като че вече пресмяташе какво се полага на всеки днес. Появата му накара мъжете да се наредят, за да получат скромната си заплата. На тази необичайна светлина лицата им изглеждаха безжизнени.

— Ще си приберете паричките, за да ги дадете на жените си или да се напиете до затъпяване — изтърси Мунтрас.

Говореше на застаналите най-близо до него. Бяха само обикновени наемни работници, сред тях не се виждаше никой от майсторите и отговорниците. Обзеха го възмущение и жал, вложи повече сила в гласа си, за да го чуват всички.

— Животът ви отминава неусетно. Не можете да мръднете оттук. Никъде не сте ходили. Чували сте легенди за Пеговин, но някой от вас виждал ли го е с очите си? Е, кой е бил там? Кой е пътувал до Пеговин?

Мъжете се облягаха на валчестите камъни в двора и мърмореха тихичко.

— Аз пък бях навсякъде по света, разгледах го целия. Ходих в Ушкутошк, отидох и до Великото колело на Харнабхар. Обикалях из древните порутени градове на Пановал и Олдорандо, продавах боклуци по техните пазари. Говорих с крале. Срещах кралици, по-прекрасни от всяко цвете. Ей там е всичко, само чака оня, у когото е останала капка дързост. Навсякъде ще намерите приятели. Великолепно е. Наслаждавах се на всяка минута. Светът е по-необозрим, отколкото си представяте вие, сврели се в тая дупка Лордриярдри. При последното си пътуване срещнах човек, който е дошъл от друг свят. Хеликония не е единствена. Над нас обикаля светът Авернус. Има и по-далечни, те също ни очакват. Например Земята.

През цялото време касиерът си подреждаше принадлежностите по масата под голите клони на едно от кайсиевите дървета. От вътрешния си джоб измъкна ключе за ковчето. Придружаващият го фагор остави товара си точно където трябваше. А хората се бутаха към масата, изяснявайки си кой след кого е. В двора влизаха още мъже и гледаха подозрително господаря си, докато се нареждаха зад попъргавите. Светът уютно си оставаше все същият под виолетовите облаци.

— Казвам ви — има други светове! Напрегнете си въображението! — Юмрукът на Мунтрас се стовари върху масата. — Понякога не ви ли увлича желанието да скитате? Да знаете, краката ми не спираха, когато бях млад. А сега в къщата ми е едно момче от онези, другите светове. Болен е, иначе щеше да излезе и да поприказва с вас. Може да ви разкаже за какви ли не чудеса по безкрайно далечни места.

— А пийва ли „съживител“?

Гласът откъм колоната чакащи работници спря Мунтрас насред разпалената му реч. Мина покрай наредените мъже, лицето му се зачерви. Никой не посмя да срещне погледа му.

— Ще ви докажа, че говоря истината! — кресна той. — Тогава ще трябва да ми повярвате!

Обърна се гневно и тежко се втурна към къщата. Само касиерът донякъде прояви нетърпението си — потропваше с хилави пръсти по дъските на масата, подръпваше острия си нос и зяпаше към ниските облаци.

Мунтрас нахълта в стаята при ужасно разкривеното, неподвижно тяло на Били. Стисна вкаменената му китка и откри, че часовникът е изчезнал.

— Билиш!

Наведе се над болния, вгледа се отблизо в лицето му и пак го повика по име, но тихо. Докосна студената кожа.

— Билиш... — но вече не го викаше.

Знаеше, че младежът е мъртъв и знаеше кой е откраднал часовника с трите екранчета, който Джандол-Анганол бе подмятал в ръцете си. В този дом имаше само един човек, способен да направи това.

— Билиш, вече няма да имаш нужда от часовника си — промълви Мунтрас.

Закри очи с месеста длан и произнесе нещо средно между молитва и проклятие.

Постоя още малко в стаята, вирайки се в тавана. Припомни си задълженията си, отиде до прозореца и махна на касиера да плаща на хората.

Влязоха Имия и Ейви с превързано рамо.

— Нашият Билиш умря — безстрастно съобщи Мунтрас.

— Олеле, точно в деня на асатасите... — промърмори Ейви. — Едва ли очакваш от мен да плача за него.

— Ще се погрижа да отнесат трупа в избата с лед и ще го погребем утре, след пиршествата — заяви Имия, възряла се в сгърчените останки от госта. — Преди да умре, той ми каза нещо, което може да допринесе за лечителската наука.

— Ти си способно момиче — призна Мунтрас. — Погрижи се за него. Правилно, ще го погребем утре. Както подобава. Сега ще отида да проверя как върви работата с мрежите. Между другото, много ми е тежко, но на кого ли му пука...

Без да обръща внимание на дърдорещите жени, които опъваха мрежите по високи колове, Ледения капитан вървеше покрай водата. Носеше високи ботуши с дебели подметки, ръцете му бяха пъхнати в джобовете. От време на време някоя черна игуана подскачаше към него като досадно куче и Мунтрас безучастно я отблъскваше с коляно. Гущерите се въргаляха в плитчините сред дебелите кафяви влакна на водораслите, понякога пляскаха с опашки, за да се измъкнат от плетеницата. Тук-там се бяха натъркаляли един върху друг, без това да им пречи.

Сякаш да подчертаят безнадеждното униние на позите им, наоколо щъкаха милиони от техните паразити — космати раци с дванадесет крачета. Те поглъщаха незабавно всяко парченце храна, изтървано от влечугите. Не се гнусяха и от току-що излюпили се игуани. Характерните за димариамския бряг шумове бяха хрущенето и стърженето на крачета по твърди люспи.

Ледения капитан не се заглеждаше в тези мрачни обитатели на брега, а се вираше в морето, към китобойния остров и отвъд него.

Беше се отбил на пристанището, където му казаха, че през нощта е била открадната лодка.

Значи синът му ги бе напуснал заедно с вълшебния часовник — за късмет или за да го продаде. Дори не се сбогува с никого.

— Защо постъпи така? — гласно изрече Мунтрас, зареял поглед над притихналото в пълното безветрие море. — Предполагам, подтикнали са те все същите причини, подмамващи мъжа надалеч от дома му. Или вече не си могъл да понасяш семейството си, или си търсил приключения — непознати страни, чудеса, нови жени. Е, момчето ми, желая ти сполука. Ясно е, че от тебе нямаше да излезе най-преуспяващият търговец на лед. Да се надяваме, че няма да си изкарваш прехраната с препродажба на крадени пръстени...

Някои от съпругите на работниците му подвикваха да се качи над мрежите, преди да се надигне приливната вълна. Мунтрас им махна с ръка и се отдалечи от струпаните наоколо игуани.

Налагаше се Имия и Адвоката да поемат търговската компания. Не му бяха любимци, но вероятно щяха да развият начинанието по-добре и от него. Не биваше да обръща гръб на фактите. Нито да се настройва враждебно. Колкото и неловко да се чувстваше в присъствието на дъщеря си, признаваше, че е добра жена.

Поне можеше да отдаде последна почит на един приятел, да се погрижи за достойното погребение на Билиш-Оупин. Вярно, нито той, нито Билиш вярваха в боговете. Но щеше да направи това заради дружбата им.

Добра се до безопасното място зад мрежите, където вече бяха надошли много от работниците.

— Ти беше свестен човек, Билиш — промърмори Мунтрас. — Умно момче...

„Авернус“ не беше сам в обиколките си над Хеликония. Въртеше се сред множество спомагателни спътници. Основното им предназначение беше да наблюдават районите на планетата, които обитателите на станцията не виждаха в момента. Но се случи така, че „Авернус“ минаваше над Лордриярдри, когато долу погребваха Били.

Следяха погребението с напрегнато любопитство. В такъв момент хората съзнават колко са преходни и чуждата смърт не е съвсем лишено от удоволствие преживяване. А меланхолията е чувство, даряващо особено наслаждение. Почти всеки авернианец гледаше церемонията. Дори Роуз Йи Пин, която в момента се излежаваше до новия си приятел.

Съветникът на Били произнесе възпоменателно слово, отмерено в не повече от стотина думи. Изтъкна колко достойно е да се смириш пред съдбата. Тази епитафия бе надгробно слово и за недоволството в станцията. Сърдитите младежи с облекчение се отърсиха от мъчителните мисли и се върнаха към задълженията си. Един от тях написа скръбна песен за Били, почиващ в мир далеч от своя семеен клан.

На Хеликония вече бяха погребани немалко авернианци — до един спечелили в Хеликонийската лотария. В станцията често си задаваха въпроса, до каква степен това променя масата на планетата.

На Земята погребението на Били не предизвика такъв интерес, защото там възприеха събитието от по-широка гледна точка. Всяко живо същество се поражда от мъртва материя на звезди. Всяко живо същество трябва да извърви самотния си път нагоре — от молекулярното равнище до самостоятелността на раждането. При хората това пътешествие продължава три четвърти от годината. Но сложната самоорганизация на висшите форми на живот не може да се поддържа до безкрайност. Все някога идва мигът на завръщането към неорганичното. Химическите връзки се разрушават.

Това се случи и с Били. Безсмъртни в него бяха само атомите. Те оцеляваха. И нямаше нищо странно човек от земен произход да бъде погребан на планета, отдалечена на хиляда светлинни години. Във вселенски мащаб Земята и Хеликония бяха близки съседи, съставени от едни и същи останки на отдавна несъществуващи звезди.

Съветникът на Били, този достоен мъж, сгреши само в една подробност. Според него Били бе намерил вечния покой. Но цялата драма на живота, част от която беше и човечеството, се развиваше в продължаващото величаво разширение на вселената. И никъде нямаше покой, нямаше устойчивост, само неспирно взаимодействие на частици и енергии.

XVII

СМЪРТЕН ПОЛЕТ

Генерал Ханра Толрам-Кетинет носеше широкопола шапка и стар панталон с напъхани крачоли във високите до коленете армейски ботуши. Върху голите му гърди бе повесен чудесен нов мускет. Над главата си развяваше борлиенски флаг. Нагази в морето към приближаващите кораби.

Зад гърба му неговият малък отряд го насърчаваше весело. Начело на дванадесетте мъже беше способният млад лейтенант Гортор-Ланстатет. Стояха на проточил се във водата пясъчен език. Зад тях се виждаха джунглата и тъмното устие на река Кейсол. Тук свърши плаването им от Орделей, отдалечило ги от поражението. С „Морячето на Лордриярдри“ минаха и през бързеи, и през разливи от толкова застояла вода, че от дълбините се надигаха тръбести растения, борещи се помежду си подобно на сплетени ята от змиорки, за да стигнат повърхността и разнесат навсякъде своята смрад на мърша. Тази воня беше проклятието на джунглата.

И по двата бряга на Кейсол гората се гърчеше и кривеше във възли и кълбета, не по-малко отблъскващи от зелените пипала, които се виеха по мудното течение. По тези места джунглата изглеждаше наистина непроходима. Не личаха никакви широки пътеки, по каквато само преди половин десета генералът мина невредим, защото реката бе увлякла до самия край на джунглата жадни за слънце лиани и бръшлян. Тук дърветата се смаляваха постепенно, преминавайки от същинска тропическа гора в крайбрежни мусонни гъсталаци, и тежкия непроницаем покров надвисваше ниско над главите на борлиенските войници.

Там, където реката най-последно изливаше кафеникавите си води в морето, задушни утринни мъгли се стелеха по грозните склонове, надигащи се към масива на рандонанските планини.

Мъглата сякаш им изпрати предупреждение, че ще ги следва неотлъчно, още щом без съпротива завладяха „Морячето“ на

пристанището в Орделей. Вдигнаха капаците на трюма и ги лъхнаха гъсти изпарения от топящия се лед. Новите собственици хвърлиха зад борда остатъците от товара и се заеха да изучават потайните къчета на трюмовете. Бяха възнаградени с голямо количество скрити сиборналски мускети, увити в намаслени парцали, за да не се повредят от влагата. Капитанът на корабчето въртеше своя търговия, за да се обезщети за опасните маршрути, по които го пращаше „Лордриярдската компания за търговия с лед“. Неочаквано сдобили се с мощни оръжия, борлиенците отплаваха по мазната вода и скоро изчезнаха в завесите от ситни капчици, неотделими от самата река.

Сега гледаха как техният генерал наджапа в плиткото, за да е поблизо до корабите. Стояха на пясъчната ивица, извиваща се като шпора от малкия, каменист и обрасъл с гори остров Кийвасиен, разположен между реката и морето. Мрачният зелен тунел, гадните миризми, мъглите останаха само като спомен. Морето ги зовеше. Радваха се на приближаващото спасение, засенчили очи с длани, за да не ги заслепява утринното сияние по водата.

Едва ли тези кораби можеха да се появят в по-подходящ момент. Предния ден, след залеза на Фрейър, джунглата се превърна в хаос от неясни очертания под клонящия надолу Баталикс. Решиха, че е по-добре да спрат до брега, някъде между гигантските стърчащи корени, червени като вътрешности на изкормено животно. Най-неочаквано кълбо от шест змии, всичките по-дълги от седем стъпки, падна от надвисналите клони. Бяха от тъй наречените глутнични змии, подтиквани от нищожния си зачатъчен интелект да ловуват заедно. Никой друг звяр не би могъл да вдъхне такъв ужас в екипажа. Застаналият до руля мъж, щом видя близо до себе си бързо разпъзелите се страшни твари и чу яростното им съскане, предпочете да скочи през борда, без да се замисли. Но във водата мигновено го захапа грейб, дотогава успешно преструвал се на гниещ дънер.

Успяха да убият всички змии. Но корабът вече се въртеше по течението, бордовете стържеха по рандонанския бряг. Докато успеят да го насочат правилно, рулят се счупи при удар в подводен камък. Опитаха да се оттласкват с пръти, но тук реката беше значително по-дълбока и не постигнаха нищо. Остров Кийвасиен се изпречи отпреде им в здрача, а те бяха безсилни да се насочат наляво или надясно, към Борлиен или към Рандонан. Неуправляемото „Моряче“ се натъкна на

скалите в северния край на острова и бе изхвърлено на плитчините с пробит корпус. Течението заплашваше да го отнесе всеки момент. Войниците взеха, каквото можаха, и скочиха на брега.

Притъмняваше. Вслушваха се в неуморния прибой, напомнящ артилерийска канонада. Толрам-Кетинет разбираше колко са уплашени хората му и реши да останат тук през кратката нощ, вместо да тръгнат към близкия град Кийвасиен.

В мрака наоколо цареше внезапната смърт. Дребни насекоми жужаха в ярките петънца светлина, струяща от главите им, крилцата на пеперуди блещукаха с вцепеняващи безжизнени очи, зениците на хищници гreeха като въгленчета. И през цялото време двете разклонения на реката се плъзгаха край камъните, понесли със стон фосфоресциращите си води през сънищата на уморените мъже.

Фрейър се издигна над облаците. Войниците се събудиха и станаха, заети да чешат телата си, нахапани навсякъде от комари. Толрам-Кетинет и Гортор-Ланстатет ги накараха да се размърдат поживо. Трябваше да се изкачат върху скалистия гръбнак на острова, за да огледат борлиенския бряг оттатък реката. Там се намираще Кийвасиен, най-западното пристанище на родината им Борлиен, родно място на легендарния мъдрец от древността Ярап-Ромбри.

Менящите се лилави оттенъци на светлината отначало не им позволиха да видят истината. Дълго се взираха в хлътналите покриви и опушените стени, преди да възкликнат в един глас:

— Градът е изгорял!

Фагорите от мусонните гори пак бяха разменили с рандонанските племена своите гърнета, пълни с вулумунвун, срещу полезни занаятчийски изделия. Великият дух отпрати словата си към племената. Рандонанците уловиха неколцина получовеци в короните на дърветата, вързаха ги за бамбукови кресла и поеха през джунглата, за да опожарят града. Нищо не бе оцеляло в пламъците. Никакви признаци на живот, освен печалните крясъци на птици. Войната продължаваше. Попадналите на парчето земя мъже си оставаха и нейни причинители, и нейни жертви.

Мълчаливо тръгнаха към южния край на острова и се спуснаха към пясъка, за да се отърват от гъстите тръни, задушавачи всяка педя земя по вътрешността.

Пред тях се простираше морето, синевата му се открояваше отвъд мътнокафявите струи на Кейсол. Дълги вълни се разбиваха в бяла пяна по стръмните брегове. На запад виждаха големия остров Пурич, разделящ Орловото море от Нармосетското. Иззад острова се показаха четири кораба — две караки и две каравели.

Сграбчил борлиенския флаг, който беше открил сред всякакви други държавни знамена в сандъците на „Морячето“, Толрам-Кетинет нагази в пяната, за да посрещне спасителите.

Диену Пашаратид стоеше с изострени сетива до фалшборда на „Златна дружба“, докато малката флотилия бавно напредваше към устието на Кейсол в търсене на безопасно място, където да пуснат котва. Пръстите ѝ стискаха силно релинга. Нищо друго не издаваше ликуването, зазвъняло в душата ѝ, когато подминаха остров Пурич и борлиенският бряг се очерта смътно в утринната мъгла.

Шест хиляди морски мили останаха зад тях, откакто поправиха корабите и напуснаха уютното заливче до нос Финдоуел. През това време Диену се бе посветила почти изцяло на общуването с Неживеещия бог. Безкрайната шир на океана я приближи повече от всякога до неговото невидимо, повсеместно присъствие. Тя се увери, че връзките ѝ с нейния съпруг Йо са прекъснати завинаги. Заповяда да го преместят на „Единство“, за да не ѝ се мярка пред очите. Разбира се, и в този случай постъпи като истинска сиборналка, без дори следа от враждебност. Отново беше свободна, за да се радва на живота и близостта си с бога.

Имаше чудесния ветрец, небето, океана... но защо когато опитваше да се потопи цялата във въодушевлението, така неочаквано я сграбчваше мъката? Не ѝ се вярваше да е от ревност към близостта, разцъфтяла (като плевел, повтаряше си Диену, като плевел) между свещеник-адмирал Оди Джесератабхар и бившия канцлер на Борлиен. Нито пък намираше в себе си дори мъждукаща искрица на влечение към Йо.

— Мисли за зимата! — напомни си гласно ускутската поговорка, чийто смисъл беше „Вледени надеждите си“.

Добре и общуването с Неживеещия, от което тя не би могла да се откаже, вече я изпълваше с объркване и недоволство. Сякаш

Неживеещия не бе оставил до себе си място за Диену Пашаратид. Въпреки благочестието ѝ богът оставаше равнодушен. Не го трогваха нито достойното ѝ поведение, нито нейното благоразумие.

Поне в това Властелинът на Църквата на страшния покой се оказа стъписващо подобен на Йо Пашаратид. И Диену трудно намираше утеха от гнетящите я мисли в нескончаемите, еднообразни мили на океана. Всичко, което би ѝ помогнало да се разсее, беше добре дошло. И щом борлиенският бряг се разкри пред погледа ѝ, тя се обърна рязко и извика на тръбача да изсвири сигнала „Добра вест“.

Скоро по фалшбордовете на четирите кораба се струпаха войници, жадни да зърнат за пръв път страната, която трябваше да завладеят и покорят.

Сред последните, качили се на палубата, беше Сартори-Ирвраш. Постоя малко на чист въздух, изтупваше дрехите си и вдишваше дълбоко, за да се отърве от фагорската воня. От косматото същество бе останала само горчивата миризма. И частичка ново знание.

След отплаването от Финдоуел „Златна дружба“ се насочи на югоизток през Понипотския залив и мина през Кадмерския пролив — най-тясната водна ивица между Хеспагорат и Кампанлат. Легендите често споменаваха тукашните земи. Според някои по тези места се бяха появили първите човеци, според други — някъде наоколо прозвучали първите думи от човешката реч. Това беше Понипот — или Понпт, за който принцеса Татро четеше в книжката с приказки, почти безлюдният Понипот, с едва мъждукащ живот в древните му градове, чиито имена още отекваха в паметта на хората — Поуачет, Прауош, Гал-Дундар на река Ейза.

След Понипот безветрието ги прикова край каменистите ридове на Рададо — високата пустиня, южния край на Преградните планини. Разправяха, че в този затънтен край нямало и един милион обитатели за разлика от над трите милиона на съседен Рандонан. Несъмнено тук човеците бяха по-малко от фагорите, защото Рададо представляваше западния край на извънредно дълъг миграционен път на фагорите, пресичащ целия Кампанлат. Към тази върховна цел косматите твари се стремяха през лятото на всяка Голяма година, за да извършват своите неразгадаеми ритуали или просто да клечат неподвижно и да гледат съсредоточено над Кадмерския пролив към Хеспагорат, в недостъпен за другите форми на живот унес.

Спокоен или разгорещен, Сартори-Ирвраш беше доволен от живота през мудните горещи дни на едва пъплещия кораб. Бе избягал от своите научни занимания в широкия свят. В здрачните часове се радваше на дългите смислени разговори с дамата, носеща и званието „свещеник-адмирал“ — Оди Джесератабхар. Сближиха се. Оди престана да си служи със сложно оплетените официални глаголни времена и вече се изразяваше по-простичко. Неволните докосвания в теснотията на каютите се превърнаха в желани, скъпоценни мигове. И двамата станаха разсъдливи, сдържани любовници. Дългата обиколка около Дивашкия континент беше и време за пътешествие на душите.

Седнали един до друг на палубата в този сякаш омагьосан, застинал въздух, двамата застаряващи влюбени, борлиенецът и ускутката, гледаха неподвижното море. Рададската пустиня се криеше в мараня. Откъм левия борд по-ясно се различаваше остров Глиат. Вдясно още три острова сякаш се плъзгаха по гърдта на водата като потопени планински върхове.

Оди Джесератабхар посочи натам.

— Почти успявам да си въобразя, че съзирам бреговете на Хеспагорат или по-точно земите, наричани Троса. Навсякъде можем да забележим свидетелства, че някога Хеспагорат и Кампанлат са били свързани от провлак, по-късно унищожен от някой силен земен трус. Ти какво мислиш, Сартори?

Той плъзна поглед по гърбицата на Глиат.

— Ако си позволим да вярваме на преданията, фагорите са се появили в Пеговин, далечна част от Хеспагорат, където живеели черните двуроги. Вероятно фагорите от Кампанлат все така идват в Рададо, защото още се надяват да намерят отново провлака, водещ към родната им земя.

— Ти виждал ли си черен фагор в Борлиен?

— Веднъж, беше пленник. — Сартори-Ирвраш вдиша дима на верониката. — Всеки континент си има свои, различаващи се животински видове. Ако някога е имало земен мост между континентите, бихме могли да очакваме, че игуаните от Хеспагорат ще се срещат и по бреговете на Рададо. Е, Оди, тук има ли игуани?

В прилив на вдъхновение тя каза:

— Мисля, че ги няма, защото хората са ги изстребили. Рададо е безплодна пустош, всичко живо служи за храна. Ами Глиат? Докато

трае това безветрие, имаме достатъчно свободно време. Защо не го използваме, за да увеличим човешкото знание? Ти и аз ще отидем до острова с лодка, да видим какво можем да открием там.

— Възможно ли е?

— Щом аз заповядам...

— А помниш ли как се разминахме за малко със смъртта в Залива на страданията?

— Тогава ме помисли за луда.

— Аз и сега мисля, че си луда.

Засмяха се и той стисна ръката й.

Свещеник-адмирал Джесератабхар повика боцмана. На няколко роби бяха дадени заповеди. Голямата лодка на кораба бе спусната на вода. Оди Джесератабхар и Сартори-Ирвраш седнаха на носа. Усилията на гребците ги пренесоха бързо през двете мили огледално море. Придружаваха ги дванадесет въоръжени с мускети войници, доволни да избягат замалко от твърде ограниченото пространство на омразния кораб.

Остров Глиат беше дълъг към седем-осем километра. Лодката спря до високите дюни в югоизточния край. Оставиха там часови и тръгнаха към вътрешността.

Игуани се препичаха по скалите. Не проявиха никакъв страх при появата на хората, затова няколко от опашатите влечуги бяха промушени с копия, за да внесат желано разнообразие в корабната кухня. Но тези твари бяха дребосъци в сравнение с гигантските черни игуани в Хеспагорат. Едва достигаха метър и половина. Бяха петнистокафяви. Дори раците, живеещи в симбиоза с тях, бяха малки и само с по осем крачета.

Тъкмо Сартори-Ирвраш и Оди Джесератабхар започнаха да тършуват под скалите за яйца на игуани и експедицията бе нападната. Четирима фагори изскочиха иззад укритието си и се втурнаха към хората с копия в ръце. Двурогите бяха с проскубана, сплъстена козина, под която личаха ребрата им.

Изненадата им помогна да убият двама войници и в устрема си почти изтикаха останалите до водата. Но опитните мъже се опомниха. Игуаните се пръснаха из процепите между камъните, чайките се разлетяха с писъци. Кратко преследване из скалния лабиринт и

схватката приключи. Фагорите бяха мъртви — освен една гилота, пощадена по заповед на Оди Джесератабхар.

Беше значително по-едра от другите и с гъста черна козина. Вързаха здраво ръцете ѝ зад гърба и я отведоха с лодката на „Златна дружба“.

Останали насаме, Оди и Сартори се прегръщаха, поздравявайки се с откриването на истината в прастарите предания за провлака, свързващ континентите. И се радваха, че оцеляха.

След още един ден мусоните задухаха и флотилията пак пое на изток. Отляво край тях се проточваше брегът на Рандонан в цялото си диво великолепие. Но Сартори-Ирвраш прекарваше почти цялото време под палубата изучаваше пленената гилота, която нарече Глиат.

Тя говореше само на чудат фагорски диалект. Сартори-Ирвраш не знаеше нито езика на двурогата раса, нито дори хурду, затова се наложи да общува с пленницата чрез преводач. Оди слезе в тесния тъмен трюм, за да види с какво се занимава той. Разсмя се.

— Защо си губиш времето с тази миризлива твар? Вече доказахме, че Рададо и Троса някога са били свързани. Неживеещия бог прояви благосклонността си към нас. Малката колония игуани на Глиат се състои от по-изостанала разновидност, откъсната от основната маса техни сродници на южния континент. А това същество, живяло с белите фагори, вероятно е някаква издънка на черната порода от Пеговин в Хеспагорат. Несъмнено са обречени да измрат на такъв малък остров.

Той поклати глава. Възхищаваше се на пъргавия ѝ ум, но забелязваше, че Оди е склонна да прибързва в заключенията си.

— Твърди, че тя и спътниците ѝ са единствените оживели от корабкрушение до острова през предишния сезон на мусоните.

— Очевидна лъжа! Фагорите не са мореплаватели. Нали ненавиждат водата.

— Били са роби на една галера от Троса.

Оди го погали по рамото.

— Слушай, Сартори, убедена съм, че можем да докажем връзката между континентите в миналото и само с един поглед в старите карти. На брега на Рададо има Пурпориан, а на брега на Троса — пристанище Поупвин. „Пууп“ означава „мост“ на чист олонецки,

както „пуп“ или „пу“ означават същото на местното наречие. Ключът към миналото е скрит в езика, ако човек знае как да го потърси.

Макар тя да се засмя, Сартори-Ирвраш се подразни от сиборналското ѝ високомерие.

— Мила, ако вонята ти пречи, по-добре да се върнеш на палубата.

— Скоро ще наближим Кийвасиен. Крайбрежен град. Както знаеш, „ас“ или „аз“ на чист олонецки е думата за море, а на понптийски диалект е „аш“.

С това последно учено самохвалство тя усмихнато и делово се качи към палубата.

На другия ден Сартори-Ирвраш с изненада установи, че Глиат е ранена. По дъските под нея жълтееше локва кръв. Попита я как е чрез преводача. Вторачи се напрегнато в нея, но не забеляза никаква проява на чувства, докато му отговаряше.

— Не, не е ранена. Казва, че се разгонвала. Имала менструално течение.

Лицето на преводача изрази погнусата му, но беше дребен служител и се въздържа да изрази мнението си за косматата твар.

Омразата на бившия канцлер към фагорите бе толкова силна (но и тя вече остана в миналото заедно с толкова други неща), че винаги пренебрегваше тяхната история, както и не си направи труда да научи езика им. Остави тези занимания на Джандол-Анганол с неговата извратена доверчивост към страшните същества. Обаче сексуалните навици на двурогите бяха прицел на мръснишки шегички, с лекота излизащи от устите дори на едва проходилите хлапета по матрасилските улици. Ученият си спомни, че женските фагори — нито хора, нито зверове — имат едновременно кървене от матката, преди да се разгонят и да са готови за зачеване. Може би точно споменът за чутите пошли подмятания му внуши, че миризмата на пленницата е станала още по-тежка днес.

Почеса се по бузата и попита:

— Тя каква дума използва за своя цикъл?

— Нарича го „тенхър“ на своя език. Да накарам ли някой да я измие с маркуч?

— По-добре я попитай колко чести са тези цикли.

Наложи се да подритнат вързаната гилота, преди да им отговори. Нейният дълъг розов език се мушна в едната ѝ ноздра. Накрая призна, че имала десет цикъла за една малка година. Сартори-Ирвраш кимна и се качи на палубата да подиша чист въздух. „Горката твар — помисли разсеяно. — Жалко, че не можем да живеем в мир с тях.“ Проблемите между хората и двурогите все щяха да стигнат принудително до някакво окончателно решение, по един или друг начин. Само че тогава той щеше да е отдавна мъртъв и забравен.

Мусонните ветрове ги тласкаха напред през цялата нощ, както и на другия ден, после и през втората нощ. Дъждът често толкова се усиливаше, че застаналите до релингите на „Златна дружба“ не различаваха останалите кораби. Излязоха от Кадмерския пролив. Прекосяваха сивеещото Нармосетско море с дългите му разпенени вълни. Сякаш целият свят бе покрит с вода.

През петата нощ ги връхлетя насрещна буря и караката едва не се изправи с носа нагоре. Стихията за миг отнесе от палубата всички незакрепени дреболии и мнозина се уплашиха, че корабът ще се преобърне. Моряците с присъщото им суеверие се примолеха на капитана да хвърлят зад борда пленената гилота, защото всекиму беше ясно, че фагорите носят лош късмет в океана. Капитанът се съгласи. Нямаше с какво друго да омилостиви бурята.

Въпреки късния час Сартори-Ирвраш не беше заспал. Никой не би могъл спокойно да се унесе в сънища при този свиреп вятър. Възпротиви се на решението на капитана. Но не бяха в настроение да слушат възраженията му. Като чужденец и той можеше да послужи за изкупителна жертва. Побърза да се скрие в каютата си, докато моряците извличаха Глиат от смрадния трюм, за да я хвърлят в побеснялата вода.

След не повече от час яростта на вятъра стихна. В предутринната мъждива светлина, когато вече забелязваха далечните очертания на Пурич, вече подухваше само малко по-силен бриз. На разсъмване видяха и другите три кораба, невредими като по чудо, при това съвсем наблизко. Неживеещия бог пак бе проявил добротата си. Скоро щяха да зърнат устието на Кейсол през виолетовите изпарения.

Но въпреки доброто начало на деня по линията на хоризонта като че се таеше неестествена тъма. Безброй делфини изпълваха водата около сиборналските кораби, стрелкаха се под самата повърхност.

Смесени ята от морски и земни птици кръжаха над мачтите. Не крещяха, но плясъкът на крилете им звучеше като порой без вода. Птиците не се пръснаха и когато сигналът „Добра вест“ отекна в брега.

Вятърът отслабна, тросовете се отпуснаха и биеха по мачтите. Четирите кораба се събраха и заедно доближиха сушата.

Диену вдигна пред дясното си око далекоглед и го насочи към вклинилата се между вълните пясъчна ивица. Преброи дузина мъже, застанали до водата. Единият нагази напред. В дните на мусонните ветрове корабите се движеха край брега на Рандонан. Но тук започваше Борлиен — територията на врага. Беше особено важно вестта за флотилията да не стигне с бързината на мълния до Отасол. Както в повечето военни кампании, изненадата беше сериозно преимущество.

С всяка минута ставаше по-светло. На „Златна дружба“ вдигнаха сигнални флагове, за да оповестят за опасността „Единство“, „Добра надежда“ и бялата каравела „Молитвата на Ваджабхар“.

Мъжът с широкопола шапка на главата джапаше в пяната. Зад него в устието на реката се виждаше полускрит корпус на кораб. Не биваше да забравят, че е възможно да се натъкнат на засада и при промяна в посоката на вятъра да се хванат в капана. Диену стоеше напрегнато до релинга на кварталдека. За миг ѝ се прииска неверният Йо да е до нея. Той винаги бързо намираще решение.

Навлезлият до коленете във вълните мъж вдигна флаг над главата си и го развя. Символите на Борлиен.

Диену заповяда на стрелците да заемат позиция по обрънатия към сушата борд.

Разстоянието намаляваше. Мъжът не пристъпваше към подълбокото. Размахваше самоуверено своя флаг. Тези побъркани борлиенци...

Диену обясни на капитана на стрелковата рота какво иска от него. Той отдаде чест и слезе на долната палуба. Войниците се подредиха по двама — единият се прицелваше с мускета, другият крепеше цевта.

— Огън! — извика капитанът.

След миг залп разкъса тишината.

Така започна битката при плитчините на Кийвасиен.

„Златна дружба“ беше достатъчно близо до Ханра Толрам-Кетинет, за да може той да види ясно лицата на войниците. Разбра, че се целеха в него.

А и знаците по платната вече му подсказаха, че има насреща си сиборналски кораби — учудващо далеч от северния континент. Питаше се дали неговият крал, всепризнат с умението си да се нагажда към обстоятелствата, е постигнал споразумение със сиборналците да се намесят в Западните войни на страната на Борлиен. Нямахше причина да предполага враждебни намерения, преди да види оръжията.

„Златна дружба“ се завъртя с борд към него, за да осигури на войниците най-добро положение за стрелба. Толрам-Кетинет прецени, че дълбоко газещият кораб не би могъл да напредне повече към брега. „Единство“ изпревари флагманската карака и се насочи вляво от генерала, в неприятна близост до източния край на остров Кийвасиен. Заповедите се носеха отчетливо над водата. Видя как моряците свиваха платната по гротмачтата и бизанмачтата на „Единство“.

Двата по-малки кораба напредваха вдясно от него. „Добра надежда“ още се бореше с широката ивица кафява вода откъм западното разклонение на Кейсол, а „Молитвата на Ваджабхар“ вече отмина речния ръкав. Всъщност намираще се почти точно зад гърбовете на борлиенците, макар и още далеч от острова. Толрам-Кетинет виждаше проблясъците по стоманените цеви на пушките навсякъде, освен на борда на „Добра надежда“.

Чу заповедта за стрелба. Пусна флага, извъртя се и се гмурна във водата, заплува с всички сили обратно към пясъка.

Гортор-Ланстатет вече бе заповядал на своите войници да отвърнат на огъня, за да прикрият генерала. Накара ги да залегнат зад стърчащите от пясъка шистени плочи. Половината мускети бяха насочени към флагманския кораб, другата половина — към бялата каравела, която бързо скъсяваше разстоянието, насочила се право към тяхната позиция. Лейтенантът имаше подръка чудесен стрелец с арбалет. Заповяда му с още един войник да пригответ стрели със запалени върхове.

Оловните топчета плющяха силно по водата около генерала. Той излизаше на повърхността колкото можеше по-рядко, за да си поема въздух. Долавяше движенията на кръжащите наблизоделфини, но нито едно животно не се опита да му попречи.

Изведнъж стрелбата спря. Толрам-Кетинет изскочи над вълните и се огледа назад. Бялата каравела с грамадния символ на Великото колело на платната се бе напъхала твърде безразсъдно между него и „Златна дружба“. Войниците от Шивенинк, струпали се на горната палуба, бяха готови да обстрелват защитниците на брега.

Вълните се разбиваха над главата му. Брегът му се стори неочаквано стръмен. Толрам-Кетинет се вкопчи в някакво коренище и се издърпа сред храстите, пропълзя два-три метра навътре и замря. Дишаше тежко, притиснал лице в кафявия пясък. Беше невредим.

В съзнанието му изплува споменът за прекрасното лице на кралица Мирдем-Ингала. Тя му говореше сдържано и сериозно. Припомни си движенията на устните ѝ. Да, биваше го да оцелява. И сега щеше да се пребори с опасността — заради нея.

Признаваше пред себе си, че не е особено умен и изобретателен. Не биваше да го правят генерал. Не притежаваше вродената способност да ръководи хората, каквато имаше Ланстатет. И все пак...

Откакто в Орделей научи за посланието от кралицата на кралиците (която за пръв път се обръщаше лично към него, пък макар и да чу думите ѝ от друг), непрекъснато размишляваше за решението на краля да се разведе с нея. Верността му към короната се раздвои. Естествено, разбираше династичните нужди, подтикнали Джандол-Анганол към тази постъпка, но въпреки това отношението му към краля се промени. Преди си повтаряше, че влечението му към кралицата се равнява на държавна измяна. Но след прогонването ѝ положението вече беше коренно различно. Не можеше и дума да става за измяна. Нито трябваше да се съобразява с верността си към един крал, пратил го от ревност на сигурна смърт в рандонанските джунгли. Толрам-Кетинет се надигна и побягна към обкръжения бряг при Гортор-Ланстатет.

Неговите борлиенски войници го посрещнаха с радостни викове, когато се хвърли по корем сред тях. Прегърна за миг най-близките и надникна към морето зад несигурната защита на крехкия камък.

Само за минута-две разположението на силите се бе променило драматично. „Златна дружба“ сви платна и спусна котви от носа и кърмата. Намираще се на не повече от двеста метра пред тях. Сполучлив изстрел с арбалета бе подпалил част от бушприта заедно с фокмачтата. Моряците хвърляха кофи морска вода по пожара, а в това време две големи лодки, пълни с войници, вече се отдалечаваха от кораба. Толрам-Кетинет дори не подозираше, че в едната беше самата Оди Джесератабхар, а настоялият да я придружи Сартори-Ирвраш се свиваше доста позорно в краката ѝ.

Отляво „Единство“ почти бе достигнал острова и войниците скачаха направо в плитчините, за да тръгнат решително към брега. Още по-наблизо „Молитвата на Ваджабхар“ бе заседнал в пясъка, а неговата претоварена с войници лодка напредваше тромаво. Точно тя се оказа най-подходящата мишена в момента и честата стрелба от брега причиняваше незначителни загуби на враговете.

Само „Добра надежда“ оставаше на предишното място. Корабът бе хванат като с клещи в напора на Кейсол и едва се задържаше с изопнати до скъсване платна. Засега с нищо не можеше да допринесе в сражението.

— Тези май си мислят, че имат насреща си целия гарнизон на Кийвасиен — подхвърли Гортор-Ланстатет.

— Да, онези нещастници щяха да са ни от полза, ако не се бяха оставили да ги изколят. Стоим ли тук, ще ни сполети същата участ — отвърна Толрам-Кетинет.

Дори за миг не си представяха, че тринадесет мъже, при това не особено добре въоръжени, могат да отблъснат войниците от четири препълнени лодки, и то с по-съвършени пушки от техните.

Тогава морето се надигна, водите му сякаш се разтвориха и изригнаха рибите асатаси.

От единия до другия край на Орловото море асатасите летяха към брега като къси копия.

Рибарите, познаващи добре морето, бяха определили този и следващия ден за празници и гуляи. През вековете на Голямото лято този повод за препиване се появяваше само веднъж през всяка малка година — в самото начало на лятото. В Отасол до водата бяха проснати

платнища. В Гравабагалиниен любимите на кралицата същества я бяха предупредили да стои далеч от смъртно опасния бряг. И което за познавачите беше чакано с нетърпение изобилие, за невежите се превърна в гибелен дъжд.

От далечни места в открития океан неизброими ята асатаси се насочиха към сушата. През Голямото лято техните миграционни пътища опасваха всички водни пространства на планетата. Обитаваха незнайните за хората води на Бурното море. Но достигнеха ли зрялост, ятата започваха дългия си път на изток, срещу посоката на океанските течения. Накрая минаваха през тесния Кадмерски пролив.

По принуда тук асатасите се събираха нагъсто. Тази неизбежна близост на ятата заедно с началото на мусонния сезон в Нармосетско море променяше рязко поведението им. Дългото, мудро плаване, привидно безцелно, изведнъж се превръщаше в бясна надпревара — и тя беше предопределена да завърши в смъртен полет.

Но за да се случи това, за да настъпят часовете на масова гибел по хилядите километри на бреговата линия, беше необходимо въздействието на още един фактор — достатъчната сила на приливната вълна.

През дългите зимни столетия в моретата на Хеликония почти нямаше приливи и отливи. След като планетата преминеше точката в орбитата си, най-отдалечена от Фрейър, влиянието на гигантската звезда отново се засилваше. Чудовищната ѝ маса все по-настойчиво придърпваше окованата в лед Хеликония към себе си заедно с моретата. До периастрона, точката на най-голямо сближаване, оставаха само 118 земни години и гравитационното въздействие върху океана беше значително. Сега настъпи денят от малката година, когато притеглянето на Фрейър и Баталикс действаше в една посока. Силата на прилива надвишаваше с шестдесет процента средната за зимните векове.

Тесните морета между Хеспагорат и Кампанлат и силното западно течение тласкаха приливните вълни да връхлитат брега с изненадваща сила и бързина. И понесени от водната стихия към сушата, ятата асатаси се изстреляха.

Корабите от сиборналската флотилия изведнъж се озоваха без сантиметър вода под киловете, а после ги блъсна свирепо приливът, набъбнал от морето без предупреждение. И преди моряците да

осъзнаят какво ги сполетя, настигна ги и смъртният полет на асатасите.

Те са некрогенни риби, по-точно рибогущери. При съзряването си достигат на дължина почти половин метър. Имат две големи, многофасетъчни очи. Но основният им отличителен белег е дългият костен шип, продължаващ в костен череп. При смъртния си полет асатасите достигат скорост, достатъчна шипът им да пронизва човек в сърцето.

При Кийвасиен ятата им излетяха във въздуха на стотина метра пред „Златна дружба“. Бяха толкова нагъсто, че носещите се ниско над водата и достигналите петнайсетина метра височина образуваха плътно тяло от свистящи рибогущери. Блестяха като милиони остриета. Самият въздух се превърна в гигантски меч.

Набучиха се в корпуса на флагманския кораб открай докрай. Всеки стоящ на палубата бе ударен. Откъм открито море бордът на „Златна дружба“ приличаше на четка заради заседналите с шиповете си твари. Същото се случи и на другите три кораба. Но най-зле пострадаха лодките, вече залети с вода от прилива. Всички бяха ранени, някои умряха мигновено. Надупчените лодки потънаха.

Писъците на болка и ужас заглъхнаха във врявата на птиците, спускащи се устремно да сграбчат храната си направо от въздуха.

Първият напор на асатасите продължи цели две минути.

Само хората на Толрам-Кетинет оцеляха без дракотина. Грамадната вълна се стовари отгоре им, затова още лежах в полусвяст, докато асатасите прелитаха над тях.

Когато страшният природен обстрел спря, мъжете надигнаха глави да огледат околния хаос. Сиборналските войници се мъчеха да избягат от водата, но едри хищни риби вече се събираха край тях. „Добра надежда“ изглеждаше неуправляема, носеше се безпомощно към морето с пречупена гротмачта. Пожарът неудържимо поглъщаше мачтите и платната на „Златна дружба“. Навсякъде по камънаците и под дърветата се виждаха смазани и натрошени от удара риби. Много асатаси се бяха заклецили с шиповете си в стволове и клони или в процепи между скалите. Смъртният полет бе пренесъл голяма част от тях навътре в сушата. Мрачните джунгли, надвесени над устието на Кейсол, сега гъмжаха от рибогущери, чиито трупове щяха да изгният още преди залеза на Баталикс.

Поведението на асатасите през този сезон от малката година съвсем не беше извратен каприз на природата. По-скоро доказваше колко разнообразни могат да бъдат средствата, чрез които различните видове се възпроизвеждат и съхраняват. Подобно на иначе напълно различните от тях двуйелки, йелки и гунаду, обитаващи ледените полета на Кампанлат през зимата, асатасите бяха некрогени и раждаха следващото поколение само с цената на собствената си смърт.

Тези рибогущери бяха хермафродити. Твърде примитивното устройство на организма не им позволяваше да развият нормален начин за възпроизводство, затова зрелите екземпляри трябваше да се самоунищожат, за да продължат рода. Зародишите набъбнаха в стените на червата им и се превръщаха в приличащи на конци личинки. Защитени от тъканите на родителя, те оцеляваха при удара след смъртния полет и се хранеха с разлагащия се труп.

Прояждаха си изход към външния свят. Личинките израстваха в ларви с крака, напомнящи миниатюрни игуани. През есента на малката година дребните създания, дотогава приковани на сушата, се връщаха към необятното породило ги море и изчезваха в него безследно като песъчинки, за да подхванат отначало жизнения цикъл на асатасите.

Нечаканият обрат беше толкова стъписващ, че Толрам-Кетинет и Ланстатет се изправиха в цял ръст, за да обходят с поглед полесражението. Великанската вълна, заляла целия бряг, се оказа само предвестник на мощния прилив, който затрудняваше още повече оцелелите сиборналски войници да излязат на сушата.

Първата вълна бе нахлула и дълбоко в устието на Кейсол. Изчерпалите силата си води сега се завръщаха, повлекли черна мътилка в морската синева. Толрам-Кетинет забеляза зловещо явление — реката носеше множество трупове, придружени от кряскащи морски птици. Генералът се досети, че вижда изкланите защитници на град Кийвасиен на път към своя безкраен гроб в океана.

Надигналата се вода преобърна голямата лодка на „Златна дружба“. Онези, които не останаха достатъчно дълго под повърхността, се изправиха срещу плътния облак от рибогущери.

Сартори-Ирвраш се мяташе във вълните заедно с ранените, сред които скоро откри Оди Джесератабхар. Едната й буза беше разкъсана и

шипът на рибогуцер се бе забил отзад във врата ѝ. Едри чайки вече нападаха отгоре ранените. Сартори-Ирвраш установи, че изобщо не е пострадал. С немалко усилия се добра до Оди, вдигна я на ръце и закрачи тежко към брега. Трябваше да преодолява съпротивата и на бързо прииждащото море.

Лицето му беше близо до голямото фасетъчно око на съществото, забило се в шията на Оди.

— Но как човечеството да издигне преградни стени пред природата, когато тя постоянно ги залива и събаря, безразлична какви опасности е понесла със себе си? — говореше си бившият канцлер. — Ето колко струваш и ти, Акханаба, плужек такъв!

Едва успяваше да държи над водата главата на изпадналата в несвяст Оди. На броени метри от себе си виждаше тясната пясъчна ивица, но и приливът бързо се надигаше към лицето му. Извика от уплаха и тогава видя на пясъка мъж, приличащ на Толрам-Кетинет, омразния за Джандол-Анганол генерал.

А в това време Толрам-Кетинет и Гортор-Ланстатет наблюдаваха внимателно сиборналския кораб „Молитвата на Ваджабхар“, заседнал съвсем близо до тях. Връщащата се от Кейсол вода отново му позволи да изплава. Без да се броят асатасите, заболи се нагъсто в единия борд, корабът беше невредим. Уплашеният до сливане екипаж скачаше на брега и търсеше скривалища из храсталаците.

— Гортор, този кораб сам ни падна в ръцете. Какво ще кажеш?

— Не съм моряк, но откъм брега подухва добър ветрец.

Генералът се обърна към войниците:

— Мъже, вие сте най-храбрите ми бойни другари. Покажете, че никому от вас не липсва смелост. Дори един да бе трепнал миг, всички щяхме да намерим смъртта си тук. Няма кой да ни помогне в Кийвасиен, значи сме принудени да отплаваме покрай брега. Ще присвоим ей онази бяла каравела. Тя е дар от съдбата, но може би ще се наложи да си го вземем с оръжие в ръце. Бъдете нащрек и ме следвайте!

Докато тичаше по пясъка начело на войниците, едва не връхлетя върху някакъв мъж с окаян вид, който носеше жена на ръце и се опитваше да излезе от водата. Човекът го извика по име.

— Ханра, помогни ми!

Генералът с изумление разпозна канцлера на Борлиен, но после му хрумна, че може би среща още някой измамен от Джандол-Анганол...

Даде знак на хората си да спрат. Ланстатет издърпа Сартори-Ирвраш от упоритата прегръдка на морето, двама войници подхванаха жената. Тя стенеше и като че започваше да се опомня. Всички отново се втурнаха към „Молитвата на Ваджабхар“.

Екипажът и войниците на кораба от Шивенинк бяха дали немалко жертви. Ранените вече се намираха на острова. Около такелажа се стрелкаха птици и отмъкваха заседналите там асатаси. На борда оставаха шепа войници с двама-трима офицери, но не бяха особено настроени за отпор. И без това Толрам-Кетинет и отрядът му не им оставиха време за размисъл и подготовка. Обезсърчените противници се предадоха и бяха изритани от кораба. Гортор-Ланстатет прати трима да огледат трюмовете и да изгонят всеки, когото намерят. Само няколко минути след като завзеха каравелата, вече бяха готови да отплават.

Осем войници напрегнаха мускули и забутаха кораба. Корпусът му се завъртя бавно и вятърът изду платната, макар да бяха разкъсани от рибогущерите.

— Качвайте се! Качвайте се! — викаше настойчиво Толрам-Кетинет.

— Мразя корабите — промърмори Гортор-Ланстатет.

Падна на колене и вдигна ръце над главата си в молитва. Мощен трясък заглуши думите му и водни пръски окъпаха всички на палубата.

На „Златна дружба“ забелязаха нападението. Един канонир ги обстреля с оръдие от най-много двеста метра.

„Молитвата на Ваджабхар“ се плъзна мудро изпод надвисналите клони на джунглата и бе подхванат от по-силен вятър. Без да чакат заповед, двама борлиенски стрелци скочиха на оръдейната палуба и завъртяха един голям колесен мускет към врага. Успяха да стрелят само веднъж по „Златна дружба“, после ъгълът между корабите стана толкова остър, че вече нямаше как да насочат оръдието към флагмана.

Оръдейниците на „Златна дружба“ се сблъскаха със същия проблем. Още едно гуле се пръсна в храстите на острова и обстрелът бе прекратен. Осмината се покатериха по въжетата и весело закрепяха на палубата, докато „Молитвата“ набираше скорост.

Плътната зеленина на острова се плъзгаше край левия борд. Дърветата гъмжаха от крилати любители на мърша, поглъщащи стръвно асатасите, а наоколо свирепо бръмчаха обезпокоените стършели и пчели. „Молитвата“ щеше да доближи ускутския кораб „Единство“, чийто нос още беше затънал в пясъка.

— Можете ли да го пръснете, когато минем край него? — с все сила викна Гортор-Ланстатет към оръдейната палуба.

Стрелците се втурнаха към отсрещния борд, вдигнаха капака на бойницата и заредиха неудобното за обслужване оръдие. Но вече се движеха твърде бързо, за да успеят, преди да са се разминали с другия кораб.

Изпадналият в немилост Йо Пашаратид беше един от избягалите от „Единство“, за да се спасят в гъстата джунгла от смъртния полет. Скочи пръв. Постъпката му се дължеше на пресметливост, а не на паника.

Единствен той сред сиборналците от флотилията бе идвал и преди в Кийвасиен. Тогава още беше посланик на Сиборнал в борлиенския кралски двор. Никак не харесваше това място, но бе намислил да се снабди тук с припаси, за да разнообрази малко досадните и оскъдни корабни порции. Каза си, че и да изчезне за два часа, при този хаос и уплаха едва ли някой щеше да забележи.

Но видът на обгорелите руини на града го накара да се откаже от намерението си. Върна се навреме, за да види как „Молитвата на Ваджабхар“ се плъзна недалеч от неговия кораб, а Ханра Толрам-Кетинет, любимецът на кралицата на кралиците, стоеше гордо изпъчен на кварталдека.

Йо Пашаратид не се ръководеше в постъпките си изцяло от себични подбуди, но в този миг и ревността му изигра някаква роля. Втурна се напред и трескаво започна да събира своите подчинени, клечащи страхливо в храстите. Подгони ги обратно към „Единство“. Приливната вълна бе забила техния кораб в пясъчните плитчини, без да го повреди.

С помощта на весла и пръти успяха да отблъснат караката от брега. Вдигнаха платната и след малко бушпритът вече сочеше открито море.

Издигнаха сигнални флагове, за да известят, че „Единство“ преследва пиратите, отнели им скъпоценната каравела. Съобщението

бе предназначено за очите на Диену Пашаратид на флагмана „Златна дружба“. Но тя нямаше да го види. Диену беше сред първите жертви от смъртния полет на асатасите.

Едва когато напуснаха залива и вятърът в платната бавно ги тласкаше срещу тукашното океанско течение, Толрам-Кетинет и Сартори-Ирвраш можаха да се прегърнат.

Набързо споделиха един с друг преживелиците си и генералът заключи:

— Нямам с какво да се гордея. Войник съм и не бива да се оплаквам, че са ме пратили някъде против желанието ми. Но командвах армията си така, че я загубих, без дори да влезем в сражение. Този позор ще тегне над мен до края на дните ми. Рандонан просто поглъща хората.

Бившият канцлер помълча, преди да отвърне.

— Радвам се, че пътешествах, макар и плановете ми да не бяха такива. Сиборналците се опитаха да ме използват, но пък намерих нещо ценно. Дори повече от ценно.

Обърна се и посочи Оди Джесератабхар, чиято рана бе превързана и сега тя седеше на палубата, затворила очи и заслушана в разговора на двамата мъже.

— Ханра, аз вече остарявам, а любовта на старците винаги е смешна за младоци като тебе. Не, не отричай — засмя се Сартори-Ирвраш. — Научих и още нещо. За пръв път в живота си осъзнавам какъв късмет имат нашите поколения, защото живеят във вековете на Голямата година, когато властват жегите. Как ли са преживели зимата нашите праотци? Колелото ще се завърти и отново ще настъпят студовете. Каква зловеща съдба е да се родиш, когато Фрейър свети безсилно в небето, и да не познаваш никакъв друг живот. В някои земи на Сиборнал хората изобщо не виждат Фрейър през зимните столетия.

Младият генерал сви рамене.

— Както им отреди случайността.

— Но този гигантски размах на растежа и разрухата... Вероятно грешките ни се коренят в представата, че сме нещо отделно от природата. Е, аз отдавна знам, че подобни разсъждения не те привличат. Но съм длъжен да ти кажа, че намерих отговора на един отдавнашен въпрос и той има такова неизмеримо значение...

Запъна се и потри разсеяно мокрите си бакенбарди. Усмивнатият Толрам-Кетинет го подкани да продължи.

— Вярвам, че стигнах до прозрение, недостъпно досега за когото и да било. Тази дама ме дари с вдъхновение. Трябва да отида в Пановал или в Олдорандо, за да изложа мислите си пред висшите сановници на Свещената пановалска империя. Несъмнено ще бъда възнаграден, така Оди и аз ще можем да живеем без излишни грижи.

Генералът се вторачи в очите му.

— Мисли, за които да ти платят?! Сигурно наистина са твърде важни.

Това момче е доста глупаво, винаги съм знаел това, каза си бившият канцлер, но не устоя на изкушението да изложи идеите си.

— Разбираш ли — подхвана Сартори-Ирвраш толкова тихо, че гласът му едва се чуваше през плющенето на платната, — за разлика от бившия си господар аз никога не съм могъл да понасям двурогата раса. Това бе и основната причина за раздорите помежду ни. Моите мисли, моето прозрение дава тежък довод срещу търпимостта към фагорите. Затова и ще бъда възнаграден в пълно съответствие с указите, издадени от властниците на Пановал.

Оди Джесератабхар се надигна от платнения стол, хвана любимия си под ръка и се обърна към Толрам-Кетинет и Ланстатет, току-що присъединил се към тях.

— Може би не знаете, но крал Джандол-Анганол е унищожил труда на целия живот на своя канцлер — неговата „Азбука на историята и природата“. Това е непростимо престъпление. Прозрението му, както той скромно го нарича, ще бъде неговото отмъщение срещу Джандол-Анганол и вероятно ще позволи на двама ни да работим заедно за възстановяването на „Азбуката“.

Ланстатет се озъби:

— Госпожо, вие сте от враговете, посветили се на гибелта на нашата родина. Би трябвало да ви хвърлим окована в трюма.

— Това остана в миналото — възрази с достойнство Сартори-Ирвраш. — Сега сме само бродещи учени... при това бездомни.

— Значи, бродещи учени... — На генерала всичко това му дойде до гуша и затова зададе по-практичен въпрос: — А как смятате да стигнете до Пановал?

— Ще се задоволя и с Олдорандо. По-наблизо е и се надявам да изпреваря краля, ако вече не е там, за да му причиня възможно най-големи неприятности, преди да се ожени за своята принцеса-мадийка. Ханра, ти също не си му приятел, затова си най-подходящият човек да ме придружи дотам.

— Отивам в Гравабагалиниен — мрачно отсече Толрам-Кетинет, — ако това корито не потъне дотогава и ако враговете не ни настигнат.

Всички се озърнаха. „Молитвата на Ваджабхар“ вече се намираще в открито море и мъчително напредваше на изток, следвайки очертанията на брега. „Единство“ също излезе от Кийвасиенския залив, но беше далеч зад тях. Засега нямаше непосредствена опасност да бъдат нападнати от преследвачите си.

— В Гравабагалиниен ще можеш да се видиш със сестра си Май — каза Сартори-Ирвраш на генерала, който се усмихна, но премълча.

По-късно през деня забелязаха в далечината и „Добра надежда“, впуснала се в гонитбата с набързо приспособена гротмачта. Двата кораба се загубиха в сенките на буреносните облаци, надвиснали от запад, с обагрени в медночервено краища. Под тях беззвучно се забиваха мълнии.

Втора вълна от асатаси изригна от морето като разперило се крило и полетя към сушата. „Молитвата“ беше на безопасно разстояние от брега и не можеше да пострада. Само няколко рибогущера се стрелнаха край кораба. Всички наблюдаваха спокойно явлението, което сутринта ги бе вцепенило от изумление. Все така пълзяха към Гравабагалиниен. Падна мрак, вече разтърсван от гръмотевици, а по брега се виждаха светлини — местните хора пируваха с изскочилата от морето благодат.

А към дървения дворец, където сега живееше кралицата на кралиците, приближаваше труп на човек.

Робайдей-Анганол бе се промъкнал на кораб, плаващ от Матрасил за Отасол, за да изпревари баща си. Където и да отиваше, той ходеше особено припряно, винаги хвърляше по някой поглед зад гърба си. Дори не подозираше каква прилика с неговия баща му придаваше този вид на преследван човек. Сам той се смяташе за преследвач. Умът му изгаряше от кроежи как да отмъсти на баща си.

Щом се добра до Отасол, вместо да отиде в подземния дворец, където щеше да се настани кралят, Робайдей посети стар приятел на Сартори-Ирвраш — анатома Бардол Кара-Бансити. Но двойновиждащият не бе доброжелателно настроен нито към Джандол-Анганол, нито към неговия чудат син.

В дома му гостуваха членове на научното дружество от Валгос. Затова предложи на Робайдей подслон в къщата си на брега, близо до пристанището, и увери младежа, че там някакво момиче щяло да се погрижи за нуждите му.

Интересът на Робайдей към жените се събуждаше рядко. Въпреки това веднага установи, че младата жена в къщата до пристанището го привлича с дългата си кестенява коса и загадъчната си властност, сякаш тя знаеше недостъпна за никой друг тайна.

Представяше се с името Мети, но младежът я помнеше. Бе ѝ се радвал понякога в Матрасил. А нейната майка бе помогнала на баща му, когато се връщаше ранен от косгатската битка. Истинското ѝ име беше Абати.

Тя не го позна. Несъмнено тази млада дама имаше немало любовници. Отначало и Робайдей не ѝ разкри кой е. Безучастно я остави тя да търси подход към него. За да му направи впечатление, момичето му разказа за скандалните си връзки с издигнати сиборналци от посолството в Матрасил. Той се взираше в изражението на лицето ѝ и размишляваше колко се различава нейната представа за света от неговата, като че всичко опираше само до потайно, мръсничко шушукане и удари с нож в гърба.

— Не можеш да ме познаеш, защото напоследък съм неузнаваем, но имаше дни, когато ресниците ти не тежаха толкова от мазила, а с тебе бяхме близки като езика и зъбите...

Тогавя тя произнесе името му и го прегърна с престорена радост.

По-късно му обясняваше колко благодарна била на своята майка, че я научила как да се държи с мъжете, и затова редовно ѝ изпращала пари. Вече придобивала вкус само към високопоставените и могъщите. Заяви, че била безсрамно съблазнена от Кара-Бансити, но можела да се надява на по-добър живот. Пак го целуна.

Пусна чарфрала си да се свлече, за да открие бледите ѝ крака. Склонен да съзира само жестокото в живота, Робайдей я виждаше като коварна паяжина, но охотно влезе в клопката. После лежаха един до

друг и се целуваха, Абати се смееше с приятния си глас. Той я обичаше и мразеше.

Волята му крещеше безумно да бърза към Олдорандо, но Робайдей остана при нея още един ден. И пак я мразеше и обичаше.

Втора вечер с нея в къщата. Струваше му се, че дори историята ще спре, ако той остане тук завинаги. Тя отново пусна чудесната си коса и вдигна полата си, за да седне върху него на дивана.

Прегърнаха се. Любиха се. Тя беше неизчерпаем извор на наслаждение. Абати тъкмо започна да го разсъблича, за да се заемат с удоволствията по-сериозно и задълго, но някой заблъска по вратата на къщата. И двамата се сепнаха.

Още по-тежки удари. Резето изхвъркна и вратата зейна, вътре нахлу як младеж в типичните нелепи дрехи на димариамците. Беше Див Мунтрас, устремил се като разярен бик към любовта.

— Абати! — извика той.

Отвърна му само нейният писък.

След самотното си плаване до Отасол Див усърдно разпитваше и накрая откри къде беше Абати. Разпродаде всичките си вещи освен магическия часовник, откраднат от Билиш. Бе го скътал на сигурно място в пояса си. И тук, в края на дългия път, откри момичето, обсебило мислите му, откакто се изтягаше сладострастно с баща му върху палубата на „Дамата на Лордриярдри“. Но я завари легнала с друг мъж.

Лицето му се разкриви от неудържим бяс. Вдигна свитите си юмруци, изрева и скочи към тях.

Робайдей мигновено се изправи на дивана, опрял гръб до стената. Лицето му се зачерви гневно от нетърпимата наглост. Този простак си позволяваше да вика на един кралски син, и то в такъв момент! В пояса му бе затъкнат кинжал, изработен от фагорски рог — опасно двуостро оръжие. Сграбчи дръжката.

Див още повече се разяри, щом видя острието. Ей сега щеше да му даде да се разбере на този кльоцав нещастник, на това нищожество!

Абати му крещеше, но той не я чуваше. След миг тя застина, закрила с длани хубавата си уста, облещена от ужас. Това хареса на Див. Скоро щеше да дойде и нейният ред.

Скочи с цялата си мощ към дивана. Върхът на кинжала се заби точно под ребрата му и остърга най-долното, когато проникна в плътта. От напора на Див острието се заби до дръжката, разреза далака и стомаха му. Ножът се пречупи в ръката на Робайдей.

Озадаченият Див изпъшка. Кръвта му плисна по стената, той се свлече по нея към пода.

Разяреният Робайдей не обръщаше внимание на плачещото момиче. Намери двама мъже, които го отърваха от трупа — просто го хвърлиха в река Такиса.

Робайдей избяга от града, сякаш го гонеше глутница прегладнели кучета. Никога не се върна в онази стая, при момичето. Имаше среща с участта си, която бе на път да забрави — в Олдорандо. Неспирно хлипаше и ругаеше по пътя.

Понесено от течението, тялото на Див Мунтрас заплува между корабите към устието на реката. Никой не го забеляза, защото повечето хора, дори робите, увлечено се занимаваха с празничното пържене на безбройните асатаси. По някоя риба отделяше малко време на подутия труп, който накрая попадна в пастта на морето, за да стане част от движението на водата в западна посока, към Гравабагалиниен.

Тази вечер, след залеза, обикновените хора слязоха към борлиенските брегове. Подтикваше ги желанието да празнуват и да изкажат благодарността си. Във всички страни край малките морета — Рандонан, Трибриат, Искаханди, Димариам, Троса — се сбираха подобни тълпи.

Тук свършваше годишният пир, осигурен от асатасите. Сега беше време да поспрат до водата и да отдадат възхвала за изобилието на духа, обитаващ океана.

Жените пееха и танцуваха на брега, а техните мъже нагазиха в плиткото, понесли малки лодчици, направени от листа, в които горяха къси свещи с приятен аромат.

Навсякъде със спускането на мрака отплаваха цели флотилии от свити листа. Някои дълго се носеха по вълните с мъждукащите си пламъчета и може би напомняха на суеверните за шепнещите и наставляващите духове, затворени в своята вечна тъма. Отделни

лодчици стигнаха навътре в открито море, преди светлинките им да угаснат.

XVIII

ЧУДОВИЩАТА ОТ ДЪЛБИНИТЕ

Всеки пътуващ към Гравабагалиниен можеше още отдалеч да види дървения дворец, където бе подслонена кралицата. Приличаше на играчка, захвърлена върху пясъка.

Според преданията в местността обитаваха духове. В далечното минало на мястото на дървената постройка се издигала крепост, но била разрушена след епична битка.

Само че никой не знаеше какви армии и защо са се сражавали тук. Известно бе единствено, че твърде много войници загинали и били погребани в плитките окопи, където ги настигнала смъртта. А техните сенки, откъснати от подходящите си земни октави, още се явяваха в Гравабагалиниен, поне според мълвата.

Както и да е било в древността, несъмнено сега тук се разиграваше друга трагедия. Защото бе дошло времето, когато крал Джандол-Анганол пристигна с два кораба, натоварени с войници и фагори, с Есомбер и Кара-Бансити до себе си, за да се разведе с кралицата.

Мирдем-Ингала се подчини накрая и прие развода. В двореца се изпи много вино, бяха задоволени и други страсти. А Алам Есомбер, посланикът на Ц'саря, проникна в покоите на кралицата броени часове след като стана свидетел на церемонията по разтрогването на брака. После пристигна вестта, че Симода Тал е била убита в далечно Олдорандо. Скръбната новина бе съобщена на краля още щом първите лъчи на Баталикс оцветиха в жълто олющените външни стени на крехкото здание.

Сега в действията на хора и фагори се усещаше някаква неизбежност, защото събитията доближаваха критичната точка, когато дори основните участници в тях щяха да бъдат повлечени безпомощно — същински комети, потъващи в непрогледния мрак.

С прегракнал от мъка глас крал Джандол-Анганол изливаше душата си пред Акханаба и скубеше кичури от косата и брадата си.

— О, Велики, твоят слуга се простира ничком пред тебе! По твоя воля ме сполетяха беди. Ти пожела моите армии да претърпят разгром. Ти реши, че моят син трябва да ме изхвърли от сърцето си. Ти бе причината да се разделя с любимата си кралица Мирдем-Ингала. Сега допусна да убият и бъдещата ми невеста... Но какво още ще трябва да изтърпя в Твое име? Нека поне народът ми не страда. Приеми моята мъка, о, Всемогъщи, като предостатъчна изкупителна жертва!

Когато се надигна и понечи да облече туниката си, бледоликият и суров Абстрог-Атенат подхвърли равнодушно:

— Вярно е, че армията загуби войната в Рандонан. Но нали всички цивилизовани държави са заобиколени от варварски племена и винаги претърпяват поражение, щом пожелаят да ги усмирят. Редно е да отидем при тях не със силата на меча, а с Божието слово на уста.

— Свещенико, верските походи са отредени на Пановал, а не на бедна страна като нашата — сопна се кралят.

Нагласи плата на туниката върху пресните рани на гърба си и напипа в джоба часовника с трите прозорчета, който взе от Кара-Бансити в Отасол. И сега вярваше, че тази вещ е предвестник на нови злини.

Абстрог-Атенат се поклони така, че камшикът в ръката му помете пода.

— Поне бихме могли да заслужим снизхождението на Всемогъщия, като се придържаме към човешкото и се отречем от нечовешкото.

Във внезапен пристъп на ярост Джандол-Анганол го удари по бузата с опакото на дланта си.

— Ти си гледай Божите дела, а грижите за страната остави на мен!

Твърде добре знаеше какво иска от него свещеникът. Пак му напомняше да прочисти Борлиен от фагорите.

С незакопчана туника, попиваща кръвта от последното бичуване, Джандол-Анганол изкачи стъпалата от подземния параклис към първия етаж на дървения дворец. Юли скочи от пода да го посрещне.

Кралят усещаше в главата си заслепяващо пулсиране. Потупа фагорчето и зарови пръсти в гъстата му козина.

Навън сенките бяха дълги. Джандол-Анганол просто не знаеше какво да прави тази сутрин. Едва вчера пристигна в Гравабагалиниен и

се разведе с кралицата в присъствието на Алам Есомбер.

Също като предния ден, всички прозорци на сградата бяха закрити с капаци. Но сега по стаите се търкаляха мъже, още потънали в пиянската си забрава. Тънките ивички светлина, проникващи през цепнатините, караха краля да си представя, че върви по плетена кошница към изхода.

Когато рязко отвори вратата, кралската Първа фагорска гвардия стоеше строена отвън, редиците от дълги челюсти и остри рога не помръдваха. Е, поне си струваше да види тази гледка, каза си Джандол-Анганол в опит да разпъди черните облаци от душата си.

Излезе да се поразходи на чист въздух, преди да е станало прекалено горещо. Виждаше морето и усещаше ветреца, но те не го разведриха. Преди разсъмване Есомбер влезе и го изтръгна от тежкия алкохолен сън. До посланика стоеше новият канцлер Бардол Кара-Бансити. Съобщи му, че принцесата-мадийка, за която имаше намерение да се ожени, е била убита.

Нищичко не му остана.

И защо трябваше да понесе всички изпитания — само за да се разведе с истинската си съпруга? Каква лудост бе подчинила ума му? Това беше раздяла, която и най-несломимият човек не би могъл да преживее.

Измъчваше го желание да поговори с Мирдем-Ингала.

Някакъв остатък от душевна изтънченост го възпря да изпрати някого да я повика. Знаеше, че се е затворила в стаите си с малката принцеса Татро и чака той да се махне и да отведе оттук войниците си. Вероятно вече бе чула новината. Вероятно се страхуваше за живота си. Вероятно го мразеше.

Извъртя се с присъщата си рязкост. Новият канцлер вървеше към него с тежките си устремени крачки, с потрепващи увиснали бузи.

Джандол-Анганол се вторачи в него, после му обърна гръб. Кара-Бансити беше принуден да заобиколи Юли, за да се поклони тромаво.

Очите на краля сякаш го дълбаеха. Двамата мълчаха. Канцлерът отклони непроницаемия си поглед.

— Заварваш ме в твърде мрачно настроение — изрече кралят.

— Господарю, аз също не съм мигнал тази нощ. Опечален съм от новото злощастие, което ви сполетя.

— Точно сега не понасям не само Всемогъщия, но и тебе, който не си толкова неуязвим.

— Но, господарю, с какво съм заслужил недоволството ви?

Веждите на Орела се събраха на челото и той още повече заприлича на хищната птица.

— Знам, че не си на моя страна. Носи ти се славата на хитрец и зложелател. Забелязах нескритото ти ликуване, когато дойде да ме известиш за смъртта на... знаеш за кого говоря.

— Мадийската принцеса? Господарю, ако изобщо не ми вярвате, не би трябвало и да ме задържате при себе си в ролята на ваш канцлер.

Джандол-Анганол пак му показва гърба си. Кървавите черти по жълтия плат напомняха за някакво древно бойно знаме.

Кара-Бансити пристъпяше от крак на крак. Разсеяно плъзна поглед по олющената боя на двореца. Остро съзнаваше разликата между човека от простолюдието и краля.

Харесваше начина си на живот. Познаваше мнозина, беше полезен на своя град. Обичаше жена си. Благоденстваше. А кралят мина и го отведе, сякаш беше презрян роб.

Прие новата си длъжност и като човек със силен характер се постара да свърши добра работа. А сега този владетел имаше нахалството да твърди, че Кара-Бансити тайно плетял заговори срещу него! Да, безочieto на кралете няма граници... Не виждаше как да се измъкне от ноктите на Джандол-Анганол. Налагаше се да го следва чак до Олдорандо.

Всякакво съчувствие към тежкото положение на краля се изпари от душата му.

— Ваше величество, исках да кажа... — започна той решително и сам се изуми на дързостта си, зяпнал окървавения гръб. — Разбира се, това е нищожна дреболия, но преди да отплаваме от Отасол, вие взехте от мен онзи интересен часовник с трите прозорчета. Случайно още да е у вас?

Кралят не се обърна. Изобщо не помръдна, но каза:

— Тук е — в джоба на туниката ми.

Кара-Бансити дълбоко си пое дъх и произнесе много по-жално, отколкото му се искаше:

— Моля ви, Ваше величество, бихте ли ми върнал часовника?

— Избрал си неподходящо време да ме молиш за услуги, когато и самото оставане на Борлиен в Свещената империя е застрашено — изрече кралят с гласа си на Орел.

И двамата стояха, загледани в Юли, който ровичкаше под храстите около двореца и накрая избра един, за да се изпикае.

С отмерени крачки Джандол-Анганол се запъти към морето.

„Наистина не съм нищо повече от един проклет роб!“, мислено възкликна Кара-Бансити, но последва краля.

Фагорчето заподскача до господаря си, който се забърза. После заговори също толкова припряно и не особено чевръстият учен трябваше почти да подтичва, за да чува думите му. Кралят повече не спомена часовника.

— Акханаба бе милостив към мен, пътят ми бе осеян с плод. И вкусът беше по-сладостен от очакването, че ще получавам още и още — утре, вдругиден и по-нататък. Каквото и да пожелаех, щеше да се сбъдне преизобилно. Вярно е, че имах несполуки и поражения, но не губех надежда. Не позволявах неуспехите да ме тревожат твърде дълго. Дори и личното ми унижение в Косгат... Взех си поука и го оставих в миналото, а след време постигнах там голяма победа.

Минаха край засадени в редица гуинг-гуинги. Кралят пътъм откъсна един плод и го захапа до костилката, сокът потече по брадичката му. Ръкомахаше с наядения плод в пръстите си.

— Но днес виждам живота си в нова светлина. Може би вече съм получил всичко, което ми е било обещано... В края на краищата аз съм на повече от двадесет и пет години. — Видимо се насилваше да говори. — Може би сега е лятото на отредените ми дни и в бъдеще не ще падне плод, когато разтърся клоните... Не мога ли вече да се надявам на изобилие? Но и не ни ли предупреждава нашата вяра, че трябва да очакваме времена на глад? Ха!... Акханаба е същински сиборналец, мисли си само за идващата зима.

Тръгнаха покрай ниските скали, отделящи сушата от брега, където кралицата обичаше да плува.

— Я, ми кажи — попита небрежно Джандол-Анганол, — щом си неверник — какъв според тебе е източникът на моите затруднения?

Кара-Бансити мълчеше, склонил зачервеното си лице към земята, като че за да се опази от режещия поглед на краля. Хайде, събери смелост, подканяше се сърдито.

— Е? Кажи каквото мислиш. Няма да се ядосам! Достатъчно ме наби с камшика онзи мой изнежен свещеник, изцеди гнева ми засега...

Кара-Бансити се закова на място и кралят също спря.

— Господарю, наскоро приютих една млада дама, за да услужа на свой приятел. Аз и жена ми приемаме много хора в дома си — някои живи, други мъртви. Също и животни, които режа и изучавам, както и фагори — или като трупове, или като телохранители. Но никой не ми е причинявал толкова главоболия като тази млада дама. Обичам жена си. Но бях обсебен от похотливо желание към младата дама. Презирах я, но я желаех. Презирах и себе си, но въпреки това я исках.

— А имаше ли я?

Кара-Бансити се засмя и за пръв път в присъствието на краля на лицето му се появи весело изражение.

— Господарю, имах я, колкото и вие имате този гуинг-гуинг, плода на здрача — сокът изтече по устните ми... Това беше само кхмир, а не любов, и щом го задоволих, колкото и време да ми отне този процес... щом го задоволих, изпълни ме погнуса към самия себе си и нежелание повече да виждам момичето. Настаних я другаде и ѝ заповядах повече да не ме търси. Както чувам, оттогава тя се посветила на професията на своята майка и причинила смъртта на поне един мъж.

— Но какво общо има това с мен? — надменно промълви Джандол-Анганол.

— Господарю, убеден съм, че движещият принцип във вашия живот по-скоро е похотта, отколкото любовта. От гледна точка на религията вие ми обяснихте, че Акханаба е проявил милостта си към вас и отрупа с плодове вашия път. А според мен вие вземахте каквото можехте, вършихте каквото пожелахте и ви се иска така да продължавате и занапред. Дори към фагорите сте търпим, защото са инструмент за постигане на вашите желания, без да ви е грижа, че тези твари никога не са били покорни. Всъщност никой и нищо не може да застане на пътя ви... освен кралицата на кралиците. Тя е способна да ви възпре, защото единствена в целия свят предизвиква у вас любов, а може би и уважение. Точно в това е причината да я мразите — защото в същото време я обичате. Тя се е изпречила между вас и вашия кхмир. Само тя може да се справи с вашата... двойственост. И вие, и аз, както всички хора, се раздвояваме между тези две водещи начала. Но

раздорът в душата ви е толкова по-голям, колкото по-издигнато е положението ви сред останалите. Ако предпочитате да вярвате в Акханаба, приемете тези несполуки като предупреждение, че животът ви е поел в грешна посока. Поправете се, докато имате възможност да сторите това.

Стояха напрегнати един срещу друг на скалата, без да чуват приглушения грохот на вълните. Джандол-Анганол изслуша канцлера, без да трепне, докато Юли се въргаляше в жилавата трева наоколо.

— И според тебе, какво би трябвало да поправа в живота си? — попита кралят.

Някой не толкова самоуверен като Кара-Бансити щеше да се смръзне от гласа му.

— Ето какъв е моят съвет, Ваше величество. Не отивайте в Олдорандо. Симода Тал е мъртва. Вече нямате причина да посещавате столицата на една недружелюбно настроена страна. Като посветен в знанието човек аз не смятам, че е благоразумно да тръгнете натам. — Очите му под рунтавите вежди зорко следяха как Джандол-Анганол приемаше неговите думи. — Мястото ви е във вашето кралство, особено сега, когато враговете ви още не са забравили изтреблението на Мирдолаторите. Върнете се в Матрасил! Вашата законна кралица е тук. Паднете на колене пред нея и я помолете за прошка. Разкъсайте указа, донесен от Есомбер, пред очите ѝ. Върнете си онова, което обичате най-силно на този свят. В нея се крие равновесието на разсъдъка ви. Отхвърлете интригите на Пановал.

Орела впи поглед в морето. Примигваше начесто.

— Ваше величество, посветете се на по-разумен живот. Спечелете отново обичта на своя син. Изритайте пратениците на Пановал, изхвърлете фагорите от страната, върнете се към разума със своята кралица. Отречете лъжливия бог Акханаба, който ви доведе до...

Сега вече прекали.

Неописуем бяс обхвана краля. Той сякаш се превърна във въплъщение на яростта. Хвърли се към Кара-Бансити. Изправен пред това развихрило се безумие, ученият се поддаде на ужаса и падна миг преди кралят да се стовари върху него. Джандол-Анганол го притисна с колене към земята и измъкна меча си. Кара-Бансити изпищя:

— Пощадете ме, Ваше величество! Снощи спасих кралицата от гнусно насилие!

Джандол-Анганол поумува, после се изправи, но не отмести върха на оръжието от свитото върху тревата тяло.

— Е, кой би се осмелил да докосне кралицата, докато аз съм наблизо? Отговори ми!

— Ваше величество... — Гласът леко трепереше и излизаше от почти притисната в пръстта уста, но всичко се чуваше ясно. — Вие се напихте. А посланикът Есомбер влезе в покоите на кралицата с явното намерение да я изнасили.

Кралят рязко пое дъх. Прибра меча в ножницата и се изпъчи.

— Ех, нищожество! Как би могъл да разбереш живота на един крал? Не стъпвам по пътека, която вече съм извървял. Ти имаш само живота си и аз мога да ти го отнема, когато пожелае, но аз имам предопределение и ще вървя натам, накъдето ми сочи Всемогъщият. Хайде, изпъзни обратно в дупката си. Твоите съвети са безполезни. Повече не ми се мяркай пред очите!

Но кралят все така стоеше над сгърчения в краката му анатом. Едва когато Юли доприпка при него, Джандол-Анганол се обърна внезапно и zakрачи към дървения дворец.

Стражите се стреснаха от неговия рев. Заповедта гласеше че, след не повече от час потеглят от Гравабагалиниен. Тръгваха към Олдорандо, както бе замислено предварително. Мощният глас на краля, ледената му ярост разбуни двореца, като че пъкна пръчка в гнездо на оси. Чуваше се как вътре свещениците от свитата на Есомбер си подвикват високо.

Врявата стигна и до ушите на кралицата, затворила се в стаите си. Изправи се напрегнато и се заслуша. Май Толрам-Кетинет седеше с две прислужнички в преддверието и стискаше в прегръдката си Татро. Тежки завеси закриваха прозорците.

Мирдем-Ингала носеше дълга полупрозрачна роба. Лицето ѝ бледнееше като птича сянка на снега. Вдишваше и издишваше тежкия топъл въздух, слушаше шума на щъкащите мъже и хоксните, псувните и командите. Веднъж посегна към завесите. После сякаш се изпълни с пренебрежение към собствената си слабост, отпусна ръка до тялото си и остана в средата на стаята. От жегата по челото ѝ заблестяха като мъниста ситни капчици пот. Веднъж ясно чу гласа на краля.

А Кара-Бансити стана чак когато кралят се отдалечи. Слезе на брега, за да не го види никой, преди да се е опомнил от преживяния ужас. След малко започна да си тананика весело. Поне си върна свободата, макар да се прости с часовника.

Измъченият крал се шмугна в стаичка и залости вратата. Реещите се във въздуха пращинки придаваха призрачен вид на златистите лъчи, проникващи през тесните цепнатини в капандурата на прозореца. Миришеше на птичи пера, плесен и гнило сено. Голите дъски на пода бяха изпъстрени от изпражнения на гълъби, но кралят не им обърна внимание, а легна по гръб и с усилие на волята се потопи в състоянието на паук.

Отделила се от тялото, душата му намери умиротворение. И започна да потъва в кадифената чернота подобно на сухо крилце от здрачна мушица. И когато всичко друго се изплъзваше от ръцете му, тъматата си оставаше все същата.

В това място на забравата, където душата се носеше без посока, се съдържаше неразрешимо противоречие простираше се навсякъде, без граници, но все пак беше позната също както мракът под завивките за всяко дете.

Тук душата не разполагаше с очите на своето тленно тяло. Но имаше друго зрение. През плътната обсидианова скала съзираше мозайка от мъждиви светлинки, неподвижни, но и привидно променящи положението си една спрямо друга, защото душата се спускаше все надолу. Всяка искрица някога бе дух на жив човек. И всяка изпитваше притеглянето на великото майчинско начало, което щеше да съществува и след края на света — прасътворителката, независима от всякакви богове като Акханаба.

Душата пое към светлинка, която я привличаше — духа на бащата.

Искрицата, някога била не кой да е, а самият Варпал-Анганол, крал на Борлиен, напомняше за небрежна рисунка на слънчеви лъчи върху стена, ребрата и тазът едва се очертаваха. От коронованата глава бе останало само подобие на кръгъл камък с бледи въгленчета вместо очи. Под тази уродлива скица — и през нея — се виждаха скупчените пращинки на наставляващите духове на праотците.

— Татко, пред тебе се явява твоят недостоеен син, за да измоли прошка за престъпленията си — изрече душата на Джандол-Анганол,

увиснала в безвъздушния мрак.

— Мили ми синко, добре дошъл си тук, добре дошъл си, когато и да отделиш време, за да навестиш баща си, вече слязъл сред мъртвите. Нямам за какво да те упрекна. Винаги си бил мой син, скъп на сърцето ми.

— Татко, няма да се опълча срещу твоите упреци. По-скоро бих желал да чуя и най-горчивите укори, защото знам колко непростими са греховете ми спрямо тебе.

Нямаше с какво да измерят мълчанието между думите, защото не дишаха.

— Синко, не е нужно да говориш за грехове тук. Стига ми, че ти беше моят любящ син. Не обременявай душата си с тъга.

Когато духът говореше, от мястото, където някога беше устата му, излизаше облаче светещи пращинки — сякаш посмъртен образ на пламъче от свещ. Димното сияние се издигаше от клетката на ребрата по гърлото.

— Татко — отново започна душата, — умолявам те да излееш върху мен целия си гняв за всичко, което ти сторих приживе, и за това, че причиних смъртта ти. Облекчи гузната ми съвест. Вече не издържам!

— Невинен си, синко, както е невинна и вълната, разбиваща се на брега. Не бива да изпитваш вина за щастията, с което огря живота ми. И щом вече съм тук, нямам гняв, който да излея върху тебе.

— Татко, десет години те държах затворен в подземията на двореца. Как да заслужиш прошка за злодеянието си?

Пламъчето се издигна и се разсея в искрящи пращинки.

— Синко, онова време е вече забравено. Почти не си го спомням, защото ти все идваше при мен да си говорим. Това бяха любимите ми мигове, защото ти търсеше моите съвети и аз охотно ти ги давах, доколкото ми беше по силите.

— Но онова място беше толкова мрачно!

— Да, там имах време да размишлявам над грешките в своя живот, да се подготвя за преминаването си тук, в отвъдното.

— Татко, как ме наранява твоето снизхождение към греховете ми!

— Ела по-наблизо, момчето ми, нека те утеша в прегръдките си.

Но в света на прасътворителката бе забранено живите да докосват мъртвите. Ако върховното разделение между тях бъдеше нарушено, баща и син щяха да изчезнат окончателно, без следа. Душата с лекота отлетя по-далече от нещото, увиснало пред нея в каменната бездна.

— Татко, помогни ми отново със съвет, за да намеря спокойствието.

— Говори.

— Преди всичко друго бих искал да знам дали моят измъчен син вече е сред вас. Боя се от твърде многото случайности в живота му.

— О, не се тревожи, дойде ли при нас това момче, ще го приветствам... Но засега се движи в света на светлината.

След малко душата поднови въпросите си.

— Татко, ти разбираш ясно положението ми сред живите. Посъветвай ме къде да отида. В Матрасил ли трябва да се върна? Да остана ли в Гравабагалиниен? Или да продължа към Олдорандо? Къде се крие бъдещето, носещо ми тъй желаното удовлетворение?

— Навсякъде има хора, които те очакват. Но в Олдорандо има една жадуваща за тебе душа, която още не си опознал. Тя държи ключа към съдбата ти. Отиди в Олдорандо.

— Твоят съвет ще ръководи постъпките ми.

Душата все по-бързо се издигаше над блещукащите редици на мъртвите. Някъде тътнеше барабан. Искриците угаснаха, отново потънали към прасътворителката.

Неподвижното тяло на пода се размърда. Крайниците му потрепваха. Мъжът седна. Очите му се отвориха на безизразното лице.

Единственото живо същество, срещнало погледа му в този миг, беше Юли, който припълзя до него и каза:

— Горкият крал в покой.

Без да отговори, Джандол-Анганол разроши козината му и позволи на фагорчето да се сгуши до него.

— Ох, Юли, какво нещо е животът!... — Помълча и тупна косматия си спътник по раменете. — Добро момче. Не се опитваш да ми навредиш.

Когато Юли се примъкна наблизно, кралят усети ръбовете на някакъв предмет в хълбока си. Извади от джоба си часовника, който отне от Кара-Бансити. Щом погледнеше тази вещ, мислите му се разбъркваха, но не му стигаше воля да я захвърли.

Преди чудатото устройство бе принадлежало на Били, уж дошъл от свят, където Акханаба нямал власт. Непременно трябваше да пропъди спомена за Били от съзнанието си (както все отбягваше да мисли за Мирдолаторите), защото онова странно момче бе истинско предизвикателство към сложния градеж на вярата, върху който се крепеше Свещената пановалска империя. Понякога кралят се измъчваше от опасението, че ще бъде лишен от своята вяра, както остана без толкова много други неща. Сега имаше само религията си и този покорен любимец от чужда на хората раса.

Изстена. Положи немалко усилия, за да се изправи.

След не повече от час Джандол-Анганол вече водеше въоръжения си отряд, възседнал хоксни. До него яздеше посланикът Алам Есомбер, следван от свитата свещеници, а накрая крачеше Първа фагорска гвардия с устремени в далечината алени очи. Както преди много векове, двурогите отново напредваха към Олдорандо.

С цялото си скрито напрежение тръгването на краля от дървения дворец предизвика нужния ефект върху наблюдателите от „Авернус“. Охотно откъснаха мислите си от гледката, която представляваше изпадналият в паук крал. Дори най-преданите почитателки на владетеля се чувстваха неспокойни, докато гледаха отпуснатото му тяло, временно изоставено от ръководещия го дух.

Но за хората на Хеликония състоянието на паук, или общуване с предците, беше естествено като плюенето. Не му придаваха особено религиозно значение, макар често свещениците да го търпяха против желанието си. Както жените зачеваха бъдещ живот, така и хората носеха в душите си живота на онези, които си бяха отишли от този свят.

В „Авернус“ смятаха този загадъчен хеликонийски ритуал за подобие на молитвата. И това дразнеше шестте семейни клана от учени. В секса нищо не притесняваше авернианците — за тях любовта и още по-възвишените чувства бяха само страничен продукт

на всекидневието и когато можеха, не им обръщаха внимание. Но религията преглъщаха трудно.

Клановете се отнасяха към вярата като към първобитна натрапчива идея, болест, наркотик за онези, които бяха лишени от способността да мислят логично. Не се отказваха от надеждите си, че Сартори-Ирвраш и подобните нему ще станат по-войнствени в своето безбожие и ще нанесат смъртоносен удар на Акханаба, за да дарят с повече щастие събранията си. Нито харесваха, нито разбираха хората, изпадащи в паук. Искаше им се да не виждат това.

На Земята преобладаваше друга нагласа. Животът и смъртта бяха неделимо цяло. Където животът е достоен и смислен, липсва страхът от смъртта. Земните жители се отнасяха с жив интерес към паук. Още в първите години на информационен контакт с Хеликония те смятаха този унес за един вид астрална проекция на хеликонийската душа, твърде подобна на медитацията. По-късно стигнаха до по-изтънчен възглед — осъзнаха, че хората от Хеликония имат присъща само на тях способност да прекрачват границата между живота и смъртта и да се завръщат от отвъдното. Тази връзка с отминалото сякаш ги възмездяваше за онова, което им отнемаха страшните промени през Голямата година. Паук имаше еволюционна ценност като връзка между хората и тяхната твърде променлива планета.

Точно затова земните жители проявяваха особен интерес към паук. Преживяваха период, когато откриваха собствената си връзка със Земята, и бяха единодушни, че дължаха изострената си чувствителност на съпреживяването с хората от Хеликония.

През следващите дни умора и униние налегнаха кралицата на кралиците.

Бе загубила всичко ценно, придавало досега на дните ѝ особена свежест. Нали и цветята не вдигат отново главички след бурята. Яростен гняв бушуваше в душата ѝ наред с тежкото чувство за вина, че усилията ѝ да помогне на своя крал са се провалили. Но провалът ѝ не се дължеше на леност и неумение, а годините, през които щедро го даряваше с любовта си тъй естествено, както дишаше, отидоха напразно. Въпреки всичко във възмущението ѝ все още се криеше

обич. И това беше най-жестокото. Тя разбираше съмненията на Джандол-Анганол както никой друг. И не ѝ стигаха силите да прекъсне връзката, споила някога душите им.

Всеки ден след молитвата тя изпадеше в паук, за да общува с духа на своята майка. Но и след трансa все си припомняше как Сартори-Ирвраш отричаше разговорите с мъртвите предци като породено от невежество суеверие. Неспособна да съхрани предишната си убеденост, Мирдем-Ингала се питаше дали наистина бе посетила духа на майка си, дали всичко това не се случваше само в собствената ѝ глава, дали нечий живот може да продължи и след смъртта, освен в спомените на онези, които оставаха да влачат бремето на земните си дни.

Измъчваха я въпроси. Все пак паук я утешаваше не по-малко от морето. Защото нейният убит брат Йеферал-Оборал вече беше в света на духовете и невъздържано изразяваше обичта си към нея, докато потъваше в скалата към прасътворителката. Досега кралицата не бе посмяла да признае дори пред себе си опасенията, че Джандол-Анганол е заповядал да го убият. Успя да се отърси от гнетящия я страх. Вече знаеше името на престъпника. Поне за това беше благодарна.

В същото време съжаляваше, че се лиши от тази допълнителна причина да мрази краля. Често плуваше в морето с любимите си делфини. Стъпеше ли на брега, отново губеше спокойствието си. Сядаше на трона си и фагорите я отнасяха обратно към двореца. С всяка крачка мястото ѝ ставаше все по-неприятно. Дните се изплъзваха един след друг и с всеки губеше по малко от младостта си. Почти не говореше с Май. Веднъж кралицата изтича в стаята си и се хвърли на леглото, скрила лице в постелята.

— Ако ви е толкова зле, последвайте краля в Олдорандо и помолете пратениците на Ц'саря да отменят указа за развода — подхвърли Май, загубила търпение.

— На мое място ти би ли тръгнала след краля? — отвърна Мирдем-Ингала. — Аз не искам.

В паметта ѝ сякаш бяха жигосани спомените как някога тази жена, нейната придворна дама, бе поваляна на спалнята от краля и двете заедно изживяваха удоволствието си, като пропаднали улиčníци.

Никога не споменаваха онези случки, но миналото ги разделяше като острието на меч.

Изтерзана от нуждата да говори с някого, кралицата помоли Кара-Бансити да остане тук още няколко дни, после още няколко. Той я убеждаваше, че жена му го чака с нетърпение в Отасол. Тя пак го умоляваше да остане. Кара-Бансити търсеше убедителни доводи, за да ѝ внуши, че трябва да си тръгне, но колкото и да беше хитроумен, нямаше сили да каже „не“ на кралицата. Всеки ден се разхождаха по брега с недоволната Май зад тях. Често се натъкваха на стада елени.

Минаха десет дни от заминаването на Джандол-Анганол, Есомбер и придружителите им. Кралицата седеше намусена в стаята си и гледаше към земната част от сегашното си нищожно владение. Вратата се отвори с трясък, вътре влетя Татроман-Адала и пискливо поздрави майка си.

Детето вече профуча през половината стая, когато майката вдигна глава и го изгледа толкова злобно изпод разрошените си кичури, че Татро спря като от удар.

— Мамо, искаш ли да си играем?

А майката се взираше в детското личице, отсега носещо присъщите за рода на бащата черти.

— Махай се от очите ми, изчадие!

Изумление, обида, гняв и стъписване се бореха по лицето на момиченцето, което почервеня и сякаш се разми в обилните си сълзи пред погледа на майката.

Кралицата на кралиците скочи и се втурна към малкото същество. Грубо изблъска дъщеря си извън стаята и яростно тресна вратата. После се хвърли с вдигнати ръце към стената и заплака на свой ред.

По-късно през деня малко ѝ олекна. Намери детето си и с трескава нежност го накара да забрави случката. Унинието отстъпи пред въодушевление. Мирдем-Ингала облече свободна роба и слезе долу. Заповяда да донесат позлатения трон, макар дневната жега да притискаше тежко Гравабагалиниен. Покорните, лишени от рога фагори дойдоха, нарамили трона. Появи се и Скуф-Бар, после принцеса Татро с бавачката си, придружени от слугинята на бавачката, натоварена с детски книжки и играчки.

Малкото шествие се събра, Мирдем-Ингала седна на трона си и всички поеха надолу към пясъчната ивица. В този час придворните дами не проявиха особено желание да ги съпроводят. Фрейър вече се спускаше към висок зъбер, а Баталикс светеше почти точно в зенита.

Ленивите вълнички блещукаха, като че светът бе създаден отново в този ден, гонеха се една друга и се стопяваха до брега. Около подножието на Линиенската скала водата бълбукаше подканящо. Нямаше и помен от скорошния смъртен полет на асатасите, нито пък щеше да има до следващата година.

Мирдем-Ингала постоя на брега. Фагорите чакаха неподвижно до трона. Принцесата възбудено щъкаше наоколо и раздаваше заповеди на бавачката и прислужничката, чиято цел беше построяването на най-непристъпния пясъчен замък в историята. Всъщност упражняваше бъдещата си роля в живота. Примамливият зов на морето беше неустоим. С едно дръзко движение на ръцете кралицата се освободи от робата и развърза препаската под гърдите си. Нейното намазано с аромати тяло се откри за слънчевата светлина.

— Мамичко, не ме оставяй сама! — писна Татро.

— Няма да се бавя много — успокои я Мирдем-Ингала и затича, за да се хвърли в очакващото я море.

Щом се гмурна под повърхността, тялото ѝ заприлича на риба — също толкова гъвкаво и почти толкова бързо. Със силни загребвания тя подмина тъмнеещите очертания на Линиенската скала и подаде глава над водата чак когато навлезе в залива. Тук източната му страна се извиваше и заедно със скалата образуваше сравнително тесен проход. Мирдем-Ингала извика. И незабавно делфините заобиколиха кралицата на кралиците — нейните любимци, с които толкова обичаше да говори.

Тя знаеше, че редът сред тях се определя от съподчинението. Само трябваше да пусне малко урина във водата и неясните сенки се превръщаха в сребристи очертания, въртяха се в кръг около нея, все по-близо, докато накрая би могла да отпусне ръце върху двама от тях, сякаш се опираше на трона си.

Само привилегированите същества от вътрешния кръг можеха да я докосват. Наброяваха двадесет и един. Край тях се нареждаха делфините от външния кръг — шестдесет и четири. Понякога допускаха някой от външния кръг във вътрешния. Отвъд кръговете

беше свитата, чиято численост Мирдем-Ингала можеше да определи само приблизително. Кой знае, току-виж бяха точно хиляда триста четиридесет и четири. Свитата се състоеше от повечето майки, деца и старци, принадлежащи към това ято... или народ, както кралицата предпочиташе да ги нарича.

Най-отвън беше стражата, винаги нащрек за възможна опасност. Тя рядко виждаше отделните членове, пък и не я поощряваха да ги доближава, но доколкото разбираше, воините не бяха по-малко от свитата. Освен това ѝ стана ясно, че в дълбините се таят чудовища, вдъхващи страх у делфините. Затова стражата охраняваше свитата, външния и вътрешния кръг, готова да ги предупреди навреме за всяка заплаха.

Мирдем-Ингала се доверяваше на любимците си повече, отколкото на хората, сред които живееше. И все пак, както е във всяка връзка, всеки оставяше по нещо скрито. Както тя не би могла да сподели с тях живота си на сушата, делфините също запазваха някакво мрачно знание за тайните на океанските дълбини.

Вътрешният кръг ѝ заговори с величествения си многогласен хор. Най-близките свирукаха покорно и мило — наистина и под водата я възприемаха като кралица. По-нататък се чуваха дълги баритонов фрази, примесени с дълбоки басови стонове в загадъчно сложен смисъл.

— Какво има, любими мои?

Те ѝ се усмихваха, целуваха я по раменете. Познаваше всеки от вътрешния кръг от пръв поглед, бе им измислила имена.

Нещо ги тревожеше. Тя се отпусна и остави усета си да се разпростре надалеч. Заплува към по-дълбоката вода с тях, усети хладината. Делфините извиваха спирали около нея, понякога я докосваха.

Тайно в себе си тя се надяваше поне веднъж да зърне чудовищата на същинското море. Но не бе прекарала достатъчно време в Гравабагалиниен, за да ги види дори в далечината. Този път нейните любимци я предупреждаваха за друга опасност — приближаваше от запад.

Преди това я предпазиха от смъртния полет на асатасите. Макар да им липсваше нейното понятие за време, тя осъзна, че каквото и да идваше към брега, настъпваше бавно и неумолимо и щеше да се появи

скоро. Обзе я странна възбуда. Съществата наоколо се отзоваха на тръпките, преминали по тялото ѝ. Всяко нейно трепване ставаше част от тяхната музика.

Делфините доловиха любопитството ѝ и я поведоха още по-навътре в морето.

Мирдем-Ингала се взираше през кобалтовосините ивици на водата. Нейните спътници я доведоха до границата на плитчините, където водораслите се люшкаха според силата на подчиняващото ги течение. Отплуваха още по-навътре. Тук започваше дълбока пясъчна падина. Цялата свита, редица след редица, беше тук, обърната на запад.

Отвъд това множество се виждаше стражата, събрана ведно — тяло до тяло, простираше се отвъд достъпното за нейния поглед. Никога кралицата не бе имала възможност да огледа цялото ято и едва сега разбра колко огромно е то, от какво множество индивиди се състои. Сложната подредба на делфините звънеше от неописуема хармония на звуковете, отчасти извън границите на човешкия слух.

Тя се насочи към повърхността и вътрешният кръг я последва. Мирдем-Ингала можеше да остане само по три-четири минути под водата, а и делфините имаха нужда от въздух.

Озърна се към брега. Беше далеч. „Един ден, каза си тя, тези прекрасни същества, на които вярвам с цялата си душа, ще ме отведат безвъзвратно от хората. И аз ще се променя.“ Тя не знаеше дали жадува за нов живот или за смъртта.

На брега подскачаха дребни фигурки. Едната размахваше парче плат. Първата възмутена мисъл на кралицата беше, че някой се е възползвал от дрехата ѝ, за да даде сигнал. Едва след това осъзна, че сигналят беше предназначен за нея. Значи назряваше някаква криза. Гузно се сети за малката принцеса.

Внезапна уплаха я накара да притисне ръце към гърдите си. Набързо обясни на вътрешния кръг, че трябва да се насочи обратно към брега. Нейните любимци я последваха, а някои се подредиха като клин пред нея, за да подпомогнат с благоприятната вълна движенията на ръцете и краката ѝ.

Робата си лежеше недокосната на трона, а фагорите-пазачи стояха невъзмутимо. В отчаянието си една от прислужничките бе съблякла припряно собствената си дреха, за да я размахва. Но щом

Мирдем-Ингала се показа от водата, прислужничката веднага покри тялото си, защото нямаше никакво желание околните да я сравняват с кралицата.

— Идва кораб! — извика Татро, нетърпелива първа да съобщи новината. — Един кораб зави насам!

Кралицата се изкачи по склона, взе далекогледа от Скуф-Бар и се взря в кораба. Поиска да доведат Кара-Бансити. Докато той дойде, вече се забелязваха още два кораба, все още като неясни петна в мъгливата пелена на западния хоризонт.

Кара-Бансити разтри очи с тежките си длани, след като върна далекогледа на Скуф-Бар.

— Госпожо, според мен най-близкият кораб не е борлиенски.

— Тогава от коя страна е?

— След половин час ще виждаме ясно отличителните му белези.

— Що за упорит човек си! — възкликна кралицата. — Хайде, кажи ми — откъде е този кораб? Не можеш ли да различиш знаците по платната му?

— Ако можех, госпожо, щях да си помисля, че виждам Великото колело на Харнабхар, но това са щуротии, защото какво би търсил сиборналски кораб на такова огромно разстояние от родните си брегове?

Тя грабна далекогледа от ръката на Скуф-Бар.

— Наистина е сиборналски... при това внушителен. С каква ли цел е доплавал по тези места?

Двойновиждащият скръсти ръце на гърдите си. Изглеждаше потиснат.

— Тук сте беззащитна. Нека се надяваме, че се е насочил към Отасол и хората на борда имат добри намерения.

— Моите любимци ме предупредиха за тази опасност — сериозно промълви кралицата.

Денят се точеше мудно заедно с бавното движение напред на кораба. В двореца настана трескаво оживление. Изтъркаляха бурета с катран върху малкото възвишение над заливчето, където очакваха лодката от кораба, ако Гравабагалиниен беше крайната му цел. Показах ли екипажът враждебни намерения, поне щеше да се изправи пред огнена стена.

С приближаването на вечерта въздухът сякаш се сгъсти. Вече нямаше никакво съмнение що за знак е изобразен върху платната на кораба. Баталикс потъна в морето сред концентричните си разноцветни ореоли. Хората забързано влизаха и излизаха от двореца. И Фрейър се скри в мъглата, за да изчезне като небесния си другар. Здрачът настъпваше, а в морето платната още светлееха.

С мрака се появиха и първите звезди. Нощният червей се разгоря ярко в небето, а Белегът на кралицата мъждукаше до него. Никой не мислеше за сън. Малобройните обитатели на Гравабагалиниен се мятаха между надеждата и страха, защото знаеха колко са уязвими.

Кралицата седеше в салона, където всички капаци на прозорците бяха затворени. До нея на масата потрепваха пламъчетата на високи свещи от китова мас. По плота играеха рубинени отблясъци от виното с лордриярдски лед, но тя така и не протегна ръка към кристалната чаша. Чакаше и не отделяше поглед от голата отсрещна стена, като че там щеше да разчете бъдещето си.

Влезе слуга и се поклони.

— Господарке, чухме дрънчене на вериги. Пуснаха котва.

Кралицата повика Кара-Бансити. Тръгнаха към брега. Събраха неколцина мъже и фагори, за да подпалят буретата с катран, ако се наложи. Носеха само един горящ факел. Мирдем-Ингала го взе и навлезе в тъмната вода. Дори не забеляза, че дрехите ѝ подгизнаха. Вдигнала факела над главата си, тя вървеше срещу други светлини, насочили се към нея. Веднага усети целувките на своите любимци по краката си.

Сред тътена на вълните се чуваше скрибуцане на весла.

Като смътен фон се виждаше дървената стена на кораба със свити платна. Бяха спуснали лодка. Кралицата различи голите гърбове на мъже, напрегати се над веслата. Двама стояха в средата на лодката. Единият бе вдигнал маслена лампа, обкръжила лицата им с кълбо от светлина.

— Кой смее да слезе на тукашния бряг? — извика тя.

Отговори ѝ развълнуван мъжки глас:

— Вие ли сте, Мирдем-Ингала, кралице на кралиците?

— Кой пита?

Но тя вече позна гласа, преди да го чуе отново през скъсяващото се разстояние помежду им.

— Вашият генерал, госпожо — Ханра Толрам-Кетинет.

Той скочи от лодката и зашляпа към брега. Кралицата вдигна ръка, за да покаже на застаналите върху възвишението, че не бива да палят буретата. Генералът падна на едно коляно пред нея и хвана ръката ѝ, на която просветваше синият камък на пръстена. С другата ръка Мирдем-Ингала се подпря на главата му, за да не падне. В полукръг зад нея стояха неусетно дошлите фагори от нейната стража, безизразните им лица едва се очертаваха в мрака.

Кара-Бансити пристъпи напред, за да поздрави учудено спътника на генерала, останал в голямата лодка. Притисна Сартори-Ирвраш в мечешката си прегръдка.

— Въобразявах си, че се криеш в Димариам. Веднъж и аз да сбъркам в догадките си.

— Да, рядко грешиш, но този път дори не си познал континента — увери го Сартори-Ирвраш. — Станах пътешественик и почти обиколих света... А ти какво правиш тук?

— Останах, когато кралят продължи по пътя си. За известно време бях принуден от Джандол-Анганол да заема поста, от който те отстрани. Накрая едва не ме уби. Тук съм заради бившата кралица. Горката жена е твърде натъжена.

И двамата едновременно погледнаха към Мирдем-Ингала и Толрам-Кетинет, но не забелязаха никакви признаци на тъга в поведението им.

— А какви новини имаш за нейния син Роба? — попита Сартори-Ирвраш. — Чувал ли си изобщо нещо за него?

— И имам новини, и нямам — намръщи се Кара-Бансити. — Минаха няколко седмици, откакто той дойде в дома ми в Отасол веднага след смъртния полет на асатаси. Това момче съвсем се е побъркало и ще направи някоя бяля. Оставих го да преспи една нощ... — Канеше се да добави още нещо, но размисли. — Не споменавай името му пред кралицата.

Докато стояха двама по двама на пясъка и разговаряха, лодката се върна до „Молитвата“, за да откара на брега Оди и Ланстатет. После гребците я издърпаха достатъчно високо, за да не я повлече приливът и всички тръгнаха нагоре към двореца след кралицата и Толрам-Кетинет. В някои от прозорците вече се виждаха светлинки.

Сартори-Ирвраш представи на приятеля си Оди Джесератабхар без да пести хвалбите за нея. Държанието на Кара-Бансити стана забележимо по-хладно. Побърза да изрази мнението си, че присъствието на свещеник-адмирал от сиборналския флот не е желано в Борлиен.

— Напълно разбирам чувствата ви — увери го тихо Оди.

Беше бледа и отслабнала, дори устните ѝ сякаш бяха по-тънки.

Заеха се набързо да приготвят угощение за нечаканите гости, а през това време генералът се видя със сестра си Май, която се разплака на рамото му.

— Ох, Ханра, какво ще стане с нас? — въздъхна тя. — Отведи ме в Матрасил!

— Сега всичко ще бъде както трябва — увери я нейният брат.

Само погледът на Май показва, че тя изобщо не му повярва. Желанието ѝ беше да се отърве от кралицата, а не да я има за снаха.

Ядоха риба, после и печено месо в сос от гуинг-гуинги. Пиха каквото вино бе останало след свитата на краля, изстудено с най-хубавия лордриярдски лед. Толрам-Кетинет разказа накратко за страданията на Втора армия в рандонанската джунгла. Начесто се обръщаше за потвърждение към Ланстатет, седнал до сестра му. Кралицата изглежда почти не го слушаше, макар думите на генерала да бяха предназначени за нейните уши. Тя се хранеше без особено желание и скритите ѝ под дългите мигли очи рядко поглеждаха към някого.

Щом слугите разчистиха масата, тя взе свещник и се обърна към гостите:

— Не остана много до края на нощта. Ще ви покажа кой къде ще се настани. По-желани сте тук от предишните ни посетители.

Войниците на Ланстатет се разположиха в задната част на двореца. Отделиха стая за Сартори-Ирвраш и Оди Джесератабхар близо до покоите на кралицата. Заповядаха на една робиня да се погрижи за нуждите им и да превърже раните на Оди.

Щом приключиха с това, Мирдем-Ингала и Толрам-Кетинет останаха сами в глухо отекващия салон.

— Боя се, че сте уморена — тихо ѝ каза той, докато се изкачваха по стълбата.

Кралицата не отговори. Фигурата ѝ излъчваше по-скоро трудно сдържана енергия, а не липса на сили.

В коридора на горния етаж капациите на прозорците потракваха, разлюлени от предутринния ветрец. Кацнала върху една от кулите, ранобудна птица вече подвикваше.

Мирдем-Ингала изгледа косо застаналия до нея мъж и без да се колебае повече, заговори:

— Нямам съпруг, както и ти нямаш съпруга. Нито пък вече съм кралица, макар хората още да споменават титлата ми по навик. И откакто бях затворена в този дворец, не съм се чувствала жена. Ти сам ще се убедиш каква съм, преди да свърши нощта.

Рязко отвори вратата на спалнята си и с жест го подкани да влезе. Толрам-Кетинет пристъпи нерешително.

— В името на прасътворителката...

— Ако ѝ се иска, нека ни гледа. Отърсих се от вярата си, както ще смъкна сега тези дрехи.

Той прекрачи прага, а тя разкопча роклята си на шията и откри за погледа му стегнатите си гърди с обкръжени от големи тъмни кръгове зърна. Толрам-Кетинет побърза да затвори вратата и изрече името ѝ.

Тя му се отдаде, напрягайки волята си.

Не спаха през малкото останали часове мрак. Ръцете на Толрам-Кетинет я обгръщаха, докато плътта му проникваше в нейната.

Така най-после дойде отговорът на писмото, пратено чрез Ледения капитан.

С утрото трябваше да си спомнят за заплахата, замалко забравена през нощта. „Единство“ и „Добра надежда“ приближаваха незащитения залив. Предстоеше им да се срещнат с Пашаратид.

Въпреки опасността, Май настоя нейният брат да ѝ отдели половин час. Но докато тя изливаше пред него раздражението си от окаяния живот в Гравабагалиниен, той се унесе. Май плисна чаша вода в лицето му, за да го събуди. Ядосан, генералът излезе от двореца, за да отиде при кралицата на брега. До нея бяха Кара-Бансити и една от стариците. Всички гледаха към открито море.

Слънцата бяха в различни сектори от небето и скоро щяха да бъдат закрити от черни дъждовни облаци. В рязката ослепителна

светлина сияеха платната на двата кораба.

„Единство“ вече не беше далеч, „Добра надежда“ изоставаше с около час. Знаците по опънатите платна се различаваха ясно.

Ланстатет вече ръководеше разтоварването на „Молитвата“.

— Акханаба да ни е на помощ, защото онези идват! — извика той на Толрам-Кетинет.

— Но какво прави онази жена там? — попита генералът.

Възрастна жена, която години наред се грижеше за дървения дворец, помагаше на войниците. Така проявяваше предаността си към кралицата. Над нея един мъж търкаляше по подвижното мостче бурета с барут. Старицата ги насочваше, не им позволяваше да паднат настрани и по този начин освобождаваше някой войник да свърши друга работа.

— Помагам ви, какво друго? — кресна тя на генерала.

Тъкмо в мига, когато отклони вниманието си, следващото буре се изтърколи по дъските, удари я по рамото и я събори по лице в пясъка.

Въпреки слабите ѝ уверения, че е добре, изнесоха я на брега и я опряха на един сандък. По лицето ѝ се стичаше кръв. Мирдем-Ингала побърза да отиде при нея и да я утеши.

Толрам-Кетинет застана над кралицата, коленичила до старата слугиня, и докосна рамото ѝ.

— Госпожо, моето идване ви причини само неприятности. Не исках това. Ще ми се да не съжалявам, че не отплавахме направо към Отасол.

Кралицата не отговори. Отпусна в скута си главата на старицата, която вече дишаше по-равномерно.

— Госпожо, наистина се надявам, че не съжалявате за идването ми тук.

Тя се обърна към него, вече не се мъчеше да прикрие умората.

— Ханра, аз пък не съжалявам за нощта, която прекарахме заедно. Такова беше желанието ми. Мислех си, че вече съм свободна от Джан. Но не постигнах това, за което се надяхах. Аз съм виновна, а не ти.

— Но вие сте свободна! Той се разведе с вас, нали така? За какво говорите? — гневно попита генералът. — Знам, че не съм особено добър военачалник, но...

— О, стига! — нетърпеливо го прекъсна тя. — Ти нямаш нищо общо. Не ме интересува, че си загубил проклетата си армия! Говоря ти за връзката, за тържествения обет между двама души, продължил толкова време... Някои неща не свършват, когато на човек му се иска. Джан и аз... Същото е, като да не можеш да се събудиш... Не знам как да ти обясня...

Все още ядосан, Толрам-Кетинет каза:

— Преуморена сте. Нека говорим за тези неща по-късно. Знаем, че жените често се разстройват. Първо да се заемем с неотложното. — Махна с ръка към морето и заговори делово: — Щом „Златна дружба“ не е с тях, значи повредите са били твърде сериозни. Адмирал Джесератабхар твърди, че и Диену Пашаратид е била на онзи кораб. Вероятно е загинала и ако е така, Йо Пашаратид изгаря от желание да отмъсти.

— Страх ме е от този човек — промълви Мирдем-Ингала. — За съжаление имам сериозни причини да се боя от него.

Нейният генерал я погледна с угълчето на окото си.

— Но нали аз съм тук, за да ви защитя от него?

— Ами да — призна тя безучастно. — Поне твоят лейтенант прави нещо за отбраната ни.

Джандол-Анганол се бе погрижил в двореца да липсват оръжия. Но подводните камъни принуждаваха всеки по-голям кораб — като „Единство“ — да се провере между Линиенската скала и сушата, което даваше някакъв шанс на защитниците. Гортор-Ланстатет бе присъединил и фагорите към войниците си. Смъкнаха две оръдия от кварталдека на „Молитвата“ и сега ги бутаха мъчително към височината, откъдето щяха да имат поле за стрелба към целия залив.

Скуф-Бар и един слуга дойдоха с носилка, за да приберат старицата в двореца и да наложат с ледени компреси раните ѝ.

Толрам-Кетинет побърза да отиде при подчинените си, за да помогне в избора на позиция за оръдията. Ясно виждаше колко опасно е положението. Без да се броят фагорите и неколцината невъоръжени слуги, можеше да отбранява Гравабагалиниен само с тринадесетте войници, тръгнали с него от Орделей. А на всеки от двата сиборналски кораба, почти стигнали до залива, имаше може би по петдесетина готови за сражение мъже.

„Единство“ вече се обръщаше с борд към брега, където бранителите още дърпаха с все сила въжетата, за да изтеглят второто оръдие.

Кара-Бансити скръсти ръце и заговори на кралицата:

— Госпожо, преди време дадох на краля добър съвет, но той го прие твърде зле. Нека сега дам съвет и на вас, с надеждата да се отнесете по-благосклонно. Вие и вашите придворни дами трябва да яхнете хокснитата и да се отдалечите навътре в сушата, и то незабавно.

Печална усмивка освети лицето ѝ.

— Бардол, благодарна съм ти за загрижеността. Ти върви. Върни се при жена си. Това място стана мой дом. Знаеш, че според преданията Гравабагалиниен е обитаван от духовете на загиналите в отдавнашна битка. По-скоро бих станала една от тях, отколкото да избягам.

Той кимна.

— И това може да се случи. Щом е така, госпожо, и аз оставам.

По лицето ѝ позна, че се зарадва на решението му. Подтикната от внезапно хрумване, кралицата попита:

— Какво мислиш за тази злополучна връзка между нашия приятел Ръшвен и онази ускутка... при това адмирал?

— Тя си мълчи, но и така не ми вдъхва доверие. Мисля, че ще сме по-сигурни, ако отпратим тези двамата. Нали казват, че в ръкавите на сиборналците има не само ръце. Нека бъдем по-хитри, госпожо, защото почти нищо друго нямаме, за да се опазим.

— Тя ми изглежда искрено привързана към нашия бивш канцлер.

— Госпожо, ако това е вярно, значи жената е изменила на сиборналските интереси. Още една причина Пашаратид да се стреми към този бряг. Да я прогоним, за да не пострадаат други заради нея.

В морето изригна облак дим и скри „Единство“ до върховете на мачтите. След миг отекнаха изстрелите.

Куршумите паднаха във водата под ниска надвиснала скала. Очевидно при втория залп стрелците щяха да се прицелят по-точно, за да спрат подготовката на оръдията на брега.

Както се оказа, стрелбата беше само предупреждение. „Единство“ се обърна наляво и се насочи право към заливчето.

Кралицата стоеше усамотена, вятърът развяваше пуснатата ѝ коса. Донякъде се бе подготвила за смъртта. Може би само така щеше

да реши измъчващите я проблеми. С ужасно объркване в душата си тя осъзна, че не е готова да приеме Толрам-Кетинет — честен, но твърде грубоват мъж. Ядоса се на себе си, че се обвърза с някакво нравствено задължение към него. Неговото тяло, ласките му през нощта само пробудиха у нея непоносим копнеж по Джан. Сега се чувстваше още по-самотна.

И с потискаща увереност усещаше колко самотен е и Джан сега. Можеше да предотврати всичко това, ако се бе показала по-зряла.

Мусонната буря делеше морето на тъмни и светли петна. Дъждът плющеше по водата. Облаците се спускаха все повече. „Добра надежда“ почти се загуби в сенките. А и самото море... Мирдем-Ингала се взря напрегнато — нейните любимци се бяха събрали толкова нагъсто, че потушаваха вълнението на водата.

Дъждът приближаваше бързо, първите капки я боднаха по лицето. В следващия миг всеки трябваше да се бори с тежките струи на пороя.

Оръдието затъна в калта. Някой се подхлъзна и тупна по задник с гръмки псувни. Всички викаха, проклинаха и ругаеха. Трудно можеха да опазят тлеещия фитил в надупчената му тенекиена кутия.

Вече нямаха надежда да насочат добре оръдието. Вятърът непрекъснато сменяше посоката си и тласкаше на пориви „Единство“ към залива.

Когато корабът се изравни с Линиенската скала, делфините се намесиха. Стражата и свитата препречиха входа към залива с телата си.

Моряците от „Единство“, полуслепи от дъжда, крещяха и сочеха гърбовете, гъмжащи под корпуса на кораба, който заскърца и почти спря.

Мирдем-Ингала изпищя, сякаш отприщила превъзбудата си и забравила всякакви грижи. Втурна се надолу към водата. Пляскаше с ръце и викаше насърчително на своите съратници. Песъчинките във вълните драскаха краката ѝ, пяната плискаше под дрехите ѝ. Тя се хвърли напред. Дори Толрам-Кетинет не се реши да я последва. Корабът се извисяваше над нея.

Един от любимците ѝ изскочи над водата, като че очакваше кралицата. Хвана края на дрехата ѝ със зъби. Мирдем-Ингала позна един от членовете на вътрешния кръг и изрече името му. В хаоса на писъците му тя долови тревожно известие — да стои настрана от

морето, иначе ще я погълнат незнайни гиганти от далечните дълбини. Те познавали миризмата ѝ.

Дори кралицата на кралиците се стъписа от това предупреждение. Отдръпна се, придружена от делфина, до най-плиткото. Когато тя стъпи на пясъка, притиснала мокрия плат към тялото си, делфинът изчезна в пяната.

„Единство“ се намираше само на няколко корабни дължини от кралицата и нейните хора. Но между брега и караката беше пълно с делфини — вътрешния и външния двор, свитата, стражата. И през плътната завеса на дъжда Мирдем-Ингала позна властната фигура на Йо Пашаратид, изпъчил се надменно на палубата. Позна я и той.

Стоеше висок и заплашителен, с разкопчана непромокаема куртка, с дръпната над очите шапка. Погледна още веднъж към кралицата и изведнъж се изтръгна от вцепенението.

Държеше копие. Наведе се през релинга на кораба и започна да нанася чести удари във водата. С всяко мушкане на острието изригваха малки алени фонтанчета. Трескавите движения на делфините отново разпениха водата. Пашаратид удряше неуморно.

Но за суеверните моряци делфинът беше свещено същество. Съюзник на морските духове, той беше винаги безгрешен и добронамерен в очите на мореплавателите. Който нараняваше делфин, оставяше се във властта на стихията.

Вбесеният екипаж вкупом се нахвърли върху Пашаратид. Изтръгнаха копието от ръцете му и го захвърлиха. Хората на брега наблюдаваха как бившият посланик бе отнесен на палубата, но после неговите войници се намесиха и го освободиха. Боричкането продължи още известно време. Любимците на кралицата бяха преградили успешно достъпа до Гвабагалиниен.

Бурята се развихри с цялата си мощ. Вълните се разбиваха в брега с великолепа ярост. Кралицата закрепя ликуващо и сега приличаше на своята майка — дивата Шанана. Накрая Толрам-Кетинет я издърпа по-навътре от страх, че тя отново ще се втурне във водата.

Мълниите осветяваха надвисналите облаци, последвани от разтърсващ тътен. За миг „Добра надежда“ се очерта в сребрилата вода, на половин километър от първия кораб. Екипажът се бореше да не доближава крайбрежните скали.

Колона делфини се устреми към „Добра надежда“, като че нещо ги зовеше натам.

Морето сякаш се сгърчи и кипна край кораба от Лорадж. Поне впоследствие наблюдателите от брега се кълнях, че са видели това. Нещо се мяташе и извиваше във водата. Тъмна маса се надигна, проби вълните с глава и се надвеси над мачтите на „Добра надежда“. Нещото имаше очи. Около внушителните челюсти се мятаха мустаци, подобни на змиорки. Още и още пръстени излизаха от морето, по-дебели от едър мъж. Това чудовище сякаш бе родено, за да живее в бурята.

Надигаха се и други пръстени. Появи се втора гигантска твар. Само че тази беснееше, доколкото можеше да се съди по светкавичните движения на главата ѝ. Като великанска змия тя отскачаше нагоре и забиваше глава във водата, но винаги част от лъскавото тяло оставаше в гъстия, лепкав въздух.

Главата пак се появи и разклати „Добра надежда“. Двете чудовища наглед обединиха усилията си. Безгрижни в похотливата си палавост, те се гърчеха във водата. Мятаща се опашка плесна по борда на каравелата. Разхвърчаха се трески и пирони.

После съществата изчезнаха. Морето си беше същото, както и преди вцепеняващата сцена. Чудовищата се бяха подчинили на зова на делфините, но сега се връщаха в дълбините на океана. Макар да се появяваха рядко пред човешки поглед, продължаваха да бъдат част от цикъла на живота, приспособил се към Голямата година на Хеликония.

В този етап от съществуването си грамадните змии бяха на практика безполови. Отдавна бе отминал периодът на трескавото им съвкупление. Тогава бяха крилати и прекарваха векове наред в любовни игри, забравили що е глад. Продължението на рода не им оставяше време да търсят храна. Като приказни дракони се бяха гонили над двата безлюдни полюса, без врагове или натрапници.

С настъпването на Голямото лято крилатите същества се преселиха в южните морета, а Орловото море беше предпочитано от тях място. Именно тяхната поява бе подтикнала някои не много зорки и твърде невежи моряци да дадат това име на морето. На далечни острови като Пурич и Лордри съществата се освободиха от крилете си. Изпълзяха по корем във вълните и там дадоха началото на нов живот.

И щяха да останат в океана до края на лятото. След време колосалните тела щяха да се разложат, за да се превърнат в храна за

асатасите и други морски обитатели. Потомството на гигантите беше познато с наименованието риба-шпигат. Но тези същества нямаха нищо общо с рибите. Когато първите студове на зимата ги подтикнеха към активност, щяха да се появят на сушата и да се променят още веднъж, да се превъплътят във формата, наричана с ужас от някои Червея на Утра.

При сегашната си пълна липса на нагон двете змии се оживиха само защото нещо им напомни далечното минало. Делфините им донесоха този спомен — следа от миризма, оставена във водата от кралицата на кралиците по време на нейния менструален период. Объркани и неспокойни, съществата сплитаха телата си. Но никаква сила не можеше да върне преживяното отдавна.

Тази ужасна изненада изби от главите на сиборналците всякаква готовност за битки. Нашествениците от двата кораба се увериха веднъж завинаги, че Гвабагалиниен наистина е място, обитавано от злото и страха. „Единство“ и „Добра надежда“ опънаха каквито платна им бяха останали по мачтите и се понесоха на изток с бурята. Облаците скоро ги скриха.

Делфините също побързаха да си отидат.

Само вълните бушуваха, разбиваха се високо в Линиенската скала с тъп грохот, отекващ по брега.

Защитниците на Гвабагалиниен се повлякоха под дъжда, обратно към дървения дворец.

Под тежестта на мусонния дъжд стаите на двореца ехтяха като барабани. Трополенето постоянно променяше звука си — ту затихваше, ту зачестяваше с нова сила.

В големия салон заседаваше военен съвет, свикан и ръководен от кралицата.

— Първо да си изясним с какъв човек си имаме работа — подсказа Толрам-Кетинет. — Нека канцлерът Сартори-Ирвраш ни обясни каквото знае за Йо Пашаратид, поне по-същественото.

Сартори-Ирвраш стана, прокара длан по оплешивяващото си теме и се поклони на кралицата. Щял да бъде кратък, защото не можел да съобщи нищо приятно. Извини се, че бил принуден отново да извади от забвения стари и неприятни случки, но бъдещето било

неотменно свързано с миналото по начини, трудно уловими дори за най-мъдрите. Би могъл да даде за пример...

В този момент срещна погледа на Оди Джесератабхар и реши, че наистина е време да говори по същество. През всичките години, прекарани в Матрасил, задълженията му на канцлер изисквали от него да разкрива всички тайни на кралския двор. Когато братът на кралицата, непрежалимият Йеферал-Оборал, бил още жив, канцлерът разкрил, че Пашаратид — тогава посланик на своята страна — се радвал на вниманието на младо момиче, за чиято майка се разнасяли недобри слухове. Той, канцлерът, научил от Варпал-Анганол и че Пашаратид успял тайно да огледа кралицата гола. Така че въпросният човек бил негодник, при това похотлив и безразсъден, сдържан само от своята съпруга, но било почти сигурно, че тя вече не е между живите.

Освен това Сартори-Ирвраш искал да сподели слуха — а може би и повече от обикновен слух, — чул от един водач на име Сочещия пътя, с когото се сприятелил при пътуването към Сиборнал, че Йо Пашаратид е убил брата на кралицата.

— Знам това — снизходително каза Мирдем-Ингала. — Значи имаме предостатъчно причини да смятаме, че Йо Пашаратид е твърде опасен.

Тогава се изправи Толрам-Кетинет.

Отново възприе ролята на военачалник и произнесе реч, избилстваща с празно красноречие, като често поглеждаше кралицата, за да провери постига ли желаното впечатление. Вече било ясно, че има защо да се опасяват от намеренията на Пашаратид. Много вероятно било този негодник да командва екипажа и войниците на кораба „Единство“ и с помощта на връзките си би могъл да наложи заповедите си и на капитана на „Добра надежда“. Той, Толрам-Кетинет, преценил разположението на силите от гледната точка на врага и стигнал до заключението, че Пашаратид ще действа по следния начин: първо...

— Моля те, карай по-накратко, иначе преди да свършим, онзи мошеник ще нахлуе направо в залата — прекъсна го Кара-Бансити. — Вече се убедихме, че като оратор не си по-добър, отколкото като генерал.

Толрам-Кетинет се навъси и каза, че Пашаратид не се надява да превземе Отасол само с два кораба. Значи му оставало да плени

кралицата и така да принуди населението на Отасол да приеме условията му. Следователно трябвало да предположат, че Пашаратид ще стовари силите си някъде източно от Гравабагалиниен, на най-близкото удобно за целта място. После ще поведе войниците си към двореца. Той, Толрам-Кетинет (при тези думи се удари с юмрук в гърдите), заявявал, че незабавно трябвало да се подготвят за отбрана срещу вероятното нападение по суша. Под негова закрила нейно величество била в безопасност.

Последва дълъг спор, после кралицата даде заповедите си. Още не бе завършила първото изречение и от тавана западаха капки върху масата.

— Щом водната стихия е на моя страна, не мога да се оплаквам, че покривът е прокапал — подхвърли тя.

Мирдем-Ингала реши, че трябва да построят отбранителни съоръжения около двореца и че генералът трябва да направи опис на всички налични оръжия и подходящи инструменти, без да забравя останалото на „Молитвата на Ваджабхар“.

След това кралицата се обърна към. Сартори-Ирвраш и му заповяда незабавно да напусне заедно с Оди. Позволи им да вземат три хокснита от конюшните на двореца.

— Много сте любезна, госпожо — изрече Сартори-Ирвраш, макар мишето му лице да показваше, че не е искрен. — Но ще можете ли да се справите без нас?

— Ще мога, стига твоята спътница да е в състояние да язди.

— Не мисля, че се е възстановила напълно.

— Ръшвен, щом Джандол можа да се лиши от тебе, значи мога и аз. Ти го посъветва да избере развода, нали? Що се отнася до новата ти приятелка, доколкото разбирам, тя е или поне е била близка сподвижничка на гнусния Йо Пашаратид.

Възрастният мъж се стъписа.

— Госпожо, бяхме принудени да се съобразяваме с какви ли не обстоятелства... Беше въпрос на държавна политика. Освен това ми плащаха за да подкрепям краля.

— Но често повтаряше, че преди всичко си поддръжник на истината.

Бившият канцлер разсеяно опипа джобовете на своя чарфрал, като че търсеше листа от вероника, но се задоволи само да приглади

бакенбардите си.

— Понякога двете ми роли съвпадаха. Знам, че вашето милосърдие и пресметливостта на краля доведоха до търпимостта към фагорите в нашата страна. Но те са основният източник на всички беди на човечеството. През лятото имаме възможност да се отървем от тях, защото сега са малобройни. И точно през лятото ние се вкопчваме помежду си в дребнави разправи и сме най-малко склонни да проумеем, че те са най-страшните ни врагове. Повярвайте ми, госпожо, изучавах древните летописи, от които научих, че...

Досега тя го слушаше доброжелателно, но при тези думи вдигна ръка.

— Ръшвен, стига! Бяхме приятели, но животът ни се промени. Върви си в мир.

Най-неочаквано той тичешком заобиколи масата и стисна ръката ѝ.

— Ще си отидем, да, ще си отидем! В края на краищата свикнал съм да се отнасят жестоко към мен. Но имам последна молба... С помощта на Оди открих нещо, което е жизненоважно за всички нас. Ще тръгнем към Олдорандо, ще представим откритието си пред Светия Ц'сар с надеждата да бъдем възнаградени. Може би ще ви бъде приятно да чуете, че така ще причиним немалко неудобства на бившия ви съпруг...

— Е, каква е молбата ти? — избухна тя. — Ще свършиш ли най-после? Имаме и по-важна работа.

— Госпожо, молбата ми е свързана с това откритие. Когато всички се наслаждавахме на спокойствието в матрасилския дворец, понякога четях на вашата невръстна дъщеричка, макар сега това да не означава нищо за вас. Спомням си, че Татро имаше една очарователна книжка с приказки. Ще ми позволите ли да взема тази книжка и да я отнеса в Олдорандо?

От гърлото на Мирдем-Ингала се изтръгна звук, който не беше нито смях, нито крясък.

— Ние се готвим да посрещнем вражеско нападение, а ти ме молиш да ти дам детска книжка! Разбира се, вземи я, какво ли ме интересува! Но после се махай отгук, заедно е този свой неуморен език!

Той целуна ръката ѝ. Отдалечи се заднешком заедно с Оди. Спря до вратата и се усмихна мрачно.

— Скоро ще престане да вали. Не се притеснявайте, веднага ще напуснем това негостоприемно убежище.

Кралицата замери гърба му с попадналия ѝ под ръка свещник.

От едната страна на двореца имаше обширна градина, богата на билки и плодни храсти. В единия ъгъл бяха стопанските сгради, където държаха прасетата, козите, пилетата и гъските. Зад тях имаше редица от дървета с разкривени клони. Покрай тази редица минаваха плитки изкопи, отдавна обрасли с трева. Заобикаляха блатистия район, продължаващ на изток. Точно оттам щеше да дойде Пашаратид, ако изобщо дръзнеше да направи това.

Толрам-Кетинет и Ланстатет огледаха местността и решиха да използват старата отбранителна линия.

Първо обмислиха дали да не отведат всички сегашни обитатели на Гравабагалиниен с кораба. Но понеже бяха неопитни в мореплаването, бяха закотвили „Молитвата“ така, че по време на бурята корабът пострада сериозно и едва ли можеше да разчитат на него в открито море.

Всичко ценно беше стоварено на брега. Използваха част от дъските, за да направят наблюдателен пост в клоните на най-високото дърво.

Пръстта постепенно изсъхваше след бурята. Накараха някои от фагорите да струпат земен насип, а други през това време копаеха по-дълбоки окопи.

Това завариха Сартори-Ирвраш и Оди Джесератабхар, когато напуснаха околностите на двореца. Яздеха един след друг, а третото хоксни бе натоварено с вещите им. Забелязаха, че Кара-Бансити надзираваше изграждането на защитния вал. Сартори-Ирвраш спря своето животно.

— Длъжен съм да се сбогувам със стария си приятел — каза той и слезе от хоксното.

— Не се бави — предупреди го Оди. — Заради мен вече нямаш приятели тук.

Той кимна, изопна напрегнато раменете си и тръгна към Кара-Бансити.

Двойновиждащият работеше заедно с фагорите на един подгизнал участък. Когато вдигна глава и видя Сартори-Ирвраш, натезалото му лице помръкна, после грейна в усмивка, като че под натиска на неударимо вълнение. Махна на приятеля си да дойде при него.

— Ето ти го миналото... Тези изкопи са част от много стара отбранителна система. В момента фагорите разкриват истината, скрита и до днес в легендите...

Прекрачи към току-що изкопана яма, последван от Сартори-Ирвраш. Приклепна до ръба, без да обръща внимание на жвакащата кал. На една ръка дълбочина под гъстите туфи трева от торфената пръст се показваше нещо, което отначало бившият канцлер сбърка с черен чувал, стар и празен. Но беше човек, по-точно неговите останки. Изпънатото тяло лежеше на левия си хълбок. Късата кожена туника и ботушите подсказваха, че мъжът е бил войник. Изпод сплесканото тяло се подаваше дръжката на меч. Профилът на мъжа с разкривена от счупените зъби уста бе оформен в зловеща усмивка от натиска на пръстта. Кафявата кожа лъщеше.

Изкопните работи бяха открили и други трупове. Фагорите работеха равнодушно, ровеха земята с пръсти. Друг мумифициран войник имаше страшна рана на гърдите. Линиите на лицето му бяха отчетливи, като надраскани с молив. Изгнилите очни ябълки му придаваха изражение на унило безразличие.

Тежката влажна миризма на пръстта сякаш разяждаше ноздрите им.

— Торфът ги е съхранил — отбеляза Сартори-Ирвраш. — Може би войниците са загинали в голяма битка или пък в някакво друго спречкване. Вероятно са тук от около стотина години.

— От много повече — възрази Кара-Бансити и скочи в ямата.

Изчопли един от многото предмети, които Сартори-Ирвраш взе за камъчета, и го вдигна към него.

— Предполагам, че точно това е убило нашия приятел с потрошените зъби. Виждаш семе от дървото раджабарал, по-твърдо от желязо. Може би се е овъглило и затова не е поникнало. Повече от шест века са минали след пролетта, когато раджабаралите са

разпръсквали семената си. Нападателите са използвали тези семена вместо оръдейни гюлета. Точно тук се е водила легендарната битка на Гравабагалиниен. Открихме полесражението, защото отново ще го използваме за отбрана.

— Горкичките!

— Те ли? Или ние?

Кара-Бансити се премести в ъгъла на ямата. Под трупа на ранения в гърдите мъж отчасти се виждаше тяло на фагор. Лицето бе почерняло, козината червенееше от блатната вода и приличаше на сплъстена трева.

— Ето виждаш ли — дори тогава хората и фагорите са се сражавали и загивали един до друг.

Сартори-Ирвраш изпръхтя от погнуса.

— А може и да са воювали раса срещу раса. Не можеш да докажеш нито едното, нито другото.

— Но пък знам, че това е лоша поличба. Не бих искал кралицата да види тези трупове. Толрам-Кетинет също. Момчето е със слаба душица. Най-добре да затрупаме ямата.

Бившият канцлер вече се канеше да тръгне.

— Приятелю, не всички са склонни да прикриват намерените тайни на миналото. Разполагам с факти, които ще изложа пред властниците на Пановал и ще предизвикам свещена война срещу двурогите из целия Кампанлат.

Кара-Бансити се взря преценяващо в него с кървясалите си очи.

— И ще ти платят за разпалването на тази война, а? Аз пък казвам — живей и остави другите да живеят.

— Да, знам, Бардол. Но тези рогати демони не изповядват същия принцип. Вярата им е друга. Ще се размножават, докато започнат да ни превъзхождат по численост, тогава ще ни унищожат, освен ако им се противопоставим. Ако бе видял с очите си безбройните стада фламбреги...

— Недей да се палиш толкова. Пристрастията винаги водят до големи беди... А сега ние ще продължим да си вършим работата. Вероятно тази земя крие още стотици трупове.

Сартори-Ирвраш силно притисна ръцете си към тялото.

— Отнасяш се с мен не по-сърдечно от кралицата.

Кара-Бансити трмаво се изкатери от ямата.

— Нейно величество ти даде каквото ти поиска — книгата и три хоксните.

Захапа кокалчетата на юмука си и се вторачи в бившия канцлер на Борлиен.

— Бардол, защо и ти си се настроил срещу мен? Нима забрави дните на нашата младост, когато се взирахме през твоя телескоп и наблюдавахме фазите, през които преминаваше Кайдо? И от тях стигнахме до космическата геометрия, чиито закони определят битието ни?

— Не съм забравил. Обаче ти се появи тук заедно с тази сиборналка, която е заклет враг на Борлиен. Животът на кралицата е застрашен, кралството е пред разпадане. Не изпитвам обич нито към Джандол-Анганол, нито към фагорите, но искам животът да продължи без смутове, за да могат и други да гледат през телескопите си. Ако обаче обърнеш кралството с главата надолу, както възнамерявате да постъпите вие двамата, значи ще изпочупиш и всички телескопи.

Едрият двойновиждащ зарея нерадостния си поглед през клоните на дърветата към морето. Накрая сви рамене.

— Ти си видял, че Кийвасиен, някога културно средище, родното място на великия Ярап-Ромбри, е бил унищожен най-безгрижно. Културата може да процъфти по-лесно под петата на стария тиранин, отколкото на новия завоевател. Само това исках да ти кажа.

— Ти защитаваш собствения си живот и привички.

— Да, винаги ще се боря за живота — такъв, какъвто ми харесва. Дори ако това означава да се боря със себе си. Хайде, тръгвай и отведи тази жена... но помни, че в ръкавите на сиборналците винаги има не само ръце.

— Защо ми говориш така? Аз съм жертва. Скитник... изгнаник. Унищожено е делото на целия ми живот. Можех да бъда за своята епоха новият Ярап-Ромбри... Не съм виновен за нищо.

Кара-Бансити поклати голямата си глава.

— Ти си на възраст, когато невинността сама по себе си е престъпление. Върви си със своята възлюбена. Върви да пръскаш отровата си!

Сартори-Ирвраш се върна при Оди Джесератабхар и хокснитата. Възседна своето животно, без да продума, а в очите му напиреха сълзи.

Поеха по пътеката, която щеше да ги изведе на пътя, виещ се на север към Олдорандо. Джандол-Анганол и неговият отряд бяха минали оттук само преди броени дни към родния град на убитата годеница на краля.

XIX

ОЛДОРАНДО

Двете слънца пламтяха в безоблачното небе и изгаряха равнината с общата си мощ.

Крал Джандол-Анганол, Орела на Борлиен, се чувстваше добре в пустошта. Начинът, по който ѝ се наслаждаваше, се различаваше от този на другите мъже. Той се изразяваше в дълги преходи, редувани с кратки почивки. Това никак не беше по вкуса на Алам Есомбер, разглеzenia посланик на Ц'саря.

Кралят и войската му, придружавани от свещениците, се приближаваха към Олдорандо от юг по един от старите поклоннически пътища, който минаваше през града и продължаваше към Свещения Пановал.

В Олдорандо се събираха главните пътища на Кампанлат. На изток и запад, в непосредствена близост, минаваха миграционните пътища на фагорите и „уктовете“ на мадите. На север към Кузинт и езерото Дорзин се виеше старият солен път. На запад се простираше Кейс — мърлявият Кейс, родина на главорези, занаятчии, скитници и злодеи, на юг се намираше приятелският Борлиен, родина на още повече злодеи.

Джандол-Анганол се приближаваше към една страна, която също като неговата воюваше с варварите. Войната между Олдорандо и Кейс беше избухнала както заради некадърността на крал Сайрен Стунд, така и благодарение на прословутата кейсийска злоба.

Гибелта на Втора армия принуди Джандол-Анганол да сключи с планинските кланове на Кейс мир, посрещнат от всички като проява на малодушие. Той им прати богати дарове от зърно и вероника, с които трябваше да скрепи мира и разбирателството.

За жителите на Кейс мирът беше нещо твърде относително — отдавна живееха в постоянни междуособици. Сега просто окачиха арбалетите си на вратите на колибите и се заеха с привичните си занятия. Най-често срещаните сред тях занимания бяха ловът,

кървавите свадни, грнчарството — в Кейс се изработваше прекрасна керамика, която после се разменяше срещу мадийски килими, — кражбите, добиването на скъпоценни камъни и неуморните опити да накарат своите мършави жени да работят повече. Войната с Борлиен обаче, колкото и случайна да беше, събуди у клановете ново чувство за сплотеност.

След като не успяха да се скарат помежду си по време на продължителните тържества по случай победата (дареното от Джандол-Анганол зърно превърнаха в по-приятна за душата течност), водещите кланове на Кейс избраха за свой върховен суверен един огромен изрод на име Скрумпабур. Последният ознаменува избирането си с демонстрация на добра воля — нареди да изтребят всички олдорандци, живеещи в Кейс, или „да ги набучат на шиш“, според местния израз.

Следващата стъпка на Скрумпабур беше да поправи щетите, нанесени по време на войната на напоителните тераси и на селата в югоизточната част на страната. За тази цел той насърчи фагорите от Рандонан, Куейн и Олдорандо да дойдат в Кейс, като обеща да им спести гоненията, на които бяха подложени в Олдорандо. Кейсийците бяха езичници и не виждаха никаква причина да преследват фагорите, които се държаха прилично и не закачаха жените им.

Джандол-Анганол посрещна тези събития със задоволство. Те потвърдиха самочувствието му на дипломат. Не толкова доволни бяха Ползвателите — воините на Свещената пановалска империя, чиито връзки се простираха и до най-висшите среди в Пановал. Говореше се, че навремето и Киландар IX бил един от тях.

Кавалерийска част от Ползватели извърши бърз дързък набег срещу Акейс, мизерно планинско селище, изпълняващо ролята на столица на Кейс, и за една нощ изкла над хиляда току-що пристигнали фагори заедно с няколко кейсийци.

Тази сполука трудно би могла да се нарече победа. По пътя към дома Ползвателите, успокоени от лесния успех, бяха причакани в засада от племената на Скрумпабур и на свой ред изклани. Само един от тях успя да се добере до Олдорандо, по-скоро мъртъв, отколкото жив, и да разкаже какво се е случило. През цялото му тяло беше промушена тънка бамбукова пръчка, която влизаше през ануса, а

острият ѝ край стърчеше иззад ключицата на дясното му рамо. Човекът беше „набучен на шиш“.

Крал Сайрен Стунд узна за това издевателство, обяви свещена война срещу варварите и определи награда за главата на Скрумпабур. Оттогава и двете страни проляха доста кръв, преди всичко олдорандска. В този момент половината армия на Олдорандо (в която не се допускаха на служба фагори) обикаляше из пущинаците от шоатапракси, с които изобилстваха склоновете на Кейс.

Кралят скоро изгуби интерес към войната. След убийството на по-голямата му дъщеря Симода Тал той се затвори в двореца си и рядко го виждаха навън. Пристигането на Джандол-Анганол успя да го поразмърда, и то благодарение на обединените усилия на главните му съветници, неговата мадийска кралица и оцелялата му дъщеря Милуа Тал.

— Какви развлечения можем да осигурим на този велик крал, Сайрен, миличък? — пропя кралица Баткарнет-тя. — Аз съм толкова безпомощна, едно цвете и нищо повече, при това съм куца. Сакато цвете. Искаш ли да му изпея Песните на Пътя?

— Този човек сам по себе си не ме интересува. Той няма никаква култура — отговори съпругът ѝ. — Джандол ще доведе фагорската си гвардия, защото не може да си позволи да плаща на истински войници. Ако се наложи да пуснем тези гнусни създания в столицата си, може би техните скотски номера ще ни създадат достатъчно развлечения.

Климатът в Олдорандо беше горещ и изтощителен. Изригването на вулкана Ръстиджоник бе засилило вулканичната активност. Над земята надвисна сярна пелена. Знамената, които кралят беше наредил да закачат в чест на борлиенския му братовчед, висяха безжизнено в душната, сякаш лишена от въздух атмосфера.

Колкото до краля на Борлиен, той беше обзет от нетърпение. Преходът от Гвабагалиниен продължи почти една десета, първо през льосовите обработваеми земи, после през пустошта. Колкото и бързо да се придвижваха, на него все му се струваше недостатъчно. Единствено Първа фагорска не се оплакваше от нищо.

Лошите вести продължаваха да настигат колоната. В кралството цареше глад, реколтата беше съсипана. Разрухата личеше навсякъде.

Втора армия беше не просто разбита — тя нямаше да се измъкне от джунглите на Рандонан. Малкото мъже, които се завърнаха, се изпокриха по домовете си, като се кълняха, че никога повече няма да тръгнат на война. Оцелелите фагорски батальони като че се стопиха из пущинаците.

Вестите от столицата не бяха по-успокояващи. Съюзникът на Джандол-Анганол, първосвещеникът Бранза-Багинут, пишеше, че Матрасил е разбунен. Бароните заплашвали да вземат властта и да управляват от името на скритината. Кралят би следвало да вземе решителни мерки, и то колкото се може по-скоро.

Кралят обичаше походния живот и се наслаждаваше на всички развлечения, които той можеше да му предложи, радваше се на вечерите в лагера и дори се примиряваше с ярките слънчеви дни далеч от крайбрежните мусони. Чувствата, които бушуваха в гърдите му, сякаш също бяха източник на наслаждение. Лицето му отслабна и стана по-напрегнато, а непостоянството и своенравието му още повече биеха на очи.

Алам Есомбер не споделяше възторга на приятеля си. Израснал в двореца на баща си някъде из закътаните подземия на Пановал, той се чувстваше неуютно на открито и се дразнеше от принудителното бързане. В крайна сметка изнеженият посланик на Свещения Ц'сар поиска почивка, убеден, че уморената му свита ще го подкрепи.

Беше преди здрачаване, когато едри блестящи цветове се разтваряха сред матовата трева в очакване на нощните пеперуди. Отнякъде се обади вечерна птица, повтаряйки неуморно двете си привични ноти.

Вече бяха излезли от плодородните льосови земи и прекосяваха торфената равнина, която едва успяваше да изхрани малкото села наоколо. Свитата на посланика се приюти под сянката на едно огромно денисово дърво, чиито листа тихо шумоляха от ветреца. От него във всички посоки се разклоняваха възлести стволове, някои от тях на преклонна възраст, други — по-млади, се подпираха небрежно като самия Есомбер на разкривените си лакти и пълзяха на всички страни.

— Кое те кара да препускаш така, Джандол? — попита Есомбер. — За какъв дявол сме се разбързали, ако не заради самото проклето бързане? Или да го кажа иначе, каква по-добра съдба те очаква в Олдорандо в сравнение с тази, от която се отказа в Гравабагалиниен?

Той протегна крака и се вгледа с интерес в лицето на краля.

Джандол-Анганол беше приклепнал до него и се полюляваше на върха на пръстите си, подхвърляйки с ръка дребни камъчета. До ноздрите му достигна слаба миризма на дим и той потърси с поглед източника ѝ.

Няколко кралски офицери, кралският оръжейник и други зяпачи се бяха подпрели на тоягите си недалеч. Някои от тях пушеха вероника, а един дразнеше Юли, като го мушкаше с тоягата си.

— Трябва да стигнем Олдорандо колкото е възможно по-скоро — заяви кралят с нетърпящ възражение тон, но Есомбер продължи да упорства.

— Аз самият горя от нетърпение да зърна този жалък град, най-малкото за да се топна в някой от знаменитите му извори. Това обаче не означава, че съм готов да тичам през целия път дотам. От времето, когато бяхме заедно в Пановал, ти си се променил — и, позволи ми да кажа, промяната не е особено забавна...

Кралят рязко запокити един камък.

— Борлиен има нужда от съюз със Сайрен Стунд. Онзи анатом, който ми подари часовника с трите циферблата, Бардол Кара-Бансити, твърдеше, че нямам работа в Олдорандо. В този момент ме обхвана увереност, че непременно трябва да отида там. Баща ми ме подкрепи. Предсмъртните му думи бяха — а той умря в ръцете ми — „Върви в Олдорандо!“. Откакто онзи глупак Толрам-Кетинет позволи да унищожат армията му, аз съм принуден да търся съюз с Олдорандо. Съдбите на Борлиен и Олдорандо винаги са били свързани.

Той яростно запрати един последен камък към земята, сякаш за да сложи край на спора.

Есомбер не каза нищо. Откъсна една тревичка и я задъвка, изведнъж загубил увереност под втрещения поглед на краля.

Джандол-Анганол скочи и застана с широко разтворени крака.

— Ето, аз стоя тук. Докато оказвам натиск върху земята, земната енергия нахлува в моето тяло. Аз съм част от земята на Борлиен. Аз съм природна сила.

Той разпери ръце с разтворени длани.

Недалеч лежаха фагорите със своите мускети и наподобяваха безформено стадо рогат добитък, загледано в равнината. Някои от тях ровеха под камъните и търсеха личинки и ракообразни за ядене. Други

стояха неподвижно и само от време на време тръсваха глава или помръдваха едно ухо, за да прогонят мухите. В сянката бръмчаха рояци крилати насекоми. Есомбер обезпокоен седна.

— Не разбирам какво искаш да кажеш, но щом така ти харесва...
— Гласът му беше сух.

Кралят заговори, загледан в хоризонта:

— Ще ти дам един пример, за да разбереш какъв човек имаш пред себе си. Аз може да съм се отрекъл по някаква причина от своята кралица, но тя въпреки всичко си остава моя. Ако разбере, че ти например си дръзнал да влезеш в спалнята ѝ, докато бяхме в Гравабагалиниен, и си се опитал да ѝ досаждаш, независимо от нашето приятелство бих те убил без каквито и да било угризения и бих окачил вътрешностите ти на това дърво.

Никой от двамата не помръдна. След малко Есомбер се изправи и застана облегнат на едно от разклоненията на денисовото дърво. Изящното му лице преbledня.

— Виж какво, хрумвало ли ти е някога, че тези твои фагори, въоръжени до зъби със сиборналско оръжие, вдъхват страх у такива обикновени хора като мен? И че може би ще бъдат зле приети в столицата на Сайрен Стунд, където пълнят главите на хората с какви ли не свещени дивотии? Никога ли не те е било страх, че можеш... че можеш да заприличаш и ти на фагор?

Кралят бавно се обърна. На лицето му беше изписана пълна липса на интерес.

— Погледни!

Нещо средно между гримаса и усмивка разкриви лицето му. Той шумно пое дъх през ноздрите си, затича се и леко прескочи едно от коренищата на повече от метър над земята. Скокът беше великолепен. Приземи се устойчиво, обърна се и прелетя над друг клон, почти до самия Есомбер.

Кралят беше половин глава по-висок от посланика. Есомбер бързо се изправи и посегна за мечта си, после застина на място, като се вглеждаше напрегнато в Джандол-Анганол.

— Аз съм на двадесет и пет години, физическото ми състояние е прекрасно и не се боя нито от хората, нито от фагорите. Тайната ми е в това, че умея да използвам случая. Лъкатушенията на случайността ме зареждат с енергия... Гледай да не ме ядосаш, Алам Есомбер, или да

забравиш думите ми, че това, което някога ми е принадлежало, е свято. Аз съм твоята житейска даденост, не обратното.

Посланикът се размърда, изкашля се, като се постара да прикрие преместването на ръката си от дръжката на меча към устата, и нервно се усмихна.

— Виждам, че си в прекрасна форма. Направо потресаващо. По дяволите, ти си за завиждане. Ужасно досадно е, че аз и моето малко стадо от пастири не сме така добре тренирани. Винаги съм смятал, че молитвите отслабват мускулите. Ето защо ще те помоля да продължиш напред заедно с твоите хора и любимците си с тази лудешка бързина, а ние ще те следваме полека, става ли?

Джандол-Анганол го изслуша все така безизразно, после лицето му се сви в презрителна гримаса.

— Чудесно. Околността е доста спокойна, но вие се пазете. Разбойниците не питаят твърде голямо уважение към свещениците. Не забравяй, че носиш моя указ за развод.

— Бързай тогава, щом така ти харесва. А аз ще занеса документа ти за развод на Ц'саря навреме. — Посланикът протегна ръка, но кралят не я пое и тя увисна във въздуха.

Джандол-Анганол безмълвно се извърна и свирна на Юли да заеме мястото си до него. По негова заповед се яви гилотата-майор на гвардията Гхът-Мларк Чзарн. Фагорските колони се строиха и потеглиха, следвани от не толкова стегнатите редици на хората. Алам Есомбер и свитата му останаха притихнали под денисовото дърво. Не след дълго фигурите им се изгубиха от погледа на краля, скрити в сянката на дървото. Още малко и самото дърво изчезна в трептящата над равнината мараня.

След два дни кралската войска спря на няколко мили от Олдорандо. Над хълмистата местност се носеха валма дим.

Кралят беше застанал до една от древните каменни колони, осяяли равнината. Той прокара пръст по плетеницата, издълбана върху камъка — добре познатата фигура представляваше два концентрични кръга, свързани с вълнообразни линии. Само за миг се запита какво ли би могла да означава колоната с издълбаната на нея фигура. Подобни загадки обаче не занимаваха ума му дълго — те без съмнение бяха

също така неразрешими, както и загадката за името на отдавна мъртвия крал, издигнал някога колоните. Мислите му бяха изцяло заети с това, което го очакваше в близко бъдеще.

Намираха се в околността на митичния град, от който все още нямаше и следа. Докъдето поглед стига, се простираха ниски хълмове, предвестници на планините Кузинт, които се издигаха като брониран гребен над целия континент. В далечината се виеше и в двете посоки укт на мадите.

Представляваше по-скоро ръждивокафява, отколкото зелена ивица. Сред нея големите дървета бяха малко, затова пък изобилстваха храстите и цикладите, а между тях пъстрееха ярките цветове на мантията, чиито семена номадите използваша за храна.

Уктът беше по-широк от който и да било път. За разлика от обикновените пътища обаче по него не можеха да се движат хора. Въпреки опустошенията нанесени от арангите и флебихтите, зелената стена беше непроходима. Мадите със своите животни се движеха отстрани и неусетно го разширяваха, оставяйки след себе си семена и тор. От година на година пътят растеше, превръщайки се във виеща се дъбрава.

Тази горска ивица не беше еднаква навсякъде. На места в нея се промъкваха чужди растения, чиито семена се закачаха по козината на животните и намерили благодатна почва, процъфтяваха и се ширеха сред гъсталака. Мадите заобикаляха новите израстъци или ги прегазваха, оставяйки следа, която пришълците скоро отново завладяваха.

Така случайното се превръщаше в постоянно. Уктът служеше като бариера. Пеперудите и дребните животни, които можеха да се видят от едната ѝ страна, не се срещаха от другата. Имаше птици и гризачи, както и един вид смъртоносна златна змия, които оставаха под прикритието на укта по цялото му протежение и никога не дръзваха да напуснат очертанията му. Няколко вида човекоподобни влачеа жалкия си живот в дебрите му.

Хората също признаваха съществуването на укта и го използваша като граница. Този разделяше Северен Борлиен и Олдорандо.

А сега тази граница гореше.

От новоизригналия вулкан се изливаха потоци лава. Уктът пламтеше като факел по цялото си протежение.

Уредите на „Авернус“ записваха данните за нарастващата вулканична активност в приближаващия периастрона свят отдолу. Данните относно вулкана Ръстиджоник показваха, че веществото, изхвърлено при изригването, е достигнало височина петдесет километра. Долните слоеве на образувалия се облак бързо се придвижваха на изток и обикаляха планетата за петнадесет дни. Саждите, издигнали се на височина над двадесет и един километра, се движеха на запад заедно с ниските течения на стратосферата и обикаляха планетата за шестдесет дни.

И от останалите изригвания бяха получени подобни данни. Облаците прах, събрани в стратосферата, почти удвоиха отражателната способност на Хеликония и отблъскваха нарастващата горещина на Фрейър от повърхността на планетата. По този начин елементите на биосферата взаимодействаха като единен организъм или механизъм, предназначен да съхрани жизнените ѝ процеси. В течение на десетилетията, когато Фрейър щеше да бъде най-близо до Хеликония, планетата щеше да бъде защитена от вредното му въздействие чрез киселинните прашни слоеве.

Този драматичен процес на приспособяване се следеше със затаен дъх от Земята.

На самата Хеликония горският огън представляваше край на света за множество ужасени създания. За по-безпристрастния наблюдател това беше знак, че светът е твърдо решен да съхрани себе си и своя жив товар от органичен живот.

Силите на Джандол-Анганол изчакваха, спотаени в плитка долина. Димната пелена на изток известяваше приближаването на огъня. Пълчища рунтави прасета и сърни препускаха по протежение на укта, устремени на изток към спасението. Следваха ги стада от потромави флехти, огласящи околността с гръмкото си блееие.

Преминаха и няколко семейства от странни раси, които успокояваха малките си по чисто човешки начин. Бледите им лица се белееха сред гъстата черна козина. Някои видове бяха без опашки. Те ловко се прехвърляха от клон на клон и се отдалечаваха.

Джандол-Анганол се надигна и остана приведен, наблюдавайки преминаването на дивеча. Малкият Юли подскачаше игриво около него. Възрастните фагори продължаваха да дремят невъзмутимо, сякаш бяха стадо говеда, преживящо дневната си дажба от овесена каша и пемикан.

На изток бягаха и мадите със своите стада. Някои от техните животни се впускаха в панически бяг или ужасени се втурваха към гъсталака, докато самите първобитни същества примирено продължаваха да следват своя укт, подчинявайки се на хилядолетния навик.

— Слепи идиоти! — възкликна Джандол-Анганол.

В бързия му ум мигновено се зароди дързък план. Той нареди на едно отделение от фагорската гвардия да заеме позиции и да чака в засада. Когато първите мади се приближиха достатъчно, пред тях изневиделица се изпречи обвито с бодливи лиани въже. Групата спря. Настъпи объркване, овце, асокини и кучета в паника обикаляха около краката на стопаните си.

Мадийските лица бяха така невинни, както са лицата на папагалите или на цветята. Челата и брадичките им бяха скосени, очите и носовете изпъкваха и това им придаваше постоянен израз на съмнение спрямо целия свят. Мъжете имаха издатини на челата и челюстите си. Косите им бяха лъскавокафяви. Отчаяният зов, който си разменяха, наподобяваше тревожното гукане на гълъби.

Фагорската част изскочи от укритието си и се устреми към ужасените мади. Всеки фагор сграбчи трима или четирима от тях в опърлените си от слънцето, покрити с прах лапи. Съществата се предадоха без съпротива. Една гилота хвана водача на стадото асокини, на чиято шия висеше празна тенекиена кутия, удряйки се с глух звук в гърдите му. Овцете кротко стояха отстрани.

Някои от мадите се опитаха да бягат. Джандол-Анганол стовари юмрука си върху двама от тях и ги просна на земята. Те се валяха в прахта и плачеха. Отзад обаче продължаваха да прииждат други и той ги остави свободно да си заминат.

Групата на краля си проби път през укта заедно с плячката си. Гъстата козина на фагорите ги правеше неуязвими за трънаците. Подкараха пленниците пред себе си и пресякоха границата между Борлиен и Олдорандо. Скоро се озоваха в безопасност. Закрачиха

бодро към целта си, докато пламъците отминаха зад гърба им, оставяйки след себе си пепелища.

Така групата навлезе в столицата Олдорандо, по-скоро напомняща за каращи стадо пастири, отколкото за кралска свита. Пленниците-първочовеци бяха изподрани и кървяха. Хората също бяха пострадали от трънаците на укта. Самият крал беше покрит със слой прах.

В Олдорандо имаше нещо театрално — може би защото в самото му сърце се издигаше ярко украсена платформа, върху която в цялото си великолепие се извършваше пищното богослужение в чест на Акханаба, всемогъщия бог с бичето лице. Истинската вяра е самотна. Когато на едно място се съберат тълпи от вярващи, те превръщат богослужението в карнавално събиране.

Разположен в самия знойно-мъглив център на Кампанлат, прорязан от река Валворал, която го съединяваше с Матрасил и с морето, Олдорандо беше град на пътешественици. Повечето от тях идваха на поклонение, останалите — да търгуват.

Самата форма на града говореше за дългото съществуване на тези две противоположни тенденции. Онази част, която се наричаше Светия хълм, се простираше диагонално от югозапад на североизток и се издигаше над неугледната оживена търговска част като изящен скъпоценен накит. Включваше Стария град с неговите причудливи кули на седем ката, обитавани от постоянни религиозни общности. Тук беше женският Академичен орден. Тук бяха поклонниците и просяците, както и изметът на църквата — онези, които биеха чела в престорено, показно разкаяние. Тук бяха владенията на сенките и тайнствените параклиси, зарити дълбоко в земята. Тук, най-сетне, бяха катедралата с прилежащите ѝ манастири и дворецът на крал Сайрен Стунд.

Цареше всеобщо убеждение — или поне сред онези, чийто живот беше неразривно свързан с Хълма, — че този остров на светостта, това средище на благочестието се извисява сред клоаките на светските пороци.

Ала пищните, богато украсени стени и непристъпните укрепления на Хълма бяха прорязани от множество врати. Някои се отваряха само в крайно тържествени случаи. Други позволяваха достъп до Стария град само на избраните. Трети пропускаха само

мъже или само жени (фагорите не можеха да оскверняват с присъствието си Хълма). Имаше обаче и такива — най-често използваните, — през които влизаха и излизаха, когато си пожелаеха, изцяло светски особи. Между свящото и низкото, както между живота и смъртта, съществува граница, която всеки може да премине, щом пожелае.

Грехът обитаваше не толкова величествени владения, но дори и тук богатите строяха дворците си на големите булеварди. Нечестивите преуспяваха, докато почтените с труд си проправяха път в живота. От всичките осемстотин и деветдесет хиляди жители на града почти сто хиляди членуваха в религиозни ордени, служещи на Акханаба. Поне още толкова бяха робите, които служеха еднакво както на вярващите, така и на езичниците.

В съответствие с показно тържествения обичай на Олдорандо двама облечени в синьо и златно пратеници чакаха пристигането на Джандол-Анганол на южната порта. Една карета трябваше да закара краля при височайшия му домакин Сайрен Стунд.

Джандол-Анганол отказа каретата и вместо да поеме по триумфалния път по протежение на булевард Узен, поведе прашната си свита към квартала Паук — уютен, макар и лишен от изтънченост район на кръчми и пазари, където търговците щяха да купят както животните, така и първобитните хора.

— Мадите не вървят много в Ембрудок — заяви един як търговец, послужил си със старото име на Олдорандо. — Имаме си достатъчно, пък и те, както полумаймуните, не са кой знае какви работници. Виж, вашите фагори са друго нещо, но в този град нямаме право да търгуваме с фагори.

— Аз продавам само мадите и животните, човече. Кажи си цената, иначе ще намеря някой друг.

Когато се споразумяха за цената, мадите преминаха в ръцете на търговеца, за да бъдат продадени като роби, а животните отиваха на заколение. Кралят си тръгна доволен. Сега вече беше готов да се срещне със Сайрен Стунд. Преди сделката нямаше пукнат рун в джоба си. Фагорите, изпратени за злато в Матрасил, не се върнаха.

Първа фагорска потегли в стегнати редици по булевард Узен, а наоколо се събираха зяпачи. Тълпите приветстваха Джандол-Анганол, който крачеше заедно с припкация до него Юли. Той беше популярен

сред обикновените хора на Олдорандо независимо от слабостта си към официално заклеявяваните фагори. Сравняваха жизнерадостния, енергичен мъж със своя тлъст, ленив, обичащ спокойствието монарх. Те не познаваха кралицата на кралиците и изпитваха съчувствие към краля, чиято годеница бе жестоко убита, независимо че тя беше само една мадийка или полумадийка.

Сред простолудието се забелязваха и духовници, които издигаха вечните си лозунги: „ИЗПОВЯДАЙ ГРЕХОВЕТЕ СИ! КРАЯТ НА СВЕТА Е БЛИЗКО! ПОКАЙ СЕ, ДОКАТО Е ВРЕМЕ!“ И тук, както и в Борлиен, Пановалската църква използваше страха на хората, за да вкара свободомислещите в правия път.

Маршът сред прахоляка продължаваше — край древната пирамида на крал Денис, през квартала около Узен, през обширния площад Лойлбрайден, през потока в края му към Парка на свирещия извор, покрай Катедралата на религиозното усърдие към живописния дворец на краля. В центъра на площада се издигаше златен павилион, в който се беше разположил самият Сайрен Стунд в очакване на посетителя.

До краля седеше кралица Баткаарнет-тя в сив кийдрант, украсен с черни рози, и неудобна корона. Между двете кралски особи на малък трон бе настанена оцелялата им дъщеря, Милуа Тал. Тримата се възвисяваха в нелепи величествени пози под платнен навес, докато останалата част от двора се потеше на слънце. Горещият въздух гъмжеше от мухи. Свиреше оркестър. Биеше на очи отсъствието на войници, но наоколо бавно се разхождаха няколко старши офицери в блестящи униформи. Стражата удържаше тълпите извън очертанятията на площада.

Дворът на Олдорандо беше известен със строгия си етикет. Сайрен Стунд направи всичко възможно да смекчи церемониите при това посещение, но многобройните съветници и висши църковни сановници, много от тях облечени в дългополи духовни одеяния, очакваха вдървено изпънати да стиснат ръката на Джандол-Анганол и да го целунат по бузата.

Орела, все още обгърнат от облак прах, стоеше пред своята свита от капитани и гърбавия си оръжейник и критично оглеждаше посрещачите.

— Това парадно посрещане би направило чест на всеки музей, братовчедо Сайрен — каза той.

Сайрен Стунд беше облечен също като подчинените си в строги черни дрехи — знак на траур. Той се надигна от трона си и тръгна към Джандол-Анганол с протегнати ръце. Гостът церемониално се поклони. Юли стоеше на една крачка зад него, тесният му език се пъхаше ту в едната, ту в другата ноздра.

— Приветствам ви в името на Всемогъщия. Дворът на Олдорандо ви поздравява с добре дошъл при това мирно братско посещение в нашата столица. Дано Акханаба да направи тази среща плодотворна.

— Приветствам ви в името на Всемогъщия. Благодаря за братския прием. Дошъл съм да изкажа съболезнованията си и болката си по повод смъртта на вашата дъщеря Симода Тал, моята избраница.

Докато Джандол-Анганол говореше, погледът му под заключените вежди си оставаше все така зорък. Той не се доверяваше на Сайрен Стунд. Кралят на Олдорандо го поведе пред редиците на сановниците и Джандол-Анганол позволи да стиснат поред ръката му и да целунат мръсната му буза.

От държанието на домакина ставаше ясно, че той не питае особено приятелски чувства към него. Съзнанието за това му причини болка. Навсякъде в сърцата на хората срещаше само омраза. Убийството на Симода Тал беше оставило своя зловещ отпечатък, с който той трябваше непрестанно да се сблъсква.

След церемонията към него накуцвайки се приближи кралицата, опряна на ръката на Милуа Тал. Баткаарнет-тя имаше повехнал и измъчен вид, но нещо в изражението ѝ, в начина, по който държеше главата си смирено сведена и все пак горда, го трогна. Той си спомни едно изказване на Сайрен Стунд, което беше чул навремето (защо ли тази фраза изведнъж изплува в ума му?): „Който е живял веднъж с мадийка, никога няма да пожелае друга.“

И Баткаарнет-тя, и дъщеря ѝ имаха пленителните лица, характерни за тяхната раса. Въпреки човешката кръв, вляла се във вените на Милуа Тал, тя притежаваше екзотична, ярка красота. Огромни очи блестяха над изящната орлова извивка на носа ѝ. Когато я представяха, тя погледна Джандол-Анганол право в очите, дарявайки го с Погледа на Приобщаването. Той мигновено си спомни за опитите

на Сартори-Ирвраш по кръстосването на видовете. Ако някога някъде се беше появявал сполучлив хибрид, той стоеше в този миг пред него.

Кралят с удоволствие наблюдаваше оживеното ѝ изражение сред множеството скучни лица. Обърна се към нея:

— Вие ми напомняте за портрета на вашата сестра, който ми бе изпратен, само че сте още по-красива.

— Симода и аз много си приличахме и силно се различавахме — като всички сестри — отговори Милуа Гал.

Музиката на гласа ѝ му напомни за много неща — за светлинките в нощта, за невръстната Татро, гукаща в прохладната спалня, за гълъбите под покрива на дървената кула...

— Горката ни Милуа е съкрушена от убийството на сестра си, като всички нас — отривисто произнесе кралят и издаде звук, наподобяващ едновременно въздишка и ридание. — Разпратихме агенти надлъж и нашир, за да проследят убиеца, този злодей, престорил се на мадис, за да проникне в двореца.

— Това бе жесток удар и за двама ни.

Последва нова отривиста въздишка.

— Следващата седмица ще бъде свикан Светият съвет, който ще отслужи панихида в памет на покойната ни дъщеря. Самият Свещен Ц'сар ще я удостои с присъствието си. Това ще бъде голяма утеха за нас. Трябва и вие да ни почетете с присъствието си, братовчедо. Ще се радваме да ви видим в църквата. Ц'сарят ще бъде щастлив да приветства такъв виден член на своята общност, пък и за вас ще бъде от полза да прекарате известно време с него, нали така? Познавате ли се с Негово Светейшество?

— Познавам посланика му, Алам Есомбер. Той скоро трябва да пристигне.

— А-ха. Да. Хъм... Остроумен младеж.

— И любител на приключенията — добави Джандол-Анганол.

Оркестърът засвири отново. Процесията прекоси площада на път за двореца. Джандол-Анганол забеляза Милуа Гал до себе си. Тя го погледна весело и се усмихна. Кралят шепнешком я запита:

— Готова ли сте да ми съобщите възрастта си, госпожице, ако ви обещавам да я запазя в тайна?

— О, това е един от въпросите, които чувам най-често — отговори тутакси тя. — Както и: „Харесва ли ви да сте принцеса?“

Хората ми дават повече години от навършените и сигурно имат право. По-високите температури на сегашния период спомагат за бързото узряване на младите, за всестранното им развитие. Повече от година сънувам сънищата на големите. Присънвало ли ви се е някога, че сте в мощните неотразими прегръдки на огнен бог?

Той се наведе към ухото ѝ и прошепна престорено свирепо:

— Преди да ви открия дали не съм аз този бог, искам да отговорите на въпроса ми. Аз не бих ви дал повече от девет години.

— Девет и пет десети — поправи го тя, — но са важни чувствата, а не годините.

Дворецът имаше дълга триетажна фасада с масивни полирани колони от раджабарал, които минаваха през подовете на издадените горни етажи. Покритият със сини керамични плочи покрив, дело на майстори от Кейс, се издигаше стръмно нагоре. За пръв път дворецът бе построен преди триста и петдесет малки години, след като Олдорандо бе отчасти разрушен от фагорското нашествие. Оттогава обновяваха дървените му части нееднократно, но общият изглед се запазваше. Майсторски резбовани дървени капаци прикриваха прозорците без стъкла. Вратите бяха покрити със същия тип дърворезба, само че посребрена, а от вътрешната страна бяха облицовани с дървени пана. Вътре се чу тръбният звук на гонг, вратите се отвориха и Сайрен Стунд въведе гостите в двореца.

Последваха два дни на пиршества и празни речи. Отдаде се дължимото и на знаменитите горещи извори на Олдорандо. В катедралата отслужиха благодарствена служба, на която присъстваха много високопоставени църковни сановници. Пеенето беше величествено, костюмите — великолепни, всичко в огромната крипта беше толкова пищно, но и мрачно, че дори Всемогъщият Акханаба не би могъл да желае повече. Джандол-Анганол се молеше, пееше, разговаряше, участваше смирено в церемонията и не се доверяваше на никого.

Всички се бояха от този странен мъж и не сваляха очи от него. Той също не сваляше очи от тях. Ставаше ясно защо го наричаха Орела.

Той провери дали Първа фагорска гвардия е настанена както подобава. За един град, който мразеше фагорите, условията бяха повече от добри. Срещу катедралата, оттатък площад Лойлбрайден, се

простираше Паркът на свирещия извор, заобиколен от Валворал и притоците му. Тук се грижеха да опазят брасимите. Тук беше и известният по целия континент Час-свирач. На всеки един час гейзерът изригваше с пронизителен звук. Точността му беше поразителна. Минаваха дни, седмици, десети, години, векове... а той продължаваше все така да изригва. Някои твърдяха, че неговият шум определя времетраенето на часа и на съдържащите се в него четиридесет минути.

В покрайнините на парка се издигаха древни кули на седем ката и няколко нови павилиона. Фагорите бяха настанени в павилионите. Четирите моста към парка се пазеха от фагори от вътрешната страна, а отвън — от хора, така че никой да не проникне вътре и да досажда на рогатите гости.

Скоро наоколо се събраха тълпи, дошли да погледат двурогите войници през реката. Тези дисциплинирани, миролюбиви на вид същества бяха твърде различни от широко разпространените представи, в които те яздеха като богове ръждивокафеникавите си кайдо, понесли се стремително към градовете на хората, за да сеят разрушение. Тези ездачи на ледената вихрушка твърде малко наподобяваха стегнато маршируващите из парка създания.

Преди да напусне кохортите си и да се върне при Сайрен Стунд, Джандол-Анганол се увери в тяхното неуморно постоянство. Той проведе разговор с гилотата-майор Чзарн, но успя да изкопчи от нея единствено че гвардията е имала нужда от малко време, за да се настани както следва.

Кралят забеляза, че шумът на Час-свирача е неприятен на войниците му. Той им каза няколко окуражителни думи и си тръгна, съпроводен от припкащия край него Юли. Във въздуха се носеше миризмата на вулканична сяра.

Когато мина през сребърната порта на двореца, Джандол-Анганол беше посрещнат от Милуа Тал. През последните два дни нейното неуловимо присъствие му стана особено приятно, радваше го гукацията ѝ глас на гургулица.

— Някои от вашите приятели пристигнаха. Разправят, че били свети, но тук кой ли не е такъв! Началникът им никак не ми прилича на светец. Прекалено е хубав, за да има нещо свято у него. Струва ми

се някак покварен. Харесват ли ви покварените хора, крал Джандол? Защото ми се струва, че и аз съм малко покварена.

Той се засмя.

— Да, мисля, че си покварена. Повечето хора са такива. Дори и някои от светите люде.

— А трябва ли да бъдеш изключително покварен, за да изпъкнеш сред тълпата?

— Разумен въпрос.

— Вие затова ли така се откроявате сред останалите?

Тя пхна ръка в неговата. Той я стисна силно.

— Има и други причини. Например да бъдеш огнен бог.

— Мисля, че повечето хора са ужасно разочароващи. Знаете ли, когато убиха сестра ми, ние я намерихме седнала на един стол, напълно облечена. Наоколо не се виждаше никаква кръв. Това беше разочароващо. Аз си представях локви кръв. Мислех си, че когато убият някого, той трябва да бъде проснат на пода, всичко около него да бъде в пълен безпорядък, сякаш човекът протестира против случилото се.

— Как беше убита тя? — хладно попита кралят.

— Пронизана право в сърцето с фагорски рог! Татко каза, че това е рог на фагор. Беше пробол дрехите и сърцето ѝ.

Тя погледна с подозрение към Юли, който следваше господаря си по петите, но фагорчето беше без рога.

— Ти изплаши ли се?

Принцесата го изгледа насмешливо.

— Никога не мисля за това. Въобще! Е, може би от време на време се сещам как седеше изправена, а очите ѝ бяха изцъклени.

Двамата влязоха в голямата, тапицирана с гоблени приемна зала на двореца. Предупреждението на Милуа Тал беше добре дошло за краля, който очакваше пристигането на Алам Есомбер и неговото „малко стадо от пастири“, както ги наричаше. Новодошлите бяха заобиколени от тълпа олдорандски велможи, които се надпреварваха да ги приветстват любезно.

Орловото око на краля забеляза в дъното на залата още една позната фигура, която в момента си проправяше път към отдалечена врата. Преди да напусне стаята, човекът се обърна и погледна назад.

Погледът му срещна този на краля въпреки множеството глави между тях, после вратата се затвори зад гърба му.

При влизането на Джандол-Анганол Есомбер вежливо се избави от събеседниците си и се приближи към краля, за да му се поклони с обичайното си насмешливо изражение.

— Ето ни и нас, Джандол, моето свято обкръжение и аз, както можеш сам да се увериш. Имаше един навехнат глезен, едно отравяне от храна и един посланик, зажаднял за плътски разтухи, иначе всичко е наред. Е, разбира се, доста сме поомърляни от прекалено дългата разходка из твоите владения...

Двамата се прегърнаха церемониално.

— Радвам се, че си цял и невредим, Алам. Тукашните плътски разтухи ще ти се сторят доста унили, поне аз съм с такова впечатление.

Есомбер се загледа в Юли, който по обичая си беше застанал редом с краля. Понечи да го потупа шеговито, но се отказа и отдръпна ръката си.

— Нали не хапеш, приятелче?

— Аз зъм зивилизован — каза Юли.

Есомбер вдигна вежди:

— Не искам да ти се бъркам, Джандол, но дали тази надута тълпа тук — имам пред вид Сайрен Стунд и неговата компания — ще одобри наоколо й да се мотае... това нещо, та дори и „зивилизовано“? И без това цари суматоха — нали ще правят панихида за твоята годеница...

— Засега още не съм имал проблеми, но скоро ще пристигне Ц'сарят... Затова не е зле и ти да се заемеш с твоите плътски разтухи, преди да е дошъл. Между другото, току-що видях бившия си канцлер, Сартори-Ирвраш. Ти не знаеш ли нещо по въпроса?

— Хм... Да. Да, сир. — Есомбер потърка изящния си нос. — Той се присъедини към мен и моето малко стадо пастири заедно с една сиборналска дама, малко след като ти и твоята фагорска пехота се втурнахте презглава насам. Двамата с дамата язدهа хокснита и през цялото време пътуваха с нас.

— Каква работа има той в Олдорандо?

— Може би търси плътски разтухи?

— Измисли нещо друго. Той какво ти каза?

Алам Есомбер закова поглед в пода, сякаш се опитваше да извика някакъв смътен спомен.

— Дявол да го вземе, това пътуване е размекнало мозъка ми... Хъм, не мога да кажа, сир. Защо ти самият не го попиташ?

— От Гравабагалиниен ли идваше? И какво е правил там?

— Може би е искал да види морето. Чувал съм, че много хора го правят, преди да умрат.

— Може пък наистина скоро да срещне края си! — закани се кралят. — Алам, тази вечер няма голяма полза от тебе.

— Прощавай. Краката ми са в такова състояние, че ми се отразява на главата. След като се изкъпя и вечерям, може да се окажа по-полезен. А дотогава, уверявам те, не искам да мислиш, че питая някакви дружески чувства към твоя поизкуфял бивш канцлер.

— Само дето и двамата мечтаете да очистите света от фагорите.

— Повечето хора си мечтаят за това, но не им стига куражът. Да се отърват както от фагорите, така и от бащите си.

Двамата се измерваха с поглед.

— Хайде да не подхващаме въпроса за куража — подхвърли Джандол-Анганол и рязко се отдалечи.

Той се присъедини към една група, където някакви мъже в пищни чарфрали и екзотични прически разговаряха със Сайрен Стунд. Кралят най-безцеремонно ги прекъсваше. Видът му беше възбуден. Той неохотно помоли събеседниците си да го оставят насаме с Джандол-Анганол. Около двамата крале се образува празно пространство. В този миг се приближи прислужник, който носеше на сребърен поднос вино и лед. Джандол-Анганол се обърна и почти непреднамерено изби подноса от ръцете му.

— Ох-ох! — възкликна Сайрен Стунд. — Нищо, няма значение. Чиста случайност, аз видях, че е неволно. Вино има предостатъчно. И лед също, сега ни го доставя една дама-капитан, Имия Мунтрас. Ще трябва да свикваме с тези нововъведения.

— Братко, оставете светските любезности. Тук, във вашия дворец, сте приютил един човек, който навремето беше мой канцлер, но аз се отървах от него. Един човек, когото считам за свой враг, тъй като премина на страната на Сиборнал. Името му е Сартори-Ирвраш. Какво търси той тук? Може би ви е донесъл тайно послание от моята бивша кралица?

— Мъжът, за когото говорите, пристигна само преди двадесет минути в компанията на почтени господата като Алам Есомбер. Аз се съгласих да му дам убежище. С него има и една дама. Уверявам ви, че двамата няма да бъдат гости на този дом.

— Тя е сиборналка. Аз прогоних този човек. Сигурен съм, че не е дошъл тук, за да ми направи услуга. Къде ще се настанят те?

— Скъпи братко, не мисля, че това е наша работа. Нощните пеперуди да си стоят на тъмно, там им е мястото.

— Къде ще отседне той? Под ваша защита ли е? Бъдете откровен с мен!

Сайрен Стунд беше седнал на висок стол. Надигна се величествено и каза:

— Тук става горещо. Да се поразходим из градината, преди да сме прегрели.

Направи знак на съпругата си да остане в залата.

Двамата преминаха сред коридор от сведени в поклон глави. Последва ги само малкият Юли. Градината се осветяваше от поставени в специални ниши факли. Въздухът навън беше почти толкова неподвижен, колкото и вътре в двореца, и факлите горяха с равен пламък. Над добре поддържаните прави алеи се носеше миризма на сярата.

— Нямам намерение да ви дразня, братко Сайрен — подхвана Джандол-Анганол, — но вие знаете, че тук имам множество скрити врагове. Погледът на Сартори-Ирвраш, изражението му ми подсказаха, че сега той е мой враг, дошъл да ми причини неприятности. Ще го отречете ли?

Сайрен Стунд вече се бе окопитил достатъчно. Той беше доста пълен и се задъхваше от ходенето. Отговорът му прозвуча хладно:

— Сигурно си давате сметка, че простите хора в Олдорандо — или Ембрудок, както го наричат някои, предпочитат да живеят със старите представи, затова гледат на сънародниците ви като на варвари. Аз самият, разбира се, не споделям това убеждение. Не бих могъл да сторя нищо срещу този предразсъдък, дори и да изтъкна като довод общата ни религия.

— Какво общо има това с моя въпрос?

— Господи, останах без дъх! Мисля, че имам алергия. Мога ли да ви запitam за тази твар, която ви следва по петите — дали не целите

да оскърбите с присъствието й мен и моята кралица?

Той направи презрителен жест към Юли.

Този път беше ред на Джандол-Анганол да се почувства объркан.

— Но той е просто куче. Вярно куче, което ме следва навсякъде.

— Оскърбително е да водите това създание в двореца ми. То трябваше да бъде настанено на Острова на свирещия извор заедно с останалия добитък.

— Уверявам ви, той е просто един домашен любимец, куче, което спи пред вратата ми и ако усети някаква опасност, лае.

Сайрен Стунд спря, кръстоса ръце зад гърба си и се загледа втренчено в един храст.

— Не бива да се караме, и двамата си имаме свои проблеми. Аз — в Кейс, вие — у дома в Матрасил, ако мога да вярвам на слуховете, които стигат до мен. Но вие не биваше да водите това създание в двора ми — мнението на придворните е твърдо против него, каквото и да кажа аз.

— Защо не ми го казахте преди два дни, когато пристигнах?

Кралят на Олдорандо въздъхна тежко:

— Приемете го като благоволение за два дни. Както знаете, скоро ще пристигне Свещеният Ц'сар. За нас е голяма чест да го приемем, но също така и голяма отговорност. Той няма да бъде очарован да види фагор в двора ми. Прекалено много проблеми ни създавате, Джандол. Ако никаква работа не ви задържа тук, какво ви пречи да си заминете за своята столица утре заедно с животинската си трупа?

— Значи съм нежелан тук? Вие ме поканихте да остана за посещението на Ц'саря. Каква ли отрова е влял Сартори-Ирвраш в ума ви?

— Посещението на Свещения Ц'сар трябва да мине мирно и тихо. Може би съюзът с могъщия Пановал е по-важен за мен, отколкото за вас, тъй като кралството ми е по-близко. Затова ви казвам направо: на тези твари и на любителите им у нас не се гледа с добро око. Ако никаква работа не ви задържа повече тук, предлагам утре да ви пожелаем добър път и да се разделим като приятели.

— А ако имам работа тук?

Сайрен Стунд се изкашля.

— Каква работа? Ние и двамата сме вярващи, Джандол. Да отидем да се помолим и да се подложим на бичуване заедно тази

вечер, а утре сутринта да се разделим като добри приятели и съюзници. Не е ли така най-добре? Тогава ще си спомняме с удоволствие вашето посещение. Ще ви дам кораб, с който ще се спуснете бързо по Валворал и докато се усетите, ще си бъдете у дома. Долавяте ли как ухае цъфналият залдал? Не е ли прекрасно?

— Разбирам. — Джандол-Анганол кръстоса ръце на гърдите си. — Добре тогава, щом това е не по-малко важно от приятелството и религията... утре ще ви освободя от присъствието си.

— Ще съжаляваме, когато ни напуснете. Кралицата и дъщеря ми също.

— Ще се подчиня на молбата ви, въпреки че я намирам неоправдана. В замяна на това ви моля да отговорите на въпроса ми. Къде е Сартори-Ирвраш?

Кралят на Олдорандо изведнъж се развълнува.

— Нямате право да търсите нещо оскърбително в молбата ми! Да не мислите, че дъщеря ми щеше сега да е мъртва, ако не я сгодих за вас? Това беше политическо убийство! Бедното дете нямаше никакви лични врагове. А сега вие идвате в двора ми с тези ваши отвратителни твари и разчитате на радушен прием!

— Сайрен, уверявам ви най-искрено, че смъртта на Симода Тал е удар и за мен. Ако успея да намеря убиеца, ще бъда безпощаден. Недейте да усилвате болката ми, като стоварвате отговорността за това зло на моите плещи!

Сайрен Стунд се осмели да сложи ръка върху неговата.

— Не се притеснявайте заради онзи човек, вашия бивш канцлер. Дадохме му стая в едно от манастирските общежития зад катедралата и двореца. Повече няма да го видите. И ние с вас няма да се разделим като врагове. В никакъв случай! — Той шумно се изсекна. — От вас се иска само да си тръгнете утре от Олдорандо.

Двамата се поклониха един другиму. Джандол-Анганол бавно се запъти към своя апартамент в едно от крилата на двореца. Юли го следваше по петите.

Стените тук бяха драпирани с невзрачни гоблени, а по дървения под се забелязваше мръсотия. Той почука на вратата на стаята, където бяха настанили майора, командващ пехотата. Отговор не последва. Нова мисъл го осени и той се запъти към стаята на Фард Фантил. Кралският оръжейник му викна отвътре да влезе.

Гърбушкото седеше на леглото и лъскаше обувките си. Когато видя кой е посетителят, скочи на крака. До прозореца безмълвно стоеше фагорски страж с копие в ръка.

Джандол-Анганол започна без предисловия:

— Ти си човекът, който ми трябва. Това е родният ти град и за разлика от мен познаваш тукашните обичаи. Утре заминаваме — да, знам, че е неочаквано, но нямам избор. Тръгваме за Матрасил.

— Проблеми ли имате, Ваше величество?

— Да.

— Дяволски хитър е този крал!

— Искам да отведа със себе си като пленник Сартори-Ирвраш. Той е тук, в града. Ще го намериш, ще го обезвредиш и скрито ще го докараш тук. Не можем тайно да му прережем гърлото — това ще вдигне прекалено много шум. Докарай го тук, без никой да разбере.

Фард Фантил закричи напред-назад из стаята със смръщени вежди.

— Не бива да правим такова нещо. Невъзможно е. Не е законно. Той в какво се е провинил?

Джандол-Анганол удари юмрук в дланта си.

— Знам как разсъждава този опасен стар чудак. Измислил е някакъв подъл начин да ме опозори. Предполагам, че е свързано с фагорите. Трябва да го обезвредя, преди да е задействал комбинациите си. Утре ще си тръгнем заедно с него. Ще го затворим в сандък и никой няма да знае. Той се е настанил в някое от общежитията около двореца. Разчитам на тебе, Фард Фантил, защото си доблестен мъж. Направи го и ще те възнаградя богато, имаш думата ми.

Оръжейникът продължаваше да се колебае.

— Не е законно, Ваше величество.

В гласа на краля прозвучаха стоманени нотки:

— Поставил си фагор в стаята си. Аз категорично го забраних. Всички фагори, като се изключи Юли, трябва да бъдат настанени в Парка на доносниците. Заслужаваш да те подложат на телесно наказание за това, че не си изпълнил заповедта ми, както и да те разжалвам.

— Това е личният ми слуга, Ваше величество.

— Ще изпълниш ли молбата ми да докараш тук Сартори-Ирвраш?

Фард Фантил го погледна сърдито, но трябваше да се съгласи.

Кралят хвърли на леглото торбичка със злато. Това бяха парите, получени преди два дни на пазара.

— Добре. Преоблечи се като монах и тръгвай незабавно. И махни слугата си оттук.

Човекът и фагорът излязоха, а кралят остана замислен в тъмната стая. През прозореца, ниско в северното небе, се виждаше кометата на Ярап-Ромбри. Сиянието на блестящото огънче в нощта му напомни за последната среща с духа на неговия баща и за пророчеството му, че ще срещне в Олдорандо някого, който ще има власт над съдбата му. Дали не намекваше за Сартори-Ирвраш? Умът му с трескава бързина прехвърляше различните възможности.

Удовлетворен от мисълта, че е направил всичко, което е било по силите му в една враждебна среда, той се върна в апартамента си, където Юли както обикновено се разположи пред вратата. Минавайки покрай него, кралят го потупа по гърба.

До леглото беше поставен поднос с вино и лед. Може би това беше начинът, по който Сайрен Стунд изразяваше благодарността си към заминаващия гост? Кралят изпи на един дъх пълна чаша от сладкото вино, намръщи се и запрата подноса заедно с каната в ъгъла.

Бързо се съблече, вмъкна се под завивките и веднага заспа. Винаги се радваше на здрав сън. Този път сънят му беше още по-дълбок от обикновено.

Сънищата му бяха много и объркани. Превръщаше се в какво ли не, а накрая стана огнен бог, който си пробиваше път сред златни пламъци. Те обаче приличаха по-скоро на течност, отколкото на огън. Беше огнен бог на морето, а точно пред него Мирдем-Ингала яздеше делфин. Кралят гребеше мощно, а морето го сграбчваше в яките си прегръдки.

Най-сетне я настигна. Стисна я здраво. Всичко наоколо беше от злато. Внезапно го връхлетя ужас, прокраднал се някъде от границите на съня. Мирдем-Ингала беше някак различна. Усещаше невъобразимата тежест и непоносимата сладникава миризма на тялото ѝ. Той плачеше, докато се бореше с нея. Златото заливаше гърлото и очите му. Имаше чувството, че...

В този миг кралят се събуди. Побоя се да отвори очи веднага. Беше в леглото си в двореца на Олдорандо и стискаше нещо в ръце. Цялото му тяло трепереше.

Очите му сякаш се отвориха против волята му. От съня остана само златото. То се просмукваше през завивките и копринените възглавници и мокреше тялото му.

Той изкрещя и седна, отхвърляйки завивките. До него лежеше Юли. Главата му я нямаше. Тук беше само тялото, вече изстинало. Всичката златиста кръв беше изтекла и сега локвичката се съсирваше около трупа му и тялото на краля.

Джандол-Анганол се хвърли на голия под и се разхълца, притиснал лице в плочите. Риданията напиреха от дълбините на съществуването му и разтърсваха цялото му облято в жълта кръв тяло.

В двора на Олдорандо беше прието църковните служби да се провеждат всяка сутрин в десет часа в Кралския параклис, разположен в подземията на двореца. В знак на особена почит към гостите крал Сайрен Стунд канеше всеки ден Джандол-Анганол да чете вместо него от благоговейно тачения „Завет на Рейни-Лаян“. Тази сутрин, когато доверените хора на Сайрен Стунд се събраха, параклисът се изпълни с шепот и най-различни догадки. Мнозина се съмняваха, че кралят на Борлиен ще дойде.

Джандол-Анганол слизаше по стълбите откъм апартамента си. Преди това дълго се ми и се преоблече, но не в чарфрал, а в дълга до коленете туника, лек плащ и високи ботуши. Лицето му беше мъртвешки бледо. Ръцете му се тресяха. Той слизаше бавно, стъпало по стъпало, но се владееше.

По стълбите го настигна неговият оръжейник.

— Ваше величество, чуках на вратата ви, но никой не ми отговори. Извинете ме. Затворникът, за когото ставаше дума, е в стаята ми, лежи вързан в гардероба. Ще имам грижата за него, докато тръгне корабът. Кажете ми само кога трябва да го пренеса на борда.

— Плановете ни се променят, Фард Фантил.

Начинът, по който беше изречено това, разтревожи оръжейника не по-малко от смисъла.

— Болен ли сте, Ваше величество? — попита той, взирайки се тревожно в лицето на краля.

— Върни се в стаята си.

Без да погледне повече назад, кралят продължи да слиза, стигна партера и се спусна по стълбите към Кралския параклис. Всички вече бяха заели местата си и пееха встъпителния химн, съпроводжани от мощно звучащия врах и барабаните. Всички погледи се насочиха към краля, който влезе вдървено, сякаш стъпваше на кокили, и се отправи към мястото си в ложата на Сайрен Стунд. Единствено кралят на Олдорандо продължи да гледа към олтара. Примигваше често, сякаш не усещаше нищо нередно.

Кралската ложа беше разположена отделно, пред местата, отредени за паството. Имаше богата украса, резбованите ѝ перила бяха обковани със сребро. Към нея водеха няколко дъговидни стъпала. Точно под нея беше разположена по-скромна ложа само с едно стъпало, в която седеше кралица Баткарнет-тя с дъщеря си.

Джандол-Анганол зае мястото си до краля на Олдорандо и през цялото време на службата се взираше право пред себе си. Едва след дългия химн във възхвала на Акханаба Сайрен Стунд се обърна и направи знак на Джандол-Анганол, също както предните няколко дни, да прочете няколко страници от Завета.

Джандол-Анганол бавно слезе по шестте стъпала, прекоси черно-червените плочки до аналоя, обърна се и обходи с поглед паството. В параклиса цареше гробна тишина. Лицето на краля беше бяло като платно.

Вперените в него погледи бяха хладни и недружелюбни. В тях се четеше любопитство, скрита насмешка, омраза. В нито един поглед нямаше симпатия и съчувствие, освен в очите на деветгодишната девойка, свита в ложата до майка си. Той насочи цялото си внимание към нея и откри в очите ѝ това, което беше забелязал още при първата им среща — древния мадийски поглед на Приобщаването.

Кралят заговори. Отначало гласът му трепереше, но след колебливото начало постепенно укрепна.

— Бих искал да ви кажа, Ваше кралско величество и вие, благородни господа... бих искал да кажа... Ще ме извините, че не чета, а използвам възможността да се обърна направо към вас в това свято място, където Всемогъщият чува всяка дума и вижда във всяко

сърце. Знам, че той вижда в сърцата ви и разбира, че ми желаете доброто. Така, както аз ви желая доброто. Кралството ми е голямо и богато, но аз го напуснах, за да дойда тук почти сам... почти сам. Всички ние желаем мир за нашите народи. Винаги съм се стремил към това, както преди мен моят баща. Целта на живота ми е благоденствието на Борлиен. Заклел съм се да работя за това. Има и още един въпрос, който трябва да реша, един личен въпрос. Имам нужда от нещо, към което всеки мъж се стреми, дори повече, отколкото служенето на родината. Имам нужда от кралица. Преди година взех решение, от което и сега не съм се отказал. Твърдото ми намерение беше да се ожена за дъщеря от династията на крал Стунд. И смятам да го осъществя.

Той помълча, сякаш това, което възнамеряваше да каже, плашеше дори самия него. Всички погледи се приковаха в него, като че желанието на притежателите им беше да прочетат историята на живота му, изписана на неговото лице.

— Ето защо това, което ще кажа, е не само отговор на стореното от Негово кралско величество Сайрен Стунд. Заявявам тук, пред трона на този, който стои над всяко земно могъщество, че аз, крал Джандол-Анганол от династията Анганол, съм решил да сближа народите на Борлиен и Олдорандо с кръвна връзка. Възнамерявам колкото е възможно по-скоро да сключа законен брак с достойната и любима дъщеря на Негово величество принцеса Милуа Тал Стунд. Сватбените тържества ще се състоят, с божията милост, в моята столица Матрасил, тъй като ме помолиха днес да си тръгна оттук.

Много от придворните скочиха на крака, за да не пропуснат реакцията на Сайрен Стунд на това невероятно предизвикателство. Когато Джандол-Анганол млъкна, те застинаха като изваяния под ледения му поглед и в параклиса отново се възцари гробна тишина.

Крал Сайрен Стунд незабелязано се беше измъкнал от ложата си и сега нямаше и помен от него. На вцепенението изведнъж сложи край вика на Милуа Тал, която първа се окопоти от изненадата си, хвърли се към амвона и увисна на врата на Джандол-Анганол.

— Аз ще остана с тебе — възкликна тя, — и ще бъда твоя жена в добро и зло!

XX

КАК ВЪЗТЪРЖЕСТВУВА ПРАВОСЪДИЕТО

В небето над града избухваха фойерверки. Навсякъде се събираха тълпи, лееше се рател. В светите места се организираха молебени.

Населението на Олдорандо приветстваше предстоящата сватба на крал Джандол-Анганол и принцеса Милуа Тал. Трезво погледнато, кой знае какви причини за радост нямаше. Кралската фамилия Стунд и тясно свързаната с нея църква добре си живееха на гърба на населението. Ала поводите за радост никак не бяха много и не биваше да се пропускат.

След убийството на принцеса Симода Тал кралското семейство беше обект на всеобщо съчувствие. Подобни трагични събития немалко допринасяха за емоционалния живот на населението.

Годежът на по-малката сестра с бившия годеник на убитата принцеса беше твърде занимателен обрат. Започнаха подробни обсъждания, в които хората със светнали очи гадаеха кога ли е била първата менструация на Милуа Тал и, разбира се, надълго и нашироко разсъждаваха върху сексуалните навици на мадите. Обстойно се дискутиреше въпросът, дали половите им сношения са случайни и напълно безпорядъчни, или пък тези същества са изцяло моногамни. Така и не стигнаха до единодушие, въпреки че мъжката половина от населението изразяваше предпочитание към първата възможност.

Джандол-Анганол се радваше на всеобщо одобрение.

Общественото мнение виждаше в него мъж в разцвета на силите си, нито неприлично млад, нито отблъскващо стар. Той се бе оженил и развел с една от най-красивите жени на Кампанлат. А че сега се канеше да се жени за момиче, по-младо от собствения му син... какво пък, такива династични съюзи не бяха рядкост. Детската проституция около Източната порта и Уидок беше достигнала такива мащаби, че крехката възраст на булката не беше в състояние да учуди никого.

Колкото до фагорите, общественото мнение беше далеч по-неутрално, отколкото дворецът предполагаше. Естествено всеки знаеше по нещо от историята и беше чувал за времето, когато фагорските орди разрушили града. Това обаче се бе случило твърде отдавна. Вече нямаше мародерстващи банди от рогати. В Олдорандо рядко можеше да се види фагор. Хората отиваха в Парка на свирещия извор да ги видят, разглеждаха Първа фагорска гвардия през Валворал. Тези същества даже бяха посвоему популярни.

Всичко това ни най-малко не намаляваше негодуванието на крал Сайрен Стунд.

Той не се отличаваше с решителност, затова позволи събитията да излязат от контрола му и не можа да предотврати нежеланото обвързване. Сега се проклинаше, проклинаше и кралицата. Баткаарнет-тя одобряваше този брак.

Мадийската кралица беше обикновена жена. Джандол-Анганол ѝ харесваше. Тя заяви със своя птичи глас, че кралят е „хубав мъж“. Въпреки че не питаше особена любов към фагорите, кралицата виждаше в непрекъснатите гонения опасен род нетърпимост, която можеше да се прояви и спрямо собствената ѝ раса. И действително, в Олдорандо не харесваха мадите и случаите на насилие срещу тях не бяха рядкост. Ето защо кралицата смяташе, че един крал, който закриля фагорите, ще бъде добър и към единствената ѝ останала дъщеря-полумадийка.

Още по-важно бе, че тя знаеше — Сайрен Стунд отдавна крои планове да омъжи Милуа Тал за Тейнт Индред, принца на Пановал, много по-стар и отблъскващ от Джандол-Анганол. Тейнт Индред не ѝ харесваше. Мисълта, че дъщеря ѝ може да остане цял живот в мрачния Пановал, погребана жива под планините Кузинт, я ужасяваше. Това не беше достойна съдба за една мадийка, нито за дъщеря на мадийка. Джандол-Анганол и Матрасил ѝ се струваха далеч по-приемлива сделка.

Ето защо тя опита да се противопостави на своя крал по присъщия си смирен начин. Това не му позволи да даде израз на гнева си така, както му се искаше. Затова пък отдушникът му беше подръка.

Външно Сайрен Стунд запази приятните си обноски. Той за нищо на света не би признал, че носи отговорност за убийството на Юли и дори покани Джандол-Анганол да обсъдят подробностите

около сватбата. Двамата се срещнаха в стая, от чийто таван вееха ветрила, приятно освежена от саксиите с вулуси и ярките мадийски килими, закриващи прозорците според пановалската мода.

Със Сайрен Стунд бяха дошли съпругата му и един съветник по въпросите на вярата — висок мрачен мъж с тясно изсечено лице, който седеше в сянката, не поглеждаше към никого и дума не обелваше.

Джандол-Анганол се яви в най-блестящия си вид, съпроводен от един от своите капитани, енергичен на вид мъж, който явно се чувстваше притеснен в непривичната роля на дипломат.

Сайрен Стунд наля вино и го предложи на Джандол-Анганол.

Последният отказа.

— Вашите лозя са прочути надлъж и нашир, но съм забелязал, че виното ми действа приспивно.

Сайрен Стунд реши да не се занимава повече с виното и пристъпи към въпроса.

— Радваме се, че решихте да се ожените за принцеса Милуа Тал. Намерението ви, както си спомняте, беше да се венчаετε с убитата ми дъщеря в Олдорандо. Ето защо ви молим церемонията да се състои тук, в милостивото присъствие на самия Свещен Ц'сар, когато пристигне.

— Ваше величество, доколкото си спомням, вашето желание беше да напусна града днес.

— Това беше просто недоразумение. Научихме, че опитоменото създание, което ни оскърбяваше с присъствието си, е отстранено. — Кралят хвърли поглед към мрачния си съветник, сякаш търсеше подкрепа. — Ние ще устроим тук тържества, достойни за вас, можете да бъдете уверен.

— Сигурен ли сте, че Ц'сарят ще пристигне в близките три дни?

— Пратениците му вече са тук. Нашите доверени хора се свързаха със свитата му и съобщиха, че вече е преминала езерото Дорзин. Утре очакваме и други високопоставени гости, какъвто е принц Тейнт Индред от Пановал. Вашата сватба ще се превърне във важно историческо събитие.

Джандол-Анганол разбра, че с това отлагане Сайрен Стунд цели да вземе надмощие над него, затова се отдръпна в един ъгъл да се посъветва със своя офицер. Желанието му беше да си тръгне колкото е възможно по-скоро, за да избегне някое ново вероломство. Само че за

тази цел се нуждаеше от кораб, а всички кораби бяха в разпореждане на Сайрен Стунд. Освен това, както му напомни капитанът, трябваше на всяка цена да се реши въпросът със Сартори-Ирвраш, който лежеше вързан в гардероба на Фард Фантил, със запушена уста и почти задушен.

Кралят се обърна към Сайрен Стунд:

— Имаме ли основания да бъдем сигурни, че Свещеният Ц'сар ще се съгласи да извърши обряда лично? Доколкото ми е известно, той е съвсем грохнал.

Сайрен Стунд се намръщи:

— Вярно, че е възрастен. На почтена възраст, може да се каже. Но чак пък грохнал... в никакъв случай не бих казал такова нещо. Някъде около тридесет и девет годишен, може би още една-две десети отгоре. Е, разбира се, той би могъл да има някакви възражения против този съюз с оглед на това, че Борлиен продължава да дава убежище на фагорите и отказва да се подчини на призива за изстребването им. Аз, разбира се, не мога да бъда категоричен — по всички проблеми, касаещи вярата, е редно да чуем компетентно становище от неговите свети уста.

Страните на Джандол-Анганол пламнаха от гняв.

Той заяви сдържано:

— Имаме всички основания да вярваме, че нашата дълбоко тачена религия, която ми е скъпа като на никой друг, води началото си от просто преклонение пред фагорите — когато и двурогите, и хората са живели по-примитивно. Въпреки че историята на Светата църква се стреми да скрие този факт, някога видът на Всемогъщия твърде много е наподобявал рогатите. През последните векове в общодостъпните изображения тази прилика е доста туширана. И въпреки всичко тя е налице. Днес никой вече не си прави илюзии, че фагорите са всемогъщи. Аз знам от личен опит колко послушни могат да бъдат, когато ги управляваш твърдо. Но независимо от всичко нашата религия произхожда директно от тях. Ето защо би било несправедливо да ги преследваме по религиозни съображения.

Сайрен Стунд потърси с поглед подкрепа от светия си съветник. Онзи произнесе глухо, без да поглежда никого:

— Това мнение едва ли ще има някаква тежест пред Негово светейшество Ц'саря, който най-вероятно ще сметне, че кралят на

Борлиен богохулства, принизявайки образа на Акханаба.

— Точно така — побърза да се съгласи Сайрен Стунд. — Това мнение няма да натежи и пред нас, братко. Ц'сарят трябва да ви венчае, ето защо най-добре ще е да пазите възгледите си за себе си.

Срещата приключи бързо. Когато остана насаме със съпругата си и своя мрачен съветник, Сайрен Стунд доволно потри тлъстите си ръчички:

— Сега той ще остане да чака Ц'саря. Имаме три дни, за да предотвратим този брак. Трябва ни Сартори-Ирвраш. Проверени бяха казармите на фагорите в Парка на свирещия извор, но той не беше там. Значи е някъде в двореца. Трябва да се претърсят покоите на краля. Нито едно ъгълче не бива да остане неогледано.

Мрачният съветник се прокашля.

— Трябва да помислим и за жената, Оди Джесератабхар, която пристигна заедно със Сартори-Ирвраш. Тази сутрин тя е потърсила убежище при посланика на Сиборнал и е била доста разтревожена от изчезването на приятеля си. Доколкото разбирам, тя е някакъв адмирал. Моите агенти ми докладваха, че не се радва на добър прием. Посланикът сигурно гледа на нея като на предател. Независимо от това той едва ли ще ни я върне — поне засега.

Сайрен Стунд отпи глътка вино, като си вееше с ветрилото.

— Ще се справим и без нея.

— Има още едно обстоятелство в полза на Ваше величество, върху което моите адвокати от Църквата ми обърнаха внимание — продължи духовният наставник. — Разводът на крал Джандол-Анганол с Мирдем-Ингала е уреден с указ, който все още се намира у Алам Есомбер. Въпреки че е подписан от краля, който мисли, че разводът му е приключен, според един древен акт на Пановалския каноничен закон разводът на една кралска особа не може да се смята за напълно валиден, докато документът не премине пряко в ръцете на Ц'саря. Този указ е издаден с цел да се предотвратят необмислени династични бракове. Така че в настоящия момент крал Джандол-Анганол на практика още не е разведен окончателно.

— И не може да се ожени отново?

— Всеки брак, сключен преди легализирането на развода, е невалиден.

Сайрен Стунд плесна с ръце и се засмя.

— Чудесно! Чудесно! Сега вече никакво нахалство не може да го спаси.

— Но съюзът с Борлиен ни е необходим — пропя тихо кралицата.

Съпругът ѝ дори не я погледна.

— Мила моя, достатъчно е само да подкопаем позициите му, да го очерним и Матрасил ще го отхвърли. Нашите агенти ми докладват, че броженията там продължават. Аз бих могъл да се явя като избавител на Борлиен и да управлявам и двете кралства, както някога Олдорандо е управлявал Борлиен. Спомни си историята!

Джандол-Анганол си даваше ясна сметка за трудностите, с които избилстваше сегашното му положение. Когато усетеше, че решителността го напуска, той съзнателно разпалваше у себе си гняв, припомняше си вероломството на Сайрен Стунд. Едва се бе свързал достатъчно от шока, който му причини обезглавеното тяло на Юли, и се натъкна на главата му в коридора. Няколко крачки по-нататък лежеше смъртно ранен поставеният от него страж-човек. Лицето му беше жестоко насечено с меч. Джандол-Анганол повърна. Един ден по-късно все още продължаваше да му се гади. Въпреки горещината го полазваха ледени тръпки.

След срещата със Сайрен Стунд той се запъти към парка, където малка тълпа го посрещна с приветствени възгласи. Близостта на фагорската гвардия донякъде го успокои.

Той огледа казармите по-грижливо от друг път. Зад него вървяха командирите на фагорите. Един от павилионите беше подреден като за гости и много приятно обзаведен. Горният му етаж представляваше удобен апартамент.

— Този апартамент ще бъде за мен — каза кралят.

— Той е предназначен за вас. Никой в Хърл-Дра Ндо няма достъп до него.

— Това се отнася и за фагорите.

— И фагорите също.

— Вие ще го пазите.

— Разбира се.

Кралят ни най-малко не се разтревожи от обстоятелството, че гилотата употреби старото фагорско име на Олдорандо, въпреки че добре знаеше колко древни и неизкореними са спомените им за случилото се някога. Отдавна беше свикнал с архаичния им език.

Докато се връщаше през парка, съпровождан от четирима фагори, земята се разтърси. Трусовете бяха нещо обичайно за Олдорандо. Този беше вторият, откакто пристигна. Кралят се загледа в двореца отгатък площада Лойлбрайден. Искаше му се земята да се разтърси така, че да го срине до основи, но дървените колони по протежение на фасадата му осигуряваха изключителна стабилност.

Зяпачите и безделниците не изглеждаха разтревожени. Един продавач на вафли въртеше търговията си бойко както обикновено. Потрепервайки вътрешно, Джандол-Анганол се запита дали не идва краят на света въпреки всички мъдри предсказания.

— Дано свърши всичко — каза си той.

После се сети за Милуа Гал.

Малко преди да залезе Баталикс, в двореца се втурнаха съгледвачи и уведомиха за неочаквано ранното пристигане на принц Тейнт Индред. На Джандол-Анганол и свитата му беше изпратена официална покана да присъстват на приветствената церемония на площад Лойлбрайден. Подобна покана трудно можеше да бъде пренебрегната.

Напълно равнодушен към държавни дела от всякакъв вид и към водещите се навсякъде войни, Тейнт Индред беше ходил на лов в Кузинт и сега се връщаше, натоварен с ловни трофеи — кожи, пера и ценна кост. Той се бе разположил в паланкин, а подире му караха няколко клетки с уловени от него животни. В една от тях дузина нечовеци ломотеха нещо към тълпата или гледаха потиснато и безучастно. Триумфалният ход на процесията беше съпроводен с бодрото свирене на оркестър от дванадесет души, развяваха се знамена. Влизането на Тейнт Индред в града беше по-ефектно от това на Джандол-Анганол. Пък и принцът не беше принуден да се унижава с пазарлъци, опитвайки се да измъкне някакви пари от търговците на роби.

В свитата на принца Джандол-Анганол забеляза един от малкото си приятели в пановалския двор, Гуадъл Улбобег. Възрастният мъж изглеждаше изтощен от пътуването. Когато официалната приветствена церемония започна да се превръща в продължителен запой, Джандол-Анганол намери начин да поговори с приятеля си.

— Прекалено съм немощен вече за такива експедиции — оплака се Улбобег, после снижи гласа си до шепот: — Между нас да си остане, Тейнт Индред с всяка изминала десета става все по-досаден. Ужасно ми се иска да се оттегля от службата си при него. В края на краищата вече съм минал тридесет и шестте.

— Тогава защо не го направиш?

Гуадъл Улбобег положи длан върху ръката на Джандол-Анганол. Неволното дружелюбие на жеста трогна краля.

— Заедно с длъжността ми върви и епископията на Прайн. Не си ли спомняш, че съм един от епископите на Свещената пановалска империя, бог да я благослови? Ако се оттегля, преди да са ме помолили, ще изгубя сана и всичко, произтичащо от него... Между другото, длъжен съм да те предупредя, че Тейнт Индред никак не те обича.

— Знам, че всички ме мразят — засмя се Джандол-Анганол. — Но как ли съм оскърбил Тейнт Индред?

— Публична тайна е, че нашият надут приятел Сайрен Стунд имаше намерение да омъжи Милуа Тал за него. Докато ти не се набърка.

— Откъде знаеш това?

— Аз знам всичко. Знам и че ей сега ще ида да се изкъпя и ще си легна. На моята възраст пиенето е вредно.

— Ще поговорим сутринта. Приятна почивка!

Рано вечерта трусовете се подновиха. Този път бяха достатъчно сериозни, за да предизвикат тревога. В по-бедните части на града изпопадаха керемидите и балконите. По улиците с писъци изскачаха ужасени до смърт жени. В двореца робите сееха паника.

Джандол-Анганол беше доволен. Той имаше нужда от нещо, което да отклони вниманието от него. Неговите офицери бяха проучили цялата околност на двореца и бяха открили в задната му част

множество изходи, както можеше да се очаква в сграда, която не беше предназначена дълго да задържа вражески напор. Човек трябваше само да ги познава. Някои бяха дело на самия персонал, който ги използваше за собствено удобство. Въпреки че пред двореца стоеше стража, всеки би могъл да го напусне откъм задната му част. Както направи Джандол-Анганол.

Дворецът явно също не бездействаше. По алеята, водеща навън откъм североизточната страна на сградата, се приближи фургон, теглен от шест хокснита. От него слязоха четирима яки мъже. Единият остана да държи животните, докато другите трима се заеха да измъкват дъски от една задна врата. След като отвориха широко вратата, те извикаха на някого, който беше вътре във фургона. Никой не се отзова. Двама от мъжете се качиха горе и с ритници и ругатни измъкнаха навън овързана фигура. Главата на пленника беше увита с покривало. Той силно изстена, за което получи удар по гърба.

Без да бързат, тримата мъже отключиха една желязна врата и влязоха в страничното крило. Вратата се затръшна зад гърбовете им.

Джандол-Анганол наблюдаваше случката иззад един портик. Близо до него се гушеше крехката фигурка на Милуа Тал. От мястото си до стената двамата долавяха тежката миризма на залдал, върху която Сайрен Стунд бе обърнал вниманието на госта си по-рано.

За убежище трябваше да им послужи павилионът в Парка на свирещия извор, който те наричаха Белия павилион. Под защитата на фагорската гвардия тук щяха да бъдат в безопасност. Кралят все още беше погълнат от мисълта за случилото се току-що около двореца.

— Мисля, че баща ти има намерение да ме убие, преди да съм успял да избягам от Олдорандо.

— Това не е най-лошото. Той като че ли е решил по някакъв начин да те опозори. Ще се опитам да разбера как, но сега той през цялото време ме гледа накриво. Ох, защо кралете са такива опаки хора? Надявам се, че ти няма да бъдеш такъв, след като избягаме в Матрасил. Толкова съм любопитна да го видя и да се спусна по течението на Валворал! Корабите сигурно развиват фантастична скорост по течението и плуват по-бързо от птиците. Има ли в Борлиен пекубии? Искам да имам като мама няколко в стаята си. Поне четири, дори пет — ако ти ми позволиш. Баща ми казва, че ще ме убиеш за отмъщение и ще ми отрежеш главата, но аз само се изсмях и му се

оплезих. Виждал ли си какъв ми е дълъг езикът? Аз го попитах: „Отмъщение за какво, глупав стар кралю?“ Това го вбеси. Помислих, че ще получи удар!

Тя продължи да бърбори щастливо, докато оглеждаше апартамента.

Джандол-Анганол държеше единствената свещ. Изрече:

— Няма да ти причиня зло, Милуа. Можеш да ми вярваш. Всички си мислят, че съм злодей. Аз съм в ръцете на Акханаба като всички нас. Не бих причинил зло дори и на баща ти.

Тя седна на леглото и се загледа през прозореца. Орловият ѝ профил се очертаваше още по-ясно в светлината му.

— И аз това му казах или нещо подобно. Но той беше толкова побеснял, че се изпусна за нещо, което не биваше да казва. Познаваш ли Сартори-Ирвраш?

— Доста добре.

— Той отново е в ръцете на баща ми. Хората му са го намерили в стаята на онзи гърбушко.

Кралят поклати глава:

— Не е възможно. Той още е вързан и със запушена уста в гардероба. Моите офицери ще го докарат тук за по-сигурно.

Милуа Тал се засмя със звънливия си смях.

— Той те е надхитрил, Джан. Това е бил друг човек. Заменили са го в тъмното с някакъв роб. Те са намерили истинския Сартори-Ирвраш, докато всички посрещаха тлъстия стар принц Тейнт.

— По дяволите, ще си имам разпавии с този човек! Той беше мой канцлер. Какво ли знае?... Милуа, каквото и да се случи, аз не се плаша. Ще го посрещна с открито лице, това е въпрос на чест!

— О, майчице! „Въпрос на чест“! Все едно слушам баща си. Не е ли редно да кажеш, че моята невинна красота те подлудява или нещо в този дух?

Той хвана ръцете ѝ.

— Може би, хубава моя Милуа! Мисълта ми е, че подобна лудост няма да ми донесе нищо добро, ако не съм достатъчно силен, за да ѝ се отдам. Аз трябва да понеса безчестието, да оцелея, да остана неопетнен. Тогава ще мога да си върна честта. Всички ще ме уважават за това, че съм оцелял. И тогава ще бъде възможно да се изгради съюз между моята страна и твоята — такова е отколешното ми желание. И

аз ще го изградя независимо дали с баща ти или с онзи, който ще го наследи.

Тя плесна с ръце:

— Аз съм тази, която ще го наследи! И тогава всеки от нас ще владее цяла държава!

Независимо от измъчващите го лоши предчувствия, че тепърва ще го връхлитат нови беди, той избухна в смях, сграбчи я и притисна силно крехкото ѝ тяло до гърдите си.

Земята отново се разтърси.

— Можем ли да спим тук заедно? — прошепна тя.

— Не, не бива. Сутринта ще отидем да видим моя приятел Есомбер.

— Мислех, че не ти е приятел.

— Аз мога да го направя такъв. Той е суетен, но не е злодей.

Трусовеите постепенно затихнаха. Отиде си и нощта. Фрейър се издигна високо и този път забулен от жълтата мъгла. Температурата се покачи.

През деня из двореца рядко можеха да се срещнат важни особи. Крал Сайрен Стунд обяви, че няма да дава аудиенции. Онези, които бяха изгубили покрива над главата си или дете по време на трусовеите, напразно оплакваха съдбата си из пустите приемни, останалите направо бяха отпращани. Крал Джандол-Анганол, както и младата принцеса, също не се виждаха никъде.

На следващия ден осемчленен отряд от гвардията на Олдорандо арестува Джандол-Анганол.

Сграбчиха го, докато слизаше по стълбите откъм стаята си. Той се опита да се съпротивлява, но войниците го вдигнаха и го понесоха към затвора. Изритаха го по извитата каменна стълба и вратата на тъмницата се захлопна зад него.

Няколко минути той лежа запъхтян на пода, заслепен от гняв.

— Юли, Юли! — повтаряше безспир. — Толкова бях потресен от това, което направиха с тебе, че не видях в каква опасност се намирам аз самият... Никога не бих допуснал... — След няколко минути на трескав размисъл изрече на глас: — Бях прекалено самоуверен. Винаги

съм правил тази грешка. Твърде силно вярвах, че мога да подчиня обстоятелствата на волята си...

Измина доста време, преди кралят да се изправи на крака и да се огледа наоколо. Издатина в стената служеше като легло и пейка. През прозореца високо горе се процеждаше светлина. В един от ъглите стоеше корито за санитарни нужди. Той се отпусна на пейката и се замисли за дългото затворничество на баща си.

Когато се почувства още по-отчаян, кралят се сети за Милуа Тал.

— Сайрен Стунд, ако от главата ѝ падне дори един косъм, аз ще те...

Седя известно време неподвижен. С усилие на волята си наложи да се отпусне и се облегна на влажната стена на килията, но след малко скочи с рев и закрачи напред-назад между пейката и вратата.

Отвън се чу скърцане на обувки. Някой слизаше по стълбите. Ключ се превъртя шумно в ключалката и в килията влезе облечен в черно свещеник, придружен от двама въоръжени стражи. Той сковано се поклони и Джандол-Анганол позна съветника на Сайрен Стунд с изсеченото лице, Криспан Морну.

— Какъв подъл закон ви дава право да ме държите тук като затворник — мен, краля на приятелска страна, пристигнал на посещение?

— Дошъл съм да ви уведомя, че сте обвинен в убийство и утре сутрин, след като изгрее Баталикс, ще се изправите пред кралски църковен съд — изрече с гробовен глас свещеникът и добави: — Пригответе се.

Джандол-Анганол направи крачка напред, обзет от ярост.

— Убийство? Убийство ли казахте, вие, банда престъпници! Каква нова подлост сте измислили? Чие убийство ми приписвате?

Стражите кръстосаха копия пред него.

Свещеникът каза:

— Обвинен сте в убийството на принцеса Симода Тал, по-голямата дъщеря на крал Сайрен Стунд от Олдорандо.

Той още веднъж се поклони и излезе.

Кралят остана на мястото си, загледан във вратата. Немигацият му поглед беше прикован в дебелиите дъски, сякаш Джандол-Анганол се беше заклел, че няма да мигне, докато не го освободят.

През цялата нощ почти не помръдна. Жизнеността, която бушуваше в него, напираше да избликне от затвора си. През дългите часове на мрака той поддържаше у себе си дръзката войнственост, готов да се хвърли в атака срещу всекиго, който се осмели да влезе в тъмницата.

Никой не се появи. Не му донесоха храна или вода. През нощта долови далечни трусове — на такова разстояние, че по-скоро би трябвало да идват от някой подземен коридор, отколкото от земята. Мазилката се посипа като фин прашец по каменния под. Това беше всичко. Не се появи дори плъх, който да разнообрази затворничеството на Джандол-Анганол.

Когато светлината започна да си пробива път през тясното прозорче, той се покачи върху каменното корито и пъкна пръста си в една дупка между камъните, пробита от някой негов предшественик. Крепейки се по този начин, успя да надникне през неостъкленото прозорче. Оттам полъкна свежа струя и погали бузата му.

Тъмницата беше разположена в предната част на палата, близо до ъгъла откъм катедралата, поне така прецени затворникът. Сега имаше възможност да хвърли един поглед към площад Лойлбрайден. Наблюдателницата му беше разположена твърде ниско, за да види нещо оттатък площада, ако не се смятат върховете на дърветата в парка.

Площадът беше пуст. Той си помисли, че ако почака достатъчно дълго, може би ще зърне Милуа Тал, стига тя също да не е пленница на баща си.

Прозорчето гледаше на запад. На миниатюрното късче небе, което можеше да зърне кралят, не се виждаше и следа от мъгла. Баталикс хвърляше по паважа дълги сенки. После те избледняха, а когато изгря Фрейър, се раздвоиха. По-късно облачната пелена отново се появи, сенките изчезнаха, а температурата започна да се покачва.

По някое време на площада дойдоха работници — носеха широки дъски и греди. Имаха покорния вид на всички, които си изкарват хляба като тях — бяха готови да си свършат работата, но не и да се съсипват от бързане. Не след дълго на площада се издигна ешафод.

Джандол-Анганол слезе, седна на пейката и стисна главата си с ръце.

Стражите дойдоха да го изведат. Той се бореше с тях, но напразно. Оковаха го във вериги и без да им мигне окото, го заблъскаха нагоре по каменната стълба.

Всичко се развиваше така, както би си пожелал Сайрен Стунд. Превратностите на съдбата, склонна понякога да преобръща всичко наопаки, сега му даваха възможност да възтържествува над човека, който съвсем неотдавна тържествуваше над самия него. Кралят подскачаше от радост, издаваше ликуващи викове и прегръщаше Баткаарнет-тя, като не забравяше да хвърля по някой и друг злорад поглед към унилата си дъщеря.

— Виждаш ли, дете, ти се метна на врата на един злодей, който ще бъде заклеен пред всички като убиец! — Той се приближи към нея с кръвожадни искрици в погледа. — Само след един ден ще ти дадем трупа му — да го прегръщаш колкото си искаш. Да, само след двадесет и пет часа твоята непорочност ще бъде завинаги запазена от посегателствата на Джандол-Анганол.

— Защо не обесиш и мен, татко, и така да се избавиш от всичките си дъщери, които ти носят само грижи?

В двореца беше избрано специално помещение, което да послужи за съдебна зала. Църквата я освети като храм на правосъдието. Украсиха я с клонки от вероника, скантиом и планински чай — смяташе се, че всички тези треви имат свойството да разхлаждат. Предназначението им беше да намалят задухата и да разпространяват целебния си аромат в залата. Бяха се събрали множество дворцови и градски величия. В никакъв случай обаче не можеше да се твърди, че всички те са безусловно съгласни с владетеля си, каквото и да си мислеше той.

Трите главни действащи лица в представлението бяха кралят, неговият мрачен съветник Криспан Морну и един съдия на име Кимон Еурас, който изпълняваше в Църквата длъжността управител на архивите.

Кимон Еурас беше толкова слаб, че се прегърбваше, сякаш само опъването на кожата му го задържаше прав. Беше плешив, по-точно на главата му нямаше видими следи от коса, а сивкавата кожа на лицето му с бледността си напомняше поверените му пергаменти. Когато се

изкачи до мястото си, облечен в черни одежди, спускащи се до патравите му ходила, кръвожадният му паешки вид убеди присъстващите, че милосърдието едва ли ще бъде основната му цел в този процес.

Когато тези достолепни сановници заеха местата си, удари гонг и двама яки стражи довякоха крал Джандол-Анганол в залата. Накараха го да застане по средата, така че всички да го виждат.

Границата между затворника и свободните хора е ясно изразена във всеки съд. Тук тя биеше на очи още повече. Краткото затворничество на краля беше достатъчно, за да му придаде занемарен вид. Туниката му беше мръсна. Той обаче стоеше с високо вдигната глава и пронизваше присъстващите с орловия си поглед. Повече наподобяваше хищна птица, която търси да открие слабост, отколкото човек, търсец милост. Гордото спокойствие на движенията и чертите му си оставаше неотменна част от него.

Кимон Еурас подхвана със стържещ глас нескончаема реч. Древният прах на поверените му документи сякаш беше заседнал в гърлото му. Последните думи съдията произнесе, повишавайки максимално глас:

— ... жестокото убийство на нашата обичана принцеса Симода Тал в същия този дворец с удар на фагорски рог. Крал Джандол-Анганол, вие сте обвинен като подбудител на това престъпление.

Джандол-Анганол издаде възглас на несъгласие. Един съдебен пристав веднага го удари по гърба и изрече:

— Затворникът няма право да говори. Още едно прекъсване на съдията и ще ви върнем обратно в килията.

За случая Криспан Морну беше успял да изнамери отнякъде костюм в още по-траурен черен цвят. Той се отразяваше върху брадичката и бузите му, тъмнееше в очите му, а когато заговореше — и в самото му гърло.

— Нашето намерение е да ви докажем, че вината на този борлиенски крал е неоспорима и че той е дошъл тук с единствената цел да унищожи принцеса Милуа Тал, като по този начин прекъсне родословната нишка на династията Стунд. Ще ви покажем копие на оръжието, с което е била жестоко убита принцеса Симода Тал. Ще ви покажем също и фактическия извършител на престъплението. Ще

приведем необорими доказателства, че всички факти еднозначно сочат обвиняемия като инициатор на жестокия заговор. Донесете кинжала.

Един роб се втурна презглава с въпросното веществено доказателство в ръце, сякаш от скоростта му зависеше изходът на процеса.

Неспособен да остане повече настрана, Сайрен Стунд протегна ръка и грабна ножа още преди Криспан Морну да го е поел.

— Това е фагорски рог. Той има два остри върха и следователно не може да бъде сбъркан с нищо друго. Формата му напълно съответства на раната в гърдите на принцесата. Бедното дете!

— Ние няма да се опитваме да представим този рог като оръжие на престъплението. Оръжието, с което е извършено убийството, не е намерено. Това е просто един подобен рог, неотдавна изтръгнат от главата на фагор. Искам също така да напомня на съда, който ще прецени дали този факт има някакво отношение към делото, че обвиняемият държеше като свой домашен любимец един фагор. Той богохулствено го беше нарекъл на името на един от големите воини-светци на нашия народ — Юли. Тук не е нужно да изясняваме дали това оскърбление се дължи на зла умисъл или на невежество.

— Сайрен Стунд, твоето вероломство ще ти се върне тъпкано! — извика Джандол-Анганол и беше награден с енергичен удар.

Кинжалът от фагорски рог тръгна от ръка на ръка. Сгърчената фигура на Кимон Еурас се изправи достатъчно, за да чуят всички въпроса:

— Може ли обвинението да посочи някакви други улики срещу обвиняемия?

— Видяхте какво представлява оръжието, с което е извършено престъплението — произнесе с гробовния си глас Криспан Морну. — Сега ще ви покажем лицето, което го е използвало, за да убие принцеса Симода Тал.

В залата беше внесен съпротивляващ се младеж. На главата му беше метнато покривало и Джандол-Анганол веднага си помисли за пленника, когото видя да измъкват през онази нощ от фургона.

Човекът беше завлечен насила пред съда. По заповед на съдията смъкнаха покривалото от главата му.

Пред погледите на множеството се появи младеж с коса като разрошена грива, пурпурночервено лице и дрипава риза. След един-

два силни удара младежът започна да хленчи, вместо да се съпротивлява, и тогава го познаха. Пред съда стоеше Робайдей-Анганол.

— Роба! — изкрещя кралят и беше сръган в бърбреците, което го накара да се превие от болка.

Той се отпусна на пейката, съкрушен от гледката — Роба, собственият му син, който така се боеше от пленничеството, сега беше пленник!

— Този младеж беше задържан от агентите на Негово величество в пристанището на Отасол в Борлиен — обяви Криспан Морну. — Никак не беше лесно да бъде проследен и хванат, тъй като се преструваше на мадис, приемайки навиците и облеклото им. Той обаче е човек. Името му е Робайдей-Анганол. Той е син на обвиняемия, широко известен със своята необщителност.

— Вие ли убихте покойната принцеса Симода Тал? — попита съдията с глас, който наподобяваше разкъсването на пергамент.

Робайдей избухна в ридания, сред които можеше да се чуе, че никого не е убивал, че никога досега не е бил в Олдорандо и че единственото му желание е да го оставят на мира да продължи жалкото си съществуване.

— Вашият баща ли ви подтикна да извършите това убийство? — запита Криспан Морну. Всяка негова дума звучеше като бърз удар с брадва.

— Аз мразя баща си! Боя се от него! Никога не бих изпълнил негова заповед!

— Тогава защо убихте принцеса Симода Тал?

— Не съм! Не съм я убил! Невинен съм, кълна ви се!

— А кого убихте?

— Никого не съм убивал!

Криспан Морну сякаш цял живот беше чакал да чуе именно тези думи. Той вдигна високо луничавата си ръка и вирна брадичка. Носът му заблестя на светлината като шлифован.

— Чухте този младеж да твърди, че никого не е убивал. Сега ще призовем един свидетел, който ще докаже, че той лъже. Въведете свидетелката.

В залата влезе млада жена, която пристъпваше нервно и същевременно доста самоуверено между двама стражи. Посочиха ѝ

свидетелското място в подножието на трибуната. През това време дворът я разглеждаше с жаден интерес. Красотата и младостта ѝ бяха трогателни. Бузите ѝ бяха ярко начервени. Тъмната ѝ коса беше подредена в главозамайваща прическа. Носеше плътно прилепнал чагирак на цветя, който подчертаваше фигурата ѝ. Тя стоеше в донякъде предизвикателна поза, с ръка на хълбока, и успяваше едновременно да изглежда невинна и съблазнителна.

Съдията Кимон Еурас наклони алабастровия си череп напред и може би беше възнаграден за усилието, успявайки случайно да надникне в деколтето ѝ. Във всеки случай в гласа му прозвучаха почовечни нотки:

— Как е името ти, млада жено?

Тя отговори с нежен глас:

— Абат-Васидол, ваша светлост, но приятелите ми обикновено ме наричат Абати.

— Сигурен съм, че имаш много приятели — подметна съдията.

Криспан Морну заяви, без да обръща внимание на намека:

— Тази дама също беше доведена тук от агентите на Негово величество, но не като затворничка, а по своя воля, и ще бъде възнаградена за усилията си да ни помогне в разкриването на истината. Абати, ще ни кажеш ли кога за последен път видя този младеж и при какви обстоятелства?

Тя навлажни с език устните си, които вече бяха започнали да изпръхват, и отговори:

— Бях в стаята си, господине, в моята малка стаичка в Отасол. С мен беше приятелят ми Див. Двамата седяхме на леглото и си приказвахме. И изведнъж този човек тук...

Тя млъкна.

— Продължавай, момиче.

— Толкова е ужасно, господине...

В залата цареше гробна тишина. Сякаш и освежаващите треви бяха клюмнали в непоносимата жега.

— Този човек, господине... нахълта с нож. Караше ме да тръгна с него, а аз не исках. Аз такива неща не правя. Див се опита да ме защити и този човек го удари с ножа — с рога, де, нали знаете — и го уби. Прободе го в корема.

С изящно движение тя показа къде точно е бил прободен Див и целият съд като един човек проточи вратове.

— Какво стана после?

— Ами, господине, този човек взе тялото и го хвърли в морето.

— Всичко това е лъжа, мръсен заговор! — извика Джандол-Анганол.

Този път му отговори младата жена, която се почувства засегната от това обвинение. Тя вече беше свикнала достатъчно с ролята си и дори започваше да ѝ харесва. Абати заяви възмутено:

— Не е лъжа! Самата истина е. Затворникът отнесе тялото на Див и го хвърли в морето. И най-странното е, че след няколко дни то се върна — тялото, де — в Отасол, в един кош с лед. Аз го видях в дома на моя приятел и покровител, Бардол Кара-Бансити, който после за известно време стана канцлер на краля.

Джандол-Анганол се изсмя приглушено и се обърна направо към съдията:

— Кой ще повярва на такава безсмислица?

— Не е безсмислица и аз мога да го докажа — живо възрази Абати. — Див имаше един накит, часовник с три прозорчета, на които цифрите се движеха. Цифрите бяха като живи. Див го държеше в пояса си на кръста. — Тя отново посочи въпросното място върху собственото си тяло и отново съдиите колективно проточиха шии. — Същият този накит бе попаднал в ръцете на Кара-Бансити, а той го дал на Негово величество. Сигурно и сега е у него! — Младата жена с театрален жест посочи Джандол-Анганол.

Кралят беше видимо потресен и не промълви нито дума. Часовникът лежеше забравен в джоба на туниката му.

Сега той си спомни — уви, твърде късно! — как през цялото време се боеше от часовника като от някакво дяволско изобретение, произведение на чужд разум, на което не биваше да се доверява. Когато Билиш-Оупин, който твърдеше, че е дошъл от друг свят, му предложи часовника, Джандол-Анганол го хвърли в лицето му. По някакъв загадъчен начин предметът се върна при него чрез анатома. И въпреки намерението си да се отърве от тази вещ кралят така и не го направи.

Сега часовникът му изигра лоша шега.

Кралят не беше в състояние да каже нищо. Той виждаше, че е жертва на някаква зла магия, но не можеше да каже кога е започнало всичко. Цялата му преданост към Акханаба не успя да го предпази от злите сили.

— Така значи, Ваше величество, така, братко! — злорадо се обърна към него Сайрен Стунд. — Този накит с подвижните цифри у вас ли е?

Джандол-Анганол изрече със слаб глас:

— Имах намерение да го поднеса като сватбен подарък на принцеса Милуа Тал...

Залата забръмча като кошер. Хората наскочаха от местата си, длъжностните лица призоваваха към спокойствие, а Сайрен Стунд беше закрил лице с длани, за да скрие ликуването си.

Когато редът беше възстановен, Криспан Морну се обърна с нов въпрос към Абати:

— Сигурна ли си, че този младеж, Робайдей-Анганол, синът на краля, е убил твоя приятел Див? Виждали ли си го оттогава?

— Господине, той направо ме измъчи. Не искаше да си тръгне. Не знам какво щеше да стане с мен, ако вашите хора не го бяха арестували.

В залата за известно време се възцари тишина. Всички гадаеха какво ли би могло да се случи на такава привлекателна млада жена.

— Искам да ти задам един последен, доста личен въпрос — каза Криспан Морну, втренчил в Абати гробовния си поглед. — Ти явно произхождаш от простолюдието и въпреки това имаш доста високопоставени приятели. Слуховете поставят името ти редом с това на един сиборналски посланик. Какво ще кажеш по този въпрос?

— Позор! — чу се глас откъм пейките.

Но Абати отговори най-невъзмутимо:

— Аз наистина имам удоволствието да познавам един сиборналски господин. Сиборналците ми харесват заради добрите си обноски, господине.

— Благодарим ти, Абати, твоите показания са изключително ценни. — Усмивката на Криспан Морну притежаваше топлотата на кама. След като момичето излезе, той се обърна към съда:

— Моето мнение е, че по-нататъшни доказателства не са необходими. Тази невинна девойка ни каза всичко, което искахме да

знаем. Лъжите на принца на Борлиен, напротив, го изобличават като убиец. Чухме как е извършил убийството в Отасол, по всяка вероятност по нареждане на баща си, само за да се сдобие с тази дрънкулка. Предпочитаното от него оръжие е фагорският рог — той вече е убил Симода Тал със същото оръжие. Неговият баща в това време се е запътил насам, за да злоупотреби с гостоприемството ни и да осъществи пъклените си планове спрямо единствената останала дъщеря на Негово величество. Ние тук разкрихме един подъл заговор, с каквито е изпълнена историята. Ето защо без колебание настоявам от името на двора и на целия наш народ и на двамата — бащата и сина — да бъде наложено смъртно наказание.

Съпротивата на Робайдей-Анганол беше сломена още при влизането на Абати в залата. Сега той изглеждаше просто един хлапак, който прошепна с треперещ глас:

— Моля ви, пуснете ме да си вървя. Аз съм създаден за живот, не за смърт и гнусни заговори. Не съм влизал в заговори с баща си! Отричам и това, и всички останали обвинения.

Криспан Морну театрално се завъртя и се изправи срещу младежа.

— Продължавате ли да отричате убийството на Симода Тал?

Робайдей облиза пресъхналите си устни.

— Може ли един откъснат лист да убива? Аз съм само един обрулен лист, господине, носен от вихъра на живота.

— Нейно величество кралица Баткаарнет-тя е готова да ви разпознае като странника, посетил двореца преди известно време, когато сте дошъл, преоблечен като мадис, с ясното намерение да извършите това гнусно деяние. Искате ли Нейно величество да влезе в залата и да ви идентифицира?

Робайдей се разтрепери:

— Не!

— Тогава случаят е ясен. Този младеж — не някакъв голтак, а принц по рождение! — е влязъл в двореца и по нареждане на баща си е убил нашата обичана от всички принцеса Симода Тал.

Всички погледи се насочиха към съдията. Той сведе очи, преди да произнесе присъдата.

— Решението на съда е следното: ръката, извършила това подло убийство, принадлежи на сина. Умът, насочвал ръката, е на бащата.

Къде тогава е първоизточникът на вината? Отговорът е ясен...

От гърдите на Робайдей се изтръгна вик на болка. Той протегна ръка, сякаш искаше да сложи преграда пред думите на съдията.

— Лъжа! Лъжа! Всичко в този съд е лъжа! Ще ви кажа истината, макар тя да ми носи гибел. Признавам, че аз сторих това със Симода Тал, но не го направих, защото съм в сговор с баща си, краля. О, не, това не може да стане! Ние с него сме като деня и нощта. Направих го, за да му навредя. Погледнете го — ето го пред вас, човек като всички останали, а не крал! Да, просто човек, докато майка ми си остава кралица на кралиците. Аз да съм в сговор с него? Толкова бих убил по негово желание, колкото и да се ожения по волята му... Заявявам ви, че този злодей е невинен. Ако трябва да умра с гнусната смърт, на която ме обричат, нека поне никой да не може да каже, че съм бил в съюз с него. Макар че бих искал да бъда. Защо ми е да помагам на човек, от когото не съм видял никаква помощ?

Той сграбчи главата си с ръце, сякаш искаше да я изтръгне от раменете.

В последвалата тишина Криспан Морну изрече хладно:

— Ако искахте да му навредите, по-добре да бяхте мълчал.

Робайдей го изгледа със студен проницателен поглед.

— Това, от което се страхувам, е злото начало у човека, а у вас го виждам далеч по-ясно, отколкото у този нещастник, принуден да носи бремето на борлиенската корона.

Джандол-Анганол вдигна очи към тавана, сякаш искаше да се откъсне от всички земни вълнения, но тялото му се разтърсваше от ридания.

Съдията смутено се прокашля, преди да произнесе окончателната присъда.

— С оглед самопризнанието на сина бащата, разбира се, се признава за невинен. Историята познава не един неблагодарен син... Ето защо постановявам, по волята на Акханаба Всемогъщия, бащата да бъде освободен, а синът да бъде обесен веднага, щом Негово величество крал Сайрен Стунд сметне за необходимо.

— Нека аз да умра вместо него, а той да заеме престола вместо мен!

Тези думи бяха произнесени твърдо от Джандол-Анганол.

— Присъдата е окончателна. Съдът прекратява делото.

Шумът от стъпките не успя да заглуши гласа на Сайрен Стунд:
— Не забравяйте, сега ще отидем да се освежим, но този следобед ни очаква още едно зрелище. Ще видим какво има да ни каже Сартори-Ирвраш, бившият канцлер на Джандол-Анганол.

XXI

ИЗТРЕБЛЕНИЕТО НА АКХАНАБА

Разигралата се в съда драма и унижението на Джандол-Анганол бяха наблюдавани от далеч по-многобройна публика, отколкото кралят би могъл да си представи.

Обитателите на „Авернус“ обаче не бяха изцяло погълнати от представлението, в което Джандол-Анганол играеше видна роля. Някои от учените на станцията следяха развоя на събитията по цялата планета, в малко от които кралят участваше, при това по чиста случайност. Така например група образовани дами от фамилията Тан изучаваше възобновяването на някои отдавнашни вражди. Учените наблюдаваха развоя на междуособиците в течение на няколко поколения, проучваха причините за караниците, разрастването им и в крайна сметка помирението между враждуващите страни. В един от случаите ставаше дума за малко селце в северната част на Борлиен, през което кралят бе минал на път за Олдорандо. Враждата там беше започнала със спора дали прасетата на двама съседни трябва да пият вода от един и същ извор. Той отдавна бе пресъхнал, нямаше ги и прасетата, но двете села, които сега бяха разположени на това място, продължаваха да робуват на старата омраза и смятаха убийството на съседите си за не по-сериозно от клането на прасета. Минавайки само през едното село, крал Джандол-Анганол още повече изостри враждата. Последвалото същата вечер сбиване имаше за резултат един счупен пръст.

Учените дами от фамилията Тан все още не знаеха нищо за случилото се. Всичките им записи автоматично се трупаха и чакаха реда си, докато в настоящия момент те се занимаваха с проучването на епизоди, случили се две столетия преди това. Вниманието им беше погълнато от видеозаписа на едно недостойно зрелище — възрастен човек, нападнат от озверяла тълпа мъже от съседното село. След тази прискъръбна случка някой бе съчинил прекрасна погребална песен,

която и сега продължаваше да се пее при особено тържествени поводи. За учените дами от клана Тан подобни случки бяха не по-малко важни от съда над краля и далеч по-съществени от цялата гениална простота на неорганичния живот.

Други групи се занимаваха с още по-езотерични проблеми. Особено внимателно се изследваха причините за упадъка на фагорите. Метаморфозите, през които премина расата им, непостижими за хеликонийците, отдавна вече не бяха загадка на „Авернус“. Фагорите имаха свои шаблони на поведение, от които трудно можеха да бъдат отклонени, но се оказа, че са по-сложни, отколкото се предполагаше. Имаше един вид „опитомени“ фагори, които приемаха господството на човека със същата готовност, с която преди това се подчиняваха на своя кзан. Имаше обаче и такива, които скрити от погледа на хората, си запазваха независимостта и оцеляваха през сезоните също като своите предци, оставайки си свободни същества като някога, незасегнати от човешкия род.

Историята на Олдорандо като цяло също си имаше своите изследователи — онези, които се интересуваха най-вече от самия процес на развитие. Те проследяваха нишките на отделните човешки съдби само дотолкова, доколкото бяха част от процеса.

Когато погледът на „Авернус“ за пръв път се обърна към Олдорандо — или Ембрудок, както тогава се наричаше, той не представляваше нищо повече от една осеяна с горещи извори територия, където се сливаха две реки. Край изворите, в центъра на безкрайната ледена пустиня, се издигаха няколко ниски кули. Дори тогава, в началото на изследванията, беше ясно, че тази територия има стратегическо разположение и големи потенциални възможности за развитие, когато климатът ще се подобри.

Сега Олдорандо беше по-обширен и гъсто населен, отколкото някой от шестте фамилии учени си спомняше. Като всеки жив организъм при по-благоприятни условия той се разрастваше, а когато условията се влошаха, се свиваше.

Ала за онези, които бяха на „Авернус“, историята едва сега започваше. Те съхраняваха записите си и изпращаха постоянен поток от информация към Земята. Очакваше се най-новата информация да стигне там през 7877 година. Бъркотията в биосферата на Хеликония и реакцията на планетата спрямо промените през

Голямата година можеха да бъдат разбрани едва след като се проучеха поне два пълни цикъла.

Учените можеха да правят догадки, да гадят остроумни хипотези, но не можеха да прозрат в бъдещето — така, както Джандол-Анганол не беше в състояние да предвиди това, което щеше да се случи същия този следобед.

От смъртта на голямата си дъщеря Сайрен Стунд не се беше радвал на толкова добро настроение. Следобедата преди очакваното събитие, което окончателно щеше да смаже самочувствието на Джандол-Анганол, кралят си похапваше лек дорзински специалитет. Току-що беше свикал най-близките си съветници, за да изтъкне пред тях колко мъдър владетел имат.

— Разбира се, намерението ми не беше да обеся крал Джандол-Анганол — добродушно ги осведоми той. — Заплахата от екзекуция трябваше просто да го унижи, да го покаже като обикновен човек, гол и незащитен, както се изрази онзи негов син, който повече прилича на получовек. Той си въобразява, че може да прави всичко, което му харесва, а не е така.

След тази кратка реч се изправи първият министър и се впусна в благодарности към Негово величество.

— Ние високо оценяваме факта, че Ваше величество успя да постави на мястото му един монарх, който покровителства фагорите и се отнася с тях, сякаш са едва ли не човешки същества. Ние в Олдорандо не се съмняваме и не бива да се съмняваме, че те са просто животни и нищо повече. Фагорите притежават всички белези на животински вид. Те говорят, но същото правят прийтите и папагалите. За разлика от папагалите обаче те винаги са били враждебно настроени към хората. Ние не знаем откъде са дошли. Изглежда са се появили през късния ледников период. Ние обаче знаем — нещо, което крал Джандол-Анганол още не е разбрал, — че тези страшни пришълци трябва да бъдат поголовно унищожени, като най-напред бъдат изхвърлени от обществото на хората, а след това — изтрети от лицето на земята. Още ни измъчва унижението, на което бяхме подложени, когато тези скотове се настаняха в нашия парк. Ни най-малко не се съмняваме, че след очакваното този следобед събитие ще имаме

възможността още веднъж да изразим благодарността си към крал Сайрен Стунд, че ни е избавил както от тази банда зверове, така и от нейния главатар.

Речта на министъра беше посрещната с ръкопляскания. Ръкопляскаше и самият Сайрен Стунд. Всяка една дума беше отглас на собствените му разсъждения.

Сайрен Стунд нямаше нищо против да го ласкаят, но в никакъв случай не беше глупак. Съюзът с Борлиен още му беше нужен, но трябваше да бъде сигурен, че той ще играе водещата роля в него. Освен това се надяваше, че следобедното развлечение ще направи впечатление на онези, с които вече бе сключил доста неудобен за себе си съюз — пановалците. По този начин той възнамеряваше да оспори монопола на Ц'саря върху военните и религиозните въпроси, осигурявайки солидна философска обосновка на преследванията срещу расата на фагорите, които се вихреха в Пановал. След като поговори със Сартори-Ирвраш, той прецени, че ученият е точно човекът, способен да предложи такава философия.

Сайрен Стунд сключи сделка със Сартори-Ирвраш. Ученият трябваше да вложи цялото си красноречие и убедителност в следобедната реч и да унищожи напълно авторитета на Джандол-Анганол, в замяна на което кралят успя да издейства от посолството на Сиборнал освобождаването на Оди Джесератабхар, независимо от протестите на посланика. Той обеща на Сартори-Ирвраш и Оди убежище в собствения си двор, където можеха да живеят и работят на спокойствие. Сделката беше посрещната с възторг и от двете страни.

Сутрешната жега омаломощи напълно голяма част от придворните. До двореца достигаха вести за стотици смъртни случаи в града вследствие на сърдечен удар. Ето защо следобедното забавление се организираше в кралските градини. Водни струи шумоляха в листата на дърветата и пръскаха прохлада, а от клоните се спускаха воали, които пазеха приятна сянка.

Когато различните придворни и църковни сановници се събраха, пристигна и Сайрен Стунд. Кралицата се облягаше на ръката му, а отзад ги следваше дъщеря им. С присвити очи кралят се огледа за Джандол-Анганол. Милуа Тал го зърна първа и забърза през поляната

към него. Той стоеше под едно дърво заедно със своя оръжейник и двама от капитаните си.

— Тоя тип не е от страхливите, не може да му се отрече — промърмори Сайрен Стунд.

Той бе пратил на Джандол-Анганол витиевато писмо, изпълнено с извинения по повод несправедливото му задържане, въпреки че нещата бяха съвсем очевидни и извиненията само ги влошаваха още повече. Сайрен Стунд обаче не знаеше, че Баткаарнет-тя също му е изпратила писмо, доста по-простичко, в което изразяваше болката си по повод злополучния инцидент и наричаше съпруга си „палач на любовта“.

Негово величество се настани удобно на трона си. Удари гонг и се появи Криспан Морну, облечен както винаги в черно. Явно министърът на архивите Кимон Еурас беше твърде изтощен от сутрешното напрежение, за да се включи в последвалите събития, така че Криспан Морну се явяваше единственото упълномощено длъжностно лице.

Той се изкачи на издигнатия в средата на поляната подиум, поклони се на краля и кралицата и заговори с глас, в който според думите на един дворцов шегобиец имаше толкова чувство, колкото и в сексуалния живот на публичния палач.

— Този следобед ще имаме удоволствието да се насладим на едно рядко събитие. Ще присъстваме на лекция, която представлява значителен принос в историята и естествената философия. Дошли сме тук като представители на новото поколение на един просветен народ, за да узнаем причините за скокообразното развитие на нашите култури. То се дължи не на войните, както се опитват да ни убедят някои злонамерени лица, а на смяната на сезоните в Голямата година, която се състои от 1825 малки години. През Голямата година се редуват периоди на непоносима горещина и столетия на смразяващ студ. Това е наказанието на Всемогъщия за човешките грехове. Трудно е за цивилизацията да оцелее при такъв продължителен студ. Сега ще чуем един човек, чийто зорък поглед е проникнал отвъд тези всеизвестни факти. Той ще ни въведе в същността на отдавнашни събития, които днес ни засягат с особена сила. Те се отнасят най-вече до взаимоотношенията ни с онези зверове, които Всемогъщият ни е

изпратил като изпитание — фагорите. Моля ви, благородни господа, да се вслушате добре в думите на учения Сартори-Ирвраш.

Над поляната се чува вяли ръкопляскания. Определено музиката и неприличните истории се предпочитаха пред интелектуалните усилия.

Когато ръкоплясканията стихнаха, напред пристъпи Сартори-Ирвраш. Той приглади с привичен жест бакенбардите си и се огледа крадешком наоколо, но въпреки това не изглеждаше притеснен. До него вървеше Оди Джесератабхар, облечена в пъстър чагирак. Тя се беше излекувала от раните си и сега проявяваше завидна бодрост и присъствие на духа. Типичното ускутско високомерие проблясваше в погледа, с който обходи събралото се множество. Изражението ѝ донякъде се смекчаваше само когато поглеждаше към Сартори-Ирвраш.

Ученият беше нахлупил платнена шапка, скриваща плешивината му. Той носеше няколко книги, които положи внимателно на катедрата пред себе си. Сартори-Ирвраш започна с хладен, изпълнен с достойнство глас, в който нищо не загатваше какъв смут ще все в душите на присъстващите.

— Благодаря на Негово величество крал Сайрен Стунд, че ми даде убежище в двора на Олдорандо. През дългия си живот съм се сблъскал с много превратности и дори тук — дори тук! — продължават да ме тормозят враговете на знанието. Твърде често именно онези, които би трябвало да подкрепят всячески просвещението, са най-голямата спънка за развитието му. Дълги години аз бях канцлер в двора на крал Варпал-Анганол, а по-късно и на сина му, дръзнал да дойде тук независимо от тазсутрешния си сблъсък с правосъдието. Той ме лиши несправедливо от заеманата длъжност. През годините, прекарани в Матрасил, аз разработих едно изследване на нашия свят, което нарекох „Азбука на историята и природата“, и в този си труд се опитвах да определя общото и границите между мита и реалността. За това ще говоря сега. Когато ме уволниха, всичките ми ръкописи бяха най-варварски изгорени, а делото на целия ми живот — унищожено. Ала знанието, което съхранявах в главата си, не се изгуби. Благодарение на него, на последвалия си опит и най-вече на помощта на дамата до мен, Оди Джесератабхар, свещеник-адмирал на сиборналския флот, аз успях да

проникна в същността на много явления, които по-рано бяха загадка. И най-вече на едно от явленията — на една космологична загадка, дала отпечатък върху целия ни живот. Имайте търпение да ме изслушате въпреки горещината. Ще се постарая да бъда пределно кратък, макар някои да казват, че това рядко ми се удава.

Той се изсмя и се огледа наоколо. Всички го слушаха с внимание — някъде искрено, другаде престорено. Окуражен, Сартори-Ирвраш се впусна да излага възгледите си.

— Надявам се, че това, което ще кажа, няма да обиди никого. Говоря с дълбокото убеждение, че хората поставят истината над всичко. Ние сме толкова улисани в ежедневните си грижи, че рядко се сещаме да се огледаме и да забележим грандиозните дела на планетата около нас. Те са по-изумителни от всичко, което можем да си представим. Нашият свят гъмжи от живот. Той е навсякъде — независимо от сезона от полюс до полюс хвърчат, скачат и пълзят живи твари. Безчетни стада от фламбреги, всяко от тях наброяващо милиони глави, бродят из необятния сиборналски континент. Гледката е незабравима. Откъде идват тези зверове? От колко време са тук? Никой не знае отговора на тези въпроси. Ние можем само да съзерцаваме с нямо благоговение. Тайните на древността могат да бъдат разгадани само ако престанем да воюваме помежду си. И ако всички крале имаха мъдростта на Сайрен Стунд.

Сартори-Ирвраш се поклонил към краля на Олдорандо, който се усмихнал в отговор. Ако можеше да предвиди какво ще стане след малко! Тук-там се чула слаби ръкопляскания.

— Докато животът в двора на Матрасил още беше спокоен, аз имах привилегията да се радвам на компанията на Мирдем-Ингала, наречена от поданиците си кралица на кралиците — разбира се, те просто не познават кралица Баткаарнет-тя — и на дъщеря ѝ, Татроман-Адала. Татро имаше книжка с вълшебни приказки, които аз често ѝ четях. Въпреки че, както ви казах, всичките ми ръкописи бяха унищожени, вълшебните приказки на Татро оцеляха дори когато жестокият ѝ баща я прати в изгнание на морския бряг. Ето това е една такава книжка, същата като на принцесата.

При тези думи Оди тържествено вдигна над главата си книгата, така че всички да я видят.

— В книгата на Татро имаше една приказка, която се казваше „Сребърното око“. Аз съм я чел много пъти, без да вникна в смисъла ѝ. Едва когато тръгнах да странствам, осъзнах дълбоката истина, скрита в нея. Може би защото стадата от фламбреги ми напомниха за първобитните фагори.

До този момент лекцията на Сартори-Ирвраш, макар и лишена от обичайната за него педантичност, трудно успяваше да задържи вниманието на публиката. Много от хората, които се шляеха по моравата, бяха от организаторите на гоненията, пропити от омраза към фагорския род. При думата „фагори“ те наостриха уши.

— В приказката за Сребърното око се говореше за една гилота. Тя била съветник на краля на една митична страна — Понпт, която сега се нарича Понипот и се простира на запад от Преградните планини. Тази гилота превъзхождала краля по мъдрост и му давала съвети, благодарение на които той управлявал. Кралят бил така зависим от нея, както е синът от майката. В края на приказката той убива гилотата. Самото Сребърно око било небесно тяло също като слънцето, но било сребърно и светело само през нощта. Една близка звезда, която не излъчвала топлина. След смъртта на гилотата Сребърното око отлетяло и никога вече не се появило. „Какво ли значи всичко това? — запитах се аз. — Какъв е смисълът на приказката?“

Ораторът се наведе ниско над катедрата с прегърбени рамене и насочи показалеца си към публиката, разпален от историята, която разказваше.

— Решението на тази главоблъсканица ме осени, докато плавах на един ускутски кораб. В Кадмерския пролив ни застигна безветрие. Тази дама тук, Оди, и аз слязохме на остров Глиат и успяхме да хванем дива гилота с черна козина. Женските фагори имат едnodневно маточно кръвотечение, предхождащо същинския менструален цикъл, след който се разгонват. Поради предубеждението си към този животински вид аз никога не съм се опитвал да науча родния му език, нито хурду, но открих, че думата, която гилотите използват за менструалния си цикъл, е „тенхър“. Ето това беше разгадката! Извинете ме, ако темата ви се струва противна за обсъждане. В моите изследвания — унищожени напълно от Джандол-Анганол — съм отбелязал, че дори фагорите са съхранили една-две легенди. Трудно би могло да се очаква, че в тях се съдържа някакъв смисъл. И все пак има

една легенда, в която се говори, че Хеликония някога е имала спътник, който е кръжал около нея така, както Баталикс кръжи около Фрейър. Този спътник отлетял, когато пристигнал Фрейър и се зародил човешкият род. Така гласи легендата, а името на отлетелия спътник на родния език на фагорите е „Т’Сен-Хър“.

— Защо „тенхър“ и „Т’Сен-Хър“ да не са варианти на една и съща дума? — запитах се аз.

Тенхърът на гилотите идва десет пъти за една малка година — тоест веднъж на всяка десета от годината. Оттук можем да направим извода, че това небесно око или луна е служело като часовников механизъм, отмерващ времето между циклите. Но дали луната Т’Сен-Хър — ако предположим, че е съществувала, — е обикаляла Хеликония за една десета? Как да се провери нещо, което е станало толкова отдавна, че в човешката история няма запазено нито едно свидетелство? Отговорът е в приказката на Татро. Там се казва, че Сребърното око се е отваряло и затваряло. Това може би означава, че се е увеличавало и смалявало в зависимост от разстоянието, точно като Фрейър. Десет пъти в годината то е било широко отворено, тоест пълно. Ето го отговора. Отново десет пъти! Мозайката започва да се подрежда. Разбирате ли сега неизбежния извод, до който стигнах тогава?

Сартори-Ирвраш огледа публиката и се убеди, че много от присъстващите не го разбират и чакат учтиво да продължи. Гласът му прерасна в крясък:

— Този наш свят някога е имал луна, сребърна луна, която е изгубил вследствие на някаква бъркотия в небесата. Тя е отлетяла, още не знаем как. Луната се е наричала Т’Сен-Хър, а това е фагорско име.

Той погледна в бележките си, посъветва се набързо с Оди, докато през това време слушателите му се размърдаха неспокойно. Сартори-Ирвраш премина към заключението. Гласът му беше рязък.

— Защо тази луна има само фагорско име? Защо няма нито едно писмено свидетелство за това изчезнало тяло в човешката история? Отговорът ни отвежда в лабиринтите на древността. Когато се огледах наоколо, аз открих тази липсваща луна. Не в небето, а в ежедневната ни реч. Как се дели нашият календар? Шест седмици в десетата, десет десети в годината... Ние никога не се замисляме върху това. Никога не

си задаваме въпроса, защо десетата се нарича десета. Така се нарича — и толкоз.

Но истината не се изчерпва с това. Думата „десета“ ни напомня за времето, когато Сребърното око е било отворено и луната — пълна. Това е така, защото човечеството е възприело фагорската дума „тенхър“, означаваща „десета“. „Десета“, „тенхър“ и „Г’Сен-Хър“ е едно и също.

Ропотът откъм публиката се усили. Сайрен Стунд изглеждаше видимо притеснен. Ала Сартори-Ирвраш вдигна книгата на Татро и призова към тишина. Той беше толкова погълнат от собствената си лекция, че не забелязваше капана, отворил се пред него.

— Чуйте изводите ми докрай, приятели. Тук сред вас е застанал Джандол-Анганол. Той също трябва да чуе истината — той, който толкова дълго насърчава тази пагубна за нас животинска раса да се размножава в земите му!

В този миг обаче никой не се интересуваше от Джандол-Анганол. Сърдитите погледи на присъстващите бяха насочени към самия Сартори-Ирвраш.

— Изводът е ясен, той сам се натрапва. Фагорската раса, на която човечеството дължи много от бедите си през изминалите векове, не е раса от нашественици, каквито са дриатите. Не! Тя е древна раса. Някога тя е населявала Хеликония така, както сега фламбрегите населяват полярните райони. Фагорите не са се появили през последната Голяма зима. Тази легенда се гради на невежество. Истинската история, вълшебната приказка казва истината. Фагорите са съществували дълго преди човечеството! Те са били тук, на Хеликония, още преди да се появи Фрейър, може би дълго преди това. Човечеството се появило по-късно. Човечеството е зависело от фагорите. Човечеството се е учило да говори от фагорите и все още използва фагорски думи. Желанието се назовава с фагорската дума „кхмир“, означаваща „разгонване“. Самото име Хеликония е от фагорски произход.

Джандол-Анганол най-сетне доби отново дар-слово. Речта на Сартори-Ирвраш беше такъв удар по религиозните му чувства, че той през цялото време стоеше като омагьосан, с отворена уста, и приличаше повече на риба, отколкото на орел.

— Лъжа! Ерес, богохулство! — извика кралят. Викът му беше подет от други гласове.

Сайрен Стунд беше заповядал на стражите да следят Джандол-Анганол да не се намесва. Няколко яки мъже тръгнаха към него, но бяха посрещнати от неговите капитани с извадени мечове. Завърза се бой.

Сартори-Ирвраш повиши глас:

— Не, просто на вас ви се струва, че истината накърнява достойнството ви. Фагорите предшестват човечеството. Фагорите са били господстващата раса в нашия свят и може би са гледали на предците ни като на животни, докато не сме въстанали против тях.

— Нека да го изслушаме! Кой се осмелява да твърди, че човекът не е прав? — извика пронизително кралица Баткарнет-тя. Съпругът ѝ я зашлеви през устата.

Ропотът откъм публиката нарастваше. Хората с викове скачаха на крака или коленичеха да се молят. Към мястото на действието се втурнаха нови стражи, докато някои от придворните дами се опитваха да избягат. Около Джандол-Анганол се водеше бой. Към Сартори-Ирвраш полетя първият камък. Размахал юмрук, той продължаваше да говори.

Сред тази изискана тълпа, изпаднала в ярост, имаше поне един безстрастен наблюдател — посланикът Алам Есомбер. Човешката драма, която се разиграваше около него, не го развълнува. Неспособен да изпитва силни чувства, той съзираше в случилото се само нов повод за развлечение.

Далечните зрители на Земята, отвъд бездната от пространство и време, наблюдаваха сцената на моравата пред двореца на Сайрен Стунд с повече вълнение. Те знаеха, че Сартори-Ирвраш казва истината, независимо че грешеше в някои подробности. Знаеха и това, че хората невинаги поставят истината над всичко, каквото и да твърдеше той. За истината трябваше непрестанно да се воюва, защото най-лесно беше тя да се потули. Истината можеше да отлети като Сребърното око и никога повече да не се появи на бял свят.

Когато Т'Сен-Хър отлетя, нямаше нито едно човешко същество, което да види изчезването му. Космолозите на „Авернус“ и на Земята бяха възстановили събитието и вярваха, че всичко им е ясно. Разпадането на системата осем милиона земни години преди това и гравитационната мощ на звездата, наречена по-късно Фрейър, чиято маса надвишаваше 14,8 пъти тази на Слънцето, бяха изтръгнали Т'Сен-Хър от прегръдката на Хеликония.

Изчисленията показваха, че радиусът на Т'Сен-Хър е бил 1252 километра, докато Хеликония имаше радиус 7723 километра. Не се знаеше дали на спътника е могъл да съществува живот.

Едно беше ясно: събитията от онази отдалечена епоха са били толкова близки до катастрофа, че се бяха врязали неизлично в примитивните мозъци на фагорите. Небето се беше разпаднало и никой не беше забравил.

Това, което поразяваше най-силно въображението на хората, беше по какъв начин е оцелял животът на Хеликония въпреки загубата на луната и всички космически събития, довели до тази загуба.

— Да, знам, че това звучи кощунствено, съжалявам! — крещеше Сартори-Ирвраш. Шумът нарастваше. Оди се приближи плътно до него. — Истината трябва да бъде казана и чута. Фагорите са били някога господстваща раса и отново ще бъдат, ако ги оставим да живеят. Моите опити доказаха, че някога ние сме били животни. Неизповедимите пътища на генетиката са създали човешкия род от получовеците — от онези получовеци, които преди прелома са били домашни любимци на фагорите. Човешкият род е произлязъл от получовеците така, както фагорите са произлезли от фламбрегите. А щом фагорите произлизат от фламбрегите, по същия начин могат един ден да наводнят земята. Те все още чакат, диви, със своите рогати кайдо, в Горен Нктрик, за да връхлетят върху нас в отмъщението си. Те ще ви пометат, така че вслушайте се в предупреждението ми. Засилете гоненията, преследвайте ги още по-неумолимо! Фагорите трябва да бъдат изтрети от лицето на земята още през лятото, докато човечеството е силно. Когато дойде зимата, ще се върнат и дивите кайдо! Чуйте какво ще ви кажа накрая: не бива да пилеем сили,

воювайки помежду си. Трябва да се борим с по-стария враг и с хората, които го покровителстват!

Ала всички вече се биеха помежду си. Най-вярващите сред публиката обикновено бяха онези, които се включваха най-активно в гоненията на фагорите, като Криспан Морну например. Пред тях стоеше един изгнаник, който оскърбяваше най-светите им религиозни чувства, но същевременно отприщваше агресивността им. Първият, хвърлил камък по него, беше нападен от съседа си. Навсякъде из градината летяха камъни. Скоро беше измъкнати първият кинжал. Един мъж се втурна между лехите и падна окървавен по лице на земята. Жените пищяха. Страстите се разпалваха, нарастваха страховете. Отделните схватки прераснаха в общо сбиване. Навесът рухна.

Когато Алам Есомбер тихо се измъкна от бойното поле, там се разиграваше историята на войната в миниатюра.

Главният виновник за суматохата стоеше потресен. Не можеше да повярва, че е възможно хората да реагират на истината по този начин. Заслепени идиоти! Един камък го удари по устата и той се строполи.

Оди Джесератабхар с писък се хвърли към Сартори-Ирвраш, като се опитваше да го запази от камъните.

Няколко млади монаси я отмъкнаха настрана, обсипвайки я с удари, после започнаха да ритат и да блъскат проснатия на земята бивш канцлер. Търпението им се изчерпа и те не желяеха повече да слушат как се осквернява името на Акханаба.

Криспан Морну, изплашен, че събитията излизат от контрол, пристъпи напред и вдигна високо ръце. Полите на дрехата му се разтвориха, разрязани от нечий меч. Оди хукна да бяга, но някаква жена, покрай която притича, я хвана за роклята. Миг след това тя вече се бореше за живота си, нападната от дузина разярени жени.

Суматохата нарастваше — щеше да обхване целия град още преди да е изтекъл час. Самите монаси подклаждаха безредиците. Не мина много време и те, опръскани с кръв, се появиха откъм градината на двореца, вдигнали над главите си обезобразените трупове на Сартори-Ирвраш и неговата сиборналска приятелка.

— Богохулството е мъртво! Да живее Акханаба! — викаха те.

След битката в кралската градина по улиците настъпи суетня. Избухваха побоища, докато носеха мъртвите тела по булевард Узен, за да ги хвърлят накрая на кучетата. После настъпи ужасяваща тишина. Дори и Първа фагорска в парка сякаш изчакваше нещо.

Планът на Сайрен Стунд се провали с гръм и трясък.

Сартори-Ирвраш възнамеряваше единствено да отмъсти на бившия си господар и да провокира избиването на Първа фагорска. Любовта му към познанието само по себе си и омразата към другите хора го подведоха. Той пропусна да забележи настроението на публиката си. В резултат на това религиозната вяра изпадна в незапомнена криза — и то в деня преди пристигането на Императора на Свещения Пановал, великия Ц'сар Киландар IX, който идваше в Олдорандо, за да излее благоволенieto на Акханаба върху вярващите.

Най-живите думи са тези, изречени от устата на мъртви мъченици. Монасите неволно разпръскваха ереста на Сартори-Ирвраш, която намираще благодатна почва за развитие. Нямаше да минат много дни и недоволството щеше да се насочи към самите тях.

Всъщност тълпата изпадна в ярост заради част от разкритията на Сартори-Ирвраш, за която самият той оставаше сляп. Благодарение на вярата си слушателите му си дадоха сметка за нещо, останало недостъпно за него.

Те осъзнаха, че дълго отричаният от Църквата факт сега се изправя срещу тях в цялата си голота. Човешката мъдрост съществуваше от памтивека. Акханаба беше фагор и те самите, както и техните бащи, бяха прекарали живота си в преклонение пред един фагор. Бяха се молили на същия този скот, когото преследваха. „Затова не питайте дали съм човек, животно или камък“, се казваше в свещените книги. Сега удобната недомлъвка се сгромоляса пред простия факт. Техният превъзнасян бог, богът, на който се крепеше политическата система, се оказа фагор.

Кое щяха да предпочетат хората, за да живеят поносимо по-нататък? Дали непоносимата истина, или своята непоносима религия?

Дори слугите в двореца занемариха задълженията си, питайки се един друг:

— Дали не сме роби на нечий роби?

Господарите им бяха обхванати от духовна криза. Те бяха приели като даденост, че са господари на своя свят. Изведнъж планетата се превърна в нещо съвсем различно, в място, където те бяха сравнително отскорошни пришълци, при това по-низши.

В двореца се разгоряха ожесточени спорове. Много от най-ревностните вярващи отхвърляха изцяло хипотезата на Сартори-Ирвраш, обявяваха я за хитро сплетена паяжина от лъжи. Ала както винаги в такива положения, намираха се други, които с готовност се присъединяваха към нея и добавяха, че винаги са знаели истината и дори са го казвали. Объркването ставаше все по-голямо.

Сайрен Стунд беше вярващ само от практически интерес. Вярата за него не беше жизнена необходимост, както за Джандол-Анганол. Той гледаше на нея само като на масло, което да смазва кормилото на управлението му. И изведнъж всичко беше поставено на карта.

Злощастният крал на Олдорандо прекара остатъка от следобед, затворен в покоите на жена си, а край главата му пърхаха и чуруликаха птички. От време на време той пращаше Баткаарнет-тя да търси Милуа Тал и да приема пратениците, които докладваха за разбити магазини и за ожесточено сбиване в един от най-старите манастири.

— Нямаме войници — хленчеше Сайрен Стунд.

— Нито пък вяра — подхвърли съпругата му, без да скрива злорадството в гласа си. — А имаш нужда и от двете, за да запазиш реда в този ужасен град.

— Предполагам, че Джандол-Анганол си е плюл на петите, за да отърве кожата. А би трябвало да остане за екзекуцията на сина си.

Той се наслаждаваше на тази мисъл до идването на Криспан Морну вечерта. Видът на съветника свидетелстваше за неизчерпаемите му запаси от мрачно настроение. Той се поклони на господаря си с думите:

— Ако правилно съм преценил ситуацията, Ваше величество, центърът на вниманието се измести от Джандол-Анганол. Сега то се насочи най-вече върху самата вяра. Да се надяваме, че днешната лекция скоро ще бъде забравена. Хората не могат дълго да живеят с убеждението, че са по-низши същества от фагорите.

— Може би сега е моментът Джандол-Анганол да изчезне завинаги от погледа ни. Според каноничния закон той все още не е

разведен и тази сутрин ние показахме на всички какво представляват претенциите му в действителност. Той си изпя песента.

— Затова трябва да го отстраним от града, преди да е успял да говори със Свещения Ц'сар. Дали това да не стане чрез посланика Есомбер или чрез Улбобег? Ц'сарят и без това ще се изправи лице в лице с по-важен проблем — този за духовната криза. Можем да решим и още един важен въпрос — женитбата на дъщеря ви, като ѝ осигурим най-подходящата партия.

— О, разбирам за какво намекваш, Криспан! — изчурулика Баткаарнет-тя.

Морну беше намекнал на Негово величество по присъщия си заобиколен начин, че принцеса Милуа Тал трябва колкото може по-скоро да бъде омъжена за принц Тейнт Индред от Пановал. Така Олдорандо щеше да се озове още по-сигурно в мъртвата хватка на религията.

Криспан Морну с нищо не показва, че е чул забележката на кралицата.

— Какво смятате да предприемете, Ваше величество?

— А, струва ми се, че най-напред ще се изкъпя...

Криспан Морну измъкна от необятната си черна дреха някакъв плик.

— В тазседмичния отчет от Матрасил се казва, че скоро проблемите там могат да се изострят до крайност. Ундрейд Чука, Бичът на Мордриат, е загинал в битка, падайки от хоксното си. Докато той заплашваше Борлиен, в столицата все още цареше единство. Сега Ундрейд е мъртъв, а Джандол-Анганол е далече...

Той остави думите му да увиснат във въздуха, като се усмихваше с топлотата на стоманено острие.

— Предложете на Джандол-Анганол бърз кораб, Ваше величество — два, ако трябва, и да се маха заедно с фагорската си гвардия по Валворал възможно най-скоро. Може и да се съгласи. Убедете го, че положението тук е извън всякакъв контрол и че неговите безценни скотове трябва да бъдат отстранени, иначе ще бъдат изклани. Той се гордее със способността си да върви в крак със събитията. И ще го убедим, че пак е принуден да постъпи така.

Сайрен Стунд сбърчи чело и се замисли.

— Джандол-Анганол никога няма да приеме такъв добър съвет от мен. Нека неговите приятели му го предложат.

— Приятелите ли?

— Точно така, неговите пановалски приятели. Алам Есомбер и онзи презрян Гуадъл Улбобег. Повикай ги, а аз през това време ще се наслажда на банята. — Кралят се обърна към съпругата си: — Искаш ли да дойдеш и ти, скъпа, и да се насладиш на гледката?

Навън тълпата вилнееше. От „Авернус“ можеше да се проследи струпването ѝ. Олдорандо беше пълен с размирници. Смутът винаги се посрещаше с радост. Те се измъкваха от кръчмите, където упражняваха мирните си занятия. Затваряха магазините и грабваха сопите. Прииждаха откъм църквите, където просеха. Изпълзяваха от хановете, странноприемниците и светите места — единствено за да вземат участие в случките, каквито и да бяха те.

Някакъв идиот казал, че са по-низши от скотовете-фагори. Това бяха крамолни думи! Къде беше този идиот? Да не би да е онзи дръвник там, който се е изправил и приказва нещо?...

Много от наблюдателите на „Авернус“ посрещаха уличните сбивания и провокации с презрение. Други, които проникваха по-дълбоко в същината на събитията, виждаха в тях нещо повече. Колкото и нелеп, колкото и примитивен да беше повдигнатият от Сартори-Ирвраш въпрос, той имаше своите аналози на Земната наблюдателна станция, които никакъв метеж не би могъл да реши.

„Няма нищо по-неустойчиво от вярата“ — се казваше в един от авернианските трактати. Вярата в техническия прогрес, довела до построяването на „Авернус“, след няколко поколения се бе превърнала в капан за обитателите му, точно както се бяха превърнали в капан религиозните наслоения, наречени акханабизъм.

Възприели примиренческата линия на пасивен самоанализ, управляващите „Авернус“ не виждаха изход от своя капан. Промяната, от която най-силно се нуждаеха, ги плашеше. И колкото и отвисоко да гледаха на сганта, наводнила Гъшата улица и булевард Узен, каквито и покровителствени пози да заемаха, тя поне имаше надеждата, от която онези над нея бяха лишени. Човекът от

Гъшата улица, разгорещен от побоища и пиене, можеше да пусне в ход юмруците си или да крещи колкото му глас държи пред катедралата. Колкото и да беше объркан, той не би могъл да понесе празнотата, в която живееха шестте фамилии и техните съветници. Няма нищо по-неустойчиво от вярата. Това беше истина. На „Авернус“ вярата беше мъртва. На нейно място се ширеше отчаянието.

Но ако отделните хора се отчайват, обществото никога не губи надежда. Докато най-старите гледаха отвисоко на събитията под тях и отегчено препращаха към Земята картината на безредиците, които сякаш отразяваха собственото им безсилие, на станцията все по-отчетливо се очертаваше една нова група.

Тя вече си беше избрала име — аганипяни. Членовете ѝ бяха хора млади и отчаяни. Те знаеха, че нямат никакъв шанс да се върнат на Земята или да живеят на Хеликония — примерът на Били Ксяо Пин го доказваше красноречиво. На Аганип обаче имаше надежда. Те се стараеха да избягват зорките обективи на камерите и трупаха запаси. Вече беше набелязана и планетарната совалка, която щяха да похитят, за да ги отведе до необитаемата планета. В техните сърца надеждата гореше така ярко, сякаш бяха част от тълпата на Гъшата улица.

Вечерта беше малко по-хладна. Усетиха нов земен трус, но сред всеобщата суматоха той мина почти незабелязан.

Успокоен и освежен от банята, добре нахранен, Сайрен Стунд беше готов да приеме по подобаващ начин Алам Есомбер и достопочтения Гуадъл Улбобег. Преди да покани двамата мъже в покоите си, той се настани удобно на една кушетка заедно със съпругата си, като се постара видът им да бъде достатъчно впечатляващ за случая.

След като размениха всички полагащи се любезности, една робиня наля вино в чашите, предварително напълнени с лордриярдски лед.

Гуадъл Улбобег беше препасал върху леката си дреха свещенически пояс. Той влезе неохотно и явно никак не се зарадва от

присъствието на Криспан Морну. Старецът усещаше, че положението му е несигурно, и нервничеше.

Алам Есомбер, напротив, имаше твърде жизнерадостен вид. Както винаги безупречно облечен, той се приближи уверено към кушетката и целуна ръка на двете кралски особи с вид на човек, недосегаем за бактериите.

— Днес следобед, Ваше величество, вие наистина ни предложихте незабравим спектакъл, както обещахте. Моите поздравления. Как ловко жонглираше с думите този ваш стар безбожник! Разбира се, съмнението само укрепва вярата ни. И все пак каква ирония на съдбата! Омразният крал Джандол-Анганол, покровителят на фагорите, който едва днес сутринта трябваше да защитава живота си пред съда, тази вечер се изправя като героичен защитник на божиите чеда!

Той се засмя закачливо и се обърна към съветника Морну в очакване последният да го порицае за безпричинната му веселост.

— Това е богохулство — произнесе Криспан Морну с възможно най-мрачния си глас.

Есомбер кимна с усмивка.

— Сега, когато ни е дадено ново определение за Бога, сигурно ще има и за богохулството? Вчерашната ерес, господине, днес се възприема като утрешен верен път, който сме длъжни да последваме възможно по-скоро...

— Не разбирам защо сте толкова весел — изрече недоволно Сайрен Стунд. — Но се надявам да се възползвам от доброто ви настроение. Искам да ви помоля за една услуга. Момиче, поднеси още вино.

— Ще направим всичко, което Ваше величество ни нареди — каза Гуадъл Улбобег, като със загрижен вид стискаше чашата си.

Кралят се привдигна, поглади корема си и величествено заяви:

— На ваше разположение ще бъдат всички необходими средства, за да убедите крал Джандол-Анганол да напусне кралството незабавно, преди да е измамил и въвлякъл в брачен съюз бедната ми дъщеря Милуа Тал, която е още дете.

Есомбер и Гуадъл Улбобег се спогледаха.

— Е? — подкани ги кралят.

— Ваше величество...

Есомбер усилено дърпаше един кичур на врата си, без да вдига поглед от пода.

Гуадъл Улбобег се прокашля, понечи да каже нещо, после като че ли размисли и отново се прокашля.

— Осмелявам се да запитам Ваше величество — виждал ли е дъщеря си напоследък?

— Колкото до мен, Ваше величество, аз съм изцяло във властта на борлиенския крал, сир — добави Есомбер, който продължаваше да пощи врата си. — Вследствие на проявена нескромност от моя страна, сир. Нескромност, проявена по непростим начин спрямо кралицата на кралиците. Така че когато днес следобед при нас дойде кралят на Борлиен и поиска помощта ни, ние се почувствахме задължени...

Той млъкна, като продължаваше да следи изражението на Сайрен Стунд, а през това време Улбобег завърши вместо него:

— В качеството си на епископ на Свещения Ц'сар на Пановал, Ваше величество, аз съм упълномощен да действам от името на Негово Светейшество, когато се касае за някои църковни обреди...

— А аз — добави Есомбер, — все още съм недостоен пазител на документа за развод, подписан от бившата кралица Мирдем-Ингала, който трябваше да бъде връчен на Ц'саря или на някой от сановниците му още преди няколко десети. Извинете ме, че използвам тази неприлична вече дума...

Гуадъл Улбобег продължи, този път с видимо задоволство:

— И тъй като двамата сме силно загрижени да спестим на Негово Светейшество някои от многобройните задължения, които това приятелско гостуване при братски народ му налага...

— При положение, че има далеч по-неотложни въпроси за решаване...

— И, разбира се, в желанието си да улесним Ваше величество...

— Стига! — изрева Сайрен Стунд. — Говорете по същество и престанете да увъртате!

— Точно това си казахме и ние преди няколко часа — съгласи се Есомбер, дарявайки присъстващите с най-чаровната си усмивка. — „Престанете да увъртате!“ Добре казано, Ваше величество... Ето защо в съответствие с пълномощията, поверени ни от онези, които стоят над нас, ние извършихме тържествената брачна церемония между Джандол-Анганол и вашата красива дъщеря Милуа Тал. Службата

беше простичка, но трогателна и ние съжаляваме, че Ваше величество не присъства.

Негово величество се стовари по гръб на кушетката, после с мъка се изправи и изрева:

— Те са били венчани?!

— Не, Ваше величество, те продължават да са венчани — възрази Гуадъл Улбобег. — Аз извърших церемонията и изслушах брачните им клетви в отсъствието и от името на Негово Светейшество.

— А аз бях свидетел и държах пръстена — допълни Есомбер. — Присъстваха също и някои от капитаните на борлиенския крал. Но никакви фагори. Имате честната ми дума.

— Те са женени? — повтори Сайрен Стунд, като се оглеждаше с безумен поглед, после отново се отпусна в ръцете на кралицата.

— Бихме желали да поднесем поздравленията си на Ваши величества — изрече учтиво Есомбер. — Уверени сме, че щастливата двойка ще се радва на дълъг и безоблачен семеен живот.

Вечерта на следващия ден мъглата се бе разсеяла по залез-слънце и на изток ярко светеха звездите. Западното небе все още се озаряваше от отблясъците на великолепия залез на Фрейър. Нямаше вятър. Земните трусове ставаха нещо обичайно.

Негово светейшество Ц'сар Киландар IX пристигна в Олдорандо по обяд. Той беше мъж в дълбока старост, с дълги бели коси. Веднага след пристигането си Ц'сарят се оттегли да си почине от пътуването. Докато отдъхваше, чиновници от най-различен ранг, а най-накрая и самият Сайрен Стунд, обхванат от трескаво желание да се оправдае, дойдоха да разкажат на стареца за религиозните безредици, които щяха да го посрещнат в Олдорандо.

Негово светейшество изслуша всички. Той мъдро заяви, че ще отслужи по залез-слънце специална служба — не в катедралата, а в дворцовия параклис, — по време на която ще се обърне към паството и ще разсее всичките му съмнения. Пагубният слух, че фагорите са по-древна и по-висша раса, щеше да бъде разобличен като нагла лъжа. Никога, докато животът още пулсира в немощното му тяло, гласът на безбожниците нямаше да заглуши гласа на вярата.

Службата започна. Старият Ц'сар говореше с благия си глас. Отсъстващи като че ли нямаше.

И все пак двама души не дойдоха. Те бяха в белия павилион на парка.

Джандол-Анганол, обхванат от разкаяние и благодарност, токущо се беше молил и самобичувал, а сега един роб изливаше върху него кани гореща вода от изворите, за да измие кръвта от гърба му.

— Как можеш да бъдеш толкова жесток, съпруге? — възкликна Милуа Тал, влязла стремително в стаята. Тя беше боса, загърната само с един тънък като паяжина халат от сатара. — Та от какво сме направени, ако не от плът? От какво друго очакваш да си направен?

— Плътта и духът са различни неща и това трябва да им се напомня. Не искам от тебе да се подлагаш на същите ритуали, но ще трябва да се примириш с религиозните ми склонности.

— Но плътта ти ми е скъпа! Сега тя е моя плът и ако ти продължаваш да я терзаеш, ще те убия. Когато заспиш, ще седна върху лицето ти и ще те удуша! — Тя го прегърна и силно се притисна в него, така че дрехата ѝ подгизна. Той отпрати роба и започна да я милва и целува.

— Твоята млада плът ми е скъпа, но съм се зарекъл, че няма да те докосна, докато не навършиш десет години.

— О, не, Джан! Това са цели пет десети! Не съм чак толкова крехко създание, за каквото ме мислиш. Ще видиш, че мога да те поема! — Тя притисна личице към бузата му.

— Пет десети не са кой знае колко дълъг срок, така че нищо не ни пречи да почакаме.

Тя се хвърли върху него и го събори на леглото, като буйно се извиваше в ръцете му и се кикотеше.

— Няма да чакам, няма да чакам! Знам каква трябва да бъде съпругата и какво точно трябва да прави и смятам да бъда твоя съпруга с всяка своя частица!

Двамата започнаха лудо да се целуват. Кралят я отблъсна със смях.

— Моята малка осичка, скъпоценното ми камъче, букетчето ми! Ще изчакаме, докато нещата се обърнат в наша полза и аз успея да склуча нещо като примирие с родителите ти.

— Но сега моментът е съвсем подходящ! — изхленчи тя.

За да отвлече вниманието ѝ, той каза:

— Виж, имам един малък сватбен подарък за тебе. Това е кажи-речи всичко, което притежавам тук. Когато се приберем у дома в Матрасил, ще те обсипя с подаръци.

Той извади от джоба на туниката си часовника с трите екранчета и ѝ го подаде.

Милуа Тал го взе и го погледна разочаровано. Опита се да го сложи на челото си, но краищата не се събираха на тила ѝ.

— И къде ще го нося?

— Като гривна не става ли?

— Може и да става. Ами благодаря, Джан. По-нататък ще го нося.

Тя пусна часовника на пода и с внезапно движение смъкна влажната си дреха.

— Сега ме огледай и провери дали си сключил добра сделка със съдбата.

Кралят започна да се моли, но тя танцуваше из стаята и той не можеше да откъсне поглед от нея. Милуа Тал се усмихна сладострастно, прочела в погледа му събудилото се желание. Той се устреми към нея, сграбчи я и я отнесе на леглото.

— Е, добре, моя сладка Милуа Тал! Започва животът ти на омъжена жена.

След повече от час двамата бяха пробудени от екстаза си от ужасен трус. Гредите около тях стенеха, малката лампа се търкаляше по пода, леглото скърцаше. Те скочиха голи и усетиха как подът се тресе.

— Ще излезем ли навън? — Попита тя. — Паркът като че ли подскача, не ти ли се струва?

— Почакай малко.

Трусовеите дълго не стихнаха. В града виеха кучета. После изведнъж всичко утихна и се възцари мъртва тишина.

В това безмълвие мислите бясно препускаха в главата на краля. Той си спомни клетвите, които бе дал — всичките потъпкани. Хората, които бе обичал — всичките предадени. Надеждите, които бе хранил — всичките мъртви. В настъпилото затишие той не успяваше да намери утеха никъде, дори във влажното човешко тяло до себе си.

Тежкият му поглед се спря върху един предмет, който лежеше на пода върху тръстиковата рогозка. Това беше часовникът, някога притежание на Билиш-Оупин, произведение на неизвестна наука, тясно вплетено в нишките на неговия упадък през последните десети.

С вик на ярост кралят внезапно скочи и захвърли часовника навън през отворения северен прозорец. Стоеше пред него гол, с втрещен поглед, сякаш примамваше обратно часовника да се върне в ръцете му.

Милуа Гал преодоля моментния си страх и се приближи, отпусна ръка на рамото му. Двамата мълчаливо се надвесиха от прозореца и вдъхнаха прохладния въздух.

На север сияеше зловещо бяло зарево, в чиято светлина се очертаваха хоризонтът и дърветата. В центъра му безшумно танцуваха ярки отблясъци.

— По дяволите, какво става? — попита Джандол-Анганол, обгръщайки крехките рамене на съпругата си.

— Не се тревожи, Джан. Това е сиянието на земетресението. Скоро ще се скрие. Винаги се появява след особено силни трусове. Нещо като нощна дъга.

— Не е ли прекалено тихо? — запита той и изведнъж осъзна, че не долавя движението на Първа фагорска наоколо. Обзе го тревога.

— Аз май чувам нещо.

Тя внезапно се втурна към отсрещния прозорец и изпищя:

— Джандол, погледни! Дворецът!

Той изтича до нея и погледна навън. На отсрещната страна на площад Лойлбрайден дворецът пламтеше. Цялата му дървена фасада беше обхваната от пламъци, към звездите се издигаха облаци дим.

— Земетресението трябва да е причинило пожара. Да идем да видим дали не можем да помогнем с нещо. Бързо, бързо! Бедната мама! — пищеше тя пронизително.

Обхванати от ужас, двамата навлякоха дрехите си и хукнаха навън. В парка нямаше фагори, но когато прекосиха площада, ги видяха.

Първа фагорска, въоръжена, наблюдаваше пламтящия дворец и пазеше. Гвардейците стояха неподвижно и гледаха как огънят все повече се развихря. Градските жители бяха застанали настрана и

безпомощно се взираха в пламъците. Фагорите не позволяваха на никого да се приближи.

Джандол-Анганол се насочи към своите гвардейци и се опита да си пробие път през редиците им, но пътят му беше препречен от копие. Старшата на фагорите, Гхът-Мларк Чзарн, поздрави господаря си и заговори:

— Не може да правиш отиване в близост, владетелю. Там е опасност. Ние направихме пламъци за всички синове на Фрейър в онази църква под земята. Вест стигна до нашия мозък, че лошият цар и царят на църквата ще донесат убийство за всички слуги на тази гвардия.

— Никой не ви е давал заповед! — Кралят едва говореше. — Вие сте погубили Акханаба — бога, създаден по ваш образ и подобие!

Съществува пред него го изгледа с дълбоките си алени очи и вдигна трипръста ръка към главата си.

— Заповеди са дадени в нашите мозъци. Идват от много време. Някога това място е древният Хърм-Бърд Идок... Нататък се казва...

— Вие сте убили Ц'саря, Акханаба... всичко, всичко! — Той не успя да чуе всичко, което казваше гилотата, защото Милуа Тал се беше вкопчила в ръката му и пищеше колкото й глас държи:

— Мамо! Мамо! О, бедната ми майка!

— Хърм-Бърд Идок някога древно място на фагорска раса. Не дава на синове на Фрейър.

Кралят нищо не разбираше. Той се опита да отмести копието, после измъкна мечата си.

— Пусни ме да мина, майор Чзарн, иначе ще те убия!

Той знаеше, че заплахите няма да помогнат. Чзарн отговори без каквото и да било вълнение:

— Няма минаване, господарю.

— Ти си огненият бог, Джан — заповядай да убият това същество!

Милуа Тал пищеше и впиваше нокти в плътта му, но той не помръдна. Чзарн се опитваше да обясни нещо и след дълга борба с думите успя да каже:

— Древният Хърм-Бърд Идок добро място, господарю. Въздушните октави пеят. Преди да има синове на Фрейър в Хърл-Ихор Ихар. В древно време на Т'Сен-Хър.

— Но сега сме в настоящето, в настоящето! Ние живеем и умираме сега, гилота!

Той си повтаряше на ум, че трябва да нанесе удар, да нападне, но не можеше да вдигне ръка, въпреки че момичето пищеше до него. Волята го напусна. Пламъците танцуваха в свитите му зеници.

Гилотата упорито продължаваше да обяснява, сякаш беше някакъв автомат.

— Фагори тук, господарю, преди синове на Фрейър. Преди Фрейър да прави лоша светлина. Преди Т'Сен-Хър отиде, господарю. Стари грехове, господарю.

Или пък беше казала „стари светове“? Грохотът на пожара не позволяваше да се чуе добре. Част от двореца се сгромоляса с трясък и в нощното небе изригна огнен стълб. Колоните се стовариха оглушително върху площада.

Тълпата извика като един човек и се отдръпна назад. Сред зрителите беше и Абат-Васидол. Докато хората се отдръпваха от стихията, тя се беше вкопчила в ръката на един господин от сиборналското посолство.

— Свещеният Ц'сар... всичко е унищожено! — стенеше Джандол-Анганол. Милуа Тал беше заровила лице на гърдите му и хлипаше. — Всичко загина, всичко!

Той не правеше никакъв опит да успокои момичето или да го отведе настрана. За него то не съществуваше. Пламъците поглъщаха силата му. В тази клада изгаряха амбициите му — същите, които огънят превръщаше в реалност. Той можеше да бъде господар не само на Борлиен, но и на Олдорандо, ала при тези непрекъснати обрати, при тези жестоки криволици на съдбата, които превръщаха бога във фагор, вече не желаше тази власт.

Неговите фагори го бяха издигнали до върха на триумфа, в който той виждаше единствено своята гибел. Мислите го отнесоха при Мирдем-Ингала, ала неговото и нейното лято беше отлетяло и тази огромна клада, в която изгаряха враговете му, бележеше началото на неговата есен.

— Всичко е унищожено — каза кралят на глас.

В този миг към тях се приближи една фигура, която елегантно си проправяше път през редиците на фагорите, сякаш това беше обикновена разходка.

— Не всичко, ако ми позволите да отбележа — заяви Есомбер.

Той се опитваше да говори небрежно, както винаги, но видимо трепереше. Лицето му беше бледо.

— Тъй като никога не съм бил сред най-ревностните слуги на Всемогъщия, бил той човек или фагор, аз реших, че мога да си позволя да не присъствам на проповедта на Ц'саря. И имах страхотен късмет. Това трябва да бъде урок за Ваше величество занапред да посещава по-рядко църквата.

Милуа Тал го изгледа сърдито и заяви:

— Не е ли по-добре да се махнете? И двамата ми родители са там.

Есомбер вдигна пръст и го насочи към нея.

— Вие трябва да се научите да вървите в крак със събитията, като съпруга си. Ако родителите ви са загинали... смятам, че вече сте осъзнала една дълбока истина. Тогава аз може би съм първият, който има честта дави поздрав с титлата кралица на Борлиен и Олдорандо. И се надявам на вашата благосклонност, тъй като с мое съдействие беше осъществен тайният ви брак. Може да не се издигна чак до Ц'сар, но вие и двамата знаете, че съветът ми върши работа. Аз винаги запазвам своята жизнерадост, дори и по време на такива бедствия като днешното.

Джандол-Анганол поклати глава. Той прегърна Милуа Тал през раменете и се опита с ласки да я отведе от пожарището.

— Нищо не можем да направим. Убийството на един-двама фагори няма да реши нищо. Ще почакаме до сутринта. В цинизма на Есомбер има известна доза истина.

— Цинизъм? — тихо повтори Есомбер. — Не мислиш ли, че твоите фагори просто повтарят това, което ти направи с Мирдолаторите? Това, че се възползва от обстоятелствата тогава, не е ли цинизъм? Твоите фагори те направиха крал на Олдорандо.

В погледа на краля имаше нещо, което накара Есомбер да сведе поглед.

— Щом целият двор е унищожен, какво мога да направя аз, освен да чакам, да изпълнявам дълга си и да приема, че Милуа Тал е законната наследница на короната? Мога ли да се радвам на това, Есомбер?

— Очаквам да вървиш в крак с обстоятелствата. Аз също. За каква радост става дума?

Те се отдалечиха, подкрепяйки принцесата, която едва пристъпваше.

След известно време кралят проговори:

— Или тук ще настъпи пълна анархия, или Пановал ще се намеси. Така че независимо дали ни е до радост или до плач, сега имаме възможността да обединим нашите кралства в едно, което да противостои на враговете.

— Пак тези врагове! — простена Милуа Гал към своя низвергнат бог.

Джандол-Анганол се обърна към Есомбер. На лицето му беше изписано учудване и недоверие.

— Самият Ц'сар трябва да е загинал. Ц'сарят...

— Точно така, поради липса на божествена намеса. Но аз имам за тебе и една по-добра новина. Сайрен Стунд може да не остане в историята като един от най-мъдрите монарси, но преди смъртта си се поддаде на един благороден порив. Към това вероятно го е подтикнала майката на твоята нова кралица. Негово величество не можеше да си позволи да обеси сина на зетя си и го освободи преди един-два часа. Нещо като сватбен подарък може би...

— Освободил е Робайдей? — От мрачното изражение на краля след миг нямаше и следа.

Още едно крило на двореца се срути. Високите дървени колони пламтяха като факли. Все повече жители на Олдорандо мълчаливо прииждаха да погледат пожара, уверени, че никога повече няма да станат свидетели на такава гледка. Много от тях в суеверието си смятаха, че е дошъл дълго пророкуваният край на света.

— Видях как хлапакът си тръгна. Див както винаги, даже още по-див. Бих могъл да го сравня само със стрела.

Тежка въздишка се отрони от устните на Джандол-Анганол.

— Горкото момче, защо не е дошло при мен? Аз се надявах, че най-сетне омразата му към мен е изчезнала...

— Той сега сигурно е на опашката и чака да целуне раните на мъртвия Сартори-Ирвраш. Доста нехигиенична форма на развлечение, бих казал.

— Но защо Роб не е дошъл при мен...?

Отговор не последва, но беше ясно — защото се беше затворил в павилиона с Милуа Тал. Щяха да минат много десети, преди да бъдат забравени всички зловещи събития от тази нощ, а дотогава трябваше някак да се живее.

Сякаш отгатнал мислите му, Есомбер каза:

— Смя ли да попитам какво смяташ да правиш с твоята прословута фагорска гвардия след зверството, което извърши?

Кралят го изгледа хладно и продължи да крачи — по-далеч от пожара.

— А може би ти ще ми кажеш как човечеството въобще ще реши проблема с фагорите? — попита на свой ред той.

ЕПИЛОГ

Войниците от „Добра надежда“ и „Единство“ акостираха на борлиенския бряг и се отправиха на запад към Гравабагалиниен, предвождани от Пашаратид.

Докато войската му напредваше, сиборналецът успя от откъслечните сведения да си изгради доста ясна картина на събитията, разтърсващи Матрасил. Вестта за клането на Мирдолаторите бавно, но сигурно си проправяше път към съзнанието на хората и събуждаше съвестта им. Едва ли кралят можеше да очаква сърдечен прием след завръщането си.

В ума на Пашаратид се зароди план, чиято простота и сигурност правеха провала му почти невъзможен. Той щеше да плени кралицата на кралиците — Гравабагалиниен щеше да падне пред силата му, а с него и тя. Матрасил щеше с радост да я приеме за своя кралица, той самият щеше да управлява като консорт. Политическите му амбиции в никакъв случай не бяха прекалени. Неговото минало, увъртанията, разочарованията и униженията — с всичко това щеше да се свърши веднъж завинаги. Един нищожен въоръжен сблъсък и всичко, към което се стремеше, щеше да бъде негово.

Съгледвачите, които Пашаратид изпрати напред, докладваха за защитни насипи около дървения палат. Атаката започна на разсъмване, когато над земята беше надвиснала мъглата. Стрелците му се придвижваха двама по двама, с готови за стрелба мускети, а до тях вървяха охраняващите ги пехотинци с насочени копия.

Зад укрепленията се вееше бяло знаме. На откритото пространство предпазливо се показва една набита фигура. Пашаратид даде сигнал на войниците си да спрат и излезе напред сам, наслаждавайки се на съзнанието колко смел и доблестен е. С всяка своя стъпка той се чувстваше победител.

Набитият мъж се приближи. Двамата спряха един срещу друг. Разстоянието между тях не надхвърляше дължината на едно копие.

Бардол Кара-Бансити заговори. Той искаше да знае защо войниците са тръгнали в атака срещу един почти незащитен дворец.

Пашаратид високомерно заяви, че е човек на честта и не желае нищо друго, освен капитулацията на кралица Мирдем-Ингала, след което мирно и тихо ще се оттегли.

Кара-Бансити осени челото си със свещения кръг и шумно подсмъркна. Уви, кралицата на кралиците беше мъртва, повалена от стрелата на кралски шпионин — някой, изпратен от бившия ѝ съпруг Джандол-Анганол.

Пашаратид го изгледа гневно, убеден, че го мамят.

— Погледнете сам — каза Кара-Бансити.

Той посочи към морето, което се плискаше мътно в сутрешния здрач. Няколко мъже спускаха на вода погребална ладия.

И наистина Пашаратид можеше сам да се убеди в чутото. Той заряза войниците и се втурна към брега. Четирима мъже със сведени глави носеха ковчег, в който под покривало от бял муселин лежеше женско тяло. Краищата на покривалото трептяха под напора на усилващия се бриз. Върху тялото беше положен венец от цветя. Старица с космата бенка на бузата ридаеше до самата вода.

Четиримата мъже благоговейно положиха ковчега на палубата на бялата каравела. Разбитите бордове бяха достатъчно добре закърпени, за да отнесат някого в последното му пътешествие. Мъжете оставиха ковчега под мачтата и си тръгнаха.

Управителят на двореца Скуф-Бар, целият в черно, се качи на борда със запален факел в ръка. Поклони се дълбоко пред увитото в саван тяло и поднесе факела към купчината съчки, струпани на палубата.

Пламъците обхванаха кораба. Попътният вятър бавно го понесе навън от залива към открито море. Димът се вееше над водата като дълги разпуснати коси.

Пашаратид захвърли шлема си на пясъка и бясно изкрещя към войниците:

— На колене, дръвници! Паднете ничком и се молете на Неживеещия за душата на тази красива жена! Кралицата е мъртва, о, кралицата на кралиците е мъртва!

Кара-Бансити от време на време се усмихваше, докато яздеше кафявото хоксни на път към Отасол и към жена си. Той имаше ум в главата си и последната му сполучлива уловка го потвърждаваше — домогванията на Пашаратид бяха пресечени. На малкия пръст на лявата му ръка блестеше подаръкът на кралицата — пръстен с морскосин камък.

Кралицата напусна Гравабагалиниен само няколко часа преди пристигането на Пашаратид. С нея тръгнаха генералът, сестра му, принцеса Татро и шепа придружители. Групата потегли на северозапад, през плодородните земи на Борлиен, към Матрасил.

Откъдето и да минеха, при тях идваха селяни — мъже, жени и деца, и благославяха Мирдем-Ингала. И най-големите бедняци тичаха да нахранят свитата ѝ и помагаха с всичко, което можеха.

Сърцето на кралицата преливаше от радост. Но това вече не беше някогашното ѝ сърце — чувствата в него бяха изстинали. Може би след време щеше да приеме Толрам-Кетинет. Времето щеше да покаже. Първо трябваше да намери сина си и да го утеши, после можеше да решава бъдещето си.

Пашаратид остана още дълго на брега. Стада сърни слизаха да търсят храна до самите вълни, но не му обръщаха никакво внимание.

Погребалният кораб бавно се насочваше към открито море и отнасяше тялото на една слугиня, загинала от раните си след избухването на изсипано буре с барут. Над него се издигаха пламъци, а димът се стелеше над водата и се стапяше във вълните. До слуха на Пашаратид достигаше скърцането на дъските.

Зарида и разкъса туниката, си. Мислеше за всичко, на което не беше съдено да се сбъдне. Падна на колене в пясъка и се помоли горещо смъртта да споходи и него.

Известно време морските животни кръжаха около разнебитения кораб, после изчезнаха. Те напуснаха крайбрежните води и се насочиха към ширналата се бездна. На организирани ята морските обитатели отплуваха нататък, където още нито един човек не беше достигнал, за да се слоят с развълнуваната водна пустиня на Хеликония.

Годините минаваха. Хората от онова неукротимо поколение си отидоха един по един... Дълго след като кралицата отплува навеки в

небитието, това, което остана безсмъртно след нея, измина неизмеримата космическа бездна и беше прието на Земята. Там тези черти, това лице оживяха отново. Нейните страдания, радости, слабости и достойнства — всичко пак беше живо за хората от Земята.

На самата Хеликония споменът за кралицата скоро потъна в забвение, както вълните потъват в пясъците на брега.

Отгоре сияеше Т'Сен-Хър. Лунната светлина беше синкава. Дори и през деня, когато лъчите на Баталикс пронизваха студените мъгли, светлината на деня беше синкава.

Всичко наоколо беше от полза за фагорската раса. Температурите бяха ниски. Фагорите бяха вдигнали високо глави и не виждаха необходимост да бързат. Те обитаваха тропическите планини и гори на полуостров Пеговин в Хеспагорат и живееха в мир помежду си.

Малките им бавно узряваха, а козината им с времето ставаше гъста и черна. Под това безформено руно се криеше огромна сила. Грубите копия, които използваша, можеха да убиват на стотина метра разстояние. Това оръжие беше смъртоносно за представителите на другите племена, дръзнали да нарушат териториите им.

Фагорите притежаваха и други умения. Бяха успели да укротят огъня и да го накарат да им служи. Те тръгваха на път с огницата на раменете си и често можеха да бъдат видени как слизат до брега на риболов с тежките каменни плочи на широките си плещи, от които се издигаха пламъци.

Фагорската раса познаваше бронза. Този метал им служеше за украшение — често в планинските им пещери около димящите огнища можеше да се долови топлият отблясък на бронзов накит. Познаваха грънчарството дотолкова, че да правят заоблени съдове, често доста сложно украсени, оформени като плодовете, с които се хранеха. Грубото им облекло беше изтъкано от тръстика и пълзящи растения. Езикът също беше сред даровете, от които се ползваха. Сталуните и гилотите ходеха заедно на лов, заедно отглеждаха оскъдните си зеленчуци на почистените късове земя. Самците и самките никога не влизаха в пререкания.

Фагорските племена отглеждаха животните като свои домашни любимци. Асокините живееха в тясна близост до господарите си и им служеха като ловни кучета по време на лов. Практическата полза от получовеците беше по-малка — техните хитри номера, кражбите и лудориите им се прощаваха охотно, дори забавляваха немалко стопаните им.

Когато Баталикс се скриеше и последните лъчи се отдръпнеха тихо от студената планета, фагорите потъваха в безличен сън. Заспиваха кротко и безропотно като добитък, където ги завареше унесът. Никакви сънища не ги спохождаха през тихите нощни часове — те просто изключваха съзнанието си за всичко обкръжаващо ги.

Само когато луната Т'Сен-Хър беше пълна, те се чифтосваха или ловуваха, вместо да спят. Това беше техният върховен миг. Тогава убиваха всичко живо, което се изпречваше на пътя им — животни, птица или друг фагор. Нямаше причини да убиват, но те го правеха — така им диктуваше природата.

През деня някои от племената, които живееха на юг, отиваха на лов за фламбреги. Огромният южен континент Хеспагорат, простиращ се до полюса, гъмжеше от тези животни, които наброяваха милиони глави. С тях се движеха цели облаци от мухи и сред тях — жълтата муха. Фагорите избиваха фламбрегите, изколваха ги поотделно или на цели стада — водачите на стадото, самките, дори и бременните, малките им, като се опитваха да застелят цялата земя с труповете им.

Фламбрегите упорито продължаваха да напират на север през равнинния полуостров Пеговин. Фагорите от своя страна никога не се уморяваха да ги избиват. Годишите идваха и си отиваха, минаваха векове, а огромните стада все така се хвърляха срещу неуморните копия. Племената на двурогите нямаха своя история — тя се свеждаше до непрестанни убийства.

Чифтосването ставаше при пълнолуние. Година по-късно, отново при пълнолуние, се раждаха малките. Те растяха бавно. Всичко ставаше бавно при фагорите, сякаш биенето на сърцето отнемаше цялото им време, а бавният растеж на дърветата определяше битието на всички живи същества. Когато огромният бял диск на луната се скриеше в мъглите на хоризонта, всичко си оставаше точно такава, каквото беше няколко часа преди това — когато нощното светило изплуваше от същите тези мъгли. Сами сред този величествен покой,

фагорите се подчиняваха на неговото темпо — в техните смътни умове нямаше място за понятието време.

Любимците им умираха. Когато някой от тях склопеше очи, хвърляха небрежно тялото му някъде по пътя или пък го оставяха извън лагера за храна на лешоядите. Огромните черни фагори не познаваха смъртта — за тях тя значеше толкова малко, колкото и времето. Когато остарееха, движенията им се забавяха. И въпреки че привидно оставаха в рамките на неясно разграничените си семейства, те ставаха все по-самотни. От година на година уменията им все повече намаляваха. Най-напред изгубваха способността си да говорят, а след време и да се движат.

Тогава племето започваше да проявява грижа към тях. Това не беше загриженост за отделните индивиди. Фагорите отглеждаха малките си, но единствено престарелите се радваха на изключително внимание. Когато грохнеха напълно, съплеменниците им ги отвеждаха на безопасно място, оказваха им всячески уважение и ги извеждаха само при тържествени случаи, например когато тръгваха на поход срещу някое съседно племе.

Престарелите фагори, сякаш някакво въплъщение на бавния ход на времето, преминаваха без осезаема промяна отвъд здрачната граница, отделяща живота от неизвестното. Времето застиваше в утробите им. Те се свиваха, за да се превърнат след много години в дребно кератиново подобие на самите себе си. Но дори и тогава искрицата, която мъждукаше в тях, не изчезваше напълно. С тях се съветваха и съобразяваха. Старците продължаваха да играят важна роля в живота на племето. Едва когато се разпаднеше на съставните си части, можеше да се каже, че са си отишли окончателно. Но за мнозина от тях се грижеха така всеотдайно, че те оцеляваха в продължение на столетия.

Този безпросветен начин на живот продължи дълго. Лятото и зимата не се отразяваха особено на ивицата земя, простираща се почти до екватора. Някъде другаде през зимата моретата може би замръзваха, но на полуострова, в планините и обраслите с гори равнини летаргичният рай се запазваше неизменен в продължение на много, много луни и на много епохи.

Фагорската раса трудно свикваше с промените. Непознатата звезда — нечаканата и с нищо несравнима гостенка, дълго време беше

блестяща искрица в небето, преди племената да я забележат и да я приемат като част от живота си.

Появата на първите фагори с бяла козина беше посрещната с безразличие. Повечето от тях доживяха до полова зрялост и дадоха бяло потомство. Едва тогава племето ги отритна. Изгнаниците живееха край унилите брегове на морето Коуас и се хранеха с игуани. Техните питомни любимци получовеците язدهа на гърбовете им и от време на време хвърляха изсушени водорасли в преносимите огнища.

На здрачаване фагорите заедно с техните любимци можеха да бъдат видени в тъжна колона край брега, поели безнадеждно на изток, а пламъците и димът се виеха над широките им рамене. Годишите минаваха и белите фагори ставаха все по-многобройни, а масовото преселение на изток се превръщаше в нещо обичайно. Те оставяха по пътя си каменни колони, може би с надеждата един ден по тях да открият пътя към дома, ала никога не се завръщаха.

Вместо това ярката звезда в небето простираше пипалата си над планетата и ставаше все по-силна, затъмняваше всички други звезди наоколо, докато накрая започна, също като Т'Сен-Хър, да хвърля сянка през нощта. Тогава фагорите дълго се съветваха със старците в покой и й дадоха името Фрейър, което означаваше „страх“.

Със смяната на поколенията не се наблюдаваше видима разлика в размерите на страшната звезда. Но все пак те нарастваха. И от поколение на поколение мутиралите бели фагори ставаха все повече и повече по бреговата ивица на Хеспагорат. В западната част на полуостров Пеговин ги спираха мрачните блата на земите, наречени по-късно Димариам. На изток те постепенно заселиха високопланинските земи на Троса, за да достигнат до провлака Кадмер, три хиляди километра по-нататък. Всичко това се правеше с типичната за фагорите мудна решителност.

Оттатък провлака, простиращ се през Рададо, те навлязоха в земи, където климатът повече напомняше този на Пеговин. Някои се установиха там, други, пристигнали по-късно, се запътиха да си дирят прехраната по-надалече. Навсякъде, където минеха, те издигаха своите каменни колони, за да отбележат здравословните въздушни октави, водещи обратно към изконния им дом.

Времето на катастрофата приближаваше. Стареещата звезда Баталикс заедно с пръстена си от планети беше хваната в капана на

страховития пришълец — млад, неукротим, изпълващ пространството около себе си с радиация. Звездата на страха имаше и един по-блед спътник. В космическото безумие, което последва, докато се установят новите орбити, този блед спътник се изгуби. Той се понесе нанякъде в неизвестна посока и отвлече със себе си една от планетите на Баталикс и луната на Хеликония, Т'Сен-Хър. Самият Баталикс попадна във властта на страховитата звезда. Такава беше Катастрофата, която никога нямаше да избледнее напълно в мозъците на фагорската раса.

В последвалата бъркотия, връхлетяла планетата, древният провлак беше разрушен от бурните ветрове и приливите. Връзката между Хеспагорат и Кампанлат беше прекъсната.

През това време на промени се промениха и получовеците. Те бяха по-дребни от стопаните си, но ги превъзхождаха по ловкост и съобразителност. Изселването от Пеговин беше променило и позицията им спрямо фагорите — сега вече ги третираха не просто като домашни любимци, които да запълват свободното време. Задачата им беше да търсят храна за племето.

Революционната промяна настъпи случайно.

Група получовеци търсеха храна на брега на Рададо, когато настъпващият прилив им отрязва обратния път. Временно те останаха на нещо като необитаем остров, чийто залив им предлагаше в изобилие маслена риба — една от демонстрациите на променящата се екология. Рибите се плодяха в огромни количества, а получовеците през това време пируваха.

По-късно, когато се отърваха от опекуните си, те се изправиха на крака и поеха на северозапад към полупустинните земи, които нарекоха Понпт. Тук беше положена основата на десетте племена, или Оле-онейците. С времето техният език, силно изопачен вариант на фагорския, който по-късно стана известен като олонецки, се разпространи из целия Кампанлат. Това, разбира се, стана след много столетия, през които пустинята бавно се превръщаше в годна за живеене земя.

Самите получовеци също се развиваха. Десетте племена се разпаднаха и станаха многобройни. Те се приспособиха бързо към новите условия. Някои от племената не можаха да приемат заседналия живот и започнаха да кръстосват новия континент надлъж и шир. Най-заклетите им врагове бяха фагорите, които въпреки това в техните очи

си оставаха богове. Тази заблуда, този неосъзнат стремеж беше неотменна част от живота им, техният отклик на света, в който търсеха своето място. Те се веселяха, ловуваха, размножаваха се, а новото слънце пръскаше лъчите си над тях.

С настъпването на първата Голяма зима, когато онова първо бурно Лято постепенно избледня и студът започна своето настъпление, а падналите снегове се задържаха понякога в продължение на месеци, животът сякаш потече в нормалното си русло или поне така се отрази промяната в първобитните мозъци на фагорите. Това беше времето, когато Десетте племена бяха подложени на върховно изпитание — генетично неустойчиви, оцеляването им зависеше от това, доколко успешно щяха да посрещнат столетията на апастрона, когато Баталикс щеше да напредва бавно по най-ниската дъга на новата си орбита. Племената, които успяха да се приспособят, излязоха от тази зима с ново самочувствие. Те се бяха превърнали в Човеци.

И мъжете, и жените се радваха на новите си умения. Те чувстваха, че светът и бъдещето им принадлежат. Имаше обаче мигове, когато, седнали край своите огньовете под блещукащия звезден прах, усещаха в живота им да се разтваря някаква тайнствена бездна и сякаш надничаха в тъмните дълбини на нещо, към което не можеше да бъде прехвърлен мост. Тогава се връщаше родовата памет за времето, когато бяха управлявани от по-големи същества, налагали им своята сурова справедливост. Те тихо отиваха да си легнат, а на устните им беззвучно напираха думи, жадуващи да бъдат изречени.

Нуждата да се прекланят и да се подчиняват някому — и същевременно да се бунтуват срещу тази власт — не ги напускаше, дори и когато Фрейър отново предяви правата си.

Новият климат с по-високите си енергии не беше благоприятен за фагорите с бяла козина. Фрейър над главите им беше символ на всички злини, които ги сполетяваха. Те започнаха да дълбаят върху своите каменни колони символи, които да ти предпазват — две концентрични окръжности, свързани с лъчи, които наподобяваха спици на колела. За фагорите отначало това беше изображение на Т'Сен-Хър, която се отдалечава от Хърл-Ихор Ихар. По-късно символът започна да се възприема по-иначе — като картина на Фрейър, чиито лъчи опустошават Хърл-Ихор Ихар под него.

Докато племената, говорещи олонецки, от поколение на поколение се превръщаха в омразните синове на Фрейър, културата на фагорите бавно изчезваше. Те както и преди си оставаха здрави и силни, с високо вдигнати рогове, защото новият климат не беше изцяло на страната на Синовете.

Фрейър така и не си замина, но имаше дълги периоди, когато се отдалечаваше дотолкова, че паешките му пипала се загубваха сред блещукация звезден прах. Тогава фагорската раса отново беше в състояние да наложи господството си над синовете на Фрейър. Когато настъпеше следващото Голямо застудяване, тя щеше напълно да унищожи своя отколешен враг.

Това време още не беше дошло. Но то приближаваше неумолимо.

Издание:

Брайън Олдис. Хеликония. Лято

Английска, първо издание

Превод: Владимир Зарков, 1996 г.

Редактор: Весела Петрова

ИК „Лира Принт“, 1996 г.

Отпечатана в ДФ „Балкан прес“ — София

ISBN: 954-8610-04-3

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.